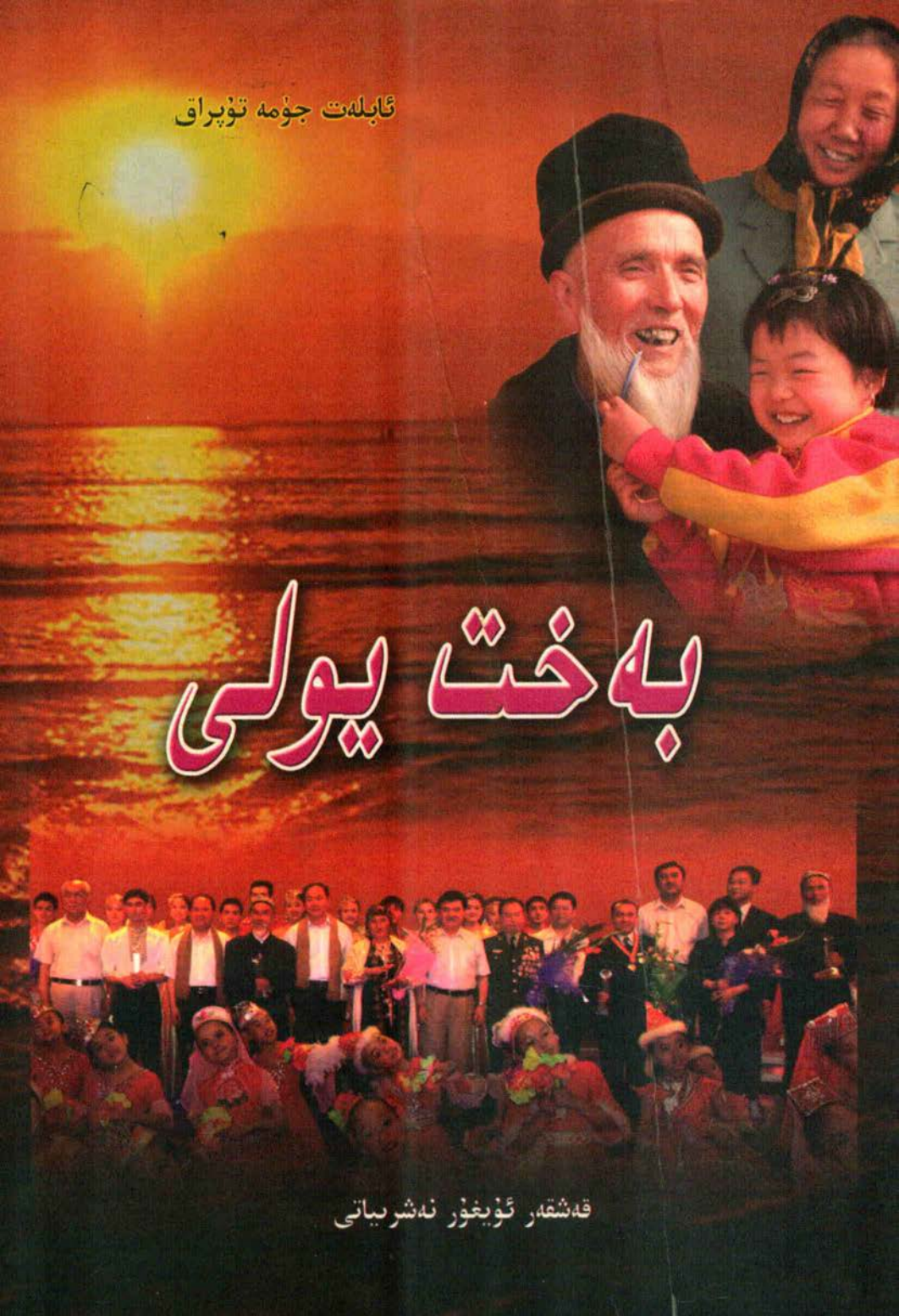
ئابلەت جۇمە تۇپراق

بەخت يولى

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

ياش يازغۇچى، كۆزگە كۆ-
رۈنگەن مۇخبىر ھەم مۇھەررىر
ئابلەت جۈمە تۇپراق 1963 -
يىل 4 - ئايدا بوپۇرغا ناھىيە-
سىدىكى تېرىم يېزىسىنىڭ كۆ-
تەگلىك كەنتىدە قول ھۈنەرۋەن
ئائىلىسىدە تۇغۇلغان، ئۇ ئۆز
يۇرتى ۋە مارالبېشى ناھىيىسە-
نىڭ سېرىقبۇيا بازىرىدا تولۇق-
سىز - تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ-
لەرنى پۈتكۈزگەن، 1985 - يە-
لىدىن 1988 - يىلىغىچە شىن-
جاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئۇيغۇر
تىل - ئەدەبىياتى كەسپىدە ئىش-
تىن سىرت ئوقۇغان.

ئابلەت جۈمە تۇپراق1985-
يىل 1 - ئايدىن ھازىرغىچە
«قەشقەر گېزىتى»دە ئىشلەۋاتە-
دۇ. ئۇ بۇ جەريانىدا 3000 پار-
چىدىن ئارتۇق خەۋەر - ماقالە،
ئەدەبىي ئاخبارات، ئەدەبىي خا-
تىرە، شېئىر، ھېكايە، نەسر،
ئىلمىي نەزەرىيىۋى ماقالىلەرنى
يېزىپ ئېلان قىلدۇرغان؛ «جا-

ئابلەت جۇمە تۇپراق

بەخت يولى

تەشكىللىگۈچى: ئىبراھىم سەمەن

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

幸福之路/阿布来提·居玛 著. —喀什:喀什维吾尔文出版社,2005.12
ISBN 7-5373-1470-5

Ⅰ.幸… Ⅱ.阿… Ⅲ.①中国共产党—模范共产党员—生平事迹—喀什地区—维吾尔语(中国少数民族语言)②先进工作者—生平事迹—喀什地区—维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.①D263②K820.845.2

中国版本图书馆CIP数据核字(2005)第150199号

责任编辑:齐曼古丽·阿吾提
责任校对:阿尔祖故丽·斯迪克

幸福之路

作者:阿布来提·居玛·土普热克

喀什维吾尔文出版社出版发行
(喀什市塔吾古孜路14号 邮编:844000)
各地新华书店经销
新疆彩印胶印厂印刷
880×1230毫米 1/32开本 11.5印张 8插页
2006年7月第1版 2006年10月第2次印刷
印数:5000—7500 定价:19.80元

ج ك پ مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈروسىنىڭ ئەزاسى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومىنىڭ شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەن ئابلىز نۇرەككە مۇكاپات بەرمەكتە.

你们及时为西山同志们做了大量有意义
的工作，同时取得了很好的成绩。阿木力孜·塔
克先生一家为共建事业十分感人，我会及时报到。
希望你们抓住更多类的作品，加大宣传，进步
推动我区民族团结进步事业。

2006.6.2

ئابلىز نۇرەك ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ تېپىك ئىش ئىزلىرى تولىمۇ تەسىرلىك بولۇپ، جەمئىيەتتە كۆچلۈك ئىنكاس قوزغىدى. سىلەر ۋە ئالاقىدار تەرەپلەردىكى يولداشلار بۇ ھەقتە كۆپلىگەن ئەھمىيەتلىك خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، ياخشى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردۈڭلار. سىلەرنىڭ كۆپ خىل ژانىر، ئۇسۇللارنى قوللىنىپ، تەشۋىقات سالمىقىنى زورايتىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ئىشلىرىنىڭ يەنىمۇ ئىلگىرى سۈرۈلۈشىگە تۈرتكە بولۇشۇڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن.

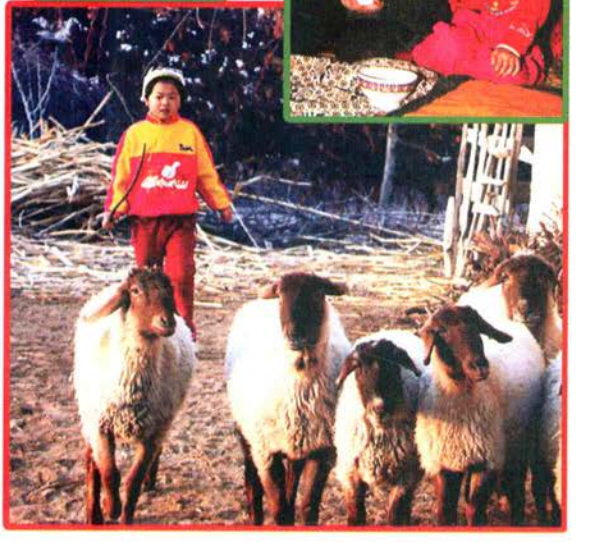
ئىسمائىل تىلىۋالدى

بايقاش

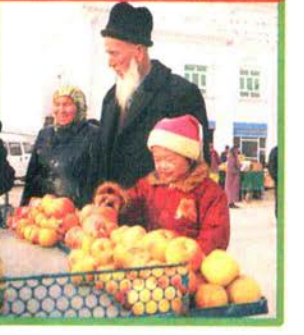

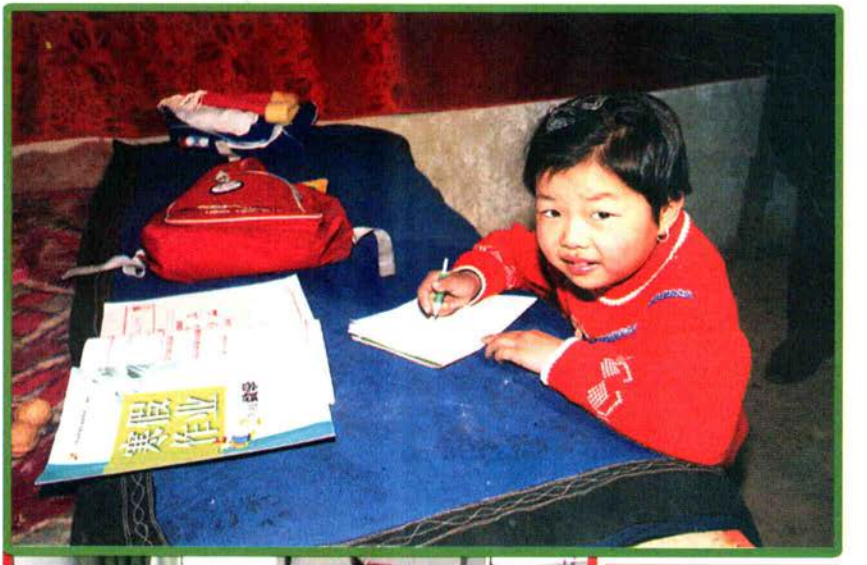

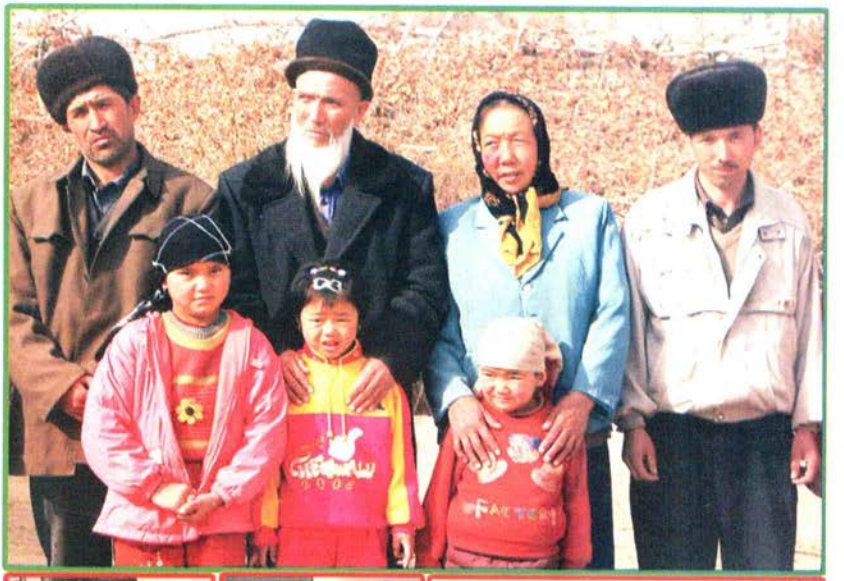
0998—6017925

shuai
ng
jan

ئۆسۈپ يېتىلىش

غەمخورلۇق

运安全
站口

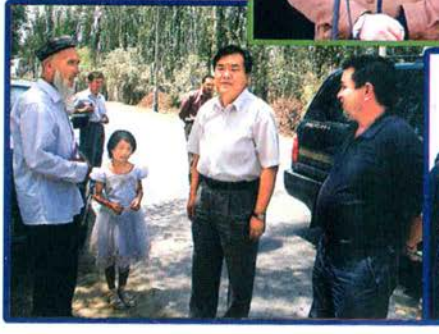

به خت

新疆民政医疗康复
手术室

新疆民政
شادلىق

社会各界捐助阿布力孜老人情况通报会

祝贺小阿依不拉克康复出院

100000元

مۇندەرىجە

سۆيگۈ 1
سۇبھىدىن بالقىغان سۆيگۈ 2
ئىنسانپەرۋەرلىك قانداق نۇرلاندى 70
سەمىمىيەت 74
ئۇزۇلمەس روھ 75
بىلىم ـ ۋاپادارلىق 98
ئالتۇن رەڭلىك تار كوچا 99
قەدىرلەش تۇيغۇسى 133
پەرىشتە ئانا 134
بايلىق يولى 151
بەخت يولى 152
ئىشەنچ چوققىسى 177
تىلسۇزاقتىكى سەركەردە 178
سەۋر ـ تاقەت 210
توزاندىكى گۈل 211
كۈلكە ۋە يىغا 227

«گۈلخان» دىكى سۆيگۈ 228
ئىنسانلىق بۇرچ 253
مەۋجۇتلۇق ببباها 254
ماھىيەتلىك مەخپىيەتلىك 273
ھۈنەر ـــ گۈل ئۈنەر 274
ئۆزىنى چۈشىنىش 293
بازاردىكى چۈش 294
بەخت ئىزدەش 310
ئېھ، بەخت 311
چىرايىڭىزدا 332
ئادەم ئەسلىدىنلا گۈزەللىك ئىلكىدە 333
نىيەتىنىڭ ئەلالىقى 345
سەمەندىن باشلانغان يول (1) 346
كەڭ ئالىقان 346

سۆيگۈ

سابادىن تۇتاشتى بىر ئوت، ئەقىدە،
يېيىلدى ھەتتاكى تاكلار ۋەسلىگە.
ئەجرىدىن بىر گۈلخان ياندى ـ ئۆچمىدى،
يەتكۈزدى سۆيگۈنى باھار پەسلىگە.

سۆيگۈنىڭ چېكى يوق، باھاسى چەكسىز،
تاغلارنى قىلىدۇ گۈلباغ، گۈلستان.
يارىلار سۆيگۈدىن سانسىز قەھرىمان،
جان بېرەر ئەلنى دەپ قىلماس پۇشايمان!

ئەل ئۇلۇغ، ئەر دېمەس بەرمىسە ئۇزۇق،
مىڭ كۆز بار بىر ئىشقا باھاسى دانا.
كۈلىدۇ بۇ ئالەم سۆيگۈدىن ئەبەد،
سۆيگۈدە نۇرلىنىپ چوغلىنار رەنا.

قەھرىمان ئەل ئوغلى، قەلبىدە غۇرۇر،
روھىدا خسلىتى يارىلار بۈيۈك.
دەۋرىمىز يارىتتى ئابلىز نۇرەكنى،
غايىسى ئۇلۇغۋار، ئىش ئىزى يېتۈك.

سۇبھىدىن بالقىغان سۆيگۈ

يېڭى ناخشا

بۇلتۇر كۈزدىن بۇيان ئابلىز نۇرەكنىڭ ئىشلىرى تولىمۇ ئوڭىدىن كەلدى، ئەمما ئۇ ئۆزىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى تەقدىرىنىڭ قانداق بولۇشىنى پەرەز قىلىشقا ئاجىز لىق قىلاتتى. نېمىلا بولسۇن، ئۇ يېقىندىن بۇيان ئوڭ كېلىۋاتقان ئىشلىرىدىن خۇشال ئىدى.

يېڭى يىل كىرگەندىن بۇيان ئابلىز نۇرەك بىرنەچچە ئىشقا بەك ھاياجانلاندى، سۆيۈندى. قەلبىنى ئۆزىمۇ تەسەۋۋۇر قىلىش قىيىن بولغان سۆيۈنۈش، ھاياجان ۋە بەخت جىلۋىسى ئورىۋالدى. ئۇنىڭغا يېڭى ـ يېڭى خۇشاللىق ۋە بەخت، ئاسايىش ۋە ئامەت كېلىدىغاندەك قىلاتتى. ئۇنىڭ روھىي كۆتۈرۈلۈپ، ئۆزىنى تېنى تازىلىنىپ، ھەربىكەتلىرى بىردىنلا جانلىنىپ قالغاندەك ھېس قىلىشقا باشلىدى. ئۇزاقتىن بۇيان كۆرۈلۈپ باقمىغان بۇنداق روھىي ھالەت ئۇنىڭ ئايىغىنى يېنىك، قەلبىنى تازا قىلىپ قويدى. چىرايىدىكى تەبەسسۇملۇق جىلۋە ئائىلىسىدىكى ھەممە ئادەمنى خۇشال قىلدى. سەزگۈر، چېچەن ئايبۇلاق دادىسىغا شۇنچىلىك ئامراقلىقى بىلەن بۇنى ھەممىدىن بۇرۇن سەزدى، ئۇ دادىسىنىڭ ئاپئاق ساقاللىرىنى سىيلايتتى، مەڭىزىگە توختىماي سۆيەتتى...

بۇۋاي ئۇنى ھەر قېتىم مەكتەپكە ئاپىرىپ قايتىپ كەلگەندە، قەلبىنى بىر خىل ئىبغىر ئازاب ۋە ئەپسۇسلۇق چۆلغايتتى. بۇنى ئۇ ئۆزىنىڭ يارامسىزلىقىدىن كۆرەتتى. ئايبۇلاقنىڭ ئاشۇ كېسىلى ئۇنىڭغا، ئائىلىسىگە، مەكتەپ، ھەتتا پۈتۈن سىرىقبۇيا خەلقىگە ئاۋارىچىلىك ئېلىپ كەلگەندەك، بۇ ئازاب ئايبۇلاقنىڭ جىسمانىي ئازابى بولۇپلا قالماستىن، روھىي ئازابى، كىشىلىك بەختسىزلىكى بولۇپ قالغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ قىزنىڭ ھەر قېتىملىق كېسەل ئازابىنى نومۇس ئازابى دەپ بىلەتتى، ئۇ قاتـ

چىلىك ئۆرتەنسۇن بەزى ئىشلارغا زادىلا قۇربى يەتمىدى، كۆرمەك خىيال، تۇمەنلە-
گەن پىلانلارنى قىلىپ باقتى، يالۇۋرۇش، يېلىنىش ئۇنىڭغا ئېغىر تۇيۇلمايدىغان بو-
لۇپ قالدى. ئۇ قىزىنىڭ ئازابى ئۇچۇن ياش تۆكۈپ، ھەسرەت چېكىپ، خۇددىنى
بىلمەي قالغان چاغلارمۇ بولدى. بەزىدە شۇنداق خاموش، مەيۈس ۋە بىتاب بولۇپ
قالاتتى. كىچىك قىز ھازىر ھېچ ئىشنى بىلمەي ئۆتىدۇ، ئۇ چوڭ بولسا، تۇرمۇش يو-
لىغا قەدەم قويسا ئۇ چاغدىكى ئازابلىرى قانچىلىك بولار- ھە ؟ ئاھ خۇدا، شۇ قىزىم-
نىڭ بەختىنى بەرگەيسەن، نارىسىدە بىگۇناھنى ئازاب ۋە نومۇسنىڭ دەردىنى تار-
تىشتىن يىراق قىلارسەن ؟... ئۇنىڭ نىدالىرى سەككىز - تۇققۇز يىلدىن بۇيان ئۇ-
نىڭغا ئىزچىل ھەمراھ بولۇپ كەلدى. ئۇنىڭ ئۆزى بىلەن ئۆزى مۇڭدىشىپ، ئۆزى
بىلەن ئۆزى سىردىشىپ ئېچ پۇشۇقىنى، دەردىنى، ئازابىنى ۋە ھەسرەت، نىدالىرىنى
بېسىپ بۇگۈنگىچە ياشىشىغا ئاشۇ بىچارە، بىگۇناھ قىزنىڭ تەقدىرى سەۋەب بولغان-
دەك قىلاتتى.

يېڭى يىل ئۇنىڭ ئاشۇ كەچۈرمىشلىرىنى بىردىنلا يوققا چىقىرىدىغاندەك، ئۆزى
ئويلىغان، تەشنا بولغان، ھەتتا پۈتۈن ئائىلىسى تەلپۈنگەن كۈنلەرنى ئاپىرىدە قىل-
غاندەك قىلاتتى، ئاشۇ كەچۈرمىشلەر مانا ئەمدى بارا - بارا ئۇنىڭغا كۈچ ۋە مادار ئاتا
قىلىۋاتقاندەك قىلدى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ ھەممە ئۇرۇق - ئەۋلادى، ئەل - جامائىتى
خۇرسەن ئىدى.

بىراق، ئابلىز نۇرەك ھەممە ئىشىنىڭ ئۆزى ئويلىغاندەك بولۇشىغا، يەنى قىزى
ئايبۇلاقنى داۋالىتىپ ساقايتىپ بىر پۈتۈن ئادەم قىلىپ كېلەچەكتە كىشىلىك ھاياتـ
نىڭ قەدىر - قىممىتىنى يارىتىپ ياشاشتەك پۈرسەتكە ئىگە قىلىشتىن ئىبارەت ئار-
زۇسىنىڭ بىردىنلا ئەمەلگە ئېشىپ كېتىشىگە يەنىلا ئىشەنچ قىلالمايتتى. ئۇنىڭ
نەچچە يىللىق كەچۈرمىشلىرى ۋە ماڭغان يوللىرى، قىلغان ئىشلىرىنىڭ ئۇنۇمى ئۇ
ئويلىغاندەك بولۇپ كەتمىدى، خىيال رېئاللىقنى، ھېسسىيات ئەملىيەتنى ئۆزىگە بوي-
سۇندۇرالمىدى، ئەمما ئاشۇ ھېسسىي تۇيغۇ ئۇنىڭ يولىنى، ئەقىدە - ئىخلاسىنى يۇ-
رۇتۇپ، ئۇنىڭ چىقىش يولى تېپىشىغا، داۋاملىق ئىلگىرىلىشىگە مەنىۋى كۈچ بەخش
ئېتىپ كەلدى. ئۇنى تالماس ئىرادىگە، سۇنماس مەنىۋى كۈچكە ئىگە قىلىپ كەل-
دى. ئۇ قىزىنىڭ ھامان ساقىيىشىغا، ھامان ئازابلىق كۈنلىرىنىڭ ئۆتۈپ كېتىپ،
خۇشال كۈنلەرنىڭمۇ يېتىپ كېلىشىگە ئۈمىد باغلاپ كەلدى. شۇڭا، ئۆمرىنىڭ

ئۇزاق بولۇشىنى ئارزۇ قىلاتتى، يەنە بىر ئارزۇسى ساغلام بولۇش، كۈچ ـ مادارلىق بولۇش ئىدى، ئۇ ساق بولسا ئېتىزدا ئىشلىيەلەيتتى، ئېتىزدا ئىشلىيەلسە دېھقانچىلىق تىن مول ھوسۇل ئېلىپ پۇل تاپالايتتى، پۇل تاپالسا قىزىنى داۋالىتىپ ساقايتىشقا ئىمكانىيەت تۇغدۇرالايتتى... ئۇنىڭ نەزىرىدە بۇ ئۇنىڭ چىقىش يولى ئىدى. ھالال ياشاش، ئۆزىگە تايىنىپ ياشاشقا شۇكۇر ـ قانائەت قىلىش، غۇرۇرىنى، ئەقىدە ـ ئىخلاسىنى يەرگە ئۇرمايدىغان روھى بىلەن باشقىلارنىڭ غۇدۇراشلىرى، تاپا ـ تەنىلىرى، يات كۆزۈشلىرىگە پەرۋايى پەلەك ھالدا خاس تۇرمۇشىنى، ھاياتىنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەنىدى. شۇڭا ئۇ، بۇ جەھەتتىمۇ ھېچكىمدىن قورقمايتتى، ھېچكىمدىن تىل قىسىنچىلىقى يوق ئىدى، مانا بۇ ئۇنىڭ روھىي غالىبىيىتى ۋە ئۇنىڭ ئۆزى قىلماقچى بولغان بارلىق ئىشلارنى بىمالال، ئۆزىنىڭ خائىشى بويىچە قىلىش ئىشەنچىنىڭ مۇھىم ئىپادىلىنىشى ئىدى.

ئۇ كىملەرنىڭدۇ ئالدىدا قىسىلىشلىرىنى ئويلىسا، كۆڭلى بىر قىسىم بولغان چاغلارمۇ بولغان، لېكىن ئۇ كېيىن ھېس قىلدىكى، قىزىنى داۋالىتالماسلىقتەك قىيىنچىلىق ئالدىدا، ئۆزىنىڭ قىزى ئالدىدا شۇنچىلىك قىسىلغانلىقىنى ھېس قىلغاندا، باشقىلارنىڭ ياردىمىگە ئېرىشىشنىڭمۇ يامان ئىش ئەمەسلىكىنى تونۇپ يەتتى. ھەممە تەرەپنىڭ ھېسداشلىقىغا ئېرىشىش زۆرۈرىيىتىنى سەزدى. ئۇ شۇنداق قىلمىسا بولمايتتى، قىزى بارا ـ بارا چوڭ بولدى، مانا ئەمدى ئۇ خېلى ـ خېلى ئىشلارنى بىلىپ قالدى، بۇنىڭدىن كېيىن يەنىمۇ چوڭ، مۇھىم ئىشلارنى بىلىدۇ، ئۇ شۇ چاغدا تېخىمۇ ئازابلىنىدۇ، ئۇنىڭدىن ئۇھ تارتىپ ئاغرىنىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن، ئۇنىڭ كىچىككىنە ئاغرىنىشى بوۋاينىڭ نەزىرىدە ھەممە ئەجرلىرىنى، ئازابلىرىنى، بەختىۋەشادلىقلىرىنى كۆمۈپ تاشلىماي قالمايتتى. شۇڭا ئۇ، جەمئىيەتكە مۇراجىئەت قىلمىسا بولمايتتى. ئۇ ئىشنى نەدىن باشلىسا بولار، قانداق قىلسا بولار ؟...

بۇلارنىڭ ھەممىسى خىيال بىلەن ئۇمىد ئىدى. نېمىلا دېگەن بىلەن ئۇنىڭ رېئاللىق ئىچىدىكى ھەقىقىتىمۇ ئاز ـ تولا بولىدۇ، دېگەندەك كىشىلەر ئۇنىڭ نۇرانە قەلبىنى، سەمىمىي ـ ساداقىتىنى، پاك ـ دىيانىتىنى، ئىنسانىي تۇيغۇ ئىچىدىكى سەدەپتەك ئىنسانلىق تۇيغۇسىنى كۆردى، تونۇدى، بىلدى ۋە چۈشەندى ! ھېسداشلىق، ھاياجانلىق تەشەككۇرلەر ئۇنىڭ قەلبىنى زىلزىلىگە، ئىلھام ۋە مەدەتكە تولدۇردى. مانا بۇ ئابلىز نۇرەكنىڭ يېڭى يىلىنىڭ سوۋغىسى، يېڭى يىلىنىڭ يېڭى ناخشىلىرىنى

ياڭرىتىدىغان مۇھەددىمىسى ئىدى.

دېگەندەك، يېڭى يىلنىڭ ئىككىنچى ئېيىدا ئاشۇ ناخشىنىڭ ساداسى يېقىنلاپ كەلدى. ئۇ تولىمۇ يارقىن، تولىمۇ جەسۇر، تولىمۇ يېقىملىق ناخشا ئىدى.

خوش، ئۇ نەدىن كەلگەن ناخشا؟

قارا قىشنىڭ سوغۇقى ئەدەپ كەتكەن بولسىمۇ، كەينى ـ كەينىدىن كەلگەن ھېيت ـ ئايەم، بايرامنىڭ بەزمە، كۈلكىسى كىشىلەر قەلبىگە كىرىۋالغان سوغۇقنىڭ تەسىرىنى يوق قىلىۋەتكەندەك قىلاتتى. 2006 ـ يىل 2ـ ئاينىڭ 12ـ كۈنى، يەنە خەنزۇلارنىڭ يۈەنشاۋ بايرىمى ئابلىز نۇرەك ئائىلىسىگە بەخت خوشاللىقى ئېلىپ كەلدى. بۇ يالغۇز ئابلىز نۇرەك ئائىلىسىگە بەخت خۇشاللىقى، بەخت شادلىقى ئېلىپ كېلىپلا قالماستىن، ئۇنىڭ يۇرتىغا ـــ يېڭىئاۋات كەنتىگە، سېرىقبۇيا بازىرىغا تەنتەنە تۈيغۇسى، قۇتلۇقلاش ساداسى ئېلىپ كەلدى. دەل شۇ كۈنى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ئىشلىرى نازارىتىدىن ئايبۇلاقنىڭ كېسىلىنى ئۇزۇل ـ كېسىل داۋالاپ ساقايتىشقا مەسئۇل بولغانلىقىنى قارار قىلغانلىق خۇش خەۋىرى يېتىپ كەلدى. بۇ يەنە بىر جەھەتتىن ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم رەھبەرلىرىنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان غەمخورلۇقىنىڭ ئىپادىلىنىشى بولۇپ، سىياسىي جەھەتتىمۇ، ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىمۇ، ئۇنىڭ ئېقتىسادىي قىينىچىلىقىنى ھەل قىلىشتىمۇ ناھايىتى چوڭ ئىش ھېسابلىناتتى، شۇڭا بۇ خۇش خەۋەر شۇ ھامان بىر يېڭى ئىش، بىر يېڭى ناخشا بولۇپ تەرەپ ـ تەرەپكە تارقالدى. سېرىقبۇيا ، يېڭىئاۋات كەنتى شادلىققا تولدى، ئابلىز نۇرەكنىڭ ئائىلىسى شادلىققا تولدى. ئابلىز نۇرەكنى بىلىدىغان، تونۇيدىغان، ھېسداش قىلىدىغان، ئايبۇلاقنىڭ ئەھۋالىنى چۈشىنىدىغان، ئېچ ئاغرىتىدىغان، سالامەتلىكى ۋە بەخت ـ كېلەچىكىگە سەمىمىي نىيەت بىلەن ياخشى تىلەك تىلەيدىغان ھەر بىر كۆڭۈل ئىگىسى شادلاندى، خۇشال بولدى. تەنتەنە سادالىرىدىن مۇستەسنا بۇ كۆڭۈللەرنىڭ شادلىقى، ئالقىشى، چىن ھېسسىياتى بارلىق مەۋجۇداتلارنىى ھەيران قالدۇردى، ھەتتا خۇشال قىلدى. ئۇنىڭ ئۆيى ئەتراپىدىكى تېرەك، سۆگەت، مېۋىلىك دەرەخلەرگە قونغان قۇشقاچلار ۋېچىرلىشىپ بىر ـ بىرىگە خەۋەر يەتكۈزگەندەك، تەنتەنە قىلغاندەك قىلاتتى، چۈنكى ئايبۇلاق ئۇلارغا قىشتا دان چېچىپ بەرگەن، يازدا تال ـ باراڭ ئاستىدا سۇ قۇيۇپ بەرگەن. ئۇلار بۈنى بىلىدۇ، ئايبۇلاققا شادلىق، سالامەتلىك تىلەشنى بىلىدۇ!...

ئابلىز نۇرەكنىڭ كونا ناخشىلىرىنىڭ ھەممىسى غەم ناخشىلىرى، ئازاب ناخشىلىرى ئىدى، ئۇ ناخشىلار ئەمدى كەلمەسكە كەتتىمكىن، بارا ـ بارا غايىب بولماقتا ئىدى. بۇگۈن ئابلىز نۇرەك خۇشاللىق ناخشىسى، بەخت ناخشىسىغا شېرىك بولدى، بۇ ئۇنىڭ يېڭى ناخشىسى ئىدى. بۇ ناخشا ئۇنىڭ خىيالىنى، ھەتتا جىسمىنى مۇئەلـ لەقتە پەرۋاز قىلدۇردى، ئۇ بەختنى، ئاسايىشنى قايتىدىن سەزدى، ئۇزاقتىن بۇيان كۆتكەن ئۈمىدىنى كۆرگەندەك بولدى. ئۇنى ھاياجان ۋە بەخت يېشى چۇلغىدى. ئادەم دېگەن شۇنداق نەرسىمدۇ ؟ ئازاب تارتسا تېخى يىغلىغان، خۇشال بولسا تېخى يىغلىغان ؟ ئەمما، بۇ ئىككى يىغىنىڭ ئارىلىقىدا ئاسمان ـ زېمىن پەرق بار ئىدى...

شۇ چاغدا ئۇ كونا ناخشىلارنى، ئۆزى ئىلگىرى ئوقۇغان ھېلىقى ناخشىلارنىمۇ ئەسكە ئالدى. بۇ ئادەمىيلىك تۇيغۇ، ئادەمىيلىك پەزىلەت ئىدى. ئۇ بىرنى كۆرۈپ بىرنى ئۇنتۇپ قالسا، بىرگە ئىگە بولۇپ يەنە بىرنى تاشلىۋەتسە بولمايتتى، شۇ چاغدا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن بۇنىڭدىن سەككىز ـ توققۇز يىللار ئىلگىرىكى ئىشلار مارجاندەك تىزىلىپ بىر ـ بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى...

ئاي گۈزاھ، چولپان گۈزاھ

سېنتەبىر ئايلىرىنىڭ ئاخىرى ھاۋا تىنچىق، ئەمما كەچلىرى باشلانغان سالقىن سەھەرگە يېقىن تېخىمۇ ئىللىق بولۇپ قالاتتى. 1997ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى ئابلىز نۇرەك ئەتىگەن سائەت 5:00 بولماستىلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ۋە ئۇغلىنىڭ تېخىچە ئېتىزلىقتىن كىرمىگەنلىكىنى بىلىپ جىددىيلىشىپ قالدى. ئاخشام ئۇـ نىڭ ئوغلى ئابدۇرېھىمجان كۆزگى بۇغداي تېرىيدىغان كەنجى قوناق ئورنىغا سۇ تۆتقىلى چىقىپ كەتكەنىدى. ئۇ ھويلىغا چىقىپ قولىغا كەتمەننى ئالدى ـ ده، دەرۋازىدىن پەم بىلەن چىقىپ كەتمەكچى بولدى. دەل شۇ چاغدا ئايالى تۇنساخان ھويلىدا پەيدا بولدى :

ـــ نەگە ماڭدىڭىز ؟

ـــ ئابدۇرېھىمجان كەلمەپتۇ، سۇ تۆتقان يېرىگە بېرىپ، نېمە ئىش قىلىۋاتىدۇ، بىلىپ كېلەي.

ـــ يائاللا، قېرىغاندا ئىشىڭىزنى قىلىپ تۇرسىڭىز، ھېلىغىچە كېلىپ قالىدۇ، غەم

قىلمىسكىزمۇ بولىدۇ، ئۇمۇ كىچىك بالا ئەمەس، ئېتىزنىڭ ئىشىنى قىلىشنى خېلى بىلىدۇ، قىلالمىسا ئۆگىنىدۇ، ئەنسىرەپ نېمە كەپتۇ... ھەمىشە سىز قىلىپ بېرىپ، جاھانغا تۇۋرۇك بولۇپ بېرەمتىڭىز...

ـــ ھەي، سىز بىلمەيسىز، مېنىڭ كۆڭلۈمدىكىنى، بالا ئەمەسمۇ؟ كېچىچە كىر-مىسە، ئەنسىرىمەي بولامدۇ؟

ـــ باغرىڭىز بەك يۇمشاق سىزنىڭ زادى!

ـــ سىزمۇ شۇنداق دەيسىز، بالىغا باغرىڭىز مەندىن يۇمشاق!...

ـــ مەيلى بارسىڭىز بېرىڭ، ئاۋايلاپ ماڭارسىز، مېنى ئەنسىرەتمەي پاتراق كېلەرسىز! خۇداغا ئامانەت ئەمىسە...

ـــ مەن بىر بېرىپ كېلەي، كۆڭلۈم بىر ئىشنى تارتىپ تۇرىدۇ شۇ تاپتا...

بوۋاي دەرۋازىدىن چىقىپ كەتتى، موماي كالا ـ قويلىرىغا يەم ـ بوغۇز بېرىش ئۈچۈن ئېغىل تەرەپكە ماڭدى.

بوۋاي ئەتراپقا قارىدى، ئاي غەربكە پەسلەشكە باشلىغان بولسىمۇ، تال - تال كۆ-مۈش نۇرلىرىنى ئايانماستىن تۆكمەكتە ئىدى، ئۇ شۇنداق تولۇق، شۇنداق جەلپكار كۆرۈنەتتى، چولپانمۇ بىر چوڭ مەرۋايىتتەك چاقناپ، كائىنات ھۆسنىنى تاماشا قى-لىۋاتقاندەك، زېمىنغا مېھىر بىلەن نۇر ياغدۇرۇۋاتقاندەك قىلاتتى. نەلەردىندۇر خۇراز لارنىڭ چىللاشلىرى، ھارۇلارنىڭ تاراقلىشى، ھايۋانلارنىڭ ئالىتاغىل ھاڭراش، كىشنەشلىرى، ئاپتوموبىللارنىڭ ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ قالاتتى. سالقىن، ساپ ھاۋا ئۇنىڭ بەدەنلىرىنى يېنىكلىتىپ قويۇۋاتقاندەك قىلدى. ئۇ ئىشكى ئالدىدىكى چوڭ تاشيولغا چىقتى. تاشيولدىكى ھەممە نەرسە، ھەتتا ئاپتوموبىللارنىڭ ئىزلىرىمۇ ئۇنىڭغا ئېنىق، شۇنداق ئېنىق كۆرۈنۈپ كەتتى. ئۇ بىرنەچچە ئون قەدەم مېڭىپلا يول-نىڭ ئوڭ-مان بەلبېغىغا يېقىن تەرىپىدە بىرنەرسىنىڭ قارا كۆلەڭگىسىنى كۆردى.

ـــ نېمىدۇ ئۇ؟ يولۇچىلارنىڭ بىرەرنەرسىسى چۈشۈپ قالغان ئوخشايدۇ، ـــ بوۋاي شۇنداق ئويلىدى ۋە ئىتتىك ئۇنىڭ يېنىغا باردى، ئۇ چوڭ بىر سومكا ئىدى. ئۇ سومكىغا ئېگىشتىيۇ، چۆچۈپ كەتتى. سومكا ئىچىدە بىر بوۋاق بەخىرامان ياتاتى. ئۇ ھاڭ ـ تاڭ قالدى، دەمال خۇدىنىمۇ يوقاتتى، كېيىن ئۇ ئېسىگە كېلىپ ئەتراپقا قارىدى. ئەتراپ تىنچ، ئادەم ياكى باشقا نەرسە يوق. ئۇنىڭ خىيالى شۇنداق پاراكەندە بولدى، بۇ تاسادىپىيلىق ئۇنى دەمال گاڭگىرىتىپ قويدى. ئۇنىڭ نەپسى

سقلدی، بەدەنلىرى تىكەنلىشىپ، جىددىيلىشىپ كەتتى، يۈرىكى قاتتىق سوقۇپ ئۇنى بىئارام قىلغىلى تۇردى...

ـــ تۇنساخان، هوي تۇنساخان ! چاقىردى بوۋاي بىرئازدىن كېيىن ئېسىنى يىغىپ، ـــ بۇ يەرگە چىقىڭ !

ـــ ۋاي نېمە بولدى، نېمە ؟

ـــ بولۇڭ چاققان، مەيەردە بىر بالا تۇرىدۇ...

تۇنساخان پالاقلىغان پېتى يېتىپ باردى.

ـــ ۋاي قانداق ئىش بۇ ؟ كىم تاشلاپ قويغاندۇ بۇ بالىنى! ھۇ جۇۋاينىمەكىلەر، نارەسىدىنى تاشلىۋەتكەن ئەبگارلارنىڭ جاجىسىنى خۇدا بەرسۇن!ـــ دېدى ھاڭ ـ تاڭ قالغان تۇنساخان ئانا سومكا ئىچىدە بەخىرامان ئۇخلاپ ياتقان بوۋاقنى كۆرۈپ. ئۇنىڭ تىل ـ دەشنامىلىرىنى ئۆزىدىن باشقا ھېچكىم ئاڭلىمىدى، ئەتراپىدىكى دەل ـ دەرەخ، زېمىندىن باشقا ھېچبىر نەرسە كۆرمىدى!

ئانا بالىنى قولىغا ئالدى. بالا ھېچ نەرسىدىن بىخەۋەر ھالدا پۇش ـ پۇش تىنىپ، شېرىن ئۇيقۇدا لەززەت سۈرۈۋاتقاندەك قىلاتتى، بالىنىڭ يۈزى ئوچۇق، قالغان جايلىرى مەھكەم يۆگەپ تېڭىۋېتىلگەنىدى.

ئۇلار بالىنى ئۆيگە ئېلىپ كىرىپ، سۇپا ئۈستىگە ياتقۇزدى، ئانا بالىنىڭ يۈزىگە قولىنى يېنىك تەگكۈزۈۋىدى، بالا ئويغاندى ۋە كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ قويۇپ، بىردىنلا جىمىپ كەتتى، ھېچ نەرسىدىن خەۋىرى يوقتەكلا ئويقۇغا كەتتى. بۇ ھال ئۇلارنىڭ باغرىنى خۇن قىلىۋەتتى.

ـــ كىمنىڭ بالىسىدۇ بۇ ؟

ـــ ۋايتاڭ، كىم تاشلىۋەتكەندۇ، قايسى تاش يۈرەك مۇشۇنداق قىلغاندۇ ؟

ـــ پىلانلىق تۇغۇتتىن قېچىپ مۇشۇنداق قىلغاندۇ ھەقاچان!

ـــ بەلكىم، ھەي، مۇشۇنداق بىر بىگۇناھ نارەسىدىنى تاشلىۋېتىشكە قانداقمۇ يۈرىكى چىدىغاندۇ ؟

ـــ ئادەملەر رەھىمسىزلىشىپ كەتتى... بوپتۇ ئەمدى! بۇنىڭمۇ پېشانىسىدە كۆرگۈلۈكى باردۇ، كىم قىلسا ئۆزىگە قىلىدۇ. بۇ بالىنىمۇ خۇدايىم بېرەر، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ كۆڭلىگە خۇدايىم ئىنساپ بەرسە، بالام دەپ كېلىپ قالار، كەلمىسە، شۇ چاغدا بىر گەپ بولار، قانداق قىلاتتۇق. باش قاتۇرغانىنىڭ پايدىسى يوق، ھازىرچە

بالىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى بىز مانا!

ـــ شۇنداق قىلمايمۇ نېمە چارە. ھەي تاشلىۋېتىشكە قانداقمۇ يۈرىكى چىدىغاندۇ، ئادەم تۇرسا بۇ ؟ ياكى ئىت ـ مۇشۇكنىڭ كۈچۈكى بولمسا...

ـــ بوپتۇ، خۇدايىم بىزگە مۇشۇ بالىنى تېپىۋېلىشنى نېسىپ قىپتۇ. بۇمۇ پېشانەمىز، ـــ دېدى قەلبى زېدە بولغان تۇنساخان ئانا تەسەللى تاپقاندەك، ـــ جاھاندا ئادەمدىن ئۆلۈغ ، بالىدىن پاكىز نېمە بار. پۇشۇقۇنمايلى، تاڭ ئاتسا بىر گەپ بولار...

ـــ ھەي ـ ھەي، ھازىرقى زامانىنىڭ ياشلىرى شۇنداق تاش يۈرەك بولۇپ كەتتى. بالىنىڭ قەدرىنى بىلمەيدۇ، بالىنىڭ مېھرىنى بىلمەيدۇ. بۇ چوقۇم ياش بالىلارنىڭ ئىشى ياكى بولمسا كېۋەز تەرگىلى كەلگەن ئىشلەمچىلەرنىڭ ئىشى...

پەرەزلەر ھەر خىل بولسىمۇ، ھېچبىرىنىڭ ئاساسى يوق ئىدى، بوۋاينىڭ كۆڭلى بەكمۇ پاراكەندە، خىيالى مۇرەككەپ، زىددىيەتلىك ئىدى. ئۇيان ئويلاپمۇ، بۇيان ئويلاپمۇ ئىشنىڭ تەكتىگە يېتەلمەيتتى، ئۇنىڭ دىلى كۆيىدى، ئازابلاندى، پۈتۈن بەدىنى ئۆرتىنىپ جاھان ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ كېتىۋاتقاندەك قىلدى...

ـــ قىز بالىكەن، بۇ بالىغا تېخى ئاق شېكەر، سۈت پاراشوكى، ئېمىزگە، كېيىدۇ-رېدىغانغا ئىككى ئىشتان قوشۇپ يۆگەپ قويۇپتۇ، ـــ دېدى تۇنساخان ئانا بالىنى كونا يۆگەكتىن يېشىندۇرۇپ بولغاندا، ـــ ھەي نائەھلىيلەر، ھەي نائەھلىيلەر، بۇنداق تايىنلىق قوشۇپ يۆگەپ قويمساڭچۇ ؟ تۇققۇزئاي، تۇققۇز كۈن قىينىلىپ قورساق كۆتۈرۈپ، مىڭ بىر جاپادا قىينىلىپ تۇغقان پۇشتۇڭنى تاشلىۋېتىشكە يۈرەكلىرى چىدىغان تۇرۇقلۇق، بۇ نەرسىلەرنى قوشۇپ يۆگەپ قويۇشقا قانداقمۇ چىدىغانسەن ؟! قىز بالا بولغاچقا تاشلىۋەتكەن گەپ ، قىز دېگەن ئالتۇن... بالاڭ يوق جېنىڭ يوق، قىزىڭ يوق، ئىزىڭ يوق!

تۇنساخان ئانا غۇدۇرىغان ھالدا بالىنىڭ ئاغزىغا ئىلمان چاي قۇيدى، ئاندىن سۈت پاراشوكىدىن تەڭشەپ ئىچۈردى. قىز چاق خېلىدىن بېرى ئاچ قالغاندەك غۇرتۇلدىتىپ ئەمدى.

ـــ بىرنېمە يېمەي يىغلاپ تۇرۇۋالدىغان جاھىل بالا بولسا، يىغلاپ بىزگە كۆرگۈلۈكنى كۆرسىتەتتى، ئىشتەيلىك قۇمۇچاقكەن بۇ تېخى !

ئابلىز نۇرەك يەنە دەرۋازا ئالدىغا چىقتى، ئۇ كىملەرنىڭدۇ بالا ئىزدەپ كېلىپ قېلىشنى كۈتكەندەك ئەتراپقا قارىدى، بىرمۇ ئادەم يوق، تاڭ بايقىدىن بەكرەك سوزۇ-

زۇلگەن، شەرق ئۇيۇقى ئاقىرىشقا باشلىغان بولسىمۇ، ئاي بىلەن يۇلتۇز شۇنداق نۇر-لۇق، جۇلالىق چاقناپ تۇراتتى... ئۇلار ئابلىز نۇرەككە بىز گۇۋاھ، بىز ساڭا گۇۋاھ دېگەندەك قىلاتتى. سۇبھىدىكى بۇ تۈيغۇ ئۇنىڭ نېرۋىلىرىنى تېخىمۇ سەزگۈر، تېخىمۇ قىزغىن كەيپىياتقا چۆمدۈردى.

ئۇ ئۆيگە كىرگەندە بالا يەنە ئۇخلاپ قالغانىدى. ئەر ــ خوتۇن دېيىشكە گەپ تاپالمىغانىدەك ئولتۇرۇشتى، كېيىن ئۇلار ناشتا قىلدى. ئۇلارنىڭ باغرى ئاشۇ بالا ئۈچۈن كۆيۈۋاتاتتى، ئاشۇ بالىنىڭ مۇناپىق، نامەرد، غۇرۇرى يوق ئاتا ــ ئانىسىغا غەزەپ ياغدۇرۇپ كۆيمەكتە، ئۆرتەنمەكتە ئىدى، ئەمما ئۇلار نېمە دېيىشىنى، دەمال قانداق قىلىشنى بىلمەي قالغانىدى. شۇ چاغدا قانداقتۇر بىر نۇر ئۇلارنىڭ قەلبىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىن سىرغىپ چىقىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى قاپلاپ، ئاشۇ بىگۇناھ، نارەسىدە بالىنىڭ مېھرى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ بولغانىدى

دۇنيادا ئادەم بىلىپ يەتكىلى بولمايدىغان سىرلار ۋە ۋەقەلەر شۇنداق كۆپ. ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى بىر مەزگىلدىن كېيىن ئۆزىنىڭ ماھايىتىنى ئاشكارىلاپ كەشىلەرنى سۆيۈندۈرسە، يەنە بەزىلىرى سىرلىق پەتىچە قېلىۋېرىدۇ. ئابلىز نۇرەكنىڭ بالا تېپىۋېلىشى سىرلىق ئىش بولمىسىمۇ، ئەجەبلىنەرلىك ئىش؛ سىرلىق يېرى، بالىنىڭ نېمە سەۋەب بىلەن، قانداق ئادەملەرنىڭ تاشلىۋەتكەنلىكى ئىدى. سادىدا، تولىمۇ ئاق كۆڭۈل بۇ كىشىنىڭ قەلبىنى ئۆرتەيدىغان ئىشلارمۇ دەل مۇشۇ ئىش، شۇنداقلا ئادەمنى ھايۋان ئورنىدا تاشلىۋەتكەنلىكىدەك يىرگىنچلىك تەقدىر ۋە ئاشۇ ۋەھشىي ئاتا - ئانىلارنىڭ پاجىئەسى ئىدى. ئۇ بۇنىڭ ئازابىنى مەيلى روھىي جەھەتتىن بولسۇن، مەيلى جىسمانىي جەھەتتىن بولسۇن ھامان تارتىدۇ، ھامان پۇشايمان قىلىدۇ دېگەندىن ئىبارەت خاس چۈشەنچە بولدى.

ئابلىز نۇرەك ئۇ ئىشلاردىن كۆرە، بالىنىڭ ھالىغا بەكرەك نەزەر سالدى. بالىنىڭ ئاقسۈزۈككە مايىل چىرايى، ئاپئاق يۈزلىرى، بولاقتەك مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزلىرى ئۇنى ئۆزىگە مايىل قىلاتتى، ئۇنىڭ ھېچ نەرسىگە قۇربى يەتمەيدىغان ئادەملىكى ئۇنى ئېچىدىن كۆيۈشكە، ئىچ ــ ئىچىدىن غەمخان بولۇشقا دەۋەت قىلاتتى، ئۇ ئۆزى ئىپادىلەپ بېرەلمەيدىغان ئىچكى تۈيغۇ، مەنىۋى مايىللىق ئوچاقلىرىدا بالىغا كۈن ساناپ ئامراق بولۇپ قالدى، ئۇ بالىنىڭ ئۆزىگە مەڭگۈ ھەمراھ، مەڭگۈ بىرگە ئۆتىدىغان يۆلىكى بولۇپ قالىدىغانىدەك بىردىنلا سەگەكلىشىپ قالدى. راستىنلا

شۇنداق بولسا، ئۇ قېرىلىق ھاياتىغا ھەم ئاۋارىچىلىك، ھەم ھەمدەمچى بولۇپ قالاتتى. ئۇ چوڭ بولسا ئۆزى تارتقان ئاۋارىچىلىكلىرىنىڭ بەدىلى ئۇچۇن ئۆزلىرىنى باقىدۇ، ھالىدىن خەۋەر ئالىدۇ. بىراق، بۇ بەكمۇ يىراقتىكى ئىش، ھازىر بالىنىڭ ھەممە ھاجەتىنى راۋا قىلمىسا بولمايدۇ. قېرىغاندا بۇ ئىش ئۇنىڭ بارلىقىنى يەپ كېتىشى، قۇربان قىلۇېتىشى مۇمكىن. بىراق، ئۇ رازىمدۇ ؟ ئۇ ئۆزىنىڭ قەلب قاتلاملىرىنى ئىزدەپ باقتى، قېزىپ كۆردى. ئۇنىڭدا بىر خىل تەلپۈنۈش، قىزغىنلىق ۋە مۇھەببەت، مېھرىبانلىق مەۋجۇت ئىدى.

ئاردىدىن ئۇچ كۈن ئۆتتى. ئۇچىنچى كۈنى بوۋاق بىردىنلا يىغىسىنى باشلىدى. ئۇنىڭغا ھېچ ئىش كار قىلمىدى. بىئاراملىق، تەشۋىش ۋە جىددىيلىك پۈتۈن ئائىلىنى ساراسىمگە سالدى. ئەرنىڭ قولىدىن نېمە ئىش كەلسۇن ؟ ئانا بارلىق كۈچىنى، مېھرىنى تۆكۈپ ئۇنىڭغا مېھرىبانلىق قىلدى، پەپىلىدى، بەزلىدى... ئاخىر ئانا بالىنىڭ ھەممە ئەزايىغا قاراشقا باشلىدى، بالىنىڭ قورسىقى ئېسىلىپ كەتكەن. بەلكىم، بالىغا بىرنەرسە زىيان قىلغاندۇ ؟ بىراق، ئىش ئۇنداق ئاددىي ئەمەس ئىدى، ئانا ئاقىۋەت بالىنىڭ چوڭ تەرەت يولىغا قارىدى :

ـــ ئاھ خۇدا، نېمە كارامەت بۇ ئەمدى ؟! ـــ دېدى ئانا بىردىنلا داد ـ پەريات توۋلاپ.

ـــ نېمە بولدى ؟

ـــ بالىنىڭ مەقئەت يولى پۈتەي ئىكەن. ۋاي خۇدايىم، ئېسىم قۇرۇسۇن، نېمىشقا قاراپ باقمىغاندىمەن ؟ قانداق قىلارمەن ئەمدى ؟

ـــ ئاپلا، ماۋۇ ئىشنى كۆرۈڭ. دوختۇرخانىغا ئاپىرايلى، دوختۇرلار بىر ئامالىنى قىلار ؟ مەن ھارۋىنى قوشاي، بۇنداق يىغلاۋەرسە بالىنىڭ جېنى قىيىلىپ كېتىدۇ. ئاشقازىنى ياكى ئۇچىيى يېرىلىپ بىرنەرسە بولۇپ قالمىسۇن !

«قىزىق نۇقتا» دىكى پاراڭ

ئاردىدىن بىرقانچە كۈن ئۆتە ـ ئۆتمەي، ئابلىز نۇرەكنىڭ بالا تېپىۋالغانلىقى ھەققىدىكى ئىشلار «قىزىق نۇقتا»غا ئايلاندى. مەھەللىدىكى بىر قىسىم كىشىلەر ئالايىتەن ئۇنىڭ تېپىۋالغان بالىسىنى كۆرۈپ باقماقچى، راست ـ يالغانلىقىنى بىلىپ

باقماقچى، راست بالا تېپىۋالغانمۇ ياكى بىرەر بالىسىنىڭ پىلانلىق پەرزەنت كۆرۈشكە خىلاپلىق قىلىپ تاپقان بالىسىنى ئاشۇنداق پەم ئىشلىتىپ بېقىۋالدىمۇ ؟ بۇنى بەكلا ئېنىق سۆزلەپ بېرەلمەيدىغان ئىدى. بۇنداق بولۇشتىكى سەۋەب بالىنى دەسلەپكى ئۇچ كۈنىدە باشقا ھېچكىمگە كۆرسەتمىگەن ۋە بىلىندۈرمىگەنىدى، كونا قاراش بويىچە ئالغاندا، بالا تۇغۇلۇپ بىرقانچە كۈنگىچە تۇغۇت بېقىلىۋاتقان ئۆيگە كىملەرنىڭدۇ كىرىشى مەنئى قىلىنىپ، بالا بىلەن ئانىغا كۆز تېگىپ چەتنەپ قېلىنىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدىغان ئادەت بار ئىدى. بۇ گەرچە خۇراپىي قاراشتىن كېلىپ چىققان ئىش بولسىمۇ، مەلۇم ئىلمىي ئاساسىنىمۇ يوق دېگىلى بولمايتتى. چۈنكى، بالا بىلەن ئانا يۇقۇملىنىپ قالماسلىقى، ھەم بەخىرامان ئارام ئېلىپ، مۇھىتقا ماسلىشىۋېلىشى، كۈچ ـ مادارىغا كېلىۋېلىشى زۆرۈر ئىدى. شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، تۇنساخان ئانا بىلەن ئابلىز نۇرەكمۇ بالىنى دەسلەپتە ھەتتا ئائىلىسىدىكى بالا ـ چاقىلىرىغىمۇ كۆرسەتمىدى، بىلگەنلەرگىمۇ سىرتتا دەپ يۈرمەسلىكنى تاپىلىدى. بىراق، كىچىك بىر ئىش يۈز بەرسە بىردەمدە پۈر كېتىدىغان ئاشۇ مەھەللىدە ئابلىز نۇرەكنىڭ بالا تېپىۋېلىپ بېقىۋاتقانلىقى ھەممە يەرگە پۈر كەتتى. بىراق، كىمدۇر بىرى ئۇ بالىنىڭ پارىڭىغا « خىزىر تاشلاپ بەرگەن بالا ئىكەن » دېگەن ئۆسەك گەپنىمۇ قوشۇپ تارقاتتى. بۇ سىرلىق ۋە جەلپكار ئۇچۇر كىشىلەر ئارىسىدا تېخىمۇ كۈچلۈك غۇلغۇلا ۋە قىزىقسىنىشنى پەيدا قىلدى.

ـــ ھەي ئابلىز ئاكا، «قېرىغاندا قېرى تارتۇق، قىلغان ئىشلىرى ئاندىن ئارتۇق » دەپ، مانا ئەمدى بالا تېپىۋېلىپ باقتىڭمۇ ؟

ـــ خۇدايىم بۇيرۇسا شۇنداق بولدى.

ـــ قىزىڭ ياكى ئوغۇللىرىڭدىن بىرەرسىنىڭ ئارتۇق تۇغۇپ قويغان بالىسىنى يولغا تاشلاپ قويۇپ، تېپىۋېلىپ بېقىۋاتامسەنيا ؟

ـــ قاملاشمىغان گەپ قىلما، نەدە ئۇنداق ئىش بولسۇن، ئۇكام. سەن شۇنداق دېسەڭ ، باشقا ئادەم نېمىدەر ؟

ـــ چاقچاق قىلدىم، رەنجىمە. بالا دېگەن ئالتۇن، بەزىلەرنىڭ بالىسى يوق زارلايدۇ، بەزىلەرنىڭ بالىسى كۆپ يەنە ئازلىق قىلىدۇ. سەن بالىغا كۆيۈمى بار ئادەم، كۆيۈمۈڭ بولغاچقا، خۇدايىم يەنە ساڭا بېرىپتۇ، خۇدايىم سۆيگەننى سۆيىمەن دەپتەكەن، سەن بالىنىڭ قەدرىنى قىلىشنى بىلسەن، بالىنى چىن دىلىڭدىن سۆيىسەن، بوپتۇ، بېقىپ قويمامسەن، قېرىغىنىڭدا سۇ، ئوتۇن توشۇپ ، ئاش ـ تامىقىنى ئېتىپ

بېرىپ باقار!...

ـــ هه ، شۇنداق قىلار ، يا قىلماس.

ـــ خۇدايىم بەرسە، ئۇرايىم چىدىماپتۇ دېگەندەك، بەزىلەرنىڭ كۆتى ئېچىشىپ، ئارقاڭدىن غەيۋەت قىلىپ يۈرۈۋاتىدۇ جۇما!

ـــ بوپتۇ، ئۇلارنىڭ ئاغزىنى ئېتىۋالغىلى بولامتى...

ـــ شۇ ـ شۇ. لېكىن، بالىنى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا دەپ قويۇپراق باقارسەن جۇما، سەن قىينىلىپ بېقىپ، چوڭ قىلغاندا ئاتاڭ ئانىسى چىقىپ، بالامغا مانچە پۇل بېرىسەن دېسە، ئۇ چاغدا چاتاقنىڭ چوڭى تېرىلمىسۇن ؟

ـــ شۇ چاغ كەلگەندە بىر گەپ بولار، ئىگىسى چىقسا، مەنمۇ گەپ قىلىپراق بېـ رەرمەن. بولمىسا ئۇستۇمدىن ئەرز قىلار شۇ!

ـــ هەي، بۇكەمنىڭ ئادەملىرىگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ. قىسما ـ قىسما پىلانلارنى قۇرۇپ، سەندەك ـ بىزدەك ياۋاشلارنى بوزەك قىلسام، پۇل ئۇندۇرۇۋالسامىلا دەيدۇ. قاراپ تۇرۇپ شۇنداق قاپقانغا دەسسەپ سالمىغىن جۇما!

ھەر خىل گەپلەر ئاز ئەمەس ئىدى، ئۇ گەپلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئاساسى بار بـو لۇشى مۇمكىن بولمىسىمۇ، بىر قىسىملىرىنىڭ تېگى بار ئىدى. بۇنداق چاغدا ئابلىز نۇرەكنىڭ غۇژۇيدە ئاچچىقى كېلەتتى، چىشلىرى غۇچۇرلاپ كېتەتتى، بىراق ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ لايىقىدا جاۋاب بېرەتتى، بولمىسا ئۇلارنىڭ بەزىلىرى بىلەن دەـ تالاش كېلىپ چىقىپ ئارىلىقتا زىددىيەت، ماجىرا پەيدا بولاتتى. يەنە بەزىلەر مۇـ شۇنداق چاغدا ئۇنىڭ ئاچچىقىنىڭ قاتتىق كەلگەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ تېخىمۇ تېـ رىكتۇرۇش ئۈچۈن گەپ كوچىلاپ، گەپ تېپىپ، سۇخەنچىلىك قىلاتتى. بۇنداق گەپلەر بالىنى بىر قېتىم دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ داۋالتىپ كەلگەندىن كېيىن، تـە خمۇ ئاۋۇپ كەتتى.

ـــ بالا باقمەن دەپ، جېنىڭنى قىينىغۇچە سىگگەن نېنىڭنى يەپ ياتساڭ بولـ مامدۇ، ئابلىز ئاكا ؟ ـــ دېدى شۇ مەھەللىدىكى بىر ياش دېھقان مەسخىرە ئـا رىلاش، ـــ ئاڭلىسام ، بالا باقمەن دەپ بالاغا قاپسەن. قېرىغاندا ئارامخۇدا ياشاپ ئۆلۈشنىڭ غېمىنى قىلساڭ بولماسمىدى، قارا، نېمىمۇ قىلارسەن!

ـــ ساڭا نېمە ئېغىرى كەلدى، بالىنى باقسام مەن باقتىم، بۇ ئۆزۈمنىڭ ئىشى. ساڭا ئېسىلىۋالمىغاندىن كېيىن، ئۇمىچىڭنى ئېچ، مېنىڭ ئىشىمغا ئارىلاشمايلا!

ـــ قانداق قىلسەن، ھوي، ئىچ ئاغرىتىپ ، ياخشى گەپ قىلسا خاپا بولىدىكەنـ
سەنغۇ ؟ گەپ قىلمىدىم، بولدىما، خەخچۇ سېنى بالا بېقىۋېلىشتىكى مەقستى باشـ
قا... «جىننىڭ قەستى شاپتۇلدا» دېگۈدەك، سەنمۇ بىكار چىلا بالا باقامسەن ؟ ئـاڭـ
لمسام، ھېلىتىن بالىنى باقالماي دوختۇرخانىغا چېپىپ يۈرۈپسەنغۇ ؟ قېرىغـانـدا بـالا
باقماق شۇنداق تەس. ھازىر تۇغۇلغان بالىلار سەن بالا چوڭ قىلغان چاغدىكى بـاـ
لىلارغا ئوخشمايدۇ قارا، ئىلگىرى زاغرا بىلەن باققان بولساڭ، ھازىر بۇلماق بەرمـ
سەڭ ئاشۇنداق قورسىقى ئاغرىپ قالىدۇ، ئۆلۈپمۇ قالىدۇ تېخى!

ـــ ئىشىڭنى قىل، بىكارمۇسەن، ماڭ مېنىڭ ئاغزىمنى تاتىلمماي، مەھەللەڭگە
بېرىپ ئۆگزەڭگە چالما ئات.

ئارىدىن بىر ـ ئىككى كۈن ئۆتكەندە ئابلىز نۇرەڭ بىر ئىشنى ئويلىنىپ قالدى.
شۇنىڭ بىلەن ئابلىز نۇرەڭ ۋېلىسپىتىنى مىنىپ، بازارلىق خەلق ھۆكۈمىتىگە باردى ،
بازارنىڭ شۇ چاغدىكى كاتىپى ھەم خەلق ئىشلار خىزمىتىنىڭ رىياسەتچىسى قادىر
ئابدۇللا بىر قاتار ئىشلارنى تەپسىلىي سورىغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى:

ـــ ئابلىزكا، سەنمۇ بىلسەن، پىلانلىق تۇغۇت ئىشى ئوينىشىدىغان كىچىك ئىش
ئەمەس، سەن پىلانلىق تۇغۇتتىكىلەرگىمۇ بۇ ئەھۋالنى دەپ قوي، بۇگۈن ـ ئەتە
تەكشۈرىمىز، بالا بېقىپسەن، كىمنىڭ رۇخسىتىنى ئالدىڭ، رەسمىيىتىڭ قېنى ؟ بـالا
زادى كىمنىڭ ؟ ئاتا ـ ئانىسىنى تاپسەن، بولمىسا پىلانلىق تۇغۇتقا خىلاپلىق قىلغان
دەپ 5 ـــ 6 مىڭ يۈەن جەرىمانە تۆلەيسەن، دېسە بېشىڭنى قاشلىشاڭ بـولـمـايـدۇ،
تۇغقان ئادەمنى چىڭ تۇتماي، باققان ئادەمگە ئېسىلۋالمىدىغان ئادەملەر جىق، ئەسـ
لىدە تۇغۇپ تاشلاپ قويىدىغان ئاشۇنداق ئادەملەرنى چالما كېزەك قىلسا ياكى ئـۆـ
لۈم جازاسى بەرسە ئازلىق قىلىدۇ. ئادەملەر ئوخشمايدۇ: بىر بالىنى بېقىۋېلىـشـمـۇ
ئۇنچىلىك ئاسان ئىش ئەمەس، چۈنكى ئۇ ئاتالماققا بالا بولغان بىلەن، كېلەچەكـتـە
سەن ـ بىزگە ئوخشاش ئادەم. ئادەمنىڭ ھاياتى، تەقدىرى بىلەن ئويناشسا بولـمـاـيـ
دۇ، مەنمۇ ئاتا ـ ئانىسىنى سۈرۈشتە قىلىپ باقاي، بىر مەزگىل كۈتەيلى، چـۈـنـكـى
قانۇندا ئالتە ئايغىچە بالىنىڭ ئىگىسى چىقمسا، ئاندىن باشقىلارغا بېقىۋېلىشقا رەسمـ
يەت ئۆتەپ بېرىلىدۇ، دېيىلگەن. يەنە بىرى، ھەر ھالدا كېيىنلىكىنى نەزەردە تـۇـ
تۇپ، ساقچىخانىغىمۇ مەلۇم قىلىپ قوي، ياخشى ئىشنى قىلمەن دەپ، كېيىـن بـۇ
ئىش يامانغا ئۆزگىرىپ قالسا، ساڭا جاپا سالىدۇ. بىر ھېسابتا خۇدايىم بېرىپتۇ ساڭا،

بالىنى ئوبدان باق!

ئابلىز نۇرەك پىلانلىق تۇغۇت ئىشخانىسىغا، بازارلىق ساقچىخانىغا بېرىپ ئەھۋالىنى دېدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بېقىپ تۇرۇۋېلىپ، كېيىن بىر گەپ بولار، بىز خەۋەر تاپىتۇق دېيىشتى.

ــ بالىنىڭ بىر ئېيىپى بار كەن دېدىڭما، ئابلىز ئاكا؟ ــ دەپ سورىدى ساقچىخانىدىكى بىر ساقچى.

ــ ھەئە، شۇنداق.

ــ ئۇنداق بولسا غەم قىلماي بېقىۋېرىڭ، ئاتا ــ ئانىسى شۇنى كۆرۈپ، بىزگە يۈك بولىدىكەن دەپ تاشلىۋېتىكەن گەپ. ئەمدى مەڭگۈ بالىنى ئىزدەپ كەلمەيدۇ. جاپاغا سەن قاپسەن. بوپتۇ، بېقىپ قويمامسەن، چوڭ بولسا ئەسقاتار.

ئابلىز نۇرەكنىڭ كۆڭلى سەل تىنىدى، بىراق ئۇنىڭ كاللىسىغا نۇرغۇن چىگىش سوئال كىرىۋالغانىدى. بىر تۇرۇپ تەقدىرنىڭ بۇ چاقچىقىغا ھەيران قالسا، بىر تۇرۇپ توۋا قىلدىم، بەرگەن كۈنۈڭگە شۈكۈر دەپ كۆڭلىنى ياسايتتى.

كۈنلەر كەينى ــ كەينىدىن ئۆتتى، قىزچاقنىڭ چىرايى سۈزۈلۈپ، ئۇنىڭ خىزۇ پۇشتى ئىكەنلىكىمۇ ئايرىلدى. مەھەللىدىكى بىر قىسىم ئاياللار بالا بېقىۋاپسىلەر دەپ بىردىن ــ ئىككىدىن كىرىپ مۇبارەكلەپ، بالىنى كۆرۈپ، ئەركىلىتىپ قويۇپ چىقىپ كېتىشتى.

بەكمۇ ساۋابلىق ئىش قىپسىلەر، ــ دېدى بەزىلەر، ــ ئادەمنىڭ ئادەمدە ھەققى بار، ئادەمگە ئادەم كۆيمىسە، ئالتۇن چىچىپ بەرسىمۇ بىكار. خۇدايىم بۇ بالىنى سەلەرگە نېسىپ قىلىپ، سىلەرنىڭ قەلبىڭلارغا مېھرىنى سالىپتۇ، دىلى ناپاكلار تاشلىۋەتسىمۇ، سىلەرگە ئوخشاش دىلى پاكلارغا ئۇچراشتۇرۇپتۇ. بۇمۇ خۇدانىڭ سەلەرگە بەرگەن ئامانىتى، ئۇنى قەدىرلەپ چوڭ قىلساڭلار ساۋاب تاپسىلەر، خۇدايىم بەختىنى بەرسە، ھەمساتتىلا چوڭ بولىدۇ. رىزقىنى ئاللا بېرىدۇ. نېمە غەم، ئۇ بالىدا نېمە گۇناھ...

ــ بەزىلەر بۇ ئىشمىزنى توغرا تاپمايۋاتىدۇ، قارىڭ، تاشلىۋەتسەك، بولامتىكى.

ــ ھە دەڭ، كىم نېمە دېسە قولىقىمىزنى يۇپۇرۇۋالسىمىز، ئىش تۇگەيدۇ، گەپ دېگەن بولىدۇ ئەمدى!

بۇ شۇ مەھەللىدىكى ياخشى نىيەتلىك كىشىلەرنىڭ تەسەللى سۆزلىرى ئىدى،

ئەما بۇنىڭ چىن ، ھەقىقىي گەپ بولۇپ كېتىشى ناتايىن. چۈنكى، ئابلىز نۇرەك بەـ لەن تۇنساخان كۆڭلىدە خېلى ياخشى ئادەملەر، كۆڭلىمىز يېقىن دېگەن بىرنەچچە ئايالمۇ ئارقىسىدىن گەپ قىلىپ، پىتنە تېرىپ يۈردى. ئۇلاردىن بىرى گەپ ئارىسىدا تۇنساخان ئانىغا :

ـــ بېقىۋالغان بالىڭىز خەنزۇنىڭ تاشلىۋەتكەن بالىسىكەنغۇ ؟ تازا ساۋاب تاپاي دەپسىزـ دە! ـــ دېدى.

بۇ گەپ ئۇنىڭ غۇرۇرىغا قاتتىق تەگدى، شۇ چاغدا ئۇنىڭ ئاغزىنى بولۇشىغا قوـ يۇپ بېرىپ تىللىغۇسى، چېچىغا ئېسىلىپ ئىلەكتۇچ ئۇچۇپ، كۆرگۈلۈكسىنى كۆرـ سەتكۈسى كەلدى. ئۇنىڭ ئاغزى گەپكە كەلمەي قالدى. ئۇ تىترەپ كەتتى، بىراق ئابـ لىز نۇرەكنىڭ «باشقىلار گەپ قىلسىمۇ ئارتۇق گەپ قىلماڭلا، خەق بىلەن جېدەلىلىشىپ قالماڭلا » دېگەن گەپلىرى يادىغا كېلىپ، ھەممە غەزىپى بېسىلىپ كەتتى.

ـــ نېمانداق گەپ قىلىسىز ؟ مەن سىزنى خېلى بىر ئادەم دېسەم، ئەجەب كۆڭـ لۈمنى رەنجىتتىڭىزا ؟ ـــ دېدى ئۇ ئاخىر.

ـــ رەنجىمەڭ، ئاغزىم ئىتتىكلىك قىلىپ قالدىم.

ـــ بۇنىڭدىن كېيىن مېنىڭ ئالدىمدا ئىككىنچى مۇنداق گەپنى قىلغۇچى بولـ ماڭ، باشقا قۇسۇرچى، كوت ـ كوت ئاياللارغىمۇ دەپ قويۇڭ، بۇنىڭدىن كېيىن نەـ دە شۇنداق گەپ قىلسا، شۇ ئادەمنى بوغىمەن ياكى ساقچىغا بېرىپ ئۇستىدىن ئەرز قىلىمەن.

بۇ كەسكىن رەددىيە شۇ كۈنلا مەھەللىگە تارقىلىپ كەتتى، شۇنىڭدىن كېيىن كىشىلەر ئۇلارنىڭ ئالدىدا ھەر قىسما كەمىستىش نەزەرىدىكى گەپلەرنى قىلمايدىغان بولدى.

ئايغا نەقىل ئايبۇلاق

بالىغا ئىسىم قويىدىغان چاغدىمۇ تالاش ـ تارتىش بولدى.

ئەسلىدە بالا تۇغۇلۇپ ئۇچ كۈندە، بەش كۈندە ، پەقەت بولمىسا يەتتە كۈندە ئىسمى قويۇلۇپ بولۇشى كېرەك ئىدى. ئابلىز نۇرەك ئاكىسىنىڭ بىرقانچە كۈنلۈك ئالـ دىراشچىلىقى ۋە بالىنىڭ ھېلىقى كېسىلىنى داۋالىتىش جىددىيچىلىكى تۈپەيلىدىن،

بالغا ئسسم قويۇشقا ۋاقىت چىقمىدى. قىزچاق خەنزۇ بالىسى بولسىمۇ مۇسۇلمانچە ئسسم قويۇش تالاش ـ تارتىش قىلىدىغان مەسىلە ئەمەس ئىدى. ئابلىز نۇرەك مۇشۇلارنى ئويلاپ ئولتۇرۇپ، تۇنساخان ئانىدىن قايسى ئسسمنى قويۇشنى ئويلىغانلىقىنى سوردى.

ـــ مەنمۇ بىلمىدىم، قايسى ئسسمنى قويساق بولار بۇ بالغا!

ـــ تۇنۇگۈن نېمىدەپ ئەركىلەتتىڭىز، قولىقمغا يېقىملىق بىر ئاڭلىنۇۋىدى، ئېسىمگە ئالالمىدىم.

ـــ ئاي يۈزلۈك، بۇلاق كۆزلۈك قىزىم، دېگەندىمەن شۇ!

ـــ شۇنداق دېدىڭىز، ئايبۇلاق قويساق قانداق دەيسىز ؟

ـــ قويايلى، ئايبۇلاق بولسۇن!

ـــ بۇنىڭدا ئاي سۈپىتى، بۇلاق ئسمى بولاتتى، بۇ ھەقىقەتەن ياخشى ئسسم ئىدى. ئسسمنىڭ ئۆزىدىن مەلۇمكى، بۇلاق توختاۋسىز ئېقىپ تۇرىدىغان، تەبىئەت دۇنياسىدىكى بارلىق جانلىقلارنىڭ ھاياتلىقى ئۈچۈن قان بولۇپ ئاقىدىغان سۈنى كۆرسەتسە، ئاي تۇننى يورۇتۇپ، كائىناتنى نۇرلاندۇرۇپ، مەۋجۇداتلارغا رەڭ ئاتا قىلىدىغان پلانېتنى كۆرسىتىتتى.

بىر كۈنى سەھەردە مەھەللە جامائىتى نامازدىن يانغاندا ئابلىز نۇرەك مەھەللىنىڭ ئىمامىنى چاقىرىپ، بالغا ئسسم قويدى. ئىمام ئەزەن چىللاپ، بالىنىڭ قولىقىغا ئسسمىڭىز ئايبۇلاق بولدى، ئاللا سىزگە يار بولسۇن، ساغلام چوڭ بولۇپ، ئاتا ـ ئانىڭىزنىڭ سىزگە قىلغان ئەجرىنى قايتۇرۇڭ... دەپ ياخشى تىلەك، ياخشى ئارزۇلارنى تىلىدى. كېيىن ئۇ، مۇنداق دېدى :

ـــ ئابلىزخان، سىزگە خۇدايىم بەرگەن بالا بۇ. ھەر كىم ھەر نېمە دەيدۇ، چۈشەنمەيدۇ، سىزنىڭ بۇ بالىدا رىزقى ـ نېسىۋىڭىز بار، بۇ بالىنىڭمۇ سىلەردە رىزقى ـ نېسىۋىسى بار. ئاللادىن بى تەقدىر قىل تەۋرىمەيدۇ دەپ، بۇ بالىنىڭ چىرايى بەكمۇ نۇرلۇق ، پېشانىسى كەڭ ئىكەن، چوڭ بولسا بەخت ـ تەلىيى بار بالا بولغۇدەك، يېتىمنىڭ ئاتىسى خۇدا دېگەن گەپ بار. بالىنىڭ كۆڭلىگە ئازار بېرىدىغان ئىشنى ھەرگىز قىلماڭلار، ھەمساتتا چوڭ بولىدۇ، يېتىمنىڭ كۆڭلى نازۇك كېلىدۇ. بۇ ئىشنى بالىدىن يوشۇرماڭلار، خەق يامان، دەپ قويىدۇ. خۇدايىم بۇيرۇسا بۇ قىزىڭىز سىزنى باقىدىغان، سىزگە ۋاپا قىلىدىغان، ئەلگە يارامليق بالا بولىدۇ...

ئىمامنىڭ بۇ رىغبەتلىرى ئابلىز نۇرەك ئاكىنىڭ قەلبىنى بۆلەكچىلا شادلىققا تولدۇردى، ئۇ شۇنچىلىك خۇشال بولدىكى، بىر قانچە كۈندىن بۇيانقى كۆڭۈل غەشلىكى بىراقلا غايىب بولدى. بىراق، ئائىلىدىكى بەزى پاراڭلار ئۇنىڭ قولىقىغا ئاندا ـ ساندا كىرىپ قالدى، بالىلىرى ئوچۇق دېيەلمىگىنى بىلەن كۆڭلىدە غۇم ساقلاپ يۈرەتتى. ئۇلار قىسمەن نارازىلىقىنى دادىسى ئالدىدا دېيەلمىگەن بولسىمۇ، باشقا جايلاردا ئاشكارىلاپ قويۇشقاندى، ئۇنىڭ ئوغۇل ـ قىزلىرى ئاتا ـ ئانىسىغا ساداقەتمەن، ئىتائەتچان بولغاچقا، دادىسى بىلەن ئانىسىنىڭ ئالدىدا بىئەدەپلىك قىلغۇسى يوق ئىدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە دادىسىنىڭ قانداقلىكى ئىشى بولسا ئۇلار قوللاپ، ئىلھام بېرىپ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ياساشنىمۇ بىلەتتى. بەزى ئىشلىرىغا دەمال قارشى چىقسىمۇ، كېيىن توغرىلىقىنى چۈشىنىپ يەتسە، شۇنىڭغا ئەگىشىپ كېتەتتى. بىر كۈنى ئابلىز نۇرەك ئاكا بالىلىرىنى يىغىپ:

ـــ ئايبۇلاقنى بېقىۋالدۇق، ئۇ مېنىڭ سىلەرگە ئوخشاش بالام، سىلەر بۇنىڭدىن كېيىن ئۇنى سىڭلىڭلار قاتارىدا كۆرۈپ باقسىلەر، بېشىنى سىيلاپ، ئاتىدار چىلىق قىلسىلەر! يات كۆرسەڭلار مەن سىلەردىن رازى بولمايمەن. بالىنى بېقىش بىزگە نېسىپ بولدى. تۇرمۇشىمىز قېيىن بولسىمۇ خۇدا ئۆزى ئاسان قىلار، كۆپ يېمىسەك ئاز يەمىز، ياخشى كىيمىسەك، بارىنى كىيەمىز، يىرتىلسا يامايمىز، كونىرسا يۇيارمىز. قىزىمىزنىڭ پېشانىسىدە ياخشى كۈنلەر بولسا، بەختى ئېچىلىپ قالسا ئۇنى كۆرەرمىز. لېكىن، بالىنىڭ دىلىغا ئازار بېرىپ، مېنىڭ دىلىمنى رەنجىتىدىغان ئىشنى ھەرگىز قىلماڭلار. مەيلى مەن ياشاي، مەيلى مەن ئۆلەي، مۇشۇ گېپىمنى ئېسىڭلاردىن چىقىرىۋەتمەڭلار! بۇ ئاناڭلار بىلەن ئىككىمىزنىڭ ئۈمىدى! ـــ دېدى.

ـــ گېپىڭىزنى ئاڭلايمىز، دادا. بىراق، مۇشۇ بالا سىز، بىزگە ئاۋارىچىلىك تېپىپ بېرەرمۇ كېيىنچە...

ـــ قانداق دەيسەن؟

ـــ ھېلىقى كېسىلى بولمىسا مەيلىتىغۇ!

ـــ كېسىلى بولمىسا، ھەر كىم باقىدۇ جان بالىكام دەپ.

ـــ سىز شۇنداق دەيسىز، دادا، مەن ھېچ چۈشىنەلمىدىم. نېمىشقا دېسىڭىز، سىزنىڭ بالا باققۇڭىز بولسا، بىزنىڭ بالىلاردىن بىر ـ ئىككىنى بېقىۋالسىڭىز بولىدىغۇ؟ بۇنىڭسىزمۇ نەۋرە ـ چەۋرىلەر ئازمۇ؟

ـــ ئۇنداق دېسەڭ، دادام ئۇنامدۇ ؟ بۇ بالا خەنزۇنىڭ بالىسى بولغاندىن كېيىن، خەلق ئىشلار ئىدارىسىگە ئاپىرىپ تاشلاپ بەرسەكلا ئىش پۈتەتتى، نېمە قىلسا شۇلار قىلسا بولاتتى. ئۇلار بىر كىمگە بېقىۋېلىشقا بېرەمدۇ، ساناتورىيىدە باقامدۇ، مەيلىتى، ئۇنداق قىلماي، چىڭ چاپلىشۋېلىپ، بالام دەپ بالام بولۇپ قالدى مانا ئەمدى.

ـــ دادام پارتىيە ئەزاسى، شۇڭا بۇنداق ئىشتا مەيلىگە قويۇپ بەرسە بولمايدۇ. ئا-پىرىپ تاشلاپ بېرىش ئادەمنىڭ ئىشمۇ ئۇ ؟

ـــ مەيلى ئەمەسما ؟ ھازىر كىم بىلەن كىمنىڭ ئىشى، بالا ساقايمسا تارتقۇلۇقنى بىز تارتارمىز، ئۇ چاغدا كىم ئىگە بولىدۇ بىزگە، دەرد تۆكسەڭ ئۆزۈڭ بېقىپسەن، ئۆزۈڭ ئىگە دەيدۇ شۇ!

ـــ ھازىر قايسىبىر پارتىيە ئەزاسى دادامدەك قىلىدۇ، دادامدەك پارتىينىڭ گېپىنى گۆھەر بىلىپ قەدىرلەيدۇ. ھەممە ئادەم ئۆز ئىشى بىلەن، باي بولۇش ، پۇل تېپىش بىلەن بولۇپ كەتتى ، پارتىيە ئەزاسى بولامدۇ ـ بولمامدۇ نېمە پەرقى. ھازىر پۇل بولسا، ئاز ـ تولا ھوقۇق بولسلا ئۇنىڭغا تەڭ كېلىدىغان ھېچ نەرسە يوق، باشقىلارنىڭ قېينىلىپ ئۆلۈشمۇ يوللۇق... دادام پارتىيە ئەزاسى بولغىنى بىلەن جاپا تارتىشقا پارتىيە ئەزاسى بولغان ئادەم. پېنسىيىگە چىقىۋىدى، كىم يوقلىدى، كىم ھاشىرىڭنى كۆتۈرەيلى ، ساڭا ئېتىبار بېرەيلى دېدى. شۇنداق جاھان بۇ ؟ ئەمدى بولغۇلۇق بولدى، باشقا كەلگەننى كۆرمەي ئامال يوق...

ـــ مەن پارتىيە ئەزاسى بولاي ـ بولماي ئوخشاشلا ئادەممەن. پارتىيە ئەزاسى بولغىنىم گۇناھ ئەمەس. باشقىلارنىڭ ئىلتىپاتىغا موھتاج ئەمەسمەن. نېمە دېگىنىڭ ئۇ، ۋىجدان بىلەن گەپ قىل!...

ـــ ياق، دادا، مەن ئۇنداق دېمەكچى ئەمەس، مېنىڭ ئىچىم ئېچىشىدىغان يېرى، نەدىكى بىر ئادەملەر پارتىيە ئەزاسى، كادىر بولۇۋېلىپ، قىلغان ئىشىنىڭ تايىنى يوق، گېپى چوڭ، ساڭا ئوخشاش ساداقەت بىلەن، خالىس نىيەت بىلەن باشقىلار ئۈچۈن ئاز ـ تولا ئىش قىلىپ، ئاندىن گەپ قىلسا بولمامدۇ دەيمەن، ھە دېسە، ئۆزىنىڭ نەپسىگە چوغ تارتقان...

ـــ ئۇنداق دېمە، ئادەم دېگەن ئوخشاش بولمايدۇ. مەن شۇنداق كۆنۈپ قاپتىمەن. نام ـ مەنپەئەتنى دېسەڭ بولمايدۇ. بۇ بالىنى بېقىشمۇ تەمە ـ ئاتاق ئۈچۈن ئەمەس.

ـــ بۇنى بىلمىز، دادا. كۆڭلۈڭنى چۈشىنىپ تۇرىمىز. لېكىن، شۇ...

ـــ بولدى، باشقا گەپنى قوي، باشقا جايدىمۇ دەپ يۈرمە، خەق كىچىك گەپتىن يوغان گەپنى توقۇپ چىقىرىدۇ. ئايبۇلاقنى بېقىش ھەممىمىزنىڭ مەجبۇرىيىتى، نېمىشقا دېسەڭلار، ئادەمنىڭ ئادەمدە ھەققى بولىدۇ، بۇ بىر بىچارە، ئاجىز. ئادەم ئادەمىيلىك ھېسسىياتى بىلەن ئادەم، ئادەمگە كۆيۈمى يوق ئادەمنىڭ ھايۋاندىن پەرقى بولمايدۇ. ھاياتىمدا نۇرغۇن ياخشى ئىشنى قىلدىم، دەپ ئويلايمەن، ئاخىرقى ئۆمرۈمدە بۇ بالىنى بېقىپ قاتارغا قوشالسام، كۆڭلۈم ئارامغا چۈشەر، دەپ ئويلايمەن. مەيلى كىم بولسۇن، مەندەك قىلىدۇ، ئۇ ھېچ نەرسىسى يوق بىچارە بالا. يېتىمنىڭ بېشىنى سىلاش، خۇدا مۇراد ـ مەقسىتىگە يەتكۈزىدۇ دەيدىغان گەپ بار. ھازىر ئويلىسام دۇنيادا قىزىمزدەك بىچارە، ئاجىزدىن يەنە بىرى يوق ئىكەن. مەيلى سىلەر نېمە دەڭلار، خەق نېمە دېسۇن، ئايبۇلاق بىزنىڭ بالىمىز. مەن ھەرقانداق ئادەمنىڭ نەسىھىتىگە قۇلاق سالماي، بالىنى چوڭ قىلىمەن، بۇ ئاناڭلار بىلەن ئىككىمىزنىڭ نىيىتى!

ـــ دادا، سىز بىزنى خاتا يولغا باشلىمايسىز، بىزدىن خاتىرجەم بولۇڭ! قاچانكى بىرەر ئىش يۈز بېرىپ، قىينىلىپ قالسىڭىز، بىزنى چاقىرىڭ، داۋالتىشقا پۇل يەتمىسە، تاپقىنىمىزنى بېرىمىز!

بۇ بالىلارنىڭ ئاخىرقى ئورتاق سادالىسى ئىدى.

گۈگۈمدىكى سۆكۈت

شۇنداق، ئايبۇلاقنىڭ ئاتا ـ ئانىسى بار بولدى، ئەمەلىيەتتىمۇ ھەرقانداق بىر ئادەمنىڭ ئاتا ـ ئانىسى بولىدۇ: كىشىلەرنىڭ ئەلمىساقتىن داۋاملىشىپ كەلگەن ئاتا ـ ئانىسى ئاتاقتىكى ئاتا ـ ئانىسى بولماستىن، رېئاللىقتىكى ئاتا ـ ئانىسىدۇر، يەنى بېقىپ چوڭ قىلغىنى ھەقىقىي ئاتا ـ ئانىسىدۇر. چۈنكى، تۇغقان ئاتا ـ ئانىسى بولسىمۇ ۋەياكى ئۇنىڭ شۇ بالىغا مىڭ پاتمان مېھرى بولسىمۇ، ئۇنى ئاش ـ نان، كىيىم ـ كېچەك بېرىپ، ئەقىل ـ ئىدراكقا ئىگە قىلىپ باقمىسا، ئۇ ھەقىقىي ئاتا ـ ئانىسى ئەمەس، بەلكى تۇغقان ئاتا ـ ئانىسى، ئاتاقتىكى ئاتا ـ ئانىسى بولۇپ قالىدۇ. پەقەت ئۇنى باققان، چوڭ قىلغان ۋە ئاتا ـ ئانىلىق مېھرىنى ئايانماي تۆكۈپ، سۆيىدە ئېقىپ، ئوتتىدا كۆيۈپ باققان ۋە چوڭ قىلغان ئاتا ـ ئانىسىلا ھەقىقىي ئاتا، ھەقىقىي

ئانا بولۇپ يارىلىپ كەلدى. ئايبۇلاقنىڭ ئەنە شۇنداق ھەقىقىي ئاتا ـ ئانىسى دەل ئابلىز نۇرەك بىلەن تۇنساخان ئانا ئىدى. ئايبۇلاقنىڭ فامىلىسىمۇ ئايبۇلاق ئابلىزغا مۇقىملىشىپ قالدى. ئۇ ھەممە ئېتىراپ قىلىدىغان ۋە تەبىئىي رەۋىشتە ئاشۇنداق ئـا-تىلىدىغان بالىغا ئايلاندى.

ئەمما، بىرنەرسە نۇرغۇن ئادەمگە سىرلىق، تولىمۇ سىرلىق تۇيۇلاتتى. بۇ سىر ئايبۇلاقنىڭ تۇغۇپ تاشلىۋەتكەن ئاتا ـ ئانىسى زادى كىم ؟ دېگەندىن ئىبارەت ئـە-دى. ئابلىز نۇرەك ئۇچۇن بۇ مۇھىم ئىش بولمىسىمۇ، مەھەللىدىكى نۇرغۇن كىشىلەر توپلىشىپ تۇرغان ۋە ئاخشاملىرى مەھەللە دوقمۇشىدا تۇرۇپ پاراڭ سېلىشقانلىرىدا تالىشىدىغان « قىزىق نۇقتا » ئىدى. بۇرۇن پەيدا بولغان « قىزىق نۇقتا »لار بىر ـ بىرلەپ بېسىقىپ قالغان بولسىمۇ، كېيىن پەيدا بولغان بۇ «قىزىق نۇقتا » پارىڭى ئـا-سانلىقچە تۇگەيدىغاندەك قىلمايتتى، بەلكى ئاۋۇپ كەتكەنىدى.

ئابلىز نۇرەك مارالبېشى ناھىيىسىدىكى سېرىقبويا بازارلىق ھۆكۈمەتكە قاراشلىق يېـ-ڭىئاۋات 18ـ كەنت 3ـ مەھەللىدىن بولۇپ، دېھقان كومپارتىيە ئەزاسى ئىدى. كىشـ-لەر ئۇنىڭ ئۇزاق يىللار داۋامىدا ساداقەتمەنلىك بىلەن پارتىيە، خەلقنىڭ خىزمىتىنى قىلغانلىقىنى، شۇنچە يىل داۋامىدا سەمىمىيەت بىلەن ئىشلەپ، سەمىمىيەت بىلەن ياشاپ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلەتتى ۋە ئۇنى خېلى ئەتراپلىق چۈشىنەتتى. ئۇ ئايبۇلاقنى تېپىۋېلىپ بېقىۋالغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى ئوبرازىدا ھەر خىل قاراش ۋە پىكىر ئىختىلاپى پەيدا بولغان بولسىمۇ، بىراق كۆپ سانلىق كىشىلەر ئۇنى يامان ئالمىدىغان، يامان كۆرمىدىغان قاراشتا بولمىدى. ئۇلار دېگۈدەك بىچارە ئايبۇلاققا ئىچ ئاغرىتىش ۋە ھېسداشلىق قىلىش تۇيغۇسى بىلەن ئايرىم قۇرۇق گەپ ۋە ئۆزلىرىدە پەيدا بولغان بولمىغۇر ھېسسىياتلىرىدىن ۋاز كەچتى. ئەمما، ئايرىم كىشىلەرنىڭ پەرەزلىرىگە نەزەر سالغانىدىمۇ ئايرىملىرىنى ئاساسى يوق دەپ كەتكىلىمۇ بولمايتتى. بۇنى چۈشىنىشتە بە-زى گەپلەرنى سەل يېراقتىن باشلاشقا توغرا كېلەتتى.

بۇنىڭدىن 20 نەچچە يىل ئاۋۇال 90 ياشقا كىرگەن بىر بوۋاي كىشىلەرگە سېـ-رىقبويا بازىرى بەرپا بولغىلى 200 نەچچە يىل بولدى، بۇنىڭدىن 100 نەچچە يىـل ئاۋۇال مېنىڭ ئاتا ـ بوۋام يوپۇرغا ناھىيىسى تەۋەسىدىن بۇ يەرگە پادا باققىلى كەـ-لگەنىدە، ھەممە يەر يۇلغۇن، چۇچۇكبۇيىلىق جاي ئىكەن، دەپ ھېكايە قىلىپ يۈرگـە-نىدى. بۇ گەپنىڭ مەلۇم ئاساسى بار ئىدى، چۈنكى بۇنىڭدىن 200 نەچچە يىـل

ئاۋۋال بۇ يەردە بۇك ـ باراقسان كۆكلەم بولغىنى بىلەن ئېكىنزار يوق ئىدى، مۇنبەت تۇپراق بولغىنى بىلەن ھازىرقىدەك قايناق ئولتۇراقلىشىش موھىتى يوق ئىدى. بۇ يەرنى ئەينى زاماندىكى ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز بايقاپ، ئۇۋ ئۇۋلاش، چارۋا مال بېقىش يولى بىلەن تەدرىجىي ئاچقان، ئولتۇراقلىشىپ تۇرالغۇ، ئېكىنزارلىقلارنى بەرپا قىلغان، تەدرىجىي تەرەققىيات جەريانىدا كىشىلەر بۇ يەرگە تۇركۈم ـ تۇركۈملەپ كۆچۈپ بارغان ۋە ئاۋات، قايناق بولغان سېرىقبۇيىنى بەرپا قىلغان. ئۇلارنىڭ كۆپ قىسمى يوپۇرغا ناھىيىسى تەۋەسىدىن بارغان كۆچمەنلەرنىڭ ئەۋلادلىرى بولۇپ، بىر ـ بىرىنى تارتىش ، جەلپ قىلىش داۋامىدا كۆپىيىپ ئۆزلىشىپ، سېرىقبۇيا روھىنى ۋە سېرىقبۇيىدىن ئىبارەت گۈزەل ماكانىنى قۇرۇپ تەرەققىي قىلدۇرغان. قويىنى كەڭ بۇ توپراق 200 نەچچە يىلدىن بۇيان ، سانسىز كىشىلەرنى نېمەتلىرى بىلەن باقتى ۋە سېخىي قويىندا پەرۋاز قىلىش، پاناھلىنىش پۇرسەت ـ ئىمكانىيەتلىرى بىلەن تەمىنلەپ كەلدى . بۇ تۇپراق يەنە ئۆزىگە خاس خاسلىق ۋە ئالاھىدىلىكىنى ياراتتى، يەنى پارا سەتلىك، ۋاپادار، تىرىشچان، كۆيۈملۈك يېڭى ئەۋلادلارنى ئارقا ـ ئارقىدىن ، تۇركۈم ـ تۇركۈملەپ مەيدانغا كەلتۈرۈپ، ئۇلاردا ئەقىل ـ ئىدراك، كەڭ قورساقلىق، بىر ـ بىرىگە مېھرىبانلىق، باشقىلارنىڭ خۇشاللىقى ئۈچۈن ھەممىنەپەس بولىدىغان ئەلسۈيەرلىكىنى يېتىلدۈردى. شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، باشقا ھەرقانداق جايدا پۈت دەسسىگۈدەك يەر تاپالمىغان ئادەممۇ بۇ يەردە قۇمغا سۇ سىڭگەندەك سىڭىپ كېتەلەيدۇ، يۇرتىدىن ئازار يېگەن بايلار، تىجارەتتە كامال تاپمىغان دەيدىغان كاتتىلار تەرەپ ـ تەرەپتىن بۇ يەرگە توپلانغان، ئۇلار ھەم دەردمەنلىرى، ھەم پۇل ـ مالغا كۆكسى ـ قارنى توق كىشىلەر بولغاچقا، مۇساپىرلارغا، دەردمەنلەرگە ھېسداشلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىپ يۆلەيتتى، ياقا يۇرتتىن كەلگەنلەرنى پاناھىغا ئېلىپ قوغدايتتى. ھالبۇكى، بازار ئىگىلىكى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، بۇ يەردىن شۇنداق كۆيۈملۈك كىشىلەر چېقىش بىلەن بىر چاغدا، يەنە سېسىق نامى پۇركەتكەن ئەتكەسچى، قىمارۋاز، مۇشتۇمزور لۇكچەكلەرمۇ چىققان. سېرىقبۇيىلىقلار سودا ـ سېتىققا ماھىر بولۇپ، ئۇلارنى ئىچكى جايلارنىڭ دېگىز بويىدىكى داڭلىق شەھەرلىرى، تەرەققىي قىلغان رايونلىرىدا تۇركۈملەپ ئۇچراتقىلى بولىدۇ. ئېقىپ يۇرۇپ تىجارەت قىلىش جەريانىدا سانائەت مەھسۇلاتلىرى، پەن ـ تېخنىكا ۋە ئەرزان ئەمگەك كۈچلىرىنى ئېلىپ كېلىپ، رايون تەرەققىياتى ئۈچۈن ئاجايىپ

تۇرتكىلىك رول ئويندى. XX ئەسىرنىڭ 80 ـ يىللىرىدىن كېيىن، ئۇلارنىڭ بىر قىسمى ئىچكىرى جايلاردىن بىر قىسىم خەنزۇ ئىشلەمچىلەرنى باشلاپ كېلىپ، سېرىقبۇيىدا ئولتۇراقلاشتۇرۇش، تۇرمۇش كەچۈرۈش ۋە ھەمكارلىق ئاساسىدا ئىگىلىك يارىتىش بىلەن شۇغۇللاندى، بۇنىڭ بىلەن خەنزۇ ئاھالىسى يوقلۇقتىن بارلىققا كەلدى، XX ئەسىرنىڭ 90 ـ يىللىرىدا ئۇلارنىڭ نوپۇسى ئاز ـ ئازدىن كۆپەيدى. سېرىقبۇيىلىقلار ئۇلارنى قىزغىن قارشى ئالدى، ئالدىن باي بولغان نۇرغۇن سودىگەرلەر ۋە دېھقانلار ئۇلارنى ئىشلەمچىلىككە، ياللىنىپ ئىشلەشكە تەكلىپ قىلىپ، ھەم ئۆزى نەپ ئالدى، ھەم ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنىڭ كاپالەتكە ئىگە بولۇشىغا ياردەم بەردى. ئۇلار سېرىقبۇيىنىڭ تەرەققىياتىنى ھەر تەرەپلىمە تولۇقلاش كۆچى بىلەن تەمىن ئەتتى. ئۇيغۇرلار بىلەن خەنزۇلار ئارىسىدا ئىناقلىق، ئىتتىپاقلىق گۈللىرىمۇ كەينى ـ كەينىدىن ئېچىلدى. بۇگۈنكى كۈندە سېرىقبۇيا قايناق بازارغا، جۇشقۇن ھاياتىي كۆچكە، مەمۇرىچىلىققا تولۇش بىلەن بىر چاغدا، ئۇ جەنۇبىي شىنجاڭدىكى مەرۋايىت دېگەن سەلتەنەتلىك نامغا ئىگە بولدى. بۇ گەپنى تىلغا ئالغاندا، « ئەقىدە ئىزلىرى » ناملىق كىتابتىكى مۇنۇ قۇرلارغا نەزەر تاشلاشقا توغرا كېلىدۇ :

« سېرىقبۇيىنىڭ نامى ئۇلۇغ، شۇ نامغا لايىق خەلقى ئېسىل، نېمەتلىرى مول. بۇ يەردە پۈتۈن شىنجاڭغا داڭلىق سېرىقبۇيا بازىرى، دۇنياغا مەشھۇر چۇچۇكبۇيا بايلىقى، چۆل ـ باياۋاننىڭ گۈلتاجى توغراق ئورمىنى بايلىقى بار. ئۇنىڭدا يەنە 40 مىڭدىن ئارتۇق تۇراقلىق ۋە تۇراقسىز نوپۇس، 6800 ئائىلە، 19 كەنت، تۆت ئاھالە كومىتېتى، 72 مىڭ مو تېرىلغۇ يەر، 100 مىڭ مو تەبىئىي توغراق، 22 مىڭ مو مېۋىلىك باغ قاتارلىقلار بار. ئاشلىق، پاختا، باغۋەنچىلىك مەھسۇلاتلىرى، سەي ـ كۆكتات، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىدىن ئىبارەت زامانغا مۇناسىپ تەرەققىي قىلغان ئىگىلىك قاتارلىقلار بۇ بازاردىكى تىجارەت ۋە ئىگىلىك تىكلەشكە ماھىر كىشىلەر تەرىپىدىن بەرپا قىلىنىپ، ئىقتىسادىي ئەۋزەللىككە ئايلىنىپ، بایاشاتلىق، پاراۋانلىق ئۇچۇن ئۇل ھازىرلاپ بەرگەن.

بۇ بازاردا تىجارەت، سودا ـ سېتىق ھەرقانداق شەھەر ـ بازارلاردىن جانلىق ئىدى، قول ھۈنەرۋەنچىلىكمۇ بۇ يەردىكى تەرەققىي قىلغان كەسىپلەردىن ئىدى، قاتناش ـ تىرانسپورت ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتى ئوخشاش يېزا ـ بازارلار ئىچىدە ئالدىنقى قاتارغا ئۆتكەن، باغ ـ ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىقنىڭ كۆلەملىشىشى، كەسىپلىشىشمۇ يېزا ئىـ

گىلىك، بازارلىشىش ھەم دېھقانلارنىڭ كىرىمىنى ئاشۇرۇشتىكى كۆزىر تۇرگە ئايلان-غان، بۇنداق ئەۋزەل شارائىت بۇ بازارنىڭ شەھەرلىشىش قەدىمىنىڭ تېزلىتىلىشىدە بولسۇن ياكى سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت ـ مائارىپ ئىشلىرى ۋە ئىجتىمائىي تەرەق-قىياتنىڭ يۈكسىلىشىدە بولسۇن، غايەت زور ھاياتىي كۈچىنى نامايان قىلىپ، دەۋر قايـ-نىمىدىكى ئورنىنىڭ يۈكسەك دەرىجىدە نۇرلىنىشىنى ئاساس بىلەن تەمىن ئەتتى. شۇ-ڭا، بۇ بازاردا سانائەت بولمىسىمۇ سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ ھەرقاندىغىنى تاپقىلى بو-لىدۇ، يېزا ئىگىلىكىنىڭ كۆزىر مەھسۇلاتلىرىنىمۇ مۇشۇ بازاردىن كىرىپلا تاپقىلى بولـ-دۇ. ئەمما، بۇ يەردە يېقىنقى يىللاردىن بۇيان كىشىلەرنى تولىمۇ سەزگۈر قىلىپ قو-يۇۋاتقان بىر ئىش ـــ پىلانلىق پەرزەنت كۆرۈش خىزمىتى ئىدى، بولۇپمۇ ئېقىپ يۈ-رىدىغان تۇراقسىز نوپۇسلارنىڭ پىلانلىق پەرزەنت كۆرۈش ئىشلىرىنى ئىزغا سېلىش قىيىن بولۇۋاتاتتى. »

ئايبۇلاق تېپىۋېلىنغان يىلىمۇ نۇرغۇن ئىشلەمچىلەر جاي ـ جايلاردىن سېرىقبۇ-يا بازىرىغا كەلگەنىدى. ئۇلار بازاردىكى بايلارنىڭ كەنت ـ مەھەللىلەردىن ئالغان يەرلىرىنى تېرىش، كېۋەزلىرىنى تېرىشىپ بېرىشكە يوللاندى، بەزىلىرى يەر ھۆددە ئېلىپ تېرىش بىلەن شۇغۇللاندى. ئالدىنقى يىلى كېلىپ ئولتۇراقلىشىپ قالغان بىر قىسىم خەنزۇ ئىشلەمچىلەر ئۇيغۇر دېھقانلار بىلەن چېقىشىپ قېلىپ، ئۇلار بىلەن دوستلۇق مۇناسىۋەتلىرى قويۇقلىشىپ، يەرلىكلىشىپ قېلىشقا باشلىدى، بولۇپمۇ مۇشۇ بىرقانچە يىلدا سېرىقبۇيا بازىرىنىڭ تەرەققىياتى تېز بولدى، بازار قورۇلۇشى ۋە ئولتۇراق ئۆيى قورۇلۇشى ئېقىپ يۈرىدىغان تۇراقسىز نوپۇسنى جەلپ قىلىپ، ئۇلارنى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تايانچ كۈچلىرى قاتارىغا كىرگۈزۈشكە ئاساس سالدى. مۇشۇ جەريانداا بازارغا ئەسكى بىلەن ئوبدان تەڭ كىرگەندەك، ئۇلار ئارىسىدىكى ئەسكىلەرمۇ جەمئىيەتكە بېسىم پەيدا قىلىشتىن چەتتە قالمىدى.

ئايبۇلاقنىڭ تەقدىرى ۋە پاجىئەسىمۇ بىر قاتار ئىجتىمائىي سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن پەيدا بولغان، ئۇ ھەرگىزمۇ تاسادىپىيلىق ۋەياكى ئېزىپ قېلىشتىن بولغان ئىش ئە-مەس ئىدى. كىشىلەر ئۇنىڭ خەنزۇ پۇشتىدىن ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۈرۈپ بولغا-نىدى. ئابلىز نۇرەكنىڭ ئۆزى ۋە ئائىلىسىدىكى ھەربىر ئەزامۇ بۇنى بىلىپ يەتكەنـ-دى. بىراق، ئۇلار ئايبۇلاقنىڭ دادىسىنىڭ قانداق ئادەم، ئانىسىنىڭ قانداق ئانا ئـ-كەنلىكىنى، قانداق ئۇسۇل ـ چارە بىلەن تۇغۇپ، قانداق پىلان ـ ئوي بىلەن تاشـ-

لىۋەتكەنلىكىنى، تاشلىۋېتىشكە قانداق چىدىغانلىقىنى پەرەز قىلىپ بىرنەرسە دېيەل-مەيتتى. بۇ يەشكىلى بولمايدىغان ئاجايىپ بىر سىر ئىدى. كېيىنكى كۈنلەردە ئابلىز نۇرەك بالىغا كۆيۈنۈپ، ئىچقويۇن ـ تاشقويۇن بولغاندا، يۈرىكىنى ئاختۇرۇپ كۆردى ۋە ئاشۇ بىر قاتار ئىشلارنىڭ مەڭگۈ سىر بولۇپ قېلىشىنى ، ئۇنىڭ ئېچىلماسلىقىنى ئارزۇ قىلدى. بۇنىڭدىن بۇرۇن ئۇنىڭ قەلبىنى گۈگۈمدەك بىر خىل تۇمان ۋە ئىز-تىراپ ئوراپ تۇرغاندەك، ئۇ بۇ گۈگۈمدىن قۇتۇلۇشقا ئامالى يوقتەك يۇرگەنىدى. ئۇ بۇ ئىشقا سۈكۈت قىلغان، سەۋر قىلغان، ئۇنىڭ قەلبىدىن كۈتۈرۈلۈپ كېتىشىنى تەمە قىلغانىدى. ھېلىقى مۇقەددەس ئارزۇ نۇرلانغاندا ، ئۇ شۇنى ھېس قىلدىكى، قەلبىدە ئۇزاقتىن بۇيان گۈڭگا بولۇپ تۇرغان نەرسىنىڭ بىردىنلا يوقالغانلىقىنى سەزدى.

ئايبۇلاققا تىل چىقتى

كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئايبۇلاق ئابلىز نۇرەك ئائىلىسىنىڭ كەم بولسا بولمايدىغان بىر ئەزاسىغا ئايلاندى. ئاتا ـ بالىلىق مېھىر ـ مۇھەببەت ئۇلارنىڭ روھىنى، سۆزـ ھەرىكەتلىرىنى مەھكەم چىرماپ كەتتى.

ئابلىز نۇرەك بىلەن تۇنساخان ئانا ئۇنىڭغا شۇنداق ئامراق ئىدى، باغرى كاۋاپ بولۇپ كۆيەتتى. بالا ئۇچۇن بۇنداق سەكپارە بولۇش ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدىكى بىر خىل ئىچكى ئامىل ۋە ئەزەلدىن بار بولغان ئادەت بولسىمۇ، بۇ بالا ئۇچۇن ئۇلارنىڭ دىلى باشقىچە، ئۇنىڭدىنمۇ كۈچلۈك ياناتتى. شۇڭا، بالا ھەر قېتىم يىغلىسا، كېسەل-نىڭ ئازابىغا دۇچار بولسا تېپىرلايتتى، بالا بىلەن تەڭ يىغلايتتى، بالا ئارام تېپىپ ئوخلىسا ئارام تاپقاندەك بولاتتى، كىچىك زىناقلىرىدىن كۈلكە ياغدۇرسا كۈلەتتى. ئارامخۇدا بولۇپ قالغان كۈنلىرىدىمۇ بالىنىڭ ھېلىقى كېسىلى قوزغىلىپ قالارمۇ، دەپ غەم ـ ئەندىشە ئىچىدە ئېسەنكىرەيتتى، قىسقىنىڭ قەھرىتان كېچىلىرىدە، يازنىڭ تومۇزىدىكى دىمىقلىرىدا، ئانا بالىنىڭ بېشىدا ئولتۇرۇپ ھالىدىن خەۋەر ئالاتتى، كېسىلى قوزغىلىپ قالغان كۈنلەردە بىرقانچە كۈن ئارام ئالماي، ئۇنىڭ دەردىگە، ئازابىغا شېرىك بولۇپ ياش تۆكەتتى، ئەمما ئۇلار بۇنىڭغا مىننەت قىلمايتتى، ئۇلار ئۇچۇن، ئۇنىڭ ھەربىر ئىشى، جاپاسى ۋە ئازابلىرى ئۇلار تارتمىسا بولمايدىغان ئىش-

تەك كۆنۈك ۋە ئادەت خاراكتېرلىك ئىشقا ئايلىنىپ كەتكەنىدى. ئانا بىلەن ئاتا ئارام تاپقان كۈنلەردە بالىنىڭ كەچمىشلىرىنى، ئۆزلىرىگە كەلتۈرگەن ئاۋارىچىلىكلىرىنى ئەسلەپ، چوڭ بولسا بىزگە نېمە ئىش قىلىپ بېرەر دېمەستىن، بالا ئاق ـ قارىنى پەرق قىلىپ چوڭ بولغۇچە كېسىلى ساقىيىپ، بېجىرىم ئادەملەردەك ياشىسا، بىزدىن رەنجىمەس ئىدى ! دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزەتتى.

ئايبۇلاق ئۇلارنىڭ كۆزىگە شۇنداق چىرايلىق كۆرۈنەتتى، شۇنداق ئوماق ئىدى. ئۇلار بالىنى بىردەم كۆرمىسە، كۆرگۈسى كېلەتتى، سېغىناتتى. « بالام ئايبۇلاق، ھەي ئايبۇلاق ئۇشۇق » دەپ توۋلاشلىرى، ئەركىلىتىشلىرى باشقا بالىلىرىنى ھەيران قالدۇراتتى.

ـــ دادام بىلەن ئانامغا ئايبۇلاق بولسلا بولىدۇ، باشقىسى بىلەن كارى يوق، ئايبۇلاق ئۆز بالىسى، بىز ئۆگەي بالىسى... ـــ دەپ چاقچاق ئارىلاش گەپ كوچىلاپ قويياتتى چوڭ بالىلىرى بەزىدە . ئەمما، ئۇلار ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ياخشى كۆڭلىنى، ئەقىدىسىنى چوڭقۇر چۈشىنەتتى. شۇڭا، بالىلار ئۇلارنىڭ قېرىلىقىدىكى بو خۇشلۇقىدىن رازى، خۇشال ئىدى. يەنە بىر تەرەپتىن ئۇلار بوۋاي بىلەن مومايىنىڭ ئۇنىقىلدىڭ، بۇنى قىلمىدىڭ، ئۇنى قىلىشىڭ كېرەك، بۇنى قىلىشىڭ كېرەك، پالانى بىلەن ئۇنداق قىل، پۇستانىنى بىرنەرسە دەپسەن... دەيدىغان زەردەگەپ، تەنبىھ ـ نەسىھەتلىرىدىن قۇتۇلۇپ قالدى. بۇ ھەر ئىككى تەرەپكە پايدىلىق بىر ئىش بولدى. بالىلار دادىسى بىلەن ئانىسىنىڭ قېرىغاندا ئايبۇلاقتا ئەرمەك بولۇپ، كۆڭۈل خۇشلۇقى تاپقانلىقىدىن سۆيۈنەتتى.

ئابلىز نۇرەك ئەسلىدىلا بالىغا باغرى كۆيۈك، بالا دېسە جان دەيدىغان ئادەم ئىدى. ياۋاش، مۇلايىم تۇنساخان ئانىمۇ« بالام يوق، جېنىم يوق، بالام بار جېنىم بار، بالام بار، مەن بار، بالام بار نېنىم بار » دەيدىغان ئانىلاردىن ئىدى. شۇ ۋەجىدىن، ئابلىز نۇرەكمۇ ئۇزاق يىللار داۋامىدا مەيلى غۇربەتچىلىك يىللىرىدا بولسۇن، مەيلى پاراۋان كۈنلەردە بولسۇن، بالىلىرىنىڭ تەقدىرى، بەختى، خاتىرجەملىكى ئۈچۈن بارلىقىنى ئاتاپ كەلدى، يېمەي يېگۈزدى، كىيمەي كىيدۈردى. ئىككى ئوغۇل، ئىككى قىزىنى ئالىي مەكتەپلەرگىچە ئوقۇتالمىغان بولسىمۇ، تۇرمۇشتا خاتىرجەم قىلىش يولىدا قاتتىق تەر تۆكتى. كوپىراتسىيىلىشىش يىللىرىدا ئۇلار بىر قولدا بۆشۈك، بىر قولدا كەتمەن ـ تاغار كۆتۈرگەن ھالدا بالىلارنى باقتى. ئۆزى ئاچ قالسىمۇ تاپقان

تەرگەنلىرىنى ئۇ يەر ـ بۇ يەرگە تىقىپ قويۇپ، بالىلارنىڭ قورسىقىنى تويدۇرۇشـ
نىڭ كويىدا بولدى. نامراتلىق، غۇربەتچىلىك يىللىرىدىمۇ بالىلىرىنى ئاچ قويمىدى،
بىر تېرە، قۇرۇق ئۈستىخان بولۇپ قالسىمۇ، كۆزلىرى پىلدىرلاپ، گەجگىسىدە قـايـ
ناپ قالسىمۇ، كۆچسىز يېمەكلىك، قاتتىق ئەمگەك، قىيىن ياشاش شارائىتى ئۇلارنـى
نابۇت قىلمۇبتەي دېسىمۇ ۋايسىماي، دادلىماي، بالىلىرىم يېۋالسۇن، بالـلـىـرىـم تـو ـ
يۇۋالسۇن، دەپ ئۆزىگە تەئەللۇق بولغان ھەممە نەرسىسىنى ئۇلارغا بەردى. ئىشلـەپـ
چىقىرىشتىكى قىزغىنلىق ۋە تەشەببۇسكارلىق ئۇنىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى قـەدىـرـ
قىممىتىنى يۇقىرى كۆتۈرگەن، ئابرۇيىنى ئۆستۈرگـەنـىـدى. ئـۇ شـۇ ۋەجـدىـن،
1957ـ يىللاردا كومپارتىيىگە ئەزا بولۇپ كىرگەن، ئۇ شۇنچە يىللار داۋامىدا پارتـ
يىگە، خەلقگە سادىق بولغان، رەھبەرلىك خىزمىتى، تەشكىلىي خىزمەتلەر بىـلـەنـمـۇ
شۇغۇللانغان. مۇشۇ بىر قاتار ئىشلارنىڭ ھەممىسىدە سەمىمىي، راستچىللىق بىلـەن
ئىشلەشنى ئۆزىنىڭ نىشانى قىلغان، ئەينى يىللاردىكى جاپالىق كۈنلەردىمۇ بالىلىرىـ
نى باقمەن دەپ، باشقىلارنىڭ، كوللېكتىپنىڭ نەرسىلىرىگە زىيان سالمىغان، پەقەت
ئۆزىگە تەۋە بولغان خاس تەئەللۇقاتى بەدىلىگە بالىلارنى قاتارغا قوشۇشنى ئـىـشـقـا
ئاشۇرغانىدى. ئايبۇلاققا بولغان مېھرىبانلىق ۋە كۆيۈنۈشىمۇ ئەنە شـۇنـداق بـولـدى،
بۇنى مەھەللىدىكى ھەربىر كەنت ئەزاسى، ھەربىر رەھبەر ئوبدان بىلەتتى.

ھەش ـ پەش دېگۈچە ئىككى يىل ئۆتۈپ كەتتى، ئايبۇلاق دەسلەپ ئۆمـلـىـدى،
كېيىن تەمتىم ماڭدى، بۇ ئىشلار بۇ ئائىلىگە كەينىدىن كەلگەن خۇشاللـىـق،
ياخشىلىق، يېڭىلىق بولۇپ تۇيۇلدى. ئابلىز نۇرەك ئاكا بازاردىن بىر كىچىك غـالـتـەك
ھارۋا ئېلىپ بەردى، ئايبۇلاق قۇرۇق ئېمىزگىنى ئاغزىغا سېلىۋېلىپ، ھېلىقى ھارۋىـنـى
سۆرەپ يۇرۇپ مېڭىشنى ئۆگەندى، ئۇ بارا ـ بارا ئۆزى ماڭىدىغان، تاماقنى ئۆزى يـەيـ
دىغان بولدى، شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۇنىڭغا ئانا، دادا دەپ تىل چىقىشقا باشلىدى. بوۋاي
بىلەن مومايمۇ ئۇنىڭغا ئۇ ـ بۇ گەپلەرنى تەكرار دېگۈزدى.

ـــ ھەي ئادەم، ـــ دېگەن ئىدى بىر قېتىم تۇنساخان ئانا ئابلىز نۇرەكتىن سـاد ـ
دىلىق قىلىپ، ـــ قىزىمىزغا ئۇيغۇرچە تىل چىقارمۇ، خەنزۇچە تىل چىقارمۇ؟

ـــ ماۋۇ خوتۇننى! قايسى تىلنى ئۆگەتسە شۇ تىل چىقامدۇ...

ـــ قايسى تىلنى ئۆگەنسە بولار؟

ـــ سىزنىڭچە، قايسى تىل بولسا ياخشى بولار؟

ـــ ئۇيغۇرچە بولسا بەلەن بولىدۇ. خەنزۇچە ئۆگىتىمىز دەپ نەگىمۇ بارىمىز ئەمدى؟

ـــ ھازىرقى دەۋرنىڭ شارائىتىغا باققاندا، خەنزۇچە ئۆگەنسە ياخشى بولاتتى. بىراق، بۇنىڭ ئامالىنى قىلىش ئاسان ئەمەس.

ـــ چوڭ بولغاندا ئۆگىنىۋالار، ھازىر بىزنىڭ تىلىمىزنى ئۆگەنسۇن.

ـــ بۇ گەپچە، كۆڭلىڭىزنىڭ بىر يېرىدە گۇمان باركەن ـ دە، خەنزۇنىڭ بالىسى دەپ.

ـــ كىم خەنزۇنىڭ بالىسكەن؟ بۇ مېنىڭ بالام! ئۇنداق دېمىڭىز باققان ئەجرىمىز بىكار بولۇپ كېتىدۇ. سىزدىن قاتتىق خاپا بولۇپ قالمەن! بۇ بالامنى بېقىپ چوڭ قىلىمىز دەپ ئاز جاپا تارتتۇقمۇ بىز!...

ـــ مەن دەيمەن...

ـــ بولدى ـ بولدى. سىز دەيسىز، ئۆزىنىڭ ئانا تىلىنى بىلسۇن دەيسىز. مەن دەپ قويايلى، بالىنىڭ ئانا تىلى ئۇيغۇر تىلى!

ـــ ماقۇل ـ ماقۇل، ئۇنداقتا سىزنى ئانا، مېنى ئاتا دېسۇنمۇ ياكى ئاپا ـ دادا دېسۇنمۇ؟

ـــ ئانا، دادا دېسۇن، ئاتا - بوۋىلىرىمىزمۇ شۇنداق ئاتاپ كەلگەن، ئۇ شۇنداق چىرايلىق ئاتاش.

ئايبۇلاق خەنزۇ تىلىدا ئوقۇسۇن

ئايبۇلاق چوڭ بولدى، مەكتەپ يېشىغىمۇ يەتتى. ئۇيغۇر تىلىدا شۇنداق راۋان، تاتلىق سۆزلەيتتى، ئۇيغۇر تىلى ئۇنىڭ ئانا تىلى بولۇپ قالدى. بىراق، ئۇنى مەكتەپكە بېرىشتە ئايرىم ئىختىلاپلار بولدى.

ـــ ئۇيغۇرچە مەكتەپتە ئوقۇسۇن، ئۇنى خەنزۇ تىلىنى ئۆگەن دەپ قېينىمايلى، دېدى تۇنساخان ئانا، ـــ نەچچە يىلدىن بۇيان كېسەلنىڭ دەردىنى ئاز تارتتىمۇ، ئەمدى يەنە بوپو ـ مۇپۇ دەپ بالىنىڭ كاللىسىنى چاچمايلى، خەنزۇنىڭ خەتلىرى سايىدەك ئىلمەك ـ چىلمەك قېيىن خەتلەركەن.

ـــ ھازىر ئېقىۋاتقىنى خەنزۇچە، بۇنىڭدىن كېيىن ئۇقۇغانلارمۇ خەنزۇچىنى.

خەنزۇچە خەتنى بىلمسە، كادىر بولالمايدۇ. دادام ئايبۇلاقنى داشۆگىچە ئوقۇتماق-چىغۇ ؟ شۇڭا بىز قينالساقمۇ، بالا قينالسمۇ خەنزۇچىدا ئوقۇتايلى!

بۇ ئابلىز نۇرەك ئائىلىسىدە بولۇنغان بىرنەچچە قېتىملىق پاراڭنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى ئىدى. ئابلىز نۇرەكنىڭ قارىشىدا كېيىنلىكىنى ئويلىسا، خەنزۇچىدا ئوقۇ-تۇش زۆرۈر ئىدى. ئەمما، بالىغا كىمنىڭدۇر ئىگە بولۇپ، مېنىڭ بالام دەپ ئېلىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەيدىغان تۇيغۇمۇ بار ئىدى...

2004 ـ يىل 8 ـ ئايدا ، ئابلىز نۇرەك ئايبۇلاقنى سېرىقبۇيا بازارلىق خەنزۇ 2 ـ باشلانغۇچ مەكتەپكە ئاپىرىپ بېرىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلدى، ئۇ بۇ چاغدىمۇ ئۆزى بىلىدىغان ۋە پەرەز قىلىپ پەملىگەن بىر مۇنچە ئىشنى، ئاۋارىچىلىك ۋە بىسەرەمجا-لىقلارنى ئويلىدى، ئۇ ئۆيىدىن تۆت كىلومېتىر يىراق جايدىكى مەكتەپكە بالىنى ئا-پىرىشى، ئەكېلىشى، غىزالاندۇرۇشى، ھېلىقى كېسىلى قوزغىلىپ قالسا، بىرتەرەپ قىلىشى، داۋالىتىشى، ئۇ ئىشلارنى ۋاقتىدا بىر تەرەپ قىلىشى كېرەك، بۇنىڭدىن باش-قا ئۇنىڭ ساۋاقداشلىرى بار يەردە ھېلىقى كېسىلى قوزغىلىپ قالسا باشقا بالىلار زاڭلىق قىلىشى، كۆزگە ئىلماسلىقى، كەمسىتىشى مۇمكىن ئىدى. بۇنداق ئىشلار با-لىغا ئېغىر روھىي ئازاب ۋە جىسمانىي ئازاب كەلتۈرۈشىمۇ مۇمكىن ئىدى. ئويلىغان-سېرى بۇۋاينىڭ غەملىرى ئېشىپ كەتتى. ئويلىسا ـ ئويلىسا ئىشنىڭ ئاخىرى چىقە-دىغاندەك قىلمايتتى، ئاخىر نېمە بولسا شۇنى كۆرەرمەن دېگەن يەرگە كەلدى. ئۇ ھەرقانچە بولسىمۇ بىرقانچە يىلدىن بۇيانقىدەك تارتارمىز تارتقۇلۇقنى دېگەن يەرگە كېلىپ، غەملىرىنى بىر تەرەپكە چۆرۈپ قويۇش قارارىغا كەلدى. ئويلىسا، قانچان ئايبۇلاقنى بېقىۋالدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئائىلىسىگە بىر كۈنمۇ ئارام-لىق بولماپتۇ، ھەر كۈنى ئىككى قېرى بالىنىڭ ئۇششاق ـ چۈششەك ئىشلىرى، كەينى-كەينىدىن كەلگەن قىينچىلىقلىرىنى تارتىپ، يېگىپ كەپتۇ، يەنە نېمىگە قارىسۇن ؟ يەنە تارتسا شۇنچىلىك تارتار، بار نەرسىنى كۆمۈپ كۆمگىلى، يۇشۇرۇپ يوقاتقىلى بولامتى ؟

ئابلىز نۇرەكنىڭ ئايبۇلاقنى خەنزۇچە مەكتەپتە ئوقۇتىدىغانلىق گېپىنى ئاڭلىغان بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنىڭغا مۇنداق نەسىھەت قىلىشتى :

ـــ خەنزۇ بالىنى بېقىۋېلىپ تازا ساۋابلىق ئىش قىلدىڭىز. ھېچكىمگە بەرمىسە، خۇدايىم سىزگە بېرەر ! بالىنى ئەمدى خەنزۇچىدا ئوقۇتماي ئۇيغۇرچىدا ئوقۇتۇڭ،

بىرى، بالا ئۇيغۇرغا خاس ئادەم بولۇپ يېتىشىپ چىقىدۇ، كېيىنلىكتە بالا ئۇيغۇرنىڭ ئۆرپ ـ ئادىتىنى تېخىمۇ ياخشى ئۆزلەشتۈرىدۇ، توي قىلسىمۇ، ئاسان ئەپلىشىپ قالىدۇ. خەنزۇچىغا بەرسىڭىز بالا خەنزۇغا ياكى ئۇيغۇرغا تەۋە بولماي، ئارىلىقتا قالىسا، سىزغۇ ئۆلۈپ كېتەرسىز، بالا قانداق قىلىدۇ، قېرىسىمۇ ئەر ئالماي، ئولتۇرۇپ قالسا، ئازاب بولىدۇ. بالىغا ئازاب بولۇپ قالسا، سىزنىڭ قىلغان ئەجرىڭىز بىكار كېتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇيغۇرچە مەكتەپ مەھەللىگە يېقىن، بېرىپ ـ كېلىشتە قىيىنىلىپ قالمايدۇ، سىزمۇ قېرىغاندا بالىنى ئاپىرىپ ـ ئەكېلىمەن، دەپ ئاۋارە بولمايسىز؛ يەنە بىرى، بالىنى ئۇيغۇرچىدا ئوقۇتۇش بىلەن دىنىي جەھەتتىنمۇ ساۋاب تاپسىز، ئانچە ـ مۇنچە دىنىي ساۋاقنىمۇ ئوقۇتۇپ قويۇڭ، بۇنىڭ ساۋابى ئاخىرەتتە بەك كاتتا بولىدۇ.

ـــ خەنزۇ تىلىدا ئوقۇتمىسام بولمايدۇ، ـــ دېدى ئابلىز نۇرەك كەسكىن قىلىپ،ـــ ئۇ ئاتا ـ ئانىسىدىن ھەم ئانا تىلىدىن ئايرىلغان بالا. ئەمدى مەن ئۇنىڭ ئانا تىلىدا ئوقۇشىغا توسقۇنلۇق قىلسام بولمايدۇ.

ـــ بۇ سىزنىڭ ئۆز ئىشىڭىز، ھەرقانداق ئادەمنىڭ بىرنەرسە دېيىش ھەققى يوق، بىز دەيمىز، ھەر ئىشنىڭ كېيىنلىكىنى ئويلىمايمۇ بولمايدۇ. كومپارتىيە ئەزاسى دېگەن مۇستەھكەم ئىرادىلىك بولۇشى كېرەك.

ـــ بۇنداق گەپنى قويۇڭ ، مەنمۇ كېيىنلىكىنى ئويلىمىغان يەردە ئەمەس.

ـــ خاپا بولسىڭىز مەيلى، چۈنكى بىز سىزگە ئوخشاش ئىش قىلالمىدۇق، نېمە دېسىڭىز ، سىزنىڭ ھەق. ھەر ھالدا ئىلگىرى قىلغان گۇناھلىرىڭىزنىڭ ھەممىسى مۇشۇ بالىنى بېقىشنىڭ خاسىيىتى بىلەن ئادالىنىپ كەتتى...

ـــ تەنە گەپ قىلماڭ، سىز...

ـــ گەپ قىلمىدىم ئەمىسە.

ـــ باشقىسنى قويۇپ تۇراي، بۇ بالا چىن مەنىدىكى قان ـ قېرىنداشلىرىدىن غايىبانە ئايرىلغان، ئەمدى ئەقىل ھوشىنى تاپقاندا، ئانا تىلىنى ئۆگىنىپمۇ بولسا كۆڭلى سۇ ئىچمىسە بولامدۇ ؟ مەن جاپا تارتسامۇ، قىزىم ئۆز بەختىنى تاپسا، شۇ ماڭا ئەڭ چوڭ راھەت.

كىشىلىك جەمئىيەتتە مەدەنىيەت بىلەن مەدەنىيەتسىزلىك، ئىلغارلىق بىلەن قالاقلىق، خۇراپىيلىق بىلەن مۇتەئەسسىپلىك ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە مەۋجۇت

بولۇپ تۇرىدۇ. بۇ نۇقتىدىن قارىغاندىمۇ ياكى كىشىلەرنىڭ شۇ خىل رەۋىشتىكى تەشۋىشلىك، تەنە ئارىلاشقان گەپ ـ سۆزلىرىدىنمۇ ياكى ئۇنداق، ياكى بۇنداق قاراش، يەكۈنلىرى بولۇپ تۇرىدۇ. بۇ كىشىلەرنىڭ شۇ دەۋر قارىشىدىكى ئۇقۇمى ۋە تەربىيىلىنىشى، چۈشەنچىسىنىڭ ئىپادە قىلىنىشى ئارقىلىق نامايان بولۇپ، ئۇلار دېگەن گەپلەرنىڭ ھەممىسىنى يامان، ئەسكى دەپ كەتكىلىمۇ بولمايتتى. بۇ يەردە-كى مەسىلە ئۇنىڭغا قانداق قاراش مەسىلىسى بولسىمۇ، كىم قانداق دېسۇن، نېمە دې-سۇن باشقىلارنىڭ تۇرمۇشىغا ، ئىش ـ ھەرىكىتىگە بەلگىلىك تەسىر كۆرسىتىپ كېتەلىشى ناتايىن ئىدى. ئابلىز نۇرەك ئۇچۇن ئالغاندا بۇ گەپلەرنىڭ ئەكس تەسىرى بولسىمۇ، بىر قاراشتىنلا ئۇنى توغرا دېگىلى بولمايتتى، ئۇ پەقەت بۇ ئادەملەرنىڭ شۇنداق ئاغزى، شۇنداق دېگۈسى كېلىپ تۇرىدىغان ئادەملەر ئىكەنلىكىنى بىلگەچە-كە، ئۇنى پىسەنتىمگە ئېلىپ كېتىشىمنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق دەپ خۇلاسە قىلىسا بولاتتى، ئۇ ھەم شۇنداق مۇئامىلە قىلىپ ، ئۆزىنىڭ ئىشىنى قىلىۋەردى، ئىشىنىڭ يو-لىمۇ شۇ ئىدى. دەل شۇنداق قىلغانلىقتىن، جەمئىيەتتىكى يەنە نۇرغۇن كىشىلەر ئابلىز نۇرەكنىڭ تولۇق ئىزھار قىلىشقا قادىر بولالمىغان يۈرەك سۆزلىرىنى چۈشەن-دى، ئۇنىڭ بالا ھەققىدىكى ئاشۇ بىرنەچچە ئېغىز چاقىرىق خاراكتېرىدىكى گەپلىرى باشقىلارنىڭ دىلىنى سۆيۈندۈردى، بولۇپمۇ ئايبۇلاقنى مەكتەپكە ئېلىپ بېرىپ، مەكتەپ رەھبەرلىرى بىلەن پىكىرلەشكەندە، شۇنداق قاتتىق تەسىر قوزغىدى. ئۇ-قۇتقۇچىلار ئۇنىڭ بىر خەنزۇ قىزنى بېقىۋالغانلىقىنى تولىمۇ ھەيرانلىق بىلەن كو-چىلاپ سوراپ، ئەھۋال ئىگىلەپ، ئۇنىڭغا چىن دىلىدىن تەشەككۈر ياغدۇردى. بالا-نىڭ ئوقۇشىدىن خاتىرجەم بولۇشىنى، قېتىرقىنىپ ئوقۇتىدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ۋەدە بېرىشتى. بۇ ئىش ئابلىز نۇرەكنىڭ نۇرغۇن بولمىغۇر، غەلىتە خىيال-لىرىنى ۋە ئەندىشىلىرىنى يوق قىلىۋەتتى، ئۇ شۇنچىلىك خۇشال بولدى، تەسەللى تاپتى ۋە قىزنىڭ ياخشى ئوقۇپ كېتەلىشىگە كۆزى يەتتى. ئۇ بەكلا سۆيۈندى.

دەككە ۋە دەشنام

كونىلاردا « نىيەت ھەممىدىن ئەلا » دەيدىغان گەپ بار. شۇنداق، نىيەتنىڭ قانداق بولۇشى بىر ئىشنىڭ قانداق بولۇشىنى بەلگىلەيدۇ.

ئابلىز نۇرەكنىڭ نىيىتىنىڭ شۇ قەدەر پاكلىقى ۋە ئەلالىقىنى ئۇنىڭ ئايبۇلاق ئۇچۇن تۆلىگەن ھەربىر بەدىلىدىن كۆرگىلى بولاتتى، ئۇنىڭ ھەرىكىتىدە نىيىتىنىڭ ھەربىر جۈلاسى ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. ئۇ ئايبۇلاقنىڭ مەكتەپكە كۆنۈپ قالغانلىقىدىن بەكمۇ سۆيۈندى، تۇنساخان ئانمۇ ئۇنىڭ ئۇچۇن شۇ قەدەر غەم يېگەن ۋە بالىلار بوزەك قىلارمۇ، ئۇرارمۇ، خەت بىلمىسە، خەنزۇچە گەپلەرنى چۈشەنمىسە، مۇئەللىم بىرنەرسە دەپ يىغلىتارمۇ، كېيىنكى قوزغىلىپ قالسا قانداقمۇ قىلار ؟ دېگەندەك ئويلار بىلەن نەچچە كۈنگىچە غەم يەپ يۈردى، كىمدۇر بىرى خەۋەر ئېلىپ كېلەمدىكىن دەپ قۇلىقى مەكتەپ تەرەپكە سەمە بولۇپ يۈردى. بىراق، بىرقانچە كۈنلەرگىچە ئۇنداق خەۋەرنى ئاڭلىمىدى، بەلكى قىزىدىن بالىلار بىلەن شۇنداق چىقىشىپ ئويىنغانلىقىنى، مۇئەللىمنىڭ دەرسنى بەكمۇ چۈشەندۈرۈپ ئۆتكەنلىكىنى ۋە ئۆزى يازغان خەنزۇچە خەت، گەپلەرنى قىزىقسىنىپ سۆزلەپ بەردى، مانا بۇلار ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئارامغا چۈشۈردى.

بىرقانچە يىلدىن بۇيان ئايبۇلاق ئانىسىنىڭ ئىشلىرىغا يارەملىشىپ بېرىشنى ئادەت قىلىۋالغانىدى، مانا ئەمدى ئانا شۇ ئىشلارنى ئۆزى قىلىپ، بىر خىل ئالدىراشلىق ھېس قىلىدى، يەنە تېخى قىزىنىڭ كېرەككە كېلىپ قاتارغا قوشۇلۇپ، ئىش قىلىشقا يارىغۇدەك بولۇپ قالغانلىقىنىڭمۇ ئەسلىدە كىچىك ئىش ئەمەسلىكىنى سەزدى. ئۇ تۆشۈك ئىشلىرىغا يارەملىشىپ، قازان ـ قومۇشنى يۇيۇشۇپ، داستىخان سېلىپ، چاي قاينىتىپ، ھويلا ـ ئارامنى سۈپۈرۈپ تازىلىشىپ بېرەتتى، كالا ـ قويلارغا سۇ، يەم ـ بوغۇز بېرىشىپ بېرەتتى. ئۇ تۇرمۇشتا قىلىشقا تېگىشلىك نۇرغۇن ئىشلانى خۇددى بېجىرىم، جانلىق سەھرا بالىلىرىدەك قىلاتتى، بولۇپمۇ جىسمانىي ئىشلارنى قىلىشقا بەكمۇ خۇشتار ئىدى، شۇ كۈنلەردە ئۇ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قىلغانلىرىنى يانداۋر ماقچى بولغاندەك، بىردىنلا كېرەككە كېلىپ، بۇ ئىككى قېرىنىڭ قولىغا قول، پۇتىغا پوت بولۇپ قالغانىدى. ئاتا بىلەن ئانا بۇنىڭغا رازىمەنلىك ۋە پەخىرلىنىش ئىچىدە ئۆزلىرىنىڭ توغرا قىلغانلىقىنى ھېس قىلىشاتتى... مانا ئەمدى ئۆيدە بىر ئادەم، ھەتتا ھەممە ئادەم كەم بولۇپ قالغاندەك تۇيۇلىدىغان بولۇپ قالدى. ئانا ئۇنىڭ مەھەللىدىكى بالىلار بىلەن ئويناپ ئۆرۈشۈپ قالغانلىقىنى، پومىداقلىشىپ، كىيىم ـ كېچەكلىرىنى يىرتىپ ، توپا ـ تەرەت كىرگەنلىكىنى، ھەتتا بۇرۇنلىرىدىن قان ئېقىشىپ، يۈزلىرىنى تاتىلاپ قېيما ـ چېيما قىلىشىپ كىرگەن ئىشلىرىنى ئەسكە

ئالدى. ئۇلار ئەنە ئاشۇ ئىشلار تۈپەيلىدىن قوشنىلار بىلەنمۇ بىرقانچە قېتىم قېيىدىشىپ، تەگىشىپ قالدى، كېيىن ئۇلار بالا ئارىسىغا كىرىپ ئۇرۇش ـ جېدەل قىلىشنىڭ ئۆز يۈزىگە ئۆزى توپا چاچقان بىلەن ئوخشاش ئىش ئىكەنلىكىنى نەزەرگە ئىلىپ يەنە كېلىشىپ قالدى، چۈنكى ئاشۇ ئۇرۇشقان بالىلار بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بىر يەردە ئويناپدۇ، بۇ خۇددى ئاتنىڭ تەپكىنىگە ئات چىدىغاندەك، بالىلارنىڭ ئۇرۇشى ـ جېدەللىرىگە بالىلار ئۆزلىرى چىدايدىغان گەپ ئىكەن...

ئايبۇلاقنىڭ چىرايىدىكى خاس كۆرۈنۈشىدىن خەنزۇ پۇشتى ئىكەنلىكىنى ئىتراپ قىلمىسا، راۋان گەپ ـ سۆز، خۇلق ـ مىجەزىدىن ئۇنىڭ خەنزۇ پۇشتىلىقىنى ھۆكۈم قىلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى، ئۇ شۇقەدەر ئۆزلىشىپ كەتكەن ۋە سىڭىشىپ كەتكەنىدى. ئابلىز نۇرەك بىلەن تۇنساخان ئۇنى ھەر پەيشەنبە كۈنى بولىدىغان بازارغا ئېلىپ باراتتى، ھەر خىل نازۇنېمەتلەرنى ئېلىپ بېرەتتى، سامسا،گۆش، مانتا قاتارلىقلاردىن قالدۇرماي ئېغىز تەگكۈزەتتى . مەھەللىدىكى توي- تۆكۈن، نەزىر ـ چىراغ سورۇنلىرىغا ئېلىپ باراتتى. ياخشى نەرسە تاپسا، ئالدى بىلەن ئۆزلىرى يېمەي يانچۇقىغا سېلىپ ئاپىرىپ ئۇنىڭغا يېگۈزەتتى. ھەمىشە يېڭى، چىرايلىق كىيىملەرنى ئېلىپ بېرىپ، ياساندۇرۇپ كۆز ـ كۆز قىلاتتى.

دەل ئاشۇ ئىشلار قاتاردا ئۇنىڭ كېسىلى قوزغىلىپ قالغان چاغلاردىكى جاھىللىقلىرى، چاچقۇنلۇقى، ھېچقانداق گەپنى ئاڭلىماي بولۇشىغا ۋارقىراپ، بىشەملىك قىلىشلىرىمۇ بار ئىدى. بۇنداق چاغدا موماي ئازاب ۋە تارتقان جاپالىرىنى ئېسىگە ئېلىپ، قاياپمۇ كېتەتتى، ھەتتا شۇنداق ئاچچىقى كېلىپ : «ئادەم بالىسى باقسىڭ، ئاغزى ـ بۇرنۇڭنى قان ئېتەر، ھايۋان بالىسى باقسىڭ، ئاغزى ـ بۇرنۇڭنى ياغ ئېتەر» دېگەن مۇشۇمىدۇ ؟ مېنى نېمانچە قىينايسەن، قىيناپ ئۆلتۈرەمسەن ؟ جېنىم بالام، مېنى قىينىما، ئۆزۈڭنىمۇ قىينىما، قارا، مەن خۇش بولاي» دەپ دادلىنىپ كەتكەن ۋە يىغلاپ دەردىنى چىقارغان كۈنلىرىمۇ بولغان، بۇ گەپلەرنى ئاچچىقىغا چىدىمايدەپ سېلىپ كېيىن يەنە پۇشايمان قىلغانىدى.

ئاشۇ بىر قاتار ئىشلارنى ئويلىسا، ئۇنىڭغا بالىنى بېقىۋالغىلى ناھايىتى ئۇزاق زامان بولغاندەك تۇيۇلىدۇ. كۆنۈكۈپ قالغان كۆكۈل تۇنساخان ئانىنى بەكمۇ بىئارام قىلىدى، كېيىنكى كۈنلەردە ئۇ ئۆزۈمۇ سەزمىگەن ھالدا مەكتەپكە ئۆزى بېرىپ، قىزىنىڭ ئىشلىرىنى كۆرۈپ كېلىدىغان، يۇشۇرۇنچە ئۇنىڭ نېمە ئىشلارنى قىلىۋاتقانلىقىنى

كۆزىتىپ كېلىدىغان بولدى. ئابلىز نۇرەك بولسا ھەر كۈنى ئەتىگەن، چۈش، كەچتە قىزىنى بەزىدە ۋېلىسىپىت بىلەن ، بەزىدە ئېشەك ھارۋىسى بىلەن مەكتەپكە ئاپىرىپ ئەكېلىپ، كۆڭلىدە پەيدا بولغان ئىچ پۈشۈقلىرىنى چىقىراتتى. لېكىن ،ئۇلارنىڭ ئىشلىرى ، بولۇپمۇ ئېتىز ئىشلىرى بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى كەلگەنلىكى تىن، ۋاقىت قىسلىقى يۈز بەردى، قىشتا قىزچاقنى بىخەتەر ئېلىپ بېرىپ، بىخەتەر ئېلىپ كېلىشمۇ ئۇلار ئۈچۈن نۇرغۇن قىينىچىلىق تۇغدۇراتتى، شامالداپ قالمىسۇن، زۇكام بولمىسۇن دەپ، ئۇنى شۇنداق چۈمكەيتتى، يازدا ئىسسىق ئۆتمىسۇن دەپ ، ئۇزۇقلىنىشنى ياخشىلايتتى. ھېلىقىدەك كېسىلى قوزغىلىپ قالسا، ئۇلارنىڭ پاراكەندىچىلىكى زىيادە كۆپ بولۇپ كېتەتتى، ئىشقىلىپ، ئۇلارنىڭ بېشىدا نۇرغۇن جەبىر ـ جاپا داۋالغۇپ ئەگىپ يۈرەتتى ۋە بىر كۈنمۇ ئارام بەرمەي كەلدى. بۇنى بىلىدىغان ئۇنىڭ بىر قىسىم كۆڭلى يېقىنلىرىنىڭ ھېسداشلىقى كۆپ قېتىم قوزغالدى، ھەتتا مۇنداق پاراڭلارنمۇ قىلدى :

ـــ جەمئىيەتكە مۇراجىئەت قىلىڭ، چوقۇم ئالقىشقا سازاۋەر بولماي قالمايسىز، سىزنىڭ ئىشىڭىز ناگان ـ ناگاندا بىر ئۇچرىمىسا، ئالدىراپ ئۇچرىمايدۇ. ھۆكۈمەتمۇ قاراپ تۇرمايدۇ، سىزنىڭ بۇ ئىشلىرىڭىز بەك ساۋابلىق ئىش. ھۆكۈمەتتىن يار-دەم تەلەپ قىلسىڭىزمۇ قۇرۇق قالمايسىز.

ـــ نېمىشقا ئۇنداق قىلىمەن ؟ بىر بالىنى باققۇچىلىكىم بار. مەن بىر بالىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالالماي، باشقىلارغا يېلىنىدىغان ھالغا چۈشۈپ قالمىدىم.

ـــ ئۇنداق دېگەن گەپ ئەمەس. بىز دەيمىز، كۆپ تۇكۇرسە كۆل تولىدۇ. بالىنىڭ كېسىلى خەتەرلىك كېسەل ئىكەن، ئۇنى ۋاقتىدا داۋالاتمىسىڭىز،كېيىن كونىراپ قالسا، داۋالاپ ساقايتىش تەس بولىدۇ، شۇڭا دەيمىز، ئۇنىڭ ـ بۇنىڭغا دېسەك، بازارلىق پارتكومغا بېرىپ مەلۇم قىلساق، ئۇلارنىڭ دىققىتى قوزغىلىپ قالسا بىر گەپ بولۇپ قالار دەيمىز شۇ...

ـــ مەن بالىنى باشقىلاردىن نەرسە ئۇندۇرۇش ئۈچۈن باقمىغان. ئۆزۈم پۇل تېپىپ داۋالىتىمەن، كېۋەز ئوبدان پۇل بولۇۋاتىدۇ، ھازىر خېلى تىرىلىپ قالدۇق. بالىلىرىمۇ قاراپ تۇرمىدى. تەشكىلمۇ بەزىدە ئۆزى بىر ئىش قىلىپ، بىرقانچە قېتىم پۇل يىغىش قىلىپ بەردى، ئەمدى يەنە قانداقمۇ تەشكىلگە دەۋىرىشكە يۈزۈم چىدايدۇ.

ـــ پارتىيە ـ ھۆكۈمەتنىڭ پۇلى سىزگە بەرگەنگە تۇگەپ كېتەمتى ؟ بەرسە ئېلىپ

تۇرسىگىز، تۇگسە دەپ تۇرسىگىز بولىدۇ، يىغلىمسا ئەمچەك سالامدۇ؟ باشقىلار سىزگە ئوخشاش خەنزۇنىڭ بالىسىنى بېقىۋېلىپ چوڭ قىلسا، داۋراڭ سېلىپ قەھرىمان بولىدۇ. سىز ئۇنداق قىلمىشقا قېرىق ئىكەنسىز، دېسىگىزمۇ كېتىدۇ، دېمىسىگىزمۇ كېتىدۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە دەپ، ئېلىپ تۇرسىگىز، قەدىرىگىز بولىدۇ.

ـــ بۇنداق گەپنى يەنە بىر يەردە قىلىپ سالسىگىز بولمايدۇ. نېمە گەپ بۇ پۇل ئېلىش دېگەن؟ سىز مەندەك قىلغان چاغدا شۇنداق قىلىڭ. مەن بۇنداق يۇزى قېلىنلىقنى قىلالمايمەن.

ـــ مەن يۇزى قېلىن ئىكەنمەن ـ دە!

ـــ ئۇنداق دېمىسىگىز بولمايدۇ. بىز دېھقان بولساقمۇ ۋىجدانىمىز بىلەن ياشايمىز. ماڭا تەلىم بەرمىسىگىزمۇ بولىدۇ...

ـــ ياخشى كۆڭۈل بىلەن گەپ قىلىۋاتسا... خاپا بولسىگىز، گەپ قىلمىدىم ئەمىسە.

ـــ بۇنداق گەپنى قىلماڭ، مەن بالىنى ئۆزۈم بېقىۋاتىمەن، بىر كىم ئۇچۇن ئەمەس، باشقىلاردىن تامەيىم يوق. لېكىن، بىر گەپنى دەپ قويايلى، بالىنىڭ تەلىيى ئوگدىن كېلىپ، تەقدىر پېشانىسىدە بولسا، ئۇنىڭغا ئامالىم يوق، بولمىسا قانداق قىلىشنى، قانداق بېقىشنى ئۆزۈم ئوبدان بىلىمەن!

مۇنداق پاراڭلار ئۇنىڭ تونۇشلىرى ئارىسىدا پات ـ پات بولۇپمۇ قالاتتى، بەزىدە بۇ پاراڭ تېمىدىن بەكمۇ چەتنەپ كېتەتتى. بەزىدە ئۇ يەردىكى ئۇ ئىش، بۇ يەردىكى بۇ ئىش، ئۇنىڭ بىر ئىشى، بۇنىڭ بىر ئىشى ھېكايە قىلىنىپ، ئۇنىڭغا ھېسداشلىقلىرىنى بىلدۇرۇشەتتى. لېكىن، بۇنداق پاراڭنىڭ ئاخىرقى يەكۈنى تولا چاغلاردا بايىقىدەك قېيىداش، رەنجىش بىلەن ئاياغلىشاتتى، كېيىنكى كۈنلەردە ئۇ بۇنداق گەپ بولسلا، تېمىنى باشقا گەپ، باشقا ئىشقا بۇرىدى، كۆپلىرىنىڭ ياخشى كۆڭلى ئۇلارنىڭ تارتىۋاتقان جاپالىرىنى يېنىكلىتىش بولسىمۇ، ئابلىز نۇرەكنىڭ ئۇلارغا بەرگەن رەددىيە، دەككىلىرى تەكرار بولۇۋەرگەندىن كېيىن، ئاشۇ ھېسداشلىق قىلغۇچىلار ئۇنىڭدىن رەنجىپمۇ يۇرۇشتى.

ئابلىز نۇرەكنىڭ خىيالىدا بەزى ئىشلارنىڭ خەيرلىك بولۇشى ئۇن ـ تىنىسىز ئىشلەۋېرىش ئارقىلىق بارلىققا كېلەتتى. ئۇنىڭ نەزىرىدە كىملەرنىڭدۇ ئايبۇلاق ئۇچۇن خالىس ياردەم قىلىپ قويۇشنى كۆتۈشتەك خائىش بولمىسىمۇ، كۈنلەرنىڭ

بىرىدە ئۇنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىدىغان ئۇنۇملۇك ئۇسۇلنىڭ بارلىققا كېلىپ قېلىشى ئىدى. باشقىلاردىن ھېلىقىدەك ياردەم تىلەش، ھۆكۈمەتكە ئاۋارىچىلىك تېپىپ بېرىش ئۇنىڭ نەزىرىدە چاكىنا ئادەملەرنىڭ ئىشى ھېسابلىناتتى، يەنە كېلىپ ئۇنىڭ ئوبرازى خۇنۇكلىشىپ كېتەتتى، غۇرۇرى دەپسەندە بولۇپ، ئىززەت ـ نەپسى خورلىنىپ، روھىي جەھەتتىن ئازاب تارتاتتى، ئەڭ مۇھىمى ئۇنىڭ شۇنچە يىلدىن بۇيان تارتقان جاپاسىنى، ئەجرىنى كۆمۈپ تاشلايتتى. ئۇ بۇنى بۇنچىلىك چوڭقۇر ئويلاپ كەتمىسمۇ، باشقىلاردىن نېسىۋە تەمە قىلىش بىچارىلەرنىڭ ئىشى، ئەرلەرنىڭ ئەمەس، ھۇرۇنلارنىڭ ئىشى دەپ قارايتتى. دېھقانغا خاس كەڭ قورساقلىق، مەردانىلىك، كۆزى توقلۇق، باشقىلار ئۈچۈن ھېچ نەرسىسىنى ئايىمايدىغان خۇسۇسىيىتى ۋە سەمىمىي ھالاللىق بەدىلى بىلەن ئۆزىنى خارلىقتىن يىراق قىلىدىغان ئەنئەنىۋى روھ ئۇنىڭغا ھەمىشە ئاگاھلاندۇرۇش، سىگنال بېرىپ، يول كۆرسىتىپ تۇراتتى. مۇشۇنداق بولغاندىلا، ئۇ ئادەمىيلىك سالاپەت، پەزىلەت ۋە ئادەمىيلىك غۇرۇرىنى ساقلاپ قالاتتى. ئۇ ئەنە شۇنداق تېۋىنىشتىن خالىي ھاياتنى ئادەمگە خاس ئادەمىيلىك دەپ قارايتتى. بۇ ھەم ئەنئەنىۋى روھ، ھەم مەڭگۈلۈك ئەقىدە ـ ئېتىقاد ئىدى. شۇڭا، ئۇنىڭ ئاشۇ غۇرۇرى ئايبۇلاقنى پۈتۈن جەمئىيەتكە « سازايى » قىلىشتىن توسوپ تۇراتتى.

سەھەردىكى تاسادىپىيلىق

2005 ـ يىل 2 ـ ۋە 3 ـ ئايدا، سېرىقبۇيغا ئائىلە يوقلاش، چوڭلارنىڭ تېرىقچىلىق ئىشلىرىغا ياردەم بېرىش مۇناسىۋىتى بىلەن كەينىدىن بېرىشقا توغرا كەلدى. بۇ ھەممە جايىنى ئالدىراشچىلىق، بولۇپمۇ ئەتىيازلىق تېرىقچىلىقنىڭ ئالدىراشچىلىقى قاپلاپ كەتكەن چاغ بولغاچقا، ھەممە ئادەم ئۆزىنىڭ ئالدىراشچىلىقىنىڭ كەينىدىن پالاقلاپ يۈرۈشەتتى. مەنمۇ ئايبۇلاق ئوقۇۋاتقان خەنزۇ 2 ـ باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ ئالدى تەرىپىدىكى ئۆيىمىزدىن ھەر كۈنى سەھەردە بازارغا چىقىش ياكى ئېتىزغا بېرىشنىڭ غېمىدە پالاقلاپ يۈردۈم. بىر كۈنى سەھەردە تۇساتتىنلا 2 ـ باشلانغۇچ مەكتەپ دەرۋازىسى ئالدىدا بىر ياشانغان ئادەمنىڭ بىر خەنزۇ قىزغا :

ـــ قىزىم، خۇداغا ئامەت، ساۋاقداشلىرىڭ بىلەن جېدەللىشىپ قالما ـ ھە ؟ جېـ

دەللىشپ قالساڭ، مەن خاپا بولۇپ قالمەن جۇمۇ!... ــ دېگەن گېپى قۇلقىمغا كىرىپ قالدى.

ــ خاتىرجەم بولىڭە ، دادا. سىز دېگەندەك قىلىمەن، ئەجەبمۇ ئەنسىرەيدىكەنسىز مەندىن ؟

قىزچاقنىڭ ئەركە ئارىلاش قىلغان گەپلىرى دەسلەپ مەندە ھېچقانداق تەسىر پەيدا قىلمىدى. بىراق، قىزنىڭ چىرايىنىڭ خەنزۇغا شۇ قەدەر ئوخشايدىغانلىقى تەسىر قىلدى ــ دە، مەندە گۇمان پەيدا بولدى. ساپ ئۇيغۇر تىلىدىكى گېپى بىلەن ساپ خەنزۇغا خاس چىرايى مەندە بىر خىل زىددىيەتلىك تۇيغۇ پەيدا قىلدى. بۇ مۇرەككەپ تۇيغۇ ۋە ھېسسىيات مېنىڭ ئاخبارات سەزگۈرلۈكۈمنى قوزغىدى. ئەتەسى دەل شۇ چاغدا مەن يەنە ھېلىقى بوۋاينى مەكتەپ ئالدىدىكى يولدا ئۇچراتتىم، ئۇنىڭ بىلەن ئەتەي كۆز بەقىشپ سالاملاشقان بولدۇم. بىراق، ئۇنىڭ يېنىدا ھېلىقى قىزچاق يوق ئىدى، بۇگۈن ئۇ قىزنى بالدۇرلا سىنىپىغا ئەكىرىپ قويغانىدەك تۇراتتى... ئارىدىن بىر ھەپتىدەك ۋاقىت ئۆتكەندە، مەن بازارلىق ساقچىخانىنىڭ ھويلىسىدىن چىقۇبتىپ، بايىقى بوۋاينىڭ ھېلىقى قىزچاقنى ئېشەك ھارۋىسى بىلەن ئېلىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، بۇ قېتىم مەن ناھايىتى ئەستايىدىللىق بىلەن قىزنىڭ چىرايىغا قارىدىم، ئۇ ھەقىقىي خەنزۇ قىزى ئىدى...

كەچتە مەن ئۆيدە تاماق يەپ ئولتۇرۇپ، سىگىلمىنىڭ ئېرى مۇھەممەت روزىدىن سورىدىم. ئۇ سېرىقبۇيا خانجەمەتى باشلانغۇچ مەكتىپىنىڭ مۇدىرى بولۇپ، سېرىقبۇيا بازىرىدا تونۇمايدىغان ئادىمى، بىلمەيدىغان ئىشى يوق دېيەرلىك ئىدى. مەن ھېلىقى بوۋاي ۋە ئۇنىڭ قىزى توغرىسىدا كۆرگەنلىرىمنى دېۋىدىم، ئۇ سۆزلەپلا كەتتى:

ــ ۋاي ، ئۇ ئادەمنىڭ ئىسمى ئابلىز نۇرەك، 18 ــ دادۇيلۇك، ئاۋۇ قىزبالا ئۇنىڭ تېپىۋېلىپ بېقىۋالغان قىزى... ئۇ ئادەم بۇ قىزنىغا بەك ئامراق، ئۆزى بىر نامرات بولسىمۇ، ئاشۇ قىزنى داۋالىتىمەن دەپ نۇرغۇن چىقىم تارتتى، قىزنىڭ چوڭ تەرەت يولى پۈتەيكەن دەڭە، ۋاي، بەك ئاۋارە قىلىدىغان ئەسكى كېسەل ئىكەن، بۇ ئادەم نەچچە يىلدىن بۇيان تاپقان پۇلىنى سەرپ قىلىپ، بالىنى داۋالىتىپ بەك قىيىنىۋاتىدۇ. ھازىر ئۇ بالىنى بىزنىڭ مۇشۇ يەردىكى خەنزۇچە مەكتەپتە ئوقۇتۇۋاتىدۇ، ئۆيى ئاۋۇ بىر يەردە، شۇنداق بولسىمۇ، قېرىنداندا قېرى مەن دېمەي، ھەر كۈنى بالىنى ئۆزى توشۇپ يۈرۈپ ئوقۇتۇۋاتىدۇ. ئۇ ئادەمنىڭ چىدىغىنىغا باشقا ھەرقانداق ئادەم

چىدىمايدۇ دەڭە...

بىز بۇ ھەقتە ئۇزاق پاراڭلاشتۇق ، ئۇنىڭ بۇ ئىشنى داۋراڭ قىلماي خالىس قىلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ قاتتىق تەسىرلەندىم.

ــ مۇمكىن بولسا بىر تەشۋىق قىلىپ قويسا بولىدىغان ياخشى ئادەم ئىدى، قىلغان ئىشلىرىمۇ ئاز ئەمەس، بىراق بۇ ئادەم قىلغان ئىشنى بىرەر يەردە دەپ، دوكلات قىلىپ يۈرمىگەچكە، كۆپ ئادەم بىلمەپ كەتمەيدۇ. سىلەر گېزىتتە شەخسلەرنى تونۇشتۇرغاندا، پالانى يەردە مۇكاپاتلانغانمۇ ــ يوق دەپ تۇرۇۋالمىدىكەنسىلەر ، ئۇ بۇ يەردە مۇكاپاتلانغان بەزى ئادەملەرنىڭ قىلغان ئىشى بۇ ئادەمنىڭ ئىشىنىڭ بىر سىگىمۇ توغرا كەلمەيدۇ. شۇنداق بولسا بەك تەشۋىق قىلىپ كېتىسىلەر ، ھەقىقىي ياخشى ئىش قىلغان ئادەمنى تەشۋىق قىلىدىغان بولسا مۇشۇ ئادەمنى تەشۋىق قىلىسا گېزىتىمۇ ئىناۋەت تاپاتتى .

ــ راست ، بۇ ئادەمنىڭ ئىشىغا مەنمۇ قىزىقىپ قالدىم، سىز دېگەندەكلا بولسا تەشۋىق قىلىپ قويسا بولىدىكەن. بۇنىڭدىن بىرقانچە يىللار ئىلگىرى قەشقەر شەھىرىدىكى تازىلىق ئىشچىسى قەمبەرنىساخان بىر تاشلاندۇق خەنزۇ قىزبالىنى تېپىۋېلىپ، بېقىپ چوڭ قىلىپ، جەمئىيەتنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ۋە ياردەم بېرىشىگە ئېرىشكەنىدى، باشقا جايلاردىمۇ مۇشۇنداق تېپىۋېلىنىپ بېقىلىۋاتقان نۇرغۇن بالىلار بار، بۇ خىل بالىلارنى بېقىۋاتقان كىشىلەر ئارىسىدا كادىرلارمۇ بار. بىراق، بۇ ئادەمدەك كېسەلچان بالىنى باققان ئادەمنى تېخى ئاڭلاپ باقمىدىم . مېنىڭچە، بۇ ئالاھىدە بىر تىپ قىلىشقا مۇناسىپ ئىش ئىكەن.

ــ ئاڭلىسام، بۇ ئادەم ئىلگىرى كەنت كادىرى بولغان، ھازىر پېنسىيىدە، پېشقەدەم دېھقان كومپارتىيە ئەزاسى . بۇ بالىنى بېقىش جەريانىدا بەك جاپا تارتىپتۇ، لېكىن باشقىلار ياردەم قىلمىز دېسە قوبۇل قىلىپ كەتمەيدىكەن، شۇڭا نەچچە يىلدىن بۇيانمۇ كىشىلەر بۇ ئادەمنىڭ خەنزۇ قىزنى بېقىۋالغانلىقىنى ئانچە بىلىپ كەتمەيدىكەن، يېقىندىن بۇيان، بالىنى خەنزۇچە مەكتەپكە بەرگەندىن كېيىن كۆپرەك كىشى بىلىپ ھېسداشلىق قىلىدىغان بولدى. مەكتەپلەردە ئەمدىلەتىن بۇ ئادەمنىڭ ياخشى گەپلىرى بولۇۋاتىدۇ. سېرىقبۇيا ئوقۇتۇش رايونىنىڭ مۇدىرى ئابلىمىت ئەخەت ھەرقايسى مەكتەپ مودىرلىرى يىغىنىدىمۇ ئايبۇلاققا ياردەم قىلىشنى بىرقانچە قېتىم تەكىتلەپ باشقىلارنىڭ دىققىتىنى قوزغىدى...

ـــ نۆۋەتتە پارتىينىڭ «ئۇچكە ۋەكىللىك قىلىش» توغرىسىدىكى مۇھىم ئىدىيىسىنى ئۆگىنىش پائالىيىتى كەڭ قانات يېيىۋاتىدۇ، پارتىينىڭ ئىلغارلىقىنى ساقلاش تەربىيىسى پائالىيىتىمۇ تەرەپ ـ تەرەپتە باشلاندى، بۇ ئادەم پارتىيە ئەزاسىكەن، ھازىرقى پائالىيەتكە بىرلەشتۈرۈپ ئىش ئىزلىرىنى كەڭ تەشۋىق قىلىۋېدىكەن. يېنىمىزدىكى ئىلغارلاردىن ئۆگىنىشتە بۇ ئالاھىدە تېپ قىلىشقا ئەرزىگۈدەك ئادەم ئىكەن ...

مەن سەل ھاياجانلىنىپ قالغانىدىم، چۈنكى بۇنداق ئالاھىدە تېپلارنىڭ چىقىپ قېلىشى ئاسان ئىش ئەمەس ئىدى. نەچچە يىللىق ئاخبارات خىزمىتىدىكى تەجرىبەم ۋە سەزگۈرلۈك نۇقتىسىدىن ئالغانىدىمۇ، ئۇنى ئۇلگە قىلىشقا، تېپ قىلىپ تاللاشقا لايىق دەپ قارىغانىدىم.

ـــ سىزنىڭ گېپىڭىز چە، گېزىتتە تەشۋىق قىلىمىز دېسەك ، قوشۇلمايدىغان ئوخشىمامدۇ ؟

ـــ بەلكىم ئۇنداق دېمەس، ئۇ بەك بەلەن ئادەم.

ـــ ئۇنداق بولسا سىز ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ بېقىڭ، ماقۇل دېسە، مەن كېلەر-مەن، ياكى سىز بىر ئامال قىلىپ تەپسىلىي ماتېرىيالىنى خاتىرىلەپ يېزىپ ماڭا يەتكۈزۈپ بېرەرسىز.

ـــ كېيىن بىلدىمكى، ئابلىز نۇرەك ئاكا ئۆزىنى تەشۋىق قىلىدىغان ئىشقا سەل ئىككىلىنىپتۇ، مېنى تەشۋىق قىلمىساڭلارمۇ بولىدۇ. مەن ئۆزۈم قىلىدىغان ئىشنى قىلدىم، بۇنىڭ يازغۇدەك يېرى يوق دەپتۇ. بىرئاز چۈشەندۈرۈشتىن كېيىن، ماقۇل دېگەن يەرگە كەپتۇ. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن مەندە ئۇنى قېزىش، يېزىش قىزغىنلىقى قوزغالغان بولسىمۇ، خىزمەت ئالدىراشچىلىقى بىلەن ۋاقتىدا بارالماسلىقىمنى تەزەردە تۇتۇپ، مۇھەممەت روزىنا ماتېرىيال ئېلىش، ئەۋەتىشنى ھاۋالە قىلدىم. دېگەندەك ئۇ ماڭا 30 نەچچە بەتلىك قول يازما ئەۋەتىپ بەردى، مەن شۇ چاغدا ئابلىز نۇرەكنىڭ خەنزۇ قىزچاقنى بېقىۋېلىش ئىشلىرىنى تەپسىلىي يېزىپ، ئۇنى گېزىتكە بېرىدىغانلىقىمزنى، بۇنىڭ ئۈچۈن ماقالىنى يېزىپ بولغاندا، بازارنىڭ تامغۇ بېسىپ بېرىدىغانلىقىنى، شۇڭا بۇ ئىشتىن بازار باشلىقى ياكى بازارلىق پارتكومنىڭ شۇجىسىنىڭ خەۋەر تېپىپ قېلىشىنى تاپىلىغانىدىم. مۇھەممەت روزى بازارلىق پارتكوم شۇجىسى جيا تىڭيىغا ئەھۋالنى ئىنكاس قىلغاندا، ئۇ ئادەمنىڭ ياخشى

ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى مەنمۇ تولۇق بىلمەن، گېزىتتە تەشۋىق قىلىدىغان ئىش ياخشى بوپتۇ، مەن قوللايمەن. ياردەم قىلىدىغان ئىش بولسا ياردەم قىلىمەن، 5 ـ ئاي- دىكى مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ئېيىدىن پايدىلىنىپ، ئابلىز نۇرەكنى تەشۋىق قىلىشنى ئويلاۋاتمەن... دەپ ئىپادە بىلدۈرۈپتۇ. بۇ ئىشنىڭ نەتىجىسى قوزغاش رولىنى ئويناپتۇ. جيا تىگىي شۇنىڭ بىلەن توختاپ قالماي مۇھەممەت روزىدىن ماقالىنىڭ گېزىتكە چىققان ـ چىقمىغانلىقىنى بىرقانچە قېتىم سۈيلەپ، پاتراق چىقىشنى ئۈمىد قىپتۇ. مۇھەممەت روزى بۇ گەپنى يەتكۈزگەندىن كېيىن، مەن ئۇنى يەنمۇ ئىلگىرى- لەپ ماتېرىيال ئېلىشقا رىغبەتلەندۈردۈم، ئۇ مېنىڭ دېگىنىمدەك بەك ئەتراپلىق ما- تېرىيال ئاپتۇ. مەن ماتېرىيالنى كۆرۈش جەريانىدا بەزى جايلارنىڭ كەملىكىنى بى- لىپ، تېلېفون قىلىپ قايتا ـ قايتا سوراش، ئېنىقلاش ئارقىلىق پاكىتلارنى تېخىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇپ ۋە تولۇقلاپ چىقتىم. بىرقانچە قېتىم ئوقۇپ چىقىپ، ئابلىز نۇرەكـ- نىڭ ئاددىي، ئەمما تەسىرلىك ئىشلىرىدىن قاتتىق ھاياجانلاندىم، بۇگۈنكى كۈندىكى بۇنداق بىر ئاق كۆڭۈل كىشىنىڭ سەمىمىيەت بىلەن قىلغان ئىشلىرى، ساددا، ئەمما ئاجايىپ ئالىجانابلىقىنى سەزدىم، پۈل ھەممىگە قادىر دەپ قارىلىۋاتقان، ھەممە كىشى پۈل ئۈچۈن ۋىجدان، ئار نومۇستىن كېچىۋاتقان، ئەخلاق ۋە دىيانەت جەھەتتە ئۆ- زىنى بولغاۋاتقان ئەھۋال ئاستىدىمۇ يەنىلا ياخشى نىيەتلىك كىشىلەرنىڭ بارلىقى قەدىرلەشكە ۋە قەددىنى كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭ روھى بىلەن باشقىلارغا ئىلھام بېرىش زۆرۈرىيىتىنىڭ ناھايىتى چوڭلۇقىنى ھېس قىلدىم.

شۇنىڭ بىلەن مەن كومپيۇتېر ئالدىغا بېرىپ، بىر كېچە مۈكچيىپ ئولتۇرۇپ، «ئىنسانلىق قەدىر ـ قىممەت قانداق يارالدى؟» ماۋزۇلۇق ئوچېركنى يېزىپ چىقـ- تىم. بۇ 2005 ـ يىل 5 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنى ئىدى. بۇ ماقالە «قەشقەر گېزىتى» نىڭ ئۇيغۇرچە سانى 6 ـ ئاينىڭ 2 ـ كۈنىدىكى 2 ـ بېتىگە بىر پارچە سۈرەت بى- لەن يېرىم بەت قىلىپ ئېلان قىلىندى.

بوۋاي بىرئاز ئىككىلەندى

2005 ـ يىل 4ـ ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا، بازارلىق پارتكومنىڭ شۇجىسى جياتىگىي ئەتىيازلىق تېرىقچىلىق تەييارلىقىنى كۆزدىن كەچۈرۈش مۇناسىۋىتى بىلەن 18 ـ

كەنتكە بېرىپ، ئابلىز نۇرەكنى ئالايتەن يوقلاپ، ئۇنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالى، ئايـ
بۇلاقنىڭ ئوقۇش، سالامەتلىك ئەھۋالىنى تەپسىلىي سوريدى. ئۇ مۇنداق دېدى:

ـــ سىز سېرىقبۇيا بازىرىمىزدىن يېتىشىپ چىققان ياخشى پارتىيە ئەزاسى، سىزنىڭ روھىڭىزدىن ئۆگىنىشكە تېگىشلىك، بىراق بىز سىزنى بالدۇر بايقىيالمىدۇق، بۇ بىزدىـ كى يېتەرسىزلىك دەپ قارايمەن... ھەرقانداق قىينىچىلىقىڭىز بولسا دەڭ، بىز يارىدەم قىلىمىز. سىزگە پارتىيە، ھۆكۈمەت غەمخورلۇق قىلىدۇ. كېلەر ئايدا سىزنىڭ ئىش ئىزلىرىڭىزنى بازار بويىچە تەشۋىق قىلىپ، باشقىلارنى سىزدىن ئۆگىنىشكە چاقىرماقـ چىمىز. قىزىڭىزنى داۋالىتىشقا پۇل بولمىسا، مېنى ئىزدەپ بېرىڭ، مەن ئامالىنى قىلىـپ بېرىمەن، خەلق ئىشلار ئىشخانىسىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويايي....

ـــ رەھمەت جيا شۇجى، رەھمەت! ـــ دېدى ئابلىز نۇرەك ھاياجان بىلەن. ئۇ يەـ نە نېمە دېيىشىنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى، پۈتۈن ئەزايىغا ئوت كەتكەندەك، ئاپىئاق ئۇچەك ساقاللىرى تىترەپ كەتتى، كېيىن ئۇ مۇنۇلارنى ئاران ـ ئاران دېيەلـدى،ـــ جيا شۇجى مېنىڭ سىزگە، پارتىيە، ھۆكۈمەتكە ئېغىر چىلىق سالغۇم يوق، بالا مېنىڭ، ئاغرىپ قالسا داۋالىتىش، تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش مېنىـڭ مەجبۇرىيتىم. بالىنىڭ ئىشلىرىنى ئۆزۈم قۇربىم يەتكەن دائىرىدە قىلىپ بىر باشقا ئېلىپ چىقىمەن. ماڭا قىلىدىغان يارىدەمنى مەندىن تۇرمۇشى نامرات دېھقانلار بار، شۇلارغا قىلسىڭىز. مەن دېھقان، تۇرمۇشۇم بىرقەدەر نامرات بولسىمۇ، ئۇنداق ئىشلارنى راستىنلا بېتىم كۆتۈرمەي قالمىدىكەن.

ـــ نېمە دېگىنىڭىز بۇ؟ بۇ گەپچە، سىزنىڭ بىزدىن رەنجىپ قالغان يېرىڭىز بار ئوخشىمامدۇ؟ ئۇنداق بولسا دەڭ، بىز تۇزەتسەك بولمىدۇ...

ـــ ياق ـ ياق، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس. بۇ مېنىڭ خۇيۇم، باشقىلاردىن تەمە قىلماي ياشاش مېنىڭ مەجبۇرىم، ئاتا ـ بوۋامدىن شۇنداق ئادەتلىنىپ قالغان ئىـ كەنمەن. بۇ جاھىللىقىمنى ئەپۇ قىلىڭ!...

ـــ مۇنداق دەڭ، كونا ئادەتنى تاشلاڭ، ھازىرقى زامان قانداق زامان، كۇننىنى تاشلايمىز، يېڭىدىن ئىش باشلايمىز. پېشقەدەم پارتىيە ئەزاسى پارتىيىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىشى كېرەك. مەن سىزگە بازارلىق پارتكومنىڭ نامىدىن گەپ قىلىۋاتىمەن. سىز جاھىللىق قىلماي، مەن دېگەندەك قىلىڭ. بىزنىڭ يارىدەم بېرىشىمىزگە سىز ئىككىلەنـ سىگىزمۇ بىز ئىككىلەنمەيمىز. بىزگە ماسلاشمىسىڭىز بولمايدۇ. سېكرېتار قېنى سىز.

بوۋاينىڭ ئىشغا سىز ئىگە بولۇڭ، قىلىدىغان ياردەم بولسا سىز ئارقىلىق ئۇقايلى، ئىدى. يىسىنى ھەل قىلىڭ... ــ كېيىن ئۇ مۇنداق دېدى، ــ سىزدىكى روھ تەبىئىي يېتىلگەن روھ، دەل ئاشۇ روھ بىز تاپالماي يۈرگەن ۋە ئېرىشىشنى تەقەززا قىلىپ يۈرگەن روھ. سىزنىڭ شەخسىيەتسىز تۆھپە قوشۇش روھىڭىز باشقىلارنى ئىلھاملاندۇرىدۇ. بىز بۇنداق روھنى ئۆز ئورنىمىزدىمۇ بولسا كەڭ تەشۋىق قىلىپ، زور كۆپ سانلىق كىشىلەردە يېتىلدۈرۈشكە تۇرتكە بولمىساق بولمايدۇ...

ــ جيا شۇجى مەن سىزدىن ئۇ دۇنيا، بۇ دۇنيا رازى، مېنى بەك خۇش قىلدىڭىز. راستىنى دېسەم ، سېكرېتارىمۇ ماڭا بەك يېقىنچىلىق قىلىدۇ، قىزىم ئاغرىپ قالسا پۇل يىغىپ ياردەم قىلىدۇ. لېكىن، باشقىلاردىن پۇل يىغىپ، ماڭا بەرسە خەق توغرا چۈشەنمەي قالىدىكەن، غۇرۇرۇمغا تېگىدىكەن، شۇڭا ...

ــ مەن دەۋاتقان ئىش بازارلىق پارتكوم، ھۆكۈمەتنىڭ ئىشى، خەقنىڭ ئىشى ئەمەس، بۇنى سىز چۈشىنىڭ، بىز ھەر تەرەپتىن كۈچ چىقىرىپ قىزىڭىزنى ۋاقتىدا داالاتمىساق، ئۇنىڭ كېسىلى سەل قارايدىغان كېسەل ئەمەس. سىز ھازىرقى ئەھۋالىڭىزدا بۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن ئۆزىڭىز چىقىپ كېتەلمەيسىز. سىز ــ بىز پارتىيىنىڭ كادىرى، بىر ــ بىرىمىزگە مەسئۇل بولمىساق، بىر ــ بىرىمىزگە كۆيۈنمىسەك، بىر ــ بىرىمىزگە ياردەم بەرمىسەك بولمايدۇ...

شۇ ئىشتىن كېيىن بازارلىق پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى جيا تىڭيىنىڭ تەشەببۇسى بىلەن 5 ــ ئايدا مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى پائالىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، ئابلىز نۇرەكىنىڭ ئايرۇلاقنى بېقىۋېلىپ ئۇنىڭغا قىلغان مېھرىبانلىقى، خالىس تۆھپە قوشۇش روھى بىرقەدەر ئەتراپلىق تونۇشتۇرۇلدى. 5 ــ ئاينىڭ 14 ــ كۈنى باشلانغان بۇ پائالىيەت جەريانىدا مەھەللىلەر ئارا تەشۋىقات ئەتىتى بازار تەۋەسىدىكى 15 ئوتتۇرا باشلانغۇچ مەكتەپتە بىر مەيداندىن دوكلات، لېكسىيە سۆزلەش ئېلىپ بارىدى، 7000 دىن ئارتۇق ئاممىا تەشۋىقاتتىن خەۋەر تېپىپ، ئابلىز نۇرەكىنىڭ ئىش ئىزلىرىدىن قاتتىق

تەسىرلەندى. 5 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنىدىن باشلاپ پائالىيەتنىڭ دائىرىسى كەنىت، مەھەللىلەرگە كېڭىيىپ، ھەربىر دېھقان ئائىلىسىگە قەدەر يەتكۈزۈلدى. دېھقانلار ئۆزىنىڭ ئەتراپىدا يۈز بەرگەن ئىشلاردىن تولىمۇ سۆيۈندى.

ئابلىز نۇرەكنى تونۇشتۇرغان ماقالە بېسىلغان « قەشقەر گېزىتى» سېرىقبۇيا بازىرىغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى تەسىرلەندۈرۈش كۈچى ئىنتايىن يۇقىرى بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىر چاغدا 20 نەچچە مىڭ نۇسخا تارقىتىلغان شۇ سان گېزىت پۈتۈن ۋىلايەتنى قاپلاپ، ئابلىز نۇرەكنىڭ خاسىيەتلىك ئىشى ئەل قەلبىنى تىترەتتى.

ئابلىز نۇرەك قاتتىق ھاياجانلاندى، قەلبىدىكى بارلىق تۇگۈنلەرمۇ بىر ـ بىرلەپ يېشىلدى. ئۆزىنىڭ بىردىنلا ھەممە ئادەم كۆكۈل بولىدىغان شەخس بولۇپ قېلىشىنى ئويلاپمۇ باقمىغان بۇ ئادەم، نېمە قىلارىنى بىلمەي تەمتىرەپ قالدى.

ئاخباراتنىڭ سېھرىي كۈچى

2005 ـ يىل 12 ـ ئاينىڭ 2 ـ كۈنى مەن يەنە بىر قېتىم سېرىقبۇيا بازىرىغا باردىم، چۈشتىن بۇرۇن سائەت 11 ئەتراپىدا سېرىقبۇيا بازارلىق ھۆكۈمەت ئورگىنىغا بىر ئىش بىلەن كىردىم. بىردەمدىن كېيىن ئورگاننىڭ يېغىن زالىدىن بىر توپ ئادەم چىقتى، تونۇشلارنىڭ بىرىدىن سورىسام، ئابلىز نۇرەكنىڭ قىزىنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىشقا پۇل ئىئانە قىلىش يىغىنىغا كىرىپ چىقتۇق دېدى. شۇ ئەسنادا مەن تونۇيدىغان، ئەمما سىرداشلىقىمىز يوق ئابلىز نۇرەك سىرتتىن كىردى. دەل شۇ چاغدا بازارلىق پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى دۇمن جىڭجىن مالىيە خادىمى مىجىت مۇھەممەت بىلەن يىغىن زالى تەرەپتىن كەلگەن پېتى ئابلىز نۇرەك بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشۇپ، مىجىت مۇھەممەتنىڭ قولىدىكى پۇلنى ئۇنىڭغا بېرىشكە بۇيرۇدى. مەن دەرھال ئاپپاراتىمنى توغرىلاپ بۇ كۆرۈنۈشنى سۈرەتكە تارتىۋالدىم... بۇ تاسادىپىيلىق مېنىمۇ، ئۇلارنىمۇ ھەيران قالدۇردى!

مەن قايتىپ كەتكەندىن كېيىن، سېرىقبۇيا بازىرىدىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر ئابلىز نۇرەكنىڭ خەنزۇ قىزى ئايبۇلاقنىڭ داۋالىنىشى ئۈچۈن 4200 يۈەن ئىئانە قىلدى، دېگەن مەزمۇندا سۈرەت چۈشەندۈرۈشى قىلىپ، قىسقا خەۋەر يېزىپ، گېـ

زىتىنىڭ 1 ـ بېتىگە تەڭلىدىم ھەمدە ئابلىز نۇرەكنىڭ سېرىقبۇيا بازىرىدا كەڭ تەشـ
ۋىق قىلىنۇاتقانلىقى، ھەر ساھەدىكى كىشىلەرنىڭ ياردەم بېرىۋاتقانلىقىنى تەھرىـ
لەرگە ئەسكەرتىپ قويدۇم. بۇ خەۋەر «قەشقەر گېزىتى» نىڭ 2005 ـ يىل 12 ـ
ئاينىڭ 13 ـ كۈنىدىكى سانىدا «سۇنۇلغاچقا ھېممەتلىك قوللار، قالمىدى بوۋايىدا
ئەندىشە، ئويلار» دېگەن تېما ئاستىدا ئېلان قىلىندى. شۇ چاغدا مەن يەنە خەنزۇچە
گېزىتنىڭ مۇدىرى لیۇيىبىڭغا ئەھۋالنى دېسەم، ئۇ دەرھال ئىپادە بىلدۈرۈپ:
ـــ بـــۇ بولىدىغـــان ئىش ئىكـــەن، دەرھـــال تـــەرجىمـــە قىلىـــپ ماڭـا
ئەكىرىپ بېرىڭ! ـــ دېدى.
مەن شۇنداق قىلدىم. تەرجىمان دولقۇن ھېكىمۇ خەنزۇچە گېزىت بـۇ خـەۋەرنـى
قەدىرلەپ ئېلان قىلىدۇ، دېدى. دېگەندەك خەۋەر «قەشقەر گېزىتى» نىڭ خەنـزۇچـە
12 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنىدىكى سانىنىڭ 2 ـ بېتىگە سۈرەت قوشۇپ بېرىلدى. گېزىت
جەمئىيەتكە تارقالغاندىن كېيىن، كۆچلۈك ئىنكاس قوزغىدى. سېرىقبۇيا بازارىنىـڭ
رەھبەرلىرى ئابلىز نۇرەكنىڭ ئىش ئىزلىرىنى تەشۋىق قىلىشنى ناھىيە مەسئۇللىرىـغا
مەلۇم قىلدى ۋە كەڭ تەشۋىق قىلىش تەكلىپىنى بەردى.
دەل مۇشۇ ئىش بولغان مەزگىلدە، ئاپتونوم رايونلۇق سالامەتلىكنى ئەسلىـگە
كەلتۈرۈش دوختۇرخانىسىنىڭ خادىملىرى سېرىقبۇيا بازىرىغا بېرىپ، دېھقانلارنىڭ
كېسىلىنى سەييارە داۋالايدىغان بولدى. بۇ چاغدا بازار رەھبەرلىرى ئابلىز نۇرەكنىڭ
قىزى ئايبۇلاقنىڭ كېسىلىنىمۇ كۆرۈپ بېقىشنى ھاۋالە قىلدى. ئۇلار بۇ ئىشقا تولىمۇ
قىزغىنلىق بىلەن ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلدى ۋە تەكشۈرۈپ كۆرۈش جەريانىـدا
ئايبۇلاقنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاپ قاتتىق تەسىرلەندى، ئابلىز نۇرەككە خالىس يار-
دەم بەرمىسە، قىزىنىڭ كېسىلىنى داۋالاپ ساقايتقىلى بولمايدىغانلىقىنىمۇ بىلـدى.
شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بۇ ئىشنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ئىشلار نازارىتى رەھبەرلىرىگە
دوكلات قىلدى، بۇ ئىش نازارەت پارتىيە گۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى موجۇەننىڭ دىق-
قىتىنى تارتتى. ئۇ سالامەتلىكنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش دوختۇرخانىسىنىڭ رەھبەرلـە-
رىگە ئايبۇلاقنىڭ ئەھۋالىنى قايتا تەكشۈرۈپ بېقىش ھەققىدە كۆرسەتمە بەردى.
ئۇلار قايتا تەكشۈرۈش جەريانىدا ئابلىز نۇرەك ھەققىدە نۇرغۇن تەسىرلىك ئىشلارنى
ئاڭلىدى ۋە بۇنى موجۇەنگە دوكلات قىلدى. نازارەت رەھبەرلىرى قاتتىق تـەسـىر-
لەندى ۋە ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرىگە دوكلات قىلىپ، ئۇلارنىڭمۇ دىققەت ـ ئېتـ-

بارىنى قوزغىدى. مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈروسىنىڭ ئەزاسى، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومىنىڭ شۇجىشى ۋاڭ لېچۈەن 2006 ـ يىل 1 ـ ئاينىڭ 3 ـ كۈنى قەشقەر ۋىلايىتىدە خىزمەت تەكشۈرگەندە، ئابلىز نۇرەكنىڭ ئالىجاناب پەزىلىتىگە يۈقىرى باھا بېرىپ، موجۈەنگە ئۇنىڭدىن ئاپتونوم رايونلۇق پارتكۇمغا ۋاكالىتەن رەھبەت ئېيتىپ ، ھال سوراپ قويۇشنى تاپىلىغان. ۋاڭ لېچۈەن شۇجى قايتىپ كەتكەندىن كېيىنمۇ خەلق ئىشلار نازارىتىدىكى رەھبەرلەردىن ئابلىز نۇرەكنىڭ ئەھۋالىنى سوراپ كۆڭۈل بۆلۈشنى، قىزىنى داۋالىتىشقا ھەمكارلىشىش لازىملىقىنى تاپىلاشنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويمىغان.

بۇ يىل كىرگەندىن بۇيان، «قەشقەر گېزىتى» ، « شىنجاڭ ئىقتىساد گېزىتى» ، « شىنجاڭ ئىشچىلار ۋاقىت گېزىتى» ، « شىنجاڭ قانۇنچىلىق گېزىتى» شىنجاڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى، شىنجاڭ خەلق رادىئو ئىستانسىسى كەينى ـ كەينىدىن « ئايبۇلاقنىڭ ھېكايىسى» ، «زەپمۇ ئىللىق بۇ دۇنيا» ، « ئايبۇلاقنىڭ چېھرىدە نۇر ـ تەبەسسۇم» ، « بەختلىك ئايبۇلاق» ، «ئابلىز بوۋاي بارلىقىنى تاشلۇپتىلگەن خەنزۇ قىزچاقنى داۋالىتىشقا بېغىشلىدى» ، «خەلق گېزىتى» «ئابلىز بوۋاي ئائىلىسىنىڭ ئايبۇلىقى» دېگەن تېمىلاردا خەۋەر ـ ماقالىلەرنى ئېلان قىلدى، قەشقەردىكى رادىئو ـ تېلېۋىزىيە قاتارلىق ئاخبارات ۋاستىلىرىمۇ ئابلىز نۇرەككە ئائىت خەۋەر ـ ماقالىلەرنى بەردى. بۇ ئىش پۈتۈن جەمئىيەتنىڭ قاتتىق دىققىتىنى قوزغىدى، ئۇ يەنە پۈتكۈل جەمئىيەتنىڭ قوللاش، مەدەت بېرىش، ياردەم بېرىش قىزغىنلىقىنى قوزغىدى. مانا شۇنىڭ بىلەن ئابلىز نۇرەك ئەل سۆيگەن ئەرگە، ئايبۇلاق ئەلنىڭ قىزىغا ئايلاندى. بىز يۇقىرىدا ئوتتۇرىغا قويغان يېڭى ناخشىمۇ ئەنە شۇنداق يارالغانىدى.

«پەرىشتە»لەرنىڭ ھىممىتى

ئايبۇلاققا پۈتۈن جەمئىيەت كۆڭۈل بولدى، بولۇپمۇ ئۇنىڭ سالامەتلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، داۋالىنىشىغا پۈتۈن كۈچى بىلەن سېخىي قولىنى سۇندى.

شۇنداق، ئايبۇلاق تېپىۋېلىنىپ 3 ـ كۈنى ئۇنىڭ ھېلىقى كېسىلى بايقالدى. بىچارە بوۋاي بىلەن مومايى بالىنى دەرھال بازارلىق خەلق دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ بارىدى. دوختۇرلار بالىنىڭ كېسىلىگە جىددىي مۇئامىلە قىلدى، دوختۇرخانا مەسئۇللىرىدىن

ئەخمەتجان بالىنى تەكشۈرۈپ كۆرۈپ :

ـــ بۇ خىل كېسەللىك كەمدىن ـ كەم ئۇچرايدۇ. بىزنىڭ دوختۇرخانىدا بۇنداق كېسەلنى داۋالاپ باقمىدۇق، مەن كۆرگەن ماتېرىياللاردا ئوپېراتسىيە قىلىپ داۋالاپ ساقايتقىلى بولىدىغانلىقى ئوتتۇرىغا قويۇلغان... بىزمۇ ئوپېراتسىيە قىلمىساق، باشقا ئامال قىلالمايمىز. بىزگە ئىشەنمىسەڭلار، پۇلۇڭلار كۆپرەك بولسا، ۋاقىت يار بەرسە، ناھىيىلىك دوختۇرخانىغا ئاپارساڭلارمۇ بولاتتى. بالىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى بەك خەتەرلىك، تېزدىن ئوپېراتسىيە قىلمىغاندا، ئاشقازان ـ ئۆچەيدىكى زەھەر بەدەنگە تارقاپ كەتسە، بالىنىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قالغىلى بولمايدۇ، گەپ سىلەردە ! ـــ دېدى.

بوۋاي بىلەن موماي بىر ـ بىرىگە قاراشتى.

ـــ ئۇكام ئوپېراتسىيە قىلماي باشقا ئامال يوقمىدۇ ؟

ـــ ياق، ئېنىقلا تۇرمامدۇ، نەگە بارسىڭىز ئوپېراتسىيە قىلدۇ.

ـــ قانچە پۇل كېتەر، ئۇكام ؟

ـــ پۇلۇڭلار يوقمىدى ؟

ـــ سەل ئازراقتى شۇ...

ـــ ئەنسىرىمەڭلار، كۆپ پۇل كەتمەيدۇ، پۇلنىڭ كارى چاغلىق، مۇھىمى ئادەمنى قۇتقۇزۇش. تېز بىر قارارغا كېلىڭ، ئوپېراتسىيە قىلدىغان بولساق قول قويۇڭ، پۇلنى ئارىلىقتا تۆلەپ قويسىڭىزمۇ بولىدۇ. يەنە كېچىكسەك، بالىدىن ئايرىلىپ قالسىلەر...

ئۇلار بالىنى ئوپېراتسىيە قىلىشقا قول قويدى، يېرىم سائەت ئىچىدە بالا ئوپېراتسىيىدىن چىقتى. بالىنىڭ قورسىقىدىكى يەل چىقىپ بوشاپ، چوڭ تەرىتىمۇ شۇ ھامان راۋانلاشتى. بالىنىڭ يىغىسى، ئاھ ـ زارلىرى بېسىقىپ قالدى.

ـــ ئىش بۇنىڭ بىلەن تۈگىمەيدۇ، پۇل تاپقاندا، بالا سەل چوڭ بولغاندا چوڭراق دوختۇرخانىلارغا ئاپىرىپ قايتا ئوپېراتسىيە قىلدۇرمىساڭلار بولمايدۇ، لېكىن ئۇچ ياشتىن ئېشىپ كەتمىسۇن. يەنە توسۇلۇپ قالسا، دەرھال ئېلىپ كېلىڭلار، يەنە ئاچىمساق بولمايدۇ.

دوختۇرلار بالىنى قانداق ئۇزۇقلاندۇرۇش، قانداق پەرۋىش قىلىش، كېسىلىگە قانداق مۇئامىلە قىلىش قاتارلىق بىر قاتار ئىشلارنى دەپ بەردى. لېكىن، بۇ ئىككى

قېرىنىڭ كۆڭلى دەككە ـ دۈكىدە قالدى. بالا يەنە قاچانغۇچە مۇشۇ كېسەللىكىنىڭ دەردىنى تارتار ؟ قانداق داۋالتارمىز ؟ پۇلىنى نەدىن تاپارمىز ؟... ئۇلارنى غەم باسقان بولسىمۇ، پېشانىسىگە پۈتۈلگەننى تارتماي ئامال يوق ئىدى. شۇڭا، ئۇلار تونۇپ يەتمىكى، شۇكۇر ۋە سەۋر ـ تاقەت قىلىشتىن باشقا يول يوق ئىدى. ئۇلار شۇ كۈنى كېچىسى ھەر تەرەپتىن ئويلىنىپ ، بالا ئۈچۈن تارتىشقا تېگىشلىك ھەممە جاپانى تارتىش قارارىغا كەلدى. شۇنىڭدىن كېيىن بالىنىڭ كېسىلىنىڭ قوزغىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۇلارنىڭ يۈرىكى سۇ بولدى. ئارىدىن ئۈچ ئاي ئۆتكەندە، ئۇلار پەرەز قىلغان ئىش يەنە يۈز بەردى. بالىنىڭ چوڭ تەرىتى يەنە توسۇلۇپ، قورسىقى ئېسىلىپ بولالماي قالدى. ئابلىز نۇرەك قىزىنى دەرھال بازارلىق خەلق دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ باردى. دوختۇرلار بالىنىڭ چوڭ تەرەت يولىنى يەنە بىر قېتىم ئېچىپ، شلانكا سېلىپ، كېيىنكى توسۇلۇپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا ئاساس سالدى. بىراق، ئىش شۇنىڭ بىلەن تۈگىمىدى، ئابلىز نۇرەك ھەر ئۈچ كۈندە بىر قېتىم دوختۇرخانىغا بېرىپ، بالىنىڭ چوڭ تەرىتىنى راۋانلاشتۇرۇش، داۋالتىش بىلەن ئاۋارە بولدى. دوختۇرلار بالىنىڭ نالىسى، ئابلىز نۇرەكنىڭ بالىغا بولغان كۆيۈمى ۋە دوختۇرلارغا يالۋۇرۇشلىرىدىن قاتتىق تەسىرلەندى ھەمدە ئۇنىڭ تاشلاندۇق خەنزۇ بوۋاقنى بېقىۋېلىپ، ئىنسانپەرۋەرلىك روھىنى نامايان قىلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ، بالىنىڭ داۋالىنىشىغا ھەرتەرەپتىن ياردەم بەردى، ھەتتا دوختۇرخانا رەھبەرلىكى بالىنىڭ بارلىق داۋالىنىش، سايمان ھەققى قاتارلىقلارنى ئالماي داۋالاشنى قارار قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، دوختۇرخانا ھەر ئۈچ كۈندە بىر قېتىم بالىنىڭ شلانكىسىنى ئالماشتۇرۇپ، تەرەت يۇمشاتقۇچى ۋە يەل ھەيدىگۈچى دورىلارنى بەردى. ئۈچ يىل داۋامىدا دوختۇرخانا 400 نەچچە قېتىم شلانكا يېگۈشلەپ، بالىنىڭ ساغلاملىقى ئۈچۈن بۇاستە ياخشى مۇھىت ياراتتى، ئىلگىرى ـ ئاخىر 10 مىڭ يۇەندىن ئارتۇق دورا، ئوكۇل، سايمان، مۇلازىمەت ھەققىنى ئالماي، ئابلىز نۇرەكنىڭ ئىقتىسادىي جەھەتتىكى ئېغىر قىينىچىلىقىنى زور دەرىجىدە ئازايتتى.

ئابلىز نۇرەكنىڭ ئىقتىسادىي قىينىچىلىقىنى يېنىكلىتىشكە ياردەم بەرگەن يەنە بىر ئادەم 18 - كەنت پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ سېكرېتارى ئىمىن ئاۋۇت بولدى. «ياندا بولسا يالىغلى يېتىپتۇ» دېگەندەك، ئۇ ئابلىز نۇرەكنىڭ ئىقتىسادىنىڭ تۆۋەنلىكى، بالا بېقىۋېلىش ۋە ئۇنى داۋالىتىش جەريانىدا قىيىلىنىۋاتقانلىقى قاتارلىق ئېغىر

قىينچىلىقلىرىنى ئەڭ بالدۇر ھېس قىلغان ئادەم ئىدى. شۇڭا ئۇ، ئەينى چاغدا ئابـ
لىز نۇرەكنىڭ خەۋىرى يوق ھالدا كەنت كادىرلىرى ۋە پارتىيە ئەزالىرىنى يىغىپ،
ئۆزى باشلامچى بولۇپ، پۇل ئىئانە قىلىشقا سەپەرۋەر قىلىپ، 613 يۈەن يىغىش قـە
لىپ ئابلىز نۇرەككە يەتكۈزۈپ بەردى.

ــ ئۇلارغا ئېغىر چىلىق سالمىساق بولاتتى، مەن مۇشۇ پۇلنى ئالماي، ئۆزۈم بىر ئامال قىلىپ كېتەرمەن، ــ دېدى ئابلىز نــۇرەك ئۇنىڭ ياخشــى كــۆڭــلــىگــە رەھــمــەت ئېيتقاچ.

ــ ئېلىك، سىزمۇ باشقىلار قىينچىلىقتا قالغاندا ياردەم قولىڭىزنى سۇنغان. بـۇ
گۈن سىز قىينچىلىق تارتىۋاتىسىز، ئەمدى باشقىلارمۇ قاراپ تۇرسا بولمايدۇ. كـە
شىنىڭ كىشىدە ھەققى بار. «تاشمۇ چۈشكەن يېرىدە ئەزىز» دەيدىغان گەپ بار. سىز يۇرتىمىزدىكى تەۋەررۈك ئادەم، سىزنى ئەزىزلىشىمىز، بارنى تەڭ كۆرۈپ، تەڭ تالىشىپ يەپ، ياردەم قىلىشىمىز كېرەك.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ، ئابلىز نۇرەكنىڭ مەھەللىسىدىن ئۆتسە ــ كەچسە ئەھۋالـ
نى سوراپ تۇردى ۋە قىينچىلىقلىرىنى قۇربىنىڭ يېتىشچە ھەل قىلدى، ھەتتا ئـابـ
لىز نۇرەكنىڭ ھەر يىللىق مەجبۇرىيەت ئەمگىكىنى ياچېيكىدا قارار قىلىپ كۆتـۈرۈ
ۋەتتى.

بىراق، ئابلىز نۇرەك ئۇ بەرگەن پۇلنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ، نەچچە كـۈن ئـۆتـە ــ ئۆتمەي باشقىلارنىڭ:

ــ ئابلىز نۇرەك خەنزۇنىڭ بالىسىنى بېقىۋالغانلىقىنى دەسمىي قىلىپ، پايدا ئېلىشقا چۇشۇپتۇ، تەپ تارتماي، بالىنى داۋالىتىمەن دەپ، تىلەمچىلىك قىلىشقا باشلاپتۇ!ــ دېگەندەك تەنىلىرىنى ئاڭلاپ قالدى.

بۇ چاغدا ئۇ ئالەمدە بار ــ يوق بولغاندەك قاتتىق پاراكەنـدە بـولـدى، كـۆڭـلـى شۇنداق يېرىم بولۇپ كەتتىكى، بۇ يۇرتتىن چىقىپ كەتكۈسى كېلىپ كەتتى. كـېـ يىن ئۇ، ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، ئىمىن ئاۋۇتىنىڭ يېنىغا بېرىـپ دەرد تـۆكـۈپ تـۇرۇپ مۇنداق دېدى:

بۇنىڭدىن كېيىن مۇنداق ئىشنى مېنى قىينالدى دەپ ھەرگىز قىلمايمەن، سىز بـەر
گەن پۇلنى ئىلگىرى بالىغا دورا ئېلىپ قەرز بولۇپ قالغان قەرزگە بېرىپ بولدۇم، بۇ پۇلنى كۆزدە كېۋەز ساتقاندا قايتۇرۇپ بېرىمەن، ئىگىلىرىگە قـايـتـۇرۇپ بـېـرىـمـەن.

بۇنداق ئاھانەتكە مەن چىدىماي قالدىكەنمەن، بېتىم كۆتەرمەيدىكەن. ئەزەلدىنلا مەن باشقىلارغا تېۋىنىپ ياشاشنى يامان كۆرەتتىم، ۋىجدانىم يول قويمايتتى، شۇ چاغدا شۇ پۇلنى مەن ئالماي دەپ سىزگىمۇ دېگەن ئىدىم، مۇشۇنداق گەپ چىقىپ قالامدىكىن دەپ، ئەنسىرىگەن ئىدىم ، دېگىنىم كەلدى.

ـــ ھەي، بۇ گەپنى قايسى نائەھلىي دېگەندۇ ؟

ـــ بۇنى سۇرۇشتە قىلىپ ئولتۇرماڭ، ئۆتكەنگە سالسۇات!

ـــ ھەي جۇما... كىم دېگەن بولسا ياخشى قىلماپتۇ، ئادەم دېگەن ھەر خىل بولىدىكەن، بۇنىڭغا رەنجىمەڭ.

ـــ ياق، مەن خۇش بولاي، ماڭا ئاممىغا قانداق مۇئامىلىدە بولسىڭىز شۇنداق قىلىڭ، سىياسەتتە قانداق قىل دېگەن بولسا شۇنداق بولسۇن، تىل قىسىلدىغان، ئاھانەت ئاڭلايدىغان ئىشنى قىلمايلى. مەنمۇ بىر ئادەم ، باشقىلار قىلغانىنى مەنمۇ قىلالايمەن...

ئۇ بۇ ئىشنى نەچچە كۈنگىچە ئىچىگە ئۇرۇپ، جىمىپ كەتتى. لېكىن، بىر ـ ئىككى كىشى، بىر ـ ئىككى گەپنى دەپ، جاھاندىن كەچكىلى بولمايتتى، قىلىۋاتقان ئىشنى تاشلاپ قويغىلى تېخىمۇ بولمايتتى...

كىمگە ئېيتاي دەردىمنى

بالا دەردى يامان دەرد. ئابلىز نۇرەڭ ئۇچۇن تېخىمۇ شۇنداق بولدى، بولۇپمۇ بالىنىڭ ھېلىقى نېجىس كېسىلى ئۇلارنى قاق سەنەم قىلۋەتكەندىن باشقا، بىر كۈنمۇ خاتىرجەم ياشاش، ئارام تېپىش ئىمكانىيىتى، ئۇھ دېگۈدەك پۇرسەت بەرمىدى. لېكىن، ئۇلار بەرداشلىق بەردى، بىر خىل مېھىر ـ مۇھەببەت ۋە چوڭقۇر باغلىنىش ئۇلارنىڭ بېشىغا كەلگەن ھەممە قىيىنچىلىقنى يېڭىپ، بالا ئۇچۇن ھەرقانداق قۇربان بېرىشكە تەييار تۇرىدىغان روھنى يېتىلدۇرۇپ، ھەرقانداق چاغدىمۇ بەربات بولمايدىغان مۇقەددەسلىككە ئىگە قىلدى.

بالىنىڭ كېسىلى ھەر قېتىم قوزغالسا، ئۇلارنىڭ بېشىغا بالا ياغاتتى، بەزىدە بالا ئۆزلۈكىدىن ياخشىلىنىپ قالاتتى، بۇنداق چاغلاردا بالا كۈتمىگەندە تەرەت قىلىپ، ھەممە نەرسىسىنى بولغاپ ، ئاۋارىچىلىك سالاتتى. بىراق، ئۇلار بۇنداق ئاۋارىچىلىك

نى بالىنىڭ ئازاب تارتقىنىدىن مىڭ ھەسسە ياخشى ئىش بولدى دەپ قاراپ، بۇلغاڭ-
مىلارنى بىرمۇبىر تازىلاپ، بەزىدە كېيىم ـ كېچەك، بەزىدە يوتقان ـ كۆرپىلەرنى
يۇيۇپ قۇرۇتاتتى.

2000ـ يىلى ئۇلار بازارلىق خەلق دوختۇرخانىسىدىكى خادىملارنىڭ كۆرسەتمە-
سى بىلەن ئايبۇلاقنى يۇقىرى دەرىجىلىك دوختۇرخانىلارغا ئاپىرىپ داۋالىتىش نىيە-
تىگە كەلدى. بىراق، يۇقىرى دەرىجىلىك دوختۇرخانىلارغا ئاپىرىپ داۋالاتقۇدەك كۆپ
پۇلى يوق ئىدى، شۇ يىلى كۈزدە ئابلىز نۇرەك كېۋەز سېتىپ قىلغان كىرىمىدىن ئاش-
قان 1600 يۈەننى يانچۇقىغا ئايرىم سېلىپ، قىزىنى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1ـ خەلق دوخ-
تۇرخانىسىغا ئېلىپ ماڭدى، شۇ چاغدا ئۇنىڭغا بۇ پۇل ئازلىق قىلاتتى. بۇ ئىشتىن
خەۋەر تاپقان بازارنىڭ بىر قىسىم كادىرلىرى ئۇنىڭغا 2000 يۈەن يىغىش قىلىپ
بەردى. ئۇ دوختۇرخانىغا بارغاندىن كېيىن، دوختۇرلار ئۇنىڭ پەزىلىتىگە ۋە جاسارە-
تىگە ئاپىرىن ئوقۇپ، بالىنى كۆيۈنۈپ داۋالىدى. ئۇلار بىردەك: «بالىنى ئوپېراتسىيە
قىلىشقا ھازىرچە بولمايدۇ، كۆپ قېتىم شلانكا سېلىشمۇ زەخىملەندۈرۈشنى كەلتۈرۈپ
چىقىرىدۇ. ئىمكانىيەت دورا بىلەن ساقايتىش، ئالدىنى ئېلىش كېرەك» دەپ قارىدى.
كۆكۈل قويۇپ داۋالاش ئايبۇلاقنىڭ سالامەتلىكىدە زور بۇرۇلۇش ھاسىل قىلدى،
ئايبۇلاق بۇقېتىم شلانكا سالمىسمۇ چوڭ تەرىتىنى راۋان، قىينالماي قىلالايدىغان
بولدى. بۇ خۇشاللىقتىن ئابلىز نۇرەك ئائىلىسى چەكسىز بەختكە چۆمگەندەك بولدى.
ئۇلار شۇنىڭ بىلەن بالىنىڭ تەقدىرى ئۆزگىرىدىغان بولدى، دەپ زور ئۈمىد ۋە ئە-
شەنچىگە تولدى. بىراق، ئۇلار ئاقسۇدىن قايتىپ كېلىپ ئۇزاققا بارمايلا ئايبۇلاقنىڭ
چوڭ تەرەت يولى يەنە توسولۇپ، چوڭ ـ كىچىك تەرەت ھەر ئىككى تەرەت يولىدىن
ئارىلىشىپ كېلىدىغان، ئايبۇلاقنىڭ يىغا ـ نالىسى جاھاننى بىر ئالىدىغان قىيىن شارا-
ئىتقا دۇچ كەلدى.

قىزىنىڭ داۋاسى ئۇچۇن تىڭ ـ تىكلاپ يۈرگەن ئابلىز نۇرەك قەشقەر ۋىلايەتـ
لىك خەلق 1 ـ دوختۇرخانىسىنىڭ داۋالاپ ساقايتالايدىغانلىقىنى ئاڭلاپ، 2001 ـ
يىل 8 ـ ئاينىڭ 30 ـ كۈنى قىزىنى ئۇ دوختۇرخانىغا ئېلىپ باردى، بۇ قېتىم يەنە
كەنت ۋە بازارلىق ھۆكۈمەت ئۇنىڭغا 2620 يۈەن ياردەم قىلدى. ئۆزى 2800 يۈەن
تەييار قىلغانىدى. ئارىدىن 16 كۈن ئۆتكەندە دوختۇرخانا ئايبۇلاقنى ئوپېراتسىيە
قىلىدىغانلىقى ھەمدە يەنە 800 يۈەن ئەتراپىدا پۇل تاپشۇرۇشنى ئۇقتۇردى. بۇ

چاغدا ئۇنىڭ قولىدا ئۇنچىلىك پۇل قالمىغانىدى. ئۇنىڭ بېشىنىڭ ئىچىمۇ، تېشىمۇ قاتتىق. بوۋاينى ئاچچىق خورسىنىش ۋە بىچارىلىك چۈلغىدى، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن تارامالاپ ياش ئېقىپ كەتتى، بۇنى كۆرگەن بىر داۋالانغۇچى بىمار قاتتىق تەسىرلەندى ۋە 1000 يۈەن پۇل چىقىرىپ كەملىگەن پۇلنى تۆلۈۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئايبۇلاق مۇۋەپپەقىيەتلىك ئوپېراتسىيە قىلىندى. دوختۇرلار ئۇنىڭغا بالىنىڭ چوڭ-كىچىك تەرەت يولىنىڭ تۇغما مېيىپ ئىكەنلىكىنى، ئۆمۈر بويى توي قىلىش ئىمكانىيىتى يوقلۇقىنى، كېيىن يەنە بىر قېتىم ئوپېراتسىيە قىلىپ، چوڭ تەرەت يولىنى ئاچقاندا، ئاندىن بالىنىڭ كېسىلىنىڭ ساقىيىپ كېتىش مۇمكىنچىلىكىنى ئوقتۇردى. شۇنىڭدىن كېيىن بالىنىڭ چوڭ تەرەت يولى ئېغىر دەرىجىدە توسولۇپ قالمىغان بولسىمۇ، پات - پات كېچىك دائىرىدە توسۇلۇپ ئاۋارىچىلىك سېلىشتىن مۇستەسنا بولماي كەلدى. شۇڭا ئۇ، داۋالىتىشنى توختىتىپ قويمىدى. ئۇ سەككىز يىلچە ۋاقىت ئىچىدە دېھقانچىلىقتىن قىلغان كىرىمىنىڭ ھەممىسىنى ئايبۇلاقنىڭ داۋالىنىشىغا ئىشلەتتى، ھەتتا ئۇ قوي، كالىلىرىنىمۇ سېتىپ تۇگەتتى ۋە يىلدىن - يىلغا نامراتلىشىپ كەتتى...

سەممىيلىكنىڭ تۇرتكىسىدە

ئايبۇلاقنىڭ كېسىلى ئابلىز نۇرەكنىڭ ئەڭ ئېغىر ئازابى ئىدى. ئۇنىڭ چاقماقتەك گەپلىرى، چاققان ئىش - ھەرىكەتلىرى، ئۆزىگە كۆيۈنۈشلىرى بوۋاينىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلىپ، ئېغىر بېسىملىرىنى ۋاقىتلىق يېنىكلەتسىمۇ، قېرىلىق ۋە نامراتلىق كەلتۈرۈپ چىقىرىۋاتقان ئاجىزلىق ۋە پۇشۇقۇنۇشلىرى يوقالمايتتى. بەزىدە ئۆزىنىڭ جاھىللىقىغا تەن بەرسە، بەزىدە شۇ جاھىللىقى تۈپەيلىدىن پەيدا بولىدىغان زىيانلىرىنى تولدۇرۇشقا مايىل بولۇپ قالاتتى ۋە باشقىلارنىڭ ياردىمىنى رەت قىلىپ، ئاغىزىدىن گەپ چىقىرىپ يامان قىلغانلىقىنىمۇ ئويلاپ سەل يومشايمۇ قالاتتى.

كەنت ئۇنىڭغا كۆپ قېتىم ياردەم قولىنى سۇندى، بۇ چاغدا ئۇ ئاساسەن رەت قىلمىش، قۇربى يېتىشچە ئۆزى ھەل قىلىش تەرەپدارى بولدى. ئالدىنقى يىلى كەنت ئۇنىڭ تېرىلغۇ ئېتىزىغا پارنىك ياساپ، ئۇنىڭ تېزرەك باي بولۇشىغا مەدەت بەرمەكچى بولدى، بۇنىڭغا كەنت 4000 يۈەندىن ئارتۇق پۇل چىقىراتتى. بۇ چاغدا ئۇ سەل ئىسكە-

كىلىنىپ قالدى. چۈنكى، كەنت تەۋەسىدىكى كىشىلەرنىڭ بۇ ئىشنىمۇ قىزىنىڭ سەۋەبى بىلەن بولغان دەپ قېلىشىدىن ئەنسىرىدى. بىراق، كەنت كادىرلىرى سەۋرىچانلىق بىلەن مەسىلىنى دادىل ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئۇنىڭ ئىدىيىسىدىكى ئەندىشىنى تۈگەتتى.

ئابلىز نۇرەك 74 ياشقا كىرگەن، تېنى ساغلام ، زېھنىي قۇۋۋىتى جايىدا، تۇر-قىدىن جەسۇرلۇقى چىقىپ تۇرىدىغان، چىرايىدىن ئۇزاق يىل جاپا ـ مۇشەققەت تارتقانلىقى بىلىنىپ تۇرىدىغان، ئۇزۇن ساقلى ئاپئاق ئاقارغان بەستلىك ئادەم ئىدى. ئۇنىڭدا ئاشۇ تۇپراقتا ياشىغان دېھقانلارنىڭ تىپىك خۇسۇسىيىتى ۋە كەڭ قورساق، سېخىيلىقى مۇجەسسەم بولغاندەك قىلاتتى، جاپا ـ مۇشەققەتكە چىداش، ئىشنى مۇستەقىل قىلىش روھىغا ئىگە پاراسەت ئۇنىڭ ئۆمۈر مۇساپىسىنىڭ يېتەكچىسى بولۇپ كەلگەن دېسە ئارتۇق كەتمەيتتى.

ئابلىز نۇرەك 1957 ـ يىلى كومپارتىيىگە ئەزا بولۇپ كىرگەن، ئۇ 1955 ـ يىلى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغاندا، ئاساسىي قاتلامدا رەھبەرلىك ۋەزىپىسىنى ئۆتەشكە قەدەم قويغان. ئۇ تاكى 2000 ـ يىلىغا قەدەر كەنت كومىتېتنىڭ مودىرى، كەنت پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ سېكرېتارى بولۇپ ئىشلەپ، بىر ئۆمۈر پارتىيە ۋە خەلقنىڭ خىزمىتىنى قىلغان. شۇنچە يىل جاپالىق ئىشلەپ، نۇرغۇن شان-شەرەپ ۋە تەقدىرنامىلەرگە ئېرىشكەن؛ رەھبەرلىك خىزمىتىدىن ئايرىلغاندىن كېيىنمۇ ئۇ باللىرىنى يېتەكلەپ، ئۆزىگە تەۋە 16 مۇ يەرگە ياخشى ئىشلەپ، تېرىقچىلىق قىلىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈشكە تۇرتكە بولغان؛ يەر تەۋرەش قارلىق تەبىئىي ئاپەتلەر يۈز بەرگەن يىللاردا باشلامچى بولۇپ، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئىشلىرى ۋە قايتا قۇرۇش ئىشلىرىدا گەۋدىلىك رول ئوينىغان؛ كومپارتىيە ئەزالىرىنىڭ باشلامچىلىق، نەمۇنىلىك رولىنى جارى قىلدۇرۇشقا زور كۈچ سەرپ قىلىپ، ئۇلگە بولۇش تىپىدىكى ئىش ـ پائالىيەتلەرنى قانات يايدۇرغان ۋە 2002 ـ يىلىدىن باشلاپ ئائىلىسىدە « پارتىيە ئەزالىرىنى ئېلېكترونلۇق تەربىيەلەش نۇقتىسى » قۇرۇپ، كۆپ قېتىم كومپارتىيە ئەزالىرى ۋە ياشلارنى تەشكىللەپ، پارتىيە بىلىملىرى، پەن ـ تېخنىكا بىلىملىرى بىلەن تەربىيەلەش ئېلىپ بارغان. شۇڭا ئۇ، مارالبېشى ناھىيىسى ۋە قەشقەر ۋىلايىتى بويىچە «مۇنەۋۋەر ئۇچ خىل پېشقەدەم» بولۇپلا قالماستىن، 2005 ـ يىلى يەنە ئاپتونوم رايون بويىچە بۇ تۇردە شان ـ شەرەپ مېدالىغا ئېرىشكەن، ناھىيە ۋە ۋىلايەت بويىچە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ئۇلگىسى بولغانىدى.

ئەمەلىيەتتىمۇ ئابلىز نۇرەك ئەل ئارىسىدا ئىناۋەت ـ ئوبرازى، جەمئىيەتتە ئور-نى بار ئادەم ئىدى. شۇڭا ئۇ، بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ بولمىغۇر گەپلىرىدىن بەكمۇ بىزار بولاتتى، ئىناۋەت ـ ئوبرازىنى تۆكۈشنى خالمايتتى. ئۆز كۆچىگە تايىنىپ ياشاپ تۇرمۇشنى تۇرمۇش قىلىشنى ئەلا بىلەتتى.

2003ـ يىل 2ـ ئاينىڭ 24ـ كۈنىدىكى قاتتىق يەر تەۋرەشتە ئۇنىڭ ئۆيى ئۆرۈلۈپ چۈشتى ، تەشكىل ئۇنىڭغا 12 مىڭ يۈەن ئۆي سېلىش ياردەم پۇلى بەر-دى، بۇ چاغدا ئۇ : «مەن ئالاھىدە بولۇۋالسام بولمايدۇ، پۇلنىڭ كۆپرەكىنى باشـ قىلارغا بېرىڭلار » دېدى. كەنت رەھبەرلىرى ئۇنىڭغا : «سىزنىڭ ئۆي سېلىشىڭىزغا ئالدىن ياردەم بېرىش بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىز ، پىشقەدەم پارتىيە ئەزالىرى پارتىيە-مىزنىڭ مۇھىم بايلىقى، سىزگە كۆڭۈل بۆلمىسەك، كەلگۈسىدە بىزگىمۇ كۆڭۈل بۆ-لىدىغان ئادەم چىقمايدۇ » دېدى. بۇ گەپلەرنىڭ ئاساسى بار ئىدى. شۇڭا ئۇ، كۆپ-چىلىكنىڭ ھەمكارلىقى بىلەن ئۆينى ۋاقتىدا سېلىۋالدى.

ئەمما ئۇ، گەپ بولۇپ قېلىشنى ۋە مەھەللىسىدىكى دېھقانلارنىڭمۇ ئۆزىگە ئوخشاش نامراتلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ، قىزىنى داۋالىتىشقا پۇل ئىئانە قىلىشنى تەشەببۇس قىلىشقا ئىزچىل قارشى تۇرۇپ كەلدى. كېيىنكى كۈنلەردە ئۇ بالىنىڭ كېسىلىنىڭ ئېغىرلى-قى، ئۆزىنىڭ قۇرىتىنىڭ يەتمەسلىكى تۈپەيلىدىن دوختۇرخانا، بازارلىق ھۆكۈمەت دېگەندەك ئىقتىسادى بار جايلارنىڭ قىزى ئۇچۇن بەرگەن پۇللىرىنى قوبۇل قىلىدى. ئۇ كۆڭلىدە چوقۇم ئۇلارنى كېيىنچە قايتۇرۇپ بېرىمەن، دەپ نىيەت قىلىپ يۈردى. رېئاللىق ئۇنىڭ خىيالىدەك بولماي قالدى...

بىراق ئۇ، بۇگۈنكى كۈندىكىدەك پۈتۈن جەمئىيەتتە ئايبۇلاققا كۆڭۈل بۆلىدى-غان كەيپىياتنىڭ شەكىللىنىپ قېلىشىنى ئويلاپمۇ باقمىغانىدى!

ئايبۇلاقنىڭ بەختى كۈلدى

ـــ مەن كېسىلىمنى ساقايتقىلى ئۇرۇمچىگە بارىدىغان بولدۇم، ـــ دېدى ئايبۇلاق ساۋاقداشلىرىغا خۇشلۇقىنى ئىزھار قىلىپ،ـــ بىز پويىزغا ئولتۇرۇپ بارىمىز چا!...

بۇ ئۇيغۇرغا خاس تەپەككۇرنىڭ ئىنكاسى ئىدى. ئۇ راستتىنلا پويىزغا ئولتۇرۇپ ئۇرۇمچىگە بارىدىغان بولدى.

2006ـ يىل 2ـ ئاينىڭ 12ـ كۈنى ھاۋا تۇتۇق بولسىمۇ، مارالبېشى ۋوگزالى قىزغىن ئۇزىتىپ قويۇش، تەنتەنە قىلىش كەيپىياتىغا چۆمگەنىدى. ئۇزاتقىلى چىقـقانلارنىڭ ئىچىدە قەشقەر ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ مۇئاۋىن ۋالىيسى ئابدۇغېنى ئىگەمبەردى، ناھىيىلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى لیۇ كاشېڭ، ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ھاكىمى مۇختەر ئېيسا، شۇنىڭدەك ۋىلايەتلىك خەلق ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ھېلىمجان ئابلىز ۋە بىر قىسىم ھەربىي، ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچى، خەلق ئاممىسى بار ئىدى. لیۇ كاشېڭ ناھىيىگە ۋاكالىتەن بوۋايغا 10 مىڭ يۈەن يوللۇق تۇتتى.

پويىز يۈرۈپ كەتتى، ئايبۇلاق ئاخىر كېسىلىنى داۋالاتقىلى ئۈرۈمچىگە يول ئالىدى. بۇ ئۇنىڭغا ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىگە بەخت ۋە ئامەتتىن دېرەك بەردى، پويىزدا تۇنجى قېتىم ئولتۇرغان ئايبۇلاق بەك خۇشال بولدى ۋە تولىمۇ يېڭىلىق ھېس قىلدى. دادا بىلەن ئاننىڭ چىرايىدا تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز خۇشاللىق ۋە ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز تەشەككۈر مەۋج ئۇراتتى. ئۇلار قىزنىڭ بەختىنى، سالامەتلىكىنى، يېڭى ھاياتىنى كۆرگەندەك ھاياجان ئىلكىدە سۆيۈنمەكتە ئىدى...

پويىزدىكى يولۇچىلار بۇ ئۇچ بىر تۇغقانغا ھەم ھەۋەس بىلەن، ھەم ھەيرانلىق بىلەن قارايتتى. پويىز توختاۋسىز ئىلگىرىلىمەكتە . ھېلىقى ئۇچەيلەن بىر ـ بىرىگە ئاجايىپ چوڭقۇر مېھىر بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى، بوۋاي بىلەن مومای قىزنىڭ ئەركىلىتىپ مەكتۈلىرىگە سۆيەتتى، قۇچىقىغا ئېلىپ تاماق يېگۈزەتتى، بۇنداق كەيپىيات تاكى ئۈرۈمچىگە بارغۇچە داۋاملاشتى...

ئۈرۈمچى ۋوگزالىدا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ئىشلار نازارىتى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى موجۇەن قاتارلىق رەھبەرلەر ئابلىز نۇرەكنىڭ كېلىشىنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتۈپ تۇراتتى. ئابلىز نۇرەك پويىزدىن چۈشۈپلا ئۇلارنى تونۇشالدى. ئابلىز نۇرەكنى يەنە بىر قېتىم كۆچلۈك ھاياجان چۈلغۇشالدى. ھاياجانلىنىشتىن ئۇنىڭ قولىلىرى، ھەتتا پۈتۈن بەدىنى تىترىمەكتە ئىدى:

ـــ مو شۇجى ، بۇ يەرگە ئالايىتەن سىز چىقمىسىڭىزمۇ بولاتتى، ھېلىمۇ بىزگە قىلىۋاتقان ياخشىلىقىڭىز ئاز ئەمەس،ـــ دېدى ئابلىز نۇرەك ئۇزۇن-ئۇزۇن،ـــ سىزنىڭ خىزمىتىڭىز شۇنچىلىك ئالدىراش تۇرسا. مەن سىزگە، ھەممەيلەنگە چىن دىلىمدىن رەھمەت ئېيتىمەن. ۋاقىڭ لېچۈەن شۇجىغا رەھمەت ئېيتىمەن! سىلەرنىڭ

بىزگە قىلىۋاتقان ياردىمىڭلارغا رەھمەت ئېيتىمەن!...

ــ بىز قىلىشقا تېگىشلىك ئىشنى قىلىۋاتىمىز، رەھمەت دېيىش كەتمەيدۇ، سىز پارتىيە، ھۆكۈمەتكە رەھمەت ئېيتىڭ...

ــ رەھمەت، رەھمەت، پارتىيىگە، ھۆكۈمەتكە، خەلققە رەھمەت!

بۇ تۇنساخان ئانىنىڭمۇ، ئايبۇلاقنىڭمۇ تەكرارلىغان يۇرەك ساداسى بولۇپ قالدى.

ــ سىلەر ھېچ نەرسىدىن تارتىنماڭلار، خۇددى ئۆز ئۆيۈڭلاردا تۇرغاندەك تۇرۇڭلار، نېمە ھاجەتلىك بولسا دەڭلار. سىلەر خاتىرجەم بولۇڭلاركى، ئايبۇلاقنىڭ كېسىلى بۇ قېتىم ئۇزۇل ـ كېسىل ساقىيىدۇ!ــ موجۇمەن خۇشخۇيلۇق بىلەن شۇنداق دېدى ھەمدە ئالدىن ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغان تەرتىپ بويىچە ئۇلارنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق 1 ـ دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ بېرىپ كېسەل كارىۋىتىغا ئورۇنلاشتۇردى. چۈنكى، بۇ دوختۇرخانا رەھبەرلىرى ئايلىز نۇرەك ئائىلىسىنىڭ تۇغما مېيىپ خەنزۇ قىزنى توققۇز يىلدىن بۇيان بېقىپ، كېسىلىنى داۋالىتىپ، كىشىنى قاتتىق ھاياجانغا سالىدىغان ئىنسانپەرلىك، سەمىمىيلىك داستانلىرىنى ياراتقانلىقىنى ئاڭلاپ، ئايبۇلاقنىڭ كېسىلىنى داۋالاشنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئۆز ئۈستىگە ئالغاندى. ئۇلار كېسەل كارىۋىتى قىس بولۇۋاتقان شارائىت ئاستىدىمۇ ئايرىم ياتاق، مەخسۇس كارىۋات ئاجراتتى ھەمدە ئەڭ ياخشى داۋالاش لايىھىسىنى تۈزۈپ چىقىپ، ئوپېراتسىيە تەييارلىقىنى پۈختا قىلدى.

ئوپېراتسىيە زادى قانداق بولار؟ ئۇ راستتىنلا ساقىيارمۇ؟ بۇ ئايلىز نۇرەك بىلەن تۇنساخان ئانىنىڭ ئەندىشىسى بولۇپلا قالماستىن، پۈتۈن جەمئىيەتنىڭمۇ ئورتاق كۆڭۈل بۆلىدىغان ئىشى بولۇپ قالدى. كىشىلەر ئاشۇ سوئاللارغا ياخشى جاۋابنىڭ چىقىشىنى ئارزۇ قىلاتتى.

سېخىيلار ھەر جايدا بولغاچ دۇنيا ئىللىق

جەمئىيەتنىڭ قويىنى بەكمۇ كەڭ. ئۇنىڭدا ھەممە نەرسە بولىدۇ. ئاشۇ نەرسىلەرنىڭ ئىچىدە سېخىيلىق، ئاق كۆڭۈللۈك، سەمىمىيەت مەۋجۇت. دەل مۇشۇ نەرسىلەر بولغاچقا، ئادەملەر گۈزەل، دۇنيا ئىللىق تۇيۇلىدۇ. ئايبۇلاق دەل ئاشۇ خىل ئىللىق

هارارەتنىڭ شاپائىتىگە نائىل بولغان قىز. ئۇنىڭ ھەقىقەتەن بەخت ـ تەلىيى بار. ئۇنى ئابلىز نۇرەكتەك ئاق كۆڭۈل ئادەم تېپىۋالدى، بۇ بىر بەخت؛ ئۇنى يەنە ئابلىز نۇرەك بىلەن تۇنساخان ئانىدەك سېخىي كىشىلەر بېقىپ چوڭ قىلدى، داۋالاتتى، ئوقۇتتى، بۇ يەنە بىر بەخت؛ ئۇنى يەنە نۇرغۇن سەمىمي كىشىلەر قوللىدى، مانا بۇ يەنە بىر بەخت؛ ئۇنى پارتىيە، ھۆكۈمەت ئۆز قوينىغا ئالدى، ياخشى دەۋر ئىلىق ھارارىتى بىلەن ئۇنىڭغا ھاياتىي كۈچ، پارلاق يول ئېچىپ بەردى، مانا بۇ ئەڭ زور پۇرسەت، شۇنداقلا بۇ يەنە بىر زور بەخت!

جەمئىيەتنىڭ ھەممە جايىدا سېخىيلار بار، شۇڭا دۇنيا ئىللىق. بۇنىسى راست. ئابلىز نۇرەك ئاپتونوم رايونلۇق خەلق 1 ـ دوختۇرخانىسىغا بېرىپ ئورۇنلاشقان ۋە قىزىنى داۋالىتىۋاتقان مەزگىلدە، ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرى ئۇنىڭ كېسىللىك ئەھۋالىنى ھەر كۈنى دېگۈدەك ئىگىلەپ، كۆڭۈل بۆلۈپ تۇردى، ئايبۇلاق ئوپېراتسىيىدىن ئوڭۇشلۇق چىققاندىن كېيىن بېرىپ يوقلىدى. جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى سالاھەلىرىدىكى ئاۋام خەلقمۇ ئۆزلىرىنىڭ ياخشى كۆڭلىنى، تىلەك ـ ئارزۇلىرىنى ئەمەلىي ھەرىكىتى ئارقىلىق ئىپادىلىدى؛ بۇ بىر ئائىلە كىشىلىرىنى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان ناتونۇش كىشىلەر كەينى ـ كەينىدىن يوقلاپ كېرىپ، گۈل، مېۋە ـ چېۋە، پۇل ۋە باشقا ماددىي نەرسىلەرنى تەقدىم قىلىپ، ئېسىل، سەمىمي قەلبىنى ئىپادىلىدى. بۇ ئىش ئابلىز نۇرەكنى ھېسابسىز تەسىراتلارغا چۆمۈلدۈردى. بىر كۈنى كەچتە ئۇ بۇ يەردىكى تەسىرلىك كارتىنىلارنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، ئۆتكەن ھاياتىغا ۋە كىشىلەرنىڭ ئۆزلىرىگە قىلغان شاپائەتلىرىنى كۆڭۈل ئېكرانىدىن بىرـبىرلەپ ئۆتكۈزدى:

ئايبۇلاق سېرىقبۇيا بازارلىق خەنزۇ 2 ـ باشلانغۇچ مەكتەپكە ئوقۇشقا كىرگەندىن كېيىن، بۇ مەكتەپنىڭ ئاساسلىق ئوقۇتچىسى، مۇئاۋىن مودىرى مەرھۇم راخمانجان ئوبۇل قىزچاقنىڭ ئەھۋالىغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلدى ۋە ئۇنى ماددىي، مەنىۋى جەھەتتىن يۆلەپ، ئوقۇشىنىڭ ئۇنۇملۇك بولۇشىغا تۈرتكە بولدى. دەرسلەرنى ئەستايىدىل ۋە زېرىكمەي ئۆگەتتى، تاپشۇرۇق ئىشلىشىگە ھەمكارلاشتى، كېسەل ئاۋارىچىلىك سالغاندا يىرگەنمەي ئېغىرىنى كۆتۈردى؛ بەزىدە ئۆزىنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ باللىرى بىلەن غىزالاندۇردى. ئوقۇش پۇلى ۋە دەپتەر ـ قەلەم، كىتاب قاتارلىقلارنى خالىس بەردى. مائارىپ خىزمىتىگە مەسئۇل رەھبەرلەرگە ئابلىز نۇرەكنىڭ

ئەھۋالىنى ئىنكاس قىلىپ تۇردى. بۇنىڭ بىلەن مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچىلار ئارىسىدا ئايبۇلاققا كۆڭۈل بۆلۈش كەيپىياتى بارلىققا كەلدى.

2001ـ يىلى ئابلىز نۇرەك قەشقەر ۋىلايەتلىك خەلق 1 ـ دوختۇرخانىسىغا ئايـ بۇلاقنى داۋالاتقىلى بېرىپ ، ئۇپېراتسىيەگە پۇلى كەملەپ قالغاندا، 1000 يۈەن پـۇل يارەم قىلغان كىشى قەشقەر ۋىلايەتلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىنىڭ كـا-دىرى ئىلى ئابدۇللا بولۇپ، ئۇ ئاشۇ قېتىمقى سېخىيلىقىنى ھېچكىمگە تىنمـىدى ۋە باشقىلار ئالدىدا مىننەت قىلىپ باقمىدى؛ سېرىقبۇيا بازارلىق خەلق دوختۇرخانىسـى-دىكى تېببىي خادىملارنىڭ خالىس ئەجرى، خالىس ياردىمى ئاز ئەمەس ئىدى. ئۇلار ئاق خالاتلىق پەرىشتىلىك رولىنى ئايبۇلاقنى داۋالاش جەريانىدا ئەڭ جانلىق نامايان قىلىپ، مەجبۇرىيەت ۋە مەسئۇلىيىتىنى يېتەرلىك ئادا قىلدى. ئۇلارمۇ ھەم بـۇنـىڭ ئۈچۈن مىننەت قىلمىدى، شۆھرەت تەمە قىلمىدى.

2006ـ يىل 2ـ ئاينىڭ 11ـ كۈنى قەشقەر ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمىنـىڭ مۇئاۋىن ۋالىيسى ئابدۇغېنى ئىگەمبەردى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ئىشلىرى نازارد-تىنىڭ مۇناسىۋەتلىك مەسئۇللىرى مارالبېشى ناھىيىسىنىڭ ئالاقىدار رەھبەرلىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا ئابلىز نۇرەكنىڭ ئائىلىسىگە بېرىپ، بىر دانە رەڭلىك تېلېۋىـزور، كـد-يىم ـ كېچەكلەر بىلەن ھال سورىدى ھەمدە ئۇنىڭ « ئۇچ ئايرىلالماسلىق » ئىدىيـد-سىنى نامايان قىلىپ، پارتىيەئوللىكىنى مۇستەھكەم قوغداپ، شەخسىيەتسىز تـۆھـپـه قوشۇپ، گۈزەل، ئالىيجاناب پەزىلەتنى جارى قىلدۇرۇپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقـنـى قوغداشقا قوشقان ئۆلۈغۋار تۆھپىسىنى مەدھىيىلىدى.

بۇ قېتىم ئايبۇلاق ئۇرۇمچىگە ماڭغاندا، پويىزدىكى ناتونۇش يولوچىلار ئابلىز نـۇ-رەك ئائىلىسىنىڭ ئايبۇلاقنى تەربىيىلەش جەريانىدىكى تەسىرلىك ھېكايىسىنى ئاڭلاپ قاتتىق ھاياجانلاندى. شىنجاڭ « 1 ـ ئاۋغۇست » پولات ـ تۆمۈر زاۋۇتـى قـەشـقـەر تىجارەت شىركىتىنىڭ ئىشچىسى جاۋ پىڭشيا ئايبۇلاققا 200 يۈەن يوللۇق تۆتتى؛ ئۇ-قۇغۇچى لۇڭ يۈنشياۋ ئۆزىنىڭ ئۆگىنىش قوراللىرىنى ئايبۇلاققا سوۋغا قىلدى؛ پويىز باشلىقى لىيەن چيۇڭ پويىز خادىملىرىغا ئابلىز نۇرەك ئائىلىسىدىكىلەرگە ئالاھـىـده مۇلازىمەت قىلىشنى تاپىلىدى ۋە تاماق ۋاقتى بولغاندا ئۇلارنى ئۆزى پويىز ئاشخانـد-سىغا باشلاپ بېرىپ غىزالاندۇردى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك 42 ـ باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ ئوقۇتقۇچىسى لى نەن ئايبۇلاق ئۇرۇمچىدە داۋالىنىۋاتقان كۈندىن باشلاپ، دەرسلـد-

رىنى خالىس تەكرارلىشىپ، دەرس ئۆتۈپ بەردى...

ئابـــلىز نۇرەك بۇ شەپقەت، سەمىمىيەتنى قانداقمۇ قايتۇرالىسۇن ؟! پەقەت رەھـمەتلا دېيەلەيدۇ. ئۇلارغا سالامەتلىك ۋە بەخت تىلىيەلەيدۇ. مەڭگۇ ئۇلارنى ئۇنـتـۇمايدۇ. ئۇ بۇ ئىشلارنىڭ قانداق يەكۈنگە ئىگە ئىش ئىكەنلىكىنى پەرەز قـىـلـسـمـۇ، كونكرېت ھۆكۈم قىلىشقا ئاجىزلىق قىلىدۇ...

شۇنداق، ئەل سۆيگەننى ئەل سۆيىدۇ، ئەلنى قەدىرلىگەننى ئەل قەدىرلەيدۇ. ئىنسانلىق قەدىر ـ قىممىتىنى، بۇرچىنى تونۇغان ، ئىنسانلارنى خۇددى ئۆزىنى سۆيـگـەنـدەك سۆيۈشنى بىلگەن ئادەملەرنى ئەل سۆيىدۇ؛ بىلىش كېرەككى، ئىنسان روھىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىكى ئۆزى بەھرىمان بولۇشقا تېگىشلىك مەنزىلىنى سۆيۈپ، ئۇنىڭغا ھۆرمەت قىلىشنى، يول قويۇپ پۈرسەت يارىتىپ بېرىشنى بىلەلەيدىغان، ئەڭ مۇھىمى ئارزۇسىنىڭ ئىشقا ئېشىشى ئۈچۈن قۇربان بېرەلەيدىغان روھ ئەڭ پـاكـىـز، ئـەڭ نۇرلۇق روھ بولۇپ، ھامان يەردە قالمايدۇ، دەمال جاپا تارتسىمۇ خارلىق كۆرمەيدۇ. ئۇ مەڭگۇ ـ مەڭگۇ قەدىرلىنىدۇ!

قۇتلۇق كۈنلەردىكى ئالقىش

ئابلىز نۇرەك ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسى، شۇنداقلا پۈتكۈل جەمئىيەت ئارزۇ قـىـلـغـان، كۈتكەن قۇتلۇق كۈنلەر ئاخىر يۈز ئاچتى. ئابلىز نۇرەكنىڭ چېھرىدىكى كـۈلـكـە، تۇنساخان ئاننىڭ چېھرىدىكى تەبەسسۇم، ئايبۇلاقنىڭ بۇلاقتەك كۆزلـىـرىـدىـكـى شادلىق ئۇلارنىڭ تېپىلغۇسىز بەختكە سازاۋەر بولغانلىقىنى نامايان قىلىپ تۇراتتى؛ مانا مۇشۇ منۇتلارنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانە بولـۇپ يـۈرگەن نامسىز، قەدىردان كىشىلەرنىڭمۇ يۈرىكى ئۇلاردىكى شادلىققا شېرىك بـولـغـانـدەك سوقۇۋاتاتتى.

بۇ خۇشاللىقنى كىشىلەر ئابلىز نۇرەك ئائىلىسىدىكىلەر ئۈرۈمچىگە بېـرىـپ قـەشـقەرگە قايتىپ كېلىش جەريانىدا ناھايىتى تولۇق ھېس قىلدى. بۇ منۇتلار ھەقىقـەتەنمۇ ئۇنتۇلغۇسىز، تېپىلماس منۇتلار ئىدى.

شۇنداق، ئۇ ئاشۇ چاغلاردىكى ئىنسانىي كۆيۈم ۋە دەۋر بەرگەن شاپائەتنى ئېسـ

دىن زادىلا چىقىرىۋېتەلمىدى.

2006 ـ يىل 5ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى ئەتىگەن، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق دوختۇرخانىسىنىڭ دەرۋازىسىنىڭ ئالدى ئادەم دېڭىزىغا ئايلانغانىدى. بۇ يەرگە كەلگەن ھەر مىللەت ئاممىسى ئايبۇلاقنىڭ ساقىيىپ دوختۇرخانىدىن چىققانلىقىنى قۇتلۇقلاش ئۈچۈن توپلانغانىدى. سائەت 00 :9دىن ئاشقانىدا، ئايبۇلاق دادىسى ئابلىز نۇرەك، ئانىسى تۇنساخان ۋە ئۆزىنى داۋالىغان دوختۇر ـ سېستىرالار ـ نىڭ ھەمراھلىقىدا دوختۇرخانا ئالدىغا چىققاندا، كىشىلەر ئۈزاققىچە ئالقىش سادالىرىنى ياڭراتتى. ئايبۇلاق قىزغىن كەيپىيات ئىچىدە چۈچۈك تىللىرى بىلەن :

ـــ ھەممىگىلارغا رەھمەت، پارتىيە ـ ھۆكۈمەتكە رەھمەت، ۋاقىت لېچۈمەن شۇجىگە، ئىسمائىل تىلىۋالدى رەئىسكە، موجۇمەن شۇجىغا رەھمەت! مەن ساقايدىم، مەن سەلەرنىڭ مېنىڭدىن كۈتكەن ئۈمىدىگىلارنى تولۇق ئاقلايمەن! ـــ دېدى. ئۇ چۈڭقۇر ھاياجان ۋە بەختكە چۆمگەنىدى. ئۇنىڭ چىرايلى ئىللىق قۇياش نۇرىدا چۈغلۇقتەك نۇرلىنىپ كەتكەنىدى. ئۇ كىشىلەر توپىغا ئۆزىنى ئېتىپ، كىملەر بىلەندۇر قىزغىن سالاملاشتى، بەزىلەر بۇ ھاياجانلىق مىنۇتلاردا ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي ئايبۇلاقنى باغرىغا مەھكەم بېسىپ، ئۇنىڭ شادلىقىغا ئورتاقلاشتى. بەزىلەر ئۇنىڭغا ۋە ئابلىز نۇرەك، تۇنساخان ئانا ۋە دوختۇرلارغا گۈل تۇتۇپ، ياخشى كۆڭلىنى ئىزھار قىلدى ۋە رەھمەت ـ تەشەككۈرىنى ئىپادىلىدى. تەبرىكلەش، ئۆزىتىپ قويۇش مۇراسىمىدىن كېيىن، كىشىلەر ئابلىز نۇرەك ئائىلىسىنىڭ تۇققۇز يىللىق جەبر ـ جاپالىق كەچۈرمىشىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى سۆيۈنۈش بىلەن ھېس قىلدى.

دەل مانا مۇشۇنداق ئىشتىن يەنە بىرى 5 ـ ئاينىڭ 17ـ كۈنى چۈشتىن بۇرۇن قەشقەر ئايرودرومى ۋە ئابلىز نۇرەكنىڭ ئۆز يۇرتى سېرىقبويا بازىرىدا يۈز بەردى. شۇ كۈنى ئابلىز نۇرەك ئايالى تۇنساخان بىلەن ئايبۇلاقنى ئەگەشتۈرۈپ قەشقەر ئايرودرومىدا ئايروپىلاندىن چۈشكەنده، قەشقەر ۋىلايەتلىك خەلق ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ھېلىمجان ئابلىز، مارالبېشى ناھىيىسىدىن كەلگەن رەھبەرلەردىن ھەسەنجان ئابدۇكېرىم قاتارلىقلار قىزغىن كۈتۈۋالدى، ئۇلار ئولتۇرغان ئاپتوموبىل سېرىقبۇيا بازىرىغا يېتىپ بارغاندا، مارالبېشى ناھىيىسى ۋە سېرىقبۇيا بازارلىق پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى تەشكىللىگەن داغدۇغىلىق كۈتۈۋېلىش مۇراسىمى ئۇلارنى تېخىمۇ كۈچلۈك ھاياجانغا چۆمدۈردى. كىشىلەر ئايبۇلاقنىڭ تەلتۆكۈس ساقىيىپ كەلگەنلىكىنى

دىن چوڭقۇر سۆيۈندى. ئايبۇلاقنىڭ ساۋاقداشلىرى ئۇنى ئورۇۋېلىپ، باركاللا دەپ توۋلاشتى، ئائىلىسىدىكى ئاكا ـ ئاچىلىرى، نەۋرە ئاكا ـ ئۇكا، ئاچا ـ سىڭىللىرى ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئېتىپ، باغرىنى يېقىپ، تەشنالىق سېغىنىشلىرىنى كۆز ياشلىرى ۋە يۈرەك سۆزلىرى بىلەن نامايان قىلدى...

ئايبۇلاق ئۇرۇمچىدىن سېتىۋېلىپ سوۋغات ئوچۇن ئېلىپ بارغان كىيىم ـ كېچەك، خاتىرە بويۇملىرىنى ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىغا بىرمۇبىر تەقدىم قىلىپ ياخشى كۆڭلىنى ئىپادىلىدى. ئۇلارنىڭ ھاياجانلىق كۆز ياشلىرى توختىغاندىن كېيىن، ئايبۇلاق چارۋا مال قوتۇنىغا يۆگۈرۈپ كىرىپ 100 كوۇن بۇرۇن ئۆيىدە قويۇپ كەتكەن قويلىرىنى يوقلىدى. قوتاندا موجۇەن شۇجى ئېلىپ بەرگەن مەكىت چوڭ قۇيرۇقلۇق قويى ئۇنىڭغا تولىمۇ يېقىشلىق قاردى، ئۇ بۇدرۇققىنە بىرنى قوزىلىغاندى. ئۇنىڭ شادلىقىغا ھېچ نەرسە توغرا كەلمەيتتى. ئۇ مەھەللىدىكى ھەربىر ئادەم، ھەربىر دەل ـ دەرەخ، ئۇچارقۇش بىلەن مۇڭدىشىدىغاندەك تەرەپ ـ تەرەپكە چاپاتتى. كىملەرگىدۇر، نېمىلەرگىدۇر ئۆزىنى ئاتقۇسى، باغرىنى ياققۇسى، ئۆزىنىڭ توـ لۇق ساقايغانلىقىنى، ھېسابسىز بەختكە چۆمگەنلىكىنى دېگۈسى كېلەتتى...

شادلىق ئىچىدىكى ئەسلىمە

ئابلىز نۇرەك ئۆيگە قايتىپ كەلدى. «ئۆز ئۆيۈمنىڭ خۇشلۇقى، پۈت ـ قولۇمـ نىڭ بوشلۇقى» دېگەندەك، ئۇ بىر خىل يېنىكلىك، ئازادىلىكنى ھېس قىلدى، ھەتتا ئۇنىڭغا ھەممە نەرسە ئۆزگەرگەندەك قىلدى. دېمىسمۇ، ئۇنىڭ ئۆزاقتىن بۇيان كۆتكەن ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئىشقا ئاشتى، ھاردۇقى چىقتى، مانا بۇ ئۇنىڭ ھاياتىدىـ كى ئەڭ چوڭ بەخت، ئەڭ چوڭ ئۆزگىرىش، ئۇتۇق ئىدى. بىرقانچە كۈندىن بۇيان ئۇنىڭ ھاردۇقى تولۇق چىقتى، ئېتىزغا ئۆگىنىپ قالغان، ئىشلەشكە كۆنۈپ قالغان خۇيى ئۇنى جىم تۇرغۇزمىدى، ئۇ ئېتىزغا، ئېغىلـ قوتانلىرىغا كىرىپ بۇرۇنقى ئادەت خاراكتېرلىك تىرىكچىلىكىنى قىلىشقا باشلىدى. مانا ئەمدى ئۇنىڭ ئىشلىرى خۇددى ئۇ ياشىرىپ قالغاندەك ئاسان يۈرۈشتى، ئېغىر ئىشلار مۇ يېنىك تۇيۇلدى! ئايبۇلاق مەكتەپكە باردى، ئوقۇشنى داۋاملاشتۇردى، ئۇ بەك خۇشال، ئۇنىڭدىكى قىزغىنلىق كىشىنى سۆيۈندۈرىدۇ. ئۇ ئۇرۇمچىدىن قايتىپ كېلىپ، مەكتەپكە بارغان

تۇنجى كۈنى كەچتە ئابلىز نۇرەك بىلەن تۇنساخان ئانا ئۇنىڭ بىر كۈنلۈك ئومۇمىي ئىشلىرىنى بىرمۇبىر سۈرۈشتە قىلدى؛ ئۇ ئوقۇتقۇچىلىرى ۋە ساۋاقداشلىرىدىكى ئۆزىگە بولغان قىزغىنلىق، كۆيۈنۈش ۋە پەخىرلىنىشلەرنى قالدۇرماي، ھاياجان ئىلكىدە بايان قىلىپ بەردى. ئۇ چوڭ ـ كىچىك تەرتىپ توغرىسىدا گەپ قىلىشنى ئۇنتۇلۇپ قالغانىدەك ئاتا ـ ئانىسىنى تەقەززا قىلىۋەتتى. ئاخىر تۇنساخان ئانا سورىدى. ئايبۇلاق:

ـــ قىينالمىدىم، ئاسانلا... چىقىرىۋەتتىم شۇ!ـــ دېدى. ئاتاـ ئانىنىڭ قەلبىدىكى ئەڭ چوڭ غەم ـ ئەندىشىمۇ يەنىلا مۇشۇ ئىش ئىدى. ئۇلار يېنىك تىن ئالدى، ئابلىز نۇرەكنىڭ دىلى ھېچقاچان كۆرۈلۈپ باقمىغان دەرىجىدە مەۋج ئۇردى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن تۇققۇز يىل داۋامىدا تارتقان ھېلىقى كەچمىشلەرنىڭ بىر قىسمى يەنە بىر قېتىم ئۆتۈشكە باشلىدى:

ئاھ، ئاشۇ يىللار! نەقەدەر كۈلپەتلىك، نەقەدەر قىيىن ئىدى ـ ھە؟ ئايبۇلاقنىڭ ھەر قېتىم كېسىلى قوزغالسا، ئۇلارنىڭ بېشىغا بالا ياغاتتى. بالىنىڭ قورسىقى ئېسىلىپ، بەدىنى ئىششىپ، ئاغرىق ئازابىدىن چىرايى كۆكىرىپ كېتەتتى؛ پۇتۇن بەدىنى ئۈيۈشۈپ قالاتتى. بەزىدە تېخى نەپسىمۇ بۇغۇلۇپ، كۆزلىرى پۇلتىيىپ چىقىپ، نىمجان ھالغا كېلىپ قالاتتى. بەزىدە تۇرۇپ يۇلقۇنۇپ ئۆزىنى ھەر تەرەپكە ئۇراتتى... ئاتا بىلەن ئانا ئۇنىڭ ئاشۇ ھالىغا تەڭ شېرىك بولۇپ تەڭ ئازابلىناتتى، خورلۇق پاتقاقلىرىغا مەھكۇم بولاتتى، قەلبى كۆيۈپ، باغرى تىلىنىپ گاراڭ بولۇپ قالاتتى. بىراق، «ئۆزۈم تاپقان بالاغا، نەگە باراي دەۋاغا» دېگەندەك ئۇلار بۇ ئازابنى، دەردىنى باشقىلارغا دېمەيتتى، بىلىندۈرمەيتتى؛ ھەتتا باشقىلارنىڭ بىلىپ قېلىپ مازاق قىلىشىدىن ئۆزىنى قاچۇراتتى. بەزىدە ئاشۇ ئازابلار ئاز كەلگەندەك، ئايبۇلاق تۈيۇقسىز قىزىتىپ پۈت ـ قوللىرى، بەدەنلىرى تارتىشىپ قالاتتى. ئاشۇنداق چاغدا ئۇلار نېمە قىلارىنى بىلەللمەي گاڭگىراپ ئۆزىنى قويارغا يەر تاپالماي قالاتتى. قىزىنى ئازابتىن قۇتۇلدۇرىدىغان قانداقتۇر بىر شىپاھلىق ئىشلارنى قىلىشقا قۇربىتى يەتمىگەنلىكىدىن يۇرىكى قىسىلاتتى. ھەر قېتىم كېسەل ئازاب سالغاندا ئۇلار ئوتتا كۆيگەن قىلدەك تولغىناتتى؛ ساقىيىپ بولغاندىن كېيىنمۇ يەنە قايتا قوزغىلىشىدىن ئەندىشە قىلاتتى، نېمىلا بولسۇن، ئۇلار ئاشۇ ئىشلارنىڭ ئالدىن تەيياردلىقىنى قىلىپ، ھەر خىل تەدبىر، ئامالالارنى ئويلاپ قويىاتتى، ئىزدىنىپ باقاتتى.

ئابلىز نۇرەك ئاشۇ يىللاردا بالىغا تەكرار شلانكا سالدۇرۇشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان يەرلىك تېۋىپلارنىڭ كۆپ قېتىم مەسلىھەتىنى ئالدى. بىر تېۋىپ ئۇنىڭغا قوي مېيى بىلەن ياڭاق مېغىزىنى قايناتىپ ئىچۈرۈشنىڭ ئۈسۇللىرىنى ئۆگىتىپ قويدى، ئابلىز نۇرەك شۇنداق قىلىپ ئېچۈرۈپ بېرىۋىدى، ئۇنۇمى تولىمۇ ياخشى بولدى. ئەينى چاغدا ئايبۇلاقنىڭ ئېغىرلىقى ئىككى كىلوگرام ئەتراپىدا بولۇپ، تېنى ئىنتايىن ئاجىز ئىدى، كالا سۈتى يېكى سۈت پاراشوكى بەرسە، كۆپ ھاللاردا قورسىقى ئېسىلىپ قالاتتى. تۇنىساخان ئانا ھەمىشە تاماق يېگۈزگەندە يۈمشاق چايناپ ھەسەل ياكى شېكەر بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ يېگۈزەتتى. ھېلىقى تېۋىپنىڭ كۆرسەتمىسىدىن كېيىن، ئۇلار بالىنى غىزالاندۇرۇشتا ئەقىل تاپتى، قوي مېيى بىلەن ياڭاق مېغىزىنىڭ شورپىسىغا قوناق ئۇنىدا ئۇماچ چېلىپ بېرىدىغان بولدى. گەرچە بالا چوڭ تەرەت قىلىدىغان چاغدا قورسىقىنى سىقىپ- مۇجۇپ راۋانلاشتۇرۇشقا توغرا كەلسىمۇ، بۇرۇنقىدىن نەچچە ھەسسە ياخشى بولدى. بارا - بارا بالىغا ئەت قونۇپ، كۈچ پەيدا بولدى، چىرايىغا قان يۈگۈرۈپ، بوۋاي بىلەن مومايدا ئۈمىد، ئىشەنچ پەيدا قىلدى...

مانا بۇگۈن ئاشۇ مۇشەققەتلىك، كۈلپەتلىك كۈنلەر كەلمەسكە كەتتى، بىراق ئاشۇ كۈنلەر ئۇنىڭ قەلبىدىن بىر كۈنمۇ كۆتۈرۈلۈپ كەتمىدى. چۈنكى، ئابلىز نۇرەك ئايبۇلاقنىڭ نورمال ئادەملەردەك ياشاپ، نورمال ئاردەملەردەك تۇرمۇش كۆچۈرۈشكە ئېرىشكەنلىكىدىن ئىبارەت بىرىنچى خۇشاللىقنىڭ قەدىرى- قىممىتىگە ئاشۇ كەچۈرمىشلەرنى ئەسلەش بىلەن يېتىدۇ.

كۈندىلىك خاتىرىدىن چاقنىغان نۇر

ئابلىز نۇرەكنىڭ ئىككىنچى بىر خۇشاللىقى ئۇنىڭ كۈندىلىك خاتىرىسىدىكى ئىشلار ئىدى. ئۇ ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۈرۈمچىدە يازغان كۈندىلىك خاتىرىسىنى پات - پات ۋاراقلاپ تۇردى. ئۇنىڭدىكى ھەربىر ئىش ئابلىز نۇرەك ئىلىسىنىڭ شاد - خۇرام، بەختلىك بولۇشىغا بۇاستە تەسىر كۆرسەتكەن ۋەتۇرتكە بولغانىدى. ئەنە ئاشۇ خاتىرە بەتلىرىدە مۇنداق بايانلار نۇرلىنىپ تۇراتتى:

رەھبەرلەر ھاياتىي كۈچ بەخش ئەتتى. ئابلىز نۇرەك ئايبۇلاقنى ئېلىپ ئۈرۈمچىگە

داۋالاتقىلى باردى. ئۇلارنى ئەكە دەسلەپ قارشى ئالغان كىشى يەنىلا موجۇەن شۇجى بولدى. ئۇ ئۇنىڭ تۇرمۇش، داۋالىنىش قاتارلىق بىر قاتار ئىشلىرىنى كونكرېت، ئەتراپلىق ئورۇنلاشتۇردى ۋە ئايبۇلاقنى ئوپېراتسىيە قىلىشتىن تارتىپ، داۋالاشقىچە بولغان جەريانلارنىڭ ھەممىسىدە سۆرۈشتە قىلىش، ئورۇنلاشتۇرۇش، يوقلاش ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرلەرگە ئەھۋالنى دوكلات قىلىشقىچە ئۆزى بىۋاستە تۇتۇتى، ھەرقانچە ئالدىراش بولسىمۇ ئايبۇلاقنى، ئابلىز نۇرەكنى ئېسىدىن چىقارمىدى. ئۇ يەنە خەلق ئىشلار نازارىتىنىڭ ئىجتىمائىي ئىشلار ۋە ئىجتىمائىي پاراۋانلىق باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، «ئەتە پىلان» ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى ئابلەت داۋامەتنى ئايبۇلاقنىڭ ئومۇمىي ئىشلىرىغا كونكرېت مەسئۇل قىلدى. ئابلەت داۋامەت ئايبۇلاقنىڭ داۋالىنىشىنى ماسلاشتۇرۇش، يېتەكلەش خىزمەتلىرىنى ئەستايىدىل ئىشلىدى ۋە ئايبۇلاق داۋالىنىش جەريانىدا ۋە داۋالىنىپ ساقايغاندىن كېيىنكى كۈتۈش، تۇرمۇش ئورۇنلاشتۇرۇش، سایاھەت قىلدۇرۇش، ئىجتىمائىي پائالىيەتلەرگە تەشكىللەش ئىشلىرىنى بىر ـ بىرلەپ قىلدى. ئۇ شۇنداق ئالدىراش بولسىمۇ، ۋاقىت ئىچىدىن ۋاقىت چىقاردى ۋە دەم ئېلىش كۈنلىرىدىمۇ ئايبۇلاقنىڭ تۇرلۇك ئىشلىرىنى بېجىرىپ، ئۇنىڭ سالامەتلىكىنىڭ تېزرەك ئەسلىگە كېلىشىگە كۈچلۈك تۇرتكە بولدى. خەلق ئىشلار نازارىتى يەنە ئايبۇلاقنىڭ نەچچە ئون مىڭ يۈەنلىك داۋالىنىش، مۇلازىمەت بىلەن تەمىنلىنىش ھەققىنى كۆتۈرۈۋەتتى.

مۇشۇ مەزگىلدە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بىيۇروسىنىڭ ئەزاسى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومىنىڭ شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەن، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ئىسمائىل تىلۋالدى قاتارلىق رەھبەرلەر مۇناسىۋەتلىك ئورگان، تەشكىلات ۋە ئاساسىي قاتلاملاردىكى رەھبىرىي يولداشلارغا كۆرسەتمە بېرىپ، ئايبۇلاقنىڭ تېزرەك ساقىيىشى ئۈچۈن بېشىل چىراغ يېقىپ بەردى. ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى لىيەن جىچىيەن، قەشقەر ۋىلايەتلىك پارتكومىنىڭ شۇجىسى شى داگاڭ، ۋىلايەتلىك پارتكومىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى جياۋ شىنيۇ، قەشقەر مەمۇرىي مەھكىمە خەلق ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ھېلىمجان ئابلىز قاتارلىقلار ئابلىز نۇرەكنىڭ ھەر جەھەتتىكى ئىشلىرىنى ئەستايىدىل ماسلاشتۇردى. مارالبېشى ناھىيىلىك پارتكومىنىڭ شۇجىسى لى كاشېڭ ئابلىز نۇرەك ئائىلە

لىسىنىڭ ئىشىنى ناھىيىنىڭ كۈندىلىك ئىشىنى تۈتقاندەك تۇتتى. شۇنداق قىلىپ، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەتلەردىكى رەھبەرلەرنىڭ قىزغىن قوللىشى، يارىدەم بېرىپ كۆيۈنۈشى ئارقىسىدا ئايبۇلاقنىڭ كېلەچىكى نۇرلاندى.

ئاق خالاتلىق پەرىشتىلەر باھار ھارارىتى چاچتى. ئاپتونوم رايونلۇق خەلق دوختۇرخانىسى ئايبۇلاقنى داۋالاش ۋەزىپىسىنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئۈستىگە ئالغاندىن كېيىن، بارلىق كۈچى بىلەن داۋالاش، بارلىق كۈچى بىلەن ئەك ياخشى مۇلازىمەت قىلىش، بارلىق كۈچى بىلەن مۇۋەپپەقىيەتلىك داۋالاشتىن ئىبارەت تەشەببۇسنى ئوتتۇرىغا قويدى. شۇنىڭ بىلەن بىر چاغدا ئىلغار تېخنىكىنى قوللىنىش، داڭلىق دوختۇرلار داۋالاش، ئىقتىدارلىق سېستىرالار پەرۋىش قىلىشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرى ۋە كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ئارزۇسىنى نامايان قىلدى. مەخسۇس دوختۇر، مەخسۇس سېستىرا، مەخسۇس كارىۋات قاتارلىق يۇقىرى دەرىجىلىك داۋالاش، مۇلازىمەت تەرتىپىنى يولغا قويدى. دوختۇرخانا رەھبەرلىرى ۋە داڭلىق دوختۇرلار كۆپ قېتىم باش قوشۇش يىغىنى، مۇھاكىمە ئويۇشتۇرۇپ، ئايبۇلاقنى تەلتۆكۈس داۋالاپ ساقايتىشنىڭ لايىھىسىنى مۇزاكىرە قىلدى ۋە ئۇنى بېراتسىيە قىلىش تەرتىپلىرىنى بېكىتتى. شۇنىڭغا ئاساسەن تەرتىپلىك داۋالاش مۇلازىمىتىنى قانات يايدۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئايبۇلاقنى 2- ئاينىڭ 24- كۈنى بىرىنچى قېتىم، 4- ئاينىڭ 25- كۈنى ئىككىنچى قېتىم ئوپېراتسىيە قىلىپ، مەقسەت پۈتەيلىكىنى تەلتۆكۈس ساقايتتى. ئاشۇ تەشۋىشلىك مىنۇتلار ئابلىز نۇرەك بىلەن تۇنىساخان ئانىغا شۇ قەدەر قىيىن ۋە مۇشكۈل تۇيۇلغان بولسىمۇ، دوختۇر - سېستىرالارنىڭ قىزغىن، سەمىمىي مۇئامىلىسى ئۇلارنىڭ روھىنى كۆتۈرۈپ، خىتىرجەم قىلدى؛ ئاشۇ چاغدىكى قىزغىنلىق، ئىنسانپەرۋەرلىك تۇيغۇلىرى ئۇلارنى ئاجايىپ چوڭقۇر ھاياجانغا چۆمۈلدۈردى. كۆرگەن كۈلپەتلىرىنىڭ مانا شۇنىڭ بىلەن ئاخىرلاشقانلىقىنى ھېس قىلىپ، كۆز يېشى قىلدى. دوختۇرخانا يەنە ئۇنىڭغا ھەر تەرەپلىمە قۇلايلىقلارنى يارىتىپ بەردى.

كۆيۈملۈك كىشىلەر ئاسايىشلىق تىلەپ مەدەت بەردى. ئابلىز نۇرەك قايسى كۈنى ئۇرۇمچىگە قەدەم باستى، شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇنىڭغا ئاسايىشلىق، قۇت تىلىگۈچىلەر، مەدەت بەرگۈچىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى. سېخىي، مەرد ئوغلانلار، جەسۇر قىلىك، پاراسەتلىك، باغرى ئاتەش ئايالار ھەر خىل نەرسىلەرنى كۆتۈرۈپ بېرىپ،

ئايبۇلاقنى يوقلاپ، ئىنسانىي قەلبىنى ئىپادىلىدى. ئاشۇ كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا بىر تەسىرلىك ئىش بار : ئابلىز نۇرەكلەر دوختۇرخانىدىن چىقىپ، قەشقەرگە قايتىش ئالدىدا، يەنى 5ـ ئاينىڭ 16ـ كۈنى ئۇلار چۈشكەن خەلق ئىشلار نازارىتى مېھمانخانىسىغا بىر قىز كىرىپ كەلدى ۋە بىر جۈپ ئالتۇن زىرىنى ئايبۇلاققا تەقدىم قىلدى. سۇرۇشتۇرۇشتىن مەلۇم بولدىكى، بۇ زىرىنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ئىشلار نازارىتىدىن پېنسىيگە چىققان نىياز تۆمۈرنىڭ ئايالى ماھنۇر كىرگۈزگەن بولۇپ، ئۇ ئايبۇلاقنىڭ ھېكايىسىنى باشقىلاردىن ئاڭلاپ قاتتىق تەسىرلەنگەن ۋە 20 نەچچە يىلدىن بۇيان ساقلاپ كەلگەن بىر جۈپ ئالتۇن زىرىسىنى ئۇنىڭغا يادنامە قىلىغانىدى، بۇ چىن، نۇرانە قەلبىنىڭ يالدامسى ئىدى. دەل مۇشۇنداق كىشىلەردىن نەچچە يۈز كىشى ئايبۇلاق داۋالىنىۋاتقان مەزگىلدە چىن قەلبىنى ئاشۇنداق ماددىي نەرسىلەر بىلەن نامايان قىلدى. ئۇلارنىڭ ئىئانە قىلغان پۇللىرىمۇ 6000 يۈەندىن ئاشتى. ئابلىز نۇرەك ئەنە شۇنداق كىشىلەردىن بىر قىسمىنىڭ ئىسمىنى، ئادرېسىنى يېزىۋالىدى، يەنە نۇرغۇن كىشى ئىسىم ـ شەرىپىنى دەپ بەرمەي كېتىپ قالدى. ئەمما، ئۇلارنىڭ سېيماسى ئابلىز نۇرەكنىڭ قەلبىدە نۇرلىنىپ تۇرىدىغان ئابىدە بولۇپ ئۇ-يۇپ قالدى.

گۈزەللىككە يۈزلەنگەن كېلەچەك

ئابلىز نۇرەكنىڭ ئۇچىنچى بىر خۇشاللىقىمۇ بار ئىدى. ئۇ ئۇرۇمچىدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، نەزىرىنى ئېغىل ـ قوتانلىرىغا ئاغدۇردى ۋە ئايبۇلاققا ئوخشاشلا سۆيۈندى، چۈنكى ئۇنىڭ ئېغىلىدىكى قوي ـ قوزىلىرى ئاۋۇپ قالغانىدى. ئۇ بۇ چاغدا بەكلا ھاياجانلاندى ۋە ئۆتكەن بىر مەزگىلدىكى ئىشلارنى ئەسلەپ قالدى. بۇ-نىڭدىن 10 يىللار ئىلگىرى ئابلىز نۇرەك ئائىلىسى باشقىلارغا ئوخشاشلا دېھقانچىلىقتىن ئارقا ـ ئارقىدىن مول ھوسۇل ئېلىپ، شۇ دەۋرگە خاس ھاللىنىپ قېلىشقا باشلىغانىدى. باي بولىدىغانغىمۇ پۈرسەت ۋە ئاز ـ تولا دەسمىي ھازىرلىغانىدى. قوي- قوزىلىرى ئاۋۇپ 10 نەچچىگە يېتىپ، دەمال مېھمان كەلسە، بىرەر قوينىڭ كاللىسىنى ئالغۇدەك ماغدۇرغىمۇ ئېرىشكەنىدى... دەل ئاشۇ چاغدا ئۇنىڭ ئائىلىسىگە ئايبۇلاق قوشۇلىدى، شۇ يىلى بىر قويىي ئۇچنى تۇغۇپ ئامەت ئاتا قىلدى. بىراق، ئايبۇلاقنىڭ كېسىلى

تۇپەيلدىن، ئابلىز نۇرەك قوي ـ قوزىلىرىنى بىر ـ بىرلەپ سېتىشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ بىچارە ئادەمنىڭ قوتىنىدىكى قويلار كۇن ساناپ ئازىيىپ كەتتى. ئەينى چاغدا ئابلىز نۇرەك ئائىلىسىنىڭ كىشى بېشى يىللىق كىرىمى 600ـــ 700 يۇەن ئەترا- پىدا بولۇپ، كەنتتىكى ئالدىن باي بولغان باشقا كىشىلەرنىڭ يىللىق كىشى بېشى كى- رىمىمۇ ئاران شۇنچىلىق ئىدى. شۇڭا، ھەممە ئادەم ئۆز ھەلەكچىلىكى بىلەن باشقىلارغا ياردەم بېرەلمەيتتى. ئابلىز نۇرەكمۇ ئۆزىگە تايانمىسا بولمايتتى. ئەينى چاغدا ئايبۇلاقنىڭ ئوپېراتسىيىسى كېچىك بولسىمۇ، ئۇنۇمى تۆۋەن بولغانلىقى، مەقئەت ئەتراپىنىڭ ئانا- تومىيىلىك باغلىنىشلىرى ئېغىر دەرىجىدە بۇزۇلغانلىقى سەۋەبىدىن، ھەر قېتىملىق داۋالىنىش، ئوپېراتسىيە قىلدۇرۇشنىڭ دەرىجىسى چوڭىيىپ باردى ۋە ئۇنىڭ ئىقتىسا- دىي چىقىمىمۇ كۆپ بولدى. شۇڭا ئۇ، ئايبۇلاقنى ھەر قېتىم چوڭ داۋالىتىشقا تۇغرا كەلسە، بىر يىل ياكى ئىككى يىل پۇل يىغاتتى، مال ـ چارۋا بېقىپ، سېتىپ پۇل قىلىپ داۋالاش راسخوتى تەييارلايتتى. شۇ ۋەجدىن، ئابلىز نۇرەك ھەتتا قۇربان ھېيىت كەل- سىمۇ، قۇربانلىق قىلماي، قۇلقىنى يوپۇرۇپ، ئېتىزدا ئىشلەش، تىرىكچىلىك قىلىش بىلەن تۇققۇز يىلنى ئۆتكۈزدى. مۇشۇ جەريانىدا ئائىلىسىنىڭ يەيدىغان ئاشلىقىنى، ئايا- نىۋاتقان تېرەكلىرىنى ساتتى، پاختا ساتقان پۇلىنى، تېجىگەن پۇللىرىنى، قەرز ئالغان پۇللىرىنى ئايبۇلاقنىڭ كېسىلى ئۇچۇن سەرپ قىلدى. قەيسەر، شىجائەتلىك بۇ بۇۋاي بالىغا ئاشۇ دەرىجىدە بارلىقىنى ئاتاپ ئىنسانىي قەدىر ـ قىممىتىنى چاقناتتى. بىچارە ئاي- بۇلاقمۇ دادىسىنىڭ دەردىنى بىلگەچكە، بىر پۇڭ پۇلىنىمۇ تېجىدى، دادىسىنىڭ ئۇنى مەكتەپكە ئاپىرىشقا ۋاقتى يەتمىسە، بىر يۇەن بېرىپ كىرا موتسىكلىتىغا چىقىرىپ قوي- سا، ئۇ دادىسىنىڭ قارىسى يېتكەندە، موتسىكلىتنىن چۇشۇپ قېلىپ مېڭىپ بېرىپ، ھېلىقى بىر يۇەن پۇلنى تېجىدى، ئۇنىڭ بۇنداق تېجىگەن پۇللىرىمۇ بىر نەچچە يۇز يۇ- ەنگە يېتەتتى. ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى ئەنە شۇنداق مۇشكۇل ئۆتكەچكە، تۇزۇكرەك غىزا- لىنىش، تۇزۇكرەك كىيىنىش، تۇزۇكرەك ئۆي تۇتۇشلاردىن سۆز ئاچقىلى بولماي كەلگەنىدى...

مانا بۇگۇن ئۇنىڭ ئاشۇ كۇنلىرى كەلمەسكە كەتتى. ئۇنىڭ پاراسىتى ۋە ئىنسان- لىق خىسلىتىگە تەرەپ ـ تەرەپتىن ئالقىش سادالىرى ياغدى، شەرەپ گۇللىرى تاج بولۇپ بېشىغا قونۇشقا باشلىدى. خەلق ئۇنى قوللىدى، پارتىيە، ھۆكۇمەت ئۇنى يۆ- لىدى. مانا مۇشۇ ئۇنتۇلماس ئىشلار قاتاردا يېقىندىن بۇيان مۇنداق بىر قانچە خىل

دۇردانە- يادنامە بارلىققا كەلدى: 6- ئاينىك 2- كۈنى ئابلىز نۇرەك 2005- يىلى شىنجاڭلىقلارنى تەسىرلەندۇرگەن 10شەخسىنىڭ بىرى بولۇپ مۇكاپاتلاندى؛ 6- ئاينىك 17- كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم تەشكىلات بۆلۈمى رەھبەرلىرى ئابلىز نۇرەككە بىر دانە كىچىك تېپتىكى تراكتور، سوقا، سېيالكا، ئورۇش، ئادالاش ماشىنىسى قاتارلىق 30 مىڭ يۈەن قىممەتلىكى دېھقانچىلىق ماشىنا سايمانلىرىنى ئىئانە قىلدى؛ شۇ كۈنى يەنە قەشقەر ۋىلايەتلىك پارتكوم تەشكىلات بۆلۈمىمۇ ئابلىز نۇرەكنى پارتىيە قورۇلغانلىقىنىڭ 85 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن 2000 يۈەن پۇل بەرگەن يوقلىدى، ئابلىز نۇرەك بۇ پۇلنى ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ ماۋزېدۇڭ شۇجىسى ئابدۇقېيىۇم مۇھەممەتنىڭ قولىدىن تاپشۇرۇپ ئالغاندا كۆپتىن-كۆپ رەھمەت ئېيتقۇدى. بۇنىڭدىن باشقا، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ئىشلار نازارىتى 100 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ، ئابلىز نۇرەككە ئولتۇراق ئۆي سېلىپ بېرىشنى قارار قىلدى ھەمدە 7- ئاينىك 3 - كۈنى موجۇەن، ئابدۇقېيىۇم مۇھەممەتلەر سېرىقبۇيا بازىرىغا بېرىپ، بازارلىق ھۆكۈمەت ئابلىز نۇرەككە ئاجرىتىپ بەرگەن بىر مو يەرگە ئۆي سېلىپ بېرىش مۇناسىۋىتى بىلەن لېنتا كەستى. مۇراسىمدا يەنە تارىم نېفىتلىكى ئىتتىپاق كومىتېتى ئابلىز نۇرەكنىڭ نەۋرىلىرىنىڭ ئوقۇش راسخوتى ئۈچۈن 20 مىڭ يۈەن ئىئانە قىلدى. خەلق ئىشلار نازارىتى يەنە ئابلىز نۇرەك مەخسۇس فوندى تەسىس قىلىپ، دەسلەپكى قەدەمدە 300 مىڭ يۈەن توپلىدى؛ 2006- يىل 6- ئاينىڭ 26-كۈنى قەشقەر ۋىلايەتلىك پارتكوم، مەمۇرىي مەھكىمە، 7 - ئاينىڭ 12 -كۈنى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ئابلىز نۇرەككە ۋىلايەت، ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك مۇنەۋۋەر كومپارتىيە ئەزاسى دەپ نام بەردى.

مانا بۇلار ئابلىز نۇرەكنىڭ شادلىق ئىچىدىكى ئەسلىمىلىرى ۋە يۈرىكىنى تەشكەككۇرگە، ھاياجانغا، بەخت ۋە چىنلىققا چۆمدۇرىدىغان ناخشىلار، يېڭى، شۇنداقلا مەڭگۈ جارانگلاپ تۇرىدىغان ناخشىلارنىڭ مەنبەسى ئىدى!

خاتىمە

كىشىلىك ھايات مۇرەككەپ، يولى ئەگرى - توقاي بولىدۇ، دەل ئاشۇ زىددىيەتلە-

لەر ئىچىدە مۇھەببەت بىلەن نەپرەت، ۋاپاسىزلىق بىلەن ۋاپادارلىق مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. بۇ كىشىلىك ھاياتنى تەكشەيدىغان تەكشەك، شۇنداقلا ياخشى بىلەن ياماـ نى، گۈزەللىك بىلەن رەزىللىكنى كىشىلەرگە كۆرسىتىپ بېرىدىغان ئەينەك بولۇش رولىنى ئويناىدىغان مۇھىم ۋاستە. مۇھەببەت كىشىلەرنى بىر ـ بىرىگە چاتىدۇ. سۆيگۈ ۋە ۋاپادارلىق كىشىلەرنى بىر ـ بىرىگە مېھرىبان ھەم كەڭ قورساق قىلىدۇ.

ئەسلىدە ئەڭ گۈزەل نەرسە دۇنيا، ئۇ شۇ قەدەر گۈزەل بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ ئاـ لەمدىكى شۇنچىلىك كۆپ ۋە ھېسابسىز مەۋجۇداتلارنى قوينىغا سىغدۇرالايدۇ. شۇڭا، بارلىق مەۋجۇداتلارمۇ گۈزەللىككە مۇيەسسەر بولالىغان، مەۋجۇداتلارنىڭ، تەبىئەتنىڭ بۇنداق گۈزەللىكى ئادەملەرنى يارىتىدۇ، ئۇنىڭغا ھەم گۈزەللىكنى جەم قىلىدۇ. دېمەك، ئادەملەرمۇ گۈزەل، مۇھىمى ئادەملەرنىڭ قەلبى گۈزەل. چىن مەنـدىن ئالغاندا، دۇنيادا بىرمۇ مېھرسىز، قەلبى قىرتاق ئادەم يوق. شۇڭلاشقا، ئادەملەر قىينىچىلىق ۋە جاپا ـ مۇشەققەت بەدىلىگە پەرزەنت قالدۇرىدۇ، كۆچلۈك مەنىـۋى جاسارەت، ئەقىدە، ئىخلاس بىلەن ئەتىلمە ھالدىكى باللارنى بېقىپ ئادەم قىلىدۇ. مانا بۇ دۇنيانىڭ ھەقىقىتى، ئادەملەرنىڭ ماھايىتى، شۇنداقلا ئۇ ئادەملەر ئۈچۈن ھەـ قىقىي بەختنىڭ بېشارىتى ۋە نامايان قىلىنىشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئادەم دۇنياغا بىرلا قېتىم كېلىدۇ. بۇ ئادەم ۋە تەبىئەت ئۈچۈن تېپىلغۇسىز پۈرـ سەت! ئادەملەر ھاياتنى قەدىرلىسە، ئۆزىنى چۈشەنسە، باشقىلارنى سۆيەلەيدۇ، ئۆزىنى سۆيەلسە، باشقىلارنى قەدىرلىيەلەيدۇ. كىشىلىك ھاياتنىڭ قىممىتىنى، ئۆزىنى يارـ تالايدۇ. بۇنداق كىشىلەر قەھرىمانلىق شەجەرىسى ياكىرىتالايدۇ ۋە ئىزناللىرىدىن نەـ مۇنە داستانلىرى يېزىپ، كېلەچەكتىكى ئەۋلادلىرىغا قالدۇرالايدۇ. شۇ جەريانداـ بەـ زىلەرنىڭ روھىي قەھرىمان، بەزىلەرنىڭ ئوبرازى قەھرىمان، بەزىلەرنىڭ جاسارىتى قەھرىمان بولىدۇ. ئۇ ھەم دەۋر قوينىدا يارىلىدۇ ھەم دەۋر قوينىدا نۇرلىنىدۇ. بـۇـ گۈنكى دەۋر بىزگە بۇ نۇقتىنى ئەينەن كۆرسىتىپ بەردى: دەۋر يارىتىپ بەرگەن پۈرسەت ۋە ئاسايىش دەۋر قەھرىمانلىرى ئۈچۈن پۈتمەس ـ تۈگىمەس مەنبە بولـ دى. قاتتىق يەر تەۋرىگەن ئاشۇ يىلى نۇرغۇن بالا يېتىملىك ئازابىغا دۇچار بولۇۋـ دى، مارالبېشى ناھىيىلىك پارتكوم ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىـن شۇجىسى مەمتىمىن زۇنۇنغا ئوخشاش پارتىيىنىڭ ياخشى كادىرلىرى باش بولۇپ ئوتتۇرىغا چىقىپ، يېتىم باللارنىڭ باش پاناھى بولۇشقا ئۆزىنى ئاتىدى، يەنە شۇـ

نىڭغا ئوخشاش سانسىزلىغان ھېسداشلىق قىلغۇچى پىدائىيلارمۇ باللارنى بېقىۋالدى ۋە قۇتقۇزدى؛ ئەخلاق ـ دىيانىتى يوقالغان، ئىنسانلىق غۇرۇرى پەسكەشلىكىگە دۇچار بولغان ئاتا بىلەن ئانا مېيىپ قىزىنى رەھىمسىزلەرچە تاشلاپ قويۇۋېتىدى، ئابلىز نۇرەكتەك بىغۇبار، قەلبى گۈزەل، ئادىمىيلىك سالاپىتى پارلاپ تۇرىدىغان بىر ئاددىي ئادەم بېقىۋېلىپ، بارلىقىنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە ئىنسانپەرۋەرلىك داستانىنى ياراتتى! مانا بۇ خەلقىمىزنىڭ ئىنسانىي پەزىلەتكە ئىگە، چەكسىز مېھرىبانلىققا تولغان سەمىمىيىتىنىڭ نامايان قىلىنىشى؛ مانا بۇ پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ باللارغا، كېيىنكى ئەۋلادلارغا ئەزەلدىنلا كۆڭۈل بۆلۈپ كەلگەنلىكىنىڭ نەتىجىسى؛ جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ بىر ئادەم قېيىنچىلىقتا قالسا، ھەممە ئادەم تەڭ ياردەم بېرىشتەك ئەنئەنىسىنىڭ نامايان قىلىنىشى! بىز مۇشۇنداق دەۋردىن خۇشال بولايلى، بىز مۇشۇنداق دەۋردىن سۆيۈنەيلى!

2006 ـ يىل 7 ـ ئاي

ئىنسانپەرۋەرلىك قانداق نۇرلاندى

ـــ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ئىشلىرى نازارىتى پارتكۇ-رۇپپىسىنىڭ شۇجىسى موجۇەن بىلەن سۆھبەت

ئابلەت جۇمە تۇپراق: ھۆرمەتلىك موجۇەن شۇجى، ياخشىمۇ سىز؟ مەن «سۇبھىدىن بالقىغان سۆيگۈ» ناملىق كىتابىنىڭ يازغۇچىسى. سىز بىلەن سۆھبەتتە بولغىنىمدىن خۇشالمەن. مەن سىزنى ئابلىز نۇرەك قىزغىنلىقى ئەۋج ئالغاندىن باشلاپ تونۇدۇم. شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقى ۋاڭ لېچۇەن شۇجىگە، ئىسمائىل تىلىۋالدى رەئىسكە، سىزگە، شۇنداقلا سىلەر ئارقىلىق پارتىيە ۋە خەلق ھۆكۈمىتىگە چىن دىلىدىن رەھمەت ئوقۇپ، قەلبىدىكى تەشەككۈرىنى ئىزھار قىلدى. دېمەك، سىز باشلاپ بەرگەن سەمىمىي غەمخورلۇق سوتسىيالىستىك جەمئىيەتنىڭ، خەلقنىڭ ئارزۇ ۋە تەلىپىنى ئەكس ئەتتۈردى ۋە كىشىلەرگە سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتىكى خەلق ئىشلار خىزمىتىنىڭ مۇھىم ئورنىنى يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا تونۇتتى. نۆۋەتتە، ئابلىز نۇرەكتىن ئىبارەت تېپىك شەخس ياراتقان ئىنسانپەرۋەرلىك سىزگە ئوخشاش پارتىيىنىڭ ياخشى رەھبىرىي كادىرى ئارقىلىق نۇرلۇق ئابىدىگە ئايلىنىپ، «سەككىز شەرەپ، سەككىز نومۇس» نى ئەۋج ئالدۇرۇشنىڭ نامايانداسى بولۇپ قالدى. سىزنىڭ بۇ جەھەتتىكى تەسراتلىرىڭىزنى كەڭ ئاۋامغا ئاڭلاتقۇم بار. تەپسىلىيرەك سۆزلەپ بەرگەن بولسىڭىز؟

موجۇەن شۇجى: ئابلىز نۇرەكنىڭ مېنى ئەڭ تەسىرلەندۈرگىنى ئۇنىڭدىكى ئىنسانپەرۋەر روھ. روھ ئادەمنى جاسارەتكە ۋە پاراسەتكە ئىگە قىلىدۇ. ئابلىز نۇرەكتە يېتىلگەن روھـــ سەمىمىي، شەخسىيەتسىز، ساپ ھەم گۈزەل، يېمىرىلمەس بولۇپ، بۇنى ئۇ ئۇزاق يىل داۋاملاشتۇرغان. شۇڭا ئۇ، كىشىلىك ھاياتىدا قاتمۇقات قىيىنچى-

لىق ۋە ئازابقا دۇچار بولسىمۇ، ھەممىگە بەرداشلىق بېرىپ، مەزمۇت ياشاپ كەلگەن. ئۇنىڭ روھىدا ئادەمگە كۆيۈنۈش، ئادەمنى قۇتقۇزۇشقا بەدەل تۆلەشتەك ئېسىل قەدىر ـ قىممەت تۇيغۇسى بار. مانا بۇ چوڭ جەھەتتىن پۈتۈن جەمئىيەتكە ئىلھام بەرسە، كىچىك جەھەتتىن ھەربىر ۋىجدانلىق كىشىنى ھاياجانغا سالىدۇ. بۇ جەھەتتە ئۇ ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىن ھالقىپ، ئىنسانىي پائالىيەتلەرنىڭ ئومۇمىي ھەقىقىتىنى ئېچىپ، ئىنسان ھاياتلىقىنىڭ بىخەتەرلىكى ۋە ساغلاملىقىغا كۆڭۈل بولۇشنىڭ ئاساسىي مېلودىيىسىنى يەنە بىر قېتىم يېزىپ بەردى، شۇنداقلا ئۇنى كەڭ ۋە چوڭقۇر مەنىدىن يېشىپ بەردى. ئۇنىڭدىكى روھ كىشىلەرگە «شەرەپ ـ نومۇس» تۇيغۇسىنى ئەڭ كونكرېت كۆرسىتىپ بەردى. چۈنكى، ئۇ قىلغان ھەربىر ئىشنىڭ چەكسىز چېگرىسى بەكمۇ ئېنىق. مانا مۇشۇنداق بىر قاتار مۇھىم نامايانداىلەر كىمنى ھاياجانغا سالمايدۇ دەيسىز؟ «سەككىز شەرەپ، سەككىز نومۇس» قارىشى تىكلەش جەريانىدا، ئابلىز نۇرەكنىڭ ئىشلىرىنى ئۆرنەك قىلىشقا، تەتبىقلاشقا ئەرزىيدۇ. شۇنداق قىلالىساق، بۇ جەھەتتە چوقۇم مۇئەييەن نەتىجىلەر قولغا كەلمەي قالمايدۇ. قىسقىسى، ئابلىز نۇرەك مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنىڭ ياخشى باشلامچىسى، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ياخشى ئۆلگىسى، ئۇنىڭ ھەربىر ئىشى تىپىك نەمۇنە بولۇشقا مۇناسىپ. شۇڭا ئۇ، يەنىمۇ نۇرغۇن كىشىلەرگە ئىلھام بېرىپ، ئۇلارنىڭ قەلبىدە يىلتىز تارتىدۇ.

ئابلەت جۇمە تۇيراق: ئىنسانپەرۋەرلىك ئوقۇمى ئاددىيلا ئاڭلانسىمۇ، ئۇنىڭ دائىرىسى بەكمۇ كەڭ، شۇنداقلا ئۇنىڭ ھەربىر ئىشتىكى قىممىتى ئوخشاش بولمايدۇ. ئابلىز نۇرەكنىڭ خسلىتىدە نۇرلانغان ئىنسانپەرۋەرلىكنى ئەينى چاغدا سىز قايسى نۇقتىدىن ھېس قىلغان؟

موجۇەن شۇجى: شۇنداق ئېيتىشقا بولىدۇكى، ئىنسانپەرۋەرلىك ناھايىتى چوڭ تېما. ئۇنى ئابلىز نۇرەك روھىيىتىگە تەتبىقلىساق، بۇ ئادەمدە ئەكس ئەتكەنى ناھايىتى مۇھىم بولغان بىر قىسمى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىمىز. مەن ئابلىز نۇرەكتىكى روھنى دەسلىپىدە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى نۇقتىسىدا تۇرۇپ ھېس قىلغان ۋە چۈشەنگەندىم. كېيىن، بىز ئۇنى يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ئارقىلىق ئۇنىڭدىكى روھنىڭ كەڭ مەنىلىك ۋە يۇكسەك ئېتىقاد بىلەن يۇغۇرۇلغان روھ ئىكەنلىكىنى تونۇپ يەتتۇق. بىر ئادەمدىكى ھەقىقىي ئىنسانپەرۋەر روھ ئۇنچىلىك ئاددىي بولمايدۇ. يەنى، ئىنسانپەرۋەرلىك دۇنياۋى ئومۇمىيلىققا ئىگە بولغان، پۈتكۈل ئىنسانىيەت

ئارزۇ قىلىدىغان، تەلپۈنىدىغان ۋە شۇنداق قىلىشنى شەرەپ دەپ بىلىدىغان كەڭلىككە ئىگە. ئىنسانپەرۋەرلىك بىزگە كىشىلىك ھاياتنى قەدىرلەشنى، دۇنيانى تونۇش ۋە ئۆزگەرتىشنى ئۆگىتىدۇ؛ ئۇ يەنە بىزگە كەڭ قورساق، رەھىمدىل بولۇشنى ئۆگىتىدۇ؛ ئىنسانپەرۋەرلىككە بېغىشلانغان روھ شەخسىيەتسىز بولىدۇ، دەل ئاشۇنداق ئادەملەرلا بارلىقنى ئاتاش بەدىلىگە ئىنسانىيەتكە تۆھپە قوشۇپ، ھايات ئىزنالىرىنى نۇرلاندۇرۇپ، ئۆچمەس ئابىدىلەرنى تىكلەش پۇرستىگە ئېرىشەلەيدۇ.

ئابلەت جۇمە تۇپراق: جەمئىيىتىمىزدە ئابلىز نۇرەككە ئوخشاش بالا بېقىۋالغانلار كۆپ. سىزنىڭچە، ئۇلارغا قانداق مۇئامىلە قىلىش، نېمىلەرنى قىلىپ بېرىش كېرەك؟

موجۇمن شۇجى: بالا بېقىۋېلىش مەڭگۈ داۋاملىشىدىغان ئىش، ئۇ ئەنئەنىگە ئوخشاپ كېتىدۇ. لېكىن، بالىنى قانداق بېقىش، بولۇپمۇ ئايبۇلاقتا ئوخشاش مېيىپ، ئاجىز بالىلارنى قانداق بېقىش مەسىلىسى پۈتكۈل جەمئىيەت دىققەت قىلىدىغان مەسىلە. ئەلۋەتتە، بالا بېقىۋېلىش بىلەن بالا تېپىۋېلىپ بېقىش، ساغلام بالىنى بېقىش بىلەن ساغلام بولمىغان، جىسمانىي، روھىي ئېيىپى بار بالىلارنى بېقىش- تەربىيىلەش تۇپتىن ئوخشىمايدۇ. ئېنىقكى، ساغلام بولمىغان بالىلارنى بېقىش بەك قىيىن. ئاتا-ئانىلار، باققۇچىلار، ھەتتا پۈتكۈل جەمئىيەت شۇ خىل بالىلارنى بېقىش - تەربىيە-لەشتە ناھايىتى زور قوربان بېرىش بەدىلىگە مەلۇم نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرەلەيدۇ. ئابلىز نۇرەك بىلەن ئايبۇلاقنىڭ كەچۈرمىشى بۇنىڭ تىپىك دەلىلى. مۇشۇ خىل ئىش، مۇشۇ خىل بالىلار جەمئىيىتىمىزدە يەنە تۈركۈملەپ بولۇشى مۇمكىن. ئۇلارنى ئابلىز نۇرەككە ئوخشاش ئاقكۆڭۈل كىشىلەر تەربىيىلەۋاتقان بولۇشى، ئاشكارلانمىغان بولۇشى مۇمكىن. مەن شۇنداق قارايمەنكى، ئاشۇ خىل بالىلار ئىجتىمائىي ھادىسىلەردىن پەيدا بولغان، بالا تاشلىۋېتىشمۇ بىر خىل ئىجتىمائىي ھادىسە كاتېگورىيەسگە كىرىدۇ. شۇڭا، بۇ ھادىسىلەر كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈشى، ئاڭ - تۇيغۇسىنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈشى نەتىجىسىدە ئازىيىدۇ، ئاخىرىدا يوقلىدۇ. ناھايىتى ئېنىقكى، بېقىۋېلىنغان، جىسمانىي، روھىي كەمتۈكلۈكى بار بالىلارنىڭ ھەممىسگە خەلق ئىشلىرى تارماقلىرى ئىگىدارچىلىق قىلىپ، ھەممىنى ھەل قىلىپ كېتەلمەيدۇ. خەلق ئىشلار تارماقلىرىنىڭ بۇ جەھەتتىكى يۇكى بىر-قەدەر ئېغىر، سېلىنما كەمچىل، شۇنداق ئىكەن، پۈتكۈل جەمئىيەتنىڭ ئورتاق كۈچ چىقىرىشىغا، ئىجتىمائىي تەشكىلاتلار ۋە شەخسلەرنىڭ پائال ماسلىشىشىغا توغرا كې-

لىدۇ، شۇنداقلا ھەممە تەرەپ ماسلىشىپ، ئاشۇ خىل باللارنىڭ تۇرمۇشىغا، تەربىيىلىنىشىگە، ئۆسۈپ يېتىلىشىگە ئەھمىيەت بېرىشى زۆرۈر. ئاتا ـ ئانىلارمۇ باشقىلارغا بېقىنىۋالماسلىقى، يۆلىنىۋالماسلىقى، تىرىشىپ يېگىى چارە ـ ئامالالارنى تېپىپ ، مۇۋاپىق بولغان چىقىش يولى ئىچىشى كېرەك.

ئابلەت جۇمە تۇپراق: سىزنىڭ ئابلىز نۇرەك ۋە ئايبۇلاقنىڭ كېيىنكى ئىشلىرى ھەققىدە قانداق تەسەۋۋۇر ـ پىلانلىرىڭىز بار؟

موجۇمن شۇجى: نۇقتا ئارقىلىق ئومۇمىي دائىرىنى يېتەكلەش پارتىيە خىزمىتىدىكى مۇھىم بىر تەدبىر. ئابلىز نۇرەك توغرا بولغان دۇنياقاراش، كىشىلىك قاراش ۋە قىممەت قارىشىنى نامايان قىلىپ، بارلىق پارتىيە ئەزالىرى ۋە ھەر مىللەت خەلق ئاممىسىنىڭ ئۆگىنىش ئۇلگىسىگە ئايلاندى. ئۇنىڭ ئېسىل روھى قەدىرلەشكە مۇناسىپ تېپىك ئۇلگە. ئۇنىڭ روھىي سانسىز قەلبىنى لەرزىگە سالدى، سانسىزلىغان كىشىلەرنىڭ روھىنى ئويغاتتى. بۇنداق روھ يۈكسەك دەرىجىدە قەدىرلەشكە سازاۋەر بولۇشى كېرەك. مۇشۇ مەنىدىن ئالغاندىمۇ بىز ئۇنى ئاسرىشىمىز، قوغدىشىمىز، شۇ ئارقىلىق بۇ تېپىنى تېخىمۇ كەڭ مەزمۇندارلىققا ئىگە قىلىشىمىز كېرەك. ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت تارماقلىرى، بولۇپمۇ خەلق ئىشلار نازارىتى ئابلىز نۇرەكنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش، پەرزەنتلىرىنىڭ تەربىيىلىنىش قاتارلىق بىر قاتار ئىشلىرىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇردى، ئايبۇلاقنىڭ ئىشلىرىمۇ بىر ـ بىرلەپ ئىشلىنىۋاتىدۇ. ئۇنى ياخشى تەربىيىلەش، يارىلىق ئادەم قىلىپ يېتىشتۈرۈش بىزنىڭ، شۇنداقلا پۈتكۈل جەمئىيەتنىڭ ئورتاق مەسئۇلىيىتى. مېنىڭ ئۇنىڭ كېيىنكى ئىشلىرىنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇشىغا ئىشەنچىم كامىل.

2006 ـ يىل 7ـ ئاينىڭ 18ـ كۈنى، ئۈرۈمچى

سەمىيەت

سىز سەمىمي ياشىيالىدىگىزمۇ ؟ ئۆزىگىز ۋە باشقىلارغا قانچىلىك سەمىمي بولالىدىگىز ؟ بۇنىڭغا ئېنىق جاۋاب بېرەلمىسىگىز ناتايىن. چۈنكى، ئادەم ھامان چىنلىق بىلەن ساختىلىق ئىچىدە ياشايدۇ. مانا بۇ سىزنى ھەم سەمىمي، ھەم سەمىمىيەتسىز ياشاشقا قىستايدۇ، شۇڭا، سىز بىلىپ ـ بىلمەي، ھەتتا بەزىدە بىلىپ تۇرۇپ سەمىمىيەتسىزلىك قىلىپ قويىسىز، بۇنى كەچۈرۈەتكىلى بولىدۇ، بۇ دەل گەنلىك ئۆزىگىزدە سەمىمىيەتسىزلىكنىڭ قايتا سادىر بولۇشىغا يول قويۇشقا بولمىدىغانلىقىنى كۆرسەتمەيدۇ.

كۆپ ھاللاردا سەمىمىيەت بىلەن ساختىلىق ئالمىشىپ قالىدۇ، شۇڭا مۇناقىلا قارىسىگىز، ئۆمۈر بويى سەمىمي ياشاشقا مۇمكىن بولمايدىغاندەك قىلىدۇ، چۈنكى سىز سەمىمي بولسىگىزمۇ باشقىلار سەمىمي بولمايدۇ، شۇنداق چاغدا بەزى ئىشلارنى قارىشى تەرەپنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ قىلىشقا توغرا كېلىدۇ، ماھىيەت جەھەتتىن ئالغاندا باشقىلار ھەرقانچە ساختىپەز، مەككار بولسىمۇ، سىز چوقۇم تېرىكمەي سەمىمىيىتىگىزنى نامايان قىلىۋەرسىگىز، ئۇ چاغدا قارشى تەرەپ سىزگە قايىل بولماي قالمايدۇ، ھەقىقىي سەمىمىيەت پەقەت مۇشۇنداق قىلىش ئارقىلىق پىشىپ پىتىلىدۇ، نەرەقىي قىلىدۇ.

باشقىلارنى ئالداش ـ ماھايەتتە ئۆزىنى ئالداش بىلەن باراۋەر، باشقىلارغا سەمىمي بولالمىغان ئادەم ماھىيەتتە ئۆزىگىمۇ سەمىمي بولالمايدۇ. ھەرقانداق ئادەم ھامان چىن يۈرىكىدىن سەمىمىلىككە موھتاج، سەمىمىيلىك ساختىلىقنى بىتچەت قىلىپ، ئادەمگە بەخت تۇيغۇسى ۋە ئەركىنلىك تۇيغۇسى بېرىدۇ. سەمىمي ئادەم بۇنىڭدىن ئورتاق بەھرىمەن بولالايدۇ. پۇشايمىنى، دەرد ـ ئازابى ئاز بولىدۇ.

ئالىيجانابلىقمۇ سەمىمىيەت ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ، ئۇ ئەخلاق ـ پەزىلەتنىڭمۇ ئەڭ ئېسىلى بولۇشقا لايىق؛ ئۇ تۆمەن مىڭ گۈللەرنىڭ بەرگىدىن تارىغان خۇش پۇراققا ئوخشايدۇ. ئادەم سەمىمىيەت ئارقىلىق قەدىر ـ قىممىتىنى تاپىدۇ، شۆھرەتىنى ئاشۇرالايدۇ!

ئۇزۇلمەس روھ

1

بەزى ئىشلار قىلالماسلىقتىن، يەنە بەزى ئىشلار جۇرئەت قىلماسلىقتىن تۇنجۇقىدۇ ۋە مېۋە بېرەلمەيدۇ ـ دە، ئارزۇ قىلغۇچى ۋە بوشاڭلىق قىلغۇچىنى مەڭگۈلۈك پۇشايمانغا قالدۇرىدۇ. بۇ بىزنىڭ نۇرغۇن ئادەملىرىمىزنىڭ ساۋقى. بىز ھەر كۈنى ھەر خىل ئىش، ھەر خىل ھادىسىلەر ۋە ھەر خىل تۆھپە، نەتىجىلەرگە قارىتا كىملەرنىڭدۇ ھەسەت قىلىپ، پۇشايمان قىلىپ، ئارقىسىدىن كوتۇلداپ ۋە ئورا كولاپ يۇرگەنلىكىنى تەرەپ ـ تەرەپتىن ئاڭلاپ تۇرىمىز، ئەمما جۇرئەت قىلىپ ئىشلەپ، قەتئىي ئىرادە بىلەن ئاشۇ ھەسەت قىلغۇچىلارنىڭ، كۆزى قىزارغان ئىشنى ئۆزى قىلىپ بېقىشنى ئويلايدىغانلارنى ھەدىگەندە ئۇچرىتالمايمىز. بۇ بىزنىڭ ھازىرقى زامانداشلىرىمىزنىڭ روھىي ھالىتى، ھەتتا ئۇلارنىڭ پىسخىكىسىدا روشەنلىكى بىلەن باشقىلارغا غەيرىي تۇيۇلايدىغان بولۇپ قالغان تەبىئىي ھالەت.

مەلۇمكى، سەلبىيلىك ئەۋج ئالغان يەردە ئىجابىيلىقمۇ مەۋجۇت بولىدۇ، مۇسا قاۋۇل ھاجىم ھەققىدىكى بايانلىرىمىزدىكى تەپسىلاتلار ۋە دەللىلەر بىزگە كېيىنكى قارىشىمىزنى ئىسپاتلايدىغان ئاساسلارنى ھازىرلاپ بېرىدۇ. چۈنكى ئۇ، ئىشلەپ باقماقان ۋە قىلىشقا جۇرئەت قىلغان ئادەم. شۇ ۋەجدىن، ئۇ كىشىلەر ئارىسىدا كۆزگە كۆرۈنۈپلا قالماستىن، باشقىلارنىڭ كۆپ قېتىم ھەسەت قىلىشى، ئورا كولىشىغا ئۇچرىغان. ئەمما، ئۇ پاراسەتلىك، تەدبىرلىك ئادەم بولغاچقا، باشقىلارنىڭ قارغىشلىرى شامالدا ئۇچۇپ كەتكەن، كولانغان ئورىلار كۆتمىگەن ئىش، كۈتمىگەن نەتىجىلەر بىلەن كۆمۈلۈپ قالغان. مۇسا قاۋۇل ھاجىم ئۆز ئىشىنى قىلىۋەردى، ئۆزىنىڭ كىشىلىك تۇرمۇش يولىدىكى بەختىنى، پاراغىتىنى يارىتىش بىلەن بىرگە، ئەلگە بولغان ھىممەت ـ شاپائىتىنىمۇ داۋام ئەتتۇردى. بىز ئەنە شۇ تېرەنلىكلەرنى بويلاپ، ئۇنىڭ ھايات ئىزلىرىنى ئاختۇرۇپ باقايلى، بەلكىم بىزمۇ، سىزمۇ خۇشال بولىدىغان ئىلھام بەخش تۇيغۇ

ۋە ئۇتۇقنىڭ ساھىبى بولۇپ قالارمىز.

2

مۇسا قاۋۇل ھاجىم ئۆزىگە پۇشتىدىن بولغان بەردەم، زېھنى ئۆتكۈر، كەڭ قورساق، نەزەر دائىرىسى بىر قەدەر كەڭ ئادەم ئىدى. ئۇ يەنە كىندىك قېنى تۆكۈلگەن ئاتا تۇپراق ـ ئېلىشقۇ بازىرىغا چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن باغرىنى ياغقان، بارلىقىنى ئاتىغان ئادەم ئىدى، پېشانىسىنىڭ ئوڭ لىقىغا ئاللاتائالا ئۇنىڭغا بەردەم ئوغۇلدىن ئالتىنى بەرگەن. مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ جەسۇر ياشلىقى، جىسمانىي، ئەقلىي كۈچىنىڭ زور قىسمى ئاشۇ ئوغۇللار ئۈچۈن قۇربان قىلىندى. XX ئەسىرنىڭ 60ـ يىللىرىدا يۈز بەرگەن قەھەتچىلىك، ئاچارچىلىق مۇسا قاۋۇل ھاجىمغا نۇرغۇن دېشۋارچىلىقلارنى سالدى. ئەمما ئۇ، تارتقان ئازابى ۋە جاپاسىغا قىلچە ۋايسىمىدى، بەك دېگۈسى كەلسە، ئۇ، بالىلارنى خۇدا بەردى، رىزقىنىمۇ خۇدا ئۆزى بېرىدۇ؛ پارتىيە، ھۆكۈمەت بار، ئاچ ـ يالىڭاچ قېلىشتىن قورقساق بولمايدۇ، دەپ ئۆز كۆڭلىگە ھاي بېرەتتى. ئۇنىڭ ئۈمىدى بالىلارنى ياخشى كۆنلەرگە ئۇلاشتۇرۇش، ئۇلار چوڭ بولۇپ قاتارغا قوشۇلسا، دەردىگە دەرمان بولاتتى، ئۇ بۇنى تۆت كۆز بىلەن كۈتەتتى، سەۋر قىلاتتى، ئۇ شۇنچە يىل سۈكۈت قىلدى، بالىلارنى ھەمىشە ئىناق ئۆتۈش، بىخەتەر ياشاش، كۆرگۈلۈك بولسا تەڭ كۆرۈشكە دەۋەت قىلدى، ئۇنىڭ بالىلارغا ھەممىدىن بەك تەۋسىيە قىلىدىغان ئىشى بىر ياقىدىن باش چىقىرىش، بىر يەڭدىن قول چىقىرىشنى ئادەتكە ئايلاندۇرۇش ئىدى. ئەمەلىيەتتىمۇ بۇ سەل قارىسا بولمايدىغان رېئاللىق ئىدى. كېلەچىكىنى ئويلىسا، ئالتە ئوغۇل ئالتە ئائىلە، چوڭ بىر جەمەت بولاتتى، ئۇلارنى بىرلەشتۇرۇپ ئۇزۇلمەس رىشتە، شامال كىرمەس مېھىر ـ مۇھەببەت، قېرىنداشلىق ساداقەتكە ئىگە قىلمىغاندا، مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ كېيىنكى تەقدىرى كۆڭۈللۈك بولمايتتى، ئالتە تۇغۇل ئىككى، ئۈچ بالىسى بار ئائىلىلىرىدىكى ئۆز ئارا تالاش ـ تارتىش پاجىئەلىرى ئۇنىڭغا ساۋاق. بېزىلار ئۈچۈن ئېلىپ ئېيتقاندا، بۇنداق ئىشتا تولىمۇ ئەستايىدىل بولۇپ، بالىلار ئارىسىدا يېتىلىدىغان بىرلىكنى مەدەنىيەت دەرىجىسىگە كۆتۈرۈش تولىمۇ زۆرۈر ئىدى. مۇشۇ جەرياندا ئۇ نۇرغۇن نەرسىلەرگە

ئىگە بولدى. ئەڭ مۇھىمى ئۇ باللاردا كىچىكىدىن تارتىپلا بىرلىك بولۇشنى، بىر ـ بىرىگە قارا سانمايدىغان، بىر ـ بىرىگە جان بېرەلەيدىغان روھنى يېتىلدۈرۈشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى چوڭقۇر ھېس قىلدى. ئۇ ئاشۇ يېللاردا باشقىلارنىڭ ئاشۇ خىل ئىشلىرىغا يولۇقسا، ئوغۇللىرىنى ئويلاپ يۈرىكى «قارت» قىلاتتى. بىر خىل جىددىيلىك، تەخىرسىزلىك ئۇنىڭ قەلبىنى چۈلغىيتتى، شۇڭا ئۇ باللارغا ئورتاق كۆز بىلەن قارايتتى، ھەممىسىگە ئۆگەك، باراۋەر مۇئامىلە قىلاتتى، مەيلى كىيىم ـ كېچەك، يېمەك ـ ئىچمەكتە بولسۇن، مەيلى ئىش ـ ئەمگەك، مەنپەئەت بېرىدىغان ئىشتا بولسۇن، تەڭ پۇڭ ھالەتنى ساقلاپ، ئۇلاردا ئىتتىپاقلىق، رازىمەتلىك تۇيغۇسى ھاسىل قىلاتتى. بۇنىڭ ئۈنۈمى بەك ياخشى بولدى. باللار ئاتا ـ ئانىسىنىڭ سىزغان چىقىمايتتى، ئۇلارنىڭ ھەربىر سۆزى، ھەربىر ئىشى شۇنداق ئورۇنلۇق، شۇنداق مۇناسىپ ئىدى، بۇ ئۇلارنىڭ سۈپەتلىك تەربىيە بىلەن ياخشى خۇلق ياراتقانلىقىنىڭ بەلگىسى ئىدى. باللار مەيلى ئوقۇغان يېللاردا بولسۇن، مەيلى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ بىرىنچى سېپىگە قەدەم باسقاندا بولسۇن، بىر ـ بىرىنى قەدىرلەشنى، بىر ـ بىرىگە ئىززەت ـ ھۆرمەت قىلىشنى ئۇنتۇپ قالمىدى. ئۇلار گەرچە ئالاھىدە ياخشى ئوقۇپ، كۆزگە كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرەلمىگەن بولسىمۇ، ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياخشى تەرىپى، ماختىشىغا نائىل بولۇشتىن يىراقتا قالمىدى. لېكىن، مۇسا قاۋۇل ھاجىم باللارنى كۆپرەك ئوقۇتسام، بىلىملىك قىلسام، دەپ ئويلايتتى. بۇ ئۇنىڭ كۆچلۈك ھەم يۈكسەك ئارزۇسى بولسىمۇ، ئاخىرقى ھېسابتا بۇ نىيەت خىيال بولۇپ چىقتى ۋە كۆپۈككە ئايلىنىپ بەربات بولدى. بۇنىڭدا نۇرغۇن سەۋەب بار ئىدى. ئەڭ مۇھىمى شۇ چاغدىكى مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇتۇش سۈپىتىنىڭ تۆۋەنلىكى، ئوقۇش شارائىتىنىڭ ناچارلىقى باللارنىڭ زېھنىي قۇۋۋىتىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىشقا تۈرتكە بولالمىدى، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن ئىبارەت لەنەتتەگكۇرنىڭ قوينىغا ئاپىرىدە بولغان بۇ باللار خۇددى باشقا سانسىز باللارغا ئوخشاش ھاياتنىڭ ئۆزلىرىگە بەرگەن ھەقدارلىقىدىن يېتەرلىك بەھرىمەن بولالمىدى. تەتۈر پېشانە بۇ باللار ئاشۇ يېللاردىكى يېرىم ئوقۇش، يېرىم چېنىقىش سىياسىتىنىڭ بەسمى ئاستىدا ئەقلىي جەھەتتە قۇربان بېرىشتىن ئۆزىنى چەتكە ئالالمىدى. ئۇلار يازدا ھەر خىل دېھقانچىلىق پائالىيەتلىرىگە سېلىنسا، قىشتا ئەترەتلەرنىڭ قىغ ۋەزىپەسى ئۈچۈن جاڭگال كېزىپ تېزەك تەردى. مۇسا قاۋۇل ھاجىم سىياسەتنىڭ ئىقـ

شىغا قاراپ ئىش قىلىشقا ئادەتلەنگەن ۋە باشتىن كەچۈرگەن نۇرغۇن كەچۈرمىشلەر ىنى ئۆزىنەك قىلىشقا ئادەتلەنگەن ئادەم بولغاچقا، جاھانغا بېقىپ ئىش قىلىپ، بالىلار قاچان مەكتەپتىن ئاجرىسا، ئىككىلەنمەي ئېتىزنىڭ ئىشىغا سالدى. شۇنداق بولغاچقا، بالىلارنىڭ ئالدى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى، كەينى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى تۈگەتەلدى. ئەمما، بالىلار بەكمۇ ئىجىل، ئىناق ئىدى، ئۇلار ھەر خىل ئامال بىلەن ئاتىسىنىڭ پۇشۇقۇنۇشلىرىنى تۈگىتىشنى، ئويلىغان ـ نىيەت قىلغان ئىشلىرىنى دەرھال قىلىپ، ئۇنى خۇشال قىلىشنى ئارزۇ قىلاتتى، ئۇلار ھەم شۇنداق قىلدى. مۇسا قاۋۇل ھاجىم ئۇلارغا ھەمىشە خۇشاللىق تىلەيتتى. توختىماي رىغبەتلەندۈرەتتى، بالىلار بىردەمدىلا چوڭ بولغاندەك قىلدى، بىر داستىخانغا پاتماي قالغىلى تۇردى. ئۇ ئۆي، ھويلا ـ ئارامىلارنى چېقىپ، يېڭىلاپ كېڭەيتتى. بىراق، بۇ ئۆيلەر يېتەرلىك ئەمەس ئىدى. ئۇ چوڭ ئوغلى تۇرسۇن مۇسا ھاجىمنى 1997ـ يىلى ئۆيلۈك ـ ئوچاقلىق قىلدى. ياندۇرقى يىلى ئۇلارنىڭ ئۆيى بۆلەك بولدى. بىراق، قازىنى بۆلەك بولمىدى. بۇنىڭغا ھېچكىم بىرنەرسە دېمىدى، بالىلارمۇ ھەم ئاتا ـ ئانىسىنىڭ شۇنداق قىلىدىغانلىقىنى بىلەتتى.

شۇنىڭدىن كېيىنكى بىرقانچە يىلدا ئوغۇللار ئارقا ـ ئارقىدىن ئۆيلۈك ـ ئوچاق قىلىق، پەرزەنتلىك بولدى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇلار ئارىسىدىكى ئىجىل ـ ئىناقلىق، بىرلىك بۇزۇلمىدى. بەلكى، بىر ـ بىرىگە تېخىمۇ مەھكەم باغلاندى.

3

ياخشى كۈنلەر، ياخشى پۇرسەتلەر يەنە كەلدى. بۇ دەل XX ئەسىرنىڭ 80 ـ يىللىرى ئىدى. ئەمدى ئۇلار ئەترەت باشلىقىنىڭ «نوپۇسۇڭ كۆپ، ئالدىغان نورمىڭ ئاشلىقىڭ كۆپ، ئىشلەيدىغىنىڭ ئاز، يەيدىغىنىڭ كۆپ!» دەپ زارلاپ، دوق ـ تەنە قىلىپ، ۋەزىپە ئارتىپ قويۇشلىرىدىن، سۆر ـ ھەيۋىلىرىدىن قۇتۇلدى. ئۇلارغا 60 مودىن كۆپرەك يەر تەگدى، كوپېراتسىيە چۈۋۈلۈپ، يەرلەر ئائىلىلەرگىچە بۆلۈپ بېرىلىپ، كىم قانچىلىك ئىشلىسە، شۇنچىلىك چىشلەش، كۆپ ئىشلىگەنلەر كۆپ، ئاز ئىشلىگەنلەر ئاز ئېلىش پرىنسىپى يولغا قويۇلدى. بۇ مۇسا قاۋۇل ھاجىمدەك نوپۇسى، ئەمگەك كۈچى كۆپ ئادەملەرگە تازا پۇل تاپىدىغان، بايلىق توپلايدىغان

پۇرسەت بولدى. بازارلار قويۇپ بېرىلىپ، نۇرغۇن كىشىلەر بازارغا ئۆزىنى ئاتتى، تىجارەت ئوبدانلا راۋاجلاندى، شۇ چاغدا مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ ئوغۇللىرىمۇ تىجارەت قىلىشقا قىزىقىپ قالدى. بىراق، ئۇ بۇنىڭغا ئالدىراپ كەتمىدى، بۇنىڭ بىرى، ئۇ ۋەزىيەتنى كۆزەتمىسە بولمايتتى، يەنە بىرى، ئوغۇللىرىنىڭ تىجارەت قىلىمىز دەپ چېچىلىپ كېتىشىنى خالىمايتتى، ئۇ ئۆزىنىڭ ھامان تىجارەتكە كىرىشمىسە بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ بولغانىدى. ئۇ تازا كۆزەتتى، قايسى ئىشنى، قايسى تىجارەتنى قىلسا خېيىمخەتىرى يوق، قايسى خىل تىجارەتنى قىلسا راۋاج تاپالايدۇ ؟ ئۇ ھەر خىل خىياللارنى قىلىپ باقتى. رەخت ئېلىم ـ سېتىم تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانسۇنمۇ ؟ ياق، بولمايدۇ. بازاردىكى تىجارەتچىلەرنىڭ تەڭدىن تولىسى شۇ خىل تىجارەتنى قىلىدۇ. تەييار كىيىم ـ كېچەك تىجارىتىنى قىلسۇنمۇ ؟ ياق، ئۇنىڭ باللىرىنىڭ بىرىمۇ تىككۈچىلىكنى بىلمەيدۇ، بۇمۇ بولمايدىكەن، ئاياغچىلىق قىلسۇنمۇيا ؟ ئۇمۇ ئۇلارغا ماس كەلمەيدۇ. ئۇنداقتا، ئاشخانا تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانسۇنمۇيا ؟ بۇمۇ بولمىدىغان تىجارەت، بىراق ئاۋارىچىلىكى شۇنداق كۆپ ! توختا، ئۇن تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنايمۇيا ؟ بۇ تازا بولمىدىغان تىجارەت ئىدى. تەييارنى ئېلىپ ساتسىمۇ ياكى خامنى ئېلىپ، پىشىقلاپ ئىشلەپ ساتسىمۇ بولىدۇ، ئۇنىڭ ئاخىرى چىقىپ تۇرىدۇ، بېسىلىپ قالمايدۇ، ھەر كۈنى، ھەر دەقىقىدە كىشىلەر ئۇنىڭغا ئېھتىياجلىق بولۇپ تۇرىدۇ.

شۇ نىيەتكە كېلىپ، ئىش باشلاپ بولغۇچە ئارىلىقتا بىر ـ ئىككى يىل ئۆتۈپ كەتتى، بازارلار كەڭ قويۇۋېتىلدى ھەم شۇنداق جانلىنىپ ئاۋاتلاشتى. نەدىكى بىر ئادەملەر ھەش ـ پەش دېگۈچە نۇرغۇن پۇل تېپىۋالدى، بايمۇ بولۇپ قالدى. مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ باللىرى ئالدىرىدى. ئۆزىمۇ سەل جىددىيلىشىپ تەرەپ ـ تەرەپكە چېپىپ، كېيىلەردىنمۇ سوراپ ـ چۈشىنىپ قولىقىنى پۇشۇرۇپ، يۇرىكىنى توختاتتى.

ئۇ يەنىلا ئېھتىيات قىلىۋاتاتتى. شۇ ئارىدا سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى ھەرقايسى جايلاردىكى زەنجىرسىمان سودا كوپېراتىپلىرى مونوپول قىلىپ سېتىشتىن بازار ئارقىلىق سېتىشقا يۈزلەندى، ئاشلىق ئىدارىلىرى، ئاشلىق پونكىتلىرىمۇ ئاشلىق ئېلىم ـ سېتىم قىلىشنى چەكلەش ھوقۇقىدىن تەدرىجىي مەھرۇم قىلىپ، بازارغا ئەگىشىدىغان ھالەت بارلىققا كەلدى. شۇنىڭغا ئەگەشكەن ھالدا كوللېكتىپ ئىگىلىكىدىكى ئۇن ـ ياغ زاۋۇتلىرىمۇ قويۇۋېتىلدى، شەخسىيلەرنىڭ تۇغمەن قۇرۇش، ئۇن زاۋۇتى قۇرۇشى ئاددىي ئىشقا ئايلاندى، ئىچكى جايلاردىن كەلگەن خەنزۇلار مەھەل-

له ـ مەھەللىلەردە كىچىك ئۇن زاۋۇتلىرىنى قۇرۇشقا باشلىدى، دېھقانلار بۇغداي-قوناقلىرىنى ئۇلارنىڭ تۇگمەنلىرىگە ئېلىپ بېرىپ، ئۇنغا ئالماشتۇرىدىغان بولدى. ئۇ خىل زاۋۇتلار كىچىك بولسىمۇ، ئۇن ئالماشتۇرغۇچىلارغا كۆپ تەرەپلىمە قولاي-لىقلارنى يەتكۈزگەچكە، يىراق جايلاردىكى سۇ تۇگمەنلىرى، يېزا ـ بازارلاردىكى چوڭ ـ ئوتتۇرا تىپتىكى ئۇن تارتىش زاۋۇتلىرىنىڭ بازىرىنى كاساتلاشتۇردى، ئىككى يىلغا بارمايلا بۇنداق كارخانىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى توختاپ، ھېلىقىدەك «مومەنجى» زاۋۇتلىرى راۋاجلاندى. ئەمما، دېھقانلار كۆپ تەرەپلىمە قاقتى ـ سوقتى قىلىشقا ئۇچرىدى، ساددا دېھقانلار ئېقىپ يۈرىدىغان تۇگمەنچىلەرنىڭ قىسىش، جىگدا ساختىلاش قاتارلىق ئۇسۇللاردا بوزەك قىلىشىغا ئۇچرىدى. بۇنداق ئىشتا دېھقانلارمۇ بوش ئەمەس ئىدى. ئۇلارمۇ تاللاپ ئۇن تارتقۇزىدىغان، بوزەك بولمايدىغان يولدا ماڭدى. ھېلىقىدەك «مومەنجى» لەر توك كۆچى بىلەن ماڭاتتى، دېھقانلارغا ئارىلىقى يېقىن، ئىش ئۇنۇمى بەكمۇ يۇقىرى، تارتىدىغان ئۇنى تولىمۇ يۇمشاق ئىدى، لېكىن ئۇ كېپىكىنى ئۆزى تاسقاپ ئايرىپ بېرىدىغان ئالاھىدىلىككە ئىگە بولسىمۇ، تۇگمەن تېشىنىڭ زىيادە تېز ئايلىنىشى بىلەن يۇمشىتىدىغان ئۇنلارنىڭ شىرىسىنى كۆيدۈرۈپ كۆچىنى خورىتىۋېتەتتى، بىراق كىشىلەر قولاي تەرىپىنى كۆزدە تۇتۇپ ئۇنىڭغا ئادەتلەندى. بۇ ھال ئاشۇ زامان كىشىلىرىگە نۇرغۇن نەرسە-لەرنى سۈنئىيلەشتۇرۇشنى «ئۆگىنىۋېلىش» نىڭ مۇقەددىمىسىنى باشلاپ بەردى. دېھقانچىلىق زىرائەتلىرى مەھەللىۋى ئوغۇت ئارقىلىق بېقىلىشتىن خىمىيىۋى ئوغۇت، سۇلياۋ يوپۇق، خىمىيىلىك دېھقانچىلىق دورىسى بىلەن بېقىشقا يۆزلەندۈرۈلدى؛ زىرائەتلەردىكى زىيانلىق ۋە زىيانسىز ھاشاراتلار قارىتىۋىقى سۈنئىي ئۇسۇلدا يوقىتىلىدىغان بولدى، تۇرلۇك تېخنىكا بىلەن سۈنئىي ئۇسۇلدا تېزلىتىش، زورۇقۇپ ئۇنۇم ۋە ئىقتىدارىنى ئاشۇرۇشنىڭ تۇرتكىسىدە، بۇغداي، قوناق، شال... قاتارلىق زىرائەتلەر بىر ـ ئىككى ئاي ئىلگىرى پىشىدىغان ۋە يۇقىرى ھوسۇل بېرىدىغان بولۇشقا باشلىدى. ھالبۇكى، ئادەملەر يۇقىرى ئۇنۇم ۋە يۇقىرى مەھسۇلاتلىق بولۇشنى كۆزلەپ، تەبىئىي يېمەكلىك بىلەن قوغدىلىدىغان ھاياتنى سۈنئىيلىك ۋاستىلىرى بىلەن يونۇپ، ھاياتقا ئېكەك سېلىشقا يۆزلەندۈردى؛ دەل مۇشۇ قاتاردا بىزگە ناھايىتى ئۇزاق زامانلاردىن بۇيان ئاجايىپ نېمەت ۋە ئاسايىش بەخش ئەتكەن سۇ تۇگمەنلىرىمىزمۇ كىشىلەرنىڭ تەدبىر ـ تەبىرلىرىنىڭ كۈچلۈك ئەسەبىيلىكى تۈپەيلى-

دىن، بىردىن ـ ئىككىدىن يوقىلىپ، ئىپتىدائىيلىقى، ئەنئەنىۋىلىكى بىلەن ھاياتىقا-سالامەتلىككە ھەمدەم بولۇشتەك ئارتۇقچىلىقىدىن مەھرۇم قالدى. ھەممىگە مەلۇم-كى، بىزنىڭ سۇ تۇگمەنلىرىمىزنىڭ ئۇن تارتىش ئۇنۇمى بىرقەدەر تۆۋەن بولسىمۇ، يۇمشىتىلغان ئۇن كۆيۈپ كۈچسىز بولۇپ قالمايتتى. سۇ تۇگمىنىنىڭ ئۇنىدا ئېتىلگەن تائاملار تولىمۇ تەملىك بولاتتى. مانا ئەمدى ئاشۇ تۇگمەنلىرىمىز ئاسارـ ئەتىقە سۈپىتىدە ئاز قالغانلىقتىن، كىشىلەر نەزىرىدىنمۇ چۈشۈپ قالدى. بىراق، كىشىلەر زامان رېتىمىنىڭ تېزلىكىگە يېتىش ئۈچۈن، ھېلىقىدەك ئۇن زاۋۇتلىرىغا ئېھتىياجلىق ئىدى. مانا بۇ ھال مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ قەلبى ئاشۇ بۇلۇتسىز ئاسمانىدەك، خىيالى ۋە ئارزۇـ ئارمانلىرى ئاشۇ يۇلتۇزلاردەك، ھېسسىياتى غۇرـ غۇر شامال ئېلىپ كەلگەن ھىد ـ پۇراقتەك ئىللىق ۋە تەرەن ئىدى. شۇ تاپتا ئۇ خوتۇنىغا ئۇزاقتىن بۇيان پىلانلىغان، ئويلىغان، ئاخىر قەتئىي قارارقىلغان ھۆكمىنى، پىلانىنى دېمەكچى بولغانىدى. ئۇ شۇنچە يىللار مابەينىدە ئۆزىنى ئائىلىسىگە بېغىشلاپ، ئائىلە بىلەن ئۆزىنى قۇربان قىلىشنى بىرلەشتۇرۇپ ھەم جاپا چەكتى، ھەم ئۆزىنىڭ بەختەرلىكى، ئامانلىقىنى ساقلاپ كەلدى. بۇمۇ بىر ھېسابتا ئوبدان جاھانداركىلىق بولدى. بىراق، ئۇ جان بېقىش ئۈچۈن بىر خىل ئىگىلىك ۋە قەدىرى يوق كەسىپ بىلەن بەند بولۇپ، نۇرغۇن ئۆمرىنى بىھۇدە ئۆتكۈزۈۋەتتى. ھېچ نەرسە يېغالمىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن نۇرغۇن پۇشايمان قىلغان ۋە ئۆكۈنگەن بولسىمۇ، زامان ئېتىبارىنى، شارائىت ۋە پۇرسەتىنىڭ ئۆزىگە ۋە كىشىلەرگە بەرگەن ئىلتىپاتى نۇقتىسىدىن قارىسا ۋە ئۇ-نىڭغا تەتبىقلىسا، ئۆزىنى ئەيىبلىك دەپ قارىمىدى. مانا ھازىر بەزى ئىشلار ئاللىقاچان

4

1987ـ يىلى ياز، ئايدىڭ ئاخشىمى ئىدى. غۇر ـ غۇر شامال ئەتراپتىن گۈللەر-نىڭ، زىرائەتلەرنىڭ پۇراقلىرىنى ئېلىپ كېلىپ دىماققا ئۇرۇپ تۇراتتى، سۈزۈك ئاسماندىكى سانسىز يۇلتۇزلار جىمىرلاپ زېمىنغا تەبەسسۇم ۋە ئېھتىرام بىلەن قاراۋاتقاندەك قىلاتتى. مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ قەلبى ئاشۇ بۇلۇتسىز ئاسماندەك، خىيالى ۋە ئارزۇـ ئارمانلىرى ئاشۇ يۇلتۇزلاردەك، ھېسسىياتى غۇرـ غۇر شامال ئېلىپ كەلگەن ھىد ـ پۇراقتەك ئىللىق ۋە تەرەن ئىدى. شۇ تاپتا ئۇ خوتۇنىغا ئۇزاقتىن بۇيان پىلانلىغان، ئويلىغان، ئاخىر قەتئىي قارارقىلغان ھۆكمىنى، پىلانىنى دېمەكچى بولغانىدى. ئۇ شۇنچە يىللار مابەينىدە ئۆزىنى ئائىلىسىگە بېغىشلاپ، ئائىلە بىلەن ئۆزىنى قۇربان قىلىشنى بىرلەشتۇرۇپ ھەم جاپا چەكتى، ھەم ئۆزىنىڭ بەختەرلىكى، ئامانلىقىنى ساقلاپ كەلدى. بۇمۇ بىر ھېسابتا ئوبدان جاھانداركىلىق بولدى. بىراق، ئۇ جان بېقىش ئۈچۈن بىر خىل ئىگىلىك ۋە قەدىرى يوق كەسىپ بىلەن بەند بولۇپ، نۇرغۇن ئۆمرىنى بىھۇدە ئۆتكۈزۈۋەتتى. ھېچ نەرسە يېغالمىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن نۇرغۇن پۇشايمان قىلغان ۋە ئۆكۈنگەن بولسىمۇ، زامان ئېتىبارىنى، شارائىت ۋە پۇرسەتىنىڭ ئۆزىگە ۋە كىشىلەرگە بەرگەن ئىلتىپاتى نۇقتىسىدىن قارىسا ۋە ئۇ-نىڭغا تەتبىقلىسا، ئۆزىنى ئەيىبلىك دەپ قارىمىدى. مانا ھازىر بەزى ئىشلار ئاللىقاچان

ئۆتۈپ كەتكەن، بەزى ئىشلار بولۇۋاتقان، يەنە بەزى ئىشلار قىلىشقا تەلمۇرۈپ تۇ-
رۇۋاتقاندەك قىلاتتى، قەلبىدىكى ئوتلۇق ھېس ـ تۈيغۇلىرىنى، ئارمان ۋە نىشانلىرى-
نى كىملەرگىدۇر دەپ بەرگۈسى كېلەتتى، بىراق ئاشۇ كىشىلەر، يەنى ئۇنى ئاڭلىغان
ئاشۇ كىشىلەر نېمە قىلىپ بېرەر، قانداق جاۋاب بېرەر ؟ بۇنىسى ئۇنىڭغا قاراڭغۇ.
بەلكىم ھېسداشلىق قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ چوڭ ئىشى شۇ! ئۇنىڭدىن باشقا چوڭ ئىش
چىقمايدۇ، تەسەللىسى ئۇيلىغان يېرىدىن چىقمايدۇ، ھېسداشلىقى ئاچقان يې-
رىگە بارمايدۇ، ھەتتا بەزىلەر ئاڭلاپ قويىدۇ ياكى ئۇنىڭ قىلغان گەپلىرىگە ئەگى-
شىپ، شۇ گەپلەرنى ئاۋۇتۇپ تولۇقلاپ بېرىدۇ ياكى شۇ گەپلەر ئۇنىڭ يۈرىكىدىكى
يۈرەك سۆزى، قەلب ئىزھارى بولۇپ قالىدۇ. ئۇنىڭ قەلبىدىكى ماددىي بايلىققا بول-
غان تۇيغۇ مانا شۇنداق غۇۋا ئىدى. بايلىق توپلاش ھەققىدىكى خىياللىرىمۇ شۇنداق
تۇمان بىلەن تولغانىدى. ھاياتتا سەن ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ دەڭسەشنى بىلمىسەڭ، ئۆ-
زۈڭ ئورنىغا چۈشسەن، ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ ياراتمىساڭ، ئۆزۈڭنى تاۋلاشنى بىلمىسەڭ،
سېنىڭ باشقا قۇتقازغۇچۇڭ يوق، باش پاناھىڭ يوق! پەقەت سەن ئۆزۈڭگە ئۆزۈڭ
خوجايىن، پەقەت سەن ئۆزۈڭنى يارىتالايسەن، پەقەت سەن ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ قوت-
قۇزالايسەن. پەقەت شۇنداق قىلالساڭلا، سەن ھەممە قىيىنچىلىق ئۇستىدىن غالىب
كېلىسەن. بارلىق ناچار شارائىت ئۇستىدىن ھالقىپ ئۆتۈپ كېتەلەيسەن، چۈنكى ئا-
دەم شارائىتنى، ھەرقانداق شارائىتنى ياراتقۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى. شارائىت ئادەمنى
ئۆزىگە تەلپۈندۈرگەنگە ئوخشاش، ئادەممۇ شارائىتنى ئۆزىگە تەلپۈندۈرەلەيدۇ! ئۇنىڭ
ماددىي جەھەتتىكى كەمتۈكلۈكتىن غالىب كېلەلىگەن روھى دەل ئۇنىڭ مەنىۋى
جەھەتتىكى بايلىقى بولۇپ كەلدى، بۇ بايلىق ئۇنى ھەمىشە سەۋر قىلىشقا، ھەمىشە
شۈكۈر ـ قانائەت قىلىشقا دەۋەت قىلاتتى. شۈكۈر ـ قانائەتمۇ ئۇنىڭ قەلبىنى يا-
ساپ، باغرىنى يۇمشىتىپ، قەلبىدىكى نۇرغۇن جىددىي تۇيغۇ، بېسىم ۋە ئاچچىقىنى
چىقىرىپ تاشلايتتى. ئۇنىڭ يەنە بىر مەنىۋى ـ ماددىي بايلىقى بالىلىرى، ئاشۇ بې-
جىرىم، قاۋۇل چوڭ بولغان ئالتە ئوغۇل ئىدى، ئۇ ئاشۇ ئالتە ئوغۇلنى زور بايلىق ۋە
ھاياتىنىڭ ماددىي يۆلىكى دەپ قارايتتى. ئالتە ئوغلى بىلەن كۆڭلىنى ئاۋۇنىدۇرۇش
بىلەن بىر چاغدا كىم بولسۇن پەخىرلىنىپ، ھاياجان بىلەن ئۇلارنى تىلغا ئالاتتى،
گەرچە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە ئۇلار نوپۇس كۆپ دېگەن قالپاق،
بەتنام بىلەن ھاقارەتلەنگەن، چەتكە قېقىلغان بولسىمۇ، بۇگۈنكى كۈندە پىلانلىق

پەرزەتلىك بولۇش يولغا قويۇلۇپ، ھەممە يەردە توقچىلىق ئەۋج ئالغاچقا، بۇنداق ئا-
تاق، ناملار ئەملدىن قالدى، مانا ئەمدى ئۇلار كۆچىنىڭ، كۆچلۈكلەرنىڭ ئاساسىي
مەنبەسى بولۇپ قالدى، مۇسا قاۋۇل ھاجىم ئائىلىسى كۆچلۈك ئائىلىگە ئايلاندى.
ئۇلار كىملەرگىدۇر بوزەك بولمايدۇ، ئەڭ مۇھىمى ئۇلار نېمە ئىشنى قىلسا بوزەك
بولمايدۇ، مەيلى ئېتىزنىڭ ئىشى بولسۇن، مەيلى تىجارەت ئىشى بولسۇن، ھەرقانداق
ئىش بولسا ئالتە ئوغۇلنىڭ كۆچى ئالدىدا تەسلىم بولىدۇ. نۇرغۇن ئېغىر ئىشلارمۇ
ئاشۇ باللارنىڭ بەردەم بىلىكى، ئەقىل ـ پاراسىتى بىلەن بىردەمدىلا تۈگەيدۇ. بۇ
كىشىلەرنى ھەيران قالدۇرىدىغان كۆچ؛ مانا بۇ مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ بەختى، بايـ
لىقى ئىدى. ئۇ شۇنچە يىلدىن بۇيان مۇشۇنداق بىر مەنىۋى، ماددىي بايلىقنى يارـ
تىش ئۈچۈن بەدەل تۆلىگەن، بارلىقىنى ئاتاپ، ھاياتىنى، جىسمانىي قۇۋۋىتىنى، ئەـ
قىل ـ پاراسىتىنى خوراتقان. ئۇلارغا ھەر قېتىم قارىسا يۈرىكى توق بولاتتى. قەلبى
ھاياجانغا تولاتتى، ۋۇجۇدى بەخت پەيزىگە چۈمۈلگەندەك دولقۇنلايتتى.

مانا بۇ ئۇنىڭ ھەقىقىي بايلىقى، ھاياتلىق يولىدىكى ھەقىقىي نىشانى ئىدى. بۇ ئـا-
خىر مەقسەتكە يەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر چاغدا ئۇ ياشلىقنىڭ تازا قىران چاغلىرىـ
دىن ھالقىپ ئوتتۇرا ياشلىق ھاياتىنىڭ ئالتۇن تارازىسىغا دەسسەپ، ئۇنى دەستۇر قىـ
لىپ چاپىدىغان، پەرۋاز قىلىدىغان چاغلارغا دۇچ كەلگەنىدى. ئۇ ئەتراپىغا قاراپ
باقتى، كىشىلەر تازا يول تاپقىلى تۇردى، باي بولۇپ ھاللانغىلى تۇردى، ئۇنىڭغا
ئوخشاش قاراپ تۇرىدىغانلار، كۆرۈپ بېقىۋاتقانلار بارغانچە ئارقىدا قىلىشقا باشلىـ
دى. ئۇنىڭمۇ باشقىلارغا ئوخشاش باي بولغۇسى، ھاللىنىپ بايىشات تۇرمۇش كەـ
چۈرگۈسى بار ئىدى. ئۇ قاراپ تۇرسا، سۆرىلىۋاتسا، ئەنئەنىۋى ئىگىلىك بىلەن
تىرمىشىپ يۈرۈۋەرسە بولمايتتى، ئۇ سۈكۈت قىلىشقا، كۆتۈش، قاراپ بېقىشقا، تەـ
خىر قىلىشقا خاتىمە بەرمىسە بولمايتتى، ئالتە پالۋان ئوغلۇم بار، دەپ ئۆزىنى چوڭ
تۇتسا بولمايتتى، ئۇلارنى ئىشقا سېلىپ، ئىقتىدارىنى جارى قىلدۇرمىسا، بېتەكلەپ
يېڭى يول ئاچمىسا بولمايتتى، شۇنداق قىلمىسا، دادا بىلەن ئانىغا ئىتائەتمەن، سادىق
بۇ باللار نابۇت بولۇپ كېتەتتى ياكى كېرەكسىز ئادەمگە ئايلىنىپ قالاتتى. ئۇلار
تۇرمۇشتا مۇستەقىل ئىش قىلالايدىغان، يول تاپالايدىغان، ئۆزىنى ۋە باشقىلارنى
ياخشىلىقى، سەمىمىيتى بىلەن خۇشال قىلالايدىغان، باشقۇرالايدىغان ئادەم بولۇشى
كېرەك ئىدى. ئاتا ـ ئانا ئۇلارغا مەڭگۈ تىرەك بولمايتتى، مەڭگۈ ئۇلارنى بېقىپ،

باشقۇرۇپ ئۆتەلمەيتتى، بۇ مۇھىم بىر تەرەپ. يەنە بىر مۇھىم تەرەپ ئۇلارنىڭ جىسمىدىكى بارلىق ھارارەتنى جارى قىلدۇرۇپ، ئادىمىيلىك سالاپەت ۋە ئادەمىيلىك پەزىلەتلەرنى نامايان قىلىشى كېرەك.

شۇ چاغدا مۇسا قاۋۇل ھاجىم ئۇلار ھەققىدە ھەر تەرەپلىمە ئويلاندى، مانا ئەمدى ئۇلار چوڭ بولدى، ئۇلار تۇرمۇشلۇق بولۇشى كېرەك. بۇ ئىشلارنى دەپ كەلسە، ئۇ-نىڭغا نۇرغۇن باش ئاغرىقى بار. بىراق ئۇ، بۇنىڭغا ۋاي دەپ ئولتۇرمايدۇ. باللىرىغا ــ ئوغۇللىرىغا نۇقسان يەتكۈزمەيدۇ. خوتۇنى بىلەن ئۆزى ئوتتۇرىسىدىكى بۇنداق غەم ـ ئەندىشە كۆپ قېتىم تەكرارلانغان بولسىمۇ، دەمال بىر قارارغا كېلىپ بولالمىدى، ئەگەر ياخشى ئۇسۇل شۇكى، بىرەر كەسپىنىڭ بېشىنى تۇتۇشى، ئۇلارنى بۇ يولدا ئىشقا سېلىپ قويۇشى كېرەك ئىدى. ئۇ ئاخىر خوتۇنىغا نەق گەپنى قىلدى:

ــ كەنتنىڭ تۇگمىنىنى ھۆددىگە بېرىدىغان بوپتۇ، شۇ تۇگمەننى بالىلارغا ھۆددىگە ئېلىپ بېرەيمىكىن دەيمەن.

ــ زىيان تارتارمىزمۇ، قانداق بولا ؟ــ دېدى خوتۇنى ئىككىلىنىپ.

ــ ياپسام پىشارمۇ، كۆمسەم پىشارمۇ، دەپ ئولتۇرساق، ھېچ ئىشنى قىلغىلى بولمايدۇ. قىلىپ باقساق بىر گەپ بولار. باللارنىڭ بەختـ ـ تەلىيى بولسا پايدا ئالارمىز. مېنىڭچە، تۇگمەندىن ھەرگىز زىيان چىقمايدۇ، ھېچبولمىسا ئىزى بولىدۇ، دەسلەپ زىيان تارتماي ئىزى بولسىمۇ مەيلى، باللار بارا ـ بارا يول تېپىپ، كەسپىنى ئۆگىنىپ، كۆزى پىشۇالسا، كېيىنچە پايدا ئالىدىغان بولىدۇ، قالغىنى خۇدانىڭ ئىلكىدىكى ئىش، ھەربىر ئادەمنىڭ نىيەت ـ ئىقبالى ئەجىر ـ ھىممىتىگە بېقىپ بولىدۇ.

ــ تۇگمەنچىلىك ھەممە ئادەم ئېھتىياجلىق ئىش بولسىمۇ، خەتىرى بىلەن جاپاسى ئاز ئەمەس. تۇگمەن تېشى، پىدەي، زەنجىرلىرى سۆرەپ كېتىپ، ئادەم زەخىم يەيدىغان، توك سوقۇۋېتىپ كۆيۈپ كېتىدىغان خەتەرلىرىمۇ بار ئىكەن. مەن ئەنسىرەيدىغان ئىش مۇشۇ.

ــ ئادەم پېشانە ـ تەقدىرىدە نېمە بولسا شۇنى كۆرىدۇ، پەم ئىشلەتسە، ئالدىراڭغۇلۇق، بىخۇدلۇق قىلماي ئىش قىلسا ھېچ ئىش بولمايدۇ، پالاكەتلىك قىلسا قەدەمدە بىر پېشكەللىك بولماي قالمايدۇ. مۇھىمى ئېھتىيات قىلساق بولىدۇ. يوق ئىشنىڭ غېمىنى قىلىپ ئاغزىمىزدىن 24 سائەت چىقىپ كەتمىسۇن، خوتۇن. با-

للارنىڭ ئىنساپىغا، بەخت ـ ئىستىقبالىغا دۈئا قىلايلى، خۇدايىم ئىشىمىزنىڭ بەرىكەتىنى بەرسە، ئۆزىمىزنىلا خۇش قىلماي، باشقىلارنىمۇ خۇش قىلىمىز تېخى !

ـــ خۇدايىم دېگەنلىرىدەك قىلغاي، مەيلى ئالسىلا، بالىلىرىمىزنىڭ پېشانىسى ئوك!ـــ دېدى خوتۇنى گۆھەرتاجىخان.

بۇ خاسىيەتلىك مىنۇتلار بۇ ئائىلىنىڭ راۋاج تېپىشى، روناق تېپىشى، ئىگىلىك تىكلەپ، كىشىلىك ھاياتقا يېڭى مەزمۇنلارنى قوشۇشنىڭ باشلانمىسى بولۇپ قالدى. بۇ گەپلەردىن بۇرۇن مۇسا قاۋۇل ھاجىم تۇغمەننى قانداق باشقۇرۇش، قانداق ھۆددىگە ئېلىش قاتارلىقلار ئۇستىدىمۇ ئىزدىنىپ، مەلۇم چۈشەنچىگە ئىگە بولۇپ قالغانىدى. شۇڭا ئۇ، ئەتىسى ئوغۇللىرىنى يېغىپ كۆڭلىدىكىنى دېدى. ئوغۇللارمۇ ئۇنىڭ پىكرىنى قوبۇل قىلدى ۋە :

ـــ ئاتا، ياخشى ئويلاپسىز، بىز سىزگە ھەر زامان ماسلىشىپ دېگەن يېرىگىزدىن چىقمىز، خاتىرجەم بولۇڭ. بۇنداق قىلىشىڭىز يەنىلا بىز ئۈچۈن! ـــ دېيىشتى.

بىرقانچە كۈن كېڭىشىش ئارقىلىق مۇسا قاۋۇل ھاجىم كەنت ئىگدارچىلىقىدىكى بىر تاشلىق قوناق ئۈنى تارتىدىغان تۇغمەننى ھەر يىلى 700 يۈەندىن نەق پۇل تاپ. شۇرۇش شەرتى بىلەن ئۆچ يىللىق ھۆددىگە ئالدى. ئەمما، بۇ تۇغمەننىڭ ئەسلىھەلىرى بەك كونا، شارائىتى ئىنتايىن ناچار ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە شۇ چاغلاردا تېرىلغۇاتقان بۇغدايلار كۆپىيىپ، قوناق ئۇنلىرىنىڭ ئورنىنى بۇغداي ئۇنى، يەنى ئاق ئاشلىق ئۇنى ئىگىلەشكە باشلىغانىدى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» يىللىرىدا ئاق ئاشلىقنى دېھقانلار ئەمەس، ئاساسەن ھەربىيلەر ۋە ھۆكۈمەت كادىرلىرى يەيتتى، شۇڭا نۇرغۇن دېھقانلار سېرىق قوناقنىڭ ئۈمىچىنى ئىچىپ، سېرىق قوناقنىڭ نېنىنى، مومىسىنى يەپ، شامال كېسىلى بىلەن تۇرلۇك تېرە، ئاشقازان كېسىللىرىگە گىرىپتار بولغانىدى. 80 ـ يىللاردىن كېيىنكى ئىسلاھات، يەنى يەرلەرنى ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىشتىن ئىبارەت يېڭىچە دېھقانچىلىق، يېزا ئىگىلىك تۈزۈلمىسى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، كىشىلەر تەدرىجىي ئاق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشقا ۋە ئىستېمال قىلىشقا يۈزلەندى. لېكىن، تارىخىي سەۋەب ۋە شارائىت تۈپەيلىدىن، ھازىرقىدەك قارا ئاشلىقنى چارۋا مال يەيدىغان، ئاق ئاشلىق بەلەن گۆشنى ئادەملەر ئىستېمال قىلىدىغان ھالەت بارلىققا كەلمىگەنىدى. شۇ چاغدىكى تۇغمەنلەرمۇ دەل ئاشۇ چاغدىكى ئېھتىياجنى نەزەردە تۇتۇپ قۇرۇلغانىدى.

مۇسا قاۋۇل ھاجىم تۆگىمەننى ئۆتكۈزۈۋالغاندىن كېيىن، بۇغداي ئۇنى تارتىدىغان قىلىپ ئۆزگەرتىشكە جىددىي ئېھتىياجلىق بولۇپ قالدى. ئەمما، ئۇنىڭدا يېتەرلىك پۇل يوق ئىدى، شۇنىڭ بىلەن بىر مەزگىل پۇل يىغىشقا توغرا كەلدى. كېتەرلىك پۇلنى تېپىشمۇ قىيىن ئىدى. شۇ چاغلاردىكى 100 يۈەن پۇلنىڭ كۈچى ھازىرقى 1000 يۈەنگە، 1000 يۈەن ھازىرقى 10 مىڭ يۈەنگە توغرا كېلەتتى. كىچىككىنە پۇلنىڭ نۇرغۇن كۈچى بار ئىدى. مۇسا قاۋۇل ھاجىم بىر مەزگىل تەخىر قىلىپ پۇل توپلاشقا، پۇل يىغىشقا تەييارلىق قىلدى.

5

ئارىدىن بىر يىل ئۆتتى، مۇسا قاۋۇل ھاجىم بىلەن ئوغۇللارمۇ تۆگىمەنگە ئوبدانلا كىرىشىپ قالدى، ئۇلارنىڭ روھىي قىياپىتى ئىنتايىن جۇشقۇن ۋە قىزغىن ئىدى. ئۇلار دادىسىنىڭ نەسىھەت ۋە كۆرسەتمىسى بىلەن ئۆزلىرىنى كىشىلەرگە ئەدەپلىك، سەممىي بولۇشقا ئادەتلەندۈردى، مۇئاملىدارلارغا قىزغىن، ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلىپ، تۆگىمەندىكى ئىشلىرىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرەتتى، ئاشلىقلىرىنى ھارۋىدىن چۈشۈرۈپ، گىرغا سېلىپ ئامبارغا ئۆزلىرى تۆكۈپ بېرەتتى، ئېلىشقا تېگىشلىك ئۇنلىرىنى قاچىلاپ ھارۋىسىغا بېسىپ ياكى ۋېلىسىپىت، ئېشەكلىرىگە ئارتىپ يولغا سالاتتى، يەنە كېلىشىنى تەۋسىيە قىلاتتى، سىمكارغا پۇلى يەتمىسە يېزىپ قويۇپ كېيىن بەرسىمۇ ماقۇل دەيتتى، يىرىك ئاشلىقى بولماي، ئۇنىغا ئېھتىياجلىق بولۇپ قالسا، كېيىن ئەكېلىپ بەرسىمۇ بولىدىغانغا پۈتۈشۈپ، ھاجەتمەنلەرنى قەۋەتلا خۇشال قىلاتتى، بەزى ئاشلىقى كۆپ، ساقلاپ بولالمايدىغان كىشىلەرنىڭ يىرىك ئاشلىقىنى ئۆزلىرى ئۆتكۈزۈۋېلىپ قاچان ئۇنىغا ئېھتىياجلىق بولسا ئۇدۇللۇق ئۇن ئېلىپ كېتىپ ئىشلىتىشكە ماقۇل دەيتتى. مانا مۇشۇنداق بىر قاتار ئىشلار مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ تۆگىمەنچىلىكىنى راۋاج تاپتۇردى، ئالتە ئوغۇلنىڭ چەبدەسلىكى، ئەقىل-پاراسىتى ئاشۇ كىچىككىنە تۆگىمەندە كۆچىنى كۆرسىتىپ، زېمىنىغا بەرىكەت، يۇرت خەلقىگە شاپائەت، ئاشۇ جاپاكەش ئائىلىگە خۇشلۇق ئاتا قىلىشقا باشلىدى.

بەزىلەر ئۇنىڭ جانلىنىۋاتقان تۆگىمەنچىلىكىنى كېڭەيتىشنى، ياخشىلاشنى ئوتتۇرىغا قويغاندا، مۇسا قاۋۇل ھاجىم سۆكۈت قىلدى. ئۇ ئالدىراپ كەتمىدى، قولىغا كىرگەن

ئاز ـ تولا پۇلغا ۋە ئامبىرىغا كىرگەن تاغار ـ تاغار ئاشلىققا قاراپ سۈيۈنۈپ، تۇغمەننى زورايتىشقا ئالدىراپ كەتمىدى، ئۇنىڭ نەزىرىدە مەلۇم ۋاقىت ئۆتۈشى، ئۆزىمۇ، باللار ـ مۇ پىشىپ يېتىلىشى، يىراقنى كۆرۈشى كېرەك ئىدى، ئۇ شۇنداق قىلدى. تۇغمەن بۇ ـ زۇلۇپ قالسا سەۋر چانلىق بىلەن ئوڭلىدى، تەبىيار قىلىپ قويغان ئۇنى ئۆكسۈپ قالسا كېچىنى ـ كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلىدى، ئالدىدىكى ئاشۇ روزغارىغا شۇكۇر ـ قانائەت قىلىپ ئۇمىد ۋە ئىشەنچ بىلەن ئاخىرقى غەلبىسىنى كۈتتى.

كىشىلىك ھايات مۇساپىسىدە يەكۈنلەنگەن مۇنداق بىر ماتېرىيالىستىك يەكۈن، پەلسەپە بار. ئۇ بولسىمۇ مادىدا ئاڭنى بەلگىلەيدۇ، مادىدىغا، ئىش ـ ھەرىكەتتىكى نەتىـ جىسىگە قاراپ ئاڭنى بارلىققا كەلتۈرگىلى بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن نۇرغۇن مىساللارنى كەلتۈرگىلى بولىدۇ. كىشىلىك تۇرمۇشتا ۋە ھايات كەچۈرۈش جەريانىدا نۇرغۇن كىشىلەر بۇنى تەتبىقلاپ كەتمەيدۇ، ئەمما ئىنچىكىلەپ قارىساق، ئادەم دەل ئاشۇنداق ئاڭنى بارلىققا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كۈرەش قىلىدىغان ئىجادكار مەخلۇق. بىر ياكى بىرقانچە خىل ئىچكى ـ تاشقى زىددىيەت روھىي ئامىلنىڭ ھەيدەكچىلىكى بىلەن ئادەم ئىنتىلىش، ئىشلەش باسقۇچىغا كىرىپ ھەرىكەت ئېلىپ بارىدۇ، ئاشۇ ھەرىكەتنىڭ نەتىجىسى بىر خىل ماددىي نەرسىنى ھاسىل قىلىدۇ، بۇ ھاسىلاتقا قاراپ ئادەمدە ئالىڭ ۋە يېڭىچە ئۇقۇم ھاسىل بولىدۇ. مەسىلەن، روھىي ئۆلگەن ئادەم ئۆلگەن بىلەن باراۋەر دەيدىغان گەپ بار. بۇنىسى راست. يۇقىرىدا دەپ ئۆتكەنىدەك، روھ ـ ئادەمنى ھەرىكەتلەندۈرىدىغان مەنىۋى كۈچ. روھ بولمىسا ئادەمنىڭ ئادەمىيلىك سالاپىتىمۇ بولمايدۇ. ئەمما، روھنى نابۇت قىلىدىغان ئىچكى ـ تاشقى ئامىل تۈپ نېگىزىدىن ئالغاندا، ماددىي ئېھتىياجنى قاندۇرالماسلىقتىن ئىبارەت ۋاستە بولۇپ، كىشىلەر ئاشۇ خىل ۋاستىدىن قانچىكى يىراقلاشسا ۋە ئېھتىياجنى قانچىكى قانـ دۇرالمايى خورلانسا، روھى شۇنچىكى خاراب بولىدۇ. ئادەم روھىدىكى غەلىيان بىلەن ھەرىكىتىنى قانچىكى ماسلاشتۇرالسا، ھەرىكەتنىڭ نەتىجىسى ۋە ئۇتۇقى كىشىنىڭ روھىنى شۇنچىكى كۆتۈرۈپ، ماددىي، مەنىۋى جەھەتتىكى ئېھتىياجىنى قاندۇـ رۇش، بوشلۇقلارنى شۇنچىكى تولدۇرۇش پۈرستىگە ئېرىشەلەيدۇ؛ روھىي ئامىل قانچىكى كۈچلۈك بولسىمۇ، شۇنىڭغا مۇناسىپ ھەرىكەت ئاملى بولمىسا روھنىڭ قىممىتى بولمايدۇ، قىممىتى بولمىغان روھ ئاڭنى پەيدا قىلىش، يارىتىش پۈرستىگە ئېرىشەلمەيدۇ. بىر ئادەم مەلۇم بىر ئىشنى قىلىۋەرسە، شۇ ئىشقا تولىمۇ ماھىر بولۇپ

كېتىدۇ، كىم شۇ خىل ئىشنى قىلماي قاراپ تۇرسا، بارغانسېرى زەئىپلىشىپ خاراب بولۇشقا باشلايدۇ. خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش، مۇسا قاۋۇل ھاجىم ۋە ئۇنىڭ پەرزەنتلىرىمۇ تۇغمەنچىلىكنى قىلمۇبرىپ، پىشىپ كۆزى قورقمايدىغان بولۇپ قالدى. شۇ چاغدا مۇسا قاۋۇل ھاجىم خىرىسقا ئۇچراپ ۋەيران بولۇشقا ئاز قالغان بازارلىق ھۆكۈمەت باشقۇرۇشىدىكى قونداق ئۇنى تارتىش تۇغمىنىمۇ ھۆددىگە ئالدى. ئىش ئاۋۇدى، مەسئۇلىيەت تېخىمۇ كۆچەيدى، كىشىلەرنىڭ نەزىرى يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئۇنىڭغا ئاغدۇرۇلدى. ئۇ 1992 ـ يىلى تاپقان پۇللىرىنى ساناپ بېقىۋىدى، ئالغان پايدىسى 14 مىڭ يۈەنگە يەتتى. ئەمدى بۇ ساھەدە، بۇ كەسىپتە ھېچ بىر ئىشتىن قورقمايدىغان ھالغا يەتتى. شۇ چاغدا كىشىلەرنىڭ ئاق ئۇنغا بولغان ئېھتىياجى تەدرىجىي ئاشتى. قونداق ئۇنىنى چارۋا مال بورداشقا سەرپ قىلىپ، ئۆزلىرى ئاق ئۇن ئىستېمال قىلىشقا ئومۇمىيۈزلۈك يۆزلەندى. ناھىيە بازىرى ۋە شەھەرلەردە مانا شۇ چاغدا بىر قىسىم ئوتتۇرا تىپتىكى ئۇن تارتىش ماشىنىلىرى زاۋۇتلىرى ئارقا ـ ئار قىدىن قۇرۇلۇپ، ئاق ئۇنلار خالتىلارغا قاچىلىنىپ، ئېلىشقۇ بازىرىدىكى بىر قىسىم ئاشخانىلار ۋە ئۇن ـ ياغ سېتىش دۇكانلىرىنى قاپلاشقا باشلىدى. مۇسا قاۋۇل ھاجىم بۇنداق خىرىسقا سۇكوت قىلىپ تۇرسام بولمايدۇ، دەپ قارىدى ـ دە، ئوتتۇرا تىپتىكى بىرقەدەر زامانىۋى ئۇن زاۋۇتىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ، ئۆز ئالدىغا ئىشقا كىرىشتۇرۇشنى پىلانلىدى. بالىلارمۇ ئۇنىڭ ساداسىغا تەشنا ئىدى. ئۇلار دادىسىنىڭ بۇ پىكرىدىن قەۋەتلا شادلاندى ۋە پۇل توپلاش، قەرز ئېلىشنىڭ كويىغا چۈشتى. ئۇلار بىرنەچچە ئايدىلا بانكىدىن 17 مىڭ يۈەن قەرز ئالغاندىن باشقا، تاپقان ـ تەرگەنلىرىنى يىغىدى ۋە ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنى ھەرىكەتكە كەلتۈرۈپ 31 مىڭ يۈەن تەييار قىلىپ، ئوتتۇرا تىپتىكى ئۇن تارتىش زاۋۇتىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ، يېڭا بازىرىنىڭ شىمال تەرىپىگە ماكانلاشتۇرۇپ، مەخسۇس بۇغداي ئۇنى تارتىشنى يولغا قويدى، بۇ زاۋۇت ئېھتىياجنى قاندۇرالمىغانلىقتىن، 1996 ـ يىلى يېڭا بازىرىنىڭ غەرب تەرىپىگە، مارالبېشى ـ يەكەن تاشيولىنىڭ بويىغا يەنە بىر زاۋۇتنى ماكانلاشتۇرۇپ ئىشلەپچىقىرىشنى تەدرىجىي ياخشىلىدى ۋە سۈپەت، ئۇنۇمدارلىقتا زامانىنىڭ ئالدىنقى قاتاردا ماڭدى. 2001 ـ يىلىغا كەلگەندە، تۇغمەن، ئۇن زاۋۇتلىرىنى يەنە بىر قېتىم ئۆزگەرتىپ، يېڭا بازىرىدىكى ئۇن زاۋۇتى بىلەن ئۆتەكچە كەنتىدىكى ئۇن زاۋۇتىنى چوڭ تىپتىكى ئۇن زاۋۇتىغا ئۆزگەرتتى ۋە سۈپەت ـ تېخنىكا ئىشلىرىنى

ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدە ئۆستۈرۈپ، رىقابەت كۈچىنى ئاشۇرۇپ، بازاردا مەزمۇت پۇت تىرەپ تۇرۇش پۇرسىتىنى يارىتتى. مانا شۇنىڭدىن كېيىن، مۇسا قاۋۇل ھاجىم ئائىلىسى تۈگمەنچىلىكنى ئاساس قىلغان كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىپ، كىشىلىك ھاياتىنىڭ يېڭى ـ يېڭى سەھىپىلىرىنى ئاچتى. بىرلا يۈرۈشۈپ كەتكەن تۈگمەنچىلىك ئىگىلىكى بۇ ئائىلىنىڭ بۇزۇلماس، يېمىرىلمەس مۇنارى بولۇپ قالدى.

6

بۇ ئائىلىدىكى ئىش ۋە گەپ مۇشۇ بىر تۈگمەنچىلىك بىلەن تۈگەپ كەتمىدى. مۇسا قاۋۇل ھاجىم ۋە ئۇنىڭ 28 ياشلىق ئوغلى مۇھەممەتئىمىن، 26 ياشلىق ئوغلى ئوسمانجان، 20 ياشلىق ئوغلى نۇردۇنجانلار تۈگمەنگە مەسئۇل بولدى. ئۇلار بارا ـ بارا ھەممە ئىشنى ئۆزى قىلىش بىلەن چەكلىنىپ قېلىشنى بۇزۇپ تاشلاپ، باشقىلارنى ئىشقا قويۇپ نەپ يەتكۈزۈش، ئۆزلىرى باشقا ئىشلارنى قىلالايدىغان پاراسىتىدىن پايدىلىنىپ، ئۇنۇمى ياخشى كەسىپ ۋە ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىش يولىغا ماڭدى.

يەكەن ناھىيىسىنىڭ ئېلىشقۇ بازىرىدا 33 مىڭ 250 نوپۇس، 48 مىڭ 732 مو تېرىلغۇ يەر، 20 مو يايلاق ۋە ئوتلاق، ئورمانلىق بار. مانا بۇ نۇرغۇن ئارتۇقچىلىق، ئەۋزەللىكنى يارىتىپ بېرەتتى. كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشى، كىيىم پۇتۇن، قورسىقى توق بولۇشنىڭ تەدرىجىي ئىشقا ئېشىشى ئارقىسىدا، ئىستېمال سەۋىيىسى ۋە ئېھتىياجى ئاشتى. ئاشلىقتىن باشقا قوشۇمچە ئوزۇقلۇق، سەي ـ كۆكتات، گۆشكە بولغان تەلەپ ئۆرلىدى. مۇسا قاۋۇل ھاجىم ئائىلىسىدە چارۋىچىلىققا باب كېلىدىغان ۋە توشۇش كەسپىگە ماس كېلىدىغان شارائىت بار ئىدى. كېيىك بىلەن چارۋا مال باقسا، ترانسپورت بىلەن مەھسۇلاتلارنى توشۇش، يۆتكەپ سېتىش زۆرۈر ئىدى. بۇنداق زېمىنجىرسىمان كەسىپ بۇ ئائىلىدىكى ئوغۇللارغا تازا باب كېلەتتى. شۇڭا، ئۇلار ۋە ئۇلارنىڭ ئايالىرى ئۆزلىرى تېرىۋاتقان يەرلەرنى ياخشى باشقۇرغاندىن باشقا، چارۋا مال بورداش، سېتىش بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىدى. بورداقچىلىق ئۇلارنىڭ ئائىلىسىگە تازا باب كەلدى. ھەر يىلى 100ـــ 150 گىچە قوينى ئېلىپ، يەم ـ بوغۇز بىلەن بورداپ، يىل بويى بىرنەچچە قېتىم ئايلاندۇرۇپ سېتىپ، يىللىق پايدىسىنى 10 مىڭ يۈەندىن، كىرىمنى 50ـــ 60 مىڭ يۈ-

ەندىن ئاشۇردى. بۇنىڭ تۈرتكىسىدە، تېرىلغۇ يەرلىرىنىڭ مەھەللىۋى ئوغۇتقا بولغان ئېھتىياجى ئۆزلۈكىدىن ھەل بولدى ۋە دېھقانچىلىقتىن ئالغان پايدىسىنىمۇ 15 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى. 90 ـ يىللارنىڭ باشلىرىدا ئۇلارنىڭ تىجارىتى راسا جانلاندى. «قىلغانىنىڭ قىلغۇسى، يېگەنىنىڭ يېگۈسى كېلىدۇ» دېگەندەك، ئۇلارنىڭ كەسپىگە ماس كېلىدىغان باشقا تۈرىدىكى ئىشلىرىمۇ ئارقا ـ ئارقىدىن ئۇلىشىپ كەلدى. شۇڭا، ئۇلار قىلىۋاتقان ئىش بالىلارغا يەنىلا ئازلىق قىلىدىغاندەك تۇردى. شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، 38 ياشلىق چوڭ ئوغلى تۇرسۇن مۇسا ھاجىم يەكەن ناھىيە بازىرىغا كىرىپ، بىر دوستىنىڭ كىچىك ئاپتوموبىلىغا چىقتى ۋە يول بويى پاراڭلىشىپ، ترانسپورت كەسپىنىڭ خىلى پۇل تاپقىلى بولىدىغان كەسىپ ئىكەنلىكىنى ھەم بۇ كەسىپنىڭ ئۆز ئائىلىسىگە بىرقەدەر باب كېلىدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. ھېلىقى ئاغىنىسى ئۇنىڭغا يول كۆرسىتىپ، رېغبەتلەندۈرۈپ، ترانسپورت كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشقا قىزىقتۇرۇپ قويدى. ئۇ ئىنىلىرىغا، ئاندىن ئاتا ـ ئانىسىغا مەسلىھەت سالدى. مۇسا قاۋۇل ھاجىم سەل ئىككىلىنىپ قالدى. كېيىن ئۇ سۆرۈشتە قىلىپ، ناھىيە بازىرى بىلەن ئېلىشقۇ بازىرى ئارىلىقىدا ئوتتۇرا تېپلىق ئاپتوموبىل كىراكەشلىكىگە چىقىش يولى بارلىقىنى بىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ تۇرسۇن مۇسا ھاجىم بىلەن 36 ياشلىق ئىككىنچى ئوغلى روزى مۇسانىڭ كىراكەشلىك تەكلىپىنى قوبۇل قىلدى ۋە 1994 ـ يىلى كۈزدە 100 نەچچە مىڭ يۈەنگە «شىگلى» ماركىلىق 17 كىشىلىك كىرا ئاپتوموبىلى سېتىۋېلىپ يولغا كىرىشتۈردى. ئۇلار تېجەشلىك، ئېدىتلىق بالىلار بولغاچقا، ئوبدانلا ماسلىشىپ، كىراكەشلىكتىن تۈتام ـ تۈتام پۇل يىغدى، باشقىلارنىڭ ئۇن ۋە يىرىك ئاشلىقلىرىنى توشۇپ، زاۋۇتتىن ئائىلىلەرگە، ئائىلىلەردىن ئۇن زاۋۇتىغا يۆتكەپ، يەتكۈزۈپ بېرىپ، زاۋۇتنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى تارقىتىش، سېتىشقا ھەمدەم بولدى.

1996 ـ يىلى مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ ئۆمۈر تارىخىدا يەنە بىر قېتىم ئۆزگىرىش بولدى. ئۇ سەئۇدى ئەرەبىستانىغا ھەجگە بېرىش پۇرستىگە ئېرىشتى، ھەج سەپىرىدە ئۇ قوشنا دۆلەتلەرنىڭ تەرەققىياتى ۋە سەپەرداشلارنىڭ باي بولۇش، پۇل تېپىش ھەققىدىكى تەجرىبىلىرىنى ئاڭلاپ، كۆرۈپ كۆزى يەنە بىر قېتىم ئېچىلغاندەك، قەلبى تېخىمۇ يورۇغاندەك بولدى. ئۇ ھازىر باي بولۇشقا، پۇل تېپىشقا باب كېلىدىغان نۇرغۇن ئەۋزەل شارائىتلار بولسىمۇ پايدىلىنىشنى بىلمەي قېلىۋېتىپتىمىز، دەپ ئويـ

لىدى. راستىنى ئېيتقاندا، ئۇ ئۆزىنىڭ ئەترايىدىكى كىشىلەرگە قارىغاندا، ئالدىنقى قاتاردا ماڭغان ھايات كارۋىنى بولسىمۇ، باشقا جايلارغا سېلىشتۇرغاندا يەنىلا ئارقىدا ئىدى، ئۇ بەزى تۇرلەرگە يۈرەكلىك مەبلەغ سېلىشتا ئېھتىيات بىلەن سۈكۈتنى ئاساسىي ئورۇنغا قويۇپ كەلگەنىدى، شۇڭا يۈرەكلىك مەبلەغ سېلىشتىن ئەنسىرەيتتى، باللارنى ھەدىگەندە تەخىر قىلىشقا يېتەكلەيتتى. ھەج پائالىيىتىدىن كەلگەندىن كېيىن، ئۇ باشقىچىلا جانلاندى ۋە 21 كىشىلىك كىرا ئاپتوموبىلىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ، مارالبېشى بىلەن يەكەن ناھىيىسى ئارىلىقىغا سالدى ھەمدە بىر يىلدا 50 مىڭ يۈەن ساپ پايدا يارىتتى. 2003 ـ يىلى ئىلگىرى سېتىۋالغان ئىككى ئاپتوبۇسىنى سېتىۋەتتى ۋە 330 مىڭ يۈەن سەرپ قىلىپ «جىڭ لۇڭ» مارکىلىق 35 كىشىلىك ئالىي دەرىجىلىك ئاپتوموبىلىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ، يەكەن بىلەن مارالبېشى ئارىلىقىدا كىراغا سالدى. 2004 ـ يىل 11 ـ ئايدا 400 مىڭ يۈەنگە «غەربىي دىيار» مارکىلىق 42 كىشىلىك كارۋاتلىق ئاپتوموبىلىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ، يەكەن بىلەن ئۈرۈمچى ئارىلىقىدا كىراغا سالدى. مانا ھازىر مۇسا قاۋۇل ھاجىم دېھقانچىلىق، باغمچىلىق، ئۇن زاۋۇتى ۋە ترانسپورت كەسپى قاتارلىقلار بىلەن شۇغۇللىنىپ يىلىغا 400 مىڭ يۈەن كىرىم قىلالايدىغان، پايدىسىنى نەچچە ئون مىڭ يۈەنگە يەتكۈزەلەيدىغان ھالغا يەتتى. ئەمما ئۇ، داۋراڭ سالمىدى، باشقىلارنى مازاق قىلمىدى، بەلكى يېتەكلىدى، ساخاۋەت ئالقىنىنى كەڭ ئاچتى. بۇ جەھەتتىمۇ ئۇنىڭ تىلىدا داستان بولغان ئىشلىرى ئاز ئەمەس، ئەلۋەتتە!

7

مۇسا قاۋۇل ھاجىم ئائىلىسى روناق تاپتى، باي بولدى. پارتىيە، ھۆكۈمەت بۇ نىڭدىن رازى، بۇ ئائىلىدىن خەيرخاھلىق ۋە شاپائەتكە ئېرىشكەن نۇرغۇن كىشىلەرمۇ رازى. ئۇلار رازى بولۇش بىلەن كۈپايىلەنمەي، ئۇنىڭغا رەھمەت ـ بارىكاللا ۋە ئاسايىشلىق تىلىدى.

بىرقانچە يىل مابەينىدە، مۇسا قاۋۇل ھاجىم ئىگىلىك تىكلەش جەريانىدا يارانقان نەتىجىلىرىگە ئاساسەن، ئېلىشقۇ بازارلىق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن «ئىلغار پۇقراۋى كارخانىچى»، «مائارىپنى قوللاشتىكى ئىلغار شەخس» قاتارلىق

ناملارغا ئېرىشىپ ئىلگىرى ـ ئاخىر يەتتە قېتىم مۇكاپاتلاندى، ئۇچ قارار ئېلىشقۇ بازارلىق خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى، بىر قارار ناھىيىلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ ۋەكىلى بولۇپ، پىكىر ـ تەكلىپ بېرىشتە ئاممىنىڭ ساداسىنى نامايان قىلىپ، پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ سىياسەت تۈزۈشىگە ئاساس سېلىپ بەردى. باشقىلارغا قىلغان شاپائەتلىرىنى تىلغا ئالغاندىمۇ، ئۇ تۈرلۈك تىجارەتنى يۈرگۈزۈپ ـ رۇش جەريانىدا ئىش كۈتۈپ تۇرغان 15 نەپەر ياشنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۇلار ـ نىڭ تېخنىكا جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن ھەرئايدا 350 يۈەندىن 500 يۈەن ـ گىچە ئىش ھەققى بەردى. ئۆز بېنىدىن پۇل چىقىرىپ ئىككى جۈپ ياشنىڭ تويىنى قىلىپ ئۆيلۈك ـ ئوچاقلىق قىلىپ قويدى. تۇرمۇش قىينىچىلىقى ئېغىر 20 نامرات، ئاجىز، مېيىپ، يېتىم ـ يېسىرغا 35 مىڭ يۈەن قىممىتىدە كىيىم ـ كېچەك، ئۇن، نەق پۇل ياردەم قىلدى. ئىلىشقۇ بازارلىق مەركىزىي باشلانغۇچ مەكتەپتىكى قىينىچىلىقى بار 40 ئوقۇغۇچىغا 2000 يۈەن نەق پۇل ياردەم قىلىپ، ئوقۇشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى. 2003 ـ يىلى 1000 يۈەنگە خاتىرە بۇيۇم سېتىۋېلىپ، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ بايرىمىغا سوۋغا قىلدى.

2003 ـ يىل 2 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى يەر تەۋرەپ مارالبېشى ناھىيىسىنىڭ چوڭ قۇرچاق يېزىسىدا ئېغىر ئاپەت بولغاندا 1000 يۈەن نەق پۇل، ئۇن قاتارلىقلارنى ئاپەت رايونىغا ئەۋەتتى.

ــ بۇنىڭدىن كېيىن يەنىلا مۇشۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنامسىز ياكى باشقا ئىشمۇ قىلامسىز ؟ــ دەپ سورىدىممەن.

ــ تۇگمەنچىلىك، كىراكەشلىك، دېھقانچىلىق، باغۋەنچىلىك ماڭا نان بەرگەن كەسىپ، مەن بۇ كەسىپلەرنى ھەرگىز تاشلىمايمەن، تەرەققىي قىلدۇرىمەنكى، ئارقىغا چېكىنمەيمەن. ھازىر مۇشۇ ئىشقا بىرلەشتۈرۈپ، بۇغا باقمىچىلىقىنى تەرەققىي قىلدۇرايمىكىن، دەپ 1000 كۈادرات مېتىرلىق قورۇ ـ قوتان سالدىم. بۇنىڭدىن كېيىن بۇغا باقمىچىلىق تۈرىنىمۇ قوشۇپ قىلماقچى.

8

شۇنداق، مۇسا قاۋۇل ھاجىم ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرىغا سانسىز كىشى ھەۋەس قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىر چاغدا يەنە ھەسەت قىلىدىغانلارمۇ بار. لېكىن، ھەۋەس قىل ـ

غانلارنىڭ زور كۆپچىلىكى ئاشۇ ھەۋەس ۋە ماختاشلىرى بىلەن توختاپ قېلىۋەرمەيدى، ئۇنىڭدىن ھالقىپ ئۆتەلمىدى، چۈنكى ئۇلار ھەۋەس قىلغانغا يارىشا بىرەر ئىشنىڭ بەشىنى مەھكەم تۇتۇپ، ئەۋلادلىرىنى ئىشقا سېلىپ، ئۇتۇق قازىنىشنىڭ يولىغا قەدەم قويۇپ باقمىدى، ھەسەت قىلغانلاردىن بەزىلىرى ئۇلارنى دوراپ باققان بولسىمۇ قاملاشتۇرالمىدى ياكى جۇرئەتلىك بولالماي، بېرىم يولدا مەغلۇپ بولۇپ يېڭى ھەسرەتكە قالدى.

بۇ ئائىلىنىڭ سېھرىي كۈچى زادى نەدە؟ زىيارەت جەريانىدا بۇ ئىش مېنى بەك جىددىيلەشتۇرۇۋەتتى، بۇ كۈچ ۋە بۇ كۈچ مەنبەسىنىڭ يوشۇرۇنلۇقى مېنى تېخىمۇ تىنىم ـ تىنىم قىلدى.

ـــ بەش جايدا ئۆيىمىز بولسىمۇ، قازان ـ قومۇچىمىز بىر ئۆيدە، ـــ دېدى روزى مۇسانىڭ ئايالى بىزگە چۈشەندۈرۈپ، ـــ بەش ئوغۇلنىڭ بەش خوتۇنى، نەۋرىسى، جەمئىي 30 نەچچە ئادەم بىر ئائىلىدىن تاماق يەيمىز، ھەممە تاپقان ـ تەرگىنىمىز چوڭ ئۆينىڭ داستخىنىغا تۆكۈلىدۇ.

ـــ كېلىنلەر ئۆكتە قىلمامسىلەر؟ ـــ دەپ سوردىممەن ئۇنىڭدىن.

ـــ نېمىمزگە نېمىمز يەتمەي ئۆكتە قىلىمىز؟ ھەممە نەرسىمىز يېتەرلىك تۇرسا، بىزنىڭ ئۆيگە كىرگەن كېلىنلەرمۇ بەك ئوبدان، ئەرنىڭ دېگىنى بويىچە ئىش قىلىدۇ. مەنمۇ دەسلەپ كېلىن بولۇپ كىرگەندە، كۆنەلمەي ئايرىم ئۆي تۇتساق، تاپقان ـ تەرگىنىمىز ئۆزىمىزنىڭ ئۆيىگە كىرسە، دەپ ئويلىغانىدىم. كېيىن قارىسام، ھەممەيلەن بىر ئۆيگە تۆكىدىكەن، مەنمۇ كۆندۈم. ھەممىز ئۆم ـ ئىناق، قىلمىز دەپ قالساق، ئېتىزدا، زاۋۇتتا، ئۆيدە بىزگە ئىش توشمايدۇ، باشقىلارمۇ بوزەك قىلالمايدۇ. بۇ ئائىلىگە كۆنۈپ قالغان ئادەم بەك ئازادىلىك ھېس قىلىدۇ. بىرىنى بىرى بوزەك قىلمايدۇ، ئەرلەر ئايالالارنى ئۇرمايدۇ، تىللىمايدۇ، ناشايان ئىشمۇ قىلمايدۇ، بىزدىن باشقا ئىككى ـ ئۈچ ئوغلى بار ئايرىم ئادەملەرنىڭ ئۆيلىرىدە بالىلارنى باشقۇرۇپ بولالماي ھالى خاراب. ئۇلاردا بىرلىك يوق، بىر ـ بىرىنى ياراتمايدۇ، بىر ـ بىرىگە مەنپەئەتىنى دەپ پىچاق ـ توقماق، كالتەك كۆتۈرۈشىدۇ. شۇڭا، بىزنىڭ ئائىلىنى خەق شامال كىرمەس ئائىلە دەيدۇ.

مۇسا قاۋۇل ھاجىم 68 ياشتىن ئاشقان، قاۋۇل، تولىمۇ تەمكىن ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ ياخشى تەربىيىسى بارلىق پەرزەنتلىرىنىڭ ئىزچىل ھالدا بىرلىك، ئورتاقلىقىنى

ساقلىشغا تۇرتكە بولۇپ كەلدى. ئۇ يەنە ئىناقلىقنى، ھەمكارلىقنى ئۆزئارا بۇرۇچى، ئۆزئارا ۋە باللارنىڭ، كەلگۈسى ئەۋلادلارنىڭ بەختى دەپ قاراپ كەلدى. بىرلىك، ئۆملۈك بولغاندا، بۇ ياخشى ئائىلە، ياخشى جەمئەت بولىدۇ ۋە راۋاج تاپىدۇ، كىشىلىك تۇرمۇش يولىنى ئاچىدۇ دەيتتى. شۇڭا ئۇ، ئاشۇ تۈيغۇ ئاساسىدا باللارنىڭ ھەربىر ھۈجەيرىسىدە بىرلىك، ئۆملۈك روھىنى يېتىلدۈرۈپ كەلدى. ئۇ نامرات چاغلاردا بۇنى ياخشى يېتىلدۈرۈش بىلەن بىر چاغدا باي بولغان، پۇل، مالغا تويۇنغان يېقىنقى يىللاردىمۇ ئاشۇ خىل تۈيغۇنى، روھنى يېتىلدۈرۈشنى تاشلاپ قويمىدى، ئۇنى ئۆزۈلمەس روھ سۈپىتىدە پەپلەپ، ھەربىر سۆز - ھەرىكەت، ھەربىر ئىشتا ئىپادىسىنى نامايان قىلىپ، باللاردا ئۇنىڭ ئىجابىيلىقىنى بىخلاندۇردى، ھەتتا ئۇ ئائىلىدە تۈرلۈك چىقىملاردىن كىرىمغىچە نىسبەت تۇرغۇزۇپ، شۇ تەرتىپنى ھەمىشە ئورتاق قوللاندى. ئالايلۇق، بىر ئادەمنىڭ قەشقەرگە بېرىپ ـ كېلىشىگە قانچىلىك چىقىم كېتىدۇ، يەكەندىن ئۈرۈمچىگە بېرىپ ـ كېلىشىگە قانچىلىك چىقىم كېتىدۇ ۋە قانچىلىك كىرىم بولىدۇ... ۋاھاكازا. باللارمۇ شۇنىڭغا تولۇق رىئايە قىلدى ۋە ئىجرا قىلىپ، بىر ـ بىرىنى قايىل ۋە خۇرسەن قىلدى. ئۇلاردىكى ئورتاق روھ: يالغان گەپ قىلمايدۇ، قىلغان تىجارىتىنىڭ كىرىمى بىلەن چىقىمىنى ئېنىق خاتىرىلەپ ماڭىدۇ، بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولسا ئائىلە مەجلىسى ئېچىپ، چوڭ كىچىك ھەممىسىنى قاتناشتۇرۇپ پىكىرلىشىدۇ، ھەرقانداق جايدا ئۇرۇش، جېدەل ماجىرالارنى قىلمايدۇ ۋە ئارىلاشمايدۇ.

ـــ ھاجىم، مېنىڭ نەزىرىمدە پارچىلانمايدىغان كۈچ ۋە يىمىرىلمەيدىغان روھ مەۋجۇت ئەمەس، ـــ دېدىممەن ئۇنىڭغا، ـــ سىلىنىڭچە، باللارنى مەڭگۈ بىر ياقىدىن باش چىقىرىدىغان، بىر يەڭدىن قول چىقىرىدىغان، بىر تىنىقتىن تەڭ بەھرىمەن بولىدىغان ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلغىلى بولارمۇ؟

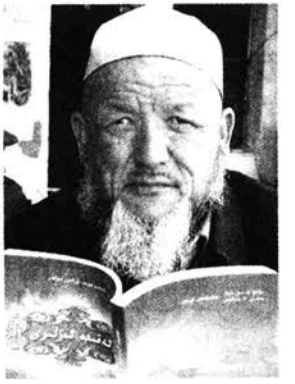
ـــ مەن ئەۋلادلىرىمنىڭ ئەۋلادمۇئەۋلاد شۇنداق ئۆتۈشىنى ئارزۇ قىلىمەن ـــ دېدى مۇسا قاۋۇل ھاجىم بىرئاز تۇرۇپ قېلىپ، ـــ لېكىن، يەنە بىرقانچە يىلدىن كېيىن، نەۋرىلەر چوڭ بولىدۇ، ئائىلىمىز تېخىمۇ چوڭ ئائىلە بولۇپ قالىدۇ، ئائىلىنىڭ بىسىمىمۇ ئېغىرلىشىدۇ، كىشىلىك تۇرمۇشتا نېمە قىسمەتلەر بولمايدۇ دەيسىز؟ كېيىنچە ئائىلىمىز چوڭىيىپ، ئاخىرىدا كېلەڭسىزلىشىپ، باشقۇرۇشتا قىيىنچىلىق بولىدۇ، ئۇ چاغدىكى ئىش باللارنىڭ تەدبىرىگە باغلىق، مەن ھازىر مۇشۇنداق قىلدىم، بۇ مېنىڭ تەد-

بىرىم! كېيىن بىز ئويلىمىغان نۇرغۇن زىددىيەتلەر پەيدا بولۇشى مۇمكىن، مەلۇم بىر مەزگىل كەلگەندە، ئائىلىمىزدىكى بۇ خىل ھالەتنى باللارنىڭ ئۆز ئىختىيارىغا قويۇپ، ياخشى ئادەت ـ ئەنئەنىلىرىمىزنى جارى قىلدۇرۇشنى ئارزۇ قىلمەن، ئۇلارمۇ باللىرىنى ماڭا ئوخشاش ئۆيۇشتۇرسا، باللىرىمۇ دادىلىرىغا ئوخشاش ئائىلىسىنى ـــ باللىرىنى ئۆيۇشتۇرۇشنى بىلسە دەيدىغان ئۈمىدتە مەن !

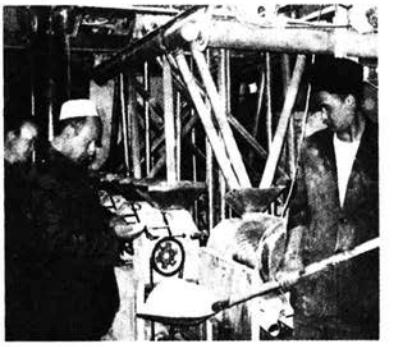
بۇ ئائىلىدىكى بىرلىك، ھەمكارلىقتىن ئىبارەت سۈنماس روھ ـــ ئۇلارنىڭ بۈگۈنكىدەك بەختكە سازاۋەر بولۇشتىكى ئاساسىي مەنبە، مايىاك . خۇلاسە شۇكى، كىم بولسۇن، قايسى ئائىلە بولسۇن ياكى ھەر قانداق تارماق، ئورگانداۋ دۆلەت ۋە رايوندا كىشىلەر ئارىسىدا ئىناقلىق، بىرلىك بولغاندىلا، تەرەققىيات، ئىستىقبال، بەخت ۋە خاتىرجەملىك بولىدىكەن. ھازىر دۇنيا كۆپ قۇتۇپلىشىشتىن بىرلىككە كېلىشكە، چېچىلىپ كېتىشتىن ھەمكارلىشىشقا قاراپ تەرەققىي قىلدى. بۇنداق يۈزلىنىش يەنىلا كىچىك تاراملارنىڭ بىرلىكى، ئىناقلىقى ئارقىلىق بارلىققا كېلىدۇ. شۇڭا، ھەر بىر ئائىلىدە ئىناقلىق، بىرلىك نۇر چاچسۇن! جەمئىيەتنىڭ تىنچلىقى، تەرەققىياتى ۋە ئائىلىنىڭ بەختى ئۇچۇن بۇ خىل ئىناقلىق، بىرلىك مايا كلىرى تۇركۇم ـ تۇركۇملەپ بارلىققا كەلسۇن ۋە تىكلەنسۇن! چۇنكى، كىم ئىناق بولسا شۇ يېقىلمايدۇ؛ نەدە بىرلىك، ئۆملۈك بولسا شۇ يەردە كۈچ، تەرەققىيات، ئىستىقبال بولىدۇ!

2005 ـ يىل 7 ـ ئاي، قەشقەر

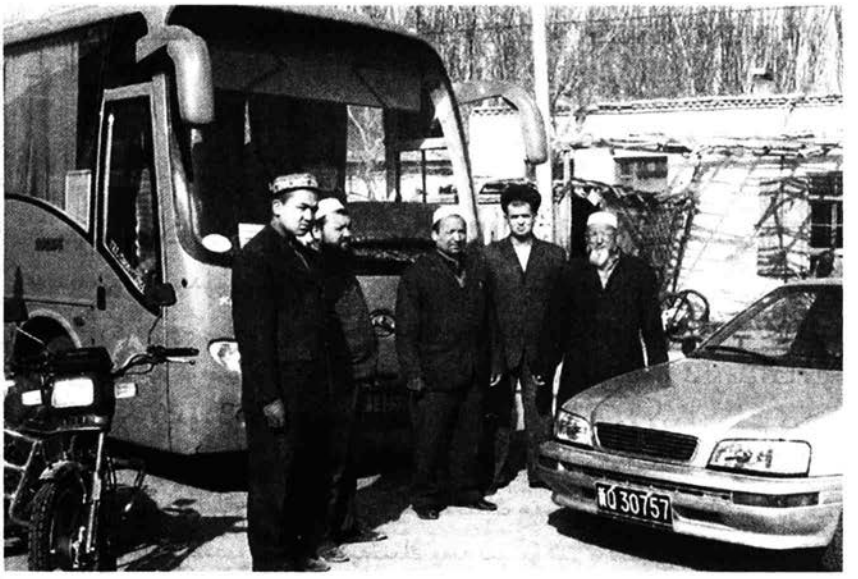
مۇسا قاۋۇل ھاجىمنىڭ

پائالىيەتلىرىدىن

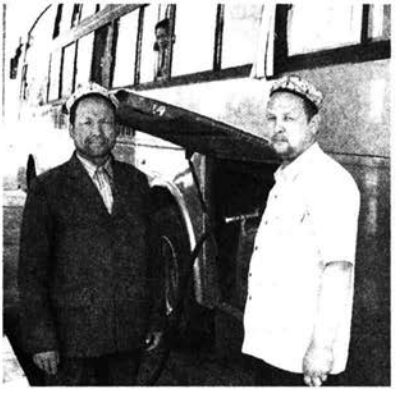
كۆرۈنۈشلەر

0998-8950633

13899173264

KO 30757

بىلىم ــ ۋاپادارلىق

پەزىلەتلەرنىڭ ئانىسى نېمە ؟ بىلىم! پەقەت بىلىملا بارلىق پەزىلەتلەرنىڭ چىن مەنىدىكى ئانىسىدۇر . ئۇ بىلىمگەننى بىلىش، ئۆگىنىش دېگەنلىكتۇر ؛ بىلىم ئەقىلنىڭ نۇرى، چۈنكى ئۇ ھەقىقەتنىڭ جەۋھەرلىرىدىن كۆكۈل ئالبومىغا نەقىشلىنىدىغان قۇياشقا ئوخشايدۇ ؛ شۇڭا، ئۇنىڭغا بارلىقنى ئاتىغان ئادەم ئۇلۇغلۇققا مۇيەسسەر بولالايدۇ، ئۇ شەرەپ ۋە شۆھرەتلەرنىڭ ساھىبى بولالايدۇ ؛ بىلىم كىشىنى قۇدرەتلىك سېھرىي كۈچكە ۋە چەكسىز ھاياتىي كۈچكە ئىگە قىلىدۇ .

ھەقىقىي بىلىملىك كىشى ۋاپادار، پەزىلەتلىك ھەم غۇرۇر ـ ۋىجدانلىق كىشىدۇ . ۋاپا قىلىش ئادىمىيلىك سالاپەتنىڭ يەنە بىر مۇھىم بەلگىسى : ۋاپادارلىق ئۆز لەۋزىدە تۇرۇش، قەسەمدىن يېنىۋالماسلىق، يۇز ئۆرۈمەسلىكنى مەنبە قىلىدۇ، ئۇنى مەنبە قىلغان كىشى ھەرقانچە ئازاب تارتىپ، قەدىر سىز ـ بىچارە ھالغا چۈشۈپ قالسىمۇ، ۋاپادارلىقنىڭ جەزبىسىنى قىلچە يوقاتمايدۇ، ئۇنى قەيسەر روھ، ئىرادە بىلەن قوغدايدۇ، ئۇ روھىي بىغۇبارلىقى، دىلىنىڭ ساپلىقى، پاكلىقى بىلەن نۇر چېچىپ تۇرىدۇ . مەن بىلىمنىڭ قەدرىنى قىلغاندەك، بىلىم نۇرىمۇ سېنى مەڭگۈ قەدرى ئۇستۇن، يۇزى يورۇق قىلىدۇ!

بىلىم بىلەن ۋاپادارلىق ئادەمنى شۇكۇر ـ قانائەتلىك قىلىدۇ . ئۇ شەخسىيەتكە ئەكچ ، ئەكچ مۇبارەك ئەركىنلىك بولۇپ، ئۇ ئادەمنى روھىي جەھەتتىن تويۇندۇرۇپ، تەمكىن قىلىدۇ، خورلۇققا مەھكۇم قىلىدىغان مۇشكۇللەردىن قۇتۇلدۇرىدۇ . ئۇنى يار تۇتقانلار ئالىيجانابلىق، پاكلىققا سازاۋەر بولىدۇ .

بىلىم بىلەن ۋاپادارلىق سەھەردە ئېچىلغان قىزىل گۈلگە ئوخشايدۇ، ئاشۇ گۈلگە سىزنىڭ قامەت ۋە سالاپىتىڭىزنىڭ سىيىماسى مۇجەسسەم بولسا قىممەت ۋە شۆھرىتىڭىزنى دائىملىق ھېس قىلىشقا قادىر بولالايسىز

ئالتۇن رەڭلىك تار كوچا

1

ئىككى بوۋاي مۇڭدىشىپ ئولتۇراتتى، ئۇلاردىكى چوڭقۇر مۇڭ ۋە هاياتىنىڭ ئۆتكەن يادنامىلىرى چىرايىدىن، سۆزلىرىدىن مانىمەن دەپ چىقىپ تۇراتتى. يېشى چوڭراق بوۋاي مەغرۇر كۆرۈنەتتى. چىرايىدىن ئۇمىد ۋە ئىشەنچ پارلاپ، قەلبى دولقۇنلىنىپ، هاياجانلىق ياش ۋۇجۇدىدىن ئېتىلىپ چىقىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى. يەنە بىرى بولسا ئىنتايىن سولغۇن ۋە مەيۈس بولۇپ، چىرايى هېلىدىن - هېلىغا تۇتۇلۇپ قالاتتى، ئۇنىڭ هەسرەت ئارىلاشقان نارازىلىقى ۋە نالىلىرى مەنپەئىتى ئۈستىدىكى چىگىش خىيالى هېلىقى بوۋاينىڭ دىلىنى ئېزىپ، كۆڭلىنى پاراكەندە قىلىدى، كۆڭۈل باغلىرى، قەلب بۇلاقلىرىدىن گۈلئەنبەرلەرنى، زەمزەم قەترىلىرىنى هازىرلاپ، ئۇنىڭ چاڭقىغان قەلبىگە سۈنغۇسى ۋە تەسەللى هەدىيىسى سۈپىتىدە تەقدىم قىلغۇسى كەلدى... بىراق، ئۇنىڭ كۆڭلى تولمۇ يېرىم ئىدى، يېشى كىچىك رەڭ بوۋاي هەقىقەتەن هەسرەتلىك كۆرۈنەتتى. ئۇ يېشى چوڭراق بوۋايغا:

- هەي، ئەمدى قېرىپ كەتتۇق، هاجىم، پۈتىمىز گۆرگە ساڭگىلىدى. ئۆتكەن هاياتنى ئويلىسام، ئەمدى هېچ هەققىمىز قالماپتۇ. سەللا ئىشنى كۆرسەم هاياجانلىنىپ كۆزۈمدىن ياش چىقىپ كېتىدۇ، ئۆلۈم - يېتىمنى ئاڭلىسام، كۆڭلۈم بۇزۇلۇپ ئېسىمنى يوقتىپ قويىمەن، هەي - هەي، قېرىپ بۇ هالغا كەلگەندە، نۇرغۇن ئارمانلار ئادەمنى هەسرەتتە قويىدىكەن، ئارمانغا لايىق دەرمان يوق، ئادەم قېرىپ بىر يەرگە بارغاندا، بەزى ئىشلارنى قىلىپ باقسمۇ چاك باسمايدىكەن، يامان يېرى قاملاشمايدىكەن. ياشلىق، قىرانلىق چاغلارغا هېچ نەرسە يەتمەيدىكەن! هازىر قارىسام، هاياتنا تارتىشىدىغان ئىشمۇ ئاساسەن قالماپتۇ، بۇگۈن ئولتۇرۇپ سىلىنى سېغىنىپ قاپتىمەن، كۆرۈشۈپ مۇڭدىشىپ رازىلىشۇبلىپ كېلەي دەپ كېلىشىم.

ـــ بەك ئوبدان قىپلا، مەنمۇ گاھىدا زېرىكىپ قالىمەن. سىلىنى، ئۇرۇق ـ تۇغـ قانلارنى، تەكتۇشلارنى، دوست ـ بۇرادەرلەرنى ئەسلەپ قالىمەن، ئويلىسام نى ـ نى ئېسىل ئادەملەرنى ئاللا دەرگاھىغا ئېلىپ كېتىپتۇ. يەنە بىز قاپتىمىز، خۇداغا شۈكـ رى، رىزقىمىز كەك ئوخشايدۇ. ئۆلمىگەن جاندا ئۈمىد بار دەپ، رىزىقىمىزنى تېپىپ يەپ كەلدۇق. ئادەم ئۈمىد ۋە ئىشەنچ بىلەن ياشىمىسا، گۇل تاجلىق ماكان گۆر تۇـ يۇلىدۇ. يېگەن بەتتە پولۇلارمۇ، بەتتام، زەھەر تۈيۇلىدۇ. ھەر ھالدا ئۈمىد بىلەن يـا شىدۇق، قىلىدىغان ئىشلىرىمىز بەك كۆپ بولسىمۇ، ھەممىنى قىلىشقا ئۇرۇنۇپ باـ تۇق، بىراق ھەممىنى قىلىپ بولالمىدۇق. ئارمانلىرىمىز كۆپ، مەندىن باشقا ئادەم بولسا بەلكىم بۇ كەمگە يەر يەپ بولار ئىدى. سىلى بىللا، تاپقان ـ تەرگەنلىرىمىـز ئۆتكەن ھەرقايسى دەۋرلەردە زايە بولۇپ كەتتى، بىراق ئاتا ـ ئانىمىز دۇئا قىلىپتـە كەن، يەنە تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ يۈرۈپ، ۋەج ـ دۇنيا توپلىدۇق، تۇرمۇشىمىزنى ھەر ھالدا ئوبدان ئۆتكۈزدۇق، لېكىن قىلىمەن دېگەن نۇرغۇن ئىشلارنى قىلالمـە دۇق، ئارمانلىرىمىز، ئارزۇ ـ تىلەكلىرىمىزنىڭ نۇرغۇنلىرى ھاياتنىڭ بوران ـ چاپـ قۇنلىرىدا كۆمۈلۈپ ئۇنتۇلۇپ كەتتى، ھەدېگەندە ئادەم ھاياتقا، تۇرمۇشقا، ئېھتىياجـ غا قانماي، تويماي ئۆتىدىغان گەپ ئىكەن! قانداق قىلغۇلۇق ؟ ئەمدى بايام دېدىلە، قېرىپ بۇ ھالغا كەلگەندە، دەرد ـ ھەسرەت بىلەن پۈشايمان قىلىدىكەنمىزىۇ، ئار مانغا لايىق دەرمان بولمايدىكەن، ئادەمنىڭ شۇنداق ئۆتمىكى بەرھەق ئوخشايدۇ.

ـــ شۇنداق ـ شۇنداق، ھاجىم، سىلى بىزگە قارىغاندا جىق ئېسىل ئىشلارنى قىلدىلا، بالىلارنى، نەۋرىلەرنى نوچى مەكتەپلەردە ئوقۇتۇۋاتىلا، باشقىلارنىڭ بىـر مۇنچە بالىلىرىنى پۇل چىقىرىپ ئوقۇتۇپ قويدىلا، خەلقىمىزنى دەپ ھېچ نەرسىلـە رىنى ئايىمىدىلا، شاپائەت، مېھىر ـ ۋاپالىقنى مۇشۇ ئالەمگە ھەدىيە قىلدىلا، ئادەمگـە بۇنىڭدەك چوڭ ـــ ياخشى ئىش بولامدۇ ؟ بۇنداق ئادەمنىڭ ئۆمرى ئۇزاق، ئارمانى زىيادە، پېشانىسى ئوڭ بولىدۇ، ھاجىم !

ـــ يۇقسۇ، تەقسىر، يوقسۇ! ئۇنچىۋالا ئەمەس...

ـــ ئەمدى ھەممىنى كوچىغا ئېلىپ چىقىپ تۆكۈۋەتكىلى بولمايدۇ. سىلىنىڭ قىلغان ـ ئەتكەنلىرى مۇشۇ قورۇغا، ئىشىك ئالدىدىكى تار كوچىغا قۇيۇشنىڭ ئالتۇن نۇرىدەك تۆكۈلۈپ، كىشىلەر قەلبىگە نەقىش بولۇپ ئويۇلدى. يەنە نېمە دەيلا! مەن ئۆزۈمنى ئالسام، بالا بېقىش، ئۆي تۇتۇش بىلەن مىدى ـ مىدى ئىش قىلىپ، قىـر

ئاشالماي ياشاپتىمەن، سىلىنىڭ ئەل ئارىسىدىكى ئابرۇي ـ ئىناۋەتلىرىگە قارىغاندا مېنىڭ ھاياتىمنى توك ـ توك ھايات دېسە بولىدۇ...

ـــ ھەي، نۇرغۇن ئۆمرىمىز بىكارغا كەتتى، ئۇنى قايتۇرۇۋالغىلى بولمايدۇ. تېخمۇ كۆپ خىزمەتلەرنى قىلىپ، ئەل ـ جامائەتنى رازى قىلغۇم بار ئىدى. لېكىن، ئادەمدىكى ئارمان چەكسىز، دەرمان چەكلىك بولۇپ قالىدىكەن، كۆرسىلە!

ئىككى بوۋاي ئۇزاق مۇڭداشتى، دەرد ـ ئەلەملىرىنى، بەخت ـ خۇشاللىقلىرىنى تۆكتى. بىراق، ئۇلارنىڭ پاراڭلىرى تۈگەيدىغاندەك ئەمەس ئىدى. يېشى كىچىك رەك بوۋاينىڭ بىللە كەلگەن «مەلىكە» سى ئۇنىڭغا بىرقانچە قېتىم قايتىپ كېتىش ھەققىدە كۆز ئىشارىتى قىلدى. شۇ ئارىلىقتا تاماقمۇ تارتىلدى. يېشى چوڭراق بوۋاي ئۆز قولى بىلەن چاي قۇيدى، مەززىلەرگە ئېغىز تېگىشكە دەۋەت قىلىپ تۇردى، ھەتتا قوللىرىغا ئېلىپ قويدى. ئۇلار قايتىدىغان چاغدا، ئىككى كىيىملىك رەخت ئېلىپ كېلىپ ئالدىغا قويۇپ دۇئا ئالدى. قىزغىن، جانلىق، تولىمۇ ئۇمىدۋار كەيپىيات يېشى كىچىكرەك بوۋاينى سولغۇنلۇقتىن سەل ـ پەل نېرى قىلغاندەك بولدى، روھىنى كۆتۈرۈپ، سەل تېتىكلەشتۈرۈپ قويدى.

ـــ خەير، ھاجىم، ئامان بولساق كۆرۈشەرمىز.

ـــ خۇدايىم بۇيرۇسا! يەيدىغان رىزىقىمىزنى يەپ، ئاندىن كېتىمىز تېخى كېتىدىغان جايغا! مەنمۇ بىر كۈنى ئۆيلىرىگە بېرىپ ئولتۇرۇپ كېلەرمەن.

ـــ خۇدايىم بۇيرۇسا! بېشىم بىلەن كۈتىمەن، ھاجىم!

ـــ ئەسلىدە بولسۇن، ھەر ۋاقىت كۆڭۈللىرىنى يېرىم قىلمىسلا، ئادەمدە ئارمان كۆپ بولىدۇ، ھايات داۋاملاشسا، ئارمان داۋاملىشىدۇ. ھاياتمۇ، ئارمانمۇ كۆكلەيدۇ، ئادەمنىڭ جىسمى ياشاشتىن مەھرۇم قالغاندا ئارمانمۇ يوقلىدۇ، تۈگەيدۇ. بۇ قانۇنىيەت بەلكىم بىز باقىي ئالەمگە سەپەر قىلساقمۇ، كېيىنكىلەر بىزگە ئوخشاش نى ـ نى ئارمانلارنى ياشارتىدۇ، بۇگۈن بىز ياشاۋاتىمىز، شۇنىڭ ئۈزى ئارمان، بەخت! ئۇمىد بىلەن ياشىمساق بولمايدۇ، ئۇمىدۋار بولسىلا!

ئۇلار خوشلاشتى.

يېشى چوڭراق بوۋاي ئۇزۇن يەكتەكلىرىنىڭ پەشلىرىنى بىرقۇر تۈزەشتۈرۈپ، ياداپ كەتكەن مەڭزى ئۈستىگە چۈشۈپ قالغان كۆزەينەكنى ئۈستىگە كۆتۈرۈپ قويۇپ، چىرايلىق ھاسىسىنى تېپىنغان ھالدا ھويلىدىكى رېدە سايىسىغا توختىتىپ

قويۇلغان كارىۋاتقا بېرىپ ئاستا سۇنايلىنىپ ياتتى، خىيالى يىراقلارغا پەرۋاز قىلىدى، كۆزلىرى رېدە دەرەخلىرىنىڭ شاخ-يوپۇرماقلىرى ئارىسىغا تىكىلىپ نېمىلەر-نىدۇر ئىزدەۋاتقاندەك تۇيغۇغا چۆمۈلدى. كۆڭلى يېرىم بولغاندەك قىلسىمۇ، قەلبى دولقۇنلىنىپ، هاياجانغا غەرق بولدى. بىراق ئۇ، ئۆزىنى بېسىۋالدى، يېشىنىڭ 83 كە بېرىپ قالغانلىقى، نۇرغۇن ئارمانلارنىڭ ئىشقا ئاشماي يوقالغانلىقى قاتارلىقلارنى ئويلاپ، يۇرىكى مۇجۇلدى، قەلبى بىردىنلا ئۆرتەندى... بىردەمدىن كېيىن ئۇنىڭ خىيالى ئۆتكەن هاياتىغا، قايتىپ كەلمەيدىغان هايات پۇرسەتلىرىگە ۋە كىشىنى هەيران قالدۇرىدىغان، قايتا تەكرارلانمايدىغان ئاجايىپ تۇرمۇش، هايات تراگېدىيىلىرىگە غەرق بولدى. ئۇ چوڭقۇر ئەسلىمىلەر قوينىغا شۇڭغۇپ كەتتى...

2

يېشى چوڭراق بۇۋاي قەشقەر شەھىرىدىكى داڭلىق جامائەت ئەربابى، ۋەتەنپەرۋەر، خەلقپەرۋەر تارىخىي شەخس، پائالىيەتشۇناس، يازغۇچى مۇھەممەت ئوسمان هاجىم ئىدى، هېلىقى بۇۋاي بولسا ئۇنىڭ يېقىن بىر تۇغقان قېرىندىشى ئىدى. ئۇلارنىڭ تۇتقان يولى، قىلغان ئىشى ئوخشاش بولمىسىمۇ، هېسسىياتى بىر يەردىن چىقاتتى، ئۇلارنىڭ يېشىدا چوڭ پەرق بولمىسىمۇ، كىشىلىك تۇرمۇشتىكى قىلغان ئىشلىرىدا چوڭ پەرق بار ئىدى. بىراق، ئۇلار هاياتىدا نۇرغۇن ئىسسىق-سوغۇقنى بېشىدىن كەچۈرگەن، هېلىقى بۇۋاي ئېيتقاندەك ئۇ تۇرمۇشنى قامداش يولىدا، تىرىكچىلىك غەملىرىنى تۇگىتىش، تىرىكچىلىك نېمەت-هازىرلىقلىرى ئۈچۈن توختاۋسىز ئۇششاق-چۇشەك ئىشلار بىلەن بەند بولغان، ئائىلىسىنىڭ ۋە باللىرىنىڭ تۇرمۇش هەلەكچىلىكى، پاراغەت ۋە ئاسايىشلىقى ئۈچۈن قۇربان بېرىش بەدىلىگە هاياتىنى خۇراتقان، باشقىلارغا قىلىپ بەرگەنلىرى، ياخشى پەزىلەتلىرى ئۇنىچۇالا كۆپ ئەمەس، هاياتلىقتا قالدۇرغان ئىزلىرى يوق دېيەرلىك. چوڭ ئىشلارنى ئويلىسىمۇ قىلالماي ئۆتكەن، بىراق بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئۆزىنى ئەيىبلىك چاغلاشنىمۇ خالىمايدۇ، ئۇنىڭ روھىيىتىدە يەنىلا باللارنىڭ، قايسىدۇر بىر تۇغقانلىرىنىڭ قىلىپ بولالمىغان ئىشلىرى، قىلىشىپ بېرىشكە تېگىشلىك ئىشلار بار ئىدى. مۇھەممەت ئوسمان هاجىمۇ بىر چاغلاردا تۇرمۇش هەلەكچىلىكىدە يۇرگەن. بىراق، چوڭ جەڭ-

هەتتىن ئالغاندا، ئۇ نەزىرىنى يىراقتا تاشلىغان، كىچىك ئائىلىنىڭ ۋە ئۆز شەخسىيەتىنىڭ خىيالى بىلەن ئەمەس، باشقىلارنىڭ، ئاۋام خەلقنىڭ بەختىيار ھاياتى، تۇرمۇشىغا، ئۆزلىرى ئارزۇ قىلغان چوڭ ئىشلار مەۋقەسىگە قويغان، ھەقسانسىيەت ۋە بۇرچ، مەسئۇلىيەت ۋە يۈكسەك ساداقەتنى ئۆزىنىڭ مىزانى قىلىپ، ھەربىر قەدەم ۋە تىنىقلىرىنى ھەربىر ئىشنىڭ جەريانىغا، نەتىجىسى ۋە ئۇنۇمىگە باغلىدى، بۇنداق تۇيغۇ ئۇنىڭ باللىق چاغلىرىدىن باشلانغان ۋە ئۆسۈپ يېتىلىش جەريانىدا تەدرىجىي مۇكەممەللىشىپ ماڭغانىدى. مانا مۇشۇنداق ئۆسۈپ يېتىلىش داۋامىدا پەيدا بولغان ئىچكى تۇيغۇنىڭ يېتىلىشىدە، تاشقى سەۋەبمۇ مۇھىم رول ئوينىغان، يەنى ئاتا ـ ئانا تەربىيىسى، ئۇستاز تەربىيىسى، نەسىھەتلىرى ئاشۇ تۇيغۇلارنىڭ ئالدىنقى شەرتى ۋە بۇاستە تەسىر كۆرسەتكەن ۋاستە ئىدى. بۇ ھەقتە گەپ بولغاندا مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم مۇنداق دەيدۇ:

ـــ مەن بەش ياشقا كىرگەن يىلى بولسا كېرەك، مۇشۇ مەھەللىدە ئىمىن خەلپىتىم ئىسىملىك بىر موللا ئۆللىما ئادەم بار ئىدى، ئۇ ھەم ئىمام، ھەم ئىلىم بەرگۈچى مۇدەررىس ئىدى. مەن ئۇنىڭ ئالدىغا بارغاندا 10 نەچچە بالا بار ئىدى، ئۇ كىشى بەك تەقۋادار بولۇپ، ھەم دىنىي ئىلىمدىن، ھەم تەبىئەت، ھېساب، ئەخلاق ـ پەزىلەتتىن دەرس بېرەتتى، بولۇپمۇ ئەنئەنىۋى ئەدەپـ قائىدىلەردىن، ياخشى خۇلقـ پەزىلەت بىلەن باللارنىڭ ساۋاتىنى چىقارماي تۇرۇپ، باشقا ساۋاقلارنى بېرىشكە ئالدىراپ كەتمەيتتى. مەن شۇ چاغدا ئەڭ ئاۋال باللار بىلەن چوڭلار، چوڭلار بىلەن چوڭلار، تەڭتۇشلار بىلەن تەڭتۇشلار، تەڭتۇشلار بىلەن باشقىلار، باللاربىلەن بالىلار، ئاياللار بىلەن ئاياللار، ئاياللار بىلەن ئەرلەر، ئاتاـ ئانىلار بىلەن باللار... ئىشقىلىپ، كىشىلىك تۇرمۇشتا بىز ئۇيغۇرلار قانداق قىلىشىمىز لازىم بولسا، شۇنداق قىلىشنىڭ قائىدە ـ قانۇنىيەتلىرىنى بىلدىم، بىرـ بىرىگە مېھرىـ ۋاپا قىلىش، شەرم ـ ھايا، ئەدەپ ـ قائىدىلىك بولۇش ھەققىدىكى بىلىمنى قوبۇل قىلدىم، ئەدەپ ـ ئەخلاقنى ئۆگەندىم. ئادەملەر بىلەن ئادەملەر ئوتتۇرىسىدىكى پەردىشەپ، شەرم ـ ھايالىق بولۇشنىڭ ئاجايىپ نەمۇنىلىرى كىچىك تۇرۇپلا قەلبىمىزگە مۆھۈر باسقاندەك ئورناپ كەتكەنىدى. ھازىر ئۇنداق ئىش يوق، باشقا تۇردىكى دەرسلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن ئەدەپ ئەخلاق دەرسىنى، ئەنئەنىنى ئۆگىنىدىغانلا پۇرسەت چىقمايدىغان بولدى. شۇڭا، جەمئىيىتىمىزدە ھاياسىزلىق، ئەخلاقسىزلىق ئاۋۇپ كەتتى،

بىراق ئۇمۇ تەكرارلىنىۋەرگەچكە، ئۆلۈم ۋەقەسى چىقمىسلا، خاتالىق سادىر قىلمىسلا، كىشىلەر ھەر خىل ھاياسىزلىقلارنى، ئەدەپسىزلىكلەرنى ھار ئالماس بولۇپ كەتتى... مەندە كىچىك چاغلىرىمدىلا ئۇيغۇر مىللىتىگە خاس ئەنئەنە، ئادەت ـ ئەدەپ، ئەخلاق ئەندىزىسى بىخلىنىپ مېڭە بەرگەنىدى. ئۇ مېنى ۋىجدان بىلەن ياشاشقا، ئىنسانغا خاس تۇيغۇ بىلەن جەمئىيەتكە مۇئامىلە قىلىپ، ئىنسانىيەتكە تېگىشلىك ھارارەت بېرىشكە دەۋەت قىلىپ كەلدى.

مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ دادىسى ناۋايىخان سىدىق ھاجىم ئوقۇمۇشلۇق، داڭلىق سودىگەر بولۇپ، ئەينى دەۋردە نۇرغۇن پۇل ـ مال توپلىغان، بايلىققا كۆز ـ قارىنى توق، ئەمما ئىلىم ـ ھېكمەت قەسرىدىن ئۇنچە ـ مارجان ئۆزۈشكە تەشنا ئىدەم ئىدى. شۇڭا ئو، ئەۋلادلىرىنى ئۆزىنىڭ مال ـ مۇلۇك، بايلىقى بىلەن نۇسرەت تېپىشقا ئەمەس، بەلكى بالىلىرىغا بەرگەن تەلىم ـ تەربىيسى، ئىلىم ـ بىلىم بىلەن قورالاندۇرۇش يولىدىكى ئىزدىنىش ۋە مېڭىلىرى بىلەن نۇسرەت ۋە بەرىكەت ئاتا قىلىشقا كۈچ سەرپ قىلدى. شۇ دەۋرنىڭ ئالىم ـ ئۆلۈمالىرى، ئاتاقلىق مۇدەررىسلەرىگە شاگىرت قىلىپ تۇتۇپ بېرىپ ئوقۇتتى. ئۇنىڭغا قەشقەر شەھىرىدە داڭقى بار ئەئىلاخان تۆرەم، توختىھاجى يۈسۈپ زىيا ئەپەندى، يۈنۈس زىيا ئەپەندىلەر دەرس بەردى. 1938 ـ يىلىغا كەلگەندە ئۇ قەشقەر دارىلمۇئەللىمىنىڭ تۇنجى قارارلىق كۇرسىدا، 1940 ـ يىللىرى قەشقەر كارانتىن ئىدارىسى ئاچقان لابوراتورىيە ئاسكۇلى كۇرسىلىرىدا ئوقۇپ، سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى مۇتەخەسسىسلىرىنىڭ دەرسىنى ئاڭلىدى ، قەشقەر دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپىدە ئومۇمىي پەن سىنىپىدا ئۇچ يىل ئوقۇپ، ئەرەب، پارس، تاتار، رۇس، تۈرك تىلى قاتارلىقلارنى ئۆگەنىدى. ئۇ قايسى خىل ئوقۇشنى ئوقۇسۇن، شۇنداق بېرىلىپ ، ئەستايىدىل ئوقۇدى؛ ئوقۇش نەتىجىسى ۋە قوبۇل قىلغان بىلىمى تەڭتۇشلىرىنى، ئوقۇتقۇچى ـ ئۇستازلىرىنى قايىل قىلىپلا قالماستىن، ئاتا ـ ئانىسى ۋە ئەل ـ جامائەتنىمۇ قايىل قىلدى.

3

مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ دادىسى تولىمۇ يىراقنى كۆرىدىغان، بىلىملىك ھەم تەدبىرلىك ئادەم ئىدى. ئۇ جاھان كۆرۈش، سودا قىلىش جەريانىدا، نۇرغۇن

نەرسىلەرنى قوبۇل قىلغان، قوبۇل قىلغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ كېلەچىكى ۋە پەرزەنتلىرىنىڭ بەختى ئۈچۈن كۆڭۈرۈك بولغانىدى. ئۇ كەلگۈسى دۇنيانىڭ بىر-لىملىكلەر دۇنياسىغا ئايلىنىشىنى ئالدىن پەرەز قىلغان. شۇڭا ئۇ، باللارنى ھەر ۋاقىت ئوقۇشقا ۋە بىلىم بىلەن قوراللىنىش پۇرسەتلىرىگە ئىگە قىلغان، ئۇ يەنە كېلەچەكتە كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ شەھەرلىشىشكە مەركەزلىشىدىغانلىقىنى ھېس قىلغان، شۇڭا ئۇ قەشقەر شەھرىگە يېقىن شامالباغ يېزىسى تەۋەسىدىكى جالا مەھەللىسىگە كېلىپ ماكانلىشىپ، ناھايىتى چوڭ باغ، ئىمارەتلەرنى قىلغانىدى. ئۇ شەھەر ھامان شۇ يەر-گە قىستاپ كېلىدۇ دەپ قارىغانىدى. راست دېگەندەك، مانا ھازىر بۇ يەردىكى چوڭ باغنى تاپقىلى بولمايدۇ، يەنە تېخى كەڭ كەتكەن ئۆي، مېھمانسارايلارنى، ھويلا-ئارامىلارنىمۇ كۆرگىلى بولمايدۇ. ئاشۇ جايدا قىسلىپ تۇرۇۋاتقان، قەۋەت-قەۋەت ئىمارەت-بىنالارنىڭ سايىسىدا كىچىككىنە باغ ۋە ھازىرقى زامانغا باققاندا خېلى چوڭ بىرنەچچە يۈرۈش ئۆي سېلىنغان ھويلا، پېشايۋانلىق قورۇدا تۇرىدۇ، ئۇ يېقىن-قى بىر ئەسىردىن كۆپرەك ۋاقىت مابەينىدە، كۆپ قېتىم چېقىلىش تۈپەيلىدىن ئا-شۇنداق كىچىكلەپ كەتتى. پۈلنى نەزەردە تۇتۇپ، دەل-دەرەخ بىلەن كارى يوق، مېۋە-چېۋىگە ئامراق بولسىمۇ، ئۇنىڭ كۆچىتىنى ئۆستۈرۈشكە قىرىق تىجارەتچە-لەر سالغان قەۋەت-قەۋەت بىنالار ھېلىقى دەرەخ، مېۋىلىك باغلارنى نەزەردىن سا-قىت قىلىپ، ئۇنىڭ قەددى-قامىتى، سايىسىنى غايىب قىلىۋەتتى. ئۇنداق قىس-تاپ، بۇنداق قىستاپ، ئاخىرقى ھېسابتا ئاز-تولا ئىنساپ-رايىش بىلەن ھازىرقى ھالىتىنى ساقلاپ قالدى. بىراق، بۇ قورۇنىڭ ئالدىدا تولىمۇ ئەگرى-بۈگرى بىر كوچا ھاسىل بولدى. ئاشۇ كوچا شەھەرنىڭ ئۇ چېتىنى بۇ چېتىگە، تاشقىرىنى ئىچكىرىگە، ئىچكىرىنى تاشقىرىغا تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدۇ. مانا مۇشۇ يول بويىدىكى نۇرغۇن كىشىلەر بۇ كوچىغا ئامراق، ئۇلارنىڭ نەزىرىدە بۇ كوچا تار بولسىمۇ، سېخىي كوچا، ئەگرى-توقاي بولسىمۇ يورۇق كوچا، كونا بولسىمۇ راۋان كوچا، چاڭ-توزان بولسىمۇ ئالتۇن رەڭ قۇياش نۇرىنى تاڭ سەھەردىلا تۆكۈشكە باشلايدىغان رەڭدار كوچا ئىدى. دەل مۇشۇ كوچىغا مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ مېھ-رى تۆكۈلگەن، ئۇنىڭ كەڭ، سېخىي ئالقانلىرىدىن ئۇنچە-مارجانلار تۆكۈل-گەن؛ زىمىستان قىش كۈنلىرىنىڭ ئاپتاپ چېقىپ، ئەتراپىنى تازا قىزىتىدۇرغان مە-لۇم بىر كۈنىدە ئاشۇ مەھەللىنىڭ ئاياغ تەرىپى تار كوچىنىڭ ئاغزىغا توپلانغان بىر-

قانچه كىشىنىڭ يۈقىرىقى كۆكۈل ئىزھارلىرى بولۇۋاتاتتى. دەل شۇ پاراڭنىڭ ئۇستىگە مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم تون ـ يەكتىكنى كىيىپ، قارا كۆزەينەكىنى تاقاپ، كالتە ھاسسىنى تېيىنغان ھالدا كېلىپ قالدى.

ـــ ۋاي خۇدايا توۋا، كىمنىڭ گېپىنى قىلسا شۇ كەپتۇ دېگەندەك، ھاجىمنىڭ گېپىنى قىلساق، ئۆزى كەلدى، زامان ئاخىر بولدىمۇ ـ نېمە ؟

ـــ ئەسسالامۇئەلەيكۇم، قېرىنداشلار ؟!

ـــ ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، ھاجىم، سالامەت تۇرۇپلىمۇ ؟ خۇدا ئامان ـ ئېسەن قىلسۇن سىلىنى!

ـــ ھەر قايسىلىرىنىمۇ خۇدا ئۆز پاناھىدا ساقلىسۇن!

ـــ بۇ تەرەپكە ئۆتۈپ قاپلا، ھاجىم! ؟

ـــ ئۇرۇمچىدىكى ئوغۇللىرىمنىڭ تىجارىتى ياخشى بولۇپ، قولىغا خېلى كۆپ پۇل كىرىپتىكەن، شۇ پۇلدىن بىر قىسمىنى ماڭا ئەۋەتكەنىدى، خىراجەت قىلىدىغان باشقا ئىش يوق، شۇ پۇل تۇرۇپ قالدى، شۇنىڭدىن مەھەللىمىزدىكى يېتىم ـ يېسىرلارغا ئاز ـ تولا نېسىۋە بېرەيمكىن، دەپ مۇدىرنى ئىزدەپ ماڭدىم.

ـــ ھوي، بەك ئوبدان قىپلا، ھاجىم! شۇ تاپتا xx لەرنىڭ ئوتۇن ـ كۆمۈرى تۈگەپ، سوغۇقتا قاتتىق قىيلىنىۋاتاتتى... ئۇلار ئۇچۇن بولسىمۇ...

ـــ خوش، مەنمۇ ئاڭلىدىم، بىلگەنلەرگە كېچە ئاز ـ تولا بىرنەرسە چىقارتىپ بەردىم، قالغانلارنى مۇدىر بىلەن كۆرۈشۈپ تىزىملىك بەرسە، شۇ بويىچە تارقىتىپ بەرمەكچىمەن !

ـــ رەھمەت ، ھاجىم، رەھمەت، ئۆمۈرلىرى ئۇزاق، بەركەتلىرى زىيادە بولسۇن!

مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم مۇدىرنى ئىزدەپ كېتىپ قالدى، ھېلىقى كىشىلەر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئېھتىرام بىلەن قاراپ قالدى، ئۇلارنىڭ چىرايىدىن ئاشۇ ئاددىي ئادەمگە بولغان چوڭقۇر تەشەككۈر ۋە ئىلھامبەخش تۇيغۇلار مەۋج ئۇرۇشقا باشلىدى، بىردەمدىن كېيىن بۇ كىشىلەر بۇ خۇش خەۋەرنى تەرەپ ـ تەرەپكە تارقىتىپ نۇرغۇن چىرايلاردا شادلىق، خۇشاللىق نۇرلىرىنىڭ جىلۋىلىنىشىگە سەۋەب بولدى.

ئەتىسى مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم مۇدىرنىڭ دەپ بەرگەن تىزىملىكى بويىچە كۆمۈر ساتقۇچى بىلەن كېلىشىپ، 20 تونىنا كۆمۈرنى جالا مەھەللىسىدىكى ئۆزى كۆرسەتكەن نامرات شەھەر ئاھالىلىرىگە بىرمۇبىر تارقىتىپ بېرىشنى ۋەدىلەشتى،

مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم ھەربىر ئائىلىنىڭ ئەھۋالىنى چىقىش قىلىپ، ئۇلارنىڭ قولىغا خەت يېزىپ ، بېرىدىغان كۆمۈرنىڭ مىقدارىنى بېكىتىپ، كۆمۈر ساتقۇچىغا چىقارتىپ بەردى، كۆمۈر ساتقۇچى شۇ بويىچە ھېلىقىلارغا كۆمۈرنى بەردى، يەنە غۇالغان كۆمۈر ئالغانلىق ئىسپاتىغا ئاساسەن ھېساب قىلىپ، ئۆزىدىن كۆمۈر ئالغانلارنىڭ ئومۇمىي كۆمۈر سانىنىڭ 26 تونىنغا يەتكەنلىكىنى، جەمئىي پۇلنىڭ 9880 يۈەن بولغانلىقىنى ئېيتتى، مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم دەرھال بۇ پۇلنى كۆمۈرچىگە بېرىۋەتتى. بۇ بىرلا قېتىم بولغان ئىش ئەمەس. يىللارنىڭ ھەربىر يادنامىسىنى ۋە ئىزنالىرىنى ئاختۇرسا ئۇنىڭ سېخىيلىقى، مەردلىكى ۋە كەڭ قورساقلىقى ھەققىدە ھېكايە، تەسىرلىك ۋەقەلەرنى قەدەمدە بىر ئۇچراتقىلى بولىدۇ. ئۇ ئۆزى يېمەسمۇ باشقىلارغا يېگۈزدى، ئۆزى كىيمەسمۇ باشقىلارغا كىيدۈردى، ئۆزى بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك مەئىشەتلەردىن باشقىلارنى بەھرىمەن قىلىشنى بۇرچ ۋە مەجبۇرىيەت دەپ بىلدى. ئۇ نېمىشقا شۇنداق قىلدۇ ؟ بۇ سوئالغا بەزىلەر، ئۇ شۇنداق قىلىشقا ئادەتلىنىپ قالغان دېسە؛ يەنە بەزىلەر، ئۇ تېگى ـ تەكتىدىن ئېسىل پەزىلەتلىك، دىيانەتلىك، مەرد، كۆيۈملۈك ئادەم دەيتتى. بۇنداق تەرىپلەشلەرمۇ ئۇلارنىڭ نەزىرىچە يېتەرلىك ئەمەس ئىدى. چۈنكى، ئۇلارنىڭ قارىشىدا ئۇنىڭ قىلغانلىرى بەك كۆپ؛ قىلغانلىرى تولىمۇ ساپ ۋە غۇبارسىز، پايدا ـ مەنپەئەت ئۈچۈن ئەمەس ئىدى. شۇڭا ئۇلار، ئۆزلىرىنىڭ ئۇ ئادەم ھەققىدىكى تەرىپلىرىگە مۇناسىپ سۆز ـ ئىبارىلەرنى تاپالماي قالغانلىقىدىن ئەپسۇسلۇق ھېس قىلىشاتتى؛ دېگەندەك، ئۇلارنىڭ تۈيغۇلىرى ئىزھار قىلىپ بولالمىغان قەلب تەشەككۇرلىرىنى ئۇنىڭ ھەر بىر ئىشىغا، بولۇپمۇ ئاشۇ كوچىدىكى كىشىلەرگە قىلغان شاپائەت، مېھىر ـ ۋاپادارلىقىغا تەتبىقلىسا شۇ قەدەر ئازلىق قىلىدۇ.

نۇرغۇن يىللار ۋە ھەرقايسى دەۋرنىڭ ھاياتقا تەقدىم قىلغان شاپائەت ۋە قاباھىتى ئۇنىڭ روھىنى تاۋلىغان، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا ئىنسانلىق بۇرچ ۋە ئادەمىيلىك جۇلا، خىسلەتىنى نامايان قىلىشقا تۇرتكە بولغان؛ شۇنداقلا يەنە كىشىلىك ھاياتىنىڭ قىممىتى ۋە ئىنسانىي تىرىكچىلىك يولىدىكى ئىزنالىرىغا بولغان چوڭقۇرچىسمۇ ئاددىي ھالدىكى ياشاش، ئوبدان تۇرمۇش كەچۈرۈش، رىقابەتتە ئۇتۇپ چىقىش، ھاياتىنى لەززەت ۋە بەختىيارلىققا سازاۋەر قىلىش، ئازاب ـ ئوقۇبەت، جاپا ـ مۇشەققەتنى يېڭىش دېگەن ئۇقۇملاردىن ھالقىتىۋەتكەن. كىشىلىك خۇشاللىقنىڭ ئۆزىنىڭلا خۇ-

شاللىقى بىلەن ئەمەس، بەلكى زور كۆپ سانلىق كىشىلەرنىڭ خۇشاللىقىنىڭ نەتىجىسى ۋە ئۇنۇقى بىلەن ھەقىقىي قىممىتىنى تاپالايدىغانلىقىنى تونۇتقان. كىشىلىك تۇرمۇشتا ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي مۇھىت قاتلىمىدا خۇشال بولىدىغان ئىشلارغا قارىغاندا، ئازاب چېكىدىغان، ئەپسۇسلىنىدىغان ئىشلار بەكمۇ كۆپ ۋە تەكرار يۈز بېرىدۇ، بۇ ھال كىشىلەرنىڭ مەدەنىيەت ساپاسى، بىلىمى، تۇرمۇش سەۋىيىسى، تۇتقان يولى، ئەقىدىسى ۋە ئەخلاق ـ پەزىلىتى، ئادەت ئەنئەنىسى، خۇي-مىجەزى قاتارلىقلار بىلەن بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، ئۇلارنىڭ نۇر-غۇنلىرىنى ئۆزگەرتىش پۈرستى بولسمۇ، ئاشۇ كىشىلەر ئۇنى دەل ۋاقتىدا ئۆزگەرتىشكە يول ئاچالمايدۇ، ئىقتىدارى، سەزگۈرلۈكى ۋە پاراسىتىنى، كۆچىنى كۆرسىتەلمەيدۇ، ئۆزىنى ئۆزى قۇتقۇزۇشنى بىلمەيدۇ ياكى جۈرئەت قىلمايدۇ. بۇ ھال ھاياتلىق ئالىمىدە، سانسىز كىشىلەر ئاربىسدا، ئۇزاق زامانلاردىن بۇيان داۋام قىلىپ كەلگەن، بۇ بىر خىل ھالەتكە، كۆپ خىل مەزمۇنغا ئىگە ئىش بولۇپ كەلدى، ئۇنى كىشىلەر ئۆزگەرتىشكە تىرىشىپ باققان بولسمۇ، دەل ئاشۇ خىل روھي، جىسمانىي كۈچ ئاستىغا قامىلىپ قالدى. ئۇلار يان تەرەپتە تۇرۇپ، ئاشۇ خىل ئىش ۋە ئاشۇ خىل كىشىلەرنى قاۋاقلاردىن تارتىشقا تىرىشىپ كۆرگەن بولسمۇ، ئۇنۇمى يېتەرلىك بولماي كەلدى. شۇڭا، مانا بۇلار ئىنسانلار ئاربىسدىكى بىرىنىڭ ئىككىگە بۆلۈنۈش، شۇنداقلا ھەرقانداق نەرسىنىڭ ئىككى تەرىپىنىڭ بولىدىغانلىقىنى ئىسپاتلايدىغان ئاددىي ئەڭگۈشتەر سۈپىتىدە ساقلىنىپ كەلدى. ھالبۇكى، قارىمۇقارشى كۈچلەر ئاربىسدىكى سېلىشتۇرما ۋە تەڭپۇڭلۇق ھاياتنى يوشۇرۇن مەنىدىن ئاشكارا مەنىگە ئىگە قىلىپ تۇرىدۇ. ئاشۇ ئارىلىقتا ئۇ يەنە كىشىلىك ھايات ئۇچۇن باغلاش رولىنى ئويناپ، ھاياتقا مەنە بېرىدىغان، كىشىلىك تۇرمۇشقا زىنەت چېكىدىغان كۈچ ۋە مېھرىبانلىق، ساداقەت، ۋاپا، خالىسلىق گۈلخانلىرىنى يالقىدىغان مەنبەلەرمۇ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ، دەل ئاشۇ خىل مەنبەلەر كىشىلەر قاتلىمىدا ھەممەت ـ شاپائىتى بىلەن ئەستىلىكلەرنى رىشتە زەنجىرىگە باغلاپ، ئۇلار ئاربىسدا مېھىر ـ مۇھەببەتنى بىخلاندۇرىدۇ ۋە كۆۋرۈك ھاسىل قىلىدۇ. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنى دەل ئاشۇنداق قىلغان كىشى دەپ تەرىپلەش تولىمۇ ئەقىلگە مۇناسىپ ئىش بولاتتى، چۇنكى ئاشۇ كوچىدىكى كىشىلەرمۇ مۇشۇ تۇغرىسدا قانچىلىك ئېچىلىپ- يېيىلسا، ماختىسا ئازلىق قىلاتتى.

باشقىلارغا مېھىر ـ شەپقەت يەتكۈزۈش ئۇنىڭ دائىملىق ئىشى بولۇپ قالغانغا ئۇزاق يىللار بولغانىدى. بۇ خۇددى ئىرسىيەتتەك، پسىخىك خۇسۇسىيەتتەك، ئۇنىڭ قەلبىنى ئۇلارغا، ئاشۇ ئىشلارغا باغلاپ كەلدى. مەيلى بىز دۇنيانىڭ ئۇ چېتىگە قاراپ باقايلى، مەيلى ئۆزىمىزنىڭ ئەتراپىغا قاراپ باقايلى، ئېگىز بىلەن پەسلىكنى، بايلىق بىلەن نامراتلىقنى، ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنى، ئەجىر قىلىش بىلەن ئەجىر قىلماسلىقنى ئۇچرىتىپ تۇرىمىز، كۆرىمىز، ھەتتا ئۆزىمىز بىۋاستە ئۇچراپ تۇرىمىز... بۇلارنىڭ ھەممىسى غەيرىيلىك، غەيرىي نورماللىق بولسىمۇ، ئىنسانلار ھامان بۇ خىل غەيرىي نورماللىقنى ئۆزگەرتىشكە تىرىشىپ باقىدۇ، ئۆزگەرتىش يولىغا كىرىپ، ھاياتلىق بۇرچىنى ئادا قىلىشقا مېھرىنى ـ مېلىنى سەرپ قىلىدۇ، مېلىنى سەرپ قىلىشنىڭ ئالدىنقى شەرتى ـــ مېھرىنى سەرپ قىلىشتۇر، مېھرىنى سەرپ قىلىش ـــ ئەدەپ ـ ئەخلاق، دىيانەت، مەدەنىيەت ساپاسى ۋە پەزىلەت، كۆيۈمنى يېتىلدۈرۈشنى شەرت قىلىدۇ، بۇ خىل ئامىللار كىشىنىڭ تەربىيىلىنىشىدە ئىپادىلەنگەن ئەجىر ۋە بۇاستە تەسىر كۆرسەتكەن ئىجتىمائىي ۋە روھىي تەسىرلەرنىڭ ئىجابىي نەتىجىسىدە نامايان بولۇپ يېتىلىدۇ. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ ھايات مۇساپىسىدە مانا مۇشۇ ئاللارنىڭ ھەممىسى زاھىر بولدى، ئۇ ھەممىنى بېشىدىن كەچۈردى، شۇڭا ئۇ نامراتلارغا ھېسداشلىق قىلاتتى، كەمستەيتتى، ئۇلارغا مېھرىبانلىق بىلەن يول كۆرسىتىپ، نەسىھەت قىلىپ، قىينىچىلىق ۋە ئازابلىرىغا شېرىك بولۇپ، ئۇنى ئازايتىش ۋە تۇگىتىش ئۈچۈن بارلىق ھېسسىياتى ۋە ئىمكانىيىتى بىلەن ياردەم قولىنى سۇناتتى. ئۇ تارىخقا نەزەر سالاتتى، كىشىلىك ھاياتقا نەزەر سالاتتى، ھالبۇكى ھەر-قايسى دەۋرنىڭ، ھەرقايسى يىللارنىڭ، كىشىلىك ھايات يولىدىكى كەچۈرمىشلەرنىڭ ھەممىسىدە داۋالغۇش بىلەن تىنچلىق، ئازاب بىلەن خۇشاللىق قوشكېزەك بولۇپ كەپتۇ؛ شۇڭا، ھازىرقى زامانداشلىرىمىز نامراتلار ئۆتكەن زامانلارنىڭ بولغان، ئۆتكەن زامانداشلىرىمىز بايلار ھازىرقى زامانداشلىرىمىز مەۋجۇت. ئوخشىمايدىغان يېرى، ئۇلارنىڭ ئۆلچىمىدىكى پەرقتە ئىپادىلىنىدۇ، خالاس. مەۋجۇتلۇق ئالمىنىڭ نۇرغۇن قانۇنىيەتلىرى ھامان كىشىلەرنىڭ خائىشغا ۋە ھېسسىياتىغا باقمايدۇ، باققانلىرىمۇ شۇ چاغلىدىكى مەلۇم ئېھتىياج ۋە ئىمتىيازنىڭ تەرتىپىگە بويسۇنۇپ بارلىققا كەلگەن ۋە ئۆز كۆچىنى كۆرسەتكەن. شۇنداق ئىكەن، كىشىلەر ئوتتۇرىسىدىكى بايلىق بىلەن نامراتلىق ھامان بىر ـ بىرىگە بېقىنىپ قالىدۇ، بىر ـ بىرىگە كۆچلۈك تەسىر كۆرسە-

تىدۇ، چۈنكى نامراتلىق ھامان بايلىققا تەشنا بولىدۇ، بايلىق بولسا بايلىققا تەشنا بو-
لۇش بىلەن بىر چاغدا نامراتلىقنىڭ كىشەنلىرىنى پاچاقلاپ تاشلاپ، بايلىق ئۇچۇن
يول ئېچىشقا ھاجەتمەن بولىدۇ. بۇ خىل ھاجەتمەنلىك كىشىلەرنى ھامان سەۋر-
چان، كەڭ قورساق بولۇشقا يېتەكلەپ، ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن پاراغەت تەق-
دىم قىلىشقا سۆرەپ باردۇ. دەل مۇشۇ خىل ھايات پائالىيىتى ئۇچۇن بارلىقنى ئا-
تىغان كىشىلەرنىڭ زور كۆپ قىسمى ئىنسانىي قەدىر ـ قىممەتنىڭ ئەڭ چوڭ شاھى
بولۇپ قالىدۇ.

ئۇنىڭ قەلبىدە كۆپ خىل تۇيغۇ بار ئىدى، ئۇ ئاشۇ نامراتلارنى تولۇقى بىلەن
ئۆزىنى ئۆزى بېقىش، قامداش پۇرستىگە ئىگە قىلسام دەيتتى، ھېچبولمىسا ئۇلار
باشقىلارغا تەلمۈرمەيدىغان، تۇرمۇشقا جەسۇرلۇق بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغان، كىشى-
لىك ھاياتتا ئۆمرىنى، ئۆزىنى، ئوبرازىنى خوراتمايدىغان ھېسسىياتنى يېتىلدۇرسە
دەپ ئارزۇ قىلاتتى، بۇنداق تۇيغۇ ۋە پاراسەت ئۇلارنىڭ بىر قىسىملىرىدا بولسىمۇ،
يېتەرلىك ئەمەس ئىدى. بۇنى دەپ ئۇلارغا قارام مۇئامىلىدە بولسا، ئۇلار خاراب بو-
لىدۇ. ئەگەر يېقىنقى زامان تارىخىدا كۆرۈلگىنىدەك، ئاشۇ خىل كىشىلەرنى پارتىيە-
ھۆكۈمەت يۆلەپ ۋە قوتقۇزۇپ ئاتىدار چىلىق قىلمىغان بولسا، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى
بۇگۈنگە ئۇلىشالماي قالغانمۇ بولاتتى. تەييارتاپلىقنى ۋۇجۇدىغا پىسخىك خۇسۇسى-
يەت قىلىپ سىڭدۈرۈۋالغان ئاشۇ كىشىلەرنى قاراپ تۇرۇپ تاشلاپ قويغىلى بولام-
دۇ؟ ئۇلارمۇ ھاياتتىن ئورتاق بەھرىمەن بولۇشى كېرەكقۇ؟ بايلار تاپقانلىرىنى
ئۇلار بىلەن بىللە يېمىسمۇ، ئۆزى يەپ تۆگىتەلمەيدۇ، ئۇ ئالەمگە ئېلىپ كېتەلمەي-
دۇ، ھەرنەرسىنىڭ خاسىيىتى بىر مەۋجۇتلۇق ئىچىدە قىممىتىنى تاپالايدۇ. مۇھەم-
مەت ئوسمان ھاجىمنىڭ ھايات مۇساپىسىدە ناھايىتى نۇرغۇن داۋالغۇش ۋە مۇش-
كۈلچىلىك بولغان بولسىمۇ، ھەممىگە سەۋر قىلدى؛ مەيلى خۇشال بولسۇن، مەيلى
ئازاب ـ دەرد، جاپا ـ مۇشەققەت تارتقان كۈنلەردە بولسۇن، ماددىي ۋە مەنىۋى جە-
ھەتتىكى باشقىلارغا سەرپ قىلىدىغان سەرپىياتى سەرپ قىلىنىشتىن توختاپ قا-
مىدى، ھەرقانداق كۈنلەرگە ئۆتكۈنچى ھايات پەسلى بويىچە مۇئامىلە قىلىپ، ئۆزى-
دىكى ھارارەتنىڭ خورىماس، تۈگىمەس مەنبەلىرىگە ئىشەنچ ۋە ئۈمىد بىلەن باقتى،
ئۆزىدە قانچىلىك بولسا ۋە باشقىلار قانچىلىك ئېھتىياجلىق بولسا، شۇنى ئايانماي
تەقدىم قىلدى، ئىنتىلىش، ئەپۇچانلىق تۇيغۇسىدا ياشىدى. سەۋر قاچسىنى يېنە-

دىكى بىردىنبىر ياردەمچى قىلدى؛ ئەمما، ئۇ ھەممىنى يەردىن تىرىۋالىدىغان، ئاسـ ماندىن ئېغىتىۋالىدىغان سېھرىي كۆچكە ئىگە ئەمەس ئىدى، شۇڭا ئۇ ھالال ۋە خاـ لىس ئەجىر قىلىپ، تەر ئاققۇزۇشى ھەم ئاشۇنداق ئىشلارنىڭ ئۈتۈقى ئۈچۈن ئەـ قىلـ ئىدراكلىرىنى ئىشقا سېلىپ، كىشىلىك دۇنياسىدا غالىبلار قاتارىغا كىرىشى كېرەك، ئۇلاردىن روزغار تالىشىش ۋە خىرىسلارنى يېڭىپ ئۆزىگە كېرەكلىك نەرـ سىلەرنى يارىتىش كېرەك ئىدى، ئۇ باشقىلارغا بېرىش بىلەن بىر چاغدا باشقىلاردىن ھەق ـ لىللا سودا قىلىش ئارقىلىق ئېلىشنىمۇ بىلەتتى؛ بۇنداق ئېلىشتا ئۇ ئۆگەنگەن بىلىملىرى ۋە قىلغان تىجارەتلىرى جەريانىدا توپلىغان تەجرىبە ـ ئۇتۇقلىرىنى دەستەك قىلدى. ئاز ـ ئازدىن تاپقان، توپلىغان مەبلىغى ئونىڭغا مەدەت بەردى، مەيـ لى ئۇ شەخسلەر ئۈچۈن خىزمەت قىلسۇن، مەيلى ئۇ ھۆكۈمەت خىزمىتىنى قىلسۇن، تىجارەت قىلىشنى، تىجارەت ئارقىلىق ماددىي بايلىق يارىتىشنى توختىتىپ قويمـ دى، ئۆزى قىلالمىغان چاغلاردا باللىرىنى يېتەكلەپ، بازار ئېھتىياجلىق مەھـ سۇلاتلارنى سېتىش، بولۇپمۇ تەييار مەھسۇلاتلارنى سېتىش، ئالماشتۇرۇش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. بۇ ھال ئۇنىڭ بايلىقىنى كېمەيتمىدى، ئۇنىڭ ھاجەتمەنلىرى ۋە ئۇنىڭدىن ئىلتىپات كۈتكەن كىشىلەرنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلدى، ئازايتىۋەتمىدى. كىشىلەر : « باشقىلارغا بەرگەنگە خۇدا قوشلاپ بېرىدۇ!» دەپ قارايتتى، دېگەندەك ئۇمۇ باشقىلارغا بەردى، ئۇمۇ ئەجىر ـ ئېتىقادىنىڭ مېۋىسىنى كۆردى، بۇنى بەزىلەر سېخىيلىقتىن ھاسىل بولغان بەرىكەت دېسە، بەزىلەر نېيىتى ئەلانىڭ يولى داغدام بو ـ لىدۇ، قولى ئوچۇقنىڭ كۆڭلى ئوچۇق، ئۆمرى ئۇزاق بولىدۇ، دېدى. ئۇمىد ۋە تەـ لەك ئۇنى ياشارتتى، روھىي ۋە ماددىي جەھەتتىن بايىاشات قىلدى. ئەمما، قەلبىدىكى غايىۋى ئىستەكلەرگە نەزەر سالساق، يەنە نۇرغۇن نەرسىلەرگە چولىسى تەگمەي قالـ غان، يۈرەكنى زېدە قىلىدىغان، مۇجۇيدىغان نەرسىلەرمۇ كۆكۈلنىڭ نېرىسىدا بـار. ئادەم كىشىلىك ھاياتتا ھەقىقەتەن ئارزۇ ـ ئارمانغا قېنىپ بولالماي، ئارزۇ ـ تىلەكـ كە تولۇق يېتىپ بولالماي ئۆتىدىغان گەپ ئىكەن. بىر ئارزۇغا قانساق، مىڭ ئارزۇغا تەشنا بولسەن دېگەن شۇ ـ دە! ئەمما، ئۇ بۇگۈنكى كۈنگە كەلگەندە، ئارزۇ قىلسـا قىلغىلى بولىدىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىدە ئۆزىنىڭ مەجبۇرىيىتىنى يېتەرلىك ۋە تو ـ لۇق ئادا قىلدى. بۇ ئۇنىڭ زور بەختى، شان ـ شەرىپى ئىدى ! بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن ۋە باشقىلار ئۈچۈن يېتەرلىك بولسىمۇ، قەلبىدىكى يىلىنجاپ تۇرغان مېھرىبانلىق ۋە

كۆيۈمگه قاربغاندا هېچ قانچه ئىش ئەمەس ئىدى، ياش 80 دىن ئاشقان مۇشۇ كىشى لەردە ئادەمنىڭ ئۆكۈنمەيدىغان نېمە ئىشى بار كىنتاڭ، كۆزلىرىدىن بەخت يېشى بىر لەن ئەلەم يېشى، قەلبىدىن بەخىرلىنىش تۇيغۇسى بىلەن ئازابلىنىش تەلقىنلىرى ئوقچۇپ تۇرىدۇ. ئۆتكەن هاياتتىكى بىھۇدە كۈنلەر، ئازابلىق مىنۇتلار هامان يۈرەكنى مۇجۇپ، قەلبىنى ئۆرتەيدىغان گەپ. هېسسىياتچان، غەمكىن ۋە تولىمۇ يۇمشاق كۆڭۈل بولۇپ قېلىشمۇ مانا مۇشۇنداق هايات كەچۈرمىشلىرى قالدۇرغان جاراھەت ۋە خاتىرىلەرنىڭ يادنامىسى، خالاس. ئۇنتۇلۇش بىلەن ئەسلەش، ئەسلەش بىلەن هىجران چىرمىغان مۇشۇ كۈنلەردە، ئۇنى خۇشال قىلىدىغان ئىش يەنىلا باشقىلارغا كۆيۈرەك غەمخورلۇق قىلىش، كۆپلىگەن كىشىلەرنى خۇشال قىلىش بىلەن بەند بولۇش ئىدى . تەشۋىشلىرى كۆپ بولسىمۇ، خىيالىدا ئەكس ئەتكەن نىشان ۋە پىلانلىرى ئۇنى يەنىلا رىغبەت ۋە ئۈمىدكە تولدۇراتتى. هاياجانغا سالاتتى؛ بۇنداق ئىشلار هەققىدە ئويلانغاندا، ئۆتكەن هاياتتا مۇشۇ خىل ئىشلار ئۈچۈن سەرپ قىلغان ئىشلىرىغا نەزەر سالغىنىدا، نۇرغۇن نەرسىلەر كۆز ئالدىدىن ئۆتىدۇ! هەر يىلى بېرىلگەن پۇل، ئاشلىق، ياغ، گۆش، ئۇن ـ گۈرۈچ، ئوتۇن ـ كۆمۈر، كىيىم ـ كېچەك، يوتقان ـ كۆرپە قاتارلىقلارنىڭ مىقدارى ئەڭ ئاز بولغاندا 5000 يۈەن، كۆپ بولغاندا 15 ـــ 20 مىڭ يۈەنگە يەتتى. يېقىنقى 20 نەچچە يىلدا ئۇنىڭ مىقدارى 200 مىڭ يۈەندىن ئاشقاندۇ. بىراق، ئۇ ۋايساپ باقمىدى، كۆڭلى ئارقىلىق پاكلىق ۋە ساداقەت، مېھىر ـ ۋاپانى، قووۇم ـ قېرىنداشلىق هەقىقىي هۆرمەتنى يەتكۈزۈش جەريانىنى دەستە ـ دەستە كىتابلاردەك يېزىپ بايان قىلسىمۇ ئازلىق قىلاتتى. ئۇ هەتتا بۇنى تىلغا ئېلىپ باقمىدى هەم شۇنداق قىلىشقا يول قويماي كەلدى...

4

مۇهەممەت ئوسمان هاجىم كۆپ ئوقۇغانلىقى پايدىسىنى كۆرگەن ئادەم ئىدى. ئۇ 1943 ـ يىلى قەشقەر شەهىرىدىكى ئوردا ئىشكى باشلانغۇچ مەكتەپ ۋە قوناق بازىرى باشلانغۇچ مەكتەپ، قىزىلدۆۋە باشلانغۇچ مەكتەپلەردە ئوقۇتقۇچى بولدى. مىللەتكە، قووۇم ـ قېرىنداشلىرىغا بىلىم دۇردانىلىرىدىن ئەگگۈشتەر تۇتقۇزۇش ئۇنىڭ كۈچلۈك ئارزۇلىرىنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ دەرس مۇنبىرىدە ئۆگەنگەن، توپلىغان بىلىملىرىنى

ئەۋلادلارنىڭ قاراڭغۇ دىللىرىنى يورۇتۇشقا ئايانماي سەرپ قىلدى. ئۇ بىر مىللەت، بىر ئادەمنىڭ تەرەققىياتى، ئىستىقبالى ئۈ مىللەتنىڭ ھەربىر ئەزاسىنىڭ مائارىپ، مەدەنىيەت سۈپىتى ۋە ساپاسىنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەنلىكى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك، ساپالىق، بىلىملىك كىشىلەر بولغاندىلا، مىللەت تەرەققىي قىلىدۇ، ۋەتەن قۇدرەت تاپىدۇ، دەپ قارايتتى. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم ئوقۇ ـ ئوقۇتۇش جەريانىدا كۆپ قېتىم قالاق ئىدىيە ئېقىمىنىڭ توسقۇنلۇق قىلىشى ۋە توسۇشىغا ئۇچرىدى. ئەينى چاغدا يېڭى مائارىپ تۈزۈلمىسىگە يۈزلىنىش، دۇنيا تەرەققىياتىغا ماسلىشىش دولقۇنى كۆتۈرۈلگەن بولسىمۇ، ئەنئەنىۋى كۆزقاراش بىلەن بېكىنمىچىلىك، دوگماتىزملىق، خۇراپىي ئىدىيە ئېقىمى يەنىلا ئاساسىي ئورۇندا تۇرۇپ كەلگەچكە، قەشقەردىكى يېڭىلىققا يۈزلىنىش دولقۇنى يېتەرلىك پۈرسەت، ئىمكانىيەتكە، تولۇق يۈزلىنىشكە ئېرىشىپ كېتەلمىگەنىدى. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ قەلبىدە دەل ئاشۇ خىل ئىدىيەلەر بىلەن بولغان كەسكىن كۈرەش ۋە زىددىيەت مەۋجۇت ئىدى. ئۇ يېڭى، ئۇنۇملۇك ئىدىيە ئېقىمىنىڭ ھامان ئومۇمىي يۈزلىنىش بولۇپ قالىدىغانلىقىغا ئۈمىد، ئىشەنچ بىلەن قارايتتى، بۇنىڭ ئۈچۈن سەۋر قىلمىسا، تاقەت قىلىپ پۈرسەتنىڭ كېلىشىنى كۈتمىسە بولمايتىتى. ئۇ ھەر كۈنى دەرس مۇنبىرىگە چىققاندا ئۆزىنى تولىمۇ بەختلىك، شەرەپلىك ھېس قىلاتتى، قەلبىنى ئىللىق ۋىجدانىي تۈيغۇلار، يۈكسەك ئارمانلار چۈلغايتتى، كەلگۈسى ئەۋلادلارنىڭ ياراملىق، ئىقتىدارلىق، پاراسەتلىك، دانا كىشىلەردىن بولۇشىغا، كەلگۈسىدە ياراملىق جەمئىيەت ئەربابلىرىدىن بولۇپ قېلىشىغا ئىشىنەتتى ۋە ئۇلارغا يار ـ يۆلەك بولۇپ مەدەتكارلىقىنى ئېيادىلەيتتى، ئۇنىڭدا مائارىپقا، ئەۋلادلارغا بولغان كۈچلۈك مەسئۇلىيەت تۈيغۇسى ۋە بۇرچ تۈيغۇسى بار ئىدى. شۇڭا، ئۇ ياشلىق باھارىنى ئەۋلادلارنى تەربىيىلەش، مائارىپ ئىشلىرىنى يۈكسەلدۈرۈشكە ئايانماي سەرپ قىلىپ، كىشىلىك بۇرچى ۋە مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىشتا ئاز بولمىغان نەتىجىلەرنى، مۆجىزىلەرنى بارلىققا كەلتۈردى.

بىراق، يىللارنىڭ قوينى كەڭ، سېخىي بولسىمۇ، كىشىلەرگە كەلتۈرىدىغان شاپائىتى بىلەن جاپاسى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. XX ئەسرىنىڭ 40 ـ يىللىرىدىكى دۇنيا ئۇرۇشى ۋە تۈرلۈك سىياسىي، ئىدىيەۋى كۈرەش، قالايمىقانچىلىق ئۇنىڭ تۇرمۇشىغا، ياشلىق ھاياتىغا ئوخشاش بولمىغان زىددىيەتلەرنى سالدى. ئۇ مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئوقۇتقۇچىلىق مۇنبىرىدىن

ئۇزاپ، سودا ساھەسىگە قەدەم قويدى. 1946 ـ يىلى قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مالىار شىركىتىگە تەكلىپ بىلەن كىرىپ، ئۇ يەردە بۇنىڭدىن ئىلگىرى باشقىلاردىن ئۆگەنگەن بوغالتىرلىق كەسپىنى قىلدى، بەزىدە ئىچكى ئۆلكىلەر ۋە قوشنا ۋىلايەتلەر ئارىلىقىدا مال كىرگۈزگۈچى، مال سېتىۋالغۇچى بولدى.

ئەمما، ئۇ مائارىپتىن ئىبارەت بۇ ئالتۇن ئوچاقنى پەقەت ۋە پەقەت ئېسىدىن چىقىرىپ قويمىدى. ئۇ قاچانلا بولسۇن مائارىپنى قوللاش، مائارىپنى سۆيۈشنى كۈندىلىك ئىش قاتارىدا كۆردى. مەيلى قولى پۇل كۆرسۇن، مەيلى قولىدا پۇل بولمىسۇن، ئۇ قايسى مەكتەپ قىينىچىلىققا يولۇقسا، قايسى ئوقۇغۇچى قىينىچىلىق تارتسا قولىدىن كېلىشىچە ياردەم بەردى، يۆلىدى. شۇنچە يىللار مابەينىدە ئۇ، مائارىپنى قوللاشنى مەجبۇرىيەت، بىلىمنى ۋە بىلىم ئىگىلىرىنى قەدىرلەشنى شەرەپ تۇيغۇسى بىلەن ئادا قىلىپ كەلدى. ئۇ ھەقتە ئۇنىڭ نۇرغۇن تەسىرلىك ئىشلىرى ۋە تۆھپىلىرى بار:

« ھۆرمەتلىك مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم: خەتنى ئېلىپ بارغان بالا ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدىن ئۆتكەن، لېكىن ئائىلىسىدە قىينىچىلىق ئېغىر بولغاچقا، ئوقۇشقا بارالماسلىق ئېھتىمالى كۆرۈلۈپ قېلىۋاتىدۇ، ئەسلىدە بۇ ئوقۇغۇچى ياخشى ئوقۇغانىدى، ئالىي مەكتەپتە ئوقۇسا ئىستىقبالى تېخىمۇ پارلاق بولار ئىدى. مۇمكىن بولسا، ئىقتىسادىي جەھەتتىن ياردەم بېرىپ قوللاپ قويغان بولسىلا، مەكتەپ، جۇملىدىن مەن تەشەككۈر ئېيتقان بولاتتىم!

ھۆرمەت بىلەن:

قەشقەر ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ ئىلمىي بۆلۈمىدىن: مۇھەممەتتۇرسۇن ئىبراھىمى

2001 ـ يىل 8 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنى»

خەتنى تاپشۇرۇپ ئالغان مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم ھېلىقى بالىغا:

ـــ بالام پۇلنى كىمگە بېرىمەن!؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ مۇھەممەت تۇرسۇن مۇئەللىمگە بەرسىلە، قالغان ئىشلارنى ئۆزى توغرىلاپ بېرىدۇ.

ـــ ماقۇل، ئەتە مەن 5000 يۈەن تەييار قىلىپ مۇھەممەت تۇرسۇن ئىبراھىمغا ئاپىرىپ بېرەي!

ـــ رەھمەت ھاجىمكا، رەھمەت! بۇ قىلغانلىرىنى مەڭگۈ ئۇنتۇپ قالمايمەن!

ـــ ئوبدان ئوقۇپ، ياراملىق ئادەم بولسلا، جەمئىيەت ئۈچۈن تۆھپە قوشۇشنى بىلسلە، كەلگۈسىدىكى تۇرمۇشلىرىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ياخشى ئەدەپ ـ ئەخلاق بىلەن ياشاشنى بىلسلە بەك ئوبدان ئىش قىلغان بولىلا، ئاشۇ ئىش مەن ئۈچۈن ئەڭ چوڭ رەھمەت ـ ھەشقاللا بولىدۇ، بالام...

ھېلىقى بالا ھەيران قالدى، ئۇ قۇلىقىغا ئىشەنمىگەندەك ھاڭ ـ تاڭ قالدى، قاراپ تۇرۇپلا بىر ئادەمگە، يەنە كېلىپ مەندەك نامرات ئائىلىدە چوڭ بولغان بىر ئادەمگە شۇنچە كۆپ پۇلنى بىكارغا بېرىۋېتىمەن دېگىنى ئاجايىپ كاتتا ئىش ئەمەسمۇ ؟! بالا كېتىۋېتىپ ئويلىنىپ قالدى، بايىقى گەپلەرنى مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم راست دېگەن ۋە ئۇنى چىن دىلىدىن رازى بولۇپ ئوتتۇرىغا قويغانىدى. بوۋاينىڭ ھەرىكەتلىرىدىكى تەبىئىيلىك ۋە چىرايىدىكى رازىمەنلىك ھېلىقى بالىنى چوڭقۇر سۆيۈنۈش، تەلپۈنۈش ۋە ھاياجانغا سالدى، ئۇ بۇ خەۋەرنى ئۇدۇل بېرىپ مۇھەممەتتۇرسۇن ئىبراھىمغا، ئاندىن ئاتا ـ ئانىسىغا يەتكۈزدى، ئاتا بىلەن ئانا بالىسىنىڭ شۇ جايدا ئۇنىۋېرسىتېتىغا بېرىپ ئوقۇشتىن ئىبارەت ئارزۇسىنىڭ ئىشقا ئاشقانلىقىنى جەزملەشتۇرۇپ، ھاياجاندا كۆز يېشى قىلىشتى، بەخت ۋە خۇشاللىق ئىچىدە ئۆزلىرىگە شاپائەت قىلغان ئاشۇ سېخىي، مەرد، خەلقسۆيەر، كەڭ قورساق كىشىگە تەشەككۈر ياغدۇردى، شاپائەت ۋە ھىممىتىگە، بەخت ۋە ئامىتىگە قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ دۇئا ـ تەكبىر ئوقۇپ سائادەت تىلىدى.

2002 ـ يىل 8 ـ ئاينىڭ ئاخىرقى بىر كۈنى كەچتە، مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم ھويلىسىدىكى پېشايۋان ئاستىدا كىتاب ئوقۇپ ئولتۇراتتى، دەل شۇ چاغدا چوڭ دەرۋازىنى بىرى چەككەندەك قىلدى، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، دەرۋازىنى ئاچتى. دەرۋازا ئالدىدا مۇشۇ مەھەللىلىك توختى ماموتىنىڭ ئوغلى ئابدۇكېرىم ماموت تۇراتتى.

ـــ ھاجىمكا، قىزىم مەريەمگۈل بۈ يىل مەكتەپ پۈتكۈزۈپ، ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بەرگەنىدى، ئىمتىھاندىن ئۆتۈپ، خۇتەن پېداگوگىكا مەكتىپىدىن چاقىرىق كەلدى. ئەۋەتەي دېسەم، ئىقتىسادىي جەھەتتىن يېتىشەلمىدىم، چۈنكى بالىنىڭ ئانىسى جىگەر قېتىش كېسەللىكى بىلەن يېتىپ قېلىپ، ئۇچ ئاي دوختۇرخانىدا

داۋالاتتىم، ئىككى قېتىم ئۇرۇمچىگە ئاپاردىم، بىر ئۆيۈمنى 40 مىڭ يۈەنگە ساتتىم، ھەممىسنى داۋالىتىشقا ئىشلەتكەن بولساموۋ ئۇنۇم بەرمەي، قازا قىلىپ كەتتى. شۇ تاپتا قىزىم ئوقۇيمەن دەپ يىغلاپ يۈرىدۇ، كۆزىدە لىق ياش، ئۆيىدىكى ئۇ - بۇ نەرسىلەرنى ساتسام ئاران 2000 يۈەن پۇل بولدى، قالغان پۇلنى ئىلاج قىلالماي بېشىم قاتتى، سىلىنى مەسلىھەت بېرەرمىكىن دەپ ئىزدەپ كېلىشىم، قانداق قىلسام بولار ، ھاجىمكا؟

ــ سىلىنىڭ قىزلىرى بىزنىڭمۇ قىزىمىز، ئۇ ئوقۇيمەن دەپ ئارزۇ قىلغان ئىكەن، ئوقۇتماي بولمايدۇ، پۇلنىڭ كېمىگەن قىسمىنى مەن تەييارلاپ بېرەي...

ئۇلار بالىنىڭ كېتەرلىك ئومۇمىي ئوقۇش راسخوتىنى بىرمۇبىر ھېسابات قىلىپ، 2800 يۈەن كەملەيدىغانلىقىنى بېكىتىپ چىقتى ۋە دەرھال تەييار قىلىپ، پۇلنى ئۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى.

بۇنىڭدىن باشقا مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم جالا مەھەللىسىدىكى ئالىي مەكتەپكە ئۆتۈپ ، ئىقتىسادىي قىينىچىلىق تۈپەيلىدىن ئوقۇشقا بارالمىغان ئۇچ بالىنى، قەشقەر شەھىرىدىكى موپاڭ كوچىسى، تاغارچى كومىتېتلاردىكى ئىككى بالىنى، كونىشەھەر باشكېرەم يېزىسى بايلا كەنتىدىكى بىر بالىنى ئوقۇشقا ئەۋەتىپ، ئۇلارنىڭ بىر يىلىلىقتىن ئوقۇش راسخوتىنى بەردى. ئۇلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى بۇ ئىش ئۈچۈن مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمغا چوڭقۇر تەشەككۈر ۋە رەھمەتلەرنى ياغدۇردى. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم ئۇلاردىكى ھاياجان ۋە سۆيۈنۈشتىن ئۆزىمۇ چوڭقۇر رازى بولغاندەك، ئۆزىنى يېنىك، تېتىك ھېس قىلدى، ئۇ ئاشۇ ھالغا چۈشۈپ قېلىپ، قىينىچىلىق تارتقان كىشىلەرنىڭ نازۇك ھېسسىياتىنى، ئاچچىق ساۋىقىنى، چوڭقۇر ئازابى ۋە يېڭىش قىيىن بولغان روھىي بېسىمنى بىلەتتى، ئەتراپلىق چۈشىنەتتى. شۇڭا ئۇ، بايىقىدەك ياخشىلىقى، سېخىيلىقى بىلەن زەردەپ بولغان كۆڭۈل گۈلشەنلىرىگە ئارامىلىق بەرگەنلىكىدىن ئۆزىنى توغرا، ساۋابلىق ئىش قىلغانلىق تۈيغۇسى بىلەن بەزلەيتتى. ئۇ ھەر قېتىم مۇشۇنداق تەسكىن تاپقاندا، ئۇنى بىر قېتىملىق غەلىبەم، مېۋە بېرىشىم دەپ ئويلايتتى، بۇ ھال ئۇنى بەختە، راھەتتىن بەھرىمەن قىلغانىدەك بولاتتى، قەلبىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىنى، كۆڭۈل تەكچىلىرىدىكى ئەڭ قىممەتلىك، ئەتىۋار نەرسىلەرنى ئاختۇرسىمۇ، ئۇنىڭ ئورنىنى باسىدىغان نەرسە پەقەت باشقىلارغا خۇشاللىق ئاتا قىلغان ئىشتەك بۈيۈك ۋە شەرەپلىك ئەمەستەك تۇيۇلاتتى.

شەرەپ، بەخت، ئەقىدە ۋە ساداقەت ئىلكىگە ئېلىپ، ئازاب ۋە پۇشايمان قاتارلىقلار- نىڭ ھەممىسى ئاشۇ خىل ئىشلار بىلەنلا بەربات بولغاندەك، يوقالغاندەك، ئۇنى لەرزان، تولىمۇ كۆڭۈللۈك ھايات ئەللەيلىرى قويىنغا ئالغاندەك قىلاتتى. ھاياجان، تەسكىن تېپىش بىلەن مۇراد ـ مەقسەتتە ۋايغا يېتىش ئۆزئارا نەتىجىلىنىپ، ئۇنىڭ قەلبىدە داۋالغۇپ يۈرگەن، ھېسسىياتىدا ھەممىدىن ئۈستۈن ئورۇنغا ئۆتۈۋالغان، ھەرىكىتىدە ھازىر بولمىسا بولمايدىغان ئەقىدە، مېھرىبانلىق، كۆيۈم ۋە كەڭ قورساق- لىق بايانلىرى بىلەن نەتىجە تەۋەللۇتىغا تەۋە بولۇپ تۇراتتى. ئۇ بىر قانچە يىلدىلا 100 مىڭ يۈەن سەرپ قىلىپ، خالىس تەقدىم قىلىپ، 20 ـــ 30 غىچە ياخشى ئو- قۇغان بالىنى ئالىي مەكتەپتە ئوقۇش پۈرسىتىگە ئىگە قىلىمەن دېگەن پىلاننى قى- غاندىلا، ئۆزىدە كۆچلۈك مەسئۇلىيەت، مەجبۇرىيەتنى ھېس قىلغان، باشقىلارنىڭ غەملىرى، ئەندىشە ۋە قىينىچىلىق، جاپالىلىرىنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇستىگە ئالغانىدى. ئۇ بۇنداق مەسئۇلىيەتنى نېمىدەپ ئۇستىگە ئېلىۋالغاندۇ ؟ بۇ ھەممە ئادەمنىڭ قە- بىدىكى سوئال، ھەممە ئادەم بىلىشكە قىزىقىدىغان سىر. نۇرغۇن كىشىلەر بۇنى چۈشەنمەيدۇ، بەزىلەر شۇنچە پۇلنى نەدىن تاپىدۇ، نېمىشقا بىكار چىلا باشقىلارغا بې- رىۋېتىدۇ، دەپ قارايتتى. بىراق ئۇ، بۇ سوئاللارغا جاۋاب بېرىپ ئولتۇرمىدى، كۆڭ- لىدىكى پىلان، تەسەۋۋۇرلارنى ئۇلارغا دەپ ئولتۇرۇشنىڭ ئورنى يوق ئىدى، بەلكىم ئۇلار بىلسىمۇ، ئاددىي ھالدا باھا بېرىشى، توغرا مۇئامىلە قىلماسلىقى، ھەتتا مازاق قىلىشى مۇمكىن. بىراق، ئۇنىڭ نەزىرىدە ھەممە نەرسە ئاددىي، ھەممە نەرسە شۇ قە- دەر چۈشىنىشلىك، يەنى ئۇنىڭ پۇل ـ مېلى بار، ھەر ھالدا ئۆزىدىن ئېشىپ تۇرىدۇ، ئەمما يەنە باشقىلارنىڭ يوق دېيەرلىك، ئۇلار تەمە قىلىش، تەشنالىق، قىينىچىلىق ئىچىدىن ھاجەتلىرىنى راۋا قىلىشنى ئويلايدۇ، ئىنتىلىدۇ ۋە كىملەرنىڭدۇر يارىدەم قىلىشنى كۈتىدۇ. مەيلى كىم بولسۇن ئۇلاردا ئىنسانلىق تۇيغۇ، ئىنسانلىق جۇلا مەۋجۇت، دەل ئاشۇ جۇلا ئىنسانلارنى بىر ـ بىرىگە باغلاپ تۇرىدۇ، بۇنداق باغلىنىش كىشىلەرنى كىشىلەرگە ھاجەتمەن ۋە يار ـ يۆلەك قىلىدۇ. دەل شۇنداق بولغاچقا، ئادەملەرنىڭ ئادەملەردە ھەققى بولىدۇ، بۇنداق ھەق ئادەملەرنى ئىنساپ ـ دىيانە- تىك، كۆيۈم ـ ۋاپالىق قىلىشقا سەۋەب بولىدۇ.

مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم ئۆزى ۋە پەرزەنتلىرى ئەجىر قىلىپ تاپقان پۇلدا، مالىلاردا قىينىچىلىق تارتقانلارنىڭ، قوۋۇم ـ قېرىنداشلارنىڭمۇ ھەققى بار، ھەسسىسى

ۋە پايدىلىنىش ھوقۇقى بار، دەپ قارايتتى. بۇ تاسادىپىي قاراش بولماستىن، ئۇزاق زامانلار داۋامىدا يەكۈنلىگەن ۋە توپلىغان تەجرىبىدىن پەيدا بولغانىدى. چۈنكى، ھەرقانداق ئادەمنىڭ تاپقان، توپلىغان پۇل ـ مېلىدا ھالاللىق بىلەن ھارام تەڭ مەۋجۇت بولىدۇ، ھالاللىق ئۆزىگە تەۋە بولسىمۇ، ھارام مال ـ دۇنيا باشقىلارنىڭ ھەققى بولىدۇ، قارىماققا بۇنى ئايرىش ئەسلا مۇمكىن بولمىسىمۇ، روھىي ۋە ئەقلىي جەھەتتىن مەلۇم چەك ئىچىدە، مەلۇم مىقداردا ئايرىپ، باشقىلارنىڭ ھەققى ھېسابىدا باشقىلارغا بېرىش، ئۆتۈنۈش كېرەك. مانا بۇ مال ـ مۇلۇكنىڭ ساپلىقىنى، ھەققانىيلىقىنى يورۇتۇپ، كىشىگە مەڭگۈلۈك مۇلۇك ۋە يارەمچى بولىدۇ. مانا مۇشۇنداق تۈيغۇ ئۇنىڭ قەلبىنى رىغبەتكە تولدۇرۇپ، ئەقىدىسىنى ساغلاملاشتۇرۇپ كەلدى. كۆزىنى توق، كۆكسى ـ قارنىنى كەڭ، قولىنى ئوچۇق، دىلىنى قويىاشقاك يورۇق قىلدى. بۇلاردىن باشقا ئەقىدە ۋە مىللىي ئەنئەنە، ئەخلاق ـ پەزىلەتلەرنىڭ ھەيدەكچىلىك رولىمۇ ئۇنىڭ ئىلگىرىكى ھەرىكەت ـ پائالىيەتلىرىنىڭ تۈرتكىسى، ھەيدەكچىسى بولغانىدى. ھالال بىلەن ھارام تۈيغۇسى ۋە كۆزقارىشىدىكى زىددىيەتلىك توقۇنۇشلارمۇ ئۇنىڭ ياشلىق دەۋرىدىكى ئادەمىيلىك سۈپەتلىرىنىڭ مۇھىم بەلگىسى، پاسىلى بولغان، ھەق ـ ناھەق تۈيغۇسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، ئىدىيە جەھەتتىكى ساپاسىنى پەزىلەت، ئەدەپ ـ ئەخلاق تارازىسىدا دەڭسەپ، ساغلام ئىدىيىلىك، ساغلام ھەرىكەتلىك ئادەم بولۇپ يېتىلىشىگە تۈرتكە بولغانىدى. كېيىن ھېس قىلىدىكى، ھەممە ئىشتا مۇناسىپ ھەم بەلگىلىك دەرىجىدە قارىمۇقارشىلىق بولىدۇ، ئۇنىڭ ئارىسىدا ياخشى بىلەن يامان مەۋجۇت، ئۇلار ئارىسىدىكى پەرقلەردىن ئادەم قانداق ياشاشنى، نېمىنى قىلىشنى، نېمىنى قىلماسلىقنى بىلىدۇ، ھېس قىلىپ چۈشىنىدۇ. كېيىنكى يىللاردا مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم يەكۈنلىگەن ئىشلار قاتارىدا نۇرغۇن ئىشلارنىڭ ئىلمىي ئاساسى بارلىقىنى، ئۇنىڭ ماھىيەتلىك تەرىپىنىڭ تولىمۇ چوڭقۇر، ئەتراپلىق، تولىمۇ جەلپكار، مەزمۇنلۇق ئىكەنلىكىنى بايقىدى. ئۇ مۇشۇ نۇقتىدىن ئۆيلۇك ـ ئوچاقلىق بولالمىغان بىر قىسىم تۈغقانلىرىنى ئۆز يېنىدىن پۇل چىقىرىپ ئۆيلەپ قويدى، كونىشەھەر ناھىيىسى تەۋەسىدىن ئەمەتجان باقى قاتارلىق ئۇچ ئوغۇلنى، جالا مەھەللىسىدىكى تالىپ ئاخۇننى، يەنە بىرىنىڭ يېتىم سىڭلىسىنى ئۆيلۇك ـ ئوچاقلىق قىلىپ قويدى، ئۇلار ھازىر پەرزەنتلىك بولدى. ھايات كىشىلىك تۇرمۇشنى كاپالەتكە ئىگە قىلىشتىن ئىبارەت تۇپ مەقسەتنى چىقىش قىلغان بولە-

دۇ، مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم دەل ئاشۇ خىل تۇيغۇ ئاساسىدا ئۆزى قىلىشقا ۋە ئادا قىلىشقا تېگىشلىك مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلىشتىن توختاپ قالمىدى. ئۇ نامراتلارغا، بىمارلارغا، قېينىچىلىقى بارلارغا ياردەم قىلىش داۋامىدا يەنە كىشىلەرنى ماددىي جەھەتتىن يۆلەش ۋاقىتلىق، مەنىۋى جەھەتتىن يۆلەش مەڭگۈلۈك ئىش بولىدىغانلىقىنى سەزدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ، بۇ ساھە ئۈچۈنمۇ بەدەل تۆلەشتىن باش تارتمىدى، ئەمەلىيەتتىمۇ بۇ بىر ئەۋلاد كىشىلەردە نامراتلىق، بىچارىلىك تۈگىمەكتە يوق، يەنە بىر ئەۋلادقا ئۈدۈم بولۇپ قالسا، ئۇ چاغدا ئۇلارنىڭ سانى ئاشسا ئاشىدۇكى، كەملەمەيدۇ، مانا بۇ كەلگۈسىدىكى كىشىلەرگە يۈك پەيدا قىلماي قالمايدۇ. ئۇنىڭ قارىشىچە، ئۇلارنىڭ مەنىۋى گادايلىقى تۈگىسە، ماددىي گادايلىقى ئۆزلۈكىدىن يوقىلاتتى. بۇ تۇيغۇغا تېخىمۇ چوڭقۇر مەزمۇن قوشقان يەنە بىر ئىش بار، ئۇ بولسىمۇ مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ ئوقۇ ـ ئوقۇتۇشقا بولغان كۈچلۈك ئەقىدىسى ئىدى. بۇ ئەقىدە ئۇنى ئۇزاق زامانلاردىن بۇيان ئۇنىڭغا ئىزچىل ھەمراھ بولۇپ كەلدى، ئۇنىڭ تاپقان پۇلى كۆپ بولمىسىمۇ باشقىلارنىڭ ئوقۇش، بىلىم تولۇقلاش ئىشلىرىغا بارلىق ئىمكانىيەت بىلەن ياردەم قىلىپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر چاغدا پەرزەنتلىرى ۋە نەۋرە ـ چەۋرىلەرنىڭ ئوقۇشى ئۈچۈنمۇ ئايانماي مەبلەغ سالىدى. چۈنكى، باشقىلار بىلەن بولۇپ كېتىپ ئۆزىنى قۇدرەت تاپتۇرالمىغانلىقىنىڭ ئۆزىمۇ بىر خىل بىمەنىلىك بولۇپ، ئۆزى دەپ تۇرۇپ ئۆزى قىلمايدىغان ئىنكارچىلىق بىلەن باغلىنىپ قالسا بولمايتتى، بۇ نادانلىق بىلەن باراۋەر ئىش بولۇپ، ئۇنىڭ ئاقىۋىتى خاراب بولۇشنى كەلتۈرۈپ چىقىراتتى، بۇ نۇقتىغا ئالاھىدە ئەھمىيەت بەرگەن مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ ئائىلىسىدىن ھازىر 11 پەرزەنىت ئاپتونوم رايونىمىز ئىچىدىكى ۋە ئىچكى ئۆلكىلەردىكى نۇقتىلىق ئالىي مەكتەپلەردە ئوقۇۋاتىدۇ، بۇلاردىن بىر قىزى ئالىي مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ چەت ئەلگە ئوقۇشقا چىقىش تەييارلىقىنى قىلىپ قويدى.

5

ھاياتلىق مەۋجۇتلا بولىدىكەن، مۇھەببەت ئۆلمەيدۇ، ئەقىدىمۇ ئۆلمەيدۇ. ئۇ ئادەمنىڭ نۇرلاندۇرۇشى، قوغدىشى ۋە ئۇنى ئەمەلىيىتىدە نامايان قىلىشى ئارقىلىق

مەگگۈلۈك نۇر چاچالايدىغان يۇكسەكلىككە ئىگە بولىدۇ. لېكىن، مۇھەببەت ۋە ئىـ قىدە يەككە ھالدا مەلۇم خاسلىق بىلەن ئۆزىنىڭ قىممىتىنى يارىتالىشى ناتايىـن. ئـۇ نۇرغۇن تەرەپلەرگە، نۇرغۇن مەزمۇنلارغا باغلىنىشلىق بولىدۇ.

مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ ھايات تارىخىنى تولۇق ئاختۇرساقمۇ بۇنداق كۆپ قىرلىق كىشىلىك پائالىيەتلىرىنى، مۇھەببەت ـ نەپرەت، ئەقىدە ـ ھەسرەتلىرىنى، خۇشاللىق ۋە قايغۇلىرىنى كۆرەلەيمىز.

ھاياتىنى قانداق ئۆتكۈزۈش ئادەمنىڭ ئۆزىگە باغلىق بولىدۇ، ئەمما ئادەم ئۆزى ۋە باشقىلار ئۈچۈن نېمە قىلىشنى ئالدىن بىلگۈچى ئەمەس. ئۇ پەقەت كىشىلىك ھاياتتا قىلىش، قانداق ياشاشنى ئۆگىنىش، بىلىش جەريانىدا قانداق قىلىش روھى ، نـېمـە قىلىش نىشانى، ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرىدۇ. مۇشۇ جەريانىدا ئادەمدە تۇرلۇك ئىچكى ـ تاشقى مۇھىتنىڭ تەسىرى بىلەن ھەرىكەت ۋە نىشانىدا ھامان تەۋرىنىش، ئۆزگىرىش بولىدۇ، نېمە قىلىش، قانداق ياشاش نىشانلىرىدىمۇ بۇرۇلۇش بولىدۇ. مۇھـەمـمـەت ئوسمان ھاجىمنىڭ ھاياتىدىمۇ بۇنداق ئىش بىرقانچە قېتىم يۈز بەردى. ئـۇ ئـەيـنـى يىللاردا ئوقۇتقۇچىلىق بىلەن شۇھرەت قازانغان بولسا، كېيىنكى يـىـلـلاردا سـودا ـ سانائەت، تىجارەت ساھەسىدە تالانتىنى نامايان قىلدى. 1956 ـ يىلىغا كەلـگـەنـدە ئۇنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشىدا يەنە بۇرۇلۇش بولدى، سودا ـ سېتىق ، تىجارەت ھـۆـ كۈمەتنىڭ بۇ ۋاستە مونوپول قىلىشى بىلەن شەخسلەرنىڭ سودا ئەركىنلىكى مۇتلەق چەكلەندى. بۇ ھال مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمدا دەرھال بۇرۇلۇش يـاسـاش زۆرۈر- لۇكىنى ھېس قىلدۇردى، زامانىنىڭ شۇ چاغدىكى رەپتارىمۇ ئۇنىڭ ئۇچۈن شۇنـداق قىلمىسا بولمايدىغان ھالەتنى شەكىللەندۈرۈپ قويغانىدى. ئۇ قىلىۋاتقان مال كـسـر- گۈزگۈچىلىك خىزمىتىنى تاشلاپ، قەشقەر شەھەرلىك مەدەنىيەت يۇرتى ۋە قەشقەر شەھەرلىك كۈتۈپخانىغا تەكلىپ بىلەن كىرىپ، كۈتۈپخانىچىلىق خىزمىتى بىـلـەن مەشغۇل بولدى، ئۇنىڭ قىزىقىشى ۋە ئوقۇش تارىخى، ئوقۇتقۇچىلىق ھايات مـۇـسـا- پىسى جەريانىدا ھېس قىلغان ۋە ئارزۇ قىلغان ئىشلارنىڭ بىرى ـــ دەل مۇشۇ ئـىـش ئىدى. چۈنكى ئۇ، ئەينى دەۋرلەردىلا ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ بىلىم ساپاسىنى يـۇقـسـرى كۆتۈرۈش بىلەن بىر چاغدا ئۇنىڭ مەدەنىيەت، تارىخ، ئاسارئەتىقە، شۇنىڭدەك مول زېمىن بايلىقى ھەققىدىكى كۆمۈلۈپ ياتقان مىراسلىرىنى ئېچىش، قېـزـىـش، يـورۇـق- لۇقا چىقىرىش تولىمۇ زۆرۈر ئىكەن دېگەن قاراشقا كېلىپ قالغانىدى. شۇڭا، رېئال-

لىقتىن ئالغان چۇشەنچىسى ۋە جاۋابى ئۇنى ھەمىشە ئازابلايتتى. ئۇ ئەترابىغا قاراپ جىلە بولاتتى، ئۇنىڭ ئەترابىدىكى كىشىلەرنىڭ زور كۆپ قىسمى نادان، قاششاق، مۇتەئەسسىپ، نامرات ھەم چېچىلاڭغۇ ئىدى. ئۇ بۇلارنىڭ جاھالىتىنى پەقەت ئەلىم ـ پەن، مەدەنىيەت ئارقىلىقلا تۈگەتكىلى بولىدۇ، دەپ قارايتتى ۋە ھەربىر تىنىم قىدا بىلىم دەريالىرىدىن قەتىرە سۈزۈشكە ۋە ئۇنى خەلقىگە تەقدىم قىلىپ، قاراڭغۇ دىللارنى ئاقارتىشقا تىرىشاتتى. مانا ئەمدى ئۇنىڭ ئاشۇ ئارزۇ گۈلىنىڭ كۆچىتى بىخ سۈردى. ئۇ مەدەنىيەت سېپىگە، مىللەتنىڭ مەدەنىيەت دورىدانلىرىنى قېزىش دولقۇنلىرى قوينىغا قەدەم باستى. ئەينى يىللاردا مەدەنىيەت يۇرتى بىلەن كۈتۈپخانىنىڭ ئەسلىھەلىرى تولۇق بولمىسمۇ، ئاشۇ دەۋردە نىجادلىققا ئېرىشۈاتقان كىتاب، گېزىت ـ ژۇرناللارنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك بۇ يەردىن تاپقىلى بولاتتى. بۇ ئۇنىڭ بىلىم تولۇقلاش، باشقىلارغا بىلىم دوردانلىرىدىن نەمۇنىلەرنى تەقدىم قىلىشنى شارائىت ئەۋزەللىكى بىلەن تەمىن ئېتەتتى. ئۇ بۇ كەسپىنى پېگىۋاشتىن ئۆگىنىدى ۋە تەتقىق قىلدى. زېھنى ئۆتكۈر، ئايىغى چاققان، تەپەككۇرى جانلىق مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم بۇ يەردىمۇ تېزلا كۆزگە كۆرۈندى.

1962 ـ يىلىغا كەلگەندە مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم مەخسۇس كۈتۈپخانىچىلىق كەسپىي خىزمىتىگە مەسئۇل قىلىندى. ئۇ ئۇيغۇر كۈتۈپخانىچىلىقى ساھەسىدىكى بوشلۇقنى تولدۇرۇش ئۈچۈن، ناھايىتى نۇرغۇن بەدەل تۆلىدى، ئەمەلىيەتتىمۇ ئۇ، شۇنداق قىلىش تامامەن زۆرۈر بولغان ئىش ئىدى، چۈنكى كۈتۈپخانا خەلقنىڭ ئىشتىن سىرتقى مەنىۋى مەدەنىيەت بۆشۈكى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى باھاسىز پەن ـ مەدەنىيەت خەزىنىسى ئىدى، بۇ خەزىنىنى ياخشى باشقۇرغاندىلا، خەلقنىڭ مەنىۋى ئېھتىياجىنى قاندۇرغىلى، پەن ـ مەدەنىيەت ساپاسىنى ئۆستۈرگىلى، ۋەتەنىڭ بۈگۈنى ۋە كەلگۈسى ئۈچۈن ھەسسە قوشقىلى بولاتتى. شۇڭا ئۇ، دەسلەپتە كۈتۈپخانا ئەسلىھەلىرىنى تولۇقلاش ۋە ياخشىلاش ئىشىنى نۇقتىلىق تۇتتى، قالايمىقان كىتابلار دۆۋىسى ئارىسىدا قانچە ـ قانچە كۈنلەرنى رەتلەش، پەن تۈرلىرى بويىچە ئايرىش بىلەن ئۆتكۈزدى. بىر ـ بىرىگە ئارىلىشىپ كەتكەن كىتابلارنى تۈرلەرگە ئايرىپ، بۆلەكلەرگە بۆلدى، نومۇر تۇرغۇزدى، ئوتتىن، چىرىشتىن، چاشقانلىقىدىن زىيىنىدىن ۋە باشقا سۈنئىي بۇزۇلۇشتىن ساقلاپ قېلىش تەدبىرلىرىنى قوللاندى. كىتاب كۆرگۈچىلەر قايسى ۋاقىتتا كىرسۇن، ئۇلارنىڭ تەلىپىنى ئو-

رۇنداپ، ئېھتىياجنى قاندۇردى ۋە ئۇلار بىلەن ئەستايىدىل سىردىشىپ، ئېھتىياجلىق كىتاب ـ ماتېرىياللارنى كىرگۈزدى ۋە سېتىۋېلىپ تولۇقلىدى، مەسلىھەت بېرىپ ئۇلارنىڭ بىلىم دائىرىسىنىڭ كېڭىيىشىنى مەنىۋى كاپالەت بىلەن تەمىن ئەتتى.

مەدەنىيەتتىكى نىجاتلىق ـــ ئىنسانىيەت نىجاتلىقىنىڭ مۇھىم بىر بەلگىسى. مەدەنىيەت نىجاتلىققا ئېرىشمەي كۆمۈلۈپ قالىدىكەن، ئۇ ھالدا ئىنسانىيەتنىڭ گۈزەل، بەختىيار تۇرمۇشى مەنىۋى كاپالەتكە ئېرىشەلمەيدۇ. مەنىۋى تۇرمۇشنى كاپالەتلەندۈرۈش يولىدا ئېلىپ بېرىلىدىغان كۈتۈپخانىچىلىق خىزمىتىنىڭ يەنە بىر مۇھىم تەركىبىي قىسمى كونا ـ يېڭى مەدەنىيەت مىراسلىرى، قول يازما ـ ۋەسىقىلەرنى قېزىپ، ئۇنى كەڭ خەلق بىلەن يۈز كۆرۈشتۈرۈش بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم كۈتۈپخانىچىلىق خىزمىتى جەريانىدا كىلاسسىك ئەدەبىيات، خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى، ئارخېئولوگىيىگە دائىر كونا قول يازما، كۆمۈلۈپ ياتقان مەدەنىيەت ئىزنالىرىنى قېزىش، توپلاش، رەتلەش، تەتقىق قىلىش بىلەنمۇ پائال شۇغۇللاندى ۋە بۇ خىل پائالىيەتلەرنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئۈيۇشتۇرۇپ، قىزغىن قاتنىشىپ، قەشقەرنىڭ مەدەنىيەت ـ سەنئەت تارىخىدا تارىخىي خاراكتېرلىك بۇرۇلۇشلارنى ياسىدى، ئۇنىڭ تەشەببۇسى بىلەن XX ئەسىرنىڭ 50 ـ يىللىرىنىڭ ئاخىرلىرىدا، ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى ئاساسىي مەنبە قىلغان قەدىمكى ئەسەرلەرنى توپلاش، قېزىش، رەتلەش قىزغىنلىقى قوزغالدى. شۇنىڭغا بىرلەشتۇرۇلگەن ھالدا خەلق ئەلنەغمە سەنئىتى تۇرلىرىدىن مەشرەپ ئويناش، يۇقىرىدىن كەلگەن رەھبەرلەرگە تونۇشتۇرۇش، كۆرسىتىش ئەۋج ئالدى. شۇ چاغدا مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم قەشقەر شەھىرىدىكى نامى بار، گۈزەل باغ، ھويلا ـ ئارام‌لارنى ھەم قەشقەر خەلق باغچىسىنىڭ شەرقىي دەرۋازىسى ئىچىدىكى شەھەرلىك مەدەنىيەت يۇرتىنى بەلەن كۈتۈپخانىنىڭ زال، سەينالىرىنى بېزەپ، مەشرەپ ـ بەزمىلەرنى ئۆتكۈزدى، بۇ ئويۇنلارنىڭ خاسلىقى كۆچلۈك، بەدىئىيلىكى يۇقىرى، شەكلى خىلمۇخىل، مەزمۇنى رەڭدار، قەدىمىي، ساپ ھەم جەلپكار بولغانلىقتىن، خەنزۇ رەھبەرلەرنىڭ سۆيۈنۈپ كۆرۈشگە، ياقتۇرۇپ تەتقىق قىلىشغا ئېرىشتى. بۇ ھال خەنزۇ يازغۇچىلىرى ۋە ئوقۇمۇشلۇق زاتلار، زىيالىيلار، رەھبەرلەرنىڭ ئۇيغۇر ئەلنەغمە سەنئىتى، ئېغىز ئەدەبىياتىنى قېزىش، توپلاش قىزغىنلىقىنى زور دەرىجىدە ئاشۇردى، پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ بۇ ساھەگە كۆڭۈل بۆلۈشىگە تەشنا بولۇپ تۇرغان ئوقۇمۇشلۇق ئۇيغۇر زىيا-

لىيلىرى، قەلەمكەشلىرىمۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، قولىغا قايتىدىن قەلەم ئېلىپ، يېزىش، قېزىش، توپلاش، رەتلەش ئىشلىرىغا كىرىشىپ كەتتى؛ 1962 ـ يىلى قەشقەر ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمە مەدەنىيەت ـ مائارىپ بۆلۈمىدە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش ھەيئىتى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا مەكتەپ، مارالبېشى، يەكەن، كونىشەھەر ۋە قاغىلىق، تاشقورغان خىزمەت گۇرۇپپىلىرى قۇرۇلۇپ، ئادەم، مالىيە كۆچى ئاجرىتىلىپ، خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى قېزىش، توپلاش، رەتلەش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم كونىشەھەر ناھىيىسىنىڭ خىزمەت گۇرۇپپىسىغا ئايرىلدى. ئۇ كونىشەھەر ناھىيىسىنىڭ ئوپال يېزىسى ھەم بەشكېرەم يېزىسىدىكى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى مۇھىم ئارخېئولوگىيىلىك نۇقتىلارنىڭ بىرى بولغان « خانئۆي » خارابىلىرىنى تەكشۈرۈشكە قاتناشتى. تەكشۈرۈشتە ئۇ ئۇيغۇرلارنىڭ كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان مەدەنىيەت ئىزنالىرىنى كۆرۈپ چوڭقۇر تەسىراتقا چۆمدى. ئۇنىڭ قەلبىدە بىر خىل تەشەببۇسكارلىق مەۋج ئۇردى، ئۇ ئاتا ـ بوۋىلارنىڭ ئاجايىپ مول تارىخىي پائالىيەتلىرىنىڭ نادىر ئىزنالىرىدىن سۆيۈندى ھەم ئۇلارغا بولغان ھۆرمىتى ھەسسىلەپ ئاشتى. ئۇ ئامما ئارىسىغا چوڭقۇر چۆكۈپ، تارىخچىلار ۋە پىشقەدەملەردىن تارىخىي مەدەنىيەتكە ئائىت كۆپلىگەن مەنىۋى پاكىتلار ۋە كىتابلارنى توپلاپ، ئۇنى خارابە ئىچىدىن تېپىلغان ئۆرنەكلەر بىلەن سېلىشتۇردى، شۇ ئاساستا ئۇ، بىرىنچى قول تېپىك ماتېرىيالغا ئىگە بولدى. ئۇ توپلىغان بۇ ماتېرىياللارنى تارىخ تەتقىقاتى ۋە پايدىلىنىش ئورۇنلىرىغا تەقدىم قىلىغاندىن باشقا، ئاشۇ ماتېرىياللارنى يىپ ئۈچى قىلغان ئاساستا بىر قىسىم ھېكايە، ئوچېرك، ئىلمىي ماقالىلەرنى يېزىپ ئېلان قىلدۇردى. كېيىن ئۇ، ئاقتۇ قاتارلىق نامىيلەردە بېرىم يىل تەكشۈرۈش، قېزىش خىزمىتىنى ئىشلىدى. بۇ جەريانىدا ئۇ خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى مەنبەلىرىگە ئائىت 400 پارچىدىن ئارتۇق ھېكايە، چۆچەك، رىۋايەتنى توپلاپ خاتىرىگە ئالدى. ئاز بولمىغان قول يازما، كونا كىتابلارنى يىغدى، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ئوخشاشمايدىغان ئۇچ خىل نۇسخىسى «باھارى ئەجەم» قاتارلىق 1000 پارچىدىن ئارتۇق كىتاب، قول يازما ئالاھىدە تىلغا ئېلىشقا ئەرزيىتتى. ئۇ بۇ قىممەتلىك ماتېرىياللارنى ئىش ھەققى تۆۋەن، تۇرمۇشى ناچار ئەھۋال ئاستىدىمۇ نەق پۇل، ماددىي نەرسىلەرنى بېرىش بەدىلىگە قولغا چۈشۈردى. بەزى كىتاب، قول يازمىلارنى تېپىش، سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئۇ نۇرغۇن بەدەل

تۆلىدى، جاپا تارتتى، ئازابقا قالدى، ئوتتا كۆيدى ۋە يەنە سۇدا ئاقتى، ھەتتا ئۇ، شۇ قەدەر بېرىلىپ كەتتىكى، ئۆزىنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشىنى ماددىي كاپالەتكە ئىگە قىلىش-قىمۇ مۇۋەپپەق بولالمىدى، تۆۋەن ئىستېمالىق تۇرمۇش، نامراتلىق ئۇنى قانچە قېتىم ھالىدىن كەتكۈزدى، بۇنداق ھال يالغۇز ئۇنىڭلا ھالى ئەمەس ئىدى، شۇ چاغدا نامراتلىق ھەممە يەرنى قاپلاپ كەتكەنىدەك قىلاتتى. ئەمما ئۇ، بۇنىڭغا قىلچە پىسەنت قىلمىدى؛ ئۇ ئۆزىدە يېتىلدۈرگەن روھىي چىدامچانلىق، مەنىۋى قەيسەرلىكنىڭ تۇرتكىسىدە، ئۆرنى يەنىلا بەختلىك، بايلىقلار سېزىشكە تىرىشتى. ئۇنىڭچە بولغاندا، ئاشۇ كىتاب، قول يازمىلارنىڭ نجاتلىقى ئۆزىنىڭ تۇرمۇش، ھاياتلىق نجاتلىقىدىن ئۇلۇغ، بۈيۈك ئىدى. پۈتۈن ئۆمرىنى تارىخ، مەدەنىيەت ئىلمى ئىشلىرىغا ئاتىغان بۇ كىشى كۆڭلىدە ساقلىنىۋاتقان بۇ سوئالنىڭ جاۋابىنى ئىزدەپ تارتىپ چىقىرىلدى، ئۇنىڭ «ئۆمۈر مەبلىغى» بولغان زور بىر قىسىم كىتاب، خاتىرە، قول يازمىلىرىمۇ ئىسيانچىلارنىڭ قولىدا كۆيدۈرۈلدى، يىرتىپ تاشلاندى. ئايرىملىرى ياخشى نىيەتلىك، ئىلىم سۆيەر كىشىلەرنىڭ قولىدا ساقلىنىپ كېيىن نىجات تاپقان بولسىمۇ، نۇرغۇن قىممەتلىك بۇيۇملار تارىخ سەھنىسىدىن بىراقلا يوقالدى، ئىش بۇنىڭ بىلەن تۈگىمىدى، ئۇ ئۈچ يىل پىپەن ـ كۈرەشكە تارتىلدى، قاباھەتلىك شۇ يىللاردا ئۇ جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىن دەھشەتلىك خورلۇققا، بېسىمغا ئۇچرىدى. يۈرىكى پارە ـ پارە بولدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» ئاياغلىشىپ، تومان تارقاپ، قۇياش زېمىنغا ئىللىق باقتى، شۇ چاغدا ئۇ، ھېلىقى قول يازمىلارنى ئىزدىدى، بەزىلىرىنى تاپقان بولسىمۇ، زور بىر قىسمىنى تاپالمىدى. ئۇ ئەينى چاغدىكى ئۆزىنگە سۆزلەپ بەرگۈچىلەرنى قايتا ئىزدەپ باردى. ئەپسۇس، ئۇلارنىڭمۇ كۆپ قىسمى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» يىللىرىدا تارتىپ چىقىرىلىپ، پىپەن ـ كۈرەش قىلىنىپ ئۆلۈپ كەتكەن، بەزىلىرى قېرىپ ھالىدىن كەتكەن بولۇپ چىقتى. ئۇ ھەسرەت چەكتى، ھالبۇكى شۇ چاغدا توپلىغان نۇرغۇن نەرسىلەر تابۇگۇنگە قەدەر نەمۇنە بولۇپ، قەشقەر تارىخى، ئۇيغۇر تارىخىنى يورۇتۇشتا ئالتۇندەك قىممەتنى ساقلىدى.

6

كىتاب ئىشكاپى بار كىشىلەر XX ئەسىرنىڭ 90 ـ يىللىرىدا نەشر قىلىنغان

كىتابلارنى ئاختۇرسا، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلغان «گۈلخۇمار» پوۋېسـتىنى ئۇچراتماي قالمايدۇ، پوۋېستتا ئاتۇشنىڭ مەھشەت دېگەن يېرىدە ئۆتكەن گـۈزەل، پاك ۋىجدانلىق قىز گۈلخۇمار بىلەن قەشقەر بەشكېرەملىك ئىشچان، مـەرد يـىگىت شاۋاز قارى ئوتتۇرىسىدىكى مۇھەببەت پاجىئەسى ۋەقەلىك قىلىنغان. پوۋېستتا ئۇيغۇر يىگىت ـ قىزلىرىنىڭ ئەركىن مۇھەببەتكە ئىنتىلىشى، ئۆز مۇھـەببـىتـىگـە ۋاپادار، سادىق بولۇشى، فېئودالىلىق نىكاھ سودىسىغا ۋە زالىم كۈچـلـەرگـە قـارشـى جەڭ ئېلان قىلىشتىن ئىبارەت قەھرىمانلىق جاسارىتى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن. بـۇ پـۈزبست ۋەقەلىكىنى بايان قىلىش، پېرسوناژلارنى سۈرەتلەش، ئەينى دەۋردىكى ئىجـتىمائىيەتنى ئۆز ئەينى بويىچە تەسىرلىك، قىزىقارلىق قىلىپ يېزىش قاتارلـىق بـىر-مۇنچە ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە بولۇپ، مىللىي تۇرمۇش پۈرىقى ئىنتايىن كـۈچـلـۈك. بۇ پوۋېست ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مىللىي پسىخولوگىيە، مىللىي ئۆرپ ـ ئادەت، مىللـىي تۇي ـ مەرىكە، مۇراسىملىرى، مىللىي قائىدە ـ يوسۇنلىرىنى پىششىق ئۆگـىنـىش ۋە تەتقىق قىلىشتا، تۇرمۇش ۋە خەلق تىلىنى ئۆگىنىشتە قەلەمكەش ۋە ھەۋەسـكـارلار-نىڭ ھەقىقىي يارىدەمچىسى بولالايدۇ. شۇڭا، يىللاردىن بۇيان بۇ ئەسەر كىشىلەرنىڭ قىزغىن سۆيۈپ ئوقۇشىغا سازاۋەر بولۇپ كەلدى. خەلقنىڭ كىتابقا بولغان تەشنالـىقىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، بۇ ئەسەر 2 ـ قېتىم 5000 تىراژ بىلەن قايتا نەشر قىلىنـدى. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم يازغان بۇ ئەسەر ئەينى دەۋر نۇقتىسىدىن ئالغـانـدا، بىر پۈتۈنلۈككە ئىگە بولسىمۇ، چېتىشلىق دائىرىسى، تارىخىي قىممىتى، ۋەقەلـىك خاراكتېرىدىن ئالغاندا، ئەسەردىكى ئايرىم تەپسىلاتلارنى تولـۇقـلاش،نـازۇك يـىپ ئۇچلىرىنى تەپسىلىي بايان قىلىش زۆرۈر ئىدى. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، بۇ ھەقتە كۆپ باش قاتۇردى ۋە ئەينى چاغدىكى تـارىـخـىي پـاكىتلارنى قايتا تولۇقلاش، ئەتراپلىق تەتبىقلاش، چىنلىقنى تېخىمۇ كەڭ يورۇتـۇش ئارقىلىق، «گۈلخۇمار» پوۋېستىنى تارىخىي رومان قىلىپ ئۆزگەرتىپ يېزىپ تامام-لىدى ۋە نەشرگە تاپشۇردى.

بۇ ئۇنىڭ ئىلمىي، ئىجادىي ئەمگەكلىرىنىڭ بىرلا تامچىسى بولۇپ، تەپسـىلـىي توختىلىش ئۈچۈن گەپنى سەل باشقا سۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ.

مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى 1940 ـ يىلى باشلانغان. ئۇ شۇ يىللاردا «ياخشى» نامىلق شېئىر، «ۋەخپە» نامىلق ئىلمىي ماقالىلـىرىنى شـۇ

چاغدىكى «جەنۇبىي تىيانشان گېزىتى» (هازىرقى قەشقەر گېزىتى) دە ئېلان قىلىغان. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ، پۈرسەت بولسىلا ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانىدى، تۇرمۇش ۋە ئىجتىمائىي هاياتتىكى ئۆزىگە تەسىر قىلغان ۋەقە، هادىسىلەرنى تېما قىلىپ، شېئىر، ماقالە، نەسرىلەرنى يېزىپ تۇردى؛ مەدەنىيەت، كۇتۇپخانا خىزمىتى بىلەن شۇغۇللانغان يىللار ئۇنىڭ ئىجادىيەت يولىنى كەڭ ئاچقان يىللار بولدى. ئۇ كۇتۇپخانىچىلىق خىزمىتى داۋامىدا بىر تۈركۈم ئىلمىي ماقالىلەرنى يېزىپ، ئۇيغۇر كۇتۇپخانىچىلىقىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن تۈرتكە بولدى، بولۇپمۇ ئۇ، 1963 ـ يىلدىن 1969ـ يىلىغىچە قەشقەر شەھەرلىك سەنئەت ئۆمىكىنىڭ مەسئۇلى بولۇپ ئىشلىگەن يىللاردا ئۆزى تەشەببۇسكارلىق بىلەن قەلەم تەۋرىتىپ، ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللاندى، نومۇرلارنىڭ مەزمۇنىنى بېيىتىپ، شەكىل ، تۈرىنى كۆپ خىللاشتۇردى. ئۇ يازغان «ئۆتمۈشنى ئۇنتۇما»، «دەريا بويىدا»، «شىرە سائىتى» قاتارلىق سەھنە ئەسەرلىرى ئامما بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇ «تۇگىمەندە»، «تامنى ئۆرۈۋېتىپ، قۇدا بولۇش»، «يەڭگەن دەريا سى بويىدا» قاتارلىق ئەسەرلەرنى ئۆزگەرتىپ سەھنىلەشتۈرۈپ، كەڭ جامائەتچىلىكىنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. ئۇ يەنە «هەزرىتى مولام هەققىدە ئاڭلىغان، كۆرگەن ۋە بىلگەنلىرىم»، «تۇردى نازىم (غەربىي) هەققىدە»، «ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تۇرمۇش ئەنئەنىسى توغرىسىدا»، «ئۇيغۇرلار تېببىي ئىلمىگە قەدىمدىن تارتىپلا ئەھمىيەت بەرگەندۇر»، «ئىستېداتلىق ئالىم ۋە هەكىم ئەبۇ ئەلى ئىبن سىنا»، «ئۇيغۇر تېبابەت چولپىنى» ۋە قەشقەرنىڭ ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى هەمدە يۇسۇپ هاجى قەشقەرى قاتارلىق تېۋىپ ـ پېشۋالار هەققىدە تەكشۈرۈش، تۇنۇشتۇرۇشلارنى يازدى؛ «سۇلتان سۇتۇق بۇغراخان بىلەن ئىمامىدىن كاشغەرىنىڭ بىر قېتىملىق ئىلمىي مۇساهىبەسى (سۆهبىتى)»، «ئادەم كاۋىپى ۋەقەسى توغرىسىدا» قاتارلىق ئىلمىي تەتقىقات ئەسەرلىرىنى هەرقايسى گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئېلان قىلدۇردى. «مەهمۇدنىڭ بالىلىق دەۋرى»، «ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەنئەنىۋى ئەدەپ ـ ئەخلاقلىرى» قاتارلىق كىتابلارنى يازدى.

مۇهەممەت ئوسمان هاجىم ئىلىم ـ مەرىپەتكە پەرۋانە بولۇپ شىرنە يېغىدىغان پېشۋالىرىمىزدىن بىرى بولۇش سۈپىتى بىلەن، مەدەنىيەت مىراسلىرىمىزنى ساقلاش، توپلاش، قېزىش، رەتلەش، تارقىتىش قاتارلىق جەهەتلەردىمۇ مول بىلىمگە ئىگە «تىرىك تارىخ» بولغانلىقى، تارىخ، ئارخېئولوگىيە، ئېتنوگرافىيە، تىل-

يېزىق تەتقىقاتى ساھەسىدىكى نەتىجىلىرى كۆپ بولغانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئۇ-نىڭ بايانلىرى ۋە تەمىنلىگەن ماتېرىياللىرىدىن پايدىلىنىپ، ئىلگىرى - ئاخىر ئېسىل ئەسەرلەرنى يازغانلارمۇ ئاز ئەمەس، ئۇلار ئىچىدىكى مەشھۇر زاتلاردىن مەرھۇم سا-بىت مۇقانوپ (قازاقىستان يازغۇچىسى)، قاسىم قارىھاجىم، ئىمىر ھۇسەيىن قازىئا-خۇنۇم، ئەھمەد زىيائى، ئابدۇرېھىم ئۆتكۈز، ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن، مەمتىمىن يۈسۈپ، ئىمىنوپ ھامىت، ئېيسا شاكىر، ھاجى ھامىت مەھمۇدى، مامۇت سابىت، ھايات ئالىم، يازغۇچى - شائىرلىرىمىزدىن ئىبراھىم مۇتىئى، مىر سۇلتان ئوسمانوف، مۇھەممەت زۇنۇن، شېرىپ خۇشتار، ئىسلامجان شېرىپ، ۋەلى، مەخمۇتجان ئىسلام، ئابدۇقادىر ئەپەندى (قىرغىز) قاتارلىقلار قىممەتلىك ئۇچۇر - ماتېرىيال ئالغان؛ ئۇ-نىڭ گۈزەل ئەخلاقى، سەمىمىي مۇئامىلىسى، پەن - مەدەنىيەتنىڭ ھەرقايسى سا-ھەسى بويىچە ئەتراپلىق بىلىم - تەجرىبىلىرىدىن چوڭقۇر تەسىرلەنگەن. ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدىكى چىن، ھەقىقىي ھېسسىيات ۋە چىن، ھەقىقىي ۋەقە ئۇيغۇرلارغا خاس ئۆزگىچىلىككە، كۆچلۈك مىللىي ھېسسىيات ۋە پۇراقتا ئىگە بولغاچقا، كىشىلەر ئار-ىسىدا گۈلگە ئوخشاش گۈزەللىككە، ئالتۇندەك جۇلا ۋە رەڭگە، بۇلاق سۈيىدەك لەز-زەتكە ئىگە بولۇپ كەلدى. ئۇ يازغان، 2003 - يىلى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلغان «ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى ئەدەپ - ئەخلاق تەربىيىسى» ناملىق كىتاب-تا نەزەر ئاغدۇرىدىغان بولساق، كىتاب 20 يىل ئىلگىرى يېزىلغان ۋە ھەرقايسى گې-زىت - ژۇرناللاردا پارچىلاپ ئېلان قىلىنغان بولسىمۇ، كۆپ يىل ئىزدىنىش ۋە كۆپ تەرەپلىمە تەتبىقلاپ پىششىقلاش، سان - سۈپەت جەھەتتىن مۇكەممەللەشتۈرۈشكە سەل قارىمىغان، ئۇ ياخشىلىق بىلەن يامانلىقتىن ئىبارەت تۈپ ئەخلاقىي كاتېگورى-يىلەرنى چۆرىدىگەن ھالدا قايتا - قايتا ئىزدىنىپ، خەلقىمىزنىڭ ئەنئەنىۋى ئەدەپ-ئەخلاق تەربىيىسىدە كونكرېت مەزمۇنغا ئىگە بىر قەدەر مۇكەممەل ئەخلاقىي بەلگىلە-مىلەرنى ئوتتۇرىغا قويغان. مەسىلەن، ياخشى ئەخلاق - پەزىلەتلەر، ناچار ئەخلاق-قىلىقسىزلىقلار، نىكاھ ۋە ئائىلە مۇناسىۋىتى جەھەتلەردىكى قاراشلىرىنى 65 مەسە-لىگە يېغىنچاقلىغان. ھەربىر مەسىلىگە قىسقا مىسال ـــ ھېكايەتلەرنى توغرا كەلتۇ-رۇپ، تەسىرلىك، ئىخچام، چۈشىنىشلىك بايان قىلغان؛ تىلغا ئالغان مەشھۇر شەخسلەر ۋە پايدىلانغان تەۋەررۈك ئەسەرلەرنىڭ نامىنى ئىزاھلىغان؛ بولۇپمۇ بۈ-يۈك مۇتەپەككۇر، شائىر يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ «قۇتادغۇ بىلىك» داستانىدىكى

نەزمىلەرنى ئۆز جايىدا تاللاپ ئىشلىتىپ، شۇ ئارقىلىق كىتابنىڭ مەزمۇنىنى بېيىتىپ پايدىلىنىش دائىرىسىنى كېڭەيتكەن؛ ئەنئەنە ئاساسىدا يېڭىلىققا يۈزلىنىشنى تەشەبـ بۇس قىلىپ، ئەنئەنىۋى ئەدەپ ـ ئەخلاق تەربىيىسىنىڭ رېئال ئەھمىيىتىنى ئاشۇرـ غان. كىتابتا ئوتتۇرىغا قويۇلغان پەلسەپىۋى پىكىر، ئەخلاقىي قاراشلار ئەمەلىيەتتىن ئۆتكۈزۈش روھى بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەن، ئوقۇرمەنلەرگە مەنىۋى بوشلۇق، ئويلـ نىش ئىمكانىيىتى قالدۇرۇلغان؛ زۆرۈر بولغان تەكلىپ ـ پىكىرلەر ئوتتۇرىغا قويـۇلـ غان، ئەقىل ۋە مەسلىھەت كۆرسەتكەن. بۇ كىتاب نۆۋەتتىكى مەنىۋى مەدەنىيلـك قۇرۇلۇشى، جۇملىدىن پۇقرالار ئەخلاق قۇرۇلۇشى تەربىيە پائالىيىتى جەريانىدا بەلـ گىلىك پايدىلىنىش قىممىتىگە ئىگە.

مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم 1993 ـ يىلى پېنسىيىگە چىققاندىن كېيىن، ئائىلـ سىدە كۆتۈپخانا ئېچىپ، قەشقەر شەھىرىدىكى بىلىم سۆيەر كىشىلەر ۋە ياشـ ئۆسـ مۇرلەرنى يېتەرلىك كىتاب، تۇرلۇك ماتېرىيال بىلەن تەمىن ئەتتى.

7

ھايات شۇنداق ئۆتتى، يەنە ئۆتۈۋاتىدۇ. مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم ئۆز نۆۋىتىدە قىممەت ياراتتى، ھەقىقەتەن زور قىممەت ياراتتى، بۇ ئۇنىڭ نەزىرىدە تامامەن شۇنداق قىلىش زۆرۈر بولغان ئىش. ئەمما، بۇ باشقىلارغا زۆرۈر بولمىغان ئىشمۇ؟ ئۇلارمۇ ئوخشاشلا مۇشۇ كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ، كىشىلىك ھاياتنىڭ، مۇشۇ دەۋر ۋە جەمئىيەتنىڭ ئوخشاش ئەزاسىغۇ؟ تېگى ـ تەكتىدىن ئالغاندا ئۇلاردا پەرق مەۋـ جۇت ئەمەس. چۈنكى، ھەرقانداق كىشىدە تالانت مەۋجۇت، ئىقتىدار ۋە پاراسەت مەۋجۇت، ئەمما ئۇ نەرسىلەرنىڭ مۇتلەق بولۇشى ناتايىن، شۇڭا ئۇ تولا چاغلاردا قىسمەنلىك بىلەنمۇ باغلىنىپ قالىدۇ، مانا مۇشۇ نۇقتىدىن ئالغاندا، ئادەملەردىكى پەرق ئۇنىڭ تۇتقان يولى، كۆزلىگەن نىشانى ۋە قىلغان ئىشى، نامايان قىلغان جاـ سارەت ـ پاراستى، كۆرەش قىلىش ئارقىلىق ياراتقان نەتىجىلىرىدە شەكىللىنىدۇ. ھاياتلىق قىممىتىمۇ دەل مۇشۇ خىل ئىشلەپچىقىرىشنىڭ مۇئەييەن نەتىجىسى ئارقىلىق يارىتىلىدۇ ۋە نامايان بولىدۇ. بەزىلەر باھاردا بىخلىنىپ، كۆزدە سارغىيىدىغان، قىشـ تا يوقلىدىغان ئوت ـ چۆپكە ئوخشايدۇ، يەنە بەزىلەر قىش ـ ياز كۆكىرىپ ياشناپ

تۇرىدىغان قارىغايغا ئوخشايدۇ؛ قارىغاي قەددىنى تىك تۇتۇپ ياشايدۇ، ئوت ـ چۆپلەر يەر ئۈستىدە قۇرت ـ قوڭغۇزلارغا سايىۋەن، ھايۋاناتلارغا يەمچۈك ، ئادەمـ لەرگە دەسسەنچۈك بولىدۇ، ئۇنىڭ ئاخىرقى تەقدىرى ئەرزىمەس نەرسە بولۇپ قالىدۇ، بىزنىڭ ھەربىر دوستىمىز، ھەربىر ئەۋلادىمىزدا قارىغاي روھى بولسا ئىدى، ئىنسانىيەت دۇنياسى تېخىمۇ گۈزەللىك بىلەن يۇز ئاچقان، گۈزەل كېلەچەك ۋە بەخت تېخىمۇ كەڭ قۇچاق ئاچقان بولاتتى. ئۇلار تىرىشچانلاردىن ئۈدۈم، مەردلەرـ دىن كۆچ، قابىللاردىن تەدبىر، بەختىيار ھاياتتىن ئەندىز ئالسا، ئۆمۈرىنىڭ ھەربىر دەقىقىسىنى ئىنسانىيەتنىڭ بەخت ـ كېلەچىكى ئۈچۈن تەقدىم قىلالايدىغان بولسا نەقەدەر سۆيۈملۈك ئىش بولار ئىدى ـ ھە ؟!

بۇ مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ ئۇمىدى ۋە يۈرىكىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلىمىغا پۈكۈلگەن يالقۇنلۇق تىلەك ئىدى. ئۇ شۇنچە يىللار داۋامىدا، مانا مۇشۇنداق تىلەك ئوتلىرىدا كۆيدى ۋە نەمۇنە تىكلەپ، كەڭ جەمئىيەتكە ئىلھامبەخش تۈيغۇسى تەقـدىم قىلىش، كىملەرنىڭدۇر قەلبىگە ئىلىم مەشئىلى يېقىش بىلەن ئاۋارە بولدى .ئۇ دەل ئاشۇنداق روھ تۇرتكىسىدە، راستتىنلا مول نەتىجىلەرنى، زور ئۇتۇقلارنى قازانـدى، 83 يىللىق ھايات، 83 يىللىق ئۆمۈر مۇساپىسىدە مۇھەممەت ئوسمان ھاجىم كۆپ تەرەپلىمە ئىلمىي ئەمگەكلىرى شەرىپىگە قەشقەر شەھىرى، قەشقەر ۋىلايىتى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى تەرىپىدىن كۆپ قېتىم «مەدەنىيەت خىزمىتىدىكى ئىلغار شەخس» ، «مۇنەۋۋەر تەتقىقاتچى» بولۇپ باھالاندى؛ 1989ـ يىل 5 ـ ئايدا، دۆلەت مەدەنىيەت مىنىستىرلىقى تەرىپىدىن «مەدەنىيەت خىزمىتى سېپىدىكى نەمۇنىچى شەخس» دېگەن شەرەپ گۇۋاھنامىسىگە ئېرىشتى، قەشقەر شەھەرلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى 7 ـ ، 8 ـ نۆۋەتلىك كومىتېتىنىڭ ئەزاسى بولدى. ئۇ 1989 ـ يىلى كاندىدات ئالىي تەتقىقاتچى ئۇنۋانىغا ئېرىشتى. ھازىر ئۇ، قەشقەر شەـ ھەرلىك ۋە ۋىلايەتلىك تارىخ ـ تەزكىرە تەھرىر ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى، ۋىلايەتلىك خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، ۋىلايەتلىك كۆـ تۈپخانا ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، ئاپتونوم رايونلۇق كۈتۈپخانا ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

مانا بۇ بىر ھەقىقىي زىيالىينىڭ بايانى، ئۆزى دەپ ئۆزى ئەمەل قىلىدىغان، ئۆزى تەشەببۇس قىلىپ، ئۆزى ئەملىي ئىشلەيدىغان قىممەتلىك روھنىڭ نامايەندىسى ۋە

دەللىي. مانا بۇگۈن ئۇ ياشىنىپ قالدى، بۇ ئۇنىڭ بەل قويۇۋەتكەنلىكىنىڭ ئىپادىسى ئەمەس، ئۇ نۇرغۇن تۆھپىسى بەدىلىگە ئۆمۈر مۇساپىسىنى، ھاياتىنى مەڭگۈلۈك يو-رۇتۇپ، قەلب ئابىدىلىرىنى تىكلەپ بەردى؛ شۇنداق بولسىمۇ ئۇ بولدى قىلغىنى يوق، ئۇنىڭ دىلىدا يەنە نۇرغۇن ئارمانلار بىخلىنىپ تۇرىدۇ، ئۇ ئارمانلاردىكى ئۈمىد ۋە ئىشەنچ كېلەچەككە باغلانغان. ئۇ، ئۇنىڭ قەلبىنى تىنچلاندۇرۇپ، روھىنى كۆ-تۈرۈپ تۇرىدۇ، شۇڭا ئۇ، ھەر كۈنى سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپ، قەدىمىي جايىنىڭ ھويلا ـ ئارامليرىغا، گۈللىرىگە، دەل ـ دەرەخ، مېۋىلىك باغلىرىغا بىر ـ بىرلەپ سىنچىلايدۇ، تويماي ـ تويماي قارايدۇ، قورۇق باسقان چىرايىدىن تەبەسسۇم بىلەن خاتىرجەملىك بالقىپ تۇرىدۇ، لېكىن ئۇنىڭ ھەربىكەتلىرىدىكى بېجىرىمسىزلىك قەل-بىنى ئازابلايدۇ، بۇنى ئۇ يېزىق ئۈستىلىدە ئولتۇرۇپ پۈتكۈزۈشكە ئاز قالغان ئەسەر-لىرىنىڭ داۋامىنى يېزىش، گۈللەرگە سۇ قۇيۇش، ئوغۇت بېرىش، كەپتەرلەرگە دان ـ سۇ بېرىش بىلەن خىيالدىن يىراق قىلدۇ، بۇ ھال ئۇنى تولىمۇ يېقىملىق، سۆ-يۈملۈك كۆرىستىدۇ. ئۇ سىرتقى كۆرۈنۈشىدىلا ئىپادىلىنىپ قالماستىن، ئەمەلىيەت-تىمۇ شۇنداق تەسىر بېرىدۇ. يىللار ئۇنىڭغا جىمغۇرلۇق، كەم سۆزلۈك ھەم تېرەن تەمكىنلىكنى تەقدىم قىلغان. ئەمما، سىردىشىپ قالسىڭىز ئۇ تولىمۇ قىزغىن، ھاياجان بىلەن سۆزلەيدۇ. ئۇنىڭ سۆزلىرىدىكى پاساھەت، چوڭقۇر مەزمۇن، ئىلىم-پەن، تارىخ، مەدەنىيەت قاتارلىقلارنىڭ سېھىر ـ ھېكمىتى ئىچىگە غەرق قىلىدۇ. ئۇ ھەر كۈنى سەھەردە قۇياش شەرقتىن كۆتۈرۈلگەندە دەرۋازا ئالدىغا چىقىدۇ، ئۆتكەن ـ كەچكەنلەرگە سالام بەجا كەلتۈرىدۇ، قوياشنىڭ تال ـ تال ئالتۇن نۇرلىرى ئاشۇ تار كوچىغا چۈشكەندە ئۆزىدە بىر خىل ئىللىق ئېقىمنى، بەختنى، ھاياجاننى سېزىد-ۇ. ئاشۇ قەدىمىي كوچا ئالتۇن رەڭلىك كوچا بولۇپ تۇيۇلىدۇ. قەلبى ياشلىق گۈلخانلىرى بىلەن لاۋۇلدايدۇ.

2005 ـ يىل 4ـ ئاي، قەشقەر

مۇھەممەت ئوسمان ھاجىمنىڭ
پائالىيەتلىرىدىن كۆرۈنۈشلەر
0998 — 2524926

قەدىرلەش تۈيغۇسى

سىز كىمنى، نېمنى قەدىرلەيسىز ؟ بۇ باشقىلارغا قاراڭغۇ. شۇنداق ئىكەن، نېمنى، كىمنى قەدىرلەش ـ ئۆز ئەركىنلىكىڭىز ۋە ئىختىيارىڭىز!

ھەرقانداق ئادەمدە قەدىرلەش تۈيغۇسى بولىدۇ، بۇ خىل تۈيغۇ يۇقىرى ئادەمنىڭ ۋىجدانى، ئەقىدىسى ۋە سەزگۈسى بولمايدۇ ھەم بۇنداق روھىي سېزىمى ۋە ئىقتىدارى بولمىغان ئادەم ھايۋاندىن پەرقلەنمەيدۇ.

ناھايىتى ئېنىقكى، قەدىرلەش تۈيغۇسى ـ بىلىش تۈيغۇسىنىڭ قانچىلىك دەرىجىدە ئىكەنلىكى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك. بىرەر نەرسىنى ياكى بىرەر ئادەمنى بىلىش، چۈشىنىشنىڭ چوڭقۇر ياكى يۈزەكى بولۇشى، تەپەككۇرى ۋە بىلىمىنىڭ كەڭ ياكى چوڭقۇر بولۇشى قەدىرلەش تۈيغۇسىنىڭ قايسى دەرىجىدە بولۇشىنى بەلگىلەيدۇ؛ مانا مۇشۇنداق بىر قاتار تەرەپ بىر ئادەمنىڭ قەدىرلەش تۈيغۇسىنىڭ ئاددىي ياكى مۇرەككەپ، چوڭقۇر ياكى يۈزەكى بولۇشىغا بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىدۇ.

تۇرمۇشتا پىشقان كىشىلەرنىڭ قەدىرلەش تۈيغۇسى ئالاھىدە جانلىق بولىدۇ؛ ئۇلار بەختىيارلىققا چۆمگەندە، بەختسىزلىكنى ئۇنتۇمايدۇ؛ دېمەك، ئۇلار بەختتىن، بەختسىزلىكنىڭ ساۋۇقىنى قەدىرلەش تۈيغۇسىغا ئىگە؛ بەزىلەر قەدىرلەش ئارقىلىق بەختكە ئېرىشىدۇ، پۈرسەتنى تۇتۇشنى بىلىدۇ. دېمەك، ئۇلار ۋاقىتنى، ئىمكانىيەتنى قەدىرلەش تۈيغۇسىغا ئىگە؛ قولىغا كەلگەن مۇلۇكنى تۇتۇشنى بىلمىدىغان كىشىلەر قەدىر ـ قىممىتىنى ساقلاشتىن ئىبارەت قەدىرلەش تۈيغۇسىغا ئىگە؛ بەزىلەر باشقىلارنى ھۆرمەتلەش ۋە ئىززەتلەشكە ماھىر، دېمەك ئۇلار ئوبرازى ۋە ياخشى پەزىلىتىنى قەدىرلەش تۈيغۇسىغا ئىگە.

ئەڭ ئەھمىيەتلىك قەدىرلەش ـ ئاتا ـ ئانىنى، ئۇستازنى قەدىرلەش تۈيغۇسىدۇر! بىلىملىك، ئەقىللىك كىشىلەر لا ئاتا ـ ئانىسىنى، شۇنداقلا ئۇستازىنى ھۆرمەتلەيدۇ ۋە قەدىرلەيدۇ، ئاتا ـ ئانا بولغاچقىلا ھاياتلىق مەۋجۇت، ئۇستاز بولغاچقىلا بىلىم ۋە ئۇلۇغلۇق مەۋجۇت؛ ئاتا ـ ئانىنى قەدىرلەش تۈيغۇسى بولغانلا ئۇستازنى قەدىرلەش تۈيغۇسى بولىدۇ. چۈنكى، ئۇنى قەدىرلىگەنلىك بىلىمنى، تەرەققىياتنى، مىللەت ۋە ئىنسانىيەتنىڭ ئىستىقبالىنى قەدىرلىگەنلىك بولىدۇ. ماھايەتتە ئۆزىنى قەدىرلەش تۈيغۇسى ئۆزىگە مەنسۇپ تۈيغۇدۇر.

«پەرىشتە ئانا»

1

ئۇنىڭغا كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ پەرقى يوق، خىزمەتنىڭ ۋاقىت ـ سائىتى، ئارام ئېلىشنىڭ مۇددەت ـ چېكى يوق ئىدى، بۇ نەرسىلەر ئۇنىڭغا ئۇزاق يىللاردىن بۇيان ئادەت بولۇپ قالغان ۋە ئۇنىڭ كىشىلىك ھاياتىنىڭ ئومۇمىي كەيپىياتىغا ئايلىنىپ قالغانىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇنىڭدا يا پۇشايمان، يا ئەپسۇسلىنىش، زېرىكىش، يالتىيىش ئالامەتلىرى كۆرۈلۈپ باققىنى يوق، ئۇ ئۆز خىزمىتىنى مەسئۇلىيەت، مۇلازىمەت، بۇرچ تۇيغۇسى بىلەن ئېغىر كۆرمەي قىلىپ كەلدى. ھاياتقا ئېكەك سالغان ماماتلىق ئالدىدا قىلچە تەمتىرەپ قالماي، بارلىق زېھنىي كۈچى، ئەقىل ـ پاراسىتىنى ئىشقا سېلىپ، كىملەرنىڭدۇر ھاياتلىقى، قايتا ياشاش پۇرسەتلىرى ئۈچۈن ۋاستە بولۇشتىن قىلچە باش تارتمىدى، قىممەتلىك ۋاقتى، ئالتۇندەك چاغلىرى، قايتا كەلمەيدىغان پۇرسەتلىرى ئەنە شۇنداق مەجبۇرىيەت ۋە مەسئۇلىيەتنىڭ ئاستىدا كۆمۈلۈپ قېلىۋەردى. شۇ ۋەجدىن، ئىلتىجا بىلەن تەلپۈنگەن كۆزلەر، زارىقىش بىلەن تەشنا بولغان قەلبلەر ئۇنىڭ چاڭقاق روھىيىتى ۋە جىسمانىيىتىنى قاندۇرۇپ، سۆيۈنۈش ۋە بەختىيارلىق ئىچىدە تەشەككۇر، ھەشقاللىنىڭ ھەقدىسى بولۇپ قالاتتى؛ 52 يىللىق ھايات، 38 يىللىق مۇشكۈل سەپەر جەريانىدا ئۇ بارلىقىنى باشقىلارغا ئاتىدى ھەم ئاشۇ بارلىقى ئۈچۈن تەمە، مەرتىۋە، ئىمتىيازدىن خالىي ھالدا خالىس، مىننەتسىز تۆھپە قوشتى؛ قىيىن شارائىت، ئېغىر بېسىم، جەبىر ـ جاپالارنى يېڭىپ، قەيسەر روھ، شىجائەتلىك چىدام بىلەن ئۆزىنىڭ قىممىتىنى يارىتتى، چۈنكى ئۇنىڭ ئىشلەش روھىدا ئالاھىدە شەخسىي مۇددىئا ـ مەقسەت يوق ئىدى. شۇڭا ئۇ، يارىتقان تۆھپىسى ئارقىلىق كۆڭۈل ئارامىنى، دىلىخۇشلۇقىنى، ئۆزىنىڭ كىشىلىك قىممىتىنى، ئۆزىگە مەنسۇپ بولغان بەختنى تاپىتى. شۇ ۋەجدىن، ئۇ ياشىغان ئاشۇ قەدىمىي تۈپراقتىكى 38 ياشىنىڭ تۆۋەن تەرىپىدىكى

هەربىر ھايات ئىگىسى ئۇنى ئانا ! پەرىشتە سۈپەت ئانا! دەپ تەرىپلىدى. بۇ ئۇنىڭغا بولغان تەلپۈنۈش، سۆيۈنۈش، تەشەككۇر، ئەقىدىنىڭ نامايان بولۇشى ئىدى. ئۇلارنىڭ نەزىرىدە بۇ پەقەت يۇرىكىدىكى تەشەككۇرنىڭ ئاددىي ئىپادىلىنىشى ئىدى. بۇ خىل تۇيغۇ ئاشۇ يەردىكى ئاددىي پۇقرالارنىڭ ئومۇمىي كەيپىياتى بولسىمۇ، ئۇنىڭغا نۇرغۇن سىرلار يۇشۇرۇنغان، نۇرغۇن ھېكمەتلەر جەم بولغان، چۈنكى ئاشۇ ئاددىي، كۆيۈملۈك ئانا شۇنچە يىل داۋامىدا ئاشۇ يۇرتتا بۇ دۇنياغا كۆز ئاچقان ھەربىر بوۋاق، ھەربىر ئانا ئۈچۈن توختاۋسىز تەر ئاققۇزغان، ئۇلارغا مېھرىنى بەرگەن، كۆيۈم، شاپائەت تەقدىم قىلغان، بۇنىڭ بەدىلى ئۇچۈن ئۇلارنى كېسەل ـ ئاسارەتتىن قۇتۇلدۇرغان، مېھىر بەدىلىگە ھارارەت، كۆيۈمى بەدىلىگە ئىلھام، كۈچ ـ مەدەت بەرگەن، ئاشۇ كۆيۈمنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا گۈلخان بولۇپ يانغان...

ئۇ كىشىلەرگە ھەمىشە تەبەسسۇم بىلەن قارايتتى، قىزغىنلىق بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى. شۇ ۋەجدىن بولسا كېرەك، كىشىلەرمۇ ئۇنىڭغا چوڭقۇر ھۆرمەت ھېسسىياتى بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى، بۇنداق بىرىكىش ئۇنىڭ نۇرغۇن ئىشلىرىغا مول مەنىلەرنى قوشقانىدى. بۇ خۇددى ئادەم كىشىلىك تۇرمۇش يولىدا بەختىيار تۇرمۇش پاراغىتى ۋە گۈل ـ بېزەكلىك ھايات پەيزىنى سۈرۈشكە نائىل بولۇپ ئۆتمىسىمۇ، كۆڭۈل ـ كۆكسىدىكى كەڭلىك ۋە تەڭلىك ئارقىلىق، ئاشۇ خىل بەختىيارلىقنىڭ ھەقىقىتىنى سەزگەنگە ئوخشايتتى. دەرۋەقە، ئادەم ماددىي جەھەتتىكى بەختكە قارىغاندا ھېسسىي جەھەتتىكى قانائەت تۇيغۇسى بىلەنمۇ كۆتكەن بەختنىڭ پەيزىنى سۈرۈش پۈرستىگە ئىگە بولالايدۇ.

ئۇ كىم ؟ ئۇ ئارسلانباغنىڭ ئانىسى، ئاشۇ يەردىكى ھەربىر ئوت يۈرەك ئوغۇل ـ قىزنىڭ پەرىشتە سۈپەت ئانىسى ! بۇ ئانا بىز تەرىپىنى قىلىۋاتقان تاجىنسا ھېزىم ئىدى!...

2

1953 ـ يىلى يەكەن ناھىيىسىنىڭ ئىشقۇل يېزىسىدىكى دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان تاجىنسا ھېزىم چېچەن، تىرىشچانلىقى بىلەن باشلانغۇچ، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى ئەلا نەتىجە بىلەن تاماملاپ، قەشقەر تېببىي تېخنىكوم مەكتىپىنىڭ سىستىرالىق كەسپىگە قوبۇل قىلىندى. 1967 ـ يىلى مەكتەپنى ئەلا نەتىجە بىلەن پۈتكۈردى.

هالبۇكى، بۇ قېتىم ئۇنىڭ تەقسىماتتىكى تەلىيى ئوڭدىن كەلمىدى، ئۇ كۆتمىگەن يەر-دىن يۇرتىدىن 40 نەچچە كىلومېتىر يىراق جايدىكى ئارسلانباغ يېزىلىق خەلق شىپا-خانىسىغا تەقدىم قىلىندى، بۇ ئاتا ـ ئانىسى ۋە ئۆزى خىيال قىلىپ باقمىغان ئىش ئە-دى. ئۇ شۇ چاغدا ئەمدىلا 16 ياشقا كىرگەن گۆدەك قىز ئىدى. چۈنكى ئۇ، شۇ چاغ-دىكى ئېھتىياج تۈپەيلىدىن، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغدىلا تېخنىكوم-غا تاللىنىپ، ئوقۇشقا بارغانىدى. ئۇنىڭ تەقسىماتى ئائىلىدىكى ھەممەيلەننىڭ غەم ـ ئەندىشىلىرىنى كۆپەيتىۋەتتى، بىراق ئۇنىڭدا باشقىچە ئىپادە، قارشى تۇرۇش كەيپىياتى يوق ئىدى. ئاتا بىلەن ئانا ئۇنىڭ قىزبالىلىقى، كىچىكلىكىنى نەزەردە تۇتۇپ نۇرغۇن غەملەرگە پاتتى، ئۇ ئۇلارغا تەسەللى بەردى ۋە نەرسە ـ كېرەكلىرىنى ئېشەك ھارۋىسىغا بېسىپ، ئۇدۇل ئارسلانباغ يېزىلىق شىپاخانىغا باردى.

پاكار غىنا، ئاقپىشماق، قوي كۆزلۈك، سىكىلەك چاچلىق، ئېغىر ـ بېسىق كۆرۈ-نىدىغان بۇ قىز ئىشقا چۇشۇپلا غېرىبسىندى. كېيىن، بارا ـ بارا كۆنۈپمۇ قالدى، شىپاخانىنىڭ شۇ چاغدىكى شارائىتى ئىنتايىن ناچار بولسىمۇ، بىمارلار، داۋالانغۇ-چىلار شۇنداق كۆپ ئىدى، ئۇ ئىشتىن باش كۆتۈرەلمەي، باشقا ئىشلارنى ئويلاشقا، تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشقا پۇرسەتمۇ چىقمىلماي قالدى. « مەدرىس » دەپ ئاتىلىدىغان مەسچىتنىڭ يېنىدىكى بىر ئېغىزلىق ئۆيدە تەسىس قىلىنغان بۇ شىپاخانىنىڭ ئىشخانا، ياتاق، داۋالاش ئورنىنىڭ كۆلىمى 40 كۋادرات مېتىرغىمۇ يەتمەيتتى. 1956 ـ يىل 5 ـ ئايدا قۇرۇلغان بۇ دوختۇرخانىدا تىلغا ئالغۇدەك داۋالاش ئۇسكۇنىسى، كېسەللەر ياتقى، دورا ۋە ئالدىنى ئېلىش ئەسلىمىلىرى يوق دېيەرلىك ئىدى. بىر دوختۇر، ئىككى سېسترا كۇن بويى ئارام ئالماي ئىشلەيتتى، تاجىنسا ھېزىم بۇ دوختۇرخانىغا كىرگەن تۇنجىسى خادىم ئىدى. شۇڭا، دېھقانلار بۇ يېزىدا يەنە بىر تېببىي خادىمنىڭ كۆپەيگەنلىكىدىن تولىمۇ خۇشال بولدى. دوخ-تۇرخانىدىكى كونا خادىملار تاجىنساغا ھەر تەرەپلىمە ئىلھام ۋە مەدەت بېرىپ، ئۇنىڭ كەسپىي ماھارەت يېتىلدۈرۈشىگە تۈرتكە بولدى. قېتىرقىنىپ ئىشلەش بىلەن ئىش-نىڭ سىجىللىقى ئۇنىڭ ئەمەلىي خىزمەت تەجرىبىسىنى تەدرىجىي بېيىتتى. ئۇ مەك-تەپتە ئۇگەنگەن ھەربىر نەزىرىيىنى ئەمەلىيەتكە تەتبىقلاپ، كەسپىي ساپا يېتىلدۈ-رۈپ، ئاساسلىق سېسترا بولۇپ يېتىشتى.

ئەينى يىللاردىكى تەلەپ ۋە ئېھتىياج نۇقتىسىدىن كېسەل كېلىدۇ. دەپ ئىشخا-

نىدا ئولتۇرۇپ، بىمارلارنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرۇشقا بولمايتتى. شۇڭا، ھەمـ
شە تاجنسا ھېزىم دوختۇرخانا باشلىقىغا تەكلىپ بېرىپ ، ئۆزى تەشەببۇس قىلىپ،
كەنت، مەھەللىلەرگە بېرىشنى، كېسەل داۋالاشنى تەلەپ قىلاتتى. ئۇ ھەر كۈنى
سەھەردىلا دورا سومكىسىغا تىڭشىغۇچ، تېمپېراتۇرا ئۆلچىگۈچ، قايچا، داكا ۋە بىر-
قانچە خىل ئاددىي دورا قاتارلىقلارنى سېلىپ يولغا چىقاتتى. تۈزۈكرەك قاتناش
قورالى بولمىغانلىقتىن، 10 كىلومېتىر، ھەتتا 15 كىلومېتىر يولنى پىيادە مېڭىپ،
دېھقان ـ چارۋىچىلارنىڭ ئۆيلىرىنى ئارىلاپ، قايسى ئۆي، قايسى جايدا بىمار بولسا
شۇ جايغا باراتتى، داۋالاش، ئالدىنى ئېلىش تەشۋىقاتى بىلەن بەند بولاتتى. ئەينى
يىللاردا دېھقان ـ چارۋىچىلارنىڭ يېڭىچە داۋالاشقا بولغان چۈشەنچىسىمۇ يېتەرلىك
ئەمەس ئىدى، بەزىلەر كېسەل بولۇپ قالسا دوختۇرغا كۆرۈنمەي، داۋالانماي، ئۆ-
يىدە يېتىۋېرەتتى ياكى بولمىسا داخان ـ پېرىخونلارنىڭ ئۆيلىرىگە بېرىپ، سۈپكۆچ
قىلدۇرۇپ، ئۆزىنى ئۆزى ئالداپ، نادانلىق پاتقىقىغا پېتىپ قالاتتى. بەزىلەر تۇغۇت-
نى، ئايرىم كېسەللەرنى سىرتقا ئاشكارىلىماي يوشۇرۇپ، ئۆلۈشنى كەلتۈرۈپ چە-
قىراتتى. ئەمما، تاجنسا ھېزىم قايسى جايدا مۇشۇ خىل ئىشنى ئاڭلاپ قالسا شۇ ھا-
مان نەق مەيدانغا بېرىپ، داۋالاش، ئالدىنى ئېلىش بىلەن شۇغۇللاندى؛ ئۇ ئۈچ يىل
تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، يەكەن دەرياسىنىڭ ئوتتۇرا ـ تۆۋەن ئېقىنى باغىرىدىكى
19 كەنت، 100 نەچچە مەھەللىنى، 3000 دىن ئارتۇق ئاھالە، 15 مىڭدىن ئارتۇق
نوپۇسنىڭ ھەممىسى بىلەن ئۇچرىشىپ ۋە تونۇشۇپ، ئۇلارنىڭ سىرداش دوستـ
غا، يېقىن كىشىسىگە ئايلاندى. ئۇ بۇ يەردىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ دېگۈدەك
خۇشاللىقى، قىينىچىلىقى، ئازابى ۋە خاتىرجەمسىزلىكىنى بىلدى، چۈشەندى. ئېغىر
كېسەللەر، داۋالىنىش ئىمكانىيىتى يوق ئۆلۈپ كېتىۋاتقان كىشىلەرگە ھېسداشلىق
قىلاتتى. ئۇ بۇ يەردە شۇنى چوڭقۇر ھېس قىلدىكى، ئۆزىدەك بىرقانچە ئون تېببىي
خادىم بۇ يەرنىڭ سەھىيە ئىشلىرى ئۈچۈن تولىمۇ زۆرۈر ۋە ئېھتىياجلىق ئىدى.
باشقا ھادىسە ، سەۋەبلەردىن كۆرە، ھەر يىلى قىيىن تۇغۇت، ھەتتا ئاددىي تۇغۇت
تۈپەيلىدىن نەچچە ئون ئانا ۋە بالا ئېسىل جەھەل ئۆلۈپ كېتەتتى. شۇنىڭ بىلەن نەچچە-
لىگەن ئائىلە ۋەيران، بالىلىرى سەرسان بولاتتى، ئۇلارنىڭ ئاھ ـ زارى ئۇنىڭ قەل-
بىنى ئازاب ۋە ھەجران ئوتلىرىغا سالاتتى. ئۇ بىرمۇ تۇغۇت ئانىسى بولمىغان بۇ يەر-
دە ئۆزىگە ئوخشاش كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ تولىمۇ ئېھتىياجلىق ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ

يەتكەندە، مەڭگۈ مۇشۇ يەردە تۇرۇپ قېلىش نىيىتىگە كەلدى. ھەر مىنۇت ئېسىدىن چىقمايدىغان ئىش ــ ئاشۇ بىچارە، ياۋاش دېھقانلارنىڭ غەملىرى، يەنە كېلىپ ئۆزىنىڭ ئاتا ـ ئانىسىغا ئوخشاش كەڭ قورساق، كۆتۈرۈشلۈك، مىننەتسىز ياشايدىغان بىغۇبار ئانىلارنىڭ تۇغۇت ئازابلىرى ئىدى. شۇڭا ئۇ، قاتتىق ئىشلەپ قانچە قېتىم چارچاپ ھالىدىن كەتسىمۇ ۋايسىمىدى، ھەرقانداق ئىشنى ئېغىر كۆرمىدى، قىزغىن مۇئامىلە، ئىللىق چىراي بولۇش ئۇنىڭ ئاددىي، ئەمما مەڭگۈلۈك يېتىلدۈرگەن خۇسۇسىيتى بولۇپ قالدى.

ئاتىسى ئۇنى كۆپ قېتىم يوقلاپ باردى ۋە ئۇنى ئالماشتۇرۇش، يېنىغا ئاپىرىۋېلىش ئارزۇسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بىراق، تاجىنسا ھېزىم تەخىر قىلىش، ئۆزىنى بېسۋېلىش ئارقىلىق، ئۇنىڭ تەكلىپىنى ئەستايىدىل ۋە سەمىمىيەت بىلەن رەت قىلدى، ھەممىنى ئۇنىڭغا چۈشەندۈردى، قايىل قىلدىغان پاكىتلارنى بىر-بىر لەپ كۆرسەتتى. ئاتا قىزىنىڭ پاراسىتىگە ۋە ئالىيجاناب پەزىلىتىگە قايىل بولدى ۋە ئۇنىڭدىن رازى بولۇپ، خىزمەتنى ياخشى ئىشلەپ، خەلقنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويماسلىققا دەۋەت قىلدى. ئۇنىڭ ئاتىسى بىلەن بولغان دەتالاشلىرىدىكى ھېكايىلار ئارىسىلانباغ خەلقى ئارىسىغا تارقالغاندا، كىشىلەر ئۇنىڭدىن چوڭقۇر سۆيۈنۈش ھېس قىلىشتى. ئون گۈلىنىڭ بىرىمۇ ئېچىلمىغان بۇ قىز خەلقنىڭ قىزى، ئارىسىلانباغنىڭ گۈلى بولۇپ يارالدى، ئۇ ئاشۇ يەردىكى خەلق ئارىسىغا قۇمغا سۇ سىڭگەندەك سىڭىپ كەتتى. ئاتىسى ھېزىم سىيىت بىلەن ئانىسى نىيىلزخان يۈسۈپىنىڭمۇ كۆز ياشلىرى توختاپ خاتىرجەم بولۇپ قالدى...

3

«كۆرگىنىڭدىن كۆپتۇر كۆرمىگىنىڭ، كۆرمىگەننى كۆرسەن ئۆلمىگىنىڭ» دېگەندەك، تاجىنسا ھېزىم ھاياتلىق سەپىرىدە نۇرغۇن نەرسىلەرنى كۆردى ۋە يەكۈنلىدى. ئىشتىياق بىلەن شائىرىت، پۈرسەت بىلەن ئىمكانىيەت ئالدىدا ئۇ ھەربىر ئىشتىن ئۆزىنى چەتكە ئالمىدى، قايسى ئىش ئۆزىگە ئېھتىياجلىق بولسا شەرت قويۇپ ئولتۇرمىدى؛ مۇشۇ خىل ئىشلاردا ئۇ ھەمىشە ئۆگىنىش، تەتبىقلاشنى چىڭ تۇتتى، ئۇنى شۇ خىزمەت، شۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىشتىكى مۇھىم بىر مەنبە، ياخشى

نەتىجە قازىنىشنىڭ شوتىسى قىلدى. 1980 ـ يىل 11 ـ ئايدا ئۇ خىزمىتى ۋە كەسـ
پىي جەھەتتىكى ئارتۇقچىلىقى بىلەن دوختۇرخانىنىڭ سېستىرالار باشلىقى بولدى،
ئۇنىڭ خىزمەت، مەسئۇلىيەت، ئۆگىنىش قاتارلىق جەھەتلەردىكى يۈكى ئېغىرلاشـ
تى. 14 نەپەر سېستىرانى يېتەكلەش، ئۆگىتىش، تەربىيىلەش ئۇنىڭ زىممىسىگە
چۈشتى. ئۇ داۋالاش، پەرۋىش خىزمەتلىرىگە ئەستايىدىل مەسئۇل بولمىسا بولمايـ
تى. ئىلگىرىكى تەجرىبە ـ ساۋاقلىرىغا ئاساسەن، ئۇ تەشكىلنىڭ كۈتكەن ئۈمىدى،
بىمارلارنىڭ ئارزۇسىنى تولۇق قاندۇرۇشنىڭ يوللىرى ئۈستىدە پائال ئىزدەنـدى،
كۈچلۈك سىياسىي سەزگۈرلۈك، يۈكسەك كەسپىي مەسئۇلىيەت تۈيغۇسى بىلەن
ھەربىر ئۆتكەل ـ ھالقىلارنى ياخشى ئىگىلەپ، بىمارلارنىڭ بېخەتەرلىكى، ھاياتىنىڭ
ئامانلىقىنى ھەممىدىن ئەلا بىلىپ، باشقا كەسپىداشلىرىغا كۈچلۈك ئىجابـي
تەسىر كۆرسەتتى. بۇ جەريانىدا ئۇ ھازىرقى زامان مېدىتسىنا ئىلمىنىڭ يېڭى ھۈنەرـ
تېخنىكىسىنى، پەرۋىش خىزمىتىگە ئائىت كىتاب، ماتېرىياللارنى ئۆزى ئۆگىنىش،
ئۆزلەشتۈرۈش بىلەن بىر چاغدا، باشقا سېستىرالارنىڭ تەربىيىلىنىشىگىمۇ ئۇلگە بولـ
دى ھەم ئۇنى خىزمەت ئەھلىيىتىدە تەتبىقلىدى. ئۇ يەنە بىرقانچە يىللىق كەسپـي
خىزمەت ھاياتىنى يەكۈنلەش ئاساسىدا 10 مىڭ خەتلىك كەسپـي ئۆگىنىش
قوللانمىسى يېزىپ، ئاپتونوم رايون تەۋەسىدىكى نوپۇزلۇق گېزىت ـ ژۇرناللاردا
ئېلان قىلدۇرۇپ، كەسپىداشلىرىنىڭ يۈقىرى باھاسىغا ئېرىشتى. 1991 ـ يىلى ئۇ
ئارىسلانباغ يېزىلىق خەلق شىپاخانىسىنىڭ باشلىقلىقىغا ئۆستۈرۈلدى. بۇ چاغدا ئۇ
داۋالاش سۈپىتى ۋە ئۇنۇمىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشتە قوللىنىشقا بولىدىغان بىر قاتار
تەدبىرلىرىنى يولغا قويۇش بىلەن بىر چاغدا، كەسپي خادىملار ۋە سېستىرالارنىڭ
بىلىم قۇرۇلمىسى، خىزمەت ئۇنۇمىنى ئاشۇرۇشنى مۇھىم خىزمەت قىلىپ تۇتتى.
ھەمدە دوختۇر ـ سېستىرالارنى قەرەللىك تەربىيىلەش، يۇقىرى دەرىجىلىك بىلىم
يۈرتلىرى ۋە كەسپي ئورۇنلارغا ئەۋەتىپ تەربىيىلەش ئارقىلىق، نەزەرىيە ۋە كەسـ
پي ساپاسىنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈشىگە پۈرسەت يارىتىپ بەردى. بۇنىڭ بىلەن
داۋالاش خادىملىرى ۋە سېستىرالارنىڭ بېخەتەرلىكى ۋە مەسئۇلىيەتسىزلىكى سەۋەـ
بىدىن كۆرۈلىدىغان دورا ـ ئوكۇل، سايمانلارنى خاتا ئىشلىتىپ قېلىش ھادىسىلىرى
ئۇنۇملۈك تىزگىنلەندى؛ مۇشۇ جەريانىدا ئۇ، 12 نەپەر خادىمنى چوڭلار مائارىپى بو-
يىچە، 20 نەپەر خادىمنى سەھىيە سىستېمىسى بويىچە كۇرسلاردا ئوقۇتتى. قىسقا

مۇددەتلىك كۆرسلارغا بەش تۈر بويىچە 1260 ئادەم قېتىم قاتناشتۇرۇپ، مەشغۇلات قائىدىسى تەربىيىسى ئېلىپ باردى.

بۇ يەردە شۇنىمۇ تەكىتلەش زۆرۈركى، تاجىنسا ھېزىم خىزمەت داۋامىدا قايسى ئىش ئېھتىياجلىق بولسا شۇنى باش تارتماي قىلىپ كەلدى، ئۇ تەشكىلىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە، 1975 ـ يىل 6 ـ ئايدىن باشلاپ دوختۇرخانىنىڭ مالىيە ـ بوغالتىرلىق خىزمىتىنىمۇ قىلدى، ئۇنىڭ بۇ جەھەتتىمۇ ئارتۇقچىلىقى بار ئىدى، بۇ ئىش ئۇنىڭ كەسپىگە ئانچە ماس كەلمەيتتى، بىراق بۇ ئىشقا ئۇنىڭدىن ياخشى نامزات ۋە مۇناسىپ ئادەم يوق ئىدى. دەسلەپتە ئۇ قىينىچىلىققا يولۇققان بولسىمۇ بوشۇشۇپ قالماي، مالىيە ـ بوغالتىرلىققا ئائىت ماتېرىياللارنى تېپىپ ئۆگەندى ۋە نەزەرىيە ئاساسىنى تۇرغۇزدى، پىشقەدەملەرنى ئۇستاز تۇتۇپ، دوكۇمېنت باشقۇرۇش، ھېساب بوغۇش، دەپتەر يېزىش، مەلۇمات جەدۋەللىرىنى يوللاش قاتارلىق ئىشلارنى مۇستەقىل بېجىرەلەيدىغان ماھارەتنى پىتىلدۇردى. ئۇ بۇ خىزمەتنى ئىشلەش داۋامىدا «بوغالتىرلىق قانۇنى»، «بوغالتىرلىق تۈزۈمى»، «بوغالتىرلىق نىزامى»، «مۇپەتتىشلىك قانۇنى»، «مۇپەتتىشلىك نىزامى» بويىچە ئىش قىلىشنى گەۋدىلەندۇردى؛ تېجەشلىك بىلەن ئىش قىلىش، تىرىشچانلىق بىلەن مالىيە باشقۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇردى؛ ئۇ بۇ خىزمەتنى ئىشلەش جەريانىدا قىلىچە مەسىلە سادىر قىلمىدى، دوختۇرخانىنىڭ مالىيە ـ ئىقتىساد ئەھۋالى ئەكىس ئەتتۈرۈلگەن تەھلىل دوكلاتى، پىلان ـ لايىھە دوكلاتى ۋە ئۇنى يولغا قويۇپ ئىجرا قىلىش دوكلاتىنى يېزىپ، دوختۇرخانىنىڭ مالىيە كىرىمىنى زور دەرىجىدە ئاشۇرۇشقا تۆھپە قوشتى. ئۇ بۇ خىزمەتنى تاكى 1985 ـ يىلىغا قەدەر قوشۇمچە قىلىپ، بىر پۈتۈك ھەق ئالمىدى. كېيىنكى يىللاردا ئىش ھەققى، ئۇنۇم ۋە داۋالاش سۇپىتىنىڭ ياخشى ـ يامان بولۇشى ھەربىر ئادەم يارانقان قىممەتنىڭ مىقدارىغا قاراپ بېكىتىلىدىغان بولدى، دوختۇرخانىنىڭ دەرىجىسىمۇ مالىيە كىرىمى ۋە داۋالاش ئۇنۇمى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولۇپ قالدى. تاجىنسا ھېزىم بۇ ئىشقا دۇچ كەلگەندە بوش تۇرمىدى، ئۇ ئۆزىنىڭ مالىيە باشقۇرۇشتىكى ئارتۇقچىلىقى ۋە تەجرىبىسىگە ئاساسەن مالىيە مەنبەسىنى تىرىشىپ ئاچتى ۋە زور كۈچ بىلەن مەبلەغ توپلاپ، دوختۇرخانىنىڭ كۆلەم ۋە ئەسلىھەلىرىنى ياخشىلىدى، كېسەل كارىۋىتىنى 25 كە، ئايلانما مەبلىغىنى 100 مىڭ يۈەنگە ، ئومۇمىي مەبلەغنى

4

هاياتنىڭ كىشىلەرگە تەقدىم قىلىدىغانلىرى ۋە قىسمەت ـ ھىممەتلىرى ئوخشاش بولمايدۇ. تاجىنسا ھېزىم خىزمەت پائالىيىتى داۋامىدا نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئارزۇ-سىغا شېرىك بولدى، ئازابى ئۇچۇن ياش تۆكتى، خاتىرجەملىكى ئۇچۇن تەر ئاق-قۇزدى، بۇ جەريانىدا ئۇ يەنە نۇرغۇن سىناقتا دۇچ كەلدى. شۇنداق چاغدا ئۇ جاسا-رەت ۋە پاراسىتىنى ئىشقا سېلىپ، جاپا ـ مۇشەققەتلەرنى يەڭدى. ئۇنىڭ بىمارلار ئۇچۇن مىننەتسىز تەر تۆكۈپ، ئۇلار ئۇچۇن جان بېرىپ، بىر تېببىي خادىمدا بو-لۇشقا تېگىشلىك بۇرچ ۋە مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلغانلىقىدەك تەسىرلىك ئىش ئىزلىرى ئەل ئارىسىدا داستان بولۇپ تارقالدى.

1974 ـ يىلى قىشتا ئۇنىڭ ئانىسى ساقسىز بولۇپ ئۇرۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى، بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان تاجىنسا ھېزىم يوقلاپ بېرىش، كېسىلىنى تەكشۈرتۈپ داۋالىتىشنى نىيەت قىلغان بولسىمۇ، خىزمەتنىڭ ئالدىراشچىلىقى بىلەن بىرقانچە كۇن ئۆتۈپ كەتتى. ھاۋا سوغۇق، قار ئۇچقۇنداپ تۇرغان بىر كۇنى سەھەردە ئۇ ئانىسىنىڭ كېسىلىنىڭ ئېغىرلىشىپ كەتكەنلىك خەۋىرىنى قايتا ئاڭلىدى، ئۇ جىد-دىيلىشىپ قالدى، شۇنداق بولسىمۇ بىر سائەت جىددىي ئىشلەپ، دوختۇرخانىدىكى بىمارلارغا دورا بېرىش، ئوكۇل ئېسىش ئىشلىرىنى قىلىپ بولدى ۋە رۇخسەت سوراپ يولغا چىقىشقا تەمشىلدى. دەل شۇ چاغدا بىر دېھقان ھاسىراپ ـ ھۆمىدەپ كىرىپ كەلدى ـ دە:

ـــ ئايالىمنىڭ بويىدا بار ئىدى، تۇنۇگۇندىن بۇيان تولغاق تۇتقان بولسىمۇ بالا تۇغۇلماي، ئايالىم بەك قىينىلىپ كەتتى. ھازىر ئۇنىڭ ھالى بارغانسېرى يامانلىشىپ كې-تىۋاتىدۇ، ھاياتىدىن ئەنسىرەپ قالدۇق، خۇش بولۇپ قالاي، جېنىم دوختۇر، ماڭا يار-دەم قىلىپ خوتۇنۇمنى قۇتقۇزۇپ قالغان بولسىڭىز، نېمە قىل دېسىڭىز مەن قىلىشقا رازى! ياخشىلىقىڭىز مەندىن يانمىسا خۇدايىمدىن يانار! ـــ دەپ يىغلاپ كەتتى.

كۇچلۇك ئىلتىجا، تاجىنسا ھېزىمنىڭ يۇرىكىنى «شۇرىدە» ئېرىتىۋەتكەنىدەك بولدى، ئۇ نېمە دېيەلىسۇن؟ ئۇ قاراپ تۇرمىدى، دەرھال داۋالاش دورا ـ سايمانلىرى-

رىنى ئېلىپ، ھېلىقى كىشىنىڭ يول باشلىشى بىلەن نەق مەيدانغا يۆرۈپ كەتتى. تۆغۇتى قىيىن بولۇۋاتقان ئايالنىڭ ئىسمى مەرەمنىساخان بولۇپ، 20 كىلومېتىر يىراق جايدىكى پاتمانقاش كەنتىدە ئىدى، بىرقانچە كۈننىڭ ئالدىدا ئۇ، بۇ ئايالنى تەكشۈرۈپ، دوختۇرخانىغا بېرىپ تەكشۈرتۈش ۋە تۇغۇت مۇلازىمىتىدىن بەھرىمەن بولۇش، دوختۇرخانىدا يەڭگىش لازىملىقىنى تاپىلىغانىدى، بىراق بۇ ئايال ئۇنداق قىلمىغان. ئۇلار ئېشەك ھارۋىسى بىلەن ئىككى سائەت ئەتراپىدا يول يۈرۈپ، مەرەمنىساخانىنىڭ ئۆيىگە يېتىپ باردى، مەرەمنىساخان تۇغۇت ئازابىدا ئالالا ـ تۇۋا توۋلاپ، ئۆزىنى بېشىغا كىيگەنىدى. ھاملىنىڭ بىر قولى چىقىپ قالغان. بالا قىيپاش كەلگەن، بالا تۇنجۇقۇپ قېلىش، ئانا قانسىراش، سۇسىزلىنىش خەۋپى ئىچىدە قالغانىدى. تاجىنسا ھېزىم جىددىي تەدبىرلەرنى قوللىنىپ باققان بولسىمۇ، خەتەر ئازايمىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى دەرھال ناھىيىلىك خەلق دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ باردى ۋە ئوپېراتسىيە قىلىپ، ئانا ـ بالىنىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قالدى. تاجىنسا ھېزىم ئۆيگە قايتىپ كەلگەندە تاڭ ئاتقانىدى. كېچىچە ئۇخلىماي ئانسىنى ساقلاپ ئولتۇرغان قىزى ئۇنىڭغا چوڭ ئانسىنىڭ قازا قىلغانلىق شۇم خەۋىرىنى يەتكۈزدى، تاجىنسا ھېزىم نېمە قىلارىنى بىلمەي، تۇرغان يېردە قېتىپلا قالدى. كېيىن، ئۇن سېلىپ يىغلاپ ئۆزىنىڭ ئۇلار ئۇچۇن ھېچ ئىش قىلىپ بېرەلمىگەنلىكىدىن قاتتىق ئۆكۈندى، ئانسى بىلەن ھايات ۋاقتىدا دىدارلىشالمىغانلىقىدىن قاتتىق ئازابلاندى.

1982 ـ يىلى ھېزىماخۇن ئاكا ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى. تاجىنسا ھېزىم ئۇنى يوقلاپ پەرزەنتلىك بۇرچىنى ئادا قىلىشى زۆرۈر ئىدى، ئۇ دوختۇرخانىدىكى ئىشلىرىنى باشقىلارغا تاپىلاپ قويۇپ، ئەتىسى سەھەردە دادىسىنى يوقلاپ بېرىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلدى، بىراق شۇ كۈنى كېچىدە ئۇنىڭ ئىشكى يەنە ئەنسىز چېكىلدى:

ـــ مەن قۇمھويلا كەنتىدىن كەلدىم، ئوغلۇم قاتتىق ئاغرىپ قالدى، مۇمكىن بولسا بېرىپ داۋالاپ قويامدىكىن دەپ، چاقىرغىلى كەلدىم.

بۇ ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئورغىسىنى قاينىتىغان ئىش ئىدى، ئاغرىپ قالغان شۇ ئوغۇلنى بىللە ئالغاچ كەلسە، نۇرغۇن ئاۋارىچىلىك تۇگەيتتى. ئەمدى بۇنىڭغا نېمە دېگۈلۈك ؟ بۇ يەردىكى دېھقانلارنىڭ نۇرغۇنلىرى مانا مۇشۇنداق بىغەم، تېجىمەل ئىدى. بۇنداق ئىشقا تولا يولۇقۇپ يامان ئالماس بولۇپ كەتكەن تاجىنسا ھېزىم ئۇيقۇسىنى قويۇپ ھېلىقى دېھقان بىلەن يۈرۈپ كەتتى. 12 كىلومېتىر يول يۈرۈپ ئۇنىڭ ئۆيىگە

باردى، تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئوغلىنىڭ ئۇچىسىنىڭ ئالمىشىپ قالغانلىقىنى بىلىدى ۋە بالىنى دەرھال ناھىيىلىك خەلق دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ بېرىپ ئوپېراتسىيە قىلدۇرۇش تەكلىپىنى بەردى. ئۆي ئىگىسى ئۇنى ناھىيىلىك خەلق دوختۇرخانىسىغا بىللە بېرىپ ياردەم قىلىشنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالدى. باغرى يۇمشاق تاجىنسا ھېزىم ماقۇل بولۇپ، ئۇلارنى ھارۋىغا بېسىپ ناھىيىلىك خەلق دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ بېرىپ ، دەرھال ئوپېراتسىيە قىلدۇرۇپ، بالىنىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قېلىشقا تۇرتكە بولدى. ئۇ ناھىيىلىك خەلق دوختۇرخانىسىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا چىققاندا، ئارىسلانباغ يېزىلىق شىپاخانىنىڭ دەرۋازىسىنى ھاسراپ ـ ھۆمىدەپ بېرىپ، ئۇنىڭ دادىسىنىڭ قازا قىلغانلىقىنى ئېيتتى... ئۇ قانداق قىلسۇن، نېمە دېيىلسۇن!...

ئاتا بىلەن ئانا ھايات ۋاقتىدا، جان ئۈزۈش ئالدىدا قىزىنىڭ يۈزىنى كۆرۈۋېلىشقا شۇنداق زارىقتى، تارتىشتى بولسىمۇ، تەقدىر ـ قىسمەت ئۇلارنى ئارمان بىلەن ئېلىپ كەتتى. تاجىنسا ھېزىم شۇ قەدەر قاتتىق ئاھ ئۇرۇپ يىغلىغان، ئازاب چېكىپ ناله قىلغان بولسىمۇ، ئارمانى ھاسىل بولمىدى. ئەينى يىللاردا دادىسى بىلەن ئانىسىنىڭ خۇشاللىقى چەكسىز ئىدى، ئۇلار : «قىزىمىز دوختۇر بولىدى، ئەمدى ئاغرىپ قالساق داۋالايدۇ، ساقايتىدۇ، دەردىمىزگە دەرمان، رەنجىمىزگە شىپا بولىدۇ» دەپ كۆڭلىنى خۇش قىلغانىدى. ھالبۇكى، قىزى ئۇلارنىڭ ئارزۇ ـ ئامانلىرىغا لايىقدا جاۋاب قايتۇرالمىدى، ئەمما ئۇلار قىزىنىڭ بارلىقىنى ئاتاپ ئۆزىگە ئوخشاش سانسىز بىچارىلەرگە مېھىر ـ شەپقەت تەقدىم قىلۇاتقانلىقىدىن رازى ئىدى، قىزىنىڭ ساداقىتى ۋە سەمىمىيىتىنى چۈشىنەتتى، شۇڭا ئۇنىڭدىن ئاغرىنىپ باقمىنى، ئۇنىڭغا قېيىداپ باقمىنى يوق ئىدى. مانا مۇشۇ بىر قاتار ئىشلار تاجىنسا ھېزىمغا تەسەللى بولدى، ئۇنى ئالدىغا قاراشقا دەۋەت قىلدى ...

2003 ـ يىلى تاجىنسا ھېزىم دەم ئېلىش كۈنىدىن پايدىلىنىپ ناھىيە بازىرىدىكى قىزىنىڭ ئۆيىگە بارماقچى بولۇپ تۇرغاندا، شىپاخانىنىڭ تۇغۇت قوبۇل قىلىش ئۆيىدىكى سېسترا ئۇنىڭ يولىنى توستى :

ـــ 12 ـ كەنتتىن تۇغۇتى قىيىن بىر ئايال كەلدى، تەكشۈرۈپ كۆرۈپ، ئۆزۈم بىر تەرەپ قىلىشقا كۆزۈم يەتمىدى...

ئۇ خالات كىيىپ تۇغۇت ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. بىر سائەتكە يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە تۇغۇتى قىيىن بۇ ئايالنى سالامەت تۇغدۇرۇپ، ئانا ـ بالىغا قايتا ھاياتلىق يولى

ئاتا قىلدى.

تاجنسا ھېزىم ياتلىق بولغاندىن كېيىن ھەم ئائىلىدە، ھەم خىزمەت ئورنىدا مەجبۇرىيىتىنى تولۇق ئادا قىلدى، ئېرى ئوقۇتقۇچى بولۇپ، ئىلمىي، سەممىي ئادەم بولغاچقا، ئۇنىڭ خىزمىتىنى ئىزچىل قوللىدى، ئۇنىڭ كېچە ـ كېچىلەپ كەنت ـ مەھەللىلەرگە تۇغۇت ئانىسى بولۇش، كېسەل داۋالاشقا كېتىشلىرىنى، باللىرىنى ئۆزىگە تاشلاپ قويۇپ خىزمەت قىلىشلىرىنى، ئۆيىگە مېھمان كەلسىمۇ ئۇنى تاشلاپ قويۇپ كېسەل داۋالىغىلى كېتىشلىرىنى قىلچە ئېغىر ئالماي، ئەكسىچە ياردەملىشىپ، ئۇنىڭغا بولغان ساداقىتىنى ئىپادىلەپ كەلدى... بۇنداق ساداقەت ئۇ قازا قىلغانغا قەدەر داۋاملاشتى.

تاجنسا ھېزىم ئەنە شۇنداق ئىشلەش داۋامىدا، 400 دىن ئارتۇق قېيىن تۇغۇتىنى بىۋاستە تۇغدۇرۇپ، ئەل ئىچىدە خۇش چىراي، قولى شىپا ئانا دەپ تەرىپلەندى؛ 40 مىڭدىن ئارتۇق كىشىگە پەرۋىش مۇلازىمىتى قىلدى، 80 نۆۋەت قېتىم بوۋاقلا يۇقۇملۇق كېسەللىكلەردىن مۇداپىئە كۆرۈش، ئىممۇنىتېتلاش خىزمىتى ئىشلىدى.

5

ئادەم ئۇچۇن باشقىلارنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىش، ھەقىقىي مېھىر ـ شەپقەت يەتكۈزۈشتىنمۇ ئارتۇق پەزىلەت بولمىسا كېرەك. ئاغرىق ئازابىدا ئەزرائىل بىلەن ئېلىشىپ، گۆر ئاغزىدىن قايتىپ كېلىپ، ئىككىنچى قېتىم ھاياتلىققا ئېرىشكەن كىشىلەرلا بۇنىڭ ھەقىقىتىنى چۈشىنىدۇ. تاجنسا ھېزىم بىر ئۆمۈر سەھىيە سېپىدە ئىشلەپ، بارلىقىنى باشقىلارغا بېغىشلاپ بۇرچىنى تولۇق ئادا قىلدى.

ئۇ كەسپىي جەھەتتە ئارتۇقچىلىققا ئىگە بولۇپلا قالماستىن، يەنە سىياسىي ـ ئىدىيىۋى جەھەتتىكى ساغلاملىقى بىلەنمۇ ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەرنىڭمۇ يۇقىرى باھاسىغا سازاۋەر بولۇپ كەلدى. ئۇ 1991 ـ يىلى دوختۇرخانا باشلىقى بولغاندىن كېيىن تېخىمۇ تىرىشىپ ئىشلىدى، زىممىسىگە يۈكلەنگەن ئېغىر ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن تولۇق چىقىش يولىدا ھارماي ـ تالماي تەر ئاققۇزدى، ئۇزاق يىللىق خىزمەت تەجرىبىلىرىگە ئاساسەن، دوختۇرخانىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ بىر قاتار يوللىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى، باشقۇرۇش سەۋىيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن، ئۇ مۇناسىۋەتلىك تەجرىبە ماتېرىياللىرىنى ، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرى ۋە كەسپىي تارماقلار تارقاتقان

هۆججەتلەرنى ئۆزئارا بىرىكتۈرۈپ ئۆگەندى. ئۇ ئارىسلانباغ يېزىلىق خەلق شىپاخانىسىنىڭ قالاق قىياپىتىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن نۇرغۇن بەدەل تۆلىدى، يۇقىرى - تۆۋەنگە ئەھۋال مەلۇم قىلىش، دوكلات يېزىش ئارقىلىق 600 مىڭ يۈەن مەبلەغ ھەل قىلىپ، 2500 كۈادرات مېتىر كۆلەمدىكى دوختۇرخانا بىناسىنى يېڭىدىن سېلىپ، 30 يىل بۇرۇن سېلىنغان، خام خىشلىق، كونىراپ خەتەرلىك بولۇپ قالغان تار ئۆيلەرنىڭ ئورنىغا ئازادە، كۆركەم بولغان، ئىلغار داۋالاش ئۇسكۇنىلىرىگە ئىگە، زامانىۋى دوختۇرخانا بەرپا قىلدى، ھازىر بۇ دوختۇرخانىنىڭ دەۋرگە خاس داۋالاش - ئالدىنى ئېلىش ئىشقا ماس كېلىدىغان يۇرۇشلۇقىكەن ئۇسكۇنە - ئەسلىھەلىرى، تېز قۇتقۇزۇش ماشىنىسى، يورۇق، قۇلاي كېسەلخانا، ئامبۇلاتورىيە، ئىشخانا شەرت - شارائىتى يارىتىلدى، دوختۇرخانا قورۇسى ئىچىگە ھەر خىل گۈل - گىياھ، مېۋىلىك كۆچەتلەر قويۇلۇپ، باغۋارانلاشتۇرۇش ئىشقا ئاشتى...

دوختۇرخانىنىڭ شەرت - شارائىتى زور دەرىجىدە ياخشىلاندى. دوختۇر-سېستىرلارمۇ يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى، رەسمىي دوختۇر - سېستىرا 20 نەپەرگە، توختاملىق خادىم 10 غا يەتتى. ۋراچ، يارەمچى ۋراچ دوختۇر - سېستىرا ئاساسىي سالماقنى ئىگىلىدى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى ۋە بىلىم قۇرۇلمىسى جەھەتتىن باشقا جايغا سېلىشتۇرغاندا ئالدىنقى قاتاردىن ئورۇن ئالدى؛ بۇ دوختۇرخانا يەنە يېزا بويىچە ھەمكارلىق داۋالاشنى ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ ۋە ئۇنى مۇستەھكەملەپ، ھەممە كىشىنىڭ سەھىيە - ساقلىقنى ساقلاش ئىشلىرىدىن بەھرىمەن بولۇشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلدى. ھازىر دوختۇرخانىنىڭ يىللىق داۋالاش كىرىمى 550 مىڭ يۈەندىن ئاشتى، تاجىنسا ھېزىم 1995 - يىلى مەسئۇل ۋراچ ئۇنۇانى ئېلىپ، ئۆز رايونىدىكى بىردىنبىر ئىختىساس ئىگىسى بولۇپ قالدى.

تاجىنسا ھېزىم دوختۇرخانا باشلىقى بولغاندىن كېيىن، كېسەللىكلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىشنى ئاساس قىلىدىغان بىر قاتار تەدبىرلەرنى يولغا قويۇپ، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ سەھىيە - ئالدىنى ئېلىش ئىشلىرىدىكى ئاڭلىقلىقىنى ئۆستۈردى، بولۇپمۇ ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسى، بازار ئىچىدىكى يېمەك - ئىچمەك تىزلىقىنى ئۆلچەمگە يەتكۈزۈش پائالىيەتلىرىنى قانات يايدۇردى. ئاساسىي قىلىم ساقلىقنى ساقلاش ئاپپاراتلار قۇرۇلۇشى، ئىچىملىك سۇنى ئۆزگەرتىش قۇرۇلۇشى خىزمەتلىرىدە كۆپ قېتىم ناھىيە بويىچە ئىش ئۈستى نەق مەيدان يىغىنلىرى-

نى ئېچىپ ئۇلگە كۆرسەتتى؛ ھەرقايسى ناھىيە(شەھەر) لەردىن كەلگەن سەھىيە خادىملىرى 20 نەچچە قېتىم بۇ دوختۇرخانىنىڭ تەجرىبىسىنى ئۆگىنىپ كېـ ـگەيتتى؛ ۋىلايەت ۋە ئاپتونوم رايوندىكى مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلەر تەكشۈرۈپ، نەتىجىلەرنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ، « مەدەنىيەتلىك دوختۇرخانا »، « سەھىيدە ئۆلچەمگە يەتكەن دوختۇرخانا » دەپ ئەنگە ئالدى؛ 1999 ـ يىل 3 ـ ئايدا ۋۇـ دۇگىيۇندىن ئۆگىنىش چاقىرىقى ئوتتۇرىغا قويۇلغاندا، تاجىنسا ھېزىم گېزىت ـ ژۇرنال، تېلېۋىزورلاردىن ۋۇدۇگىيۇننىڭ بارلىقىنى بىمارلارغا بېغىشلاشتەك ئالىيـ جاناب ئىش ئىزلىرىنى ئاڭلاپ، 10 پارچە تەسىرات ماقالىسى يېزىپ، باشقىلارغا كۆچلۈك تەسىر كۆرسەتتى، خىزمەت داۋامىدا ھەممەيلەننى ئۇنىڭ ئالىيجانـاب پەزىلىتىدىن ئۆگىنىشكە ئويۇشتۇردى، «ئۇ چىنى يېزىلارغا يۇزلەندۇرۇش» پائاـ لىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، دوختۇر ـ سېستىرالارنى تەشكىللەپ، 1000 ئادەم قېتىم كېسەلنى ئىشتىن سىرت تەكشۈرۈپ داۋالدى. «يازنىڭ ئۇچ ئىشى» باشلانغىن مەزگىللەردە 20 قېتىم ماشىنا چىقىرىپ، دېھقانلارنىڭ ئېتىز بېشىغا، ئىشەك ئىلاـ دىغا قەدەر بېرىپ، 5000 دىن ئارتۇق كىشىنى سەييارە داۋالاپ قۇلايلىق تۇغدۇـ رۇپ بەردى، يېزا مەركىزىگە يىراق جايلاردىكى داۋالىنىش پۇرستىگە ئېرىشەلمەـ گەن تۇرسۇن ئەخمەت قاتارلىق ئېغىر كېسەللەردىن 14 نى يېزىلىق شىپاخانىغا يۆتكەپ ئاپىرىپ داۋالاپ ساقايتتى، يۆلەنچۇكى يوق، ئاجىز، مېيىپ 36 كىشىنى 15 مىڭ يۈەنلىك دورا ـ ئوكۇل بىلەن ھەقسىز داۋالاپ قويدى. بۇ جەريانىدا تىلـ جىنسا ھېزىم 2000 يۈەن پۇلنى ئۆز يېنىدىن چىقىرىپ، ئاجىزلارغا تەقدىم قىلـ دى. شۇڭا، تاجىنسا ھېزىم 1999 ـ يىل 12 ـ ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە «ۋۇـ دۇگىيۇندىن ئۆگىنىش ئۇلگىسى» بولۇپ مۇكاپاتلاندى، ئۇنىڭ «ۋۇدۇگىيۇنـدىن ئۆگىنىپ يېڭى ئىستىل تىكلەش» ناملىق ماقالىسى مۇنەۋۋەر ماقالا مۇكاپاتىغا ئېـ رىشتى؛ «يۈرەك كلاپان ئېتىلىپ قېلىش كېسىلىنى بىر تەرەپ قىلىش تۇغـدـ سىدا»، «ئايالىلاردا كۆپ كۆرۈلىدىغان ئىچكى كېسەللىكلەرنى قانداق قىلـغىلىنـدا ياخشى بىر تەرەپ قىلغىلى بولىدۇ» قاتارلىق ماقالىلىرى 2002 ـ، 2003 ـ يىلـ لىرى شاڭخەي، شىنجىڭلاردا ئېچىلغان ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنلىرىدا مۇنەۋۋەر ماقاله بولۇپ مۇكاپاتلاندى.

6

كىشىلەر تاجىنسا ھېزىمنى باغرى يۇمشاق، كۆيۈمچان ئانا دەپ تەرىپلىشىدۇ، بۇ-نىسى راست!

1975 ـ يىل 3 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى، 3 ـ كەنت 1 ـ مەھەللىدىكى توختى ھېيىت كېسەل بىلەن قازا قىلدى، ئۇنىڭ ئايالىمۇ خېلى بۇرۇنلا ئۆلۈپ كەتكەن بولۇپ، ئالتە ياشلىق قىزى تۇرسۇنگۈل پاناھسىز قالدى. ئۇنىڭغا كىم باش ـ پاناھ بولار ؟ بۇنىڭغا يەنىلا تاجىنسا ھېزىم جاۋاب بەردى، بۇ قىزنى ئۇ بالىچىلاپ بېقىۋالدى؛ ئۇنى ئوقۇتتى، چوڭ قىلدى، 1994 ـ يىل 3 ـ ئايدا ياتلىق قىلىپ، نەۋرە يۈزى كۆردى.

1990 ـ يىل 7 ـ ئايدا، ئىشقۇل يېزا ئىبدى 2 ـ كەنت 3 ـ مەھەللىدىكى ئوبۇل ئەبەيدۇللا بىلەن نۇسرەت مەخمۇت ئەر ـ خوتۇن ئارقا ـ ئارقىدىن قازا قىلدى، ئۇلارنىڭ بەش ياشلىق ئوغلى مەھەممەتتۇرسۇن يېتىم قالدى، تاجىنسا ھېزىم ئۇ بالىنىمۇ بېقىۋېلىپ، بېشىنى سىيلاپ چوڭ قىلدى ۋە ھازىرغىچە ئوقۇتۇۋاتىدۇ؛ ئالىرسلانباغ يېزا قارىدۆڭ كەنت 2 ـ مەھەللىدىكى قادىر ماموت بىر قېتىملىق ئوت ئالىپتىدە كۆيۈپ كېتىپ داۋالاش ئۇنۇم بەرمەي قازا قىلدى، ئۇنىڭ ئايالى قۇۋانخان توختىنىڭ بىر پۈتى تۇغما مېيىپ بولۇپ، ئۇمۇ 1997 ـ يىل 5 ـ ئايدا كېسەل بىلەن قازا قىلدى، ئۇلارنىڭ ئىككى ياشلىق قىزى يېتىم بولۇپ، باققۇچىسى يوق تاشلىنىپ قالدى، تاجىنسا ھېزىم بۇ بالىنىمۇ بېقىۋېلىپ، ھازىرغا قەدەر ئوقۇتۇۋاتىدۇ.

بۇ يەردە شۇنىمۇ ئالاھىدە تەكىتلەش زۆرۈركى، تاجىنسا ھېزىم 1969 ـ يىل 2ـ ئايدا ياتلىق بولغاندىن كېيىن، ئىناق، بەختىيار ئائىلە قۇرۇپ، بەش پەرزەنتلىك بولغانىدى، پەلەكنىڭ تەتۈرلۈكى تۇپەيلىدىن ئېرى كېسەل سەۋەبىدىن 2000 ـ يىل 8 ـ ئايدا قازا قىلىپ كەتكەن بولسىمۇ، تاجىنسا ھېزىم جاسارەت ۋە پاراسىتىگە تايىنىپ، تۇرلۇك جاپا ـ مۇشاقەتلەرنى يېڭىپ سەككىز پەرزەنتنى بېقىپ قاتارغا قوشتى، ئۇ بۇ جەھەتتىمۇ كىشىلىك ھايات يولىدا ئاز بولمىغان تۆھپە، نەتىجىلەرنى بارلىققا كەلتۈردى. شۇڭا ئۇ، يېزا تەرىپىدىن ئۈدا 38 يىل «ئىلغار سېستىرا»، «ئىلغار خىزمەتچى» بولدى؛ 1992 ـ يىلىدىن بۇيان كۆپ قېتىم ناھىيە تەرىپىدىن «ئىلغار خىزمەتچى، مۇنەۋۋەر كومپارتىيە ئەزاسى، ئىلغار دوختۇرخانا باشلىقى» دېگەن شە-

رەپكە سازاۋەر بولدى؛ 2000 ـ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئەمگەك نەمۇنچىسى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدىكى ئىلغار شەخس»، 2001ـ يىلى مەملىكەت بويىچە «مۇ-نەۋۋەر يېزا ـ بازار شىپاخانا باشلىقى»، 2004 ـ يىلى قەشقەر ۋىلايىتى بويىچە «ئەمگەك نەمۇنچىسى» بولۇپ مۇكاپاتلاندى.

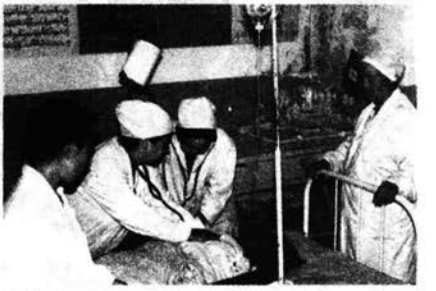
تاجنسا ھېزىم يەنە يېزىلىق پارتىيە قۇرۇلتىيى، خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ 12 قارار ۋەكىلى، 1996 ـ يىلىدىن باشلاپ ناھىيىلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى بولۇپ، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ئارزۇ ـ تىلەكلىرىنى يەتكۈزۈپ، قىزىق نۇقتا مەسىلىلىرىنى ھەل قىلىشقا تۆھپە قوشتى.

شۇنداق، تۆھپە ئۆلمەيدۇ، ساپ ئەجىر ئالتۇندەك يالتىرايدۇ، بارلىقىنى خەلقىنىڭ، ئىنسانىيەتنىڭ بەخت ـ سائادىتى ئۈچۈن قۇربان قىلغان كىشىلەرنىڭ قىممىتى تېخىمۇ شۇنداق بولىدۇ؛ خەلق تاجنسا ھېزىمدەك ئەجىر ـ تۆھپىكار قىزىنى قەلب تۆرىگە تىزىپ، مەدھىيە داستانلىرىنى يازىدۇ، ئۇنىڭ قىممەتلىك ھاياتىدىن، قىممەتلىك تەجرىبىلىرىدىن ئىلھام ۋە زوققا تولۇپ، كېلەچەك پايانداز لىرىنى سېزىشنىڭ دەستۇرىنى تاپىدۇ. مانا بۇ كىشىلىك ھاياتنىڭ قىممەت ۋە شۆھرىتىنى بەرپا قىلىدىغان كۈچ!

2005 ـ يىل 9 ـ ئاي، قەشقەر

تاجنسا هېزمنڭ پائالىيەتلىرىدىن كۆرۈنۈشلەر

0998—8998060، 13579073536

بايلىق يولى

كىم نامرات بولۇشنى خالايدۇ ؟ كىم بايلىققا تەشنا ئەمەس ؟ بۇ ئىككىسىنىڭ مەنىسى بىر ! ئەمما باي بولۇشنىڭ مەنىسى باشقا. چۈنكى، ئادەم قانچە باي بولغانسېرى قىلىدىغان ئىشى ۋە ئويلىرى شۇنچە كۆپ بولىدۇ، ئۆزىگە كېلىدىغان بېسىمۇ ئېغىر بولىدۇ، بۇ شۇ كىشىنىڭ تىنىمسىز ھەرىكەت قىلىشىغا سەۋەب بولىدۇ. ئۇنداقلارنىڭ قىلغان ئىش، ئويلىرىدا ھەققەت كۆپ، خىيال بىلەن ھېسسىيات ئاز بولىدۇ، بۇ بايلىق توپلاشتىكى روھىي دەسمايە؛ جىسمانىي دەسمايىسى نېمە ؟ بىر ياكى بىر قانچە ئىشنى ئاخىرغىچە بەرداشلىق بېرىپ ئىشلەش، كۇچلۇك ئىرادە كەمىرىنى باغلاپ جان ـ جەھلى بىلەن تىرىشىش !

باي بولۇش، بىرەر ئىشتا نەتىجە قازىنىش ئاسان ئەمەس، ئۇنىڭ ئۈچۈن بەدەل تۆلەشكە، قۇربان بېرىشكە توغرا كېلىدۇ. شۇ خىل روھ بولغاندىلا، جاسارەت پەيدا بولىدۇ، بېسىم بولغاندىلا، ئادەم چىقىش يولى ئىزدەيدۇ، باي بولۇش، پۇل تېپىشنىڭ يېڭى يوللىرىنى ئىجاد قىلىدۇ، باش قاتۇرىدۇ، ئەقىل ئىشلىتىدۇ؛ بۇنداق ئادەتنى يېتىلدۇرگەندە ئىشەنچ ھاسىل بولىدۇ، ئىشەنچ خاراكتېر يېتىلدۇرىدۇ ۋە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش نىشانىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

بەزىلەر ھەققەتەن ئاسانلا باي بولىدۇ، ئۇنداقلارنىڭ كاللىسى سەزگۈر بولىدۇ، بايلىق ئارقىلىق بايلىق يارىتىشقا ماھىر، چۈنكى ئۇلاردا تەۋەككۇلچىلىك، مەردانىلىك بولىدۇ، ھەتتا ئۇلاردا كونا دەسمىي، ئاتا ـ بوۋىسىدىن قالغان دەستۇر ـ كالام بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا قوللايدىغان قول، يارىتىپ بېرىلىدىغان شەرت ـ سارائىت، پۇرسەت بولىدۇ؛ بەزىلەر ھەرقانچە تىرىشسىمۇ باي بولالمايدۇ، چۈنكى ئۇلار ئۆزىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ، يېتەرسىزلىكىنى بوينىغا ئېلىشتىن باش تارتىدۇ، مۇناسىۋەتلەردە ئاممىبابلىقنى گەۋدىلەندۈرەلمەيدۇ، ئەتراپىدىكى مۇھىتنىڭ تەققەززاسىغا سەل قارايدۇ.

ھېچكىمنىڭ ھېچكىمدىن قالغۇسى كەلمەيدۇ، ئامەت ـ نۇسرەتنىڭ ئاتا قىلىنىشىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ، بەزىلەرنىڭ تەلىيى ئوڭ، بەزىلەرنىڭ تەتۇر كېلىدۇ. تەلىيى ئوڭ كەلگەنلەرنىڭ بەختلىك بولۇشى ناتايىن، ئىنسانىيەت دۇنياسىدا ياشىغان ئادەم چوقۇم ماددىي مەنىۋىتىنىڭ پاراغىتىدىن بەھرە ئېلىشى كېرەك، ئۇنداق بولمىسا، ھاياتىنىڭ نېمە لەززىتى بولىدۇ ؟ چۈنكى، ئادەمگە قايتا ياشاش پۇرسىتى بولمايدۇ. شۇڭا، ئادەم ھەر كۇنى ھەسسەلەپ تىرىشىشى، تىرمىشىشى زۆرۈر. مانا بۇ بايلىق يارىتىش يولى!

بەخت يولى

1

قۇناخۇن ئۇستامنى ئۆز يۇرتىدىن باشقا جايلاردىمۇ نۇرغۇن ئادەم تونۇيدۇ، بىلىدۇ ۋە چۈشىنىدۇ. ئەمما، ئۇنى ھەممىلا ئادەم قۇناخۇن ئۇستام دەپ ئاتىمايدۇ: بەزىلەر ئۇنى قۇناخۇن چاكىجاك دېسە، يەنە بەزىلەر قۇربان جىگىلى دېيىشىدۇ. ئاتا-ئانىسى ۋە ئۇرۇق-تۇغقانلىرى ئۇنى قۇربانجان دەپ چاقىرىشىدۇ. قۇناخۇن ئۇستام بولسا ئۇلارنىڭ ھەر خىل ئاتاشلىرىغا تۆزلا مۇئامىلە قىلىدۇ، تەھلىل قىلىپ ئولتۇرمايدۇ، بىرنى ئۇندىق، بىرنى مۇندىق دەپ قارىمايدۇ، ئۇنىڭ نەزىرىدە بۇ ئاتاشلارنىڭ ھەممىسى بىر خىل مەنىنى، يەنى ئۆزىنىڭ ئىسمىنى، نامىنى بىلدۈرۈشتىن باشقا ئىپادىسى يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئۇچۇن كىم قانداق ئاتىسا مەيلى، كىم نېمە دېگۈالسىمۇ مەيلى، پەقەت مۇناسىپ سورۇندا، مۇناسىپ جايدا مۇناسىپ ئاتىقى بىلەن ئاتالسا، غۇرۇرىغا تەگمىسە، ئىناۋەتىگە ئوبرازىنى چۈشۈرمىسە بولىدۇ. چۇنكى، ئاشۇ خىل ئاتاشلاردا يامان غەرەز يوق، يامان تەسىر پەيدا قىلىدىغان تەرەپمۇ يوق. ھازىر ئويلىسا بۇندىق ئاتاشلارمۇ ئۆزىچىلا پەيدا بولۇپ قالغان ئەمەس. قايسىبىر چاغلاردا كىشىلەر ئوبرازىنى سۈپەتلەپ قىلغان ئىش-ئوقىتىگە ھۆرمەت قىلىپ، ئىززەت-ئىكرام بىلەن بىرى بىر خىل، يەنە بىرى بىر خىل ئاتاپ مۇقىملىشىپ قالغانىدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە كىم قانداق ئاتىسا، ئۇ يەنىلا قۇناخۇن ئۇستام ئۆزى شۇ ئىدى. ئۇنىڭ رەڭگى-رۇخسارى، قەدىر-قىممىتى يوقلىپ كەتمەيدۇ، ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇقى ۋە ئۆزىدىكى ماددىي، مەنىۋى بايلىقىنى خورىتىۋېتەلمەيدۇ. شۇڭا ئۇ، كىشىلەر ئۇنى قانداق ئاتىسا خاپا بولمايدۇ، رەنجىمەيدۇ، كىم نېمىدەپ ئاتىسا، پەرۋايى پەلەك. شۇنداق، ئەسلىدە نام-ئاتاقمۇ بىكاردىنلا پەيدا بولمايدۇ. كىمنىڭ قانداق ئاتىشىنىمۇ ئاسانلىقچە توسقىلى بولمايدۇ. ئاشۇ ئاتاقلارنىڭ جەمئىيەتتىكى رولىغا سەل قارىماي

سمۇ بولمايدۇ. قايسى يىلى كىمدۇر بىرى ئاغزى قىچىشقاندەك ئۇنىڭدىن ھەر كىم-نىڭ ھەر خىل ئاتىشىدىكى سەۋەبنى سوريدى. شۇ چاغدا ئۇ :

ــ مېنىڭ ئەسلىي ئىسمىم قۇربان مۇھەممەت، بۇنى ئاتا ـ ئانام ئەرزان چىللاپ قويغان. يەنە بىر ئىسمىم قۇناخۇن ئۇستام، بۇنى ئەل ـ جامائەت ئۆزلىرى قويۇپ ئۆزلەشتۇرۇۋالغان. يەنە ئايرىم كىشىلەر ئاھانىنى ئۆزگەرتىپ قويۇۋالغان ئىسمىمۇ بار. نېمىشقا دېسىڭىز، ئايرىم كىشىلەر مېنىڭ نامىمنى شۇ چاغ، شۇ دەۋرگە خاس قويۇپ ئاتىۋالغان، يەرلىك ئاتاش ئادەتلىرىمىزمۇ مېنىڭ نامىمنىڭ ھەر خىل ئاتىلىشىغا سەۋەب بولغان، ــ دەپ جاۋاب بەردى.

قانداقلا بولمىسۇن، ئۇ ئۆز نامىلىرى ھەققىدە چوڭقۇرلاپ يېشىم ئىزھار قىلىپ كەتمەيتتى.

شۇنچە يىللار مابەينىدە ئۇنى ھەر خىل ناملار بىلەن ئاتاش داۋاملىشىپ كەلدى. نام ـ ئاتاقتا خۇشتار بولمىغان بۇ ئادەمگە نۇرغۇن ناملار قويۇلدى، بۇ ناملارنىڭ بىرى-مۇ ناموۋاپىق قويۇلغان ئەمەس. بۇ ئادەم ياخشى ئىش، ياخشى ھەرىكەتلەرنى كۆپ قىلغاچقا، ھەربىر نامدا ئۇنىڭ قىلغان ئىشىغا خاس سۈپەت بار، شۇڭا قويۇلغان ئاشۇ ناملارنىڭ ھەممىسىنى ياخشى نام دېسەك بولىدۇ، چۈنكى ئۇنىڭ غۇرۇرىغا، ۋىجدانىغا، قىلغان ئىشىغا مۇناسىپ كەلمەيدىغان نامدىن بىرىمۇ يوق ئىدى.

ئۇنىڭ بىلەن ھەمسۆھبەت بولغاندا، بىز : «ياخشى ئىشلىرى كۆپ، ئەسكى ئىشلىرى يوق ئادەمۇ سىلى ؟» دېگەن سوئالنى ئوتتۇرىغا تاشلىدۇق، ئۇ دەرھال جاۋاب بەردى :

ــ ئەسكى ئىشىمۇ بار، مەسىلەن خوتۇن ئېلىپ، خوتۇن قويۇپ بەرگەن، ئەمما كۆڭلۈمدىكىنى دېسەم، بۇ ئەسلىدە مەن ئۆچ كۆرىدىغان ئىش ئىدى، «بارمايمەن دېگەن تۆگىمەنگە يەتتە قېتىم بېرىپتۇ» دېگەندەك، مەنمۇ ئىككى قېتىم بېرىپ قالدىم، ئەسلىدە مېنىڭ خوتۇن ئېلىپ، خوتۇن قويۇپ بېرىش خىيالىم يوق ئىدى، خوتۇن ئالدىڭمۇ، بولدى، ئۇ مەيلى سەت، مەيلى چىرايلىق بولسۇن، شۇ بىر خوتۇن بىلەن ئۆي تۇتساڭ، بەختىڭ ئېچىلىدۇ، خوتۇن دېگەن ئەرنىڭ قول ـ قانىتى، ئۇيىنىڭ گۈلى، پۇتۇن بىر ئائىلىنىڭ بەختى ئۇنىڭغا باغلىق! چىرايلىق بولسا چىرايىغا چاي قويۇپ ئىچكىلى بولمايدۇ، ئادەم سەت ئەمەس، قىلىقى سەت دەيدىغان گەپ بار. خوتۇن كىشى ئۆيىنى ئوبدان تۇتۇپ، ئەرگە، ئائىلىگە سادىق بولۇپ، ۋاپادارلىق بىلەن پاراسىتىنى ئىشقا سالسا، مانا شۇنىڭ ئۆزى ئەڭ چىرايلىق، باشقىسى نۆلگە

تەڭ! ئوغۇل بالا ھەمىشە خوتۇن ـ خوتۇن دەپ، خوتۇن ئېلىش، خوتۇن قويۇپ بېرىش ھەلەكچىلىكى بىلەن ئۆتسە بولمايدۇ، بۇ بەكمۇ ئەخمەقلىق، نادانلىق !... مەن ئۆزۈمنى دېسەم، مەنمۇ شۇنداق بىر نادانلىققا يول قويغان، ھازىر كۆنىمىز ياخشى، بۇ خوتۇن ۋاپادار، باللىرىمىز ئوماق، ئەقىللىق. نېمە دەيمىز، شۇ چاغدىكى شەرت ـ شارائىت شۇنداق ئىدى، جاھان ساڭا باقمىسا، سەن جاھانغا باق دېگەن گەپ بار. جاھانغا بېقىپ ئىش قىلىپ كەلدۇق.

شۇنداق، جاھانغا باقماي بولمايدۇ، جاھانغا باقتىم دەپ ئاشۇرۇۋەتسەمۇ، بەك ماسلاشماي ياشىسىمۇ بولمايدۇ. جاھانغا ماسلاشقاندا ئەتراپىڭغا بېقىشىڭ، ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىشىڭ كېرەك. بولمىسا سەن ھەر تەرەپلىمە توسقۇنلۇق، خىرىس تەرىپەندىن شاللىنىپ قالسەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆز ئەھۋالىڭغا يارىشا ئىش قىلىشنى بىلىشىڭ كېرەك، ھەر ئىشتا ئېھتىياجنى چىقىش قىلىش، پاراسەت بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەش كېرەك. قۇناخۇن ئۈستاممۇ دەل ئاشۇنداق قىلغان ئادەم. ئۇ ئۆزىگە خاس نام ـ ئاتاققا ئىگە بولۇشتا ئەتراپىغا باقتى. مەدەنىيەت، ئەنئەنە، ئەدەپ ـ ئەخلاق دېگەندەك بىر قاتار ئىشلارنى ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەرگە، يۇرتى ئېلىشقۇ رايونىدىكى ئادەت ۋە خاسلىققا قاراپ ئىش قىلدى. چۈنكى، تاشمۇ چۈشكەن يېرىدە ئەزىز ـ دە !

باشقىلارغا كىملەردۇر، نېمە ئىشلارغىدۇر ماددىي جەھەتتىن مەدەت بەرسە، قۇناخۇن ئۈستاممۇ ساۋابلىق، ئىنسانىي ئىش دەپ تونۇسا قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇرمىدى، بەلكى ئۆزىدىكى بىر قىسىم ئىقتىسادىي ئەمەلىي كۈچكە ئاساسەن، باشقىلاردىن كۆپرەك ئىلتىپات ـ ئىھسان كۆرسەتتى. باشقىلارمۇ ئۇنىڭدىن شۇنداق قىلىشنى تىلەيتتى، ئارزۇ قىلاتتى، بۇ ئۇلارنىڭ ئېھتىياجى، بۇ ئۇنىڭمۇ ئېھتىياجى ۋە مەۋجۇت ئىمكانىيىتى ئىدى. ئۇ قاچان پۇلى كۆپ، باي ئادەم قاتارىغا ئۆتتى، شۇنىڭدىن كېيىن كىشىلەرنىڭ ئېھتىياجى، نەزىرى ئۇنىڭغا چۈشتى. نام ـ ئابرۇيمۇ قىلغان ئىشلىرىدىكى ئۇتۇق ـ نەتىجىلىرىدىن ھاسىل بولدى. ئۆزىمۇ ھەقىقەتەن بوش تۇرمىدى، ھەربىر ئىشتا جەمئىيەت ئېھتىياجىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئۆزى تۇتقان يولدا ئىش ئوخشىتىپ ماڭدى. بۇ ئاددىي ئىش ئەمەس، ئاسان قىلغىلى بولمىدىغان ئىشمۇ ئەمەس ئىدى. ئۇ، ئىش ـ ھەربىرىكەت، ئوقەتلىرىدە ئىزدىنىپ جەمئىيەتكە يۆزلىنىپ، ئۆزىنىڭ تاپىنى ئاستىدىن يول، ئۆزى قىلىۋاتقان ئىشتىن ئىش تاپتى. بەزىلەر ئۇنىڭ پىشانىسىنىڭ ئوڭلىقىغا ئەمەس، بەلكى پاراسەت بىلەن ئىشلەش روھىغا، ساخاۋەتكە ئىگە

خسلىتىگە، كۆپ تەرەپلىمە ئارتۇقچىلىقىغا قاراپ باھا بەردى. ئىلگىرى قۇناخۇن ئۇسـ
تام نام ـ ئاتاقلا ئانچە ئېتىبار قىلىپ كەتمەيتتى، مانا ئەمدى ئۇ بەزى ناملارنىڭ جەمئىـ
يەتتىكى رولىنىڭ ھەقىقەتەن چوڭلۇقىنى ھېس قىلدى، بولۇپمۇ ئۇ ئۆزى ئىشلەپچىقارـ
غان ھەربىر مەھسۇلاتنىڭ بېزا ـ بازارلاردا، دېھقانلار ئارىسىدا ئالقىشقا ئېرىشۋاتقانلىقىـ
نى، دېھقانلار ئېھتىياجلىق مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ كۆپىيىۋاتقانلىقىنى ئويـ
لىغىنىدا نام ـ ئاتاق قىممىتىنىڭ تولىمۇ مۇھىملىقىنى چوڭقۇر تونۇپ يەتتى. ھازىر نام
ـ ئاتاقنىڭ ھەم مەنىۋى كۈچىنى، ھەم ماددىي تەسىرىنى، ھەم ئۇنىڭ تونۇپ يەتـ
تى. دەل مۇشۇنداق قاراشنى شەكىللەندۈرگەندە، ئۇ چوڭ ـ چوڭ، كاتتا ئىشلارنى
بارلىققا كەلتۈرۈپ، كىشىلەرگە، جەمئىيەتكە تەقدىم قىلىپ بولغانلىقىنى ئېسىدىن چىـ
قىرىۋەتمىدى. ئەمما ئۇ، مۇنداق چاغلاردا ئۆتكەن ھاياتىنى، قىلغان ئىشلىرىنى ۋە بېـ
شىدىن كەچۈرگەن كەچۈرمىشلىرىنىمۇ يادىدىن چىقىرىپ قويمىدى. مۇنداق ئەسلىمە
ۋە ئۆتمۈش ھەققىدىكى ئىشلار ئادەمنى روھلاندۇرىدۇ، جانلاندۇرىدۇ، ھەتتا قانائەت
ۋە رىقابەتكە سۈرەپ بارىدۇ. بىراق، كىم نېمە دېسۇن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆتۈپ
كەتكەن، ئۇ ئۆتمۈش، ئۇ تارىخ، ئۇ زادىلا كۆمۈۋەتكىلى بولمايدىغان رېئاللىقنىڭ بايا
نى، كىشىلىك ھاياتنىڭ ئالبومى بولۇپ، خۇددى سايىنى كۆمۈۋەتكىلى بولمىغانىدەك،
ئۇ ئىشلارمۇ ئۇنىڭ قەلبىدە ياتىدىغان يادنامە.

2

قۇناخۇن ئۇستامنىڭ سۆلەت دېگەنلەر بىلەن كارىمۇ يوق، ئۆزى ئۇچۇن ئالاھـ
دە تۇرمۇشنى، پەۋقۇلئاددە پاراغەتنى قوغلاشمايدۇ، شۇنداق ئاددىي تۇرمۇش،
شۇنداق ئاددىي تەرتىپ بىلەن ياشايدۇ، شۇڭا نۇرغۇن ئادەملەرنىڭ نەزىرى ئۇنىڭغا
دەمال چۈشمەيدۇ، ساختا ھەشەمەت، خۇشامەت ـ كۈلكە، پەرداز دېگەنلەر ئۇنىڭ
ئەڭ يامان دۈشمنى! ئۇ بۇ جەھەتتە ئەسلىنى زادىلا ئۇنتۇمىغان، بىر قۇر ئىشتان ـ
چاپاننى كونىراپ كەتسىمۇ، يىرتىلىپ كەتمىسە كىيىۋېرىدۇ، ئەمما ئۇنى پاكىز، رەتـ
لىك كىيىشنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويمايدۇ. بىر قارىسىڭىز دېھقانغا، بىر قارىسىڭىز
جاپاكەش، ھالال ئىشلەپ تىرىكچىلىك قىلىدىغان ئوقەتچىگە، ھۈنەرۋەن ـ كاسىپقا
ئوخشىشىپ كېتىدۇ. ئۆزى شۇ رايوندا خېلى كاتتا ئىشلارنى قىلغان، مول نەتىجـ

لەرنى بارلىققا كەلتۈرگەن بولسىمۇ، داۋراڭ قىلغان ئەمەس. بېشىنى ئىچىگە تىقىپ ئىشلەپ، ئۆز ئىشىغا، ئۆز كەسپىگە پۇختا بولۇش بىلەن ئاددىي كىشىلەر قاتلىمىنىڭ بىر ئەزاسى بولۇش سالاھىيىتىنى ساقلاپ كەلگەن. شۇڭا، ئۇنى پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىك قاتلىمىدىكى كۆپ سانلىق كىشىلەر بىلىپ كەتمەيدۇ. بۇ راست پاكىت، ئۇنى راستىنلا بىلىشكە تېگىشلىك تارماقلار بىلمەي كەلدى. ئۇ ھەتتا ئۇلارنى بىلسۇن دەپ ئورۇنۇپ باقمىدى، بىلىپ قالمىسۇن دەپ يۇشۇرۇپمۇ يۈرمىدى! بىراق، ئۇنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى ئېلىۋاتقانلار، سېتىۋاتقانلار، ئىشلىتىپ پايدا ئېلىۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى تونۇدى، بىلدى، ئۇنىڭغا ھۆرمەت، ئېھتىرام بىلەن قارايدىغان بولدى؛ يەرلىكتىكى، بولۇپمۇ ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىكى تۆۋەن قاتلام كىشىلەر ئۇنى تېخىمۇ چوڭقۇر بىلدى ۋە ئۇنىڭغا سەمىمىيەت ۋە ھەقىقىي ھېسسىيات بىلەن مۇئامىلە قىلدى، ئۇنىڭ قەلبىدىكى ئوبرازىنى ھەمىشە يۇقىرى ئورۇنغا قويۇپ، ئۇنىڭغا ئاسايىشلىق، بەخت تىلەپ، يامان ئاتاقلارنى چاپلاشتىن ئۆزلىرىنى تارتىپ، ئۇنى ئۆزلىرى چىن دىلىدىن ياقتۇرىدىغان ۋە ئاسان قوبۇل قىلىدىغان ناملار بىلەن تىلغا ئېلىشتى. قۇناخۇن ئۇستام ئۆزىنىڭ يولىدا، ئاشۇ ئاددىي، ئەمما ئۆزىگە ۋە كىشىلەرگە مەنپەئەت يەتكۈزىدىغان يولىدا مېڭىۋەردى؛ ئېلان بېرىپ ئۆزىنى ئۇچۇرمىدى، ئۇنىڭغا نۇرغۇن پۇل كېتىدۇ، شۇ پۇلغا بىرەر مەھسۇلات ئىشلەپچىقارسا ياكى بولمىسا، شۇ پۇلنىڭ بىر قىسمىغا نامراتلارغا نەرسە ـ كېرەك ئېلىپ بەرسە، پايدىسى كۆپ، دۇئاسى كۆچلۈك، ساۋابى چوڭ بولىدۇ ئەمەسمۇ؟ بۇنداق ھېسسىياتىنى ئۇ ئوبدان چۈشىنىدۇ، بۇنداق پايدىنمۇ ئۇ ئوبدان بىلىدۇ. يەنە بىر جەھەتتىن، ئۇنىڭ ھازىرقى ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى، مەبلەغ كۆچى، سېتىش دائىرىسى شۇنچىلىك، ئۇ ھۆكۈمەتكە ۋە مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرگە دەپ، زاۋۇت ئورنىنى كېڭەيتسە، قەرز پۇل ئالسا ياكى تۈر مەبلىغى ھەل قىلسا ۋەياكى شېرىك تېپىپ كارخانىنى زورايتسا، سېتىش دائىرىسىنى تېخىمۇ كېڭەيتسە، ئاندىن ئېلان بەرسە، ئۆزىنى كۆككە كۆتۈرسە بولىدىغۇ! ئەمما، ئۇ بۇ ئىشلاردىن بىرىنمۇ قىلمىدى، قىلسا قولىدىن كېلىدۇ، بىراق ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ بېشىنى ئاغرىتىدۇ، قىلۋاتقان ئىشىنى تېخىمۇ كۆپەيتۈېتىدۇ، ھازىر قىلۋاتقان ئىشمۇ ئاز ئەمەس، بىر قولىنى مىڭ قىلالمايۋاتسا، يەنە ئىش ئاۋۇتۇپ ئۆزىگە جاپا تاپامدۇ؟

ئۇ بۇ ئىشلارنى كۆپ قېتىم ئويلىدى، ئۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى قىلسا بولىدۇ.

تازا زەن سالسا، بۇ يېقىن ئەتراپتا ئۆزىنىڭ زاۋۇتىدىن باشقا يەنە بىر زاۋۇت يوق، ئارتۇقچىلىق مانا شۇ. ئىچكى جايلاردا ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشۇ خىل مەھسۇلاتلار خېلى ئۇزاق زامانلارغىچە بۇ جايىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايدۇ، ھەدېگەندە بازارنى پاخاللاشتۇرالمايدۇ. سەۋەبى ئاشۇ مەھسۇلاتلارنىڭ تەننەرخى يۇقىرى، سەرپىياتى كۆپ، شۇڭا ئۇلارنىڭ بىرنەچچە ئون دانە مەھسۇلاتى بېسىلىپ قالسا، ئۇ كارخانىلار، زاۋۇتلار ئۈنىڭ زىيانلىرىنى تولدۇرۇپ بولالمايدۇ، بۇ ئۇلارنىڭ بۇ يەرگە ئالدىراپ مەھسۇلات كىرگۈزمەسلىكىدىكى تۈپ سەۋەب. قۇناخۇن ئۇستام بىر جېنىغا زاۋۇتنى زورايتىپ نېمە قىلىدۇ؟ بىراق، ئۇ قىلغان ئىشنى باشقىلار قىلالمايدۇ، ئۇ بۇ ئىشنى كېگەيتسە، زورايتسا ۋە مەھسۇلاتلىرىنى كەڭ كۆلەمدە تارقاتسا، تېخنىمۇ كۆپ پايدا ئالىدۇ. ئەڭ مۇھىمى، تېخنىمۇ كۆپ ئادەم پايدا ئالىدۇ... بازار كەڭ يارىتىلىپ، ئۈنىڭ كەسىپي ئىقتىدارى تولۇق جارى قىلدۇرۇلىدۇ. لېكىن ئۇ يېزىلىق پارتكوم، ھۆكۈمەتكە كىرىپ، رەھبەرلەرگە مەن كارخانامنى كېگەيتىمەن، ماڭا يەر ئاجرىتىپ، يەر سېتىپ بېرىڭلار دېمىدى. بانكىلارغا كىرىپ ماڭا قەرز پۇل بېرىڭلار دېمىدى، پۇلى بارلارنى، كارخانىچىلارنى چاقىرىپ شېرىك بولايلى دەپ باقمىدى. تۇر مەبلىغى بېرىدىغان تارماقلارغا كىرىپ، بېشىنى ئاغرىتىپ، يول مېڭىپ تۇر مەبلىغى ھەل قىلىشنىڭ پېيىگە چۈشمىدى. شۇ خىل ئىشلارنىڭ ئاۋارىچىلىكلىرىدىن كۆرە باش كۆتۈرمەي ئىشلەپ، بازار ئېچىپ مەھسۇلاتلىرىنى بىخەتەر سېتىپ چىقىرىش بىلەن بولدى، بۇمۇ بولىدىغان ئىش ئىدى. گاھىدا ئۇ يەنە ئايرىم تەپەككۇرلارنىمۇ قىلدى، بۇنى پەقەت ئىچكى جايلارغا بېرىپ، ئۇنى- بۇنى كۆرۈپ، كۆزى ئېچىلىپ، كۆڭلى توختىغاندا جۇرئەتلىك ئويلاندى، ئۇنىڭ دىلى يورۇدى، قەلبىدىكى، دىلىدىكى نۇرغۇن يوچۇقلار، تۇتۇق ۋە يېپىق ھالەتتىكى نەرسىلەر ئاشكارىلاندى، ھەتتا تولۇقلانمىغان نەرسىلەر، بىلىم ۋە تەپەككۇر تولۇقلاندى. كەسپىي بىلىمى تېخنىمۇ موللاشتى. ئۇ نامىنى ئولۇغلاپ بارغان خېنىي، باۋدىڭ، خاڭجۇ، بېيجىڭ، تيەنجىن قاتارلىق جايلاردىكى كىشىلەرمۇ ئەۋلىيا - ئەنبىيا بولماستىن، بەلكى ئۆزىگە ئوخشاش ئاددىي ئادەملەر ئىدى، قىلغان ئىشلىرىمۇ ئۆزى قىلغان ئىشتىن ئارتۇق ئەمەس ئىدى. ئۇ قايتا ئويلاندى، پىلانلىرى ھەققىدە قايتا باش قاتۇرىدى، مانا ئەمدى ئۇ كىشىلەر قەلبىدە بىخسىپ ياتقان مەنىۋى ئوبرازىنى ئاشكارىلىشى ۋە ماددىي ئوبرازىنى جەۋلان قىلدۇرۇشى كېرەك. ئادەم كىچىك ئىشلار بىلەن توخ-

تاپ قالماسلىق، كىچىك ئىشلار بىلەن ئاۋارە بولۇپ ۋاقتىنى ئىسراپ قىلىپ، ھاياتنىى خورىتىپ، پاراسىتىنى نابوت قىلىۋەتمەسلىكى كېرەك. ئۇ تەرەققىي قىلىشى، كەڭ تەرەققىيات يولىنى ئېچىشى، كەڭ بوشلۇققا يۈزلىنىشى كېرەك. ئەڭ مۇھىمى يۈلقىنىپ چىقىشى، ئۆزىنى نامايان قىلىش دەۋرىگە قەدەم قويۇشى كېرەك، شۇنداقلا ئۆزى ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتلارنى بازلىق خېرىدارلاردىن قوتۇلدۇرۇپ قالالايدۇ، رىقابەتتە پۈت تىرەپ تۇرالايدۇ، باشقىلارغا، تېخىمۇ كۆپ كىشىلەرگە بەخت، تۇرمۇشتا چىقىش يولى يارىتىپ بېرەلەيدۇ. ئۇ كارخانىنى چىرايلىق پىلانلىشى، گۈللۈك، ئارامگاھلارنى بەرپا قىلىشى، ھەيۋەتلىك ۋىۋىسكىلارنى ئېسىپ، دوقمۇش ـ دوقمۇش دوشلاردا مەھسۇلاتلىرىنى نامايان قىلىپ تۇرىدىغان تەشۋىقات سەھنىسى ۋە ناماينىدىلەرنى ھازىرلىشى كېرەك. ئۇ بۇلارنى قىلالايدۇ، ئۇ بۇلارنى ھازىرلاش ھوقۇقى ۋە ئىقتىدارىغا ئىگە!

ئۇ ھازىر ئىلگىرىكى ئىشلارنى ئويلىغاندا، تولىمۇ ساددا، سەمىمىي ۋە گۆدەكلەر چە ھېسسىيات بىلەن ئىش قىلغانلىقىنى ئويلاپ قالىدۇ، راستىنى دېسە، ئۇ قىلىدىغان ئىشلار ۋە ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىلىش يوللىرىنى كېڭەيتىسە، تاپاۋىتىمۇ نەچچە ھەسسە ئاشىدۇ، دېمەك ھەربىر ئىشقا كېتىدىغان مەبلەغ ئۆز يولىدا ماڭىدۇ، قانداقتۇر ئۇ بىرقانچە ئادەمگە تەقدىم قىلىپ ساۋاب تاپقاندەك ئۇنچىلىك ئادەمنى ۋە سەبىي بولمايدۇ. ئالايلۇق، ئىلان ئۇچۇن قىلىنغان سەرپىيات بىلەن باشقىلارغا بېرىدىغان سەرپىياتنىڭ ئورۇن پەرقلا بار. بىراق، ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى باغلىنىشقا بىرنېمە دېمەك تەس. ئىلانغا ئىشلەتكەن پۇلنى نامراتلارغا ئىئانە قىلىپ، ساخاۋەت قىلىش ئارقىلىق ھەرىكەت جەھەتتىن زور تەسكىن تېپىش مۇمكىن ئەمەس، بەلكى ئىلان سەرپىياتى ئۆز نۆۋىتىدە يۇقىرى قىممەت يارىتىش، بىزنىڭ خەلىمىزدىكى ساددا تۇيغۇدىن پەيدا بولغان ھاسلاتقا قارىغاندا نەچچە ھەسسە يۇقىرى ھاسىلات يارىتىپ، ساخاۋەت قىلىش مىقدارىنى كۆپەيتىشى، ساخاۋەت ھاسىلاتى ئىلان ھاسىلاتىنىڭ ئۇنۇمىنى بوغۇپ چىقىنىشنى پەيدا قىلىشى مۇمكىن. ئەمما، بۇ بىلىش بىلەن چۇشىنىش، تونۇپ يېتىش بىلەن ئەسلىي ھاسىلات قىممىتىنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەن بولۇشىنى توغرا مۆلچەرلەش ئوتتۇرىسىدىكى ئىش بولسىمۇ، پەقەت مۇشۇ بىر قاتار ئىشلارنى مۇناسىپ ۋە ئەمەلىي ئۇنۇم بىلەن ھەزىم قىلىشقا قادىر بولالىغاندىلا، ھەممە نەرسە ئايدىڭ بولىدۇ. قۇناخۇن ئۇستام بۇ ھالقىلارنى ۋە مەنىلەرنى

تونۇپ يەتكەندە، ئۆزىنىڭ بەزى ئىشلارنى قىلىشتا بەكلا كېچىككەنلىكىنى، چوڭ-قۇرلىسا، تەرەققىي قىلسا بولىدىغانلىقىنى دەڭسەپ كۆردى. ئۇنىڭدا راستتىنلا ئۇتۇق قازىنىش ۋە زور ئىستىقبال تېپىشقا ئىشەنچ پەيدا بولدى.

3

ئىنسانىيەت جەمئىيىتىدە كىشىلەرنىڭ تۇتقان يولى، قىلىدىغان ئىشى ئوخشاش بولمايدۇ، شۇنىڭغا يارىشا كىشىلىك قىممەت قارىشى ۋە تۇرمۇش قارىشى، ياشاش ئۇسۇلى ئوخشاش بولمايدۇ. شۇڭا، بەزىلەر ئۆچ ۋاخ قورسىقى تويسىلا قانائەت قىلىپ، خاتىرجەم ئۆتكەن شۇ بىر كۈنگە شۈكۈر قىلىدۇ. بۇنىڭغىمۇ خاپا بولساق، ھەيران قالساق بولمايدۇ، ئۇنداق كىشىلەر خىيال قىلىشقا ئامراق بولسىمۇ، چوڭ ئىش، ئەھمىيەتلىك ئىشلارنى قىلىشقا جۇرئەت قىلمايدۇ، جۇرئەت قىلسىمۇ ئەمەلىي ھەرىكەت قوللانمايدۇ، قانداقتۇر ھەممە ئىشنى ئىمكانىيەت، پۇرسەت ۋە شۇنىڭغا يارىشا شەرت ـ شارائىتتىن ئىزدەپ، ئۆزىدىكى ئەقلىي پاراسەت، بېسىم كۈچىنىڭ يوقلۇقىدىن توختاپ قالىدۇ. شۇ ۋەجدىن، باشقىلارنى ئويلىسىمۇ، ئۆزىنى ئويلاشتىن، ئۆزىنى غەملەشتىن قۇتۇلالمايدۇ. ئۆزىدىن غالىب كېلەلمەيدۇ. يەنە شۇنداقمۇ كىشىلەر بارکى، ئۇلار بىر كۈنلۈك خاتىرجەملىك، بىر كۈنلۈك تىرىكچىلىكنى ھايات ۋە ھاياتنىڭ ھەقىقىي مەنىسى دەپ قارىمايدۇ، بەلكى ھاياتنىڭ قاينام ـ تاشقىنلىرىغا ئۆزىنى ئېتىپ، ھەر بىر مۇشكۈلات ۋە ئىزدىنىشنىڭ بوران ـ چاپقۇنلىرىدا قەيسەرلىك ۋە تەۋەككۈلچىلىك، پاراسەت ۋە سەزگۈرلۈك، ئىزدىنىش ۋە مەردانىلىك داستانلىرىنى يارىتىدۇ. شۇ ئارقىلىق ئۆزىنىمۇ، ئۆزگىلەرنىمۇ خۇش قىلىدىغان خاسىيەتلەر دەرۋازىسىنى ئاچىدۇ. ئۇلار ھاياتنى چۈشەنگۈچىلەر ۋە ھاياتنىڭ قىممىتىنى ياراتقۇچىلار بولۇپ، ئۇلاردا ھاياتنىڭ چەكسىزلىك مەنىسى ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان بولىدۇ.

قۇناخۇن ئۇستام ئاددىي ـ سادىدا ئادەم بولسىمۇ، ھاياتنى قەدىرلەشنى بىلگەن، كىشىلىك تۇرمۇشنى سۆيۈشنى بىلگەن ئادەم. ئۇ قەتئىي ۋە مەردانە گەپ قىلىدىغان، جانلىق ئىش ـ ھەرىكەت قىلىدىغان ئادەم. ئۇنىڭ تارىخنى ئەسكە ئالساق، ئۇنىڭدىكى نۇرغۇن ئاددىي نەرسىلەرنى سېزىمىز، بايىقىدەك روھىي ھالەت ۋە جەسۇرلۇقنى تۇرمۇشنىڭ سىناقلىرى ھەم جاپا ـ مۇشەققەتلىرى ئېچىدە، شۇنداقلا ئۆزى

ياراتقان تۆھپىلەرنى قولغا كەلتۈرۈش جەريانىدا ھاسىل قىلغان. ئەمدى ئۇنىڭ ئۆتۈ-
مۈشىگە قاراپ باقايلى:

يەكەن ناھيىسىنىڭ ئېلىشقۇ بازىرى داڭلىق بازار، ئۇ نامى ئۇلۇغ يۈرتلارنىڭ بىرى. ئاشۇ بازارنىڭ مەركىزىدىن كېسىپ ئۆتىدىغان يەكەن ـ مارالبېشى تاشيولى ئېلىشقۇ بازىرى بىلەن ھەرقايسى ناھيە، شەھەر، يېزا ـ بازارلارنى، ھەتتا ئۇ تەرىپى خوتەن، بۇ تەرىپى ئاقسۇ ئارقىلىق پۈتۈن دۇنيانى تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدۇ. ئاشۇ بازار-نىڭ شەرق تەرىپىدە يوغان تۆمۈر دەرۋازىلىق بىر قورۇ بولۇپ، مانا بۇ يېڭىدىن تە-رەققىي قىلىۋاتقان يەكەن ناھيە ئېلىشقۇ بازارلىق يېزا ئىگىلىك سايمانلىرىنى يا-ساش، رېمونت قىلىش زاۋۇتى. بۇ ھەم 39 ياشلىق خوجايىن قۇربان مۇھەممەتنىڭ ئورنىدىن دەس تۇرغان بارگاھى. ئۇ ئوتتۇرا بوي، بۇغداي ئۆڭ، كۆزلىرىدىن نۇر بالقىپ تۇرىدىغان چېچەن، تەدبىرلىك كىشى بولۇپ، كىچىك پېئىل، تەمكىنلىكى ئۇنىڭ ھەممە ئارتۇقچىلىقىنى نامايان قىلىدۇ ۋە نۇقسانلىرىنى يېپىپ تۇرىدۇ.

1966 ـ يىلى ئېلىشقۇ بازىرىنىڭ بەشقۇدۇق 12 ـ كەنت 1 ـ مەھەللىسىدە دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان قۇناخۇن ئۇستام 1974 ـ يىلى باشلانغۇچ مەكتەپكە ئوقۇشقا كىرىپ، ئوتتۇرا مەكتەپكە قەدەر ئوقۇيالىدى، شۇنچىلىك ئوقۇشمۇ ئۇنىڭ پېشانىسى-نىڭ ئوڭلۇقى، تەلىيىنىڭ بولغانلىقىدىن بولغانىدى. چۈنكى، ئاشۇ يىللاردا تۇرمۇش جاپالىق، ئائىلىسىدە قېينىچىلىق ئىنتايىن ئېغىر ئىدى. ئۇنداق بولمىغاندا، ئۇ يەنە ئۆرلەپ ئوقۇيتتى، ئۇنىڭ قىزغىنلىقى ۋە ئۆرلەپ ئوقۇشقا مۇناسىپ سەزگۈرلۈكى، پاراسىتى بار ئىدى. ئاددىي دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بۇ ئاق كۆڭۈل، ۋاپادار ئادەم دېھقانچىلىقىنىڭ ھامىيسىغا ئايلانمىسا بولمايدىغان دەرىجىگە بېرىپ يەتە-كەندە، ئوقۇش ئارزۇلىرىدىكى تەپەككۇر، ئۇمىدلەردىن يالتايدى، ئۇ ئېتىز ئىشىغا كىرىشكەندە باشقىچە ئويدا بولمىدى. چۈنكى ئۇنى ئېتىزدا چوڭ بولغان باللارنىڭ بىرى دېيىشكىمۇ بولاتتى. راست، ئويلىسا ئېتىزنىڭ ئەمگىكىنى ئۇ بىلىدىغان ھەممە ئەۋلادى قىلىپ كەپتۇ. لېكىن، قايسىبىرى ئېتىزنىڭ ئەمگىكىنى تۇگىتىپ كەپتۇ، مانا ئەمدى ئۆزىمۇ شۇ ئىشقا تۇتۇلدى، بەلكىم ئۇمۇ بۇ ئىشنى تۇگىتەلمەس، دېھقان-چىلىقنىڭ جاپاسىنى يەنە ئۇزاق زامانلارغىچە تارتىشى مۇمكىن. باشقا ئامال يوقمۇ ؟ دېھقانلارنىڭ ئەمگەك جاپاسىنى ئازراق بولسىمۇ ئاسان قىلىدىغان ئىش يوقمۇ ؟ لېكىن، نېمىشقا يەنە نۇرغۇن ئادەملەر دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللانمايمۇ ياخشى

تۇرمۇش كەچۈردۇ ؟ بىز نېمىشقا شۇنداق شور پېشانە، بەتەلەي ؟ تەلەي زادى نەدىن كېلىدۇ ؟... ئۇ ئاشۇلارنى تەكرار ئويلىدى، خيال قىلدى، مانا بۇ ئوقۇغانلىقنىڭ بىر مۇھىم بەلگىسى ئىدى، ئەمما ئوقۇغانلىقتىن ھاسىل بولغان بۇنداق بىلىم ئۇنى ئىنتىلىش، جۈرئەت قىلىشقا دەۋەت قىلمۇاتقان مۇھىم مەنبۇى كۈچ ئىكەنلىكىنى ئۇ دەسلەپتە بىلمەيتتى، ھېس قىلىپ باقمىغانىدى. مانا ھازىر ئويلىسا، ئۇ ئوقۇشنىڭ خاسىيىتىدىن بولغان سەكرەش، غەم قىلىش ۋە ئۆزىنى، ئۆز ئەتراپىنى قېزىش بوسۇغىسىدىكى ئىش ئىدى. كېيىنكى ھايات پائالىيىتى ۋە تۇرمۇش جەريانىدا، ئاشۇ خىل ھېسسىيات ۋە سوئاللار ئۇنىڭ ھايات يولى ئۈچۈن مۇھىم تۈرتكە بولدى. ئىجادىي ئىشلىرى، بولۇپمۇ دېھقانلارنىڭ ئېغىر ئەمگەكلىرىنى ئاسانلاشتۇرۇشتىكى خىزمەت ۋە ئىجادىيەتلىرىگە بىۋاسىتە ھەيدەكچى بولدى.

راستىنى دېسە، ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسى تولىمۇ ياۋاش، بىچارە ئادەملەر ئىدى، ئۇ ئۇلارنىڭ بىچارىلىكىنى ئۆزىنىڭ ياۋاشلىقى ۋە ئەقلىي جەھەتتىكى كەمتۈكلۈكى، يېتەرسىزلىكىدىن دەپ قارايتتى. ئۇلار ئوقۇيالمىغان، جاپالىق ئىشلىسىمۇ تۇزۇك رەك راھەت ـ پاراغەت كۆرەلمىگەن، شۇنچە جاپالىق ئىشلەپ، ھېچ نەرسىگە ئىگە بولالمىسىمۇ، شۈكۈر قىلىدۇ، تۇرمۇشتا غورىگىلچىلىك تارتىپ قىسلىسىمۇ، ئۆز ھالىغا رازى بولىدۇ، قىسلىشىنىمۇ پېشانىمىزگە پۈتۈلگەن ئىش، تارتماي چارە يوق، دەپ سەۋر قىلىدۇ. شۇڭا، قۇناخۇن ئۇستام ئۇلارغا ئېچ ـ ئىچىدىن ئېرىپ كۆيۈنەتتى، ئۇلارغا خىزمەت قىلىپ بارلىق ئېغىرچىلىقىنى يېنىكلىتىپ، راھەت ـ پاراغەتكە ئىگە قىلسام دەيتتى. لېكىن، ئېتىزدا ئىشلەپ، ئۇلارنى ئۆزى ئويلىغان راھەت ـ پاراغەتلەردىن بەھرىمەن قىلغىلى، جاپا مۇشەققەتتىن قۇتۇلدۇرغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلەتتى. ئېتىزنىڭ ئىشى، ئەمگىكى ئۇنىڭ چىقىش يولى، ئۇنىڭ ئويلىغانلىرىنىڭ مەنبەسى، ئاساسى ئەمەس ئىدى. ئۇ ئويلاپ ـ ئويلاپ ئاخىر ئېتىزنىڭ ئىشىدىن باشقا ئىش قىلىشنى نىيەت قىلىپ قالدى. بىراق، ئۇ بەك ئىككىلەندى. لېكىن، قىلماي تۇرۇپ نېمىدىن ئەنسىرەيمەن ؟ ئۇ يانچۇقىغا قارىۋىدى، پۇلى يوق، ئەتراپىغا قارىۋىدى، كىملەردۇر پۇل بېرىپ تۇراي دېمىدى، شۇمۇ تىرىكچىلىك يولى بولامدۇ ؟ ئۇنىڭغا بۇ بەكمۇ ھار كەلدى، ئېغىر تۇيۇلدى، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ شۇ قەدەر بىچارىلىكىگە قاتتىق ئاچچىقى كەلدى...

ئۇ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدا، بازاردىكى بىر رېمونتچىغا ۋاقتىلىق شاگىرت

بولۇپ كىرگەنىدى. ئۇستازى تولىمۇ چاچقۇن، شاگىرتلارنى قاتتىق چىڭ تۇتىدىغان ئادەم ئىدى. «ئۇستازى زالىم بولسا، شاگىرتى ئالىم بولۇر» دېگەندەك، ئۇ بوش ۋاقتىلىرىدا ئۇستازىدىن رېمونتچىلىق ھۈنىرىنى خېلى پۇختا ئۆزلەشتۈرگەنىدى. مانا ئەمدى ئۇ ئاشۇ ئىشنى ئۆزى مۇستەقىل قىلىش قارارىغا كەلدى. بۇ دەل 1984 ـ يىللىرى ئىدى. ئۇ تىرىشچ ـ تىرمىشچ يۈرۈپ ئېلىشقۇ بازىرىدا كىچىككىنە بىر دۇكانىنى ئىجارىگە ئېلىپ، مۇستەقىل رېمونتچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىدى. مىڭ تەسلىكىتە غەملىگەن 30 يۈەنگە ناھىيە بازىرىدىن ۋېلىسىپىت، ئېشەك ھارۋىسى قاتارلىقلارغا ئىشلىتىلىدىغان سەپلىمە زاپچاسلارنى سېتىۋالدى. ئۇ دەسلەپ ھەر كۈنى ئۇچ يۈەندىن بەش يۈەنگىچە پۇل تاپالىدى، ئۇ پۇل شۇنچە ئاز بولسىمۇ، ئۇنىڭ قەلبىنى ياشارتىپ، ئىدىيىسىنى تۇراقلاشتۇرۇشقا تۈرتكە بولاتتى. بۇ پۇل ئېتىزدا يىل بويى ئىشلەپ ئالىدىغان پۇلدىن ئەتىۋار، قولغا يېقىن ئىدى. ئۇ ئۆزىگىمۇ، ئۆزگىلەرگىمۇ تېجەشلىك، خىزمىتىگە ئەستايىدىل، كىشىلەرگە مۇلايىم، قىزغىن ئىدى، باشقىلارنىڭ ئىشىنى تولىمۇ ئەستايىدىللىق بىلەن تۆۋەن باھادا قىلىپ بېرەتتى. «تاما ـ تاما كۆل تولار» دېگەندەك، بىرقانچە ئايدىن كېيىن 600 يۈەن پۇلغا ئىگە بولدى، تويمۇ قىلىۋالدى. بىراق، ئۇنىڭ نىكاھى ئويلىغىنىدەك بولماي قالدى. ھەر قېتىم ئۆزىنى بېسۋېلىپ، ئۆي تۇتۇشقا تىرىشىپ باققان بولسىمۇ، كىشىلىك ھاياتىنىڭ ئاجايىپ قىسمەتلىرى ئۇنىڭغا پۇرسەت ۋە ئىمكان بەرمىدى. ئەتراپىدىكى خۇراپاتلىقنى ياقلايدىغان، ھەممە ئىشقا كونىچە نەزەر بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغان ئادەملەر ئارىسىدا خالىمايدىغان ئىشلارنى مەجبۇرىي قىلىشقا توغرا كەلگەن.

بۇ ئۇنى بىئارام قىلاتتى. ئۇ نېمىگىدۇر ئالدىرايتتى، بىراق ئۇنىڭ نېمىلىكى، يەنە دىسىنىڭ قانداق ئىكەنلىكى يەنىلا قاراڭغۇ ئىدى! ئۇنى ھەممىدىن بەك قىينايدىغان نەرسىمۇ مۇشۇ ئىدى... لېكىن، ئۇ يەردىكى كوت ـ كوت گەپ، بۇ يەردىكى كۆس ـ كۆس پاراڭدىن ئېچى سىقىلىپ، ئاشۇ كىشىلەرگە ئىچ ـ ئىچىدىن غەزىپى تاشاتتى، ئاچچىقى كېلەتتى. ئۇلارنىڭ ئاشۇنداق خۇيى بارلىقىنى، بۇ يەردىكى خۇراپىي مۇھىتنىڭ كىشىلەرنى ئاشۇنداق قىلىپ قويۇۋاتقىنىغا ئۆزاق يىللار بولغانلىقىنى ئەسكە ئېلىپ ئاچچىقىنى بېسۋالاتتى. ئۇ باش ئاغرىقىدىن بىر كۈن بولسىمۇ يىراق تۇرسام بولماسمۇ؟ دېگەن ئويغا كەلگەندە، بىردىنلا يېنىكلەپ قالاتتى.

ئۇ يۇرتتىن چىقىپ، بىر مەزگىل باشقا جايلارنى ئايلىنىپ كەلمەكچى بولدى. شۇ

خىيالدىن كېيىن، ئالدى ـ ئارقىسىغا قارىمايلا ئۇرۇمچى، غۇلجا، توقسۇن، تۇرپان قاتارلىق جايلاردا ساياھەت، تىجارەت بىلەن شۇغۇللاندى. ئۇ دىلى سۇ ئىچمىگەن ئانا يۇرتىغا ئىككى يىلدىن كېيىن قايتىپ كەلدى. ئايرىم كىشىلەرنىڭ خىلى پۇللۇق بولۇپ قالغانلىقىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، بۇ يەردە ھېچ نەرسە ئۆزگەرمىگەنىدى، كىشىلەر بۇرۇنقىدەكلا ئىشلەۋاتاتتى. بۇ ئىشلار ئۇنىڭ كۆزىگە سىغمايدىغان قالدى، چۈنكى ئۇ باشقا جايلاردا نۇرغۇن يېڭىلىقلارنى، ئۆزگىرىش ۋە تەرەققىياتلارنى كۆردى، كۆزى ئېچىلىپ، يۈرىكى «پۇتۇن» بولۇپ قالدى. ئۇ ئەتراپىغا قاراپ، يەنىلا ئۆزىنىڭ كونا ھۈنىرىنى قىلىشنىڭ مۇناسىپ ئىش ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. ئۇ باشقا جايلاردىن ئۆز كەسپىگە بىر بۆلەك بىلىم ۋە تەجرىبە توپلاپ يېتىلدۈرۈپ كەلگەنىدى. ئۇنىڭ ئۈچۈن مانا مۇشۇ ئىش پۇل تېپىش، يۇل تېپىشتىكى بوشلۇق، ئەۋزەللىك ۋە ئارتۇقچىلىق ئىدى. ئۇ بۇرۇنقى ئېتىدائىي رېمونتچىلىقنى كېڭەيتىپ ھارۋا ۋە ھارۋا چاقلىرىنى ئۆزى ياساش، قوراشتۇرۇش، سېتىش قاتارلىق بىر قاتار تۈرلەرگە مەركەزلەشتۈردى. 1990 ـ يىلىغا كەلگەندە ئۇ داڭق چىقاردى، كىشىلەر ئارىسىدا قۇنالغۇن ئۇستام دەپ تەرىپلەندى ۋە ئەتىۋارلاندى. خوسۇسىي ئىگىلىكىنىڭ جانلىنىشى، سىياسەتنىڭ كەڭ بولۇشى ئارقىسىدا، ئۇ دېھقانلارغا، يېزا ئىگىلىكىگە قولايلىق ھارۋا قاتارلىقلارنى تۈركۈملەپ ئىشلەپچىقاردى. 1996 ـ يىلىغا كەلگەندە ئۇنىڭ شاگىرتى بەش ـ ئالتىگە يەتتى، دەسمايىسى 20 ــ 30 مىڭ يۈەندىن، پايدىسى 10 مىڭ يۈەندىن ئاشتى.

ئۇ ئۆزىنىڭ ئەينى يىللاردىكى دېھقانلارنى ئېتىزلىقىڭ ئېغىر ئەمگەكلىرىدىن قۇتۇلدۇرۇش ھەققىدە قىلغان خىياللىرىنى ئويلاپ قالدى ۋە تەھلىل قىلىپ، يەنە بىر جەھەتتىن دەل ئاشۇ ئىش ئۇنىڭ چىقىش يولى ئۈچۈن پۈرسەت تۇغدۇرۇپ بېرىدىغان مەنبە ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ يەتتى

ئۇنىڭ تىجارەت، تاپاۋەت يولى دەل ئاشۇ ئىدى، بۇ يولنى ئۇ ھەممىدىن بەك بىلەتتى، چۈشىنەتتى. ئۇ ھەممە ئىشنى كۆرگەن، ھەممە ئىشنى قىلىپ باققان، ئېتىزدىكى ئاشۇ ئېغىر ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇجۇر ـ بۇجۇرىغچە بىلىدۇ. شۇڭا ئۇ، بۇ ئىشتا، مۇشۇ يولدا ئۇتۇق قازانماي قالمايدۇ. شۇڭا ئۇ، نەزىرىنى كىچىك ئىشتىن چوڭ ئىشقا، ئاددىي ئىشتىن مۇھىم ئىشقا قاراتمىسا بولمايتتى. ئۇ بىرقانچە ئاي تەتقىق قىلىپ، يەل چاقلىق ئېشەك ھارۋىسىنى ھەم چىداملىق، ھەم قولاي قىلىش ئۈچۈن

ئەجىر سىڭدۈردى. قايتا ـ قايتا سىناقتىن كېيىن ئۇتۇق قازاندى. 1996 ـ يىل 5ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى ئۇ ياسغان يېڭى نۇسخىدىكى ئېشەك ھارۋىلىرى يەكەن، مەكىت، مارالبېشى، پەيزاۋات، قەشقەر شەھىرى قاتارلىق جايلاردا بازارغا سېلىندى، تەننەرخى تۆۋەن، سۈپىتى ياخشى بۇ مەھسۇلاتلار دېھقانلار تەرىپىدىن قىزغىن قارشى ئېلىندى. ئۇنىڭ ھارۋىلىرى بەس ـ بەستە سېتىلىشقا، پۇل تەرەپ ـ تەرەپتىن كېلىشكە باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ئەقلىمۇ ئۇلغىيىۋاتقاندەك قىلدى.

2002 ـ يىلى كۈزدە ئۇ، چوپۇن چاقلىق ۋە سىم چاقلىق ئېشەك ھارۋىلىرىنى سېتىشتىن قىلغان يىللىق كىرىمىنى بىراقلا 30 مىڭ يۈەندىن 80 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى. ئەمما ئۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن نۇرغۇن جاپا چەكتى، شۇ يىللاردا ئۇ ھېلى ئۇ بازارغا، ھېلى بۇ بازارغا چاپاتتى، ھېلى ماتېرىيال سېتىۋالغىلى، ھېلى شاگىرتلارنىڭ تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا چاپاتتى. شۇنىڭغا يارىشا ئۇنىڭ يانچۇقى ھاردۇقى چىققۇدەك پۇلغا تولدى...

بىراق، ئۇ مەغرۇرلىنىپ كەتمىدى، كۆرەڭلىمىدى، تېخىمۇ تەمكىن بولدى، ئەجرىدىن سۆيۈنۈش بىلەن بىر چاغدا خودانىڭ بەرگىنىگە شۈكۈر قىلدى. بۇنداق چاغدا ئۇ، ئىشلىرىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنمۇ راۋاج تاپىدىغانلىقىنى، پارلاق كېلەچىكىنى يارىتالايدىغانلىقىنى خىيال قىلاتتى.

كۈنلەر ئۆتتى، ئايلار مۇ ئۆتتى. جەمئىيەتنىڭ ھەممىلا قاتلىمى خىرىس ۋە رىقابەتكە تولۇشقا باشلىدى. ئۇ ياسغان ھارۋىلارنى باشقىلار مۇ ئوخشىتىپ ياسىدى، ھەتتا ھۈنەردە ئۇستىلىق ۋە ھەيۋە كۆرسىتىپ ياسىدى. بۇ خىرىس ئۇنىڭغا ناھايىتى كۆچلۈك ۋە قاتتىق تېگىدىغاندەك قىلاتتى. «10 كۈلكىنىڭ بىر يېغىسى بار» دېگەندەك، ئۇنىڭ مەھسۇلاتلىرى ئالدىغا ماڭماي بېسىلىپ قالىدىغان، سېتىلماي قالىدىغان ھالەت بىر ـ بىرلەپ ئۇنىڭغا بېسىم پەيدا قىلىشقا باشلىدى.

2002 ـ يىلى كەچ كۈزدە، ئۇمۇ خوددى ئۇششۇك تەگكەن يوپۇرماقلاردەك بوشىشىپ كەتتى. مول ھوسۇل ئالغان دېھقانلار ئۇنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى بۇرۇنقىدەك سېتىۋالمىدى، ئۇنىڭغا مول ھوسۇل بەرمىدى، مەھسۇلاتلىرىنىڭ مۆلچەر كىرىمى كۆپۈككە ئايلاندى. شۇنچە مەھسۇلاتنىن كىرگەن كىرىم ئاران 10 نەچچە مىڭ يۈەن بولدى. كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا ساق 30 مىڭ يۈەن زىيان كۆرۈلدى. ئۇ شۇنچە تېرىكىشىپ بېقىپمۇ مادارى يەتمىدى. ئۇنىڭ ئىچى تىت ـ تىت

بولاتتى، جىلە بولاتتى، چاچقۇنلىشىپمۇ قالدى. ھەر بىمە دېگەنبىلەن تەمتىرىدى، ئازابلاندى، كېيىن ئۇ، يەنە بىر قېتىم ئۇيقۇدىن ئويغانغاندەك ئەتراپىغا قارىدى. كىشىلەر ئۇنىڭغا باشقىچە كۆزدە قاراۋاتقاندەك تۇيۇلدى. ئۇلاردىن نومۇس قىلىدى. ئۇ ئوبرازىنى، ئەڭ مۇھىمى ئۆزىنى يوقاتسا بولمايتتى، بۇنداق قىلىشقا ئۇنىڭ ۋىجدانى، غۇرۇرى يول قويمايتتى. ئويلىسا يەنە شۇ ئىشنى قىلسا بولىدىغاندەك، يەنە يول بارەك تۇيۇلاتتى. بىر تۇرۇپ رايى يېنىپ كەتكەندەك، ئۇ ئەمدى باشقا ئىش قىلمىسا بولمايدىغاندەك قىلاتتى، شۇڭا ئۇ بىرنەچچە يۈز مو يەر ئېلىپ تېرىش، باغ- ئورمان قىلىش خىيالىدىمۇ بولدى. بىراق ئۇ، بۇ ئىشتىن بۇرۇنلا زېرىكىپ كەتكەن، قايتا قول تىقسا قانداق بولار ؟ «ياق، بولدى» دەپ ئويلىدى ئۇ، «ھەر- قانداق بىر ئىشنى قىلىش ئۈچۈن پۇل بولمسا بولمايدۇ. يۇرتتىن چىقىپ كېتىپ باشقا جايدا ئوقەت قىلسامچۇ ؟!»

ئۇ شۇنداق كۆنلەرنىڭ بىرىدە ئاسفالت يول بويىغا چىقىپ يولدا ئۆزۈلمەي ئۆياقتىن بۇياققا ئۆتۈشۈپ كېتىۋاتقان ئالىي دەرىجىلىك كىچىك ئاپتومىللارغا قاراپ خىيال دەريا- ياسىغا غەرق بولدى. « ئاشۇ ئاپتوموبوللاردا ئولتۇرغانلارمۇ ئادەم، مەنمۇ ئادەمغۇ ؟ تەجرىبىتە رونىق تاپسام، تەرەققىي قىلسام بولمامدۇ ؟ مەن باشقا بىر ئىشنى قىلاي، مەن ئۆزۈمنىڭ ھۈنىرى ئەتراپىدىن چىقىپ كەتمەي، ئۇنىڭغا ماس كېلىدىغان يەنە بىر ئىشنى قىلاي، خۇدا، ماڭا نۇسرەت ئاتا قىلغىن ! ئەقىل- پاراسەت ئاتا قىلغىن!»...

بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇ ئۆز ھۈنىرىدىن سىرت بىرقانچە ئىشنى قىلىپ، دەسمال پايدىسىنى كۆرگەن بولسىمۇ، كېيىن جاپاسىنى تارتقان، شۇڭا ئۇ ئۆز - ئۆزىگە «مەن ئۆز ھۈنىرىمنى قىلمسام بولمايدىكەن» دېگەن يەكۈنگە كېلىپ بولغانىدى. ئۇ نەزدىرىنى يەنە دېھقانلار ئارىسىغا ئاغدۇردى، «راست، مەن دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش پائالىيىتىنى ئاسانلاشتۇرىدىغان خىياللارنى بۇرۇنلا قىلغان ئەمەسمۇ ؟ مەسىلەن، دېھقانلار ھازىر خامان تېپىش، دان ئايرىش، قوناق سوقۇش، گۈرۈچ ئاقلاش ماشىنىسى قاتارلىقلارغا بەكلا ئېھتىياجلىق، بۇ دەل مېنىڭ چىقىش يولۇم ئەمەسمۇ ؟» قۇناخۇن ئۇستام تۆمۈرگە جان كىرگۈزۈشتە داڭق چىقارغان ئادەم بولغاچقا، ئاشۇ خىل مەھسۇلاتلاردىن بىر - ئىككىنى سېتىۋېلىپ قۇراشتۇرسىلا، ئىككىنچى قېتىمدىن باشلاپ قايتا ئۆگىنىشنىڭ زۆرۈرىيىتى قالمايتتى. ئۇ شۇنداق قىلدى ۋە بۇ ئىشقا جىددىي تۇتۇش قىلدى. ئالدى بىلەن بازار ئوقۇشتى، بازىرى ئىنتايىن ئىنتىك

بولىدىغان بۇ خىل مەھسۇلاتلار ئىچكىرى ئۆلكىلەردىن كەلتۈرۈلىدىغان بولغاچقا، تەننەرخى يۇقىرى، سۈپىتى ناچار ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەرقايسى ناھىيىلەردىكى يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرىنى ياساش، رېمونت قىلىش شىركەت، زاۋۇتلىرى ئۆزىنى ئۆزى باقالمايدىغان قىيىن ھالغا چۈشۈپ قېلىۋاتاتتى، بۇ خىل مەھسۇلاتلارنى كىرگۈزۈش، سېتىشتا بازارنىڭ شاللىشىغا ئۇچراپ، چىقىش يولى تاپالمايدىغان قىيىن ھالغا چۈشۈپ قالغانىدى.

بۇ قۇناخۇن ئۇستام ئۇچۇن تولىمۇ ياخشى ۋە كەڭ بازار ئېچىش پۇرسىتى ئىدى. ئۇ خەق قىلغانىنى نېمىشقا قىلالمايدۇ ؟ ئاشۇنچىلىك مەھسۇلاتنىمۇ نېمىشقا ئۆزىمىز ئىشلەپ بازارغا سالالمايمىز، بىز شۇ قەدەر ئىقتىدارسىز، يارامسىز ئادەممۇ ؟

قىشتىن كېيىن باھار، باھاردىن كېيىن ياز كېلىدۇ. قۇناخۇن ئۇستام بارلىق كۈچىنى سەرپ قىلىپ، ئالدى بىلەن بانكىدىن قەرز پۇل ئالدى، ئاندىن بازار ئىچىدىن 60 كۋادرات مېتىرلىق بىر دۇكانىنى ئىجارىگە ئېلىپ 15 نەپەر ياشىنى شاگىرت لىققا، ئىشچىلىققا قوبۇل قىلىپ، يېزا ئىگىلىك ماشىنا ـ سايمانلىرىنى ياساشقا كىرىشتى. بۇ جەريانىدا ئۇ نۇرغۇن ئىشلارنى ئەتراپلىق پىلانلىدى، ئىنچىكە ھېسابات قىلدى، بازارنى ئەتراپلىق ئىگىلىدى، تېخنىكا ئۆتكىلىنى قايتا ـ قايتا ئۆزلەشتۈردى، خام ماتېرىياللارنى كىرگۈزۈش، پىششىقلاپ ئىشلەش، قۇراشتۇرۇشقىچە بولغان جەريانلارنىڭ ھەممە قاتلاملىرىنى بىرمۇبىر ماسلاشتۇردى. 2003 ـ يىل 5ـ ئايدا زاۋۇت رەسمىي ئىشقا كىرىشتى. ئۇ بىر ئايغىمۇ يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە خامان سوقۇش، دان ئايرىش ماشىنىسىدىن 10 نەچچىنى پۈتكۈزۈپ، بازارغا سېلىپ بولۇشى كېرەك ئىدى. ئىشچىلار كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلىدى ۋە دېگەن ۋاقىتتا مەھسۇلاتنى پۈتكۈزۈپ بازارغا سالدى ھەمدە مەھسۇلاتلىرى پۇختا، ئۆلچەملىك بولغاچقا، بىرقانچە كۈندىلا سېتىلىپ قولىغا پۇل كىردى، تۆمۈر ـ تەرسەككە ئايلانغان پۇل بىر ـ ئىككى ھەسسە پايدىسى بىلەن ئۇنىڭ قولىغا قايتىپ كەلدى. بۇنداق قىزغىنلىققا ئۇلاپلا ئۇ، كۈزدە قوناق، گۈرۈچ ئادالاش ماشىنىسى ئىشلەشكە كىرىشتى ۋە شۇ يىلى ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتلىرىنى سېتىپ پۇل قىلىپ بولدى. بۇ ئىككى ئىش ئۇنى تەجرىبە ۋە ئۇتۇق بىلەن تەمىن ئەتتى، ئۇ بەكلا ھاياجانلىنىپ كەتتى، روھى كۆتۈرەڭگۈ، جاسارىتى كۈچلۈك ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ، ھەر يىلى مۆلچەرلەنگەن بويىچە ئىشلەپچىقىرىش، زاكاز بويىچە سېتىشتىن ئىبارەت راۋان يولغا كى-

رىۋالدى. كارخانسى يىلدىن ـ يىلغا روناق تاپتى، پۇلى ئاۋۇدى. 2004ـ يىلى يېـ
زىنىك قوللىشى بىلەن زاۋۇت ئورنىنى 1540 كۋادرات مېتىرغا كېڭەيتتى. مەھـ
سۇلات تۇرىنى خامان سورۇش ماشىنىسى، شال ئاقلاش، بۇغداي ئېرىغداش ماشـ
ىنىسى، بۇغداي سامانلىرىنى يۇمشتىش ماشىنىسى، قوناق سوقۇش ماشىنىسى، قـول
تراكتورىنىك چاتما سايمان، كوزۇپلىرى، يەر ئاغدۇرۇش ماشىنىسى قاتارلـىق مـەھـ
سۇلاتلارغا كېڭەيتتى.

2003 ـ يىلى ئۇ مەلۇم يېزىدىكى بىر دېھقان سېتىۋالغان بۇغداي ئايرىش ماشـ
ىنىسىنىك ئەھۋالىنى ئىگىلىدى، ھېلىقى دېھقان ئۇ ياسىغان دان ئايرىش ماشىنىسىنى
9000 يۈەنگە سېتىۋالغان بولسىمۇ، بۇغداي ئايرىش بىلەن ھەقلىق شۇغۇللىنىـپ 16
مىڭ يۈەن پۇل تاپقانلىقىنى سۆزلەپ بەردى ھەمدە مەھسۇلاتنىڭ شۇنداق پـۇختـا،
سۈپەتلىك ئىكەنلىكىنى، يەنە بىر قانچە يىل ئىشلەتسىمۇ مەسىلە چىقمايدىغانلىقـىنـى
سۆزلەپ بەردى. قۇناخۇن ئۇستام يازدا بۇغداي ئادالاش خامانلىرىنى، قىشتا قـونـاق
سوقۇش خامانلىرىنى ئارىلاپ، ئۆزىنىڭ مەھسۇلاتلىرى ھەققىدە ۋە بۇ مەھسۇلاتنىڭ
كاشىلا ـ يېتەرسىزلىكلىرى ھەققىدە پىكىر ئالدى. نۇرغۇن دېھقانلار ئـۇنـىـڭ مـۇـ
شۇنداق بىر ياخشى مەھسۇلاتنى ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆزلىرىنىڭ شۇنچە ئېغىر قىيىـنـ
چىلىقىنى ئاسانلاشتۇرغانلىقىنى ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ماختىدى، ئۇنى قېتـىـق،
قوغۇن ـ تاۋۇز، ياخشى تائاملار بىلەن مېھمان قىلدى، ھەتتا بىر دېھقان ئوغلاق ئۆلـ
تۇرۇپ مېھمان قىلدى. چۈنكى، ئۇ دېھقان ئىككى يىلدا قۇناخۇن ئۇستامنـىـڭ تـۆت
خىل مەھسۇلاتىنى سېتىۋېلىپ، 70 مىڭ يۈەن پايدا ئالغانىدى.

تەكشۈرۈش جەريانىدا، ئۇ ھەر يىلى يېڭى ئۆزگەرتىلىرنى كىرگۈزۈپ، قەشقەر
دېھقانلىرىنىڭ تۇپراق، شەرت ـ شارائىت ئالاھىدىلىكىگە ماسلاشتۇرۇپ، شۇ خىل
مەھسۇلاتلارنىڭ يەكەن، مارالبېشى، يېڭىشەھەر، پەزاۋات، يوپۇرغا، مەكىت قاتارلىق
جايلاردىكى بازىرىنى كەڭ ئاچتى. ئۇ رىقابەتتە يىلدىن ـ يىلغا ئۇتۇپ چىقتى. مـەھـ
سۇلاتلاردا مەسىلە كۆرۈلگەن ھامان رېمونت قىلىپ، ئەسلىگە كەلتۈرۈپ بەردى.

ئىنسان تەبىئىيتىدە نۇرغۇن نەرسىلەر كۆمۈلۈپ ياتىدۇ، ئۇنى ھەرقانـداق ئـادەم
دەمال بايقاپ كېتەلمەيدۇ، ئۆزىنىڭ ئىقتىدارلىق ئىكەنلىكىنمۇ ئادەم دەمال سەزمـەيـدۇ،
ئاشۇ ئىقتىدارلارنى جەمئىيەت بىلەن كىشىلىك تۇرمۇشتىكى مەلۇم سەۋەبلەر ئاچـىـدۇ.
تەرەققىي قىلىش پۇرسىتى بېرىدۇ، بۇ خىل نامايان قىلىنغان قابىلىيەت يەنە باشقا قابـ

لىيەتلەرنى، ئىقتىدارلارنى ئاچىدۇ ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشقا ئاساس سالىدۇ.

قۇناخۇن ئۇستاموۇ كېيىن ھېس قىلدىكى، ئادەم تولىمۇ ئەقىللىق، جانلىق مەۋجۇدات بولۇپ، ئەقلىنى جارى قىلدۇرۇشتا ئالدى بىلەن ئەخمەق، بىپەرۋا ئىكەن. شۇ ۋەجدىن، بىر قىسىملار ئەقلىنى بالدۇر ئىشقا سېلىپ، ئىقتىدار يېتىلدۇرۇپ، ئۇتۇق قازىنالايدىكەن، يەنە بەزىلەر ئەقلىنى ئىقتىدارغا ئايلاندۇرالماي، ئىقتىدارلىقلار ئۇچۇن قۇربان بېرىدىكەن.

مۇشۇ بىرقانچە يىلدىن بۇيان، قۇناخۇن ئۇستام ئىقتىدار يېتىلدۇردى. ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىكى ئېھتىياجىدىن ئۆزىنىڭ ئىقتىدارىنى نامايان قىلىش پۇرستى يارىتتى. مەيلى كىم بولسۇن، قايسى ئىشنى قىلسۇن، ئۇنىڭ ئەتراپىدا مۇناسىپ يوچۇق، مۇناسىپ بوشلۇق بولىدۇ. بۇ دەل ئاشۇ ئادەملەر ئىقتىدار يارىتىدىغان، ئەقلىنى ئىشقا سېلىشقا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىدىغان سەھنە.

ئۇ زاۋۇت قۇرغاندىن كېيىن، ئېغىر مەسئۇلىيەت ئۇنىڭ زىممىسىگە يۈكلەندى، ئىشمۇ شۇنداق كۆپ ئىدى. بىر كۈندە نەچچە تۈرلۈك ئىش ئۇلىشىپ كېلەتتى، ھېلى زاۋۇتنىڭ ئۇسكۇنىلىرى بۇزۇلاتتى، ھېلى ئۇسكۇنىلەر ماس كەلمەي قالاتتى، ھېلى زاپچاسلار كەملەيتتى، ماتېرىيال يېتىشمەيتتى، بىر خىل مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىشقا ئادەتتە 105 خىل زاپچاس، ماتېرىيال سېتىۋالاتتى، ئۇنى كىرگۈزۈشى، ياسىشى، سېتىشى كېرەك ئىدى. شۇڭا، بىرنەچچە ئايغىچە ئۇ ئاشۇ زاپچاسلارنى تەييارلايتتى، ياسايتتى ۋە ياساتتۇرۇپ كېلەتتى. ئاز- ئازدىن قۇراشتۇرۇپ، تەكشۈرۈپ، سىناقتىن ئۆتكۈزەتتى. بۇ ئارىلىقتىكى جەريانلار، ئۆتكەللەر بەك كۆپ ئىدى. شۇڭا ئۇ، ئىشچىلارنى ھەرقايسى ئىش تۈرلىرى بويىچە ئايرىپ، بىرىنىڭ ئىشى ئالدىراش، بىرى بىكار تۇرۇپ قالمىغان ھالەتكە ئۇنۇملۈك تاقابىل تۇردى. ھەر بىر ئىش تۈرىنىڭ مىقدارى، سۈپىتى، سانى، ۋاقتى بولۇش، كىم قايسى ئىشقا مەسئۇل بولسا شۇ كىشى باشتىن - ئاخىر مەسئۇل بولۇش، تۈزۈم بىلەن ئىش ھەققىنى بىرلەشتۈرۈش ئومۇميۈزلۈك ئىشقا ئېشىپ، مۇنتىزىم بولۇش تەدرىجي كاپالەتكە ئىگە بولدى.

2003 - يىلىدىن بۇيان، قۇناخۇن ئۇستام زاۋۇتقا ئىزچىل ئادەم تولۇقلاپ، تېخنىكا سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشنى تېزلەتتى، تولۇق ئوتتۇرا مەدەنىيەت سەۋىيىسى بار، ئىش كۈتۈپ تۇرغان 30 نەپەر دېھقان ياشنى ئىشقا قويۇپ، ئۇلارنىڭ ئىش ھەققىنى تولۇق، ۋاقتىدا بېرىشنى ئىشقا ئاشۇردى. ئۇلارنىڭ قىينچىلىق ۋە ھاجەت-

لىرىنى كۆچىنىڭ باشچە ياردەم بېرىپ تۇگەتتى. يۇقىرىقى ئىشلار تۈپەيلىدىن ئۇ-نىڭغا ئېغىر مەسئۇلىيەت يۈكلىنىپ قالدى. بۇ خىل مەسئۇلىيەت قۇناخۇن ئۇستامدا جۇرئەت ۋە تەققازالىق پەيدا قىلدى. مەجبۇرىيەت قانچىكى كۆچلۈك بولسا ئىش-لەش، ئىنتىلىش، تەتقىق قىلىش، يېڭىلىق يارىتىش كۆچى شۇنچىلىك جانلىق بو-لىدۇ. ئىنسان ھەر تۈرلۈك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ قۇربانى، شۇ ۋەجدىن ئۇ كۆرەش قە-لىدۇ، بولۇپمۇ ئۇ، ئۆزىنىڭ ئەڭ ياخشى تۇرمۇش پاراغىتى، بەختىيار ياشىشى ئۈچۈن كۆرەش قىلغۇچى ۋە قۇربان بەرگۈچى، قۇربان بېرىش بەدىلىگە ئېرىشكۈچى ھې-سابلىنىدۇ. "مانا ھازىر قۇناخۇن ئۇستام بىرقەدەر مۇكەممەل بولغان ئۇسكۇنە ـ ئەس-لىھەلىرى، تولۇق ھەم يۇرۇشلەشكەن زاۋۇت، سېخ، ئامبارلىرى، ئۇسكۇنىلەرنى قۇراشتۇرۇش مەيدانىغا ئوخشاش ئەسلىھەلىرى، كىچىك ماشىنىسى، 250 مىڭ يۈەنلىك مۇقىم مۇلكى، 500 مىڭ يۈەنلىك ئايلانما مەبلىغى، زامانغا لايىق بىر يۈ-رۇش زېمىنلىق ئۆيى بار خوجايىنغا ئايلاندى.

2001 ـ يىلىدىن بۇيان، ئۇنىڭ زاۋۇتىدا ئىشلەپچىقىرىلغان بۇغداي ئېرىغداش ماشىنىسىنىڭ سانى 500 گە، قوناق سوقۇش ماشىنىسىنىڭ سانى 120 گە، پاخال ئېـ زىش ماشىنىسىنىڭ سانى 200 گە، شال ئاقلاش ماشىنىسىنىڭ سانى 100 گە يەتتى.

قۇناخۇن ئۇستام ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتلىرىنى سېتىپ قولدىن چىقارغاندىن كېيىنلا، مۇئاملىدارلار ئارخىپى تۇرغۇزۇپ، سېتىۋالغۇچىلارنىڭ ئادرېسى بويىچە ئىز قوغلاپ تەكشۈرۈپ، مەھسۇلاتلارنىڭ ئىشلەش ئەھۋالى، چىدامچانلىقى، ئۇنۇمى قاتارلىقلار ھەققىدە ماتېرىيال توپلىدى، خېرىدارلاردىن پىكىر ئالدى ۋە خالىس مەسلىھەت بەردى، شۇنداقلا دۆلەتكە ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ 80 مىڭ يۈەن ئەتـرا-پىدا باج ۋە باشقۇرۇش ھەققى تاپشۇردى. نامرات ئائىلىلەرگە ھەم مائارىپنى قوللاش-قا ھالقىلىق پەيتلەردە 8000 يۈەن قىممىتىدە نەق پۇل، كىيىم - كېچەك، ئاشلىق ياردەم قىلدى.

ئۇ ئىشلەپچىقارغان يېڭا ئىگىلىك ماشىنىلىرى يەكەن ناھىيىلىك ۋە قەشقەر ۋىلا-يەتلىك يېڭا ئىگىلىك ماشىنىلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى، سۈپەت - تېخنىكا نازا-رەتچىلىكى ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلار تەرىپىدىن قەرەللىك ھالدا تەكشۈرۈلۈپ، بۇ ئورۇنلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشقا رۇخسەت قىلىش ئىجازەتنامىسى ۋە لايىقەتلىك گۇۋاھنامىسىغا ئېرىشتى.

قۇناخۇن ئۇستام 2000ـ يىلىدىن بۇيان، كەڭ دېھقانـ چارۋىچىلار تەرىپىدىن نۇرغۇن رەھمەت خەتلىرىنى تاپشۇرۇپ ئالدى. ۋىلايەت، ناھىيە، يېزا ۋە مۇناسىۋەتلىك تارماقلار تەرىپىدىن «تۆھپىكار پۇقراۋى كارخانىچى»، «مائارىپنى قوللاشتىكى ئىلغار شەخس»، «نامراتلارنى يۆلەشتىكى ئۈلگە»، «ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش ماھىرى» بولۇپ مۇكاپاتلاندى ۋە شۇ خىل ناملار بىلەن نامى ئاتىلىپ رىغبەتلەندۈرۈلدى.

4

قۇناخۇن ئۇستام ئۆز كەسپىمدە كامالەتكە يەتتىم دەپ قارىمايتتى، ئۇنىڭ قەلبىـ دە ھامان خىرىس مەۋجۇت، ئۇ باشقىلارنىڭ شاللىۋېتىشى، باشقىلارنىڭ ئۇنىڭ ئېـ شىغا توپا سېلىشىنى خالىمايتتى، شۇنداق كۆنلەرنىڭ كېلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىـ سىمۇ، ھازىرغىچە ئۇنى ئۆزىدىن يىراقتا ھېس قىلاتتى، بۇ ناھايىتى چوڭ ئۈمىد ۋە ئىزدىنىشنىڭ كۈچىدىن پەيدا بولغان تۈيغۇ بولسىمۇ، ئىشنىڭ ئۇنداق ئاسان، راۋان بولۇپ كېتىشى ناتايىن ئىدى. كىم بولسۇن ئۆزىگە كېلىش ئالدىدا تۇرغان ھەرـ قانداق ئىشتىن ئۆزى ھەزەر ئەيلىشى، ئالدىنى ئېلىپ خىرىسنى توسۇشى، تۈگىتىشى ۋە رىقابەتتە ئۇتۇپ چىقىپ، بازاردا پۈت تىرەپ تۇرۇشى كېرەك ئىدى. ھازىرقى زامانداىكى ئۇچقاندەك راۋاجلانغان تەرەققىيات تۈپەيلىدىن، ھەر كۈنى بولۇۋاتقان ئىختىرا، ئىجادىيەتلەر دۇنياسىدا ئاز ـ تولا ئۈمىدگە ئىشىنىپ قالسا ياكى بولمىسا بىخۇدلىشىپ قانائەت ھاسىل قىلىپ قالسا بولمايتتى، ئەگەر ئىش شۇنداق بولسا ئۇ خىرىسقا، رىقابەتكە تاقابىل تۇرالمايتتى، ۋەيران بولمىغان ئەھۋالدىمۇ پالەچ ھالغا چۈشۈپ قالاتتى، بۇنداق ھالەت ئۇنىڭ نەزىرىدە يەر يۈزىدە ئايىنىغان ئوت ـ چۆپكە ئوخشاش بولۇپ قالاتتى. بۇنداق ئوت ـ چۆپنى كىم خالاپ دەسسىسە، كىم خالاپ يۇلۇۋەتسە بولاتتى. ئۇ چاغدا ئۇنىڭدا نېمە قىممەت، مەۋجۇتلۇقمۇ نە ھاجەت! شۇڭا، ئۇنىڭ يۈرىكى بۇ ئىشتا سۇ بولۇپ كېلىۋاتقانغا خېلى يىللار بولۇپ قالغانىدى، بىراق ئۇنى ئۈمىدلەندۈرىدىغان نۇرغۇن نەرسىلەر بار ئىدى. ئۇنىڭ كارخانىسىدا تۇرمۇـ شىنى قامداۋاتقان 30 نەچچە ئادەمنىڭ خاتىرجەم تىرىكچىلىكى مەۋجۇت، ئۇلار بۇ يەردىن ئېلىۋاتقان تەمىناتىدىن سۆيۈنۈپ، ئۇنىڭغا بارىكاللا يانداۋۇپ، ئۇنىڭ روـ ھىنى كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ؛ ھەرقايسى يېزا ـ بازارلاردىكى دېھقانلار ئۇنىڭ مەھسۇلاتـ

لىرىنى سېتىۋېلىپ، ئىشلىرىنى ئاسان قىلغان، ئۇنىڭ مەھسۇلاتلىرى ئارقىلىق نۇر-غۇن پۇل تاپقان كىشىلەر ئۇنىڭغا رەھمەت ـ ھەشقاللا بىلەن مەدەت بېرىدۇ؛ ھەر يى-لى ئېلىپ بېرىلىۋاتقان پەن ـ تېخنىكىنى كېڭەيتىش، يېڭى تۈر ـ سورتلارنى كىرگۈزۈش قۇرۇلۇشى، نوپۇسنىڭ كۆپىيىشى ۋە تېرىلغۇ يەر كۆلىمىنىڭ كېڭەيتى-لىشى قاتارلىق پايدىلىق ئامىللار ئۇنىڭغا زۆرۈر ئېھتىياجنى ھېس قىلدۇرىدۇ ۋە ئىل-ھام بېرىدۇ؛ ئۇنىڭغا ئۆز مەھسۇلاتلىرىنى تۈركۈملەپ ئىشلەپچىقىرىش قىزغىنلىقى ئاتا قىلىدۇ. مەبلەغ سېلىشقا قىزىققان كىشىلەر، بىرلىشىپ مەبلەغ سېلىشقا نىيەت قىلغان كىشىلەر ئۇنىڭغا تەرەققىيات پۈرسىتى يارىتىشقا قول - قانات پەيدا قىلىپ تۇرىدۇ؛ ھازىر ئۇنى ھەممە تەرەپتىن جەسۇر قىلغان بىرقانچە يىللىق تەجرىبە - ساۋاق، ئارتۇقچىلىق بار. بۇ ئۇنىڭ يۈرىكىنى پۈتۈن، قورقماس قىلىپ تۇرىدۇ، ھەر يىلى ئالغان پايدىسى ۋە بۇ پايدىدىن ھاسىل بولغان جۇغلانما، مۇقىم مۇلۇك قىممىتى ئۇنى ھەر تەرەپتىن ھاياتىي كۈچكە ئىگە قىلىپ تۇرىدۇ.

بىراق، بۇ مەسىلىنىڭ تۈگۈنى ھەممە ئىشنى ھەل قىلىشنىڭ ئاساسىمۇ ئەمەس، ئۇ پەقەت ئۇنىڭ ئىگىلىك تىكلەش يولىدىكى توسالغۇ، رىقابەت، خىرىس دولقۇنىدا مەلۇم ۋاقىت پۈت تىرەپ تۇرۇشقا كارغا كېلىدىغان ئاساس. ئۇ تېگىدىن ئالغاندا تۈپ ئاساس ۋە ماھايەت ئەمەس. ئۇ بۇلارنى چۈشىنىپ يەتكەندە بىردىنلا جىددىي-لىشىپ قالدى. مەھسۇلاتلىرىدا كۆزىر ھاسىل قىلىشى، سۈپەت ۋە ئۇنۇمدە بەلگىلىك يۇقىرى سەۋىيە، يۇقىرى تېخنىكا يارىتىشى كېرەك ئىدى. باشقىلار يېڭىلاپ يارا-ماقچى بولغان نەرسىلەرنى ئۇ ئالدىن پىلانلاپ، ئالدىن قول سېلىپ قىلىشى، يارىتى-شى كېرەك ئىدى. مانا مۇشۇ نەرسىلا ئۇنىڭ بارلىق ئىگىلىكىنى ۋە كەسىپي پائالى-يىتىنىڭ ھەقىقىتىنى، ھەقىقىي ماھارىتى ۋە ئاساسىنى يارىتىپ بېرەلەيتتى. ئۇ بۇ ئىش ئۈچۈن باش قاتۇرمىسا بولمايتتى، بۇ ئۇنىڭ چىقىش يولى ۋە كېلەچەكتىكى بەخت يولى ئىدى، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئەترابىدىكى تۈرمۇش يولىنى تېپىۋاتقان ئاشۇ كىشىلەرنىڭمۇ بەختى ۋە تۈرمۇشتىكى چىقىش يولى ئىدى. ئۇ بۇنى تولۇق ۋە چوڭ-قۇر تونۇغاندا، غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغانغاندەك تۇيغۇغا كېلىپ قالدى. كېيىن ئۇ، بۇ ئىش ئۈچۈن ھاياجانلاندى، ئاندىن قورقۇپ قالدى، چۆچۈدى، قانداق قىلىش كېرەك ؟ قولىدا بار مۇلكى ۋە بايلىقى بىلەن ئۆزىنى ئويلىسا بولارمۇ ؟ ئۆزىنى قامداپ چىرايلىق، خاتىرجەم ياشىسا بولامدۇ ؟ ئۇ ئويلىنىپ قالدى، راستىنى دېسە، ئۇ ئەمە-

دى باشقا يېنكرەك ئىش قىلسمۇ كۆنلىرى ئوبدان ئۆتەتتى. لېكىن، ئەڭ ياخشىسى ئۇ ئۆزىنىڭ ئىشنى، ئۆزىنىڭ كەسپىنى قىلسا ئىشىنىڭ ئېپىمۇ، ئىشىنىڭ يولىمۇ شۇ، ئۆزى ئۈچۈن بۇ ئەڭ مۇناسىپ ئىش. باشقا ئىشتىكى ھەممە پايدىسى پەقەت ۋاقىتلىق، شۇڭا ئۇ مەڭگۈ راۋان بولۇپ كېتىشى ناتايىن. ئۇ ھەر تەرەپتىكى ئىشلارنى ئويلاندى. پاختا تىجارىتىدىن توختاپ قالغۇسى بولمىسمۇ، ئاقىۋىتىنىڭ ھەقىقەتەن ۋاقتىلىق خىيال ئىكەنلىكى، ھەقىقىي ھېسسىيات ۋە نىشان ئەمەسلىكىنى سەزدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ، روھلىنىپ، جانلىنىپ كەتتى، سەۋەبى ئۇ يەنە ئەتراپىغا قارىدى، قۇناخۇن ئۇستام راستتىنلا كىچىك، ئاددىي ئادەم ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى، ئۇ قىلمۇاتقان ئىش كىچىك ئىش ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ قولىدا نۇرغۇن مۇقىم مۇلۈك بار، ئۇنىڭ قولىدا خېلى كۆپ پۇل بار، ئۇنىڭ ئالدىدا نۇرغۇن ئادەم بار. ئۇنىڭ ئەتراپىدا نۇرغۇن كەسىپ ئەھلى بار، ئۇنىڭ قەلبىدە خېلى ۋايىغا يەتكەن كەسىپىي پارا-سەت ۋە دىت، ساپا بار. شۇڭا ئۇ، نېمىشقا يېنىۋالغۇدەك، تۇرۇۋالغۇدەك، بەخىرامان ياشىغۇدەك!؟ بەخىرامان ياشاش ئۈزاق ئۆمۈر كۆرۈشتىن، بەختلىك بولۇشتىن دېرەك بەرمەيدىغۇ؟ ئادەمىيلىك سالاپەتنى، كىشىلىك ھاياتنى قەدىرلەشتىن دېرەك بەرمەيدىغۇ؟ ئۆزى ئۈچۈنلا بەختلىك ياشاش ھاياتلىقتىكى ئىنسانىي بۇرچىنى ئادا قىلغانلىقتىن دېرەك بەرمەيدىغۇ؟ ئۆزىگە خىرىس قىلغان، رىقابەت ئېلان قىلغان ئادەملەرمۇ ئۆزىگە ئوخشاش ئادەم. دۇنيادا ئاجايىپ ـ غارايىپ سېھرىي كۈچكە ئىگە ئادەم مەۋجۇت ئەمەس، نېمىشقا باشقىلار قىلغان ئىشنى ئۇ قىلالمىغۇدەك؟ باشقىلارنىڭ ئالدىدا ماڭالمىغۇدەك؟!

كەسىپىي قىزغىنلىق، پاراسىتىدىكى دىت ۋە ۋۇجۇدىدىكى قەتئىيلىك ئۇنى ھەممە خىيالدىن غالىب قىلدى. ئۇ قەتئىي نىيەتكە كېلىپ، بارلىق ئەندىشە ۋە قورقۇنچنى چۆرۈپ تاشلىدى. قەلبىدە زاھىر بولغان بۇ ئۇقۇمدىن قايتىدىن غەيرەتكە كەلدى. مەھسۇلاتلىرىنى ساتقان جايلاردىكى كىشىلەرنىڭ رىغبەتلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى، تېرىلغۇ يەرلەر ۋە ھەرقايسى ناھىيە، شەھەرلەردىكى ئۆزى ئىشلەپچىقىرىپ ساتقان مەھسۇلاتلارنىڭ ئومۇملىشىش ئەھۋالىنى، باشقا جايلارنىڭ شۇ خىل مەھسۇلاتلىرى كەلتۈرۈۋاتقان ئەكس تەسىرلەرنى ئويلىدى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ نۇرغۇن يۈزەكى قاراشلىرى ئىچكىرى ئۆلكىلەرنى كۆرۈپ كەلگەندىن كېيىنكى ھېسسىياتى، يەكۈنى بىلەن چوڭقۇرلىشىپ، مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىشتا قەلبىنى غۇۋالاشتۇرۇپ

قويغان توسقۇنلۇقلارنى بىراقلا سۈپۈرۈپ تاشلىغاندى، ئۇ ئۆزىنى شۇنداق يېنىك، تېتىك، مەغرۇر ھېس قىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ھەقىقەتەن چوڭ ئىش قىلغانلىقىنى، خېلى- خېلى ئىشلارنى قىلىش قولىدىن كېلىدىغانلىقىنى قايتىدىن تونۇپ يەتتى. شۇ- نى ئەسكەرتىپ ئۆتۈش زۆرۈركى، ھەر ئادەم ئۇچۇن ھاياتتا يول تاپماق قىيىن ئە- مەس. ئەمما، كىشىلىك تۇرمۇشتا ھەقىقىي چىقىش يولى تېپىش ئاسان ئەمەس، ئا- دەم پەقەت ئۆزى ئەتراپىدىن، ئۆز كەسپىدىن چىقىش يولى تاپالمىغاندىلا، ئاندىن ھە- قىقىي بەختىيولى تاپقان ھېسابلىنىدۇ. بۇ يەردە بىر نەرسىنى ئەسكەرتىپ ئۆتۈش زۆرۈر: قۇناخۇن ئۇستام ئۇزاق يىللاردىن بۇيان ئۆز يولىدىن تايمىدى، تاپقانلىكى پۇلىنى ئۆز كەسپىنىڭ تەرەققىياتى ۋە شۇ كەسپىنىڭ يېڭىلىقىنى يارىتىش ئۈچۇنلا سەرپ قىلدى. بىزنىڭ چىقىش يولى تاپقان، پۇل تاپقان نۇرغۇن كىشىلىرىمىزگە ئوخشىمايدىغان ئارتۇقچىلىقى مانا مۇشۇ يەردە.

قۇناخۇن ئۇستام ئېچكىرى ئۆلكىلەردىن يېڭا ئىگىلىك ماشىنا- سايمانلىرى ئىشلەپچىقىرىدىغان كارخانىلارنىڭ نۇرغۇن تەشۋىقات ماتېرىيالى ۋە بىر قىسىم ئەۋ- رىشكىلىرىنى ئېلىپ كەلگەنىدى. ئەۋرىشكىلەردىكى نۇرغۇن نەرسىلەر ئەمەلىيەتتە كۆرگەن مەھسۇلاتلارغا سېلىشتۇرغاندا نەچچە ھەسسە ئۇستۇنلۇككە ئىگە بولۇپ، سۈپەت ۋە كۆرۈمەللىكتە ئالاھىدە ئىدى. بىراق، نۇرغۇن كىشىلەر ئاشۇ تەشۋىقات ماتېرىيالىدىكى مەزمۇنلارنى ئېتىراپ قىلىشىدۇ. كىشىلەر ساددا نەرسىلەرگە قارىغاندا رەڭدار نەرسىگە، رەڭ ـ بوياقلا بەكرەك ئېتىبار بېرىدۇ.

ئۇ ئۆزى ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتلارنىڭ تەشۋىقات ماتېرىيالى، ئېلان خاراك- تېرىنى ئالغان كىتابىنى ئىشلەپ باقماقچى بولدى. ئۇ قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتىدىكى مەخمۇتجان تۇردىنى ئىزدەپ بېرىپ، مەھسۇلاتلىرىغا قارىتا لايىھە قويۇپ، ئىككى پارچە رەسىملىك كىتاب ئىشلىدى. دېگەندەك، كىتابتىكى مەزمۇن ۋە كۆرۈنۈشلەر- مەھسۇلاتلار ھەقىقىي ھۇنەرۋەننىڭ قولىدا ئاجايىپ يالتىرىدى. مەھسۇلاتلىرىغا قا- رىغاندا تەشۋىقات كىتابىدىكى مەھسۇلاتلار بىرنەچچە ھەسسە يۇقىرى سەۋىيىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپتى. رەسسام كىتابچىنى قۇناخۇن ئۇستام ئويلىغاندىنمۇ نەچچە ھەسسە سۈپەتلىك، ئۆلچەملىك ئىشلەپچىقاردى. قۇناخۇن ئۇستام بەك سۆيۈندى، ھايا- جانلاندى. ئۆزى ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتنىڭ شۇ قەدەر ئېسىللىقىنى، سۈپەتلىك مەھسۇلات ئىكەنلىكىنى تۇنجى قېتىم چوڭقۇر تونۇپ يەتكەندەك بولدى. ئۇنىڭ

مەھسۇلات تونۇشتۇرۇش كىتابچىسى تەرەپ ـ تەرەپكە تارقىتىلدى،

ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇنىڭغا نەزىرى ئاغدۇرۇلدى ۋە ناھىيىلىك يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى شىركىتىنى 40 يىللىق ھۆددىگە ئېلىشنى ھاۋالە قىلدى. بىراق، ئۇ ئاددىي بىر دېھقان ئىدى، ئەمدى قانداق قىلغان تۇرۇك! كىم نېمە دېسۇن، ئۇنىڭ يۈرىكىدىكى يالقۇننى تىل بىلەن ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمايتتى. ئاشۇ يالقۇن ئۇنىڭ قەلبىنى دولقۇنلۇق قايناملاردا يۇياتتى، ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىن ئىزدىگەن ۋە ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىن ئاچقان كىشىلىك ھايات يولىدا ئۇنىڭ ھېسسىياتى ئۇنى تېخىمۇ مەزمۇت، جانلىق ئالغا بېسىشقا يېتەكلەيتتى. ئەمدى ئۇنىڭدا ئۆز ئىشىغا نىسبەتەن قورقايدىغان يۈرەك، ئارقىسىغا يانمايدىغان ئىرادە كەمىرى، بېرىلىپ تەتقىق قىلىدىغان پاراسەت، كەڭ ئېچىلغان ئىستىقبال يولى باردەك قىلاتتى. زىممىسىگە يۈكلەنگەن مەسئۇلىيەت ئۇنى بەختە يولىغا يېتەكلەيتتى. ئاشۇ نەرسىلەر ئۇنى ھەر زامان ئىنتىلىشكە، ئۇتۇققا دالالەت قىلاتتى. شۇڭا ئۇ، 80 نەچچە نەپەر ئىشچى ـ خىزمەتچىسى بار، ۋەيران بولۇپ تاقىلىپ قالغان يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى شىركىتىنى قوشۇۋېلىشتا ئۆزىنى چەتكە ئالمايتتى. ئۇ راستىنلا ئاشۇ شىركەتنى قوشۇۋالالارمۇ ؟ قوشۇۋالدۇ! تەقدىرى قانداق بولار ؟ تەقدىرى چوقۇم ياخشى، ئىستىقبالى پارلاق بولىدۇ! چۈنكى، ئۇ ئۆز كەسپىنىڭ ھەقىقىي سەردارى، ھەربىر ئىشنى جاي ـ جايىدا قىلىشنى بىلىدۇ، قايسى يول بىلەن ماڭسا ئۇتۇق قازىنىشنى، قايسى ئىشتا مەغلۇپ بولسا ئۇنى قايسى ئۇسسۇل بىلەن ئۇتۇققا ئىگە قىلىشنى بىلىدۇ، كەسپىدىكى بوشلۇق بىلەن يېتەرسىزلىكنى تولدۇرۇشنى، ئۇنۇم بىلەن ئۇتۇقنى قانداق قازىنىشنى تولۇقى بىلەن چۈشىدۇ.

2005ـ يىل 6ـ ئاي، قەشقەر

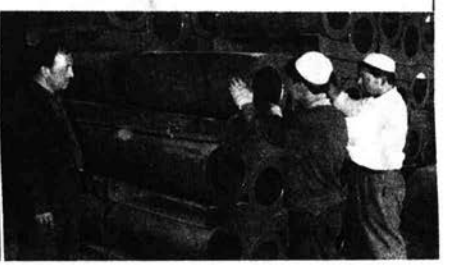
قۇربان مۇھەممەتنىڭ پائالىيەتلىرىدىن كۆرۈنۈشلەر

0998—8950688, 13899102612

ئىشەنچ جوقتىسى

تەجربىسى بار بىلىملىك كىشىلەر باشقىلارنى ئىشەنچلىك بولۇشقا ۋە بىرەر ئىشنى قىلىشتا ئىشەنچ تۇرغۇزۇشقا دەۋەت قىلىدۇ. بۇ ھەيران قالىدىغان ئىشمۇ، سەل قارىسا بولىدىغان ئىشمۇ ئەمەس.

كىشىلىك ھاياتىنىڭ يولى بەكمۇ ئەگرى- توقاي، شۇڭا بىرەر ئىشنى قىلىش ۋە بىرەر ئۇتۇق قازىنىش ئاسان ئەمەس. مەيلى كىم بولسۇن نەتىجە قازىنىمەن دەيدىكەن، روھىي ۋە ماددىي جەھەتتىكى ۋاستىنىڭ ياردىمىگە تايىنىشى كېرەك. روھ ئادەمنى پەرۋاز قىلدۇرىدۇ؛ ئىشەنچ ئادەمنى جانلاندۇرىدۇ؛ پاراسەت ئادەمنى ھاياتىي كۆچكە ئىگە قىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئادەم نۇرغۇن نەرسىگە قادىر مۆجىزە ئىگىسى بولالايدۇ.

ئەمما، ھەر قانداق ئادەمنىڭ ھەممىلا ئىشنى بىر پۈتۈن قاملاشتۇرۇپ كېتەلىشى ناتايىن، چۈنكى قادىر بولۇش بىلەن قاملاشتۇرۇپ ئىش قىلىشنىڭ خىلى چوڭ پەرقى بار. بىرەر ئىشنى قاملاشتۇرۇپ قىلىش بىر خىل سەنئەت؛ جايىدا قىلىش بولسا بىر خىل ماھارەت؛ نەتىجە يارىتىش بىر خىل پاراسەت. بۇ ئۈچ نەرسە ئادەمنى ھايۋاندىن، ھايۋاننى ئادەمدىن ئايرىپ تۇرىدۇ.

ئىشەنچ ئۆزىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش، بويسۇندۇرۇش، ئۆزىنى ۋە ئۆز گىلەرنى بىلىش، چۈشىنىشتىن بارلىققا كېلىدۇ. بىرنەرسە ناھايىتى ئېنىقكى، ئادەم ئۈچۈن ئەقلىلىسى روھ، ئىشەنچ، پاراسەت بولۇشى كېرەك. ياشاشنىڭ ئۆزى بىر جەڭ، ئۇ ئىزدىنىش، كۆرەش قىلىش بىلەن ئۆزىنى يارىتىدۇ. ئەمما، نۇرغۇن كىشىلەر ئىزدىنىش يولىدا ئوڭايلا قىلىۋاتقان ئىشدىكى بېسىم، قىينىچىلىق، روھسىزلىققا باش ئېگىپ مەغلۇپ بولىدۇ، بۇ دەل ئىشەنچنىڭ كەملىكى ۋە پىشمغانلىقىدىن بولىدۇ؛ كىمنىڭ نېمىنى قولغا كەلتۈرۈشى، نېمىنى يوقىتىپ قويۇشى ۋە نېمىدىن ۋاز كېچىشى شۇ كىشىنىڭ ئىشەنچ كەمىرىنىڭ قانداقلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك. مۇۋەپپەقىيەت جان تىكىپ ئىلىشىپ ۋە كۆچلۈك ئىشەنچ تۇرغۇزۇپ، غۇرۇر ۋە پاراسەت بىلەن بارلىقنى ئاتىغاندىلا قولغا كېلىدۇ.

ئىشەنچ - ئادەمدىكى مۇتلەق ھوقۇق، ئىشەنچ ـــ ئادەمدىكى ئەڭ ئەركىن كۆچ؛ ئۇنى ئىشلىتىشنى بىلمىسە، كارامىتىدىن ھۇزۇر ئېلىشقا ماھىر بولالمىسا، ئۇ مەڭگۈ ئۆزىنىڭ قىممىتىنى يارىتالمايدۇ، ئۆزىنى يوقىتىدۇ ۋە ھاياتىنىڭ لەززىتىنى تېتىيالمايدۇ!

تىلسۇزاقتىكى سەرگەردە

مۇقەددىمە

گاھىدا تاسادىپىي ئۇچرىشىشمۇ ئادەمدە ئۇنتۇلغۇسىز ئەستىلىكلەرنى قالدۇرىدۇ. بۇنداق ئۇچرىشىش ئۆزىنىڭ ئاددىيلىقى بىلەن نۇرغۇن نەرسىلەرنى دەمال ئەكس ئەتتۇرۇپ بېرەلمىسمۇ، كېيىنكى كۈنلەردە ، بەلكىم ئۇ تولىمۇ مۇھىم ئىشلارنىڭ ياد-نامىسىنى ئەسكە سېلىشقا سەۋەب بولۇشى مۇمكىن.

مېنىڭ ئەركىن ئابلىز بىلەن بولغان ئۇچرىشىشىمۇ ئەنە شۇنداق بولدى. ئۇ قا-ۋۇل، بەستلىك، ئېگىز بوي ئادەم بولۇپ، بۇغداي ئۆڭگە مايىل چىرايى نۇرلۇق، پار-قىراق ئىدى. مەن ئۇنى ئۆمۇر سۇغۇرتا شىركىتىنىڭ تۇر تونۇشتۇرۇش ـ مۇكاپات يىغىندا ئۇچراتقاندا، بىردىنلا ئۇنى ئىلگىرى نەدىدۇر كۆرگەندەك قىلدىم، كېيىن ئەسلىسەم، ئۇنى ئاخبارات پېرسوناژى بولغان يولۋاسخان مېھمان ئىسىملىك، ئالدىن باي بولغان، مەخسۇس كەپتەر بېقىش بىلەن داڭق چىقارغان دېھقاننى زىيارەت قىل-غىلى بارغان چاغدا كۆرگەنلىكىم ئېسىمگە كەلدى. سۇغۇرتا شىركىتىنىڭ تۇر تۇ-نۇشتۇرۇش يىغىندا ئۇ بىردىنبىر، ئالاھىدە تەكلىپ قىلىنغان كىشىدەك قىلاتتى، ئۇنىڭدىن باشقا ئۇ يەرگە بارغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسى زىيالىيلار، ئىشچى-خىز-مەتچىلەر، تىجارەتچىلەر ئىدى. پۈزۈر كىيىنگەن بۇ كىشىلەرنىڭ ھەممىسىدە بىر خىل سالاپەت ۋە ئۆزىگە خاس بىر خىل تەكەببۇرلۇق، غۇرۇرى ئۇستۈنلۈك ئەلىپ-لىنىپ تۇراتتى. بىراق، ئەركىن ئابلىزنىڭ تۇرقىدىن ئاددىي ـ سادىدىلىق مانا مەن دەپ چىقىپ تۇراتتى، سىياقىدا تەمەننا، مەمەدانلىق ئالامەتلىرى، پەرداز، سۈنئىي كۈلكە، ياتسىراش ئالامەتلىرىمۇ كۆرۈنمەيتتى. راستىنى دېسەم، دېھقان سۈپەت، قارا توغرا بۇ ئادەمنىڭ سورۇنغا كىرىپ قېلىشى مېنىڭ ئاخبارات سەزگۈرلۈكۈمنى قوز-

غاپ قويدى. چۈنكى، بۇنداق سورۇنلارغا دېھقانلار ئاساسەن كىرمەيتتى. بۇنىڭدىكى سەۋەب: بىرىنچىدىن، بىزنىڭ نۇرغۇن دېھقانلىرىمىزنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسى يۇقىرى ئەمەس؛ ئىككىنچىدىن، ئۇلارنىڭ مەدەنىيەت ئۇقۇمى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى تۆۋەن بولۇپ، سۇغۇرتىنىڭ كۆپ تەرەپلىمە پايدىسى ۋە ئارتۇقچىلىقىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. سۇغۇرتا ئىشلىرىغا بولغان تونۇشى پېتەرلىك ئەمەس. ئەگەر مۇھىمى ئۇلار سۇغۇرتىغا قاتنىشىشقا ئادەتلەنمىگەن، شۇڭا ئەركىن ئابلىزدەك بىر دېھقان سۈپەت كىشىنىڭ بۇ سورۇنغا كىرىپ قېلىشىنى ئاددىي ھالدا چۈشەنسەك بولمايتتى. شۇ چاغدا مەندە بۇ ئادەم ھازىرقى دەۋردە دەل بىز ئىزدەۋاتقان، تەشەببۇس قىلىپ يېتىشتۇرۇۋاتقان دېھقانلارنىڭ تىپىك ۋەكىلى بولسا كېرەك، دېگەن تۇيغۇ پەيدا بولدى. بۇ ھال مەندە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاش، قەلەم تۇلپارى بىلەن قېزىپ بېقىش ھەۋىسىنى قوزغىدى...

بۇ ئۇزۇن يول

ئەركىن ئابلىزنىڭ ھاياتىي پائالىيىتىنى ئاختۇرساق، نۇرغۇن ئىشلارغا دۇچ كېلىمىز. ئۇنىڭ ئىچىدە قىيىن ئىش، مۇشكۇل سەپەرنىڭ جەريانى بار. يەنە تېخى ئاز بولمىغان تەجرىبە ـ ساۋاق، ئۇتۇق ۋە نەتىجىنىڭ جەريانى بار. ھەرقانداق ئادەمنىڭ تۇغۇلۇشتىن تاكى ئادىمىيلىك سالاپىتى بىلەن قاتارغا قوشۇلغۇچە بولغان جەريانىدا ۋە مەلۇم ئۇتۇق قازانغۇچە بولغان جەريانلارنىڭ ھەممىسىدە ئۇلۇق ئىستەك بولىدۇ، ئۇ دەل بىزنى ياشارتىۋاتقان ۋە ئالقىنىدا ئويناتىۋاتقان ھاياتلىق ناخشىسى بولسىمۇ، ئۇنىڭ ھەر ئادەمگە ۋە ھەربىر پائالىيەتكە تەتبىقلانغان جەريانىدىكى نەتىجىسى ھامان ئوخشاش بولمايدۇ. بىراق، كىشىلىك ھايات مۇساپىسىدە كىم بولسۇن، بارلىقىنى ئۆزىنىڭ تەبىئىتىدە بار بولغان ئىقتىدارىنى نامايان قىلىشقا سەرپ قىلسا ئۆزىنىڭ ۋە باشقىلارنىڭ قەدىر ـ قىممىتىنى يارىتالايدىغانلىقى پاكىت تەلەپ قىلمايدىغان ھەقىقەت بولۇپ ئىسپاتلاندى.

40 يىللىق ھايات ئۇنىڭغا نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۆگەتتى، يەنە نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۇنتۇلدۇردى، نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۇنىڭغا مەڭگۈلۈك ئابىدە قىلدى، نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۇنىڭغا بەردى ۋە ئۇنىڭدىن تارتىۋالدى. مانا بۇنىڭ ھەممىسى ھاياتنىڭ

مەنسى، مانا مۇشۇنىڭ ھەممىسى ئادەمىيلىك سالاپەتنىڭ جەريانى، بۇنىڭغا كىم بىرنېمە دېيەلسۇن ؟كىم ئارا تۇرۇپ ئۇنىڭدىن چەتنەپ كېتەلسۇن ؟ ئومۇمىي جەھەتتىن ئالغاندا، ئۇمۇ كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ ئۆزىنىڭ يولى ۋە قىسمىتى بىلەن داۋاملاشقان جەريانىدىن باشقا نەرسە ئەمەس. قىسمەنلىك نۇقتىسىدىن ئالغاندا ئۇمۇ ئوخشاش بولمىغان تۇرمۇش، دەۋر ۋە قارشىلىق كۈچىنىڭ تەسىرىدە زاھىر بولغان، دەۋر قىلغان پائالىيەتلەرنىڭ يىغىندىسى، يەنى نەتىجە ياكى مەغلۇبىيەت ئۇچۇن قۇربان بېرىشلەرنىڭ ئارىلىقدا يارالغان جەريانغا مەركەزلىشىدۇ.

ئۇنىڭ بالىلىق ھاياتى بوران ـ چاپقۇنلار ئىچىدە ئۆتتى، تىرىشچان، بەرداشلىق، كەڭ قورساق، كۆتۈرۈش كۈچى يۇقىرى، روھىي ھارارىتىنى جىسمانىيىتىنىڭ مۇھىم مەنبەسى قىلغان ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭغا بارلىق مېھىر ـ مۇھەببىتىنى ئاتاپ، تۇرمۇشنىڭ قىيىن شارائىتلىرىدىن بىخەتەر ئۆتۈش ئىمكانىيىتى يارىتىپ بەردى، ئاخىرغىچە ئوقۇتۇش، تەربىيەلەشتىن باش تارتمىدى. بىراق، يىللارنىڭ قاتتىق قولى ۋە سېخىي قوينىدا نېمە قىسمەت ۋە ئاسايىشلىقلار بولمايدۇ- ھە ؟

ھايات خۇش كۆلۈپ باققان، تۇرمۇش قايتىدىن نۇرلانغان يىللاردا ئەركىن ئابلىز ئۆزىنىڭ تېخىغىچە بىر خىل تۇرمۇش، بىر قېلىپ ئىچىدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى سەزدى. ئۇ بۇنى چوڭقۇر ھېس قىلغاندا بىردىنلا ئۆتكەن ھاياتىنى ئەسلەپ قالدى. بىر قارىسا، ئۇ تېخى قانچە كۈننىڭ ئالدىدا كىچىك بالا بولۇپ كۆرۈنەتتى، مانا ئەمدى چوپ ـ چوڭ بىر ئادەم، يەنى ئېتىزدا تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ ئىشلەيدىغان دېھقان. شۇنچە يىل قاتتىق جاپا تارتسىمۇ، قىردىن ئاشالمايدىغان، ئەنئەنىۋى بېقىندىلىقتىن قۇتۇلۇپ بولالمىغان كىشىلەر ئارىسىدا ياشايدىغان بىچارە ئادەم ؛ بىر قارىسا، شۇنداق ئۇزاق ھاياتنى، ئاجايىپ كەچۈرمىشلەرنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن، يېشى بىر يەرگە بېرىپ قالغان چالغا ئوخشايتتى.

نېمە دېمەيلى، ئۇ ھەر ھالدا تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ، ئاق بىلەن قارىنى پەرق ئەتتى. لېكىن، دېھقانچىلىقنىڭ ئېغىر ئەمگەكلىرى قاينىمىغا غەرق بولغاندىن كېيىن، ئۇ نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۆگىنىش، بىلىش پۈرستىدىن مەھرۇم قالدى. ئالدىنقى ئەسىرنىڭ 80 ـ يىللىرىدىكى ئىشلەپچىقىرىش، ئىگىلىك تىكلەش ۋە تۈزۈلمىنىڭ ئۆزگىرىشى بېڭى ھايات ئېقىمىنى ھاسىل قىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ شۇ چاغدا نۇرغۇن ئىشلاردا بەكمۇ كېچىككەنلىكىنى ھېس قىلدى. بىراق ئۇ، ئۇزاقتىن-

ئۇزاق هايات مۇساپىسىنىڭ تېخى يەنە ئالدىدا ئىكەنلىكىنىمۇ كۆردى. ئۇنىڭ نېرۋىلىرى غىدىقلاندى، تەپەككۇرى ئۇنى جىم تۇرغۇزمىدى. ئۇنىڭ زامانغا بېقىپ نۇرغۇن ئىشلارنى قىلغۇسى كەلدى، ئۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنىڭ دەردى باردەك، گاھىدا ھەممىسىنىڭ شاپائىتى باردەك قىلدى. بىر ئادەمگە نىسبەتەن ئالغاندا، ئۆزى ئويلىغان ھەممە ئىشنى قىلىپ بولۇش مۇمكىن ئەمەس، ئۇنداقتا ئۇ قايسى ئىشنى قىلسا بولار؟ ئۇ ئويلىنىپ، قۇربى يېتىدىغان ئىشلارنىڭ كۆپلۈكىنى سەزدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئۆزى ۋە باشقىلارغا مەنپەئەت، نەپ يەتكۈزەتتى؛ ئۇ ئىشلارغا قايسى يول بىلەن كىرىش ئۇستىدە ئويلاندى، ئاز بولمىغان ئاۋارىچىلىك، توسالغۇمۇ بار ئىدى. كېيىن ئۇ، ئائىلە قوشۇمچە ئىگىلىكى بىلەن مەشغۇل بولۇشنى بىرىنچى ئىش قىلىپ تۇتتى. ئۇ ئۆزاققا قالماي بۇ ئىشتا زور نەتىجە قازاندى، تەشكىلنىڭ كۆزى چۈشتى. 90 ـ يىللاردىن كېيىن كىشىلەرنىڭ روھىيىتىدە ۋە كۈندىلىك تۇرمۇشىدا ئاجايىپ ئۆزگىرىش ۋە يۈكسىلىش بولدى، كىشىلەرنىڭ كۆزىي قايتىدىن ئېچىلدى، ئېچىلغاندىمۇ مەيلى دېھقان، مەيلى كادىر ـ زىيالىي بولسۇن، قارىقويۇق ئېچىلىپ كەتتى. بالدۇر تۇتۇش قىلىپ، بالدۇر ھەربىكەت قىلغان ۋە ئىگىلىك تىكلەش، بازارغا يۈرۈش قىلىش بىلەن شۇغۇللانغانلارنىڭ ھال كۈنى ياخشىلىنىپ، قولى پۇل كۆرۈپ، قازان ـ چۆمۈچى مايلاشتى. ئەركىن ئابلىزنىڭ تۇرمۇشىمۇ بۇنىڭدىن يىراقتا قالمىدى، ئەمما ئۇ ئۇزىنىڭ مەھەللىسىدىن زادىلا چىقالمايۋاتاتتى. ئۇنىڭ يۈرتىدىن چىقىپ كېتىپ، شەھەرگە كىرىپ تىجارەت ۋە بازار ئېچىش بىلەن شۇغۇللانغان كىشىلەر ئويلىمىغان يەردىن كۆپ پۇل تاپتى. ئەركىن ئابلىز ئۇلارنى دېمىسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىكى ئىشلارنى قىلىپ، خېلى ھاللانغان كىشىلەردىن بولۇپ قالدى. بۇ قانائەت قىلىدىغان نەتىجە ئەمەس ئىدى. بىراق ئۇ، باشقا ئىشنى قىلىپ، شەھەر ـ بازارلارغا كىرىپ تېخىمۇ كۆپ پۇل تېپىش ئۈچۈن بىرەر قارارغا كېلەلمىدى. بۇنىڭدا بەزى نەرسىلەر ئۇنى تارتىپ تۇراتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ھەممىدىن بەك تارتىپ بېقىندۇرۇپ كەلگەن ئىش ـــ كەنتنىڭ رەھبەرلىك قاتلىمىغا كىرىپ قالغانلىقى ئىدى. بەزىلەر ئۇنىڭ بۇ ھەرىكىتىنى ئانچە ياقتۇرۇپ كەتمىدى، ئۇلارنىڭ قاراشلىرى ھەر خىل، چۈشەنچىسىمۇ قالايمىقانىدى. بولمىغۇر گەپلەرمۇ بولدى. ئۇ بۇنى ئاشكارا ئاڭلىغاندا سەل كۆڭلى يېرىم بولدى. بەزىلىرىگە رەددىيە بەرسە، بەزىلەرگە چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرمىدى. لېكىن ئۇ، سەۋر قىلىش بىلەن

لەن ۋاز كېچىش ئارىلىقىدا نۇرغۇن ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋەتتى. بەلكىم ھاياتلىق يولى شۇنداق بولسا، شۇنداق ئېچىلسا كېرەك! ئۇ كەنت رەھبەرلىك قاتلىمىغا قاچان كىرىدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ كۆڭلىگە كىرىۋالغان ئوي ـ خىياللار تەدرىجىي يوقىلىشقا باشلىدى.

ھايات شۇنداقكەنغۇ

ئەركىن ئابلىز قاچان مەھەللىگە قەدەم باستى، شۇنىڭدىن ئېتىبارەن قىزغىن روھ، سەمىمىي نىيەت بىلەن ئىشلىدى. باشقىلار ئۆچۈن خىزمەت قىلدى، بۇنداق قىلىشنى ئۆزىنىڭ قىلىشقا تېگىشلىك مەجبۇرىيىتى دەپ قارىدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە ھەممە ئىش، ھەممە نەرسە ساپ دىل، سەمىمىيلىك بىلەن نۇرلىناتتى. كىشىنىڭ يۈزىنى يورۇق، يولىنى داغدام قىلاتتى. ئۇنىڭدىكى بۇنداق روھنى تاسادىپىي پەيدا بولغان دەپ قاراشقا بولمايتتى، چۈنكى ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئوقۇتقۇچى بولۇپ، كىچىكىدىن تارتىپلا ئۇلارنىڭ تەربىيىسىنى ئەستايىدىل قوبۇل قىلغان، ئۇلاردىكى ئوقۇتقۇچىغا خاس سالاپەت ۋە سەمىمىيەت ئۇنىڭ گۆدەك قەلبىدە نۇرغۇن ياخشى نەرسىلەرنى بېخلاندۇرغانىدى.

ئۇ 1962 ـ يىل 9 ـ ئايدا قەشقەر شەھەرلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ، ئۇرۇمچى كان ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ ئۇلۇغچات پولات ـ تۆمۇر زاۋۇتىغا ئىشچى بولۇپ كىردى. ھەش ـ پەش دېگۈچە ئۈچ يىل ئۆتۈپ كەتتى. شۇ يىللاردا ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسى قېرىپ قالدى. ئۇلارنىڭ سالامەتلىكىمۇ ئانچە ياخشى ئەمەس ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا ئاتا ـ ئانىسىنىڭ غېمى ئۇنى كاندىكى خەتەرلىك ھادىسىلەردىن پاتراق قۇتۇلدۇرۇش ئىدى. ئەركىن ئابلىزنىڭ قەلبىدە كاندا ئىشلەپ، كىشىلىك ھاياتىنى ئۇ يەردە نۇرلاندۇرۇپ، پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ، خەلقنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلاش ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇ، بۇ يەرگە ۋە بۇ يەردىكى ئىشداشلىرىغا كۆنۈپ، ئېچەكىشپ قالغاندى. كېيىن ئۇ ھېس قىلدىكى، ئادەم قانداق جايدا ئىشلىسۇن، ئۆزىنىڭ ھالال تەرىنى ئاقتۇرۇپ، جاپالىق ئىشلىسە، ئۈمىد ـ ئارزۇلىرى ئىشقا ئاشماي قالمايدۇ. ئۇ بىر مەزگىلگىچە كاندىن مېھرىنى ئۈزەلمەي قالغان بولسىمۇ، ھەممە ئىشىنىڭ ئۆزى ئويلىغاندەك بولمايدىغانلىقىنى بىلىپ، توختاپ قالدى. نېمە بولسۇن ئۇ، كاندا چې-

نىقتى، پىشتى، تاۋلاندى. كىشلەر بىلەن كىشلەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت، كۆ-
يۈنۈش، ۋاپاسىزلىق، سەمىمىيەتسىزلىكلەر ۋە ئۇنىڭ ساۋاق، نەتىجىلىرى بۇنىڭدىن
ئىلگىرى ئۇنىڭ قەلبىدە بىخلانغان نەرسىلەرنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋەتتى. بەزى-
لىرىنى تېخىمۇ ياشارتىپ پۈختىلاپ مۇستەھكەملىدى.

شۇ يىللاردا ئۇنىڭ ئانىسى ئوقۇتقۇچىلىقتىن خىزمىتىنى ئالماشتۇرۇپ، قەشقەر
كونىشەھەر ناھىيىلىك ئايالار بىرلەشمىسىدە ئىشلەۋاتاتتى. بۇ ئانا ئۇنىڭ باققان ئا-
نىسى بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن بارلىقىنى ئاتىغان ئانا ئىدى! ئۆزىنىڭ ئاتا - ئانىسى
ئۈ يەتتە ياشقا كىرگەن يىلى قازا قىلىپ، بويۇن قىسىپ قالغان يىللاردا بۇ ئانا ئۇنى
باغرىغا بېسىپ، ئانىلىق، ئاتىلىق مېھىر - مۇھەببەت ئاتا قىلغان ۋە شۇ چاغقۇچە ئۇ-
نىڭ بېشىنى سىيلاپ، پۈتىغا پۈت، قولىغا قول بولغانىدى. بۇنى ئويلىسا ئەركىن ئاب-
لىزنىڭ يۈرەكلىرى ئېزىلىپ، باغرى تىلىنىپ، ئانا ئۈچۈن قەرز قايتۇرالمىغانلىقىدىن
ئۆزىنى گۇناھكار ھېسابلايتتى، مانا ئەمدى ئۇ مۇشۇ قەرزنى قايتۇرۇشنىڭ كويىغا
چۈشتى. ئۇنىڭ دىلىغا بىر ئوت كىرىۋالدى. بۇ بىر خىل ھېسسىي ئوت بولۇپ، ئە-
قىلىنىڭ ئالدىغا، ئەمەلىيەتنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالغانىدى. كېيىنكى تۇرمۇش ۋە ھاياتـ
نىڭ جەريانلىرى بۇنى ئاشكارىلاپ بەردى. ئەينى يىللاردىكى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ
بېسىمى، تۇرلۇك تۈسالغۇلار ئۇنىڭ قەلبىدىكى بۇ سىرلارنى يەشتى. لېكىن، نېمىلا
بولسۇن، يەنە شۇ دەۋر ۋە جەمئىيەتنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن، باشقىلارغا قارىغاندا
ئارزۇلىرىنى بىرقەدەر ياخشى ئىشقا ئاشۇردى. ئاتا - ئانىسىنى رازى قىلدى،
شۇنداقلا ئەل - جامائەتنى رازى قىلدى. چۈنكى ئۇ بۇ جەھەتتىكى بىر قاتار ئىشلـ-
رىدا جەمئىيەتتە بىردەك ئېتىراپ قىلىش ۋە قوللاشقا سازاۋەر بولدى. بۇنداق رازى
قىلىش ئۇنىڭ ئەمەلىيەتچىل خۇسۇسىيتى، جانلىق ھەرىكىتى بىلەن زىچ مۇناسـ-
ۋەتلىك بولدى. ئۇ يەنە بىر جەھەتتىن ئۇنىڭ توغرىلىقىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بەردى.
ئاخىرىدا ئۇ، ھايات دېگەن شۇنداقكەنغۇ ؟ دېگەن يەكۈنگە كېلىپ قالدى.

مۇز سېتىش ھەققىدە ئەسلىمە

— بىز پۇل تېپىش، تۇرمۇشنى ياخشىلاش ئۈچۈن مۇز سېتىش بىلەنمۇ شۇغۇللانـ-
غان، — دېدى ئەركىن ئابلىز مەن بىلەن پىكىرلەشكەندە تاسادىپىيلاكۈتمىگەن يەردىن

چىقىپ، ــ ئۇ ئىشلارنى ئويلىسام، مەن قىلغان ئىشلار بەك كۆپ ئىكەن، ناشايان، ئەسكى دەپ قارىغان ھەرقانداق ئىشتىن يىراق تۇرۇپتىمىز، شۇڭىمۇ قىلغان ئىشلىرىم ھەمىشە ئوڭغا تارتىپ، كىشىلەرنىڭ تەرىپلىشىگە ئېرىشىپ كەپتىمەن.

بۇ ئىشلارغا ھەر كىمنىڭ ھەر نېمە دېگۈسى كېلىدۇ، شۇنداقلا ھەربىر ئادەمنىڭ تۇرمۇشتىكى ساۋىقى، تەجرىبە ـ ئۆتۈقى ئوخشاش بولمايدۇ، شۇڭا كىشىلەرنىڭ ھەبىر ئىشقا قارىتا چۈشەنچىسى بىلەن قارىشى، مۇئامىلە ـ پوزىتسىيەسىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ، ئەركىن ئابلىزنىڭ بۇ ھەقتىكى تەسەۋۋۇرى ۋە تۇرمۇشتا يەكۈنلىگەن تەجرىبىسىمۇ مۇشۇ خىل قاراشتىن مۇستەسنا ئەمەس. ئەمما، ئۇنىڭ كىشىلىك قارىشى ۋە تۇرمۇش تەجرىبىسىنى تېپىك يەكۈنگە ئىگە دەپ قاراشقا بولاتتى. ئۇ كۆرمۇركاندا ئىشلىگەن يىللاردىلا بىر خىل قاراشقا ئىگە بولۇپ بولغان، يەنى تۇرمۇشنى ياخشىلاش ۋە ئۇنى ياخشىلاشنىڭ يولىنى تېپىشتا ھەرگىز بوشاڭلىق قىلىشقا بولمايدۇ. ھەرقانداق ئىشتا سەۋرچان بولۇش، مەسىلىنى ھەرگە ئالدىن كۆرەلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىش ئارقىلىق يۈرەكلىك ئىش قىلىپ، ئەمەلىي بولۇش كېرەك. ئۇ كېچىكىدىن باشلاپلا مەھەللىسىدىكى دېھقانلارنىڭ جاپالىق ئەمگىكىنى كۆرگەن ۋە بۇ خىل ئەمگەكنىڭ بەكمۇ ئۇنۇمسىز، ئىپتىدائىي، قىيىن ئىكەنلىكىنى سەزگەن، بۇنداق شارائىت ئاستىدا قانداق قىلىش كېرەك؟ ئۇ كاندىن قايتىپ كېلىپ، دېھقانلار ئارىسىغا قېتىلغاندىن كېيىن، ئۇنى ياخشىلاشنىڭ پۈرسىتىنى ئىزدىدى ھەمدە بىرەر قوشۇمچە ئىشنى قىلىپ، پۇل تېپىش، تۇرمۇشنى ياخشىلاش كېرەك، دەپ قارىدى. ئۇ يول زادى قايسى؟ ئۇ ئەتراپقا، شەھەرگە، كىشىلەرنىڭ ھالىتى ۋە جەمئىيەتنىڭ ئېھتىياجىغا نەزەر سالدى. ئۇ چاغلاردا داجەيدىن ئۆگىنىش دولقۇنى ھەممىلا يەردە ئەۋج ئالغان بولۇپ، كوپىراتسىيە ئۇچۇن ئېتىزنىڭ تۇرلۇك ئىشلىرىنى ئوپچە قىلىمۇ، ھەرئايدا ئالدىغان دارامتى 30 ــ 35 نومۇر، ھەرئايدا تەمىنلىنىدىغان ئاشلىقى 20 ــ 30 جىڭ ئىدى. يەر ئاز، ئەمگەك كۆچى كۆپ بولغانلىقتىن، دېھقانلار تولا چاغلاردا بىكار قېلىپ، قۇرۇقتىن ـ قۇرۇق يىغىن، مەجلىسنىڭ قاينىمىغا غەرق بولاتتى. ئەمما، ئۇلارنىڭ پۇل تېپىشى يولسىزلىق، كاپىتالىزم يولىغا ماڭغانلىق بولاتتى. ھەر خىل قىلتاق، توساقلار نۇرغۇن ئىشلارغا يول قويمايتتى. ئەركىن ئابلىز چىڭ تۇرۇپ يول تاپمىسا بولمايتتى، ئۇنىڭچە دېھقانلار بىكار قالغاندا قوشۇمچە ئىشلارنى قىلىپ، ئاز ـ تولا پۇل تاپسا، ئۆزىنىڭ ئوتۇن ـ كۆمۈرلىرىنى ئۆزى ھەل

قىلسا، باللىرىنى ئوقۇتۇش، كىيىم ـ كېچەك سېتىۋېلىشنى ئۆزى پۇل چىقىرىپ ھەل قىلالايدىغان بولسا تولىمۇ ئېسىل ئىش بولاتتى. ئۇ بۇ ئىشلارنى ئۆزى خالىغانچە يۇشۇرۇن ياكى شەخسىي قىلىشتىن ساقلىنىشى، كوللېكتىپ نامىدا ئېلىپ بېرىشى كېرەك ئىدى. ئەركىن ئابلىز ئالدى بىلەن شۇنداق ئورۇندىن بىرنى تاپمسا بولمايتى. ئۇ بىر قېتىم ئىككى نەپەر كىشىنىڭ كەنت تەۋەسىدىكى سۇ ئامبىرىنىڭ مۇزلىرىنى شەھەر ئىچىگە ئەكىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى، ئۇ شەھەرلىك تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپىنىڭ مۇزلىتىپ ساقلاش ئىسكىلاتىنىڭ مۇشۇ خىل مۇزغا ئېھتىياجلىق ئىكەنلىكىنى ئېنىقلىدى ـ دە، « يەڭ ئىچىدە » ئۇ ئورۇننىڭ باشلىقى بىلەن سودىلاشتى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ، مەھەللىدىكى 30 نەپەر دېھقان ياشنى تەشكىللەپ، ھەر يىلى 1 ـ ئايدىن 2 ـ ئايغىچە مۇز توشۇپ سېتىپ، 17 مىڭ يۈەندىن 20 مىڭ يۈەنگىچە كىرىم قىلىپ، دېھقانلارنىڭ ئاز بولمىغان ئىقتىسادىي قېينىچىلىقىنى ھەل قىلدى، بۇ پۇل دېھقانلارنىڭ چىرايىدا كۈلكە پەيدا قىلدى، ئۇلارنىڭ قولىغا ، يانچۇقىغا ئاز ـ تولىدىن پۇل كىردى، ئۇ چاغدىكى بىرنەچچە موچەن پۇلنىڭ كۈچىنى سەل چاغلىغىلى بولمايتتى. بىر يۈەن پۇلغا بىر كۈن قورساق باققىلى، شەھەرگە كىرىپ ياشۇالغىلى بولاتتى، شۇڭا ھەر يىلى تارقىتىلىدىغان دارامەت مەزگىلىدە، ئەركىن ئابلىزنىڭ ئەترىتىدە كارامەت توي بولاتتى دېسەك ئارتۇق كەتمەيتتى. قوشنا مەھەللىلەردىكى دېھقانلار بۇ يەردىكى ئايرىم دېھقانلارنىڭ بىر تۇتام پۇل دارامەت ئالغانلىقىنى ئاڭلاپ، ئاغزى ئېچىلىپلا قالغانىدى. پۇل بولسا ھەممىنى قىلغىلى بولاتتى، پۇل بولسا يول تاپقىلى ۋە ئادەمدەك ياشىغىلى بولاتتى، بۇ ھەقىقەتنى ئۇنىڭ مەھەللىسىدىكى ھەممە كىشى بىلگەن ۋە چۈشىنىپ يەتكەنىدى، كېيىن نۆرغۇن كىشىلەر ئەركىن ئابلىزنى دوراپ، مۇز يۆتكەش بىلەن شۇغۇللىنىش يولىغا مېڭىپ باقتى. بەزىلەر ئۇنىڭ ئورنىنى تارتىۋېلىش كويىدا بولۇپ، مۇز يەتكۈزۈپ بېرىدىغان ئورۇنغا بىر ئاپتوموبىل مۇزنى ئۇنىڭدىن ئۈچ يۈەندىن بەش يۈەنگىچە ئەرزان باھادا يۆتكەپ بېرىشنى ۋەدە قىلدى، بىراق ئەركىن ئابلىزنىڭ مۇز يۆتكەشتىكى ئارتۇقچىلىقى ئالاھىدە بولغاچقا، ئۇنىڭ 38 يۈەنلىك باھاسىنى تۆۋەنلىتەلمىدى ۋە ئۇنىڭ ئورنىنى باسالمىدى. ئەركىن ئابلىز ئەتىياز، يازدا يەنە بىر قىسىم دېھقان ياشلىرىنى تەشكىللەپ شەھەرنىڭ يەر ئاستى يول، تۇرۇبا يوللىرى، يول قۇرۇلۇشى ئورۇنلىرىغا ئاپىرىپ ئىشلەپ پۇل تاپتى. كېيىنكى يىللاردا سىياسەت چۇشۇپ،

كەنت، مەھەللىلەر كوللېكتىپ تەشكىلاتلارنى قۇرۇپ، قول سانائەت ئىگىلىكى بىلەن شۇغۇللانسا بولىدۇ دەيدىغان شوئار ئوتتۇرىغا قويۇلدى، بۇ چاغدا چوڭ كارخانا قۇرۇشقا مەبلەغ يوق ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە چوڭ كارخانىلارنىڭ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىلىشى ئانچە ياخشى ئەمەس ئىدى، شۇڭا ئەركىن ئابلىز ئاسان پۇل تاپقىلى بولىدىغان، ئاز مەبلەغ كېتىدىغان ، تېز ئۇنۇم بېرىدىغان ئىشنى قىلىشنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، بىر قىسىم ئائىلىلەردە گازىر ـ پۇرچاق پىشۇرۇپ سېتىش، بەزى ئائىلىلەردە لەگمەن سېتىپ كەسىپلىرىنى يولغا قويدى. بۇنىڭ ئۇنۇمى ھەرقانداق چوڭ ئىشتىن ياخشى بولدى، ئۇنىڭ كۆپ خىل يول بىلەن پۇل تېپىش تاكتىكىسى دېھقانلارنى پۇلى بار كىشىلەرگە ئايلاندۇردى. بەزىلەر ئېشەك ۋە ھارۋا سېتىۋالدى. بۇ ئىش 1971 ـ يىلىدىن تاكى 1980 ـ يىلىغىچە داۋاملاشتى. ئۇ بۇ جەريانىدا قېرىلار، ياشانغانلارنى ھەر تەرەپتىن قوغدىدى، ئۇ شۇ چاغدا ساختا ئاكتېپ بولۇۋالماي، ھەمىشە ئىشتا دېھقانلارنىڭ مەنپەئىتى تەرەپتە تۇردى، ئۇ نامراتلىققا بەكلا ئېچىنىاتتى. دېھقانلارنى كۆپرەك دارامەتكە ئىگە قىلىش ئۈچۈن، تولا چاغلاردا ئىچى سىقىلاتتى، يول ئىزدەيتتى، تەدبىر ئويلايتتى. كېسەلچان كىشىلەرگە، ئايالارغا ئالاھىدە غەمخورلۇق قىلاتتى، نومۇر قويۇشتا ئېتىبار قىلاتتى، قىسقىسى، دېھقانلارنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن بارلىقىنى ئاتاپ ئىشلەيتتى. شۇڭا، دېھقانلار ۋە تەشكىل ئۇنىڭغا ئىشىنەتتى، ئۇنى قوللايتتى، دەردى بارلار دەردىنى تارتىنماي دەيتتى، ئۇلارنىڭ دەرد ـ ھالىغا يېتىپ، قىينىچىلىقىنى ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە ھەل قىلىپ، مەسئۇلىيىتىنى، بۇرچىنى ئادا قىلىشتا ئۇلگە بولاتتى. مانا بۇلار ئۇنىڭ خىزمىتىنىڭ ئۇتۇقلۇق بولۇشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىشنىڭ ماددىي ۋە مەنىۋى ئاساسىنى سېلىپ بەردى. شۇڭا ئۇ، مەھەللىنىڭ ئامانلىق مۇدىرى، نۇمۇر خاتىرىلىگۈچىلىكتىن كەنتنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا ئۆستۈرۈلدى.

تاۋلىنىش

قىيىن، غورىگىل كۈنلەر ئۆتۈپ كەتتى، بايىاشات كۈنلەر كەلدى. ھەر كۈننىڭ، ھەر نەرسىنىڭ ئۆزىگە خاس يارىشىقى، مۇناسىپ تەبىرى ۋە تەرەققىي قىلىدۇرۇش پۇرسىتى بولىدۇ. ئاشۇ پۇرسەت قولدىن كەتسە، بايىاشاتلىقمۇ، پاراۋان، بەختىيارلىق

مۇ ئۆزلۇكىدىن قولغا كەلمەيدۇ.

ئەركىن ئابلىز ئاساسىي قاتلامنىڭ تۇگىمەيدىغان ئۇششاق ئىشلىرىنى توختاۋسىز، قېتىرقىنىپ، ۋايسىماي قىلدى ۋە ئۆزاق يىل داۋاملاشتۇردى، مەنپەئەت، شان- شەرەپ، مەرتىۋە تالىشىپ ئولتۇرمىدى، ھەممە ئىشنى شۇنداق ئاددىي تەرتىپ بىلەن توختاۋسىز داۋاملاشتۇردى، زېرىكمىدى، تېرىكمىدى، قاچمىدى، توختاپ قالمىدى. مۇشۇ جەريانىدا نۇرغۇن قىينىچىلىق، مۇشكۈلات ۋە ئازاب يانداشىپ كەلدى، ئۇلارنىڭ بەزىسى ھەقىقەتەن تاسادىپىيلىق، بەزىسى ھەقىقەتەن سەۋەنلىك، بەزىسى بىھۇدە ئاۋارىچىلىك ۋە كۆتمىگەن ، ئەمما يۆز بېرىشكە تېگىشلىك بولۇپ قالغان ئىش، نېمە دېگەنبىلەن ئۇ نۇرغۇن ئىسسىق - سوغۇقنىڭ شاھىتى. ئۇ پىشتى، تاۋلاندى.

ئۇ شۇنچە يىل داۋامىدا كىشىنى ھاياجانغا سالىدىغان، جەمئىيەتنى ھاڭ - تاڭ قالدۇرىدىغان ئىشلارنى قىلمىغان بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەر ۋە كىشىلىك ھايات مۇساپىسىدىكى نۇرغۇن قېيىن، مۇشكۈل ئىشلار ئۈچۈن تېگىشلىك قۇربان بەردى، ئۇن - تىنسىز قىلغان ئىشلىرىدا ئۆزىنىڭ قانۇنىيىتى بويىچە ماڭدى، ياخشى خۇلق بىلەن ئەدەپ - ئەخلاقنى ساقلاپ، تۇرمۇشنىڭ ھەربىر دەقىقىلىرىدە سەۋرچان، تىرىشچان، سەمىمىي بولۇپ، ئىمكانىيەتىنىڭ بارىچە باشقىلارنىڭ ئېھتىياجىنى، تەلىپىنى قاندۇرۇپ رازى قىلدى. مانا مۇشۇ جەريانىدا شەرت- شارائىتتىن پايدىلىنىشقا، ئىمكانىيەت ۋە پۇرسەتتىن پايدىلىنىشقا ماھىر بولدى. ئۇ بۇ يەردە سىياسەتنىڭ پۇرسەتلىرىدىن پايدىلىنىشقا تولىمۇ ئەھمىيەت بەردى، شۇڭا ئۇنىڭ سىياسىي ھاياتى داۋالغۇشتىن خالىي ھالدا قەدەممۇقەدەم ئۆرلەش، مۇستەھكەملىنىش بىلەن نەتىجىلەندى، سىياسەتنىڭ پۇرستىنى ئۆزىنىڭ ئەمەلىيەتكە تەتبىقلاشنى ئەڭ مۇھىم خىزمەت ئۇسۇلى قىلىپ كەلدى. پارتىيە قىل دېگەننى قىلدى، پارتىيە ۋە ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر قىلما دېگەن ئىشنى قىلمىدى. بىراق، قىلىش - قىلماسلىق تەكتىلەمىگەن ئىشلاردا خەلقە پايدىلىق بولغانلىرىنى قىلىپ، مۇھىم ئىشلاردا مۇقىمسىزلىقنى كەسكىن توسۇپ قالدى، ۋەزىيەتكە ئاكتىپ ماسلىشىپ، جەمئىيەت كەيپىياتىنى ھەر تەرەپلىمە تۇزەشكە ئاساس سالدى، ئىشلاردا ئاشۇرمىچىلىق، دورامچىلىقتىن ساقلىنىپ، ئۆز ئەمەلىيتىگە ماس ئىش قىلىشنى نىشان قىلدى. ئۇ كۆپ يىللاردىن بۇيان مول بىلىم ۋە تەجرىبە توپلاپ، ھەممە تەرەپكە

پايدىلىق بولغان كەيپىيات ۋە ياخشى ئىجتىمائىي مۇھىت بەرپا قىلدى. ئىچى تارلىق، كۆرەلمەسلىكتەك ئىللەتلەردىن ساقلىنىپ، كەڭ قورساق، ئىدىتلىق بولدى. شۇڭا، ئۇنى كىشىلەر تەدبىر بەلگىلەشكە ماھىر، بېتەكلەشكە قابىل، بۇ ئادەمدە بار تەدبىر ھەرقانداق ئادەمدە يوق، دەپ تەرىپلىدى. ئەمەلىيەتتىمۇ ئۇ ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىكى ھەربىر ئادەمنى تولۇق چۈشىنىدۇ، ھەربىر نەرسىنى تولۇق بىلىدۇ، ھەربىر تۈپ دەرەخ، گۈل ـ گىياھنى تونۇيدۇ، ھەربىر ئادەمنىڭ قانداق خۇسۇسىيتى بارلىقىنى، نېمە ئىشلارنى قىلىشىنى چۈشىنىدۇ، مانا مۇشۇنداق چۈشىنىش ئۇنىڭ تەدبىر بىكىتىشىنى ۋە مەسىلە ھەل قىلىشىنى قولايلىقلىق ۋە ئاساس بىلەن تەمىنلەپ بېرىدۇ.

ئۇنىڭ دېھقانلارغا ئىچى بەكلا ئاغرىيدۇ. شۇڭا، ئۇلارغا كۆيۈنىدۇ، بۇنداق كۆيۈمدە ھەقىقىي بىر ئەقىدە بار. ئۇ ئەتراپىمدىكى ھەربىر ئادەم مېنىڭ قېرىندىشىم، ھەربىر ئادەم مېنىڭ ئوبرازىم، ھەربىر ئادەم مېنىڭ مەدەتكارىم ، ئۇلار بولغاچقىلا مېنىڭ ئوبرازىم بار. ئۇلارنىڭ ئاۋازى، ھەربىر ھەرىكىتى مېنىڭ تەقدىرىمنى بەلگىلەيدۇ، دەپ قارىدى. بۇنداق تۇيغۇ ئۇنىڭ پاك قەلبىنى ئەندىشە ۋە غەمدىن يىراق قىلىدى. روھىي كۆتۈرەڭگۈلۈك بىلەن ئىچكى ئىلھاملىنىش ئۇنى بارلىقنى ئاشۇ كىشىلەرگە ئاتاش روھى بىلەن ھەتتا بۇ جەھەتتىكى تەشنالىقنى مەنىۋى مەنبە بىلەن بېيىتىپ كەلدى. ئۇ بۇنى ھەر قېتىم ئەسكە ئالسا قىلغان ئىشلىرىدىن رازىمەنلىك ھېس قىلاتتى.

تەشنالىق ئوتىدا

ئەركىن ئابلىزنىڭ ئۆزىنى ئەيىبلەپ كېلىۋاتقان بىر ئىشى بېتەرلىك ئوقۇيالمىغانى ئىدى، ئۇ بۇنىڭ ئۈچۈن بەكمۇ پۇشۇقۇناتتى، بەزىدە كۆڭلى بېرىم بولۇپ ئازابلىنىپ كېتەتتى. ساپاسى يوق ئادەمنىڭ مادارى چاغلىق بولىدۇ، دەيتتى ئۇ شۇ خىل مۇنازىرىگە دۇچ كەلسە. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇ ھەمىشە مائارىپ، ئوقۇ ـ ئوقۇتۇش ئىشلىرىغا يېقىندىن نەزەر سالاتتى، ئۇ كىمنىڭ بالىسى مەكتەپكە بارمىسا، ئاچچىقى كېلىپ چىداپ تۇرالمايتتى، ئۇ بىز نادان ياشاپتىمىز، ئەمدى بالىلىرىمىزمۇ بولسا نادان قالمىسۇن، ئۇلار بىلىم ئالسۇن، ئىقتىدارلىق ئادەملەردىن بولسۇن، دەيتتى. ئۇنىڭ مەھەللىسى شەھەرگە يېقىن بولغىنى بىلەن ئەينى يىللاردىكى قالايمىقانچىلىق ۋە مە-

دەنىيەت جەھەتتىكى قاششاقلىق، نادانلىق تۈپەيلىدىن نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ بىلىم قۇرۇلمىسى، مائارىپ كۆزقارىشى تولمۇ تۆۋەن بولۇپ، بۇ خىل قاششاق ـ نادانلىق ئۆزىنىڭ قەدىر ـ قىممىتىنى يارىتىش تۈيغۇسىنى نابۇت قىلىپ، دەماللىق پايدىنى ۋە ۋاقىتلىق قىينىچىلىقنى ھەل قىلىۋېلىش ئۈچۈن باللارنى مەكتەپتىن چېكىندۈرۈش، ھۈنەر ـ كەسىپ ئۆگىنىشكە ئاجرىتىۋېلىش ئىشلىرى دائىم بولۇپ تۇردى، بۇنداق ئىشلارغا ئۇنىڭ بەكلا زەردىسى قايناپتتى، ئاچچىقى كېلەتتى. ئۇ شۇنچە يىللار داۋامىدا دېھقانلارنىڭ بۇ خىل قاششاق ئىدىيىسىنى تۈگىتىش ئۈچۈن بەدەل تۆلىدى، قىينىچىلىق ۋە داۋالغۇشنى ئاسانلاشتۇرۇپ، ئوقۇغۇچىلارنىڭ داۋامىنى، باللارنىڭ دەرس ئۆزلەشتۈرۈشىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشنىڭ ئاساسىنى يارىتتى. دېھقانلارنىڭ ئىدىيىسىنى كۆپ خىل يول بىلەن ئازاد قىلىش ۋە تەسىرلەندۈرۈش ئارقىلىق ھەل قىلدى، مەكتەپ ۋە ئوقۇ ـ ئوقۇتۇشقا مەبلەغ سېلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىگە بولغان تونۇشنى ئۆستۈردى.

ئەركىن ئابلىزنىڭ مائارىپ ئىشلىرى ئۈچۈن قىلغان تەسىرلىك ئىشلىرىنى بۇ يەردىكى كىشىلەر ئېسىدىن چىقىرىۋېتەلمەيدۇ. مانا ھازىر بۇ يەردىن بىر تۇركۈم ئىختىساس ئىگىلىرى، يۇقىرى مەلۇماتلىق كادىرلار، زىيالىيلار، پاراسەتلىك سودىگەرلەر يېتىشىپ چىقىپ، ئۇنىڭ ئويلىغانلىرىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا تۇرتكە بولدى.

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، يەرلىك ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت تارماقلىرى تىلىۋالغان كەنتنىڭ مائارىپ ئىشلىرى ئۈچۈن يارامليق ئوقۇتقۇچى، باشقۇرغۇچىلارنى سەپلەپ بېرىش بىلەن بىر چاغدا، مەكتەپ شارائىتىنى زور كۈچ بىلەن ياخشىلاشقا ئايانماي مەبلەغ سېلىپ بەردى. بۇ مەكتەپلەرنىڭ ئاساسىي ئەسلىھە جەھەتتىكى شارائىتىنى قولايلاشتۇرۇپ بىلەن تەمىن ئەتكەن بولسىمۇ، يەنە بىر قىسىم ئەسلىھەلىرىنى كەنت بىلەن تەڭ قىلىشقا توغرا كەلدى. شۇڭا، ئەركىن ئابلىز قاراپ تۇرمىدى، 1999 ـ يىلى كەنت باشلانغۇچ مەكتىپىنىڭ سىنىپ، ئىشخانا قۇرۇلۇشى يېڭىدىن سېلىندى. كەنتكە، مەكتەپكە ھۆسن قوشۇلدى، ئەمما مەكتەپنىڭ ئورنى تارلىق قىلدى، مەيدان ۋە تەنتەربىيە ئەسلىھەلىرى يېتىشمىدى، بۇنى كۆرگەن ئەركىن ئابلىزنىڭ بەكلا ئىچى پۇشتى. ئۇ ھەر قېتىم مەكتەپنىڭ دەرۋازىسىدىن تېمى ـ تىقىم بويى ـ بەستى توپا ـ چاڭ ئارىسىدا چىقىۋاتقان باللارنى كۆرسە جىددىيلىشەتتى. 2000 ـ يىل 7 ـ ئايدا ئۇنىڭ قورسىقىغا جىن كىردى. ئۇ بىر كۈنى

سەھەردە مەكتەپ مەيدانىغا بېرىپ، بىرقانچە ئوقۇتقۇچى بىلەن پاراڭلاشتى، ئاندىن كەنت كومىتېتىغا بېرىپ يېغىن ئېچىپ، كەنت پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ ھەيئەتلىرى بىلەن كېڭەشتى، ئۇنىڭ پىلانى ھەممەيلەننى قايىل قىلدى. ئۇلار ئۇنىڭ دېگىنى بو- يىچە بىر ياقىدىن باش، بىر يەڭدىن قول چىقىرىپ ئىشقا كىرىشتى. ئالدى بىلەن ئەركىن ئابلىز 10 مىڭ دانە پىششىق خىشنى مەكتەپ مەيدانىغا يېقىن جايغا تەق قىلدى، ئارقىدىن كەنت، مەھەللىنىڭ كادىرلىرى 1000 ــ 5000 غىچە پىششىق خىشنى ئۇ خىش تىزغان يەرگە تەييار قىلدى. بىرقانچە كۈندىلا 60 مىڭ دانە خىش تەييار بولدى، بۇ خىش مەكتەپنىڭ نۆۋەتتىكى قۇرۇلۇشىغا يەتمەيتتى، شۇڭا كەنت تەۋەسىدە ئالدىن باي بولغان بايلارنى چاقىرىپ مۇنداق دېدى:

ــ مەكتەپ بىزنىڭ، شۇنداقلا بۇ يەردە ئوقۇيدىغانلار بىزنىڭ كېلەچەكتىكى ئىزباسارلىرىمىز، شۇڭا بىز كەنت كادىرلىرى، كومپارتىيە ئەزالىرى ھەممىتىمىزنى داستىخانغا تۆكۈپ باقتۇق، ئىش تولۇق ھەل بولمايدىغاندەك تۇرىدۇ، ئەمدى گەپ سىلەرنىڭ ئىلتىپات ـ ھىممىتىڭلارغا باغلىق بولۇپ قالدى، ئۇ سىلەرنى تەربىيلىگەن بىلىم بۆشۈكى، بىز سىلەرنىڭ ئالقىنىڭلارنى ئېچىشىڭلارنى ئۈمىد قىلمىمىز، يەنە 100 مىڭ دانە پىششىق خىش سىلەرنىڭ ھەل قىلىشىڭلارغا باغلىق...

ــ شۇجى، خاتىرجەم بولسىلا، مەكتەپ بىزنىڭ، بالىلارمۇ بىزنىڭ، بىز ئالدى بىلەن بالىلىرىمىزنى ئوقۇتۇۋاتقان پارتىيە ـ ھۆكۈمەتكە، ئاندىن مەكتەپكە، ئەۋلاد- لىرىمىزغا كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان سىلىگە رەھمەت ئوقۇيمىز، بىز مەكتەپ ئۈچۈن ھېچ نەرسىمىزنى ئايمايمىز!

ئۇ ئىقتىسادىي جەھەتتىكى قىيىن دەپ قارىغان ئىشنى ئاساسىي جەھەتتىن بىر ياقلىق قىلدى، ئەمدىكى گەپ مەكتەپ ئەتراپىدا ئۆيى ۋە يېرى بار تۆت ئائىلىنىڭ دېھقانلىنىڭ تەلىپىنى قاندۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئۆي ئورنى ۋە باغ يېرىنى مەكتەپكە بىكار- لىتىپ بېرىشتە قالغانىدى. بۇ تولىمۇ قىيىن ئىش ئىدى. بۇ يەردە شۇنداق بىر ئادەت بار كى، كىشىلەر قانىنى، جانىنى بەرسە بېرىدۇكى، ئۆزىنىڭ ئىلكىدىكى يەرنى بېرىش- كە رازى بولمايدۇ. ئەركىن ئابلىز مۇشۇنداق بىر قىيىن ئىشقا دۇچ كەلدى، ئەمما ئۇ ئەنسىرەپ كەتمىدى، ئۇ بۇ قېتىم ئۆزىنىڭ مۇشۇ تۈپراقتىكى نەچچە يىللىق تەسىرى ۋە تۆھپىسىنىڭ خاسىيىتىنى سىناپ بېقىشنىڭ ئاخىرقى نۇقتىسىغا كېلىپ قالغانلە- قىنى سەزدى. ئۇنىڭ بۇ يەردە نۇرغۇن ئەجرى بار، ئۇنىڭ بۇ يەر ئۈچۈن ئوت بولۇپ

كۆيگەن يۈرىكى، بىۋاستە كەچمىشى ۋە ئەقىدە گۈللىرىدىن تىزغان گۈل بېغى بار ئىدى. ئۇ نۇرغۇن نەرسىلەرنى پەرۋىشلەپ يېتىشتۈرگەن، نۇرغۇن نەرسىلەرنى بەرپا قىلغان، نۇرغۇن نەرسىلەرنى مېۋە بەرسە، بەھرە ئالغىلى بولارمىكىن، دەپ تىككە-نىدى. مانا مۇشۇ ۋاقىت دەل ئاشۇ مېۋىنى ئۈزىدىغان، قىقىپ كۆرۈپ باقىدىغان چاغ ئىدى. ئەمەلىيەتتىمۇ كىشىلەر مەكتەپ ئەتراپىدا ئۆيى بار دېھقانلارنىڭ يەرنى ئۆتۈنۈپ بەرمەيدىغانلىقىنى، ھەرقانداق بىر ئادەمنىڭ بۇ ئىشقا چىشى پاتمايدىغانلى-قىنى سۆز - چۆچەك قىلىپ يۈرگەنىدى، ھەتتا شۇ جايدا يېرى بار بىر قىسىم دېھ-قانلار يەرنى بەرمەي جېنىمىزنى بېرىمىز دەپ يۈرۈشكەنىدى. يېزىمۇ، شەھەردىكى بىر قىسىم رەھبەرلەرمۇ بۇ ئىشتا ئىنتايىن ئەستايىدىل، سەگەك بولۇپ مەسىلە چىقىپ قالماسلىقىنى، مۇقىمسىزلىق پەيدا بولماسلىقىنى تىلەيتتى. بەزىلەر ئۇلارغا ئەركىن ئاب-لىزنىڭ كۈچى يەتمەسلىكى مۇمكىن، دەپ قارىدى. ئەمما، ئەركىن ئابلىزمۇ كۆپ خىل تەييارلىق قىلىپ قويدى. ئۇ بۇ يەردىكى ھەربىر ئادەمنى چۈشىنىدۇ، ھەربىر ئادەمنىڭ نېمىلەرنى ئويلىشى ۋە قانداق قىلىشىنى، نېمىلەرنى دېيىشىنى چۈشىنىدۇ. بەزىلەر ئۇلارغا پۇلنى كۆپ بەرسە، ئىش ھەل بولىدۇ دېسە، بەزىلەر يەرنى كۆپ بەرسە بولىدۇ دېدى. بەزىلەر خەلق ئەسكەرلىرىنى ياكى ساقچىلارنى ئىشقا سېلىپ بېسىم قىلسا ھەل بولىدۇ دېدى.

بىر كۈنى ئۇ مۇشۇ يولغا تەۋەككۈل قىلدى، ئۇ بىر قاتار چۈشەندۈرۈشتىن كې-يىن، يەرنى بىكارلاپ بېرىشنى ئوتتۇرىغا قويدى، چىرايلىق چۈشەندۈرۈپ، تەلەپ-ئارزۇلىرىنى قاندۇرىدىغان ۋەدىنى بەردى. شۇ يەردە ئۆيى بار دېھقانلار ئۇنىڭ ئوقۇ-ئوقۇتۇش، بالىلارنىڭ كېلەچىكى، كەنتنىڭ تەرەققىياتى قاتارلىقلار ھەققىدىكى تەھلىل، قاراشلىرىنى ئاڭلاپ قاتتىق تەسىرلەندى ۋە كەنت قانچىلىك يەر بەرسە بىز رازى، بىزگە پۇرسەت بەرسۇن، كۆرستىپ بەرگەن يەرگە ئۆي سېلىپ كۆچۈپ بېرىۋالايلى، مەكتەپ ئۈچۈن يېرىمىزنى تەقدىم قىلىشقا بىز قارشى ئەمەس، دېدى. ئەركىن ئابلىزمۇ ۋەدىسىدە تۇرۇپ مەكتەپ ئەتراپىدىكى تۆت ئائىلىلىك ئۈچۈن ھەر كۋادرات مېتىر يەر ئۈچۈن ئىككى - ئۈچ ھەسسىدىن ئارتۇق يەر كۆرستىپ بەر-دى. مەكتەپنىڭ مەيدانلىرىنى قاتتىقلاشتۇرۇش ۋە ئورنىنى كېڭەيتىش، ئۆيى چې-قىلىدىغان دېھقانلارغا ئۆي سېلىش قۇرۇلۇشى بىرلا ۋاقىتتا باشلاندى. شۇ يىلى ياز-لىق تەتىلدىن بۇرۇن مەكتەپنىڭ 1800 مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى قورۇ تېمى پۈتتى،

5000 كۆادرات مېتىر كۆلەمدىكى تەنتەربىيە مەيدانى پىششىق خىش بىلەن قاتـ
تقلاشتۇرۇلۇپ يېپيېڭى قىياپەت ھاسىل بولدى.

. مانا ئەمدى توپا ـ تۇمان ئىچىدە ئوقۇيدىغان باللار چىرايلىق كىيىملىرى بىلەن پاكىز ھەم ئەركىن پائالىيەت ئېلىپ بارىدىغان بولدى. مەكتەپ قىياپىتىنىڭ ئوقۇ ـ ئوقۇتۇش ئۇنۇمى ۋە سۈپەتكە كۆرسەتكەن تەسىرى ناھايىتى ياخشى بولدى، باشقا جايلاردىكى مەكتەپ ۋە ئورۇنلار بۇ مەكتەپنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ئۆرنەك قىلدى، ئېكسـ كۇرسىيە قىلىپ تەجرىبىسىنى ئۆزلەشتۈردى، شۇ بىر قېتىملىق ئىش بۇ يەردىكى كـ شىلەرنىڭ قەلبىدە ئۇنتۇلماس ئىش، ئەسلىشگە تېگىشلىك خاتىرە بولۇپ قالدى.

بۇنىڭدىكى تۆھپە ۋە شەرەپ كىشىلەر قەلبىدە نۇرلىنىپلا قالماستىن، ھەر دەردـ جىلىك تارماقلارنىڭ تەقدىرلىشى ۋە مۇئەييەنلەشتۈرۈپ مۇكاپاتلىنىشتەك شەرەپـ لەرگىمۇ سازاۋەر بولدى.

مەسئۇلىيەت

بۇنىڭدىن ئىككى يىل ئاۋۋال ئەركىن ئابلىزنى مۇنەۋۋەر كومپارتىيە ئەزاسى، بـ يىش باشلامچىسى، ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتلىرىدىكى كادىرلارنىڭ ئۆگىنىش ئـ گىسى دەپ قارىغان قەشقەر شەھەرلىك پارتكوم تەشكىلات بۆلۈمى ئۇ ھەقتە بىر تەشۋىقات فىلىمى ئىشلىدى، ئوپېراتور ۋە فىلىمنىڭ يازغۇچىسى يېرىم ئاي تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىپ، ئەركىن ئابلىزنىڭ پەزىلەتلىرى ئىچىدىكى مۇھىم بىر پەزىلەتىنى فـ لىمنىڭ ئاساسىي تېمىسى قىلىپ بېكىتتى. بۇ دەل مەن بۇ ئەسەردە كىچىك ماۋزۇ قىلغان «مەسئۇلىيەت» ئىدى. شۇنداق، ئەينى چاغدا بۇ فىلىم پۈتۈن ۋىلايەتكە تەكرار تارقىلىتىلىپ، ئەركىن ئابلىزنىڭ ساداقەت بىلەن پارتىيە ۋە خەلقنىڭ خىزمـ تىنى قىلىش، بېرىلىپ ئىشلەپ دېھقانلارغا باشلامچىلىق قىلىش، نامراتلىقتىن قۇتۇلـ دۇرۇش يولىدىكى بىر قاتار ئىزدىنىش ۋە تەجرىبىلىرىنى تونۇتقانىدى. ھەقىقەتەن ئۇنىڭدا كۈچلۈك مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى ۋە بۇرچ تۇيغۇسى بار. ئۇنىڭ مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى دائىرىسىدە ھەربىر خىزمەتكە مەسئۇل بولۇش، ھەربىر ئادەمگە مەسئۇل بو ـ لۇش، ھەربىر ئىشتا ئۆزىگە مەسئۇل بولۇشتەك مۇھىم ھالقىلار بار ئىدى. مانا شۇنىڭ ئىچىدە دەردەك دەرمان بولۇشمۇ بار بولۇپ، ئۇ ئۇزاق يىللار داۋامىدا باشقىلارنىڭ

دەردىگە دەرمان بولۇشنى باش تارتىپ بولمايدىغان ئىش قىلىپ تۇتۇپ كەلدى. ئۇ باشقىلارنىڭ دەردى تۇگىسە مېنىڭ دەردىم تۇگەيدۇ، باشقىلارنىڭ ھالى خاراب بولسا مېنىڭ ھالىم خاراب بولىدۇ، باشقىلارنىڭ دەردى، ئازابى كۆچىيىپ كەتسە مېنىڭ دەردىم، ئازابىم كۆچىيىپ كېتىدۇ، باشقىلار خاتىرجەم بولمىسا مەنمۇ خاتىرجەم بولالمايمەن، دەرد بار يەردە ئامانلىق يوق، بىخەتەرلىك، مۇقىملىق بولمايدۇ، باشقىلار ھەر جەھەتتىن خاتىرجەم بولسا ھەممە ئىش يۇرۇشۇپ كېتىدۇ، دەپ قارايتتى، شۇڭا ئەركىن ئابلىز ھەممە ئادەمگە سەمىمىيەت بىلەن ئاتا ـ بالىدەك، ئاكا ـ ئۇكا، ئىنى ـ سىڭلىدەك پوزىتسىيىدە بولۇپ كەلدى.

بىر دېھقان مۇنداق بىر ئىشنى بايان قىلىپ بەردى: ئالدىنقى يىلى كەنت تەۋەسىدىكى م XX نىڭ ئوغلى ي XX ئىغىر نەرسە كۆتۈرۈش سەۋەبىدىن دوۋساق قەسىم سېرىقئېتى يېرىلىپ كېتىپ، دوختۇرخانىدا يېتىپ قالغانىدى. ھالبۇكى، ئىقتىسادىي قىينىچىلىقى بولغانلىقتىن، داۋالىنىش، ئوپېراتسىيە قىلىشتا پۇلدىن قىسىلىپ قالدى، ئەركىن ئابلىز پارتىيە ئەزالىرىنى يىغىپ ئىئانە توپلاپ، بىر قىسىم پۇلنى تولۇقلاپ بەرگەن بولسىمۇ، قىينىچىلىق تولۇق ھەل بولمىدى، ي XX نىڭ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قول ئىلكىدە بولسىمۇ، ئوغلىنىڭ داۋالىنىشىغا يېقىن يولمىدى، بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقان ئەركىن ئابلىزنىڭ راستتىنلا زەردىسى قاينىدى، بىر كۈنى ئۇ ي XX نىڭ دادىسىنى شەھەرگە ماڭغان پەيتتە ئالدىنى توسۇپ، ئوغلىغا ياردەم قىلىشقا دەۋەت قىلدى. بىراق، ئۇ پىشقەدەم كىشى قوپال تېگىپ، ئەركىن ئابلىزنىڭ دېگەن يېرىدىن چىقمىدى.

ـــ ئوغۇللىرىغا ياردەم قىلىش قوللىرىدىن كەلمىسە، مېنىڭ قولۇمدىن كېلىدۇ، مەن سىلىنىڭ نەرسىلىرىنى سېتىپ پۇل قىلىپ دۇالىتىمەن، شۇ چاغدا ۋاي دېمىسىلە بولىدۇ!

ـــ شۇجى، مېنىڭغۇ ئۇنداق قىلغۇم يوق، لېكىن بۇ نان قېپى ئۆزىگە ئۆزى ئىش تېپىپ، بىزگە ئاۋارىچىلىك سالسا بولمايدۇ، ئۆزى تاپقان ئىشنى ئۆزى يىغىشتۇرسۇن دەيمەن، سىلى گەپ قىلمۇاتقان يەردە مېنىڭ بىرنېمە دېيىشكە تىلىم كۆيىدۇ، مەن دادىسى تۇرۇپ كۆڭۈل بۆلەلمىدىم، قەرز بەرسەمۇ بولىدۇ، لېكىن ئېلىۋالسا بەرمەيدۇ... سىلىنىڭ ياردەم قىلغۇلىرى بولسا ئۆزلىرىنىڭ ئىشى، مېنى چېتىۋالمىسىلا!

ـــ بولىدۇ، مەن ئامالىنى بىرىدەمدىلا قىلىمەن.

ـــ ماڭا زىيان بولمسا بولىدۇ. سىلىغۇ بىزنى زىيانغا ئىتتەرمەيلا، شۇجى، مەن بۇنىڭغا ئىشىنىمەن.

ئۇ كىشى بازارغا كەتتى، ئەركىن ئابلىز يېزىلىق ئورمان پونكىتىدىكى خادىملار-نىڭ تەستىقىنى ئالغاندىن كېيىن، ئادەم باشلاپ بېرىپ، م xx نىڭ تېرىلغۇ ئېتىزى-نىڭ بېشىدىكى تېرەكلىرىدىن 10 نەچچە تۈپنى كەستى ۋە ئۇنى سېتىپ، پۇل قى-لىپ، xx نىڭ داۋالىنىشىغا يەتكۈزۈپ بەردى. ئۇ ئوپېراتسىيەدىن سالامەت ساقىيىپ چىقتى. م x x تېرەكلىرىنىڭ سېتىلىپ كەتكەنلىكىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، دەسلەپ چىچاڭلاپ باقتى، كېيىن باشقىلارنىڭ مەسخىرە، دوق قىلىشىدىن تەپ تارتتى، بىراق ئاغزى جىم تۇرمىدى. ئەركىن ئابلىز مۇنداق دېدى:

ـــ بۇ ئىشقا پىكىرلىرى بولسا دېسىلە، ئەينى چاغدا بۇ تېرەكلەرنى كەنت سىلىگە ئۈچ يۈەندىن سېتىپ بەرگەن، مەن سىلىگە شۇ بويىچە پۇل تۆلەپ بېرىمەن، بىر ئا-دەم قېيىن ئەھۋالدا قالغاندا كېرەككە كەلمىگەن تېرەكنى قانداق چاغدا ئىشلىتىمىز؟ ھەممە تاپقان- تەرگىنىمىز بىزنىڭ ھاياتلىقىمىز، ھاياتىمىز، سالامەتلىكىمىز ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى بىلسىلە! مۇنداق قىلايلى: كەنتىمىزدە ھەممە ئادەم بىر ـ بىرىگە ياردەم بېرىدۇ، بىراق سىلى بۇنىڭغا قوشۇلالمىسلا بۇمۇ بولىدۇ، سىلىگە بېرىلگەن باغ يې-رىنىڭ ئارتۇقى، باقمىچىلىق يېرىنىڭ ئورنى قاتارلىقلارنى قايتۇرۇپ ئېلىپ، باش-قىلارغا سېتىپ، شۇ يەرنىڭ پۇلىغا ئاغرىقلارنى داۋالىتىش فوندى قۇرايلى.

بۇ گەپ م xx نى سارىاسمىگە سېلىۋەتتى. باشقىلارمۇ ئۇنى قاتتىق ئەيىبلىدى. كېيىن ئۇ، ئەركىن ئابلىزنىڭ ئىشخانىسىغا بېرىپ، ئۆزىنىڭ ياخشى قىلمىغانلىقىنى ئېيتىپ ئەپۇ سورىدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ ئاغزى بېسىقىپ قالدى.

نامراتلارغا ياردەم بېرىش، نامراتلىقتىن قۇتۇرۇلدۇرۇش ئىشلىرىدىمۇ ئەركىن ئابلىز نۇرغۇن ئىشلارنى قىلدى، بىرمۇ ئادەمنىڭ نامرات بولۇپ قالماسلىقىنى نەزەر-دە تۇتۇپ، ھەممە ئادەمگە ئورتاق، بىر خىل كۆز بىلەن قاراپ، ئۆزىنىڭ ئەقىدىسىنى نامايان قىلدى. ئەمما، بەزى كىشىلەرنىڭ ئاغزىدىن ئۇنىڭغا كۆپ بولۇپ كەتتى، بۇنىڭغا ئاز بولۇپ قالدى، دېگەن گەپلەرنى ئاڭلاشتىن خالىي بولالمىدى. نامراتلار-نى داۋالىتىش، كېسەل يوقلاش، نامرات ئائىلە پەرزەنتلىرىنىڭ ئوقۇشىغا ياردەم بې-رىش، تېرىقچىلىق ۋە بازارغا يۈزلىنىشىگە مەدەت بېرىش قاتارلىق ئىشلاردا ئەمەلىـ-يەتنى ئاساس قىلىپ، مۇناسىپ تەتبىقلىدى، ئايرىم ئىشلاردا مەخسۇس ئادەم بەلگە-

لەپ قۇتقۇزۇپ، بېتەكلەپ باي بولۇشقا ئىلھام بەردى، نەرسە ـ كېرەك بىلەن تەمىنلەش قاتارلىق بىر قاتار ئىشلاردا كونكرېت تۈزۈم، چارە، تەدبىر بېكىتىپ، نامراتلىقتىن پۈتۈنلەي قۇتۇلۇشنىڭ داغدام يولىنى ئېچىپ، نامرات دېھقان ئائىلىسى يوق بولۇشنىڭ دەسلەپكى ئۇلىنى ھازىرلىدى. 1995 ـ يىلىغا كەلگەندە، قايتا نامراتلىشىپ كەتكەن 46 ئائىلىكنى 2005 ـ يىلىغا كەلگەندە 14 كە تۆۋەنلەتتى.

ئەركىن ئابلىز ھازىرغىچە كۆپ قېتىم نامراتلارغا ئىللىقلىق يەتكۈزدى. مەسىلەن، رىسالەتگۈلگە 3000 يۈەن، ئابدۇسۇل ئىمىنگە 2000 يۈەن، تراكتور ھادىسىسگە ئۇچرىغان سەككىز كىشىگە 5060 يۈەن، ئەمەت ئابدۇرېھىمغا 6000 يۈەن يارىدەم قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قېلىشقا تۈرتكە بولدى. ئۇ بۇ پۇللارنى ئۆزى باشلامچى بولۇپ ئىئانە قىلىش، پارتىيە ئەزالىرى تەشكىللىك ئىئانە قىلىش، تىجارەتچىلەرنى سەپەرۋەر قىلىپ ئىئانە قىلىش يولى بىلەن ھەل قىلدى.

دېمەك، كىمدە پەزىلەت ۋە مەسئۇلىيەت بولىدىكەن، ئۇنىڭغا ھەرقانداق تەتۈر قۇيۇن تەگمەيدۇ، كىمنىڭ قىلغان ئىشىدا ھەققانىيەت بولىدىكەن، شۇنىڭ يولى داغدام بولىدۇ. كىمنىڭ قەلبىدە كۆيۈنۈش ۋە سەمىمىيەت بولىدىكەن، شۇنىڭ ئىشى روناق تاپىدۇ. تىلسۇزاق كەنتىدىكى كىشىلەرنىڭ بۇ ساداسى بايام بىز گېپىنى قىلغان تېلېۋىزىيە فىلىمىدە نامايان بولدى. بۇ فىلىم بۇگۈنكى كۈندە قەشقەر شەھىرىدىلا ئەمەس، ۋىلايەت تەۋەسىدىكى يېزا ـ كەنتلەردە پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ئۆگىنىش، قوللىنىشتىكى دەرسلىك ماتېرىيالى بولۇپ قالدى. ئۇ يەنە يەر تەۋرەشكە چىدامليق ئۆي قۇرۇلۇشى داۋامىدا 150 ئائىلىلىك دېھقانغا ئۆي سېلىشنى تولۇق تاماملىدى ۋە بۇ ئائىلە ئىچىدىكى م x x، ب xx كە كەنت ۋە شەخسلەرنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ، ئۆيلىرىنى سەرەمجانلاشتۇرۇپ بەردى.

ئۇلگىنىڭ ئۇلگىسى

ئەركىن ئابلىزنىڭ نەزىرىدە سىياسەت بەرگەن ئىمكانىيەت كىشىلىك تۇرمۇش ۋە كىشىلىك ھاياتتىكى مۇھىم بىر كۆزىر ئىدى، پەقەت ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشنى بىلگەندىلا ئۇنىڭ ۋەسلىگە يېتىپ، قىلىمەن دېگەن ئىشنى قىلغىلى بولاتتى.

xx ئەسىرنىڭ 80 ـ يىللىرىدىن كېيىن، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت ئىزچىل تۈردە

كىشلەرنى باي بولۇشقا، نامراتلىقتىن قۇتۇلۇشقا سەپەرۋەر قىلىپ، يېتەكلەپ ۋە كونكرېت ياخشى سىياسەت ۋە تەدبىرلەرنى يولغا قويىدى. ئەمما، ئەنئەنىۋى پىلانلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئاساسىدىن تولۇق قۇتۇلۇپ كېتەلمىگەن تىلسۇزاق كەنتىدىكى دېھقانلار بۇنداق پۇرسەتلەردىن دەمال پايدىلىنىشنى بىلەلمەي قالدى. ئەركىن ئابلىزنىڭ بەكلا ئىچى پۇشتى. ئۇ تەكرار تەشەببۇس قىلىشتىن كېيىن، ئۇلگە كۆرسىتىپ، تېپ تۇرغۇزۇپ، تېپ ئارقىلىق ئومۇمىي دائىرىنى يېتەكلەشنىڭ يولىغا قەدەم قويىدى. ئەمما، بۇ ئىشتا نىشان قىلغان بىر قىسىم كىشلەر تىزگىنى تارتىلىپ قالغان تۇلپاردەك، ھەردېگەندە ئارقىسىغا داجىپ تازا ئالغا باسالمىدى، ئۇ كەنتنىڭ شەھەرگە يېقىن بولۇش، يەر ئاز، نوپۇس كۆپ بولۇش، شەھەر ـ بازارلارنىڭ ئۆي قۇشلىرى باقمىچىلىقى، چارۋىچىلىق، سەي ـ كۆكتاتچىلىق، باغۋەنچىلىككە بولغان ئېھتىياجىنىڭ ھەمىشە مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇش ھالىتىگە ئاساسەن، كېۋەز، بۇغداي ـ قوناق تېرىقچىلىقىنى تەدرىجىي ئازايتىپ ، بازار ئېھتىياجلىق تېرىقچىلىق قۇرۇلمىغا يۆزلەندۈرۈشكە تەرەددۇت قىلدى. لېكىن ئۇ، ھەممە ئىشتا ئۆزى باشلامچى بولمىسا بولمايتتى. بۇ ھەقتە توختالغاندا ئۇ مۇنداق دېدى :

ـــ 1995 ـ يىلى مەن يانبۇلاق چارۋىچىلىق مەيدانىغا بېرىپ، بىر تۇغقىنىمنىڭ تۇخۇ بېقىپ باي بولغانلىقىنى كۆردۈم، تەپسىلىي تەكشۈرۈپ بازارنىڭمۇ مۇشۇ تۈرگە تولىمۇ ئېھتىياجلىق ئىكەنلىكىنى بىلدىم ـ دە، ئۆز ئۆيۈمدە تۇخۇ باقمىچىلىقىنى يولغا قويدۇم. يېزىمۇ شۇ چاغدا تۇخۇ باقمىچىلىقى بىلەن شۇغۇللانغانلارغا ئېتىبار بېرىشنى يولغا قويغان ۋە تەرەپ ـ تەرەپتە رادىئولاردا تەشۋىق قىلىشقا باشلىغانىدى...

ئۇ تۇنجى بولۇپ 15 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ 3500 دانە چۈجە سېتىۋالدى. تۆت ئاي بېقىۋىدى، ئۇنىڭ خوراز ـ مېكىيانلىرى ئايرىلدى. نۇرغۇن كىشلەر ئۇنىڭ تۇخۇلىرىنى ئۆلۈپ تۈگەيدۇ دېگەن گۇمانلاردا بولۇپ ئىشەنچ قىلالمىغانىدى. ئۇ تۇخۇلارنى تېخنىك خادىملارنىڭ يارىدىمىدە تۇرلۇك پەرۋىشلىرىنى ئىلمىي ئاساستا ئېلىپ بېرىپ باقتى، چۈجىلەرنىڭ ئۆلۈش نىسبىتى تولىمۇ تۆۋەن بولدى، ئۇ تۇخۇلاردىن خوراز چىقىرىلىرىنى سېتىپ، 18 مىڭ يۈەن كىرىم قىلدى، مېكىيان چىقىرىلىرىنى تۇخۇم توخۇسى قىلىپ يەرلىك يەم ـ خەشەك بىلەن بېقىپ كۆندۈرۈپ، تۇخۇم نىسبىتىنى ئاشۇردى، ئۇ ھەر كۈنى نەچچە ئون يۈەنگە تۇخۇم ساتاتتى، 10

يۈەنگە ئادەتتە 22 ــ 25 كىچە تۇخۇم بەردى، ئۇنىڭ ئۆيىگە تەرەپ ـ تەرەپتىن تۇخۇم زاكاز قىلىدىغانلار كېلىپ تۇراتتى، شۇڭا ئۇ تۇخۇم توخۇلىرىدىن بىر يىلدىلا 70 مىڭ يۈەن ساپ پايدا يارىتتى، ئۇنىڭ توخۇ تۇخۇمىنى ساتىدىغان ۋاستىچىدىن 33 نەپىرى بارلىققا كەلدى، ئۇ بۇ ئىشنى تاكى 1993 ـ يىلغىچە داۋاملاشتۇردى. ئۇ-نىڭ پايدا ئالغانلىقىنى كۆرگەن باشقا دېھقانلارمۇ قىزىقىپ قالدى ۋە ئۇنىڭ يارىدەم بېرىشى، يېتەكلىشى ئارقىسىدا 20 نەچچە ئائىلە توخۇ باقمىچىلىقى بىلەن شۇغۇللىنىش يولىغا مېڭىپ، ئارقا ـ ئارقىدىن 10 مىڭ يۈەنلىك ئائىلىلەردىن بولۇپ قالدى. كەنتمۇ بۇ ئىشتا ئۈلگە بولۇپ سايلاندى. بەزىلەر ئۇنىڭغا:

ــ باشقىلارغا ئۆگەتمەي، ئۆزلىرىنىڭ ئوبدان بولۇۋاتقان بازارلىرىنى قوغداپ قالسىلا بولماسمۇ؟ توخۇ باقىدىغانلار كۆپىيىپ كەتسە، سىلىنىڭ پۇل تېپىشلىرىغا تەسىر يەتكۈزىدۇ! ــ دېدى. بىراق، ئەركىن ئابلىز مۇنداق دېدى:

ــ مەن ئۆزۈملا پۇل تاپسام بولمايدۇ، مەن بازارنى ئاچتىم، مەقسىتىم پۇل تېپىش ئېلىش ئۈچۈن ئەمەس، يەنىمۇ كۆپ كىشىنىڭ بۇ ئىش ئارقىلىق باي بولۇشىنى، پۇل تېپىشىنى تەجرىبە بىلەن تەمىن ئېتىش، بىزنىڭ بۇ يەردە توخۇ باقىدىغانلار قانچە كۆپ بولسا، ئۇنىڭ بازىرى شۇنچە كەڭ بولىدۇ، بۇ بازارنىڭ قانۇنىيىتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە كىشىلەردە رىقابەت شەكىللىنىپ تېخىمۇ ياخشىلاش، تېخىمۇ تاللاش پۇرسىتى يارىتىلىدۇ...

2000 ـ يىلىدىن كېيىن كەپتەر باقمىچىلىقى ئەۋج ئالدى، ئەركىن ئابلىز يېزىنىڭ تەشەببۇسىغا ئاساسەن 10 ـ مەھەللىدىكى يولۇاسخان مېھمانىنى نۆۋەتما قىلىپ تۇتتى، يولۇاسخان ئۇنىڭ رىغبەتلەندۈرۈشى بىلەن خوتەنىدىن 200 دانە گۆش كەپتىرىنى 2000 يۈەنگە سېتىۋېلىپ ئائىلىسىدە بېقىشقا كىرىشتى، يانداۇرقى يىللى ئۇنىڭ كەپتەرلىرى ئاۋۇپ 3000 دىن ئاشتى، بىراق ئۇنىڭ ئېغىل ـ قوتىنى ئانچە چوڭ ئەمەس ئىدى. يولۇاسخان مېھمانىنىڭ شۇ چاغدىكى تۇرمۇشى قەدىر ئەھۋال ئۆتەتتى، ئۇ تىرىشچان، غەيرەتلىك ئادەم بولغاچقا، 10 نەچچە يىل ئۇششاق تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىپ، چار بازارچىلىق قىلغانىدى. ئۇ يالغۇز ھەم ياشانغان، ھەم كېسەلچان ئادەم بولغانلىقتىن، ئېتىزنىڭ ئىشلىرىنى قىلالمايتتى، تىجارەت ئىشلىرىمۇ ئېغىر كېلىدىغان بولۇپ قالغانىدى، كەپتەر باقمىچىلىقى ئۇنىڭغا تازا باب كېلەتتى، ئەركىن ئابلىز ئۇنىڭ كەپتەر بېقىشقا بولغان قىزغىنلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئۇنىڭ

ئېغىل ـ قوتان ئىشلىرىنى كېڭەيتىشنى پىلانلىدى ۋە 60 كۇادرات مېتىر كۆلەمدە پىششىق خىشلىق، ئالدى سىم تورلۇق كەپتەر بېقىش كاتىكى ياساپ بەردى، بۇنىڭغا كەنتتىكى پارتىيە ئەزالىرى خالىس ئەمگەك كۈچى چىقاردى، كەنت مالىيىسى 7000 يۈەن ئاجراتتى، بۇنداق ئېتىبار يولۇاسخان مېھمانىنى قاتتىق خۇشال قىلدى، ئۇ باشقا ئىشلىرىنى تاشلاپ قويۇپ، كەپتەر بېقىشقا چوڭقۇر مېھىر بىلەن كىرىشىپ كەتتى، كەپتەرلەرنى ئىلمىي ئۇسۇل بويىچە تۇجۇپلەپ بېقىشتا پەن ـ تېخنىكا خادىملىرىنىڭ مەسلىھىتىنى ئېلىش بىلەن بىر چاغدا ئۆزى بىۋاستە سىناق قىلىش، ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىرىنى يەكۈنلەپ چىقىپ، كېسەللىكتىن ساقلىنىش، كەپتەر باچكىسىنى كۆپەيتىشتە ئۆزىگە خاس چىقىش يولى تاپتى، ئۇ يەنە شۇنىڭغا بىرلەشتۈرۈپ، ھەرقايسى بازارلاردا كەپتەر باچكىسى، دورا ـ دەرمان سېتىش بىلەنمۇ شۇغۇللىنىپ، بىرقانچە يىلدىلا كەپتەر باقمىچىلىقى بويىچە كەسىپلىك ئائىلە بولۇپ قالدى، كەپتەردىن قىلغان كىرىمى يىلدىن ـ يىلغا ئاشتى. ئۇ كەنت، يېزا، شەھەر ۋە ۋىلايەت بويىچە مۇشۇ تۈردىكى كۆزگە كۆرۈنگەن كەپتەر باقمىچىسى بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ تەجرىبىسى تەرەپ ـ تەرەپتىن كەلگەن ئېكسكۇرسىيىچىلەرگە ۋە بۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىش كويىدا بولغا دېھقان ـ چارۋىچىلارغا ئۆرنەك بولۇپ نەپ يەتكۈزدى. ئەڭ مۇھىمى ئەركىن ئابلىزنىڭ تەسىرى ۋە يېتەكلىشى ئارقىسىدا كەنت تەۋەسىدىكى 50 نەچچە ئائىلە كەپتەر بېقىش بىلەن شۇغۇللاندى، ئۇلارنىڭ باققان كەپتىرى كەنت بويىچە 20 مىڭدىن ئاشتى، بۇ تۈردىن قىلغان يىللىق كىرىمىمۇ 80 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

كالا ـ قوي باقمىچىلىقىمۇ بۇ كەنتنىڭ ئاساسلىق ئىگىلىكى بولۇپ، ئۇنىڭ ئاساسى 1984 ـ يىلىدىن باشلانغان. شۇ چاغدا ئەركىن ئابلىز سىياسەتتىكى قولايلىقنى نەزەردە تۇتۇپ، كالا ـ قوي باقمىچىلىقىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنى تەشەببۇس قىلغان ۋە ئۆزى باشلامچى بولۇپ كالا ـ قوي قوتىنى سېلىپ، دەسلەپتە ئەلا نەسىلىك قوي بېقىش بىلەن شۇغۇللانغان، ئۇ بىرقانچە ئون يىل داۋامىدا ئۈنۈملۈك چىل تۈرىدە كۆلەمليشتۇرۇشكە كۈچ سەرپ قىلدى، ئۇ قويغا قارىغاندا كالا باقمىچىلىقىنىڭ ئۈنۈمىنىڭ يۇقىرىلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ، 2001 ـ يىلىدىن باشلاپ ئائىلىسىدە كالا باقمىچىلىقىنى يولغا قويدى، ھەر يىلى كالا سانىنى تەدرىجىي ئاۋۇتۇش بىلەن بىر چاغدا، ئۆزىگە قاراشلىق 2.5 مو باغ، ئىككى مو كېۋەز، 3.5 مو بۇغداي-

قوناق يېرىنىڭ مەھەللىۋى ئوغۇتقا بولغان ئېھتىياجىنى قاندۇردى، كالا- قوينىڭ سۈت، قېتىق، موزايلىرىنى سېتىپ، چارۋىچىلىقنىڭ ئۆز - ئۆزىنى بېقىشتەك ئار- تۇقچىلىقىنى نامايان قىلدى. ھازىر ئۇنىڭ قوتىنىدا 70 مىڭ يۈەنگە يارايدىغان ئەسلىك ئىنەك كالىدىن 14 باش بار بولۇپ، يىللىق پايدىسى20 مىڭ يۈەنگە يېقىلاشتى. شۇڭا ئۇ، يېقىنقى بىرقانچە يىلدىن بۇيان كەنتنىڭ كالا - قوي باقمىچىلىق تەرەققىيات پىلانىنى تۈزۈپ، ئالدىدا ماڭغان دېھقانلارنى تۈرلۈك ئېتىبار بېرىشتىن بەھرىمەن قىلدى، يەنى چارۋا يېمى — بېدە، سىلوس تەييارلاش ئۇچۇن ئىشلىتىلىدىغان مەخسۇس يەم - خەشەك يېرى ھەل قىلىپ بەردى؛ ھەربىر ئائىلىنىڭ باققان چارۋىسىغا قاراپ بىر ياكى ئىككى ئادەمنىڭ يىللىق مەجبۇرىي ئەمگەك كۇنىنى كەچۈرۈم قىلدى، بۇنىڭ بىلەن كالا - قوي باقمىچىلىقى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان دېھقانلار تېز كۆپەيدى ھەم ئۇلارنىڭ ئورگانىك ئوغۇتتىن پايدىلىنىپ تېرىلغۇ يەر، باغ - ئورمانلىرىنى بېقىش، چىقىمىنى تېجەش ئالاھىدە ئۇنۇملۇك بولدى. ئۇلار يەنە زەنجىر سىمان ئىشلەپچىقىرىش، تولۇقلاش خاراكتېرىدىكى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ پايدىسىنى كۆردى. بىرقانچە يىللىق تەرەققىيات ئارقىلىق ئالدىدا ماڭغان دېھقانلاردىن 50 ئائىلىنى نۇقتىلىق ئائىلە قىلىپ، ئۇلارنى سىياسەت ۋە پۇرسەت جەھەتتە قوللىدى، ھەربىر دېھقان ئائىلىسىگە مەلۇم مىقداردىكى چارۋا سانىنى ئاساس قىلىپ ، بۇ خىل ئائىلىلەرنى يىلمۇيىل كۆپەيتىپ، چارۋىچىلىقنىڭ كەسپىلىشىش، ئۇزاق مۇددەت تەرەققي قىلىش ئىمكانىيىتىنى ياراتتى. ئۇ دېھقانلارغا ئېغىل - قوتان ئورنى بېرىش- تە ئالاھىدە ئېتىبار بەردى. ھەربىر نۇقتىلىق ئائىلىنىڭ ئۆيى ئالدىدا بىر نەچچە فۇڭ باغ بولۇش، زامانغا لايىق بىر يۇرۇش ئولتۇراق ئۆيى بولۇش تەلىپىنى قويۇش بىلەن بىر چاغدا، ئارقا ھويلىسىدا چوقۇم بەش پۇڭ ئەتراپىدا ئېغىل - قوتىنى بولۇشىنى ئىشقا ئاشۇردى، شۇنىڭ بىلەن نۇقتىلىق ئائىلىلەرنىڭ «ئۇ چەت - بۇ چەت تۇرالغۇسى» بار بولۇش ئىشقا ئاشتى، بۇ خىل ئائىلىلەرنى ھەرقايسى مەھەللىلەرنى بىرلىك قىلىپ، بىر جايغا مەركەزلەشتۈرۈپ، ئالدى تەرەپتىكى يولدىن ئولتۇراق ئۆيگە، ئارقا تەرەپتىكى يولدىن ئېغىل - قوتانغا كىرگىلى بولىدىغان ھالەتنى شەكىللەندۈردى، بۇ خىل يېڭىچە نۇسخا ھەم قۇلاي، ھەم زامانىۋى بولۇپ، نۇرغۇن يېزا - بازار، مەيدانلارنىڭ ئۆرنەك قىلىشىغا سازاۋەر بولدى. ھازىر چارۋىچىلىق كەسپىي ئائىلىسى 100 دىن ئاشتى، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ قوتان قۇرۇلۇشى پىششىق خىش-

لىق، يورۇق، زامانىۋى بولۇپ، كۆپ خىل ئىشلەتكىلى بولىدۇ، ئۇلار قەشقەر شەھـ
رىنى ھەر يىلى 200 ـــ 300 تونىنا سۈپەتلىك كالا ـ قوي گۆشى بىلەن تەمىنلـەيـ
دۇ. 300 نەچچە نەپەر دېھقان پەرزەنتى بۇ كەنتلەردىن چىقىپ، ھەرقايسى بازارلارغا
چارۋا مال ، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى ئېلىپ ـ سېتىش، پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە يـۆتـ
كەپ سېتىش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. بۇ كەنتنىڭ ۋە ئەركىن ئابلـىزنـىڭ
چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىدىكى تەجرىبە ـ پاراسىتى جەنۇبىي شىنجاڭ رايونـىدا
كەڭ ئېتىراپ قىلىشقا سازاۋەر بولدى.

ئەركىن ئابلىز يەنە ئۆز يېرىنىڭ ئەۋزەللىكىنى چىقىش قىلىپ، باغ، ئورمانچـە-
لىق، سەي ـ كۆكاتچىلىق، پارنىك ئىگىلىكى بىلەنمۇ پائال شۇغۇللاندى. ھازىر بـۇ
كەنتتە پارنىك كۆلىمى 100 مودىن ئېشىپ، يىللىق سەي ـ كۆكتات ئىشلەپچىقىرىش
مىقدارى 2000 تونىدىن ئاشتى. 600 مو يەردە كۆلەملەشكەن ئانارلـىق، 500 مـو
يەردە كۆلەملەشكەن ئۆرۈكلۈك، 400 مو يەردە كۆلەملەشكەن ئۈزۈم تاللـىق بـەرپـا
قىلدى، بۇنىڭدىن باشقا شەھەرگە ماس كېلىدىغان چۇچۇمەل مېۋىچىلىكنى تـەرەقـ
قىي قىلدۇرۇپ، يىل بويى كەنتتىن چىقىدىغان چۇچۇمەل مېۋە شەھـەر بـازىرىـنى
قاپلاپ تۇرىدىغان، يەنى قوقان گىلاسقا ئوخشاش سېتىپ چىقىرىش باھاسى يۇقـ
رى، بازىرى ئىنتىك رەڭدار چۇچۇمەل مېۋىلەر قەشقەر شەھىرىگە ئارقا ـ ئارقىدىـن
ئايىغى ئۈزۈلمەي كىرىپ سېتىلىپ تۇردى. باغ قىلىنغان يەرلەرنىڭ ھەممىسىدە ھەر
خىل يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى كىرىشتۇرۇپ تېرىلىپ، يەردىـن كـۆپ
تەرەپلىمە پايدىلىنىش ئىشقا ئاشتى.

ئەركىن ئابلىز ئۆزى ئۆلگە بولۇش بىلەن بىر چاغدا باشقا ئۆلگىلەرنىمۇ تىكلـەپ،
پۈتۈن كەنتنىڭ ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي تەرەققىياتىنى مۇقىم، سىجىل ئىـلگـىرى
سۈردى ۋە غايەت زور ئۆزگىرىش ۋە يېڭىلىقلارنى يارىتتى.

سەگەكلىك ۋە پاراسەت

بىر كەنت رەھبىرىي ئۇچۇن ئادەملىرىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينـەزەر، پـۈر-
سەت ۋە ئىمكانىيەتتىن پايدىلىنىشقا ماھىر بولۇش، كىشىلەرنى توغرا پوزىتسىيە بىلەن
يېتەكلەپ، توغرا يولغا باشلاش ئىنتايىن مۇھىم . بۇ ئەركىن ئابلىز ئىزچىل ئـۆزىـنى

ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرىدىغان قاراش، ئەمما، ھەممە ئىشنىڭ توغرا ، نەتىجىلىك بولۇشى ناتايىن، لېكىن بۇنىڭ ئۈچۈن نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىشقا توغرا كېلىدۇ؛ قىلىمەن دېسە، قىلىدىغان ئىش ھەقىقەتەن بەك كۆپ، ئۇنىڭ ھەممىسىنى قىلىشقا تېگىشلىك بولىدۇ، قىلمىسا بولمايدىغان ئىشنى قىلماي قاراپ تۇرسىمۇ، قىزغىنلىق بىلەن قىلىپ ۋايىغا يەتكۈزۈۋەتسىمۇ بولىدۇ... ئەركىن ئابلىزنى ھەر كۈنى نۇرغۇن ئىش كۈتۈپ تۇرىدۇ، ھەممىسىنى قىلمىسا بولمايدۇ، ئەلۋەتتە. ئۇ مۇشۇ بىرقانچە ئۈن يىل داۋامىدا كەنت ئىگىلىكىدىكى خۇمداننى قايتا ھۆددىگە بېرىش، بىنەم يەر ئېچىپ تېرىلغۇ يەر كۆلىمىنى كۆپەيتىش، ئىجارە يەرلەرنى قايتا ئىجارىگە بېرىش قاتارلىق دېھقانلارغا، كوللېكتىپقا مەنپەئىتى بار، باي بولۇشقا تۈرتكە بولىدىغان ئىشلاردا كەنت ۋە دېھقانلارغا خالىس قىلىپ بەرگەن ئىشلىرىمۇ ئاز ئەمەس.

يېقىنقى 20 نەچچە يىلدىن بۇيان، ئىقتىساد ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلدى، تەرەققىياتقا ماسلىشىش ئەركىن ئابلىزنىڭ بىر تۈرلۈك مۇھىم ئىشى. ئۇ كەنت ئىقتىسادىنى زورايتىش، دېھقانلارنىڭ كىرىمىنى ئاشۇرۇپ باي قىلىش يولىدا كەنتنى ئائىلىسىگە، ھەربىر دېھقانىنى ئائىلە ئەزاسىغا ئوخشىتىپ، ئۇنىڭغا بارلىق ئەقىل ـ پاراسىتى ۋە كۈچ ـ قۇدرىتىنى سەرپ قىلدى. ئۇ كەنتىمىز ئالغا باسسا، كۈچلەنسە، دېھقانلارمۇ ئورتاق ئالغا باسىدۇ، دەپ قارىدى. 2002 ـ يىلى ئۇ كەنت تەۋەسىدىكى تاشلاندۇق يەرلەرنى ئېنىقلاپ، بىنەم يەر ئېچىشقا تېگىشلىك يەرلەردىن بىنەم يەر ئېچىپ، دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىنى تېرىدى، بىر قىسىم جايلاردا باغ ئەھيا قىلدى، پارنىك ياسىدى، 100 مو يەردە بېلىق كۆلى ياساپ يىللىقىنى 10 مىڭ يۈەندىن ئىجارىگە بەردى؛ تەرەققىياتى ئانچە ياخشى بولمىغان كوللېكتىپ ئىگىلىكىدىكى بىر خۇمداننى شەخسىيلەرگە ھۆددىگە بېرىپ، يىلىغا 60 مىڭ يۈەن كىرىم قىلىشنى ئىشقا ئاشۇردى؛ كەنت ئورگىنى ئالدىغا ئىجارە ئۆي، دوكان سېلىپ، يىلىغا 4200 يۈەن، باشقىلارغا ھۆددىگە ۋە ئىجارىگە بەرگەن بىنەم يەر، باغلاردىن يىلىغا 33 مىڭ يۈەن كىرىم قىلىشنى قولغا كەلتۈردى؛ بۇنىڭدىن باشقا كەنت ئىگىدارلىقىدىكى مۇقىم مۈلۈك، يەرلەرنى ھەر يىلى بازارغا قاراپ باھا تالاشتۇرۇپ سېتىش، ھۆددىگە، ئىجارىگە بېرىش ئارقىلىق 52 مىڭ يۈەن كىرىم كەلتۈردى. بۇ ئارقىلىق كەنتنىڭ كىرىمىنى يىلىغا 10 ـــ 20 مىڭ يۈەندىن ئاشۇرۇشنى كاپالەتكە ئىگە قىلدى. ھازىر ئۇ يەنە 60 نەچچە مو باغنى سەيلە ـ سايامەت باغچىسى قىلىپ ياساشقا كىرىشتى، بۇ باغ

ئىشقا كىرىشسە، ھەر يىلى كەنتكە 50 ــ 60 مىڭ يۇەندىن كىرىم قىلغىلى ۋە 10ــ 15 كىچە دېھقان ياشنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرغىلى بولىدۇ. بۇنداق تىرىشچانلىق كەنت جۇغلانمىسىنى يىلدىن ـ يىلغا كۆپەيتتى، 2003 ـ يىلى كوللېكتىپ كىرىم 120 مىڭ يۇەنگە، 2004 ـ يىلى بىراقلا 127 مىڭ يۇەنگە يەتتى. 2005 ـ يىلى 180 مىڭ يۇەنگە يېتىش مۆلچەرلەندى. بۇنى 90 ـ يىللاردىكى 26 مىڭ يۇەنگە سېلىشتۇرساق، ھازىر ئالتە ھەسسە ئاشقان بولىدۇ.

ئەركىن ئالبلىز كەنت جۇغلانمىسىدىن پايدىلىنىپ، دېھقانلارغا تۇرلۇك ئېتىبار بېرىش سىياسەتلىرىنى ۋە تەدبىرلىرىنى يولغا قويىدى، بۇ ئارقىلىق دېھقانلارغا ماددىي جەھەتتىن ياردەم بېرىشنى ئىشقا ئاشۇرۇش بىلەن بىر چاغدا، ئەسلىھەلىك يېزا ئىگىلىكى بىلەن پائال شۇغۇللاندى؛ كەنت بويىچە 3700 مو يەرنى سالالاشتۇرۇپ ئۇنۇمدارلىقىنى ئاشۇردى، تۆت كىلومېتىر ئۆزۈنلۇقتا سۇ سىڭىمەس سېمونت ئۆستەڭ ياسىدى؛ 600 مىڭ يۇەن چىقىم قىلىپ، يەر ئاستىدىن سۇ تارتىش قۇدۇقىدىن تۆتىنى كولىتىپ، سۇ كەمچىل بولۇش قېينىچىلىقىنى ھەل قىلدى. كۆلەملىشىش ۋە كەسىپلىشىشكە مەدەت بېرىشنى نۇقتىلىق قانات يايدۇرغانلىقتىن، ھازىر كەنت بويىچە ئومۇمىي باغ كۆلىمى 1920 موغا يەتتى، باقمىچىلىق ئائىلىسى 130 غا، ئۇلار باققان چارۋا مال، ئۆي قۇشلىرى سانى 50 مىڭغا يەتتى، 2672 نوپۇس ئىچىدە تەجرىبەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئائىلە 144 كە يەتتى، قەشقەر شەھىرى ۋە مەملىكەت ئىچىدىكى ھەرقايسى بازارلاردا مال ئالماشتۇرۇش، سېتىش، پىششىقلاپ ئىشلەش، تىرانسپورت كەسپى بىلەن شۇغۇللانغاندىن باشقا، تۆت نەپەر دېھقان بىرلىشىپ ۋاستىچىلىك ئەندىزىسى ئاساسىدا ئويۇشۇپ، چەت ئەللەردە تىجارەت قىلىۋاتىدۇ. كەسىپلەشكەن ئائىلىلەرنىڭ كىرىمى يىلدىن ـ يىلغا ئېشىپ، بۇلتۇر ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا 2318 يۇەندىن توغرا كەلدى. ھازىر بۇ كەنتتىكى قاسساپلار، كۆكتاتچىلىق، باغۋەنچىلىك ئائىلىلىرى شەھەرنى ھەر كۈنى نەچچە ئون تونىنا قوشۇمچە يېمەكلىك بىلەن تەمىنلەپ، تەرەققىيات ئۇچۇن ماددىي ئاساس سېلىۋاتىدۇ؛ شۇڭا،كەنت بويىچە بازار يېتىلدۇرگەن كەسىپ تۈرى 47 گە يەتتى، يىللىق باغۋەنچىلىك كىرىمىنىڭ ئومۇمىي كىرىمىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى 32 پىرسەنتنى ، چارۋىچىلىق كىرىمى 37 پىرسەنتنى، سەي ـ كۆكتات كىرىمى 16 پىرسەنتنى، تىجارەت ۋە باشقا قوشۇمچە كىرىم 45 پىرسەنتنى ئىگىلىدى. دېھقانلارنىڭ كىشى بېشى ئوتتۇرىچە كىـ

رىمى 2003 ـ يىلى 2119 يۈەن، 2004 يىلى 2628 يۈەن بولدى.

پاك قەلب

2004 ـ يىلى يازدا، مەلۇم بىر دېھقان يولۋاسخان مېھمانغا :

ـــ ئاڭلىسام، ئەركىن شۇجى پرىنسىپتا بەك چىك تۇرىدىكەن، راستمۇ ؟ ـــ دېدى.

ـــ قانداق دەيلا ؟

ـــ مەن دەيمەن، بۇگۈنكى كۈندە پۇل، مەنپەئەتنى كۆرسە كۆزى قىزارمايدىغان ئادەم يوق. ئەركىن شۇجىغا 500 يۈەن بەرسەم، باشقىلارغا بېرىۋاتقان ئېغىل ـ قوتان يېرىدىن بىر كىشىلىك بېرەرمۇ ؟

يولۋاسخان مېھماننىڭ بەكلا ئاچچىقى كەلدى ۋە :

ـــ ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ قالسىلا، پۇللىرىنى كۆزلىرىگە تىقىپ، شۇ پۇلنىڭ ئۈستىگە سىيىپ قويىدۇ، جۇما !؟ ـــ دېدى.

ھېلىقى ئادەم ئىزا تارتىپ پوكاندەك قىزىرىپ كەتتى ۋە :

ـــ خاپا بولمىسىلا، سىنىماق ئۈچۈن شۇنداق دېگەن ئىدىم ! ـــ دېدى.

ئەسلىدە بۇ ئادەم تىلىۋزاق 17 ـ كەنتلىك كىشى بولۇپ، ئەركىن ئابلىزنى ئانچە چۈشىنىپ كەتمەيتتى، يولۋاسخان مېھماندىن ئاڭلىغان دەشنامدىن ئەركىن ئابلىزغا توغرا مۇئامىلە قىلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى ھېس قىلدى. دېمىسىمۇ ئەركىن ئابلىز مۇشۇ بىرقانچە يىل داۋامدا كۆپ قېتىم مۇشۇنداق ئىشقا دۇچ كەلدى. ئۇ بۇ خىل ئىشلارغا ئەخلاقىي ئەقىدىسى تۆپەيلىدىن قارشى تۇرۇپلا قالماستىن، پارتىيە ئىستىلى، پاكلىق قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى ئەمەل قىلىش نۇقتىسىدىنمۇ قارشى تۇرۇپ كەلدى. شۇ ۋەجدىن، ئۇ « يەمچۈك » تاشلاپ كۆنۈپ قالغان بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ كۆزىگە قادالغان مىخ بولۇپ قالدى. ئۇ خىل كىشىلەر ئۆزىنىڭ مەنپەئىتى، بولۇپمۇ نامۇۋاپىق تەلەپـ ئېھتىياجى ئۈچۈن، ئۇنى قۇربان قىلىشقا، ھەتتا كۆزدىن يوقتىشقا ئۇرۇنۇپ باقتى.

«ئادەمنىڭ ئالدى گۈل، كەينى تىكەن » دېگەندەك، بۇنىڭدىن بىرقانچە يىل ئىلگىرى ئۇنىڭدىن غەيرىي نورمال يول بىلەن نەپ ئېلىش غەرىزىگە يېتەلمىگەن بىرقانچە كىشى ئۇنى ئاغدۇرۇپ، ئۆزىلىرىنىڭ گېپىنى ئاڭلايدىغان باشقا بىر ئادەمنى

ئۇنىڭ ئورنىغا دەسستىشنىڭ غەرىزىدە بولدى ۋە ئىقتىسادىي جەھەتتە مەسلىسى بار دەپ ئەرز قىلدى. ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشىدىن قەتئىينەزەر، ئەركىن ئابلىز ئېغىر-بېسىق بولۇپ، تەكشۈرۈشنى قوبۇل قىلدى. بىراق، دېھقانلار بۇ چاغدا ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالساق، كۈنىمىز تەس بولىدۇ دەپ قاراپ، غەم يەپ تەكشۈرگۈچى تارماقلارنىڭ ئۇنىڭ ئۈستىدىكى تەكشۈرۈشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ بېرىشىنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالدى. ئەركىن ئابلىز ئۇنداق قىلىشقا قارشى تۇرۇپ، تولۇق، ئەستايىدىل تەكشۈرۈش، مەسلىنىڭ بار - يوقلۇقىنى ئايرىپ بېرىش پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. تەكشۈرۈشنىڭ كېيىنكى نەتىجىسى شۇ بولدىكى، ئۇنىڭدا ھېچقانداق ئىستاسىدىي مەسىلە ۋە چىرىكلىك ئەھۋالى كۆرۈلمىدى، ئۇنىڭ ساپ، ھەققانىيلىقى ئايدىڭلاندى. يۇقىرىدىن - تۆۋەنگىچە ئۇنىڭ يۈزى يورۇق بولدى.

بىلىش كېرەككى، بىر ياخشى ئادەمنىڭ ئارقىسىدا چوقۇم بىر ياكى بىرقانچە ناماقۇل ئادەم بولىدۇ. چوڭ ئىشنى تەۋرەتكەن ئادەمنىڭ ئارقىسىدا چوقۇم بىر ياكى بىر قانچە كۆرەلمەس ئادەملەر بولىدۇ. ئىش قىلساڭ، ئوتتۇق قازانساڭ، ئاشۇ كىشىلەر ھامان سېنىڭ ئۈستۈڭدە مېتە قۇرتتەك غاجاپ تۇرىدۇ، بۇ بىر جەھەتتىن ئوتتۇق قازانغۇچىنى خىرىس ۋە رىقابەتكە سۆرەپ كىرىدۇ، بۇ ھال شۇ كىشىنى سەگەك قىلىپ قويىدۇ. شۇڭا، كۆرەلمەسلەرنىڭ توغرا ئىش ئۈستىدىن، ئۆسەك گەپ قىلىشىدىن، ئەرز قىلىشىدىن قورقاندا، ھېچ ئىشنى قىلغىلى بولمايدۇ، ئۇ ئىشنىمۇ، بۇ ئىشنى قىلماي، شەكلى ئادەم بولۇپ يۈرگەننىڭ قىممىتى بولمايدۇ. بىرەر ئىشنى قىلدىڭمۇ، ھەر خىل ئۆسەك سۆز مەۋجۇت بولىدۇ، تۇتقان يولۇڭ توغرا، قىلغان ئىشىڭ كىشىلەرنىڭ ئېھتىياجىنى چىقىش قىلىشقا پايدىلىق بولسلا، باشقىلارنىڭ ھەسەتخورلۇقىنى نەزەردىن ساقىت قىلىپ، ئىشىڭنى قىلئۆبرىشىڭ كېرەك، مانا بۇ شۇ كىشىنىڭ چىقىش يولى.

ئەمەلىيەتتىمۇ ئەركىن ئابلىز كىملەردىندۇر تاما قىلىش، نەپ ئېلىش خىيالىدا بولمىدى، ھەتتا ئۇ نۇرغۇن شان - شەرەپلەرگە نائىل بولغان بولسىمۇ، دەربجىسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈشىنى تەمە قىلمىدى، ئەمەلىي ئىشلەپ، كىشىنىڭ ھەققىگە چاڭ سالماي، قەلبىدىكى پاكلىك، ھەربكىتىدىكى ساپلىقنى ساقلاپ كەلدى.

تىلىۋزاق كەنتى ئىلگىرى قوغان يېزىسىغا قاراشلىق ئىدى، 1998 - يىلى قەشقەر شەھىرىگە قاراشلىق دۆلەتباغ يېزىسىغا قوشۇۋېتىلگەنىدى. 2005 - يىلىنىڭ

بېشىدا دۆلەتباغ يېزىسى تىلسۇزاق 18 ـ كەنت بىلەن 17 ـ كەنت پارتىيە ياچېيكـ
سىنى بىرلەشتۇرۇپ، ئەركىن ئابلىزنى ياچېيكىنىڭ باش شۇجىسى قىلىپ بېكىتتى،
ئەسلىدە 17 ـ كەنت 18 ـ كەنتتىن ئايرىلىپ چىققان كەنت بولۇپ، بىرقانچە يىلـ
دىن بۇيان دېھقانلار بۇ ئىككى كەنتنى بىرلەشتۇرۇپ، ئەركىن ئابلىزنى شۇجى قىلىپ
بېرىشنى تەلەپ قىلىپ كەلگەنىدى. يېزا ۋە شەھەرنىڭ توغرا پىلانلىشى ۋە ئۇلارنىڭ
خەلق رايىنى نەزەردە تۇتۇشى بىلەن دېھقانلارنىڭ ئارزۇسى ئىشقا ئاشقان بولسىمۇ،
ئەركىن ئابلىزنىڭ جاپاسى ئاۋۇپ كەتتى. 17 ـ كەنتنە يىللاردىن بۇيان مۇقىمسىزـ
لىق، يەر ماجىراسى، نامراتلىشىش ھادىسىلىرى كۆرۈلگەچكە، بۇ ھال ئىشلەپچىقـ
رىش، خەلق تۇرمۇشىغا نۇقسان يەتكۈزگەنىدى، ئەركىن ئابلىز ئىككى كەنتكە شۇـ
جى بولغاندىن كېيىن، جان پىدالىق بىلەن قاتتىق ئىشلىدى ۋە چارچىدى، ئۇ ئالدى
بىلەن بۇ كەنتتىكى كادىرلارنى تەرتىپكە سالدى، يېزا ۋە شەھەرلەردىن نۇقتىدا تـۇـ
رۇپ ئىشلەۋاتقان كادىرلارنى بىر ـ بىرلەپ ئىش ئورۇنلىرىغا قايتۇرۇپ، كەنتنىڭ
ھەرقايسى قاتلام، بۆلەكلىرىدە تەرتىپكە سېلىش ئېلىپ بېرىپ، يېڭىۋاشتىن ئىش
باشلىدى؛ ئايرىم دېھقانلار ئارىسىدا سۆرىلىپ كەلگەن، ھەل بولمىغان ئۇشۇشاق ماـ
جىرالار ۋە يەر ماجىرالىرىنى بىر ـ بىرلەپ مۇۋاپىق يول بىلەن ھەل قىلىدى، 18 ـ
كەنت دېھقانلىرى بەرپا قىلغان باي بولۇشقا يېتەكلەش تەدبىرلىرىنى تەتبىقلاپ،
باقمىچىلىق، باغ ـ ئورمانچىلىق، سەي ـ كۆكتاتچىلىق، تىجارەت قىلىش قاتارلىق
تۈرلەردە ئىقتىدارى بارلارغا ئېتىبار بېرىشنى يولغا قويدى، باقمىچىلىقتا يەم ـ بـوـ
غۇز يېرى بېرىشكە تېگىشلىك دېھقانلارغا مۇناسىپ يەر ئاجرىتىپ بەردى. يولۇاسخان
مېھمانغا پارا بېرىشنىڭ گېپىنى قىلغان ھېلىقى كىشىمۇ دەل مۇشۇنداق يەردىن ئېلىش
تەمەسىدە يۈرگەن ئادەم بولۇپ، قائىدە بويىچە ئۇنىڭغا باقمىچىلىق يېرى بېرىشكە
بولمايتتى، شۇڭا ئۇ ئەركىن ئابلىزغا قايتىلاپ يەر گېپى قىلمىدى.

ئەركىن ئابلىز 17 ـ كەنتنە يەنە 10 ئائىلىنى بىرلىك قىلىپ، ئامانلىق ساقلاش،
مۇقىملىق خىزمەتلىرى بويىچە مەسئۇلىيەتنامە ئىمزالىدى، ھەربىر دېھقان رىئايە قـە
لىشقا تېگىشلىك يەرلىك بەلگىلىمە تۈزۈپ يولغا قويۇپ، شۇ بويىچە ئىجرا قىلدى،
پىلانلىق پەرزەنت كۆرۈش، دىنىي ئىشلارنى باشقۇرۇش تەدبىرلىرىنى چىگىتتى،
ياشلارنى ئاساس قىلىپ پەن ـ تېخنىكا بىلىملىرى بويىچە تەربىيىلەشنى قانات يايـ
دۇردى. بۇ بىر قاتار تەدبىرلەر بۇ كەنتنىڭ قىياپىتىنى تېزدىن ئۆزگەرتىپ، ھازىر

تۇرلۇك خىزمەتلىرى ئارقىدا قېلىشتىن بىراقلا يېزا بويىچە ئالدىنقى قاتارغا كىرگەن كەنتلەردىن بولۇپ قالدى.

ئەركىن ئابلىزنىڭ قەلبىدە پارتىيىگە بولغان تەلپۈنۈش تولىمۇ چوڭقۇر، شۇڭا ئۇ قايسى ئىشنى قىلسۇن، قايسى جايدا بولسۇن، بېرىلىپ ساداقەت بىلەن ئىشلىدى، ئەينى يىللاردىكى 26 پارتىيە ئەزاسىنى 54 كە تەرەققىي قىلدۇردى. ھەرقايسى كەنت، مەھەللىلەرگە 10 نەچچە يارامليق كەنت كادىرى تەربىيىلەپ بەردى، ئۇ بۇ ئىشلار ئۈچۈن ۋايسمىدى، تەمەدە بولمىدى. ئۇ ھەقتە توختالغاندا، ئۇ 1992 ـ يىلىدىكى ئىشلارنى ئەسكە ئالىدۇ:

شۇ يىلى ئۇ 30 مىڭ يۈەن دەسمىي سېلىپ، مەھەللىسىدىكى ئابدۇرۇسۇل رېھىم بىلەن رەخت تىجارىتى قىلىشقا باشلىدى، ئۇلار پۇرسەتنى دەل تۇتقانلىقتىن، تىجارىتى تېزلا رونىق تاپتى ۋە تۆت يىلدا 100 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پايدا ئالدى. ئۇ شۇ تەرىقىدە تىجارەتنى داۋاملاشتۇرۇۋەرگەن بولسا، بەلكىم بۇگۈنكى كۈندە ھېلىقى شېرىكىگە ئوخشاش نەچچە يۈز مىڭ يۈەنلەپ پۇلى بار بايغا ئايلانغان بولاتتى. بۇنىڭغا ئۇنىڭ شۇ چاغدىمۇ كۆزى يەتكەنىدى، بىراق ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى ئىشى ئاۋۇپ كەتتى، ئۇ تەرەپكە قارىسا ئۆزىنىڭ پايدىسى بولغان تىجارەت، بۇ تەرەپكە قارىسا دېھقانلارنىڭ مەنپەئىتى بولغان نۇرغۇن ئىش قاراپ تۇراتتى، شۇ چاغدا قايسىسىنى تاللاشتىن ئىبارەت قىيىن ئىش ئۇنىڭغا تېكىلىپ قالغانىدى. ئۇ ئاخىر كۆپىنىڭ مەنپەئىتىنى تاللىمىسا بولمايدىغانلىقىنى سەزدى ـ دە، تىجارەتتىن قول ئۈزۈپ، ئۆزىنى خەلق خىزمىتى يولىغا تاشلىدى. ئۇ بۇ خىزمەتنى پارتىيە تەشكىلى ماڭا تاپشۇرغان مەجبۇرىيەت، خەلق ماڭا بەرگەن شان ـ شەرەپ، مەن تاپقان پۈل ھامان تۆگەپ كېتىدۇ، خەلق تۆگىمەيدۇ، ماڭا ئىشەنگەن پارتىيە ۋە خەلق مېنى ئۇنتۇپ قالمايدۇ، دەپ قارىدى ۋە تىجارەتتىن كېلىدىغان ھەممە پايدىسىدىن ۋاز كەچتى. شۇ ۋەجدىن، ساداقەت بىلەن پاكلىق ئۇنىڭغا ھەمىشە يار بولدى ۋە كۆپ قېتىم شان ـ شەرەپ، ئۇتۇققا ئېرىشتى.

مۇبادا سىز تىلسۇزاق كەنت كومىتېتىغا بېرىپ قالسىڭىز، مەخسۇس بىر ئۆينىڭ تاملىرىغا يوپۇشتۇرۇلغان، چاقناپ تۇرغان قىزىل بايراق، لەۋھە، شەرەپنامىلەرنى كۆرىسىز. ئۇنىڭ 1985 ـ يىلىدىن بۇيانقى شەرەپ، ئۇتۇقلىرىغا نەزەر سالسىڭىز، يېزا، شەھەر، ۋىلايەت، ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن 67 قېتىم مۇنەۋۋەر كومپارتىيە

ئەزاسى، مۇنەۋۋەر كەنت كادىرى، باي بولۇش باشلامچىسى، نامراتلارنى ھاللىق سەۋىيگە يېتەكلەش ماھىرى، خىزمەت ئىلغارى، پارتىيە قۇرۇلۇشىدىكى ئۆگىنىش ئۇلگىسى بولغانلىقىنى كۆرسەتكەن كومىتېتىمىز ھەر تۈرلۈك خىزمەتلەردە ئۈدا نەمۇنىچى كەنت بولغانلىقىنى ھېس قىلىسىز.

ئەركىن ئابلىز پارتىيە ۋە كەڭ دېھقانلار ئۈچۈن بارلىقىنى ئاتىغان ئادەم. شۇڭا، پارتىيە، ھۆكۈمەتمۇ، خەلقمۇ ئۇنىڭغا مۇناسىپ شان ـ شەرەپلەرنى بەردى، مانا بۇ ئىنسانىي بۇرچنىڭ نامايان قىلىنغانلىقى ۋە بىر ئەركەك ئۈچۈن ھەقىقىي ئوبرازنىڭ يارىتىلغانلىقى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

2005 ـ يىل 6 ـ ئاي، قەشقەر

ئەركىن ئابلىزنىڭ پائالىيەتلىرىدىن كۆرۈنۈشلەر

0998-2948250 139999097540

سەۋر- تاقەت

بىرى سىزدىن : بەخت، پاراسەتنىڭ بەلگىسى ۋە ئاسايىشلىقنىڭ مەنبەسى نېمە ؟ دەپ سورىشى مۇمكىن، سىز سەۋر ـ تاقەت، دەپ جاۋاب بېرىڭ. چۈنكى، سەۋر ـ تاقەتلىك كىشى مەغلۇپ بولغۇچى ئەمەس، بەلكى تەدبىر كارلىقنىڭ ھامىيسى. سەۋرلىك بولۇش ـــ بىرەر ئىش ياكى بىرەر ۋەقەگە ئالدىراپ ئەمەس، تەمكىنلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىپ، باش ـ ئاخىرىنى ئويلاپ، چارە ـ تەدبىر قوللىنىشنى كۆز-ستىدۇ، ئۇ روھىي ھالىتى، تەپەككۇرىنى رېئاللىققا بولۇپ ئۆتكەن ۋە بولۇش ئېھتـ-ماللىقى بولغان ھەرىكەتلەر ئۇستىگە يىغىنچاقلاپ، ئىلغار لىققا يېتەكلەشنى، ياخشىلىق تەرەپكە بۇراشنى ئىشقا ئاشۇرىدىغان تەپەككۇرنىڭ جەريانىدۇر. يۇكسەك نىيەت، ئۇ-لۇغ ئارزۇلارنى دىلىغا پۈككەن كىشىلەر ئۇچۇن سەۋر ـ تاقەت يۇرەكنىڭ قېنىغا، ھاياتلىقنىڭ جېنىغا ئوخشاش قەدىرلىك. چۈنكى، سەۋەب بىلەن ماھىيەتنىڭ، سە-ۋەب بىلەن نەتىجىنىڭ مۇناسىۋىتىگە توغرا باھا بېرىشتە سەۋر ـ تاقەتكە تايىنىش كېرەك.

بۇ ئالەم سەۋەب ئالىمى، تەدبىر ئالىمىدۇر! تەدبىر سەۋر بىلەن تاقەتنىڭ قوشۇ-لۇشىدىن يارىلىدۇ. سىز كىم بولۇڭ ھەرقانچە خورلۇق تاتقان چاغدىمۇ سەۋر ـ تا-قەتلىك بولۇڭ، ھېچبولمىسا بىر دەملىك سەۋر ـ تاقەتنىڭ قۇربانى بولۇڭ، خور-لۇق، ئار- نومۇس، جەبىر ـ جاپا ، بەتنامنى سىزگە باشقىلار بەخشەندە قىلىشى مۇمكىن؛ دېمەك، سىز باشقىلارنىڭ ئاشۇنداق مۇددىئا ـ مەقسىتىنى چۈشەنسىڭىز-مۇ، دەمال تاقابىل تۇرۇشقا ئاجىزلىق قىلىسىز. شۇ چاغدا سەۋر ـ تاقەت بۆشۈكـ-گە چىقىپ ئويلانسىڭىز، مۇناسىپ «زەررىچە» لەرنى يىغىش پۈرستىنى قولغا كەل-تۈرەلەيسىز، شۇ چاغدا شېرىن- شەربەت مېۋىلەرگە ئىگە بولالايسىز! چۈنكى، سەۋرچانلىق كىشىلىك مۇناسىۋەتنىڭ ئالتۇن كۆۋرۈكى، ھاياتنىڭ خورىماس بۇ-لىقى، تاقەت بولسا ئاشۇ ئالتۇن كۆۋرۈكنىڭ سۇنماس تۈۋرۈكى، ھاياتنى قوغداش-نىڭ يېڭىلمەس قاراۋۇلىدۇر!

توزاندىكى گۈل

يېتىمنىڭ غېمى

روزى ئۆمەر توغرىسىدا گەپ بولسا، ئادىلجان سىيىت كۆزىگە ئىسسىق يېش ئالىدۇ. شۇنداق چاغدا كۆكۈل ئېكرانىدىن قىممەتلىك مىنۇتلارنىڭ يادنامىسى ۋە ئۆتمۈشى، مەڭگۈلۈك مېھىر - ۋاپانىڭ ئۆچمەس كۆرۈنۈشلىرى بىر-بىرلەپ ئۆتىدۇ.

بىر چاغلاردا ئادىلجان سىيىت پوسكام ناھىيىسىدىكى ئايكۆل يېزا 3 - كەنت 4-مەھەللىدە ئولتۇرۇشلۇق يېتىم بالا ئىدى. ئۇ 10 ياشقا كىرگەن يىلى يەنى 1992- يىلى ئۇنىڭ كېسەلچان ئاتىسى بۇ ئالەمدىن كەتتى، ئادىلجان قاتارلىق سەككىز بالا ئانىغا قالدى، بىر ئانا سەككىز بالىنى قانداق باشقۇرۇپ، قانداق ئورۇنلاشتۇرۇپ بولار ؟ بىراق، نېمە ئامال ؟ بۇ ئائىلە ھەممىنى قىلىشى ۋە باتۇرلۇق بىلەن قىينىچىلىق ھەم توسالغۇلارنى يېڭىشى كېرەك ئىدى. بالىلارنىڭ چوڭلىرىنىڭ ئىشىنى قىلىش بىرقەدەر ئاسان بولغىنى بىلەن كىچىك قالغان ئادىلجاننىڭ تەقدىرى قىسمىتىنى ھېچبىرىگە ئوخشاتقىلى بولمايتتى. ئۇ ھەممىدىن بەك جاپا تارتتى، تۇرمۇشنىڭ غۇربەتچىلىكى، نامراتلىق، پاناھسىزلىقنىڭ پاتقاقلىرى ئۇنىڭ يۈمران قەلبىنى نابۇت قىلىپلا قالماي، روھىنىمۇ بەربات قىلىۋەتتى، مەكتەپكە بارسىمۇ كاللىسىغا ھېچ نەرسە چۈشمەيتتى، ئۇ بۇلۇڭ-بۇ بۇلۇڭدا تۇڭۇلۇپ يۇرۇپ كۈن ئۆتكۈزەتتى، بەزىدە توق، بەزىدە ئاچ ھالدا ئۆيىگە قايتىپ باراتتى؛ ئۇرۇق - تۇغقانلارمۇ، مەھەللىدىكى كۆيۈمى بار كىشىلەرمۇ ئۇنىڭ غېمىنى يەيتتى ، ئۇنىڭغا كىم باشپاناھ بولار ؟ كىم ئۇنىڭ بېشىنى سىيلار ؟ كىم ئۇنىڭ يولىغا پايانداز سېلىپ، چىقىش يولى ھازىرلاپ بېرەر ؟ بۇنىڭغا جاۋاب تېپىش تولىمۇ قىيىن ئىدى، ئۇ ئۆزى ئويلىسىمۇ

تېگى يوقتەك، ئاسان قولغا كەلمەيدىغاندەك قىلاتتى، كۆڭلىنى ئاختۇرسا بۇنىڭ جاۋابى يەتتە تاغنىڭ ئۇ تەرىپىدە تۇرغاندەك قىلاتتى، تۇيغۇ ھېسلىرى ئۇنى بىئارام قىلاتتى، بىچارە ئانىمۇ ئادىلجاننىڭ غېمىنى ھەممىدىن بەك قىلاتتى، بالىلارنى نورمال بېقىش، ئاغزىنى ئاشقا تەگكۈزۈش ئۈچۈن كۈن بويى ئېتىزنىڭ، تىرىكچىلىكنىڭ ھەلەكچىلىكىدە تېپىرلاپ، ھالى خاراب بولۇپ كېتەتتى، بالىلارنىڭ غېمىنى يەنە دەردىدە، پىراق ئوتتىدا باغرى كاۋاپ بولۇپ كۆيەتتى، پۈتۈن ۋۇجۇدى پۈچىلىناتتى... بىرقانچە يىلدا باشقا بالىلار ھەر ھالدا دېھقانچىلىقنىڭ ئىشىغا كىرىشىپ قالدى، بىراق ئەتىۋارلىق ئوغۇل ئادىلجاننىڭ شۇ قەدەر ئوقۇغۇسى بولسىمۇ، ئوقۇيالماي تىرىكتاپ بولۇپ قالدى. بۇ ھالدا ئادىلجاننى ئوقۇتۇش پۈرسىتى يارىتىشقا ئىمكان بولمىدى، تۆۋەن تۇرمۇش، تۆۋەن ئىستېمال ئانا ـ بالىلارنىڭ نۇرغۇن قۇربان بېرىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى قىلسا ئۇ كەم، بۇنى قىلسا بۇ كەم بولۇپ كەلدى، نامرات تۇرمۇشنىڭ بېسىمى ئۇنى بىچارە، تولىمۇ بىچارە ھالەتتە يا-شاشقا مەجبۇر قىلدى.

1992 ـ يىلى ئادىلجان ئەمدىلا باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 3 ـ يىللىقىغا چىققانىدى، ئۇ ئۇقۇش راسخوتى، دەپتەر- قەلەم پۇلى دېگەنلەرنى تاپشۇرالماي قالدى، شۇ-نىڭ بىلەن مەكتەپتىن ئۆزلۈكسىز چۈشۈپ قالدى. ئۇنىڭ يېتىملىكى، بىچارىلىكى تازا بىلىندى، ئۇ ئېتىزغا چىقسا قىلىدىغان ئىشى تايىنلىق ئىدى. دەل شۇ چاغدا، كىمدۇر بىرى ئادىلجاننى يەكەن ناھىيىسىدە داڭق چىقارغان ساخاۋەتچى، سىر ـ نەققاشچىلىق ئۇستىسى روزى ئۆمەرگە شاگىرت قىلىپ تۇتۇپ بەرسە ھەم ھۇنەر ئۆگىنىدىغانلىقىنى، ھەم تۇرمۇشىدىن خاتىرجەم بولىدىغانلىقىنى ئېيتتى. بۇ تەكلىپ ئانىغا ياغدەك ياقتى، ئۇلار سۈرۈشتە قىلىپ، روزى ئۆمەرنىڭ ھەر تەرەپلىمە تەرىپى-نى ئاڭلاپ بەكلا قىزىقتى، كېيىن بىلدىكى، روزى ئۆمەر ئۇلارنىڭ كۈتكىنىدەك سېخىي، كەڭ قورساق، كۆيۈملۈك ئادەم بولۇپ چىقتى. ئۇ ئادىلجاننى قىزغىنلىق بە-لەن كۈتۈۋالدى ، ئادىلجاننىڭ چىرايىغا ۋىللىدە كۈلكە يۈگۈردى...

ئاتا روھىدا

ئۆمەر سادىق ئۆز يۈرتىدىكى ئوقۇمۇشلۇق كىشىلەردىن ئىدى، ئۇ ئوغلى روزى ئۆ-

مەرگە بەكمۇ ئامراق بولغاچقا، ئۇ كىچىك روزى ئۆمەرنى نەگە بارسا بىللە ئېلىپ باراتتى، روزى ئۆمەر ئاز ـ تولا ئەقىل تاپقاندا ئۆزىنىڭ ئاتىسىغا ئەگىشىپ يۈرۈشكە ئامراق لىقىنى، ھېلىقى ئۆرۈكلۈك يولدا ئويناشقا بەكمۇ خوشتارلىقىنى بىلدى. بۇنىڭمۇ ئۆزىگە يارىشا سەۋەبى بار ئىدى، بۇنى سەل يېراقتىن بايان قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

ئۆمەر سادىق 64 يىللىق ھايات مۇساپىسىدە 36 يىل كەنت باشلىقى، كەنت پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ شۇجىسى بولدى، مۇشۇ جەريانىدا پارتىيىنىڭ ياخشى كادىرى، دېھقان ـ چارۇچىلارنىڭ ياخشى باشلامچىسى، سىردىشى، تەرەققىياتنىڭ ياخشى يېتەكچىسى بولۇپ ھۆرمەتكە سازاۋەر بولدى. ئۇنىڭ كىندىك قېنى تۆكۈلگەن ئانا يۇرتى يەكەن ناھىيە ئارىسلانباغ يېزا يۇقىرىقى ئالۋاقچى كەنتى ناھىيە مەركىزىدىن 18 كىلومېتىر يىراق بولۇپ، يەكەن دەرياسىنىڭ يۇقىرى ئېقىنىغا جايلاشقانىدى، شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، كەنتنىڭ يىراق ـ يېقىنىغا داڭقى بار ئىدى، چۈنكى بۇ يەرنىڭ ئۆزىگە خاس مەھسۇلات ئەۋزەللىكى ۋە شارائىت ئارتۇقچىلىقى بار ئىدى. ئالاھىدە كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان بىر ئىش كەنت يولىنىڭ 12 كىلومېتىر بۆلىكىدە شۇ قەدەر چىرايلىق ئاينىغان ۋە ياراشقان ئۆرۈك كۆچەتلىرى بولۇپ، كەنتنىڭ ھۆسنىگە ـ ھۆسن، نامىغا شۆھرەت قوشۇپ تۇراتتى. ئۇ يەرگە بارغانلىكى كىشى بۇ يەرنىڭ گۈزەل ھۆسنىدىن ھۇزۇرلىناتتى ۋە كەتكىسى كەلمىگەندەك تارتىشاتتى، ئۇلار بۇ باغنى كىمنىڭ بەرپا قىلغانلىقىنى، قانداق بەرپا قىلغانلىقىنى، دېھقانلارغا قانداق پايدا يەتكۈزۈۋاتقانلىقىنى سورايتتى، شۇ يەردىكى كىشىلەر پەخىرلىنىش، ئىپتىخارلىنىش ھېسسىياتى بىلەن ئۆمەر سادىقنى تىلغا ئېلىپ، ئۇنىڭ ئاشۇ باغقا سىڭدۈرگەن ئەجرىنى ماختايتتى... ئۆمەر سادىقنىڭ دېھقانچىلىق، باغۋەنچىلىك ئىشلىرىدا پەم ـ پاراسىتى بار بولۇپلا قالماستىن، كىشىلىك تۇرمۇش، كىشىلىك مۇناسىۋەت، ئائىلىۋى مېھىر ـ مۇھەببەت ، ئەدەپ ـ قائىدىلەردىمۇ توختالغۇسى بار، پەزىلىتى ئېسىل ئادەم ئىدى. ئۇ ھەم مۇلايىم، ئەستايىدىل، سەممىي ئىدى، ئۇ خوتۇنى قۇربانىنسا قۇربانىنياز بىلەن ئۆمۈر بويى بىر گە ياشاپ، ئالتە پەرزەنتنى بىر ـ بىرلەپ قاتارغا قوشقانىدى.

روزى ئۆمەر 1969 ـ يىل 12 ـ ئايدا دەل مۇشۇنداق ئائىلىدە يورۇق دۇنياغا كۆز ئاچقان ئۇچىنچى ئوغۇل ئىدى. ئۇ ئەقلىنى تاپقاندا ۋۇجۇدىدىن قىزغىنلىق، ھەرىكەتچانلىق شوخلۇق چېقىپ تۇرىدىغان، ھەممىگە تەڭ قىزىقىدىغان بالا ئىدى. ئۇ 1982 ـ

يىل 7 ـ ئايغىچە ئۆز كەنتىدىكى باشلانغۇچ مەكتەپتە، 1985 ـ يىل 7 ـ ئايغىچە ئا-
رىسلانباغ يېزىلىق تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇدى، ئوقۇغاندىمۇ باللارنىڭ ئالدىن-
قى قاتاردىن ئورۇن ئېلىپ ئوقۇدى. ئۇنىڭ يۈقىرى ئۆرلەپ ئوقۇش ئارزۇسى كۈچ-
لۈك ئىدى، ئاتا ـ ئانىسىمۇ باشقا باللارغا قارىغاندا بۇ بالىمىز ئەقىللىق، سەزگۈر بالا
بولدى، ئاللىي مەكتەپكە قەدەر ئوقۇتمىساق بولمايدۇ، دەپ ئۇمىدلىنىپ، ئارزۇ ـ ئىس-
تەكلەر قوينىدا كۆڭلىنى خۇش قىلىپ يۈردى. ئەپسۇسكى، «بالا كەلسە كۆرۈنۈپ
كەلمەس، پۇت ـ قولىنى ساڭگىلىتىپ» دېگەندەك ، بىر قېتىملىق تاسادىپىي ھادىسە-
دە روزى ئۆمەرنىڭ بىر پۇتى سۇنۇپ كەتتى، ئۇ 90 كۈن دوختۇرخانىدا مىدىر قىلماي
ياتتى، ئېغىر خەۋپ ئىچىدە قالغان ھاياتى ھەر ھالدا ئامان قالدى، بىراق ئۇ كۈتمىگەن
يەردىن مەكتەپتىن قالدى. بۇ ئۇنىڭ ئوقۇش ئارزۇلىرىنى كۆپۈككە ئايلاندۇرۇپ، ئۇ-
مىدسىزلىك بىلەن پۈشايمان ئۇنىڭ يۈرەك باغرىنى خۇن قىلدى، ئاتا بىلەن ئانا ئۇنىڭ
بىسەرەمجان كۆڭلىگە تەسەللى بېرىپ ئۇمىد بېغىشلىدى ھەمدە ئۇنى بىرمەر ھۇنەرنىڭ
پېشىنى تۇتۇپ، كەسىپ ئىگىلەپ، چىقىش يولى تېپىشقا دەۋەت قىلدى. ئۇ قايسى ھۇ-
نەرنى، قايسى كەسىپنى ئۆگەنسە مۇۋاپىق بولار ؟

ئاتا بىلەن ئانا بۇ ئىشقا نەچچە كۈنلەر گىچە باش قاتۇردى، ئۇنىڭ ھازىرقى ئەھۋا-
لى، كەيپىياتى، كەلگۈسىدىكى ئىستىقبالى قاتارلىقلار ئۈستىدە كۆپ ئويلاندى، ئاخىر
ئۇلار ئۆزي بېزەش ـ زىننەتلەش كەسپىنى ئەڭ مۇۋاپىق ھۇنەر دەپ قارىدى. چۈنكى،
ھاياتلىقلا بولىدىكەن، كىشىلەر ئۆيگە ئېھتىياجلىق بولىدۇ، ئىقتىسادنىڭ ئۇچقانىدەك
تەرەققي قىلىشى ، كىشىلەردىكى ماددىي، مەنىۋى تۇرمۇشنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈشى،
ئۆزي بېزەشنى ئېھتىياج قىلماي مۇمكىن ئەمەس، بۇ دەل ئۇزۇلۇپ قالمايدىغان كەسىپ،
ئۆكسۈپ قالمايدىغان ئېھتىياج. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ، ھەمىشە ئۆزي ئىچىدە ئېلىپ بېرىلە-
دىغان مەشغۇلات ئىدى. بۇنداق ئىشقا كەلگەندە ئۇنىڭدا ئاتىسىنىڭ ئەستايىدىللىقى،
قەتئىيلىكى، سەمىمىيتى ۋە جاپاغا چىداش روھى مۇجەسسەم ئىدى!

گۈل ـ بېزەكلەر ئارىسىدا

1986 ـ يىل 1 ـ ئايدا رۇزى ئۆمەر ئۆز يۇرتىدىكى داڭلىق سىر ـ بېزەكچىلىك
ئۈستىسى ئابلەت سەلەيگە شاگىرت بولۇپ كىردى. ئۇ بۇ ھۇنەرگە قىزغىنلىق بىلەن

كىرىشىپ كەتتى، ئۇستىسى چاچقۇنراق بولسىمۇ، ئەستايىدىل، سەمىمىي ئادەم بولغاچقا، ئۇنىڭغا بىر ـ بىرلەپ ئۆگىتىشكە باشلىدى؛ بىراق، ئۇ ئىشلار ئۇنىڭغا تولىمۇ ئۇششاق، ئىنچىكە تۇيۇلدى. ئۇ دەسلەپتە ئۇستىسى ھۆددە ئالغان ئۆيلەرنىڭ تام ـ تورۇس، لىم ـ جەگە، ۋاسىلىرىنى قىرىش، تازىلاش بىلەن بەند بولدى، كېيىن شىلىم بېرىش، زاماسكا قىلىش، ئەستەر سىرلىرىنى بېرىش بىلەن كەسىپكە ئىچكىرلەپ كىرىشكە باشلىدى، بىرقانچە ئايدىن كېيىن ئۇ سىر تەڭشەش، گۈل ـ نەقىش سىزىش، تاراق چىقىرىش ئىشلىرىغا قول تىقىش پۈرسىتىگە ئىگە بولدى. بىر ئۆيگە نىسبەتەن قۇرۇلۇشچىلىقى مۇھىم بولماستىن، ئۇنىڭ بېزەكچىلىكى ھەممىدىن مۇھىم ئىدى، بېزەكچىلىك شۇ ئۆينىڭ پۈتۈپ چىقىشىدىكى ئاساسىي تەرەپ بولۇپ، ئۇنىڭ ئىگىلىگەن نىسبىتى 90 پىرسەنتتىن كەم بولمايتتى. روزى ئۆمەر بۇ نۇقتىنى چۈشىنىپ يەتكەندە بۆلەكچىلا ھاياجان ۋە قىزغىنلىق ئىچىگە غەرق بولدى، ئۇ « مەن بىر ئۇغۇل بالا، نېمىدەپ قىلغان ئىشىمدا ئۇتۇق قازانماي، ئارقامغا يانغۇدەكمەن ؟ بۇ ئوي ئۇنىڭ روھىنى پېچىۋاشتىن جانلاندۇردى، ئۇ بۇ كەسىپنى باشقا جايدا ئۆگىنىپ بېقىش نىيىتىگە كەلدى ۋە ئۇستازىنىڭ ماقۇللۇقىنى ئالدى. ئۇ ئۇدۇل قەشقەرگە بېرىپ، سىر ـ بېزەكچىلىك ئۇستىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلىدى، باشقىلارنىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن ئىسمائىل ئاخۇن نەققاشنى ئۇستاز تۇتۇش نىيىتىگە كەلدى، قەشقەر شەھىرى قەدىمىلىكى بىلەنلا ئەمەس، بەلكى ئۆي ـ ئىمارەت ، مىمارچىلىقتىكى ئاجايىپ نەپسىلىكى بىلەنمۇ دۇنياغا مەشھۇر ئىدى، مىللىي بېزەكچىلىك، سىر ـ نەققاشلىق ھۇنەر ـ سەنئىتىدە ئاجايىپ شۆھرەت ، نامايانداىلەرگە ئىگە ئىدى. روزى ئۆمەر بۇنداق نەمۇنىلەرنى كۆرۈپ قاتتىق ھاياجانلاندى، ئۇنىڭ بۇ كەسىپنى ئۆگىنىش ئىشتىياقى قايتىدىن قوزغالدى ۋە قەتئىي قارارغا كەلدى.

1987 ـ يىل 2 ـ ئايدا ئىسمائىل ئاخۇن ئۇستام ئۇنى شاگىرتلىققا قوبۇل قىلدى، بۇ چاغدا ئۇ كىشى يەكەن ناھىيىسىدە ئىش كۆتۈرە ئېلىپ، باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىنى بېزەش بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتاتتى، بۇ ھال روزى ئۆمەرنىڭ ئۆگىنىشىگىمۇ تازا باب كېلىپ قالدى. ئۇنىڭ نۇرغۇن ئىشلارغا قولى كېلىپ قالغانلىقتىن، ئىسمائىل نەققاش ئۇنىڭغا تېزلا ئامراق بولۇپ قالدى ۋە ھەر خىل ئۇسۇللار بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇپ، ھۇنەر ئۆگىتىپ جەلپ قىلىۋالدى. روزى ئۆمەر ھېس قىلدىكى، نۇرغۇن ئىشلار مەلۇم بىر ياكى بىرقانچە قانۇنىيەتكە ھۆرمەت قىلغاندىلا، كۆزلىگەن ئۇنۇمگە ئېرىشكىلى

بولىدۇ، ئىسمائىل ئاخۇن ئۇستام ئۇنىڭغا مانا مۇشۇنداق قانۇنىيەتلەرنى ھەم ئۇنىڭ بىلىشى زۆرۈر بولغان چوڭ ـ كىچىك ئىشلارنى بىر ـ بىرلەپ كۆرسىتىپ، چوڭ ئىشلارنىڭ ئۇنۇمىنى قولغا كەلتۈرۈشنى ئۆگىتىپ قويدى، روزى ئۆمەرنىڭ بىردىنلا كۆڭلى يورۇدى، نۇرغۇن ئىش شۇنداق ئاسان ۋە ئاددىي، راۋان ۋە ماس ھالدا زاھىر بولدى، بۇ ئۇنىڭ قىزىقىش ۋە ھۇنەرگە بولغان كۈچلۈك ھېرىسمەنلىكىنى ئۇرغۇتتى، ئۇنى كەسىپكە بولغان كۈچلۈك مۇھەببەت ئۆز قوينىغا ئالدى...

ئاردىدىن ئىككى يىل ئۆتۈپ كەتتى، ئۇنىڭ كەسىپي جەھەتتىكى ئەمەلىي ئىشلىرى كۈچلۈك ئىلمىيلىققا ئىگە بولدى، ئۇ سىرلىغان، بېزىگەن ئۆيلەرنىڭ ھەممىسىدە ئۆز گىچىلىك، مىللىيلىق تولۇق گەۋدىلىنىپ، خېرىدارلارنىڭ يۈقىرى باھاسى تەرەپ ـ تەرەپتىن ياغدى؛ بەش يىل، ھەتتا 10 يىلدا بىر قېتىم شاگىرت چىقىرىش ئارقىلىق، ھۇنەرگە پىشۇرۇش بىلەن ئىش ئېلىشقا ئادەتلىنىپ قالغان ئىسمائىل ئاخۇن ئۇستام ئۇنىڭغا قايىل بولۇپ، تېزلا ھۇنەر ئايرىشقا ماقۇل بولدى، ئۇلار بىر ـ بىرىدىن رازى بولدى. روزى ئۆمەر مۇشۇ جەريانىدا نۇرغۇن كەسىپي ماھارەتلەرنى، بولۇپمۇ ئەمەلىي ماھارەتلەرنى ئۆزلەشتۈرۈۋالدى ، ئەمما نەزەرىيە جەھەتتە تولۇقلىمىسا بولمايدىغان خېلى بىر قىسىم تەرەپلەر بار ئىدى، ئۇنىڭ نەزىرىدە گۈزەل سەنئەت، رەسساملىق بىلىمى قانچىكى ئەتراپلىق بولسا، سىر ـ نەققاشچىلىق كەسپىنىڭ نازۇك ئىش ھالقىلىرى شۇنچىلىك ئاددىي ۋە ئاسان بولاتتى، قىلغان ئىشلىرىمۇ ھەر قانداق كىشىگە يارايتتى. ئۆز كەسپىدە ئۈزاق مۇددەت پۈت تىرەپ تۇرۇش ۋە كاماليەتكە يېتىش ئۈچۈنمۇ بۇ مۇھىم نۇقتا ئىدى، ئۇ شۇڭا كۆز ئالدىدىكى مەنپەئىتىنى قويۇپ تۇرۇپ، گۈزەل سەنئەت، رەسساملىق كەسپىي سەۋىيىسى ۋە بىلىمىنى ئاشۇرۇشقا بەل باغلىدى. 1989 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئۇ رەسسامليقتا ھەسەن ئىمىن دېگەن كىشىگە شاگىرت بولدى، ئۇ بىر يىل ئىچىدە ئۇ كىشىدىن رەسسامليق ۋە رەختلەرگە مەنزىرە سىزىش، دەل ـ دەرەخ، گۈل ـ گىياھ قاتارلىق جانلىق ۋە جانسىز نەرسىلەرنىڭ رەسىم، مودېل، تەسۋىرىنى سىزىشنى ئۆگىنىۋالدى، ئۇنىڭدىن باشقا رەڭ ۋە مايى بۇياقلارنى تەڭشەش، ۋىۋىسكا ئىشلەش قاتارلىق كەسپىلەرنمۇ ئۆزلەشتۈرۈۋالدى.

ئۇ ئۆز ئالدىغا ھۇنەر قىلىشقا كىرىشكەندىن كېيىن، كۆپ تەرەپلىمە مەشىق قىلىش، چوڭقۇر مۇھەببەت ۋە ئىشتىياق بىلەن ئۆگىنىش، كەسپىكە بارلىقىنى تەقدىم قىلىش روھىنى نامايان قىلىشتەك قەتئىيلىكى بىلەن ھۇنەرنى ۋايىغا يەتكۈزۈشكە

ئاساس سالدى؛ قەشقەر شەھرى، ئاتۇش، ئاقسۇ، خوتەن، كۇچا قاتارلىق جايلارغا بېرىپ، ئۇ يەرلەردىكى قەدىمىي مىمارچىلىق، سىر ـ نەققاشچىلىق ئۆرنەكلىرىنى خاتىرىلەپ، ئۆرنەك ۋە نەمۇنىلەرنى يىغدى، توپلىدى. ئۇنىڭدىن يېڭىنى ئىجاد قىلىپ، ئىش كۆتۈرە ئالغان جايلاردا قوللىنىپ قوللاشقا ۋە قارشى ئېلىشقا سازاۋەر بولدى، بولۇپمۇ ئۇ قەدىمكىنى ھازىر ئۇچۇن خىزمەت قىلدۇرۇش، كونىسى بىلەن يېڭىسىنى بىرلەشتۇرۇشكە ماھىر بولدى، بۇ جەريانىدا ئۇ يەنە ھازىرقى زامان سىر ـ نەققاشچىلىق كەسپىگە ئائىت كىتاب، ماتېرياللارنى توپلاپ ئۆگەندى ھەمدە كىشىلەرنىڭ قىزىقىشىغا ئاساسەن بېزەكچىلىكىنى ھازىرقى زامان كىشىلىرىنىڭ مەدەنىيەت ئېھتىياجىغا يېقىنلاشتۇرۇپ، ئۆزگىچىلىكىنى بارلىققا كەلتۈردى.

ئۇنىڭ مۇشۇ جەريانىدىكى بىر قىسىم قىيىنچىلىقلىرىنى ئانىسى قۇربانىنسا قۇربانىنىياز بىلەن ئاكىسى مۇھەممەتتۇرسۇن ئۆمەر، مۇھەممەتئىمىن ئۆمەرلەر ئۇستىگە ئېلىپ، ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن قوللىدى، روزى ئۆمەرمۇ بۇنداق ئەقىدە، ئەجىرگە تېزرەك جاۋاب قايتۇرۇش ئۇچۇن، جاپا ـ مۇشەققەتكە چىداپ، جان پىدالىق بىلەن تىرىشىپ ئۆگەندى ۋە ھۇنەردە ئۆزىنى كۆرسەتىش، ھۇنەر ئارقىلىق يول تېپىش نىشانىغا ئاساسىي جەھەتتىن يەتتى.

شېرىن مېۋە

روزى ئۆمەرنىڭ ئۆگەنگەنلىرىنى ئىشقا سالىدىغان ۋاقتى كېلىپ قالغانىدى. ئۇ تۇنجى ئىشىنى 1989 ـ يىلىنىڭ باھار ئېيىدا ئارىسلانباغ يېزىسىدىن باشلىدى. ئۇ بۇ يەردە كىشىلەرنىڭ تۇرلۇك مەنزىرە سىزىش، ۋىۋىسكا ياساش، سىر ـ نەققاشچىلىق بىلەن مەشغۇل بولۇش قاتارلىق مۇلازىمەت تۇرلىرىنى يولغا قويىدى. بىرقانچە ئايدىن كېيىن بارا ـ بارا سودىسى جانلىنىپ، نامى جاي ـ جايلارغا تارقىلىشقا باشلىدى. ئارىدىن بىر يىل ئۆتتى، ئۇ بۇ بىر يىل ئىچىدە ئېلىشقۇ بازىرى ۋە ناھىيە ئىچىدىكى بىر قىسىم ئىداره ـ ئورگان ، شەخسىيلەرنىڭ سىر ـ نەققاشچىلىق ئىشلىرىنى ئەرزان باھادا، سۈپەتلىك ھەم چىرايلىق قىلىپ بەردى، بۇ ئۇنىڭ شۇ جايدا كۆزگە كۆرۈنۈشىگە بىۋاستە تەسىر كۆرسەتتى، ئۇ سىزغان مەنزىرە رەسىم ۋە تەسۋىرىي رەسىملەرنى كىشىلەر قىزغىن سېتىۋالىدىغان مەھسۇلات بولۇپ قالدى،

هۇنەردىكى كارامىتى ئۇنىڭ راستىنلا داڭقىنى چىقاردى. 1990 ـ يىلى بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنىڭ يەكەن ناھىيە بازىرىغا كىرىپ دۇكان ئېچىپ، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىشى توغرۇلۇق تەكلىپ بەردى. ئەمەلىيەتتىمۇ يېزا ـ بازارلارغا قارىغاندا، ناھىيە بازىرىدا ئىش كۆپ، ئېھتىياج كۈچلۈك ئىدى. بۇ يىللاردا كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىمۇ ئۆرلەپ، ئۆي بېزەشكە سالىدىغان مەبلىغى ئېشىپ، قىزغىنلىق ۋە بەسلىشىش ھالىتى شەكىللىنىپ بولغانىدى، بولۇپمۇ يەكەن ناھىيە بازىرىدا كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشىدا رېستوران قىزغىنلىقى ئەۋج ئالغان بولۇپ، ھەدەپ رېستوران ئېچىش، بېزەش قىزغىنلىقى دەۋر سۈرۈشكە باشلىدى. بۇ روزى ئۆمەرنىڭ كەسپىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ تازا ياخشى پۇرسىتى ئىدى. ئۇ يەكەن ناھىيە بازىرىغا كىرىشنىڭ خىيالىدا يۈرگەندە ، ناھىيە بازىرىدىكى ئالدىن باي بولغان تىجارەتچى توختى يۈسۈپ ئۇنىڭغا 60 كۋادرات مېتىر كۆلەمدىكى ئۆي ۋە پىشايۋانلىرىنى بېزەشىنى 3000 يۈەنگە كۆتۈرە بەردى. ئۇ بۇ ئىشنى تولىمۇ سۈيەتلىك، چىرايلىق پۈتكۈزۈپ، ئىش بۈيرۇتقۇچىنىڭ يۈقىرى باھاسىغا ئېرىشتى. ئۇ كىشى يەنە تۈرلۈك سورۇنلاردا روزى ئۆمەرنىڭ تەرىپىنى قىلىپ نامىنى جەمئىيەتكە كەڭ تاراتتى. شۇنىڭدىن كېيىن، روزى ئۆمەرگە ئىش بۈيرۇتقۇچىلار كۈندىن ـ كۈنگە كۆپەيدى.

شۇنىڭ بىلەن روزى ئۆمەرنىڭ يولى ئېچىلدى، ئۇنى تەرەپ ـ تەرەپتىن بۈيرۇلغان ئىش بېسىۋالدى. ئۇ ئايالى بۈزۈھرە ھۈسۈپ بىلەن بىرلىشىپ، بارلىق كۈچ ـ مادارىنى ئىشقا سېلىپ، كېچىنى ـ كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلەپ، ھۆددە ئالغان ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن تولۇق چىقتى. ئۇ ھەش ـ پەش دېگۈچە بولغان ئارىلىقتا 100 نەچچە ئادەمنىڭ ئۆيىنىڭ بېزەكچىلىك، نەققاشچىلىق ئىشىنى قىلىپ بەردى. ئۇ تۇتام ـ تۇتام پۇل تاپتى؛ لېكىن ئۇ، باھادا مۇئاپىق، سۈپەتتە ئەلا، ھۈنەردە جانلىق، مۇلازىمەتتە سەمىمىي، قىزغىن بولۇشنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويمىدى. بۇ ھال ئۇنىڭ ئىشىغا ئوقىتىنىڭ كامال تېپىشىدىكى مۇھىم ئاساس بولۇپ قالدى.

ئارىدىن تۆت يىل ئۆتۈپ كەتتى، بۇ جەريانىدا ئۇ يەنە 200 نەچچە بالىنى شاگىرتلىققا قوبۇل قىلدى، ئۇلاردىن قولى بالدۇر ئىشقا كىرىشىپ، ھۈنەردە ئۇزۇپ چىققانلىرىنى دەرھال ھۈنەر ئايرىپ، جەمئىيەتكە چىقىرىپ، تۇرمۇش يولى تېپىشىغا پۈرسەت يارىتىپ بەردى. ئۇنىڭ ھۈنەردىكى داڭقى يالغۇز يەكەن ناھىيىسىدە چىقىلا قالماي، بەلكى كورلا، ئاقسۇ، خوتەن، گۇما، كۇچا، قەشقەر شەھىرى، مەكىت،

مارالبېشى، يوپۇرغا، قاغلىق، پوسكام ناھىيىلىرىدىمۇ پۇر كەتتى، ئۇ بۇ يەردىكى نۇرغۇن كىشىلەر تەرىپىدىن سىر ـ بېزەكچىلىككە تەكلىپ قىلىنىپ، رىزقى ـــ نېسىۋىسىنىڭ كەڭ بولۇشىغا ئاساس سالدى.

پۇراق چاچتى غۇنچە ـ بوغۇنلار

1994 ـ يىل 11 ـ ئايدا، يەكەن ناھىيىلىك ئەمگەك ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش سوغۇرتا ئىدارىسى روزى ئۆمەرنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ، ئۇنى تەربىيىلەش مەركىزىدە ئوقۇتقۇچى بولۇشقا تەكلىپ قىلدى، ئۇنىڭ ئۇچۇن دەل ئاشۇ يىللاردا ئاشۇنداق بىرى تولىمۇ زۆرۈر بولۇپ تۇراتتى، چۇنكى ئۇنىڭغا شاگىرت بولغۇچىلار كۆندىن ـ كۈنگە كۆپىيىپ، ئۇلارنى بىر تەرەپ قىلىش تولىمۇ قىيىنغا چۇشۇۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە كىشىلەرنىڭ ئۆي بېزەكچىلىككە بولغان ئېھتىياجى ئىنتايىن كۈچلۈك بولۇپ، ئۇ قىلىدىغان ئىش نۆۋەت كۈتۈپ تۇراتتى، بۇ ئىشلار ھەم ئادەم كۈچى، ھەم تېخنىكا كۈچى تەلەپ قىلاتتى. يۇقىرىقى تەربىيىلەش ئورنىنى روزى ئۆمەر كېلىشتۇرۇال بۇ تەربىيىلەش كۇرسى بىرقانچە قېتىم كۇرس ئېچىپ تەربىيىلەش ئېلىپ بارغان بولسىمۇ، ئۇنۇمى ياخشى بولماسلىق، ئادەم ئاز كېلىش سەۋەبلىك تەرەققىي قىلالماي تاقىلىپ قالغانىدى. روزى ئۆمەر بۇ ئۇرۇنىنىڭ ئىلگىرىكى يامان تەسىرلىرىنى بىر ـ بىرلەپ تۇگىتىش بىلەن بىر چاغدا ئېلان ـ تەشۋىقاتنى چىڭ تۇتۇپ، سىر ـ نەقاشچىلىققا قىزىقىدىغان نۇرغۇن ياشلارنى جەلپ قىلدى. تەربىيىلەش مەركىزىدىكى رەھبەرلەرنىڭ تەكلىپ ـ پىكرىنى ئەستايىدىل قوبۇل قىلىش، كۆزەتمىسى بويىچە ئىش قىلىش ئارقىلىق شارائىتنى ياخشىلاپ، ئوقۇتۇش سۇپىتىنى يۇقىرى كۆتۇردى، روزى ئۆمەر ئۆزىنىڭ ئىلگىرىكى مول تەجرىبىلىرىنى ئەستايىدىل يەكۈنلەپ، دەرس ئۆتۇش ماتېرىيالى، ئوقۇتۇش سايمانلىرىنى يېڭىلىدى. باشقۇرۇش بىلەن تەربىيىلەش بىر گەۋدىلەشتۇرۇلگەن قائىدە ـ تۈزۈملەرنى يولغا قويدى. سىنىپلارنىڭ بىخەتەرلىكى، مۇقىملىقىنى قوغداپ، ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش دائىرىسىنى پۈتۈن ئاپتونوم رايونغا كېڭەيتتى؛ ئوقۇغۇچىلارغا قاتتىق تەلەپ قويۇپ، تەربىيىلەش نىشانى، مەقسىتىنى ئېنىق گەۋدىلەندۇردى؛ ھەر خىل تەشۋىقات ۋاستىلىرىدىن پايدىلىنىپ، كەسپىي تەربىيىلەش مەركىزىنىڭ نۆۋەتتىكى بېزەكـ

چىلىك كەسپىي سىنىپىنىڭ ئىستىقبالىنى كەڭ جەمئىيەتكە، ئاتا ـ ئانىلارغا تونۇش-تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئىشەنچىنى، ئوقۇتۇش قىزغىنلىقىنى ئاشۇردى. تەربىيەلەش مۇ-ھىتىنى ئىزچىل ياخشىلاپ، ئازادە ياتاق، تاماق، سىنىپ شارائىتى ياراتتى، نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۇرۇپ ئۆگىنىدىغان مەشغۇلات سورۇنى ھازىرلاپ بە-دى. 1 ـ قارارلىق تەربىيەلەش تېزلا دەرس باشلىدى، تۇلۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ سەۋىيىسىگە ئىگە 30 نەپەر ئىش كۈتۈپ تۇرغان ياش تەربىيەلەشنى قوبۇل قىلدى، ئىككى يېرىم ئايلىق تەربىيەلەش جەريانىدا، روزى ئۆمەر ئوقۇغۇچىلارنى ئەمەلىيەتـە-كە كۆپ قېتىم قاتناشتۇرۇپ، ئەمەلىي ئىقتىدارىنى يۇقىرى كۆتـۇرۇشـكـە ئـاسـاس سالدى، نەزەرىيە دەرسلىكى ئۇچۇن ئۆزى ئەمەلىيەت جەريانىدا توپلاپ يېزىپ چىق-قان «سىرچىلىق، نەقاشچىلىق، بېزەكچىلىك، رەسساملىق نەزەرىيە قوللانمىسى» نى ئاساسىي دەرسلىك قىلىپ ئۆتتى، بۇ ماتېرىيال ئەمەلىيەتچانلىقى كۈچلۈك، پـايـدىلىنىشچانلىقى يۇقىرى بولغاچقا، كۇرسقا قاتناشقانلار تېزلا ئۆزلەشتـۇرۇۋېلـىـپ، دەرس سۈپىتىنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلدى. ئۇنىڭ بۇ قوللا-نىسىدا سىرچىلىق كەسپىنىڭ دەسلەپكى ئۆگىنىش باسقۇچى، سىرچىلىق نـەزەر-يىسى، تۇرلۇك جاھازلارنى سىرلاش ئاساسلىرى، زاماسكا بېرىش، قۇم قەغـەز سـۈ-رۈش تېخنىكىسى، بېلىم ئېرىتىش، بېلىم بېرىش، ئەستەر بېرىش، تاراق چىقىرىـش، باسما تاراق، چاچما چىقىرىش، ئىس تاراق، ژاراق چىقىرىش ئۇسۇللىرى، ھەر خـىـل سىرلارنى تەڭشەش، دائىم ئىشلىتىدىغان 55 خىل سىرنى ماسلاشتۇرۇش، مەنزىـرە رەسىمنى سىزىش؛ ياز ، كۈز مەنزىرىلىرى، ياغاچ جاھازىلارنىڭ يۈزىنى پـارقـىـراق قىلىش، ئەسلىي ھالىتىنى ساقلاش ئۇسۇللىرى، گەچ، گۈل ـ نەقىشلـىـرىـنـى ئـو-يۇش، ياغاچقا گۈل ـ نەقىش ئويۇش، ياۋروپاچە نەقىش بىلەن مىللىيچە نەقشلەرنى بىرلەشتۇرۇش، گۈل ـ نەقشلەرنىڭ قېلىپلىرى ۋە ئۇنى ياساش، ئىشلىتىش، لايـە-ھىلەش، ئويۇش، بېسىپ چىقىرىش تەرتىپلىرى قاتارلىقلار بايان قىلىنغان بـولـۇپ، ئۆگەنگۈچىلەر ئۇچۇن تولىمۇ قولاي ئىدى. شۇڭا، نۇرغۇن ئوقۇغۇچىلار بەلگىلـەن-گەن ۋاقىت ئىچىدە ئاساسىي كەسپىي ماھارەتنى ئىگىلەپ، قولىدىن ئىش كېلـىـش نىسبىتى ئاشتى، ئۇلارنىڭ كۆپ قىسمى كۇرسنى پۈتكۈزۈپلا ئىش ئورنىغا ئىگە بـولـى-دى، تەربىيەلەش مەركىزىنىڭ رەھبەرلىرى ۋە كەڭ ئاتا ـ ئانىلار روزى ئۆمەرنـىـڭ پاراسىتى ۋە ھىممىتىدىن رازى بولۇپ تەشەككۇر ياغدۇردى.

بۇ بالىلار جەمئىيەتكە تارقالغاندىن كېيىن، روزى ئۆمەرنىڭ داڭقىنى جەمئىيەتكە خالىس تەشۇنۇق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن كېيىنكى قېتىملىق كۇرسنىڭ ئوقۇغۇچى قۇ-بۇل قىلىش دائىرىسى يەكەن ناھىيىسىدىن ھالقىپ، قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ ھەرقايسى يېزا- بازارلىرى، ھەتتا ئاپتونوم رايون دائىرىسىگىچە كېڭەيدى، بىر قىسىم ئوقۇغۇ-چىلار باشقا ۋىلايەت - ئوبلاست، ناھىيە، شەھەرلەردىنمۇ تۇركۇملەپ كېلىشكە باشلا-دى. شۇنداق قىلىپ روزى ئۆمەر 2005 - يىلىغا قەدەر 1800 كىشىنى بېزەكچىلىك كەسپى بىلەن تەربىيىلەپ، جەمئىيەتكە بىر تۇركۇم يارامليق كەسىپ ئەھلىلىرىنى يې-تىشتۇرۇپ بەردى. ئۇ ھازىرمۇ پەسلىدە بىر قېتىم ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشنى داۋاملاشتۇرۇۋاتىدۇ، ھەر قېتىمدا 50 نەپەر قىز - ئوغۇل ئوقۇغۇچىنى سىر - نەققاش-چىلىق، بېزەكچىلىكنىڭ ھەرقايسى تۈرلىرى بويىچە تەربىيىلەپ يېتىشتۇرۇۋاتىدۇ، ئۇ-نىڭ بۇ جەھەتتىكى دەرۋازىسى بۇنىڭدىن كېيىنكى ئۆگەنگۈچىلەر گىمۇ كەڭ ئوچۇق.

روزى ئۆمەر 1997 - يىلىدىن كېيىن، يەكەن ناھىيىلىك مائارىپ ئىدارىسىنىڭ تەكلىپى بىلەن ئارىسلانباغ، تومئۆستەڭ، مىشا، زەرەپشان، ئارال يېزىلىرىدىكى تولۇق-سىز ئوتتۇرا مەكتەپ كەسپىي سىنىپلىرىغا سىر چىلىق، نەققاشچىلىق، بېزەكچىلىك كەسىپلىرى بويىچە 500 دىن ئارتۇق ئوقۇغۇچىغا ھەقسىز دەرس بېرىپ، كەسپىي ما-ئارىپنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپە قوشتى.

خاتىمە

ئۇيغۇرلارنىڭ سىر چىلىق ھۈنەر - سەنئىتى ئۇزاق يىللىق تارىخقا، ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىككە ئىگە بولۇپ، سىر تەييارلاش، سىرلاش، نەقىش چىقىرىش، كا-ھىشلارنى ئويۇشقىچە بولغان جەريانلارنىڭ ھەممىسىدە ئەنئەنىۋى ئوسلۇب نامايان بولۇپ كەلدى؛ يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، كىشىلەرنىڭ ئېھتىياجى ئەسلىي رەڭگىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ سىرلاشقا مەركەزلەشتى. بۇ خىل ئەھۋالدا روزى ئۆمەر سىر چىلىك تېخنىكىسىنىڭ يېڭى يۈزلىنىشىگە يېقىندىن ماسلىشىپ، جەمئىيەتنىڭ كۈتكەن يې-رىدىن چىقىشقا تىرىشتى. مۇبادا سىز يەكەن ناھىيىسى ئىچىدىكى روزى ئۆمەرنىڭ سىر چىلىق تەربىيىلەش ئورنىغا بېرىپ قالسىڭىز، ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىلارغا قىزغىنلىق بىلەن مۇنداق دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلىماي قالمايسىز :

ـــ سىرچىلىقتا ئالدى بىلەن سىرلايدىغان جاھازلارنىڭ كىر ـ داغلىرىنى چىقىرىپ تاشلاپ زاماسكىلايمىز، ئاندىن قۇم قەغەز سۈرۈپ سىلىقلاپ، تەرتىپ بويىچە سىرلاش ئېلىپ بارىمىز؛ سىرلارنىڭ ئومۇمىي نامىنى تولۇق ئاتاش بىرقەدەر قىيىن. ئادەتتە 7 ـــ 8 خىل سىرنى تەڭشەش ئارقىلىق 100 ـــ 200 خىل سىرنى ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ. مەسىلەن، سېرىق سىردىن ئاقسېرىق قايماق رەڭ، پىلىچىشى رەڭ، نەشە رەڭ، مېغىز رەڭ، جۈزە رەڭلەرنى؛ قىزىل سىردىن توق قىزىل، ئوچۇق قىزىل رەڭلەرنى ۋە قىزغۇچ سېرىق، جۈزە رەڭ، قىزىل جىگەر رەڭ، ئەتىرگۈل رەڭ، چىلان رەڭ، گۆش رەڭ، ھال رەڭ، ئاچ قىزىل رەڭ، مېغىز رەڭلەرنى؛ كۆك سىردىن تۆمۈر رەڭ، ئوتتۇرا ھال كۆك رەڭ، توق كۆك رەڭ، ئاچ كۆك رەڭ، ھاۋا رەڭ سىرلارنى؛ يېشىل سىردىن قېنىق يېشىل ، ئاچ يېشىل، قىزغۇچ يېشىل، سۇس ماش رەڭ، توق ماش رەڭ، مېۋە كۆك يېشىل رەڭ، سارغۇچ يېشىل، جىگدە غازىگى رەڭلەرنى ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ. يەنمۇ يەشسەك، قارا رەڭ بىلەن ئاق رەڭ قوشۇلسا، كۇل رەڭ ھاسىل بولىدۇ، ئەگەر كۇل رەڭنىڭ ئۈستىگە قىزغۇچ سېرىق رەڭ قوشساق، جىگەر رەڭ ھاسىل بولىدۇ. سىر تەڭشەشتە بىر پارچە ئاق قەغەزگە رەڭ ھالقىسى جەدۋىلى سىزىمىز ۋە ئۇنى مەشغۇلات ئېلىپ بارىدىغان يەرگە چاپلايمىز، ئاندىن ئەسلىي رەڭدىن باشلاپ تەڭشەشنى ئېلىپ بارىمىز. بۇ جەريانىدا نۇرغۇن قېتىم تەڭشىگەن رەڭلەرنىڭ ھالقا سخېمىسىنى تەييارلايمىز ۋە تەڭشىگەن رەڭلەرنى رەڭ ھالقا سخېمىسىدىكى كاتەكچىگە سۈركەپ، سىرنىڭ رەڭگىنى بېكىتىمىز، مۇشۇ خىل ئۇسۇل بىلەن ھەرقانداق ئېھتىياجلىق رەڭنى ئۆزىمىز ھاسىل قىلالايمىز...

ـــ ئۇستازىم روزى ئۆمەر بەكمۇ پاراسەتلىك ئادەم،ـــ دېدى ئادىلجان سىيىت ئۆزى ھەققىدىكى ئىشلارنى سۆزلەپ بېرىش جەريانىدا بىزگە تەۋسىيە قىلىش تەلەپ پۈزىدا، ـــ ئۇ ھەم كۆيۈملۈك، ھەم كەڭ قورساق. مەن يۇقىرىدا دەپ ئۆتكەنىدەك، ئۆزۈمنى ئالسام بەكمۇ بىچارە ـ يېتىم بالا ئىدىم، يۆلەنچۇكۈمنىڭ يوقلۇقىدىن ئەڭ بىچارە ئادەم دېسە، مېنى دېسە بولاتتى، مەن قاچاندىن باشلاپ روزاخۇن ئۇستامنىڭ ئالدىغا كەلدىم ، شۇنىڭدىن كېيىن مېنىڭ بەختىم ئېچىلدى، ئۇ مەندىن ھېچقانداق تەربىيلىنىش، ئوزۇقلىنىش پۇلى ئالماي ئوقۇتتى، ئۆز بالىسىدەك كۆيۈنۈپ تەربىيىلىدى، كېيىن تەربىيىلەش مەركىزىگە ئوقۇتقۇچى قىلىپ ئېلىپ قالدى، 10 نەچچە يىلدىن بۇيان ئوقۇتقۇچىلىق قىلىپ كېلىۋاتىمەن، ئۇستامنىڭ يول كۆرسىتىشى ۋە

بېشىمنى سىلاپ ئاتىدار چىلىق قىلىشى بىلەن كىشىلىك ھاياتتا چىقىش يولى تاپ-
تىم... ئۇستامنىڭ خىزمىتىنى قانچە ئۆزاق قىلسامۇ، مەندىكى ئەجرىنى قايتۇرۇپ
بولالمايمەن...

روزى ئۆمەرنىڭ سېخىيلىقىغا ئائىت تەسىرلىك ئىشلىرىمۇ ئاز ئەمەس، ئۇ تەرىپ-
يىلەش، كۆرىس ئېچىش جەريانىدا قېينىچىلىقى بار، مېيىپ، ئاجىز، ئىش ئورنىدىن
قالغان كىشىلەردىن تەربىيىلەش ھەققى ئالماي تەربىيىلەش ئارقىلىق، ھەرقايسى تە-
رەپلەرنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشتى. يېقىنقى بىرقانچە يىل داۋامىدا مۇشۇ خىل
كىشىلەردىن 30 نەپەرنىڭ تەربىيىلەش، تاماق، ياتاق راسخوتى قاتارلىقلارنى كە-
چۈرۈم قىلدى، يەنە بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش قېينىچىلىقى، تەربىيىلىنىش
جەريانىدىكى قېينىچىلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ، 50 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك پۇلنى ئۆزى
ئۈستىگە ئېلىپ، ئۇلارنىڭ قېيىن ئۆتكەلدىن ئۆتۈۋېلىشىغا يارەم بەردى. 120 ئا-
دەم- قېتىم ئوقۇغۇچىنىڭ ئاغرىپ قالغان چاغدىكى داۋالىنىش راسخوتى ئۈچۈن
6000 يۈەننى ئۆز يېنىدىن چىقىرىپ تۆلەپ قويدى.

روزى ئۆمەر تولىمۇ ئاددىي ـ سادىدا ئادەم بولۇپ، كىشىلەرگە قىزغىن مۇئامىلە
قىلىش بىلەن بىر چاغدا قىلغان ئىشنى ئەستايىدىل، پۈختا ئىشلەيدۇ، ھەرقانداق
ئىشنى ئېغىر كۆرمەي ئادا قىلىدۇ، بولۇپمۇ ئۆزىنىڭ كەسپىنى چوڭقۇر مۇھەببەت،
كۈچلۈك ئەقىدە بىلەن سۆيۈپ، قەدىرلەپ، ئۇنىڭ ئىززەت ـ ئابرۇيىنى جان ـ دىل
بىلەن قوغدايدۇ، كەسىپ ئارقىلىق كىشىلىك ھاياتقا گۈل ـ نەقىش چەككەنلىكـ
دەك ئارتۇقچىلىقىنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەيدۇ، ئۇ شۇنچە يىللار داۋامىدا پۈلمۇ، ئابـ
رۇي ـ ئىناۋەتمۇ تاپتى، لېكىن ئۇ بۇنىڭ ئۈچۈن مەغرۇرلانمىدى، بەلكى ئۆزىنى
كەمتەر تۇتۇپ، ھاياتقا ئۇمىد ۋە سەۋرچانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلدى، ئۆتمۈشنى
ئۇنتۇمىدى، ئۇ ھېلىمەمۇ بور توزانلىرى، سىر ـ بۇياق بۇسلىرى، گەج ـ نەقىش
توزۇندىلىرى ئارىسىدا يۈرىدۇ، ئۇنىڭ قولى تەككەن ھەربىر ئىشتا ئۆزگىچە جۇلا،
ئۆزىگە خاس پۇراق ئەكس ئېتىپ تۇرىدۇ، ئۇ ئاشۇ توزانلار ئارىسىدا سانسىز ئېسىل
نەقىش، گۈل ـ بېزەكلەرنى ياراتتى، ئۇنىڭدا يەنە كۈچلۈك ئىجىكى ھېسسىيات،
چوڭقۇر مەنىلەرگە ئىگە مەزمۇنلارنى ياراتتى. ئۇنىڭ ھەربىر ئوقۇغۇچىسى جەمئى-
يەتكە گۈل ـ نەقىش بولۇپ تارالدى. شۇڭا، ئۇنىڭ ئەينى چاغدىكى ئاز ئادەم،
كەمچىل ئەسلىھەلەر بىلەن باشلىغان تەربىيىلەش كۇرسى بۈگۈنكى كۈندە كىچىك-

لىكتىن زورايدى، ئاجىزلىقتىن تەرەققىي قىلدى، 150 كىشىلىك پارتا ـ ئورۇندۇققا ئىگە يۇرۇشلەشكەن سىنىپ، ياتاق، تاماق شارائىتى، يۇرۇشلەشكەن ئوقۇتۇش قورال ـ سايمانلىرى، بەش نەپەر تەكلىپ قىلىنغان ئوقۇتقۇچى ئەنە شۇنىڭ دەلىلى. مانا بۇگۈن بۇ مۆجىزىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى تەرەققىياتىنى، ئىستىقبالىنى يورۇتۇپ تۇرىدۇ، چۈنكى ئۇ يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، كۆپ قېتىم سىر ـ نەققاشچىلىق مۇسابىقىلىرىگە قاتنىشىپ، 1 ـ، 2 ـ دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى؛ 14 يىلدىن بۇيان يېزا، تەربىيىلەش مەركىزى ۋە ناھىيە تەرىپىدىن «ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇشتىكى ئىلغار شەخس»، «كەسپىي ماھىرلارنى يېتىشتۈرۈش ماھىرى» دېگەن شەرەپلىك ناملارغا ئېرىشتى.

2005 ـ يىل 9 ـ ئاي، قەشقەر

روزى ئۆمەرنىڭ ئىش -
پائالىيەتلىرىدىن كۆرۈنۈشلەر
0998-8556513, 13899107543

كۆلكە ۋە يىغا

تۇمۇشتا ئويناش ۋە كۆلۈشكە توغرا كېلىدۇ، ئەمما دائىم ئۇنداق ئۆتۈش مۇمكىن ئەمەس، بىر كۆلكىنىڭ بىر يىغىسى، ھەتتا مىڭ يىغىسى، بىر قېتىملىق ئويۇننىڭ بىر-كۆلپىتى ، ھەتتا مىڭ كۆلپىتى بىللە بولىدۇ؛ يىغا بىلەن كۆلكە تۇرمۇشنىڭ لەززىتىنى ئاشۇرىدىغان تەم تەڭشىگۈچكە ئوخشايدۇ.

بەزىلەر ئۇنىڭ بىرىنىلا ئادەت قىلىشقا ئامراق، يەنى ئويناشتىن كېلىپ چىقىدىغان كۆلكىگە خۇشتار. كىم شۇنداق قىلىشقا خۇشتار ئەمەس؟ بىراق، ھەر ئىشنىڭ چىكى بولىدۇ، ئۇنى چەكتىن ئاشۇرۇۋەتسە ئۆزىگە بەختسىزلىك، يىغا - زار كېلىپلا قالماس-تىن، باشقىلارغىمۇ ئاھ - زارلىق ئېلىپ كېلىشى مۇمكىن. بۇ ئەۋلادلارغا باقىي بولۇپ قالىدۇ؛ ئۇنداقلار بۇنى دەمال ھېس قىلمايدۇ، ئويۇنغا قانچە بېرىلگەنسېرى ئۇنىڭ پاتقىدىن چىقالمايدۇ، بۇ شۇ كىشىنىڭ ساپاسىنىڭ تۆۋەنلىكىنى، سەۋىيىسى ۋە تەجرىبىسىنىڭ كەملىكىنى كۆرسىتىدۇ.

ئويۇن - تاماشا ھاياتنىڭ پەيزىنى سۈرۈشنىڭ ئاساسى ۋە كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ قىزىقىمۇ ئەمەس. لېكىن، ساپاسى تۆۋەن كىشىلەر مۇتلەق شۇنداق قارايدۇ، ئۇلارچە ئويۇن - تاماشا بىلەن كۆلۈپ ياشاش ھەقىقىي ياشىغانلىق بولىدۇ. بۇ تولىمۇ ئەخمىقانە يەكۈن. شوپۇر بىلەن سېسترا توي قىلغان، ئۇلارنىڭ تەربىيىلىنىشى، ساپاسى تۆۋەن ئىدى، ئۇلارنىڭ ياشلىقى ئويناش - تاماشا قىلىش بىلەن ئۆتتى، ئىككى بالىسى چوڭ بولدى، بىراق ئۇلارنى تەربىيىلەشكە ئۇلارنىڭ ۋاقتى چىقمىدى، سوقۇندى - دوقمۇشى چوڭ بولغان بالىلارمۇ ئاتا - ئانىسىغا ئوخشاش ئويۇن - تاماشىچى بولدى، ئاتا بىلەن ئانا ئۇلارنى باشقۇرالماي، ئاھۇ- زار پۇتۇن ئائىلىنى قاپلىدى...

« ئويىنۋالغىن بىر كۈن بولسىمۇ، كۆلۈۋالغىن بىر كۈن بولسىمۇ ؟» بۇ روھنى كۆ-رۈپىدىغان ناخشا . ئويناش - كۆلۈش روھىنى ياشارتىشقا تەسىر كۆرسەتسىمۇ، ئۇنىڭ ئەكىس تەسىرى جىسمىنى، ماددىي ھاسىلاتلىرىنى خورىتىدۇ. كۆلدۇم دەپ كۆلۈۋالغان، ئويىنىدىم دەپ ئويىنۋالغان ھېساب ئەمەس؛ شۇڭا، ھاياتتا چوقۇم سا-پا- سۈپەتنى قوغلىشىشقا سەل قاراشقا بولمايدۇ، ھەرقانداق ئىشنى تەڭشەشكە، ساپا-سىزلىقنى ئۆزگەرتىشكە، بولۇپمۇ ئائىلە - نىكاھ مۇناسىۋەتلىرىدە كۈل - گۈلىگە كەل-تۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ. بۇنداق تەڭپۇڭلۇق كىيىنكى ئەۋلادلارنىڭ كېلەچىكى، ياخ-شى خۇلق بىلەن تەربىيىلىنىشى ۋە ساپا - سۈپىتى ئۈچۈن يورۇق يول ئېچىپ بېرىدۇ. چۈنكى، ساپاسىزلىق ھاياتقا زەھەر تارقىتىدۇ، ساپالىق ھايات كىشىلىك دۇنياسىغا ئى-پار - ئەنبەر ھەدىيە قىلىدۇ!

«گۈلخان»دىكى سۆيگۈ

تومۇز ئاخشىمى

گۈلخان ئادەمگە بىر خىل يېقىملىق تۇيغۇ ۋە جاسارەت ئاتا قىلىدۇ. بۇنى مەن كۆپ قېتىم ئاڭلىغان بولساممۇ، بىۋاستە تەسىراتقا ئىگە ئەمەس ئىدىم. گەرچە كىچىك چاغلىرىمدا دادامغا ئەگىشىپ ئېتىزلىقلاردا سۇ تۇتقان، جاڭگاللاردا ئوتۇن تەرگەن، ئوت ـ چۆپ ئورغىلى بارغان چاغلاردا تۇز يەرگە قالغان ئوت بىلەن كۆپ قېتىم ئۇچراشقان بولساممۇ، رەسمىي يوسۇندا گۈلخان يېقىپ، يېمەكلىك پىشۇرغان ۋە چۆـ رىدەپ ئولتۇرۇپ نەغمە ـ ناۋا قىلغان، ياخشى ـ ياماننى كەچمىشلەر ۋە ھېكايە ـ چۆـ چەكلەرنى ئوقۇپ ئولتۇرغان مەنىلىك چاغلار ماڭا نېسىپ بولۇپ باقمىدى. شۇڭا، كۆڭلۈمدە قاچان بولسۇن بىر كۈنى بۇنداق پۇرسەتكە ئېرىشمەن، دەپ يۈرەتتىم، ھەتتا بۇنداق پۇرسەتنى تەكرار ئۇچرىتىشىم مۇمكىن دەپ ئويلىغانىدىم.

بۇ يىل 7 ـ ئاينىڭ باشلىرى، ھاۋا ئىنتايىن دىمىق، ئېتىزلىقلاردىن چىققان ئىسـ سىق ھاۋا ۋە پاشا ـ كۆمۈتىلار ئادەمگە رەھىمسىزلەرچە ھۇجۇم قىلىپ تۇراتتى، بىز بۇنداق دىمىقتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، يېزا بازىرىدىن ئىككى كىلومېتر يىراق جايـ دىكى مەمتىمىن شايار ۋە ئابدۇۋايىت ئاۋۇت دېگەن تۇغقانلارنىڭ ئۆيىگە مېھمان بوـ لۇپ باردۇق، بۇ يەردىكى ئېرىق سۇيىنىڭ نەمخۇش ھاۋاسىدىن باشقا ھەممە نەرسە ئوت ئېلىپ كۆيۈۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى، بىز چىدىمىساق بولمايتتى. كەچ كىرـ گەندىمۇ دىمىق پەسەيمىدى، ئىشىك ئالدىغا ساماندا ئىس سېلىپ پاشا ـ كۆمۈـ تىلارنى قوغلىدۇق. بىردەمدىن كېيىن بىر ئوغلاقنى ئۆلتۇرۇپ كاۋاپ قىلىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىشقا باشلىدۇق، كىمدۇر بىرى گۈلخان يېقىش تەكلىپىنى بەردى.

بۇ گەپ هەممىزنىڭ قولىقىغا خوپ ياقتى. قاغا جىگدىنىڭ ئوتۇنى بىلەن يۇلغۇن ئوتۇندا سېلىنغان گۈلخان كېچە قويىنىنى رەڭدار تۈسكە كىرگۈزدى. شەھەردە چوڭ بولغان بالىلىرىم گۈلخانىنى تۇنجى قېتىم كۆرگەچكە، بەكمۇ ھاياجانلاندى ۋە بۇ يېڭىلىققا ئەسىر بولۇپ قالدى، ئۇلار گۈلخانىنىڭ ئەتراپىدا تۇرۇپ بىرنەچچە پارچە سۈرەتكە چۈشتى، پاراسلاپ كۆيۈۋاتقان ئوت، ئۇچقۇنداۋاتقان يالقۇن، چوغ ئۈستىگە تاشلانغان ئوغلاق گۆشىنىڭ پىڑ ـ پىڑ قىلىپ پىشىۋاتقان كۆرۈنۈشى ئۇلارغا بىر خىل يېڭى كۆي بولۇپ تۇيۇلدى ۋە ئۇنتۇلماس تەسىراتقا ئىگە قىلدى.

ـــ ئوت شۇنچە كۈچلۈك ، قىزىق بولسىمۇ ئادەم نېمىشقا يەنە ئۇنىڭغا يېقىنلاپ بارغۇسى كېلىدۇ ؟ ـــ دەپ سوردى گۈلخانغا يېقىن جايدىكى كۆتەك ئۈستىدە ئولتۇرغان بوۋايدىن ئوتتۇرانچى ئوغلۇم.

ـــ شۇڭا گۈلخان ـ دە ، ئۇ ؟ـــ دېدى بوۋاي، ـــ گۈلخاندا مۇھەببەت بار، گۈلخاندا سۆيگۈ بار! گۈلخان سىزگە ھارارەت بېرىدۇ، خامىنى پىشىققا ئايلاندۇرۇپ بېرىدۇ، قىشتا سوغۇق مۇدھىشنى قوغلايدۇ، يازدا زېمىننى ئويغىتىپ، تەبىئەتنى ئىللىتىپ، ئادەمگە ھوزۇر ـ ھالاۋەت بېرىدۇ. گۈلخان يەنە ئادەمنى يىرتقۇچلاردىن ساقلاپ قالىدۇ. ئۇنىڭغا شۇنداق بىر كۆرۈنمەس سۆيگۈ يوشۇرۇنۇپ تۇرىدۇ، سىز ـ بىز بۇنى دەمال ھېس قىلالمايمىز، گۈلخاننىڭ سېھرىلىك كۈچى مانا مۇشۇ سۆيگۈدە!

بوۋاينىڭ گەپلىرى مېنىڭ گۈلخان ھەققىدىكى چۈشەنچىلىرىمنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇردى، ئەجدادلارنىڭ گۈلخان يېقىش بىلەن نۇرغۇن ئىشلارنى قىلغانلىقىنى ۋە ئۇنىڭ خاسىيىتىدىن پايدىلىنىپ ئاجايىپ مۆجىزىلەرنى ياراتقانلىقىنى يەنىمۇ ئىلگىرى لىگەن ھالدا تونۇتتى، بۇ ئاخشامدىكى چوڭقۇر تەسىرات ۋە كۈچلۈك ئىلھام مېنى قانچە كۈنلەر گىچە ھاياجانغا سالدى. چۈنكى، بىزنىڭ ئەجدادلىرىمىز گۈلخان ئەتراپىدا ئولتۇرۇپ ئۆمۈر ھەققىدىكى، كىشىلىك تۇرمۇش ، ھايات، پۇرسەت، جاپا ـ مۇشەققەت، بەخت ـ سائادەت ھەققىدىكى چۈشەنچىلىرىنى بايان قىلىپ مۇڭدىشىدۇ، ياخشى ئادەملەر ھەققىدە كۆزقاراشلىرىنى ئىزھار قىلىدۇ، بىزمۇ گۈلخان ئەتراپىدا ئولتۇرۇپ بىللىرىنىڭ ئېچىكى جايلاردىكى ئوقۇشى، تۇرمۇشى توغرۇلۇق پاراڭ سالدۇق، كېيىن پاراڭ تېمىسى ساقچىلار ، سوتچىلار ھەققىگە بۇرالدى؛ ھېلىقى بوۋاي ئايرىم ساقچىلارنىڭ شۇ قەدەر رەزىللىكى ۋە نىيىتىنىڭ يامانلىقىنى سۆزلەپ غەزەپلەندى ۋە بىردەمدىن كېيىن يەنە ھەقىقەتەن ياخشى ساقچىلارنىڭمۇ بارلىقىنى دەپ، ئەخەت تۇرسۇن ھەققە-

دە پاراڭ قىلىپ، ئۇنىڭ ھەققانىيەتچىل، جىگەرلىك، كىشىگە قارا سانىمايدىغان، ھەق ئىش قىلىشتا چىڭ تۇرىدىغان ئارتۇقچىلىقى بارلىقىنى، ئەخەت تۇرسۇندەك ساقچىلار بولمىغاندا بەزى ئادەملەرنىڭ زىيانكەشلىككە، ئۇۋاڭچىلىققا ئۇچراپ كېتىدىغانلىقىنى، ئاشۇنداق ساقچىلار بولغانلىقى ئۈچۈن، جەمئىيەت داشقاللىرىنىڭ ئادەم يەيدىغان قىلمىشلىرى پاش قىلىنىپ، قاتتىق بىر تەرەپ قىلىنۋاتقانلىقىنى، ئۇنداقلارنىڭ خەلق خىزمىتى ئۈچۈن گۈلخاندەك يېلىنجاپ ھارارەت بىلەن ھايات-ماماتقا مەنە، سۆيگۈ تەقدىم قىلىۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ بەردى: شۇ چاغدا ئۇزاقتىن بۇيان تەرپىنى ئاڭلىغان ۋە بىر قىسىم خام ماتېرىيال ئېلىشقا ئولگۇرگەن ئەخەت تۇرسۇننىڭ ئوبرازى كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى. ئۇنىڭ سۆيگۈسى راستىنلا گۈلخاندەك سۆيگۈمىدۇ؟...

-ئىنسانىنىڭ كىشىلىك چىقىش يولى ئوخشاش بولمايدۇ. دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان ئەخەت تۇرسۇننىڭ چىقىش يولىمۇ، بېسىپ ئۆتكەن ھايات مۇساپىسىمۇ ئېگىز ـ پەس بولۇپ كەلسە كەلدىكى، داغدام بولغىنى يوق. ئۇ 1972 ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 3 ـ كۈنى مارالبېشى ناھىيىسىدىكى دۆلەتباغ يېزا 18 ـ كەنت 3 ـ مەھەللىدىكى تۇر-سۇن ئاكىنىڭ ئۆيىدە يورۇق دۇنياغا كۆز ئاچتى. سېرىقتال تۇرمۇش كەچۈردىغان، يىل بويى كۆچمىنىپ ئىشلەپ دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىپ تىرىكچىلىك قىلىدىغان بۇ ئائىلە ئۈچۈن ئەخەتجان ھەم بەختتىن، ھەم خۇشاللىقتىن دېرەك بېرىدىغان ھاياتىي كۆچكە ئىگە مۆجىزە بولۇپ تۇيۇلدى. چۈنكى ئۇ، چوڭ بولسا ئائىلىنىڭ ھەممە ئېغىر ـ يېنىكلىرىنى كۆتۈرۈپ، ئاتا ـ ئانىسىغا ئاسانلىق تۇغدۇراتتى، ئۇلارنىڭ قولىغا قول، پۇتىغا پۇت بولاتتى، بەرىكەت ۋە ئامەت ئاتا قىلاتتى. ئۇ نېمىلا بولسۇن، ئوغۇل بالا ـ دە ؟ ئەخەتجان ساغلام چوڭ بولدى. ئۇ 1980 ـ يىلدىن 1988 ـ يىلغىچە باشلانغۇچ، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى ئۆز يېزىسىدا تاماملىدى، بۇ جەريانىدا ئۇ ياخشى ئوقۇدى ۋە بوي تارتىپ قاتارغا قوشۇلدى.

تۇنجى ئۇتۇق

1994 ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى ھەيۋەتلىك ساقچى فورمىسى ئەخەت تۇر-سۇننىڭ ئوبرازىنى باشقىچە نۇرلاندۇرۇۋەتتى. ئۇ بەكلا ھاياجانلاندى، قەلبى شادلىق ۋە بەختىيارلىق تۇيغۇسىدا ئەللەيلەندى، ئۇ يەنە بىر تەرەپتىن ئەنسىرەش، ئېسەنكە-

رەش ئىچىدە دېلىغۇل بولدى. چۈنكى، ئۇنىڭ ساقچى فورمىسى كىيگەنگە لايىق ساقچىلىق بىلىم، ساقچىلىق خىزمەت تەجرىبىسى يوق ئىدى. ئۇنىڭ قەلبىدە پەقەت ساقچىلىق كەسپىگە بولغان قىزغىنلىق، مۇھەببەت، ساداقەت بار ئىدى.

ئەخمەت تۇرسۇن كىچىكىدىن شوخ، ئايىغى يېنىك، ئاغزى يۇمشاق، تىرىشچان بالا ئىدى. ئۇ باشلانغۇچ ـ ئوتتۇرا مەكتەپلەردىمۇ باللارنىڭ ئالدى بولۇپ ئوقۇدى. پائالىيەتچانلىقى ساۋاقداشلىرىنى ئۇنىڭ ئەتراپىغا جەم قىلسا، ئۆگىنىشتىكى نەتىجىسى ۋە قىزغىنلىقى ئوقۇتقۇچىلارنى خۇشال قىلاتتى، ئۇنىڭ شۇ چاغلاردا ئالغان شەرەپنامىلىرىگە نەزەر سالساق، مۇنەۋۋەر سىنىپ باشلىقى، «ئۈچتە ياخشى ئوقۇغۇچى» دېگەندەك نامىلارنى قولغا كەلتۈرگەنلىكىنى كۆرەلەيمىز. 1988 ـ يىلى ئۇ توـ لۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزگەندە، ئوتتۇرا تېخنىكوم ئىمتىھانىغا قاتناشتى. شۇ يىلى 9 ـ ئايدا ئۇ ئانا يۇرتىدىن ئايرىلىپ، تۇنجى قېتىم باشقا جايغا سەپەر قىلدى، يەنى ئۇنى ئۇرۇمچى ئىجتىمائىي كەسپىي تېخنىكومى ئۆز قوينىغا ئالدى، ئۇ بۇ مەكـ تەپتىمۇ تىرىشىپ ئوقۇدى، نەتىجىسى ئالدىنقى قاتاردا بولمىسىمۇ، ئوتتۇرا قاتلامنىڭ ئاستىغا چۈشۈپ قالمىدى. تەلىيىگە پىشانىسى ئوڭ كەلمىدىمۇ، جەمئىيەتنىڭ ھەممە قاتلىمى ئۇنىڭغا قىزغىن مۇئامىلە قىلمايۋاتقاندەك قىلاتتى. شۇ يىللاردا مائارىپ تۈـ زۈلمىسىدە بولسۇن، كادىرلار ئىشلىرى تۈزۈلمىسىدە بولسۇن، تۈپتىن ئۆزگىرىش بولۇۋاتاتتى، كونا تۈزۈلمىدىكى داش قازانىنىڭ تامىقىنى يېيىش ھالىتى تەدرىجىي ئەمەلدىن قېلىشقا باشلىدى. شۇ ۋەجدىن، نۇرغۇن تارماقلار دېلىغۇللۇق ۋە بىر خىل بۇرۇقتورمىلىق ئىچىدە قېلىۋاتقاندەك قىلاتتى. «يېتىمنىڭ ئاغزى ئاشقا تەگسە، بۇرـ نى قاناپتۇ» دېگەندەك، ئەخمەت تۇرسۇن مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ قايتىپ كېلىشىگە بايـ قىمەدەك خىرىسقا دۇچ كەلدى، ئەمما ئىقتىدارى بار ئادەمنىڭ تەقدىرى تەتۈر بولمـايـ دىغانلىقىغا ئىشەنچ قىلغان ئەخمەت تۇرسۇن ئىش ئورنى تېپىشتىن ئۈمىدسىزلەنمـە دى، ئۇ تاكى 1993 ـ يىلغىچە ئۇچ يىل ئائىلىسىدە تۇرۇپ قالدى، ئاتا ـ ئانىسى، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى «چىگدە دەرىخىدىن بادىرا چىقمايدۇ، دېھقاندىن كادىر چىقمـايـ دۇ» دەيدىغان ئۈمىدسىز قاراشتا بولدى، بۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇن تاپا ـ تەنە ۋە قاملاشمىغان گەپ ـ سۆزلەرمۇ تەرەپ ـ تەرەپتىن ئۇنىڭ بېشىنى ئاغرىتىپ، غۇرۇـ رىغا، زىتىغا تەگدى. ئۇ بەكمۇ ئىچى سىقىلغان ھالدا ئاتا ـ ئانىسىغا يارەملىشىپ ئېتىزنىڭ ئىشىنى قىلاتتى، ناھىيە بازىرىغا كىرىپ ئايلىناتتى، ساۋاقداشلىرى بىلەن

خىزمەت ئورنى تېپىش ھەققىدە پاراڭ قىلاتتى، بەزىدە ئۆزلىرىنىڭ تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ، ئاندىن ئالىي مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇپ، بىر پۈتۈن ئادەم بولۇپ كەلمىگەنلىكىدىن ئۆكۈنۈپ كىملەرگىدۇر تاپا ـ تەنە قىلاتتى. كادىرلار تارماقلىرى، ئىدارە ـ جەمئىيەتلەردىن ئىش ئورنى ۋە خىزمەتكە ئورۇنلىشىش پۇرسىتى، ئۇچۇرلىرىنى ئىزدەپ باقاتتى، كادىر قوبۇل قىلىش ھەققىدە مىش ـ مىش گەپلەر، ئەپقاچتى گەپلەر كۆپ بولسىمۇ، ئۇ گەپلەر، ئۇچۇرلارنىڭ ساپلا ئىگىسى يوق ئىدى، نۇرغۇنلىرى يالغان چىقاتتى، شۇ چاغدا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش خىزمىتى كادىرلار تارماقلىرىنىڭمۇ بېشىنى تازا قاتۇرۇۋاتاتتى.

ئۇ ئاددىي بىر دېھقان بالىسى ئىدى، لېكىن خېلى ـ خېلى ئەمەلدار ـ پۇلدارلار-نىڭ بالىلىرىمۇ بىرەر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتالمايۋاتاتتى، شۇڭا ئۇ تولا چاغلاردا ئۆزىگە ھاي بېرىپ، ئۆزىدىكى جىددىيلىك، غەملەرنى زورىغا بېسىقتا تىرىشاتتى.

ئارزۇ قىلغان كۈنلەرمۇ ئاخىر كەلدى. 1993 ـ يىل 10 ـ ئايدا مارالبېشى ناھىيىسى ئوقۇتقۇچى تولۇقلاش بويىچە كادىر قوبۇل قىلىش ئىمتىھانى ئالدى، ئەخەت تۇرسۇن ئۇچۇن بۇ بەك ياخشى پۇرسەت ئىدى. ئۇ ئىمتىھاندىن ئىلگىرىكى تەييارلىقنى پۈختا قىلدى، ئىمتىھاننى تولۇق، ئەستايىدىل بېرىپ، ئىشەنچ ۋە ئۈمىدكە تولدى، ئىمتىھاندىن كېيىن نۇرغۇن كىشىلەر نەچچە ئون مىڭ يۈەن پۇلنى كۆتۈرۈپ، باللىرىنى قوبۇل قىلىش سىنىقىغا كىرگۈزۈشنىڭ ھەلەكچىلىكى ئىچىدە يۈگۈرۈپ يۈردى. ئەخەت تۇرسۇننىڭ ئۇنداق قىلىشقا «دەسمىي» سى يوق ئىدى، ئارقىسىدىن ماڭىدىغان ئادەممۇ يوق ئىدى، ئۇ ھەم مەيۈسلەندى، ھەم ئۈمىد بىلەن ئىمتىھان نەتىجىسىنىڭ يۇقىرى چىقىشىغا تەلمۈرۈپ تۇردى. ئاخىر ھەقىقەت ساختىلىق ئۇستىدىن غالىب كەلدى، ئەخەت تۇرسۇن ئەجرىنىڭ مېۋىسىنى كۆردى، ئۇ ئالدىنقى قاتاردا تاللانغانلار سانى ئىچىگە كىردى... ئۇ شۇ يىلى يىل ئاخىرىدىن بۇرۇن خىزمەتكە چۈشۈپ، چارىباغ يېزىلىق مەركىزىي باشلانغۇچ مەكتەپكە ئىشقا چۈشتى. ئۇ ئۆز ئەجرىنىڭ قەتتىنى چاقتى، ئاتا ـ ئانىسى، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ئۇنىڭ ئەجرىنىڭ بىكارغا كەتمىگەنلىكىدىن كۆزلىرىگە ئىسسىق ياش ئالدى. ئۇلار تىرىشسا ھەرقانداق ئىشنى قىلغىلى بولىدىكەن، دېيىشتى.

ئاسان قولغا كەلمىگەن خىزمەتنى ئەخەت تۇرسۇن چىن دىلىدىن قەدىرلىدى ۋە بېرىلىپ چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن ئىشلىدى. ئۇ ئۆز ئۆيىدىن يىراق جايدا ئىشلىسىمۇ،

جاپا تارتسمۇ، قىينچىلىققا يولۇقسمۇ، پۇشۇقۇنۇپ كەتمىدى، ھەر كۈنى 34 كىلومېتىر يولنى ۋېلىسىپىت بىلەن ماڭاتتى، ئۇ مەكتەپنىڭ ھەممە پائالىيەتلىرىگە تولۇق قاتناشتى. خىزمەت جاپا لىق بولسىمۇ، سەمىمىي، قەتئىي ئىرادە ئۇنىڭ ھەممە غەملىرىنى بەربات قىلىپ، ئۇنى پارلاق كېلەچەككە ئىنتىلدۈردى. ئۇ مەكتەپتە تېزلا كۆزگە كۆرۈندى ۋە ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا ھۆرمەتكە سازاۋەر بولدى.

1994 ـ يىل 9 ـ ئايدا، ناھىيىدە ساقچى كۈچلىرىنى تولۇقلاش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى. بۇ چاغدا ناھىيە ھەرقايسى تارماقلارنىڭ سىياسىي، كەسپىي ساپاسى ياخشى كادىرلار، ياش، قابىل كۈچلەرنى سىياسىي قانۇن قوشۇنىغا تونۇشتۇرۇشنى تەشەببۇس قىلدى. بۇ چاقىرىق ساقچى بولۇشقا قىزىقىدىغان ئەخمەت تۇرسۇنغا يېڭى بىر باھارنى ئېلىپ كەلگەندەك بولدى. ئۇ مەكتەپ، مائارىپ ئىدارىسى ۋە ج خ تارماقلىرىنىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن مائارىپ سېپىدىن ج خ قوشۇنىغا قاتنىشىپ چىقتى.

ئەمما ئۇ، بۇ كەسپىنىڭ ئەھلى ئەمەس، مەسلىنىڭ تۈگۈنىمۇ دەل مۇشۇ يەردە ئىدى. ئۇ قانداق قىلىشى كېرەك؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇ، بۇ سەپكە كىرىپلا چارىباغ يېزىلىق ساقچىخانىغا خىزمەتكە تەقسىم قىلىندى. چارىباغ يېزىسى ناھىيە تەۋەسىدىكى دائىرىسى كەڭ، نوپۇسى كۆپ، ئىجتىمائىي ئەھۋالى مۇرەككەپ يېزا ئىدى. يېزا ئىگىلىك 3 ـ شى 49 ـ، 52 ـ تۇمەن بىلەن پاسىل بولۇپ، جەمئىيەت مۇقىملىقنا تەسىر كۆرسىتىدىغان ئىشلار پات ـ پات يۈز بېرىپ تۇراتتى. مانا بۇلار ئەمەلىي خىزمەت تەجرىبىسى يوق ئەخمەت تۇرسۇنغا زور بەدەل تۆلەتكىزىشنى يۈكلىدى. ئۇ ئالدى بىلەن رەھبەرلىككە ماسلاشتى. تەشكىلىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا بويسۇندى، ئۆزىدە خەلققە مەسئۇل بولۇش تۇيغۇسى تۇرغۇزدى. شۇ جەريانىدا ئۇنىڭغا ئامانلىق قوغداش، نوپۇس باشقۇرۇش خىزمىتى يۈكلەندى.

ئۇ ئىشقا چۈشۈپلا چارىباغ يېزىسىنىڭ سىياسىي، ئىجتىمائىي ئەھۋالىنى، جەمئىيەت ئامانلىقى، بىخەتەرلىك تەدبىرلىرىنى ئىگىلەپ، ئاممىغا يېقىنلىشىپ، ساقچىخانا خىزمىتىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە ھەسسە قوشتى. ئارىدىن بىر يىل ئۆتتى، مۇشۇ بىر يىل ئىچىدە ئۇ، ئۈچ پارچە دېلو ئىشلىدى، دېلولاردىن بىرى لۇكچەكلىك، بىرى يۈرت زومىگەرلىكى، يەنە بىرى يانچۇقچىلىق دېلوسى ئىدى. بۇنىڭدىن ئىككى پارچىسى بىرقەدەر تەلەپكە لايىق ئىشلەنگەن بولسىمۇ، يانچۇقچىلىق قىلمىشىغا ئائىت دېلونىڭ پاكىتلىرىنى بېكىتىش، تولۇقلاشتا نۇرغۇن قىينچىلىقلارغا ئۇچرىدى. دېلونى ئىشلەپ يۇقىرىغا

تاپشۇرغان بولسىمۇ، دەلىل ـ ئىسپاتلىرى يېتەرلىك بولمىغان دېگەن تەستىق بىلەن قايتۇرۇۋېتىلدى. ئۇ بۇ دېلودا نۇرغۇن جايلاردا كەتكۈزۈپ قويغانلىقىنى، بۇندىق ئىشتا سەل بىخۇدلۇق قىلسا بولمايدىغانلىقىنى تونۇپ يەتتى. ئۇ 20 كۈن ۋاقىت سەرپ قىلىپ كېچىنى ـ كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلىدى ۋە ئىلگىرى ئىشلەنگەن شۇ خىل دېلو ماتېرىيالـلىرىنى كۆرۈش ئارقىلىق، بۇ دېلونى قايتىدىن تەلەپكە لايىق ئىشلەپ، گۇماندارنىڭ جىنايىتىگە توغرا جازا ئۆلچەشكە ئاساس سالدى. ئۇنىڭدىن باشقا قىمار ئويناش، جېـدەل ـ ماجىرا چىقىرىش، زەھەرلىك چېكىملىك چېكىشتەك جەمئىيەت تەرتىپىنى بۇزـغىنى دېلودىن 34 پارچىنى ئۆزى يالغۇز ئىشلەپ ، خاتالىق سادىر قىلمـاي ئـۇتـۇق قازاندى. شۇ يىلى چاربېاغ يېزىلىق ساقچىخانا ناھىيىلىك ج خ ئىدارىسى ۋە يېزىلىـق پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن «ئىلغار ئورۇن» بولۇپ مۇكاپاتلاندى. ئـەخـەت تۇرسۇنمۇ «ئىلغار خىزمەتچى» دېگەن شەرەپكە سازاۋەر بولدى. شۇنىڭدىن كېيـىـن ئۇنىڭ خىزمەت نەتىجىسىدە، كەيپىياتىدا زور مۇۋەپپەقىيەتلەر ئارقا ـ ئارقىدىن قولـغـا كەلتۈردى، ھەتتا 1995 ـ يىل 10 ـ ئايدا چاقىرىلغان ناھىيىلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىـڭ ۋەكىلى بولۇپ قۇرۇلتايغا قاتناشتى.

«بىر ئېغىز ئۆي» دىكى ئىشلار

ئەخەت تۇرسۇن كۆزگە كۆرۈنىدى، نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ نەزىرى ئـۇنـىـڭـغـا چۈشتى، كۆڭلى تۇز، سىر ساقلايدىغان خۇسۇسىيەتكە ئىگە بۇ ياش قىلغان ئىشـلـىنىڭ كۆپلۈكىدىن مىننەت قىلمىدى، جاپالىرى ئۈچۈن ۋايسىمىدى. ئۇنى ئىشقا چـاـقىرىدىغانلارمۇ ئاز ئەمەس ئىدى. ئۇ بىرقانچە يىل چېپىپ يۈرۈپ ئىشلەپ، جاپـاـغـەـمۇ، چارچاشقىنمۇ كۆنۈپ قالدى. يۈگۈر ـ يېتىم ئىشلارغىمۇ ئادەتلىنىپ قالدى. ئەمـەـما، ئۇنىڭ قەلبىدە يەنە بىر بوشلۇق بار ئىدى، ئەمەلىيەتتە كەسىپي جەھەتتىـن يـېـتىلگەن ۋە ئاز بولمىغان نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەن بولسىمۇ، ئۇ تېخىمۇ يۈكسەك پەللىگە يېتىش ئۈچۈن، نەزەرىيە ئاساسى بولۇشنىڭ زۆرۈرلۈكىنىمۇ چوڭقۇر تونۇپ يەتتى. ئۇ كەسپىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن ئالىي مەكتەپنىڭ مەخسۇس كەسـپىدە ئوقۇشى، بىلىمىنى، نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتىشى كېرەك ئىدى. 1996 ـ يىلـى ئۇنىڭ ئوقۇش ئارزۇسى ئىشقا ئاشتى، ئۇ 1998 ـ يىل 7 ـ ئايغىچە شىنجاڭ جامائەت

خەۋپسىزلىكى ئەدلىيە باشقۇرۇش كادىرلار ئىنستىتۇتىغا كىرىپ ئوقۇدى، ئوقۇش جاپالىق، قىيىن بولدى، ئۇ ئۆز ئارزۇسى ۋە پارتىيە تەشكىلىنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلاش ئوتىدا پۈرسەت ۋە ۋاقىتنى قەدىرلەپ ئۆگەندى. ئۇنىڭ ئوقۇش نەتىجىسى ئالاھىدە ياخشى ئىدى. شۇ يىلى 9 ـ ئايدا ناھىيىلىك ج خ ئىدارىسى ئۇنى دۆلەت ئىچى بىخەتەرلىكىنى قوغداش چوڭ ئەترىتى قارىمىقىدىكى قوغلاپ تۇتقۇش ئوتتۇرا ئەترىتىنىڭ باشلىقى قىلىپ تەيىنلىدى، ئەسلىدە ئۇ، ئوقۇشقا مېڭىشتىن ئاۋۋالمۇ مۇشۇ ئەترەتكە يۆتكەپ كېلىنگەن ۋە بىر مەزگىل خىزمەت قىلغانىدى. بۇ ئوتتۇرا ئەترەتنىڭ مەسئۇلىيىتى ئېغىر، خىزمىتى تولىمۇ جاپالىق ئىدى. ئۇ بۇرۇنقى خىزمەت ئۇسۇلى ۋە ئىستىلى بىلەن ئىشلىسە، ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىشتىن سۆز ئاچقىلى بولمايتى. ئەخەت تۇرسۇن مەسئۇللۇق مەجبۇرىيەت تۈيغۇسى بىلەن يۈكسەك سىياسىي سەزگۈرلۈكىنى ئىشقا ئاشۇرمىسا بولمايتتى. ئۇنىڭدا شۇنداق تۈيغۇ ۋە قەتئىيلىك بار ئىدى. شۇڭا ئۇ، ئالدى بىلەن ناھىيىلىك ج خ ئىدارىسى پارتكومىنىڭ رەھبەرلىكىگە قەتئىي بويسۇنۇشنى خىزمەتنىڭ چىقىش نۇقتىسى قىلدى. ئۇ يەنە دۆلەت بىخەتەرلىكىگە ئائىت قانۇن ـ نىزاملارنى، سىياسەت ـ پرىنسىپلارنى بېرىلىپ ئۆزلەشتۈردى. ئۇ خىزمەتكە كىرىشىپ ئاز ۋاقىت ئۆتمەي رەسمىي كۇرەشكە ئاتلاندى. دەل ئاشۇ يىللاردا بىر تۈركۈم مىللىي بۆلگۈنچى، تېررورچى، ئەسەبىي دىنىي كۈچلەر جەمئىيەت كەيپىياتىنى بۇزۇپ، ئاتالمىش «شەرقىي تۈركىستان» قۇرۇش، قۇتراتقۇلۇق قىلىش، بۆلگۈنچىلىك سېلىش ھەرىكەتلىرى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتاتتى، ئۇلار قۇتراتقۇلۇق قىلىش بىلەن توختاپ قالماي، يەنە ئادەم ئۆلتۈرۈش، پارتلىتىش، بۇزغۇنچىلىق قىلىش ھەرىكەتلىرىنى جىددىيلەشتۈرۈپ، دۆلەتنىڭ، خەلقنىڭ ئامانلىقىغا تەھدىت پەيدا قىلدى. ئەخەت تۇرسۇن دەل مۇشۇ كەسكىن كۇرەش قوينىغا ئۆزىنى ئاتتى. ئۇ بۇ كۇرەشنىڭ ئالدىنقى سېپىگە ئاتلىنىپ، تەشكىل تاپشۇرغان ۋەزىپىلەرنى كېچىنى ـ كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلىدى. ئۇ بىر قىسىم قاچقۇن جىنايەت گۇماندارلىرىنى قوغلاپ تۇتۇش جەريانىدا قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىگە بېرىپ، جاپالىق، مۇشكۈل سەپەرلەرنى باشتىن كەچۈردى، قوغلاپ تۇتۇش، پاش قىلىش داۋامىدا ئۇ نۇرغۇن كېچىلەرنى كىرپىك قاقماي ئۆتكۈزدى.

2000 ـ يىل 3 ـ ئايدا ئەخەت تۇرسۇن ئاپتونوم رايونلۇق ج خ نازارىتى جەنۇبىي شىنجاڭدا تەسىس قىلغان تەكشۈرۈش نۇقتىسىغا مەسئۇل بولدى. بۇ ئورۇن قەشقەر

ۋىلايىتى بىلەن ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ چېگرىسى دەپ قارالغان «بىر ئېغىز ئۆي» دېگەن تاغ ئارىسىدا بولۇپ، بۇ يەرنىڭ شارائىتى ئىنتايىن ناچار ئىدى. بۇ نۇقتىنىڭ ئاساسىي مەقسىتى يىللاردىن بۇيان جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا يوشۇرۇنۇپ ئېقىپ يۈرۈپ بۆلەكچىلىك، مۇقىمسىزلىق، تېررورلۇق قىلمىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان گۇمانداردىن تۈتۈش، زەربە بېرىشتىن ئىبارەت بولۇپ، دوست بىلەن دۈشمەننى ئايرىش تولىمۇ قىيىن ئىدى.

تەكشۈرۈش پونكىتىغا دەسلەپتە 19 نەپەر كادىر ـ ساقچى ئەۋەتىلدى. ئادەم كۆچى ئاز، ۋەزىپە ئېغىر ئىدى. ئەخمەت تۇرسۇن بۇ خىزمەت داۋامىدا يۈرىدا پارتىيە، دۆلەتنى، تۆۋەندە كەڭ خەلق ئاممىسىنى نەزەردە تۇتتى. ئۇ ھوشيارلىقىنى ھەسسىلەپ ئۆستۈرۈپ، تەكشۈرۈش ئۆتكىلىنى چىڭ تۇتۇپ، بىرمۇ گۇمانلىق كىشىنى تۇردىن چۈشۈرۈپ قويماسلىق، بىرمۇ ياخشى كىشىگە ئۇۋال قىلماسلىق پرىنسىپىنى گەۋدىلەندۈردى، كادىر ـ ساقچىلارغا بولغان باشقۇرۇشنى چىڭ تۇتۇپ، تەلەپنى يۇقىرى قويدى، يولۇققان قىينىچىلىقنى ئىنچىكە تەھلىل قىلىپ، توغرا ھەل قىلدى. «بىر ئېغىز ئۆي» جايلاشقان جايدا بىرەر تۈپمۇ دەرەخ يوق، ئەتراپى قاقاس، تاغلىق، چۆل بولۇپ، ناھىيە بازىرىدىن 70 نەچچە كىلومېتىر يىراق بولغاچقا، يېتىپ ـ قوپۇش، تۇرمۇش ئورۇنلاشتۇرۇشتا ئېغىر قىينىچىلىق مەۋجۇت ئىدى. ئۆزگىرىشچان ھاۋارايى، چاڭ ـ توزان، قۇرغاقچىلىقتىن ئۇنىڭ ئېغىز ـ كالپۇكلىرىنىڭ يېرىلىپ، تېرىلىرى قۇرغاقلىشىپ كەتتى. ۋاقتى ـ ۋاقتىدا غىزالىنىش، ئارام ئېلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. توختىماي ئۆتۈۋاتقان ئاپتوموبىل، ئادەملەر توپى ئۇلارغا بىر مىنۇتمۇ ئارام بەرمەيتتى. ئارىدىن تۇققۇز ئاي ئۆتۈپ كەتتى. ئەخمەت تۇرسۇن قول ئاستىدىكى كادىر ـ ساقچىلارنى نۆۋەت بىلەن ئائىلىسىنى يوقلاشقا ئەۋەتكەن بولسىمۇ، ئۆزى ئائىلىسىگە بارمىدى، پەقەت بەش ـ ئالتە نۆۋەت خىزمەت دوكلاتىنى ئېلىپ ناھىيە مەركىزىگە باردى. ئۇ يەردە يېگەن قۇرۇق نان، جاپالىق كۈنلەر ئۇنىڭ ئىرادىسىنى تاۋلىدى، جاسارىتىنى ئاشۇردى، ئۆزىدىكى تەمكىنلىك ۋە پاراسەتنى يېتىلدۈردى. بىر قانچە قېتىملىق سوغۇق تېگىپ زۇكام بولۇش، ئىسسىق ئۆتۈپ قىزىتمىسى ئۆرلەپ كېتىش ھادىسىلىرى كۆرۈلگەندە، ئۇ ئاقسۇ شەھىرىدىن دورا ئەكەلدۈرۈپ يېدى. ئۇنىڭ جاپا تارتقىنىغا يارىشا نەتىجىسىمۇ بولدى. ئوغرىلىق قىلمىشى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان شايكىدىن سەككىزنى قولغا چۈشۈردى. جىنايەت سادىر قىلىپ قېچىپ

يۇرگەن تۆت نەپەر قاچقۇن قولغا چۈشتى ۋە ئۇلار يەنە باشقا جايلاردا قېچىپ يۇرگەن جىنايەت گۇماندارلىرىنى تۇتۇشقا ھەمكارلاشتى. دەل شۇ چاغدا جايلاردا ھايۋانلاردا كۆرۈلىدىغان «511 ـ نومۇرلۇق» يۇقۇملۇق كېسەللىك يامراپ كەتتى، ئۇ بۇنىڭ ئالدىنى ئېلىش خىزمىتىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، تەكشۈرۈش، مۇداپىئە كۆرۈش خىزمىتىنىمۇ ئىشلىدى، ئىمموۇنىتېت ئىشلىرى تولۇق ئىشلەنمىگەن قوي، كالا، ئات قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ سىرتقى جايلاردىن كىرىشىنى ۋە سىرتقا چىقىشىنى كەسكىن توستى.

ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق جايلارغا چېتىشلىق بولغان يۇقىرىقى دېلولاردا گۇماندارلار بىردەك قانۇننىڭ ھەققانىي جازاسىغا ئۇچرىدى.

ئەخمەت تۇرسۇن جاپا تارتتى، ئۇ شۇ جاپاغا لايىق شەرەپكىمۇ ئېرىشتى. ناھىيە ئۇنىڭ «بىر ئېغىز ئۆي» دېگى تەكشۈرۈش، نازارەت قىلىش، تۇتۇش خىزمىتىگە يۈكسەك باھا بېرىپ، ناھىيە دەرىجىلىك ئىلغار خىزمەتچى قىلىپ بېكىتتى؛ قەشقەر ۋىلايىتى تەرىپىدىن «قوغلاپ تۇتۇش خىزمىتىدىكى ئىلغار شەخس» دەپ مۇكاپاتلاندى ۋە شەرەپ مېدالى بەردى.

سولاقخانىدىكى كەچمىشلەر

ـــ ئەخمەت سوجاڭنىڭ بېشىغا كۈن چۈشۈپتۇ!

ـــ نېمە ئىش بوپتۇ، خېلى جېنى تۇزۇك بالا ئىدى!؟

ـــ ساقچىدا ئىشلىگەن ئادەمنىڭ بېشىدا ھامان بىر كۈلپەت بولىدىكەن، تۆت ئادەم سولاقخانىدا ئۆلۈپ قاپتۇ، بۇ ئىشتا ئەخمەت سوجاڭنىڭ جاۋابكارلىقى بارمىش!

ـــ ھەي، يامان بوپتۇ ـ دە!؟ قانداق بولۇپ ئۆلۈپ قاپتۇ، ئۇقتىڭىزمۇ؟

ـــ مەنمۇ باشقىلاردىن چالا ـ پۈچۈق ئاڭلىدىم، زادى قانداق بولغان مەنمۇ ئېنىق بىلەلمىدىم!

ـــ ئۇنداق بولسا ئۇمۇ مىش ـ مىش گەپكەن دەڭە!

ـــ ئازراق راست بولمسا، بۇنداق پاراڭمۇ بولمايدۇ، شامال چىقمسا، تېرەك لىڭشىمايدۇ ـ دە!

ـــ لېكىن، بۇ گەپ ئاخىرىدا جىڭدا توختىماي قالارمىكىن!

شۇ كۈنلەردە جەمئىيەتتە مۇشۇنداق گەپلەر تارقىلىپ يۈردى، بىراق ھېچكىم بۇ

گەپكە كەسكىن جاۋاب بېرەلمەيتتى، بۇنىڭدىن ئۇنىڭ راست گەپ، راست ۋەقەلـ
كىنى، بولۇپمۇ ئەخمەت تۇرسۇننىڭ بىۋاستە قولى بىلەن يۈز بەرگەن ئۆلۈم ۋەقەسى
ئىكەنلىكىنى دەللىلەپ بېرەلمەيۋاتاتتى. راستىنى دېسە، نۇرغۇن ئادەم بۇ ئىشقا يېـ
قىندىن نەزەر سالدى، ئەخمەت تۇرسۇننىڭ بۇ ئىشقا چېتىلىپ قالماسلىقىنى، مىـش ـ
مىش گەپلەرنىڭ يالغان چىقىشىنى تىلەيتتى...

2000 ـ يىل 12 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى ئەخمەت تۇرسۇننىڭ خىزمەت ئورنىدا يەـ
نە بىر قېتىم ئۆزگىرىش بولدى، بۇ قېتىم ئۇ تەقسىمات بويىچە ناھىيىلىك سولاقخاـ
نىغا باشلىق بولۇپ باردى. قايسى جاي، قانداق خىزمەت بولسا قىلىشقا ئادەتلىنىپ
قالغان ۋە دەرھال ئۆزلىشىپ، كەسپىي خىزمىتىنى راۋانلاشتۇرۇشقا ماھىر ئەخمەت
تۇرسۇن ئىككىلىنىپ ئولتۇرمىدى. ئەمما، ھەر گۈلنىڭ پۇرىقى ئۆزگىچە دېگەندەك،
بۇ يەرنىڭ خىزمەت مۇھىتى ئالاھىدە، خەتىرى كۆپ، مەسئۇلىيىتى ئىنتايىن ئېغىـر
ئىدى. شۇ يىللاردا مارالبېشى ناھىيىسىنىڭ سىياسىي، ئىجتىمائىي مۇھىتىدا قۇرـ
قۇنچلۇق مەسىلىلەر كۆپ، ۋەزىيەت مۇرەككەپ بولۇۋاتاتتى. تەشكىلىنىڭ كۆزدە
تۇتقان ئىشمۇ دەل مۇشۇ بولۇپ، ئەخمەت تۇرسۇن ئۇچۇن بۇ كۈچلۈك سىناق ۋە
مۇھىم باسقۇچ ئىدى، شۇ چاغدا سېرىقبۇيا بازىرى، ئالاغىر يېزىسى قاتارلىق
جايلاردا خەنزۇلارنى ئۆلتۈرۈپ قوناقلىقلارغا تاشلاپ قويۇپ تېررورلۇق قىلىش،
سىياسىي تەشكىلات قۇرۇپ خەنزۇلارنى چەتكە قېقىش، ۋەتەننى پارچىلاشتەك زور
سۇيىقەستنى پىلانلاش، قورال ـ ياراغ ياساش قاتارلىق بىر قاتار جىنايى ئىشلار ئار ـ
قا ـ ئارقىدىن پاش بولۇۋاتاتتى، جىنايەت گۇماندارلىرىمۇ كەينى ـ كەينىدىن قولغا
چۈشۈپ، قاماقخانا گۇماندارلار بىلەن تولۇپ كەتكەنىدى. قاماقخانا كىچىك بولـ
غاچقا، گۇماندارلار قىستىلىشىپ، پات ـ پات جېدەل چىقىرىش، بىرـ بىرىنى زەـ
خىملەندۈرۈش، زورلۇق قىلىش ھادىسىلىرى كۆرۈلۈپ تۇراتتى.

بۇ يەرگە يېڭىدىن خىزمەتكە چۈشكەن ئەخمەت تۇرسۇننى بۇ بىر قاتار ئىشلار
تەمتىرەتتى، ئۇ بۇ ئىشلارغا ئىنتايىن ئەستايىدىل قاراش، سەگەك بولۇش، مەسئۇلـ
يەتچانلىقنى كۈچەيتىپ، بىخەتەرلىك تەدبىرلىرىنى پىتەرلىك قوللىنىشنى ئۇتتۇرىغا
قويدى ۋە كادىر ـ ساقچىلار، باشقۇرغۇچى، نازارەتچىلەرگە بولغان تەرتىپ ـ تۈـ
زۈمنى يەنىمۇ ئىلگىرىگەن ھالدا چىڭىتتى. قاماقخانىلارنى باشقۇرۇش ۋە گۇـ
ماندارلارنى قوغداپ، بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش جەھەتلەردىكى بىلىملەرنى

خېلى ئىلگىرىلا ئۆزلەشتۈرگەن ئەخمەت تۇرسۇن مەسىلىلەرگە ئۇدۇلىغا، ئاددىي قا-
رىماستىن، شۇ يەردىكى پېشقەدەم ساقچىلار ۋە تەجرىبىلىك باشقۇرغۇچىلاردىن
سولاقخانىدا يۇرگۈزۈلۈۋاتقان تەرتىپ ـ تۈزۈمنى ئەستايىدىل ئۆگەنىدى ۋە ئۆز-
لەشتۈردى، تۈرلۈك يوچۇقلارنى ئېتىپ، خىزمەت ئۇنۇمنى ئۆستۈرۈشنىڭ بىر قا-
تار يېڭى تەدبىرلىرىنى يولغا قويۇش ئۈستىدە ئىزدەندى.

«كوزا كۆندە سۇنمايدۇ، كۆنىدە سۇنىدۇ» دېگەندەك، 2001 ـ يىل 2 ـ ئاينىڭ
17 ـ كۈنى كۆتۈلمىگەن بىر ئىش يۈز بېرىپ، ئەخمەت تۇرسۇننىڭ بارلىق خىيالى
ۋە پىلانلىرىنى بەربات قىلىۋەتتى. دەل شۇ كېچىسى، بىر كامېردا ياتقان ئالتە نەپەر
جىنايەت گۇمانداری ئىچىدىكى مۇددەتسىز قاماق جازاسى بېرىلگەن باسقۇنچى جە-
نايەتچى مەمتىمىن چويۇن مەشنىڭ تۆۋىقى بىلەن بەش ئادەمنى ئۇرۇپ، تۆت ئا-
دەمنى نەق مەيدانىدا ئۆلتۈرۈپ، بىر ئادەمنى ئېغىر يارىلاندۇردى. ۋەقە ئاشكارىلا-
نغاندىن كېيىن، ۋىلايەت، ئاپتونوم رايون ھەم ج خ نازارىتى تۇشمۇتۇشتىن تەكشۈ-
رۈش گۇرۇپپىسى ئەۋەتتى، ئەھۋال ئېغىر، مەسىلە زىددىيەتلىك ھەم ئېچىنىشلىق
بولۇپ، ھەممەيلەننى ئېغىر دەرىجىدە نەس باسقانىدى. ئەخمەت تۇرسۇن بۇ ئىشتىن
قاتتىق ئۆكۈندى ۋە ئەتراپلىق مۇھاكىمە قىلىش، توغرا يەكۈن چىقىرىش ئۈچۈن،
ھەر قايسى تارماقلارغا يېقىندىن ماسلاشتى ۋە ھەمكارلىشىپ، سەۋەنلىك، يېتەرسىز-
لىكلەرنى قالدۇرماي، يوشۇرماي ئەينەن ئوتتۇرىغا قويدى. ئۆزى ھېس قىلغان سە-
ۋەنلىك، يېتەرسىزلىك ۋە مەسئۇلىيەتنىمۇ ئوتتۇرىغا قويۇپ قاتتىق بىر تەرەپ قە-
لىشنى تەشەببۇس قىلدى. «تامنىڭمۇ قۇلىقى بار» دېگەندەك بۇ ئىش ھەش ـ پەش
دېگۈچە سىرتقا يېيىلىپ كەتتى. ئىشنىڭ باش ـ ئاخىرىنى تولۇق بىلمىگەن كىشە-
لەر ھەر خىل قاراش، مۇلاھىزىلەرنى قىلىشتى، ھەتتا ئايرىم كىشىلەر ئەخمەت تۇر-
سۇننى توختىتىپ قويۇپتۇ، خىزمەتتىن قالدۇرۇپتۇ، دېيىشتى.

ئەمەلىيەتتە رەھبەرلىك مەسىلىنى يالغۇز ئەخمەت تۇرسۇندىنلا ئىزدىمەي، ھەقىقەتنى
ئەمەلىيەتكە تەتبىقلاش نۇقتىسىدىن ئىزدەپ، ئەتراپلىق مۇئامىلە قىلدى. ئاخىرىدا تۇرمە
ئىچىنىڭ تارلىقى، قامالغان ئادەمنىڭ كۆپلۈكى شۇ قېتىمقى ۋەقەنىڭ كېلىپ چىقىشدە-
كى بىر سەۋەب ئىكەنلىكى، ئادەتتىكى گۇمانداراڭ بىلەن ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزگەن جىنا-
يەتچىلەرنىڭ بىر يەرگە قاماپ قويۇلغانلىقى بۇ ئىشنىڭ ئاساسىي سەۋەبى ئىكەنلىكى بېكە-
تىلدى. ئەخمەت تۇرسۇن تۇرمە مەسئۇلى بولسىمۇ، بۇ بىر قاتار ئىشلاردا چوڭ مەسئۇلىيىتى

يوقلۇقى پاكىتقا ئۇيغۇن بولۇپ چىقتى. بۇ ساۋاق ئەخمەت تۇرسۇندا كۆچلۈك باش سىلەكىش، چۆچۈشنى پەيدا قىلدى. ئۇ يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا قاماقخانىدىكى يوچۇق، بوشلۇقلارنى ئىزدىدى، قاماقخانا باشقۇرۇش قائىدە ـ تۈزۈملىرىنى كەڭ تۈردە تەرتىپكە سېلىپ، نازارەت قىلىشنى يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا مۇكەممەللەشتۈردى. يۇقىرى دەرىجىلىك تارماقلارغا لايىھە سۇنۇپ، بىر قىسىم مەبلەغ ھەل قىلىپ ، قاماقخانىنى كېڭەيتىش قۇرۇلۇشىنى قىلدى. قاماقخانىدىكى جىنايەتچىلەرگە بولغان سىياسىي ـ ئىدىيىۋى تەربىيە، قانۇن ـ تۈزۈم تەربىيىسىنى ئاساسلىق خىزمەت قىلىپ تۈزۈملەشتۈردى. ئۇ ھەر كۈنى ئىشلەيدىغان كادىر ـ ساقچىلارنى ياخشى جېپسلاشتۇرغاندىن باشقا، ئىدىيىسى قاتمال جىنايەتچىلەر بىلەن تەكرار سۆھبەتلەشتى. ئۇلارغا قانۇن ـ نىزاملارنى چۈشەندۈردى. رەھبەرلىكىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن 2001 ـ يىل 5 ـ ئايدا، ئاپتونوم رايون بويىچە تۈرمە باشقۇرۇش خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن ـ بۈگۈر ناھىيىلىك قاماقخانىغا كادىر ـ ساقچىلارنى ئاپىرىپ تەجرىبە قوبۇل قىلدى ھەمدە ئۇلارنىڭ باشقۇرۇش ئۇسۇلىنى ئەمەلىي خىزمەتكە تەتبىقلاپ كەسپىي ساپاسىنى ئۆستۈردى. كۆپ خىل ئۇسۇللارنى قوللىنىپ، قاماقخانا باشقۇرۇشتا مەدەنىي بولۇش، پاكىز بولۇش، رەتلىك بولۇشنى ئىشقا ئاشۇردى. شۇڭا، بۇ قاماقخانا 2002 ـ يىلى يىل ئاخىرىدىكى باھالاپ سېلىشتۇرۇشتا ۋىلايەت بويىچە «تۈرمە باشقۇرۇشتىكى ئىلغار ئورۇن» قاتارىغا ئۆتتى ۋە ناھىيىلىك ج خ ئىدارىسى تەرىپىدىن ئىلغار كوللېكتىپ بولۇپ باھالاندى، ئەخمەت تۇرسۇنىڭ تۈرمە باشقۇرۇش جەھەتتىكى تەجرىبىسى باشقا جايلاردا كېڭەيتىلدى.

2002 ـ يىل 12 ـ ئايدا ئۇ زور تۆھپىسىگە ئاساسەن ج خ نازارىتى تەرىپىدىن «3ـ دەرىجىلىك خىزمەت كۆرسەتتى» دەپ ئەنگە ئېلىنىپ شەرەپ مېدالىغا ئېرىشتى.

مەرۋايىت باغرىدا

سېرىقبۇيا بازىرىنىڭ جەنۇبىي شىنجاڭدىلا ئەمەس، پۈتۈن شىنجاڭدا داڭقى بار. بۇنىڭدىن باشقا سەل چوڭقۇرلاپ تەتبىقلىساق، ئىچكى جايلاردىمۇ داڭقى بارلىقىنى چەتكە قاقالمايمىز. چۈنكى، ئىچكى جايلاردا تىجارەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇرلارنىڭ زور بىر قىسمى سېرىقبۇيا بازىرىدىن، ھېچبولمىسا سېرىقبۇيا بازىرىنى بىلىدۇ. بۇ بازاردىن نۇرغۇن نەرسىلەر چىقىدۇ، قابىل تىجارەتچىلەر، كىشىنى ھا-

ياجانغا ۋە ئىلھامغا چۆمدۇرىدىغان سېخىيلار، قابىل ئىگىلىنىك تىكلىگۈچى، باشقۇرغۇچىلار... بۇنىڭدىن باشقا ئادەمنى غەزەپ ـ نەپرەت، ئار ـ نومۇسقا قويىدىغان قەبىھ قىلمىشلارنى سادىر قىلغۇچىلارمۇ چىقىدۇ. بۇ بازاردا ھەممە ئىش بولسۇن، كىشىلىك تۇرمۇشتا ئۇ ئىشلارمۇ، ئاشۇ كىشىلەرمۇ ئۆز يولى بىلەن مېڭىپ ۋە بىر تەرەپ قىلىنىپ، جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتى، ئومۇمىي كەيپىياتىنى نىسپىي تىنچلىق ئىچىدە ساقلاپ، ئۆزلىرىگە يارىشا قىممىتىنى تېپىپ كېتىۋېرىدۇ. شۇ-ڭا، بۇ يەردىكى ئادەملەر خۇشاللىق ۋە ياخشىلىققا ئالقش، قەبىھلىك ۋە بەختسىزلىككە نەپرەت ياغدۇرۇپ، كىشىلىك ھاياتىنىڭ ئىجتىمائىي ھاۋاسىنى تەڭشەپ ملىڭدۇ. بىر ياخشىنى كۆرۈپ ھەممىنى ياخشى، بىر يامانىنى كۆرۈپ ھەممىسىنى يامان دېسەك بولمايدۇ. ئادەم بەزىدە نۇرغۇن ئىشلارغا ياخشىمۇ ـ يامانمۇ دەپ باھا بېرەلمەي قالىدۇ. «يېزا ـ بازار كارخانىلىرى سېپىدىكى نۇرلۇق مەرۋايىت» دەپ نام ئالغان بۇ بازارنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق خۇشاللىقى، بەخت ھەم غەم ـ ئەندىشىلىرىمۇ بار. بۇ يەرنىڭ ئادەملىرى ھەممىنى تارتىشقا ۋە يېڭىشكە ئادەتلىنىپ قالغان، لېكىن بۇ ئىشلار قاتاردا ھەممىدىن ئۇستۇن تۇرىدىغان بىر ئىش ـــ ئۇلار ھەققانىيەتنى، پەزىلەت ۋە ساداقەتنى، ۋاپا ۋە ئەھدىنى يەردە قويمايدۇ، ۋەدىسىدە تۇرۇپ، مەردلىك ئۇچۇن بەدەل تۆلەشكە، باشقىلارنىڭ ياخشىلىقى ئۇچۇن قۇربان بېرىشكە جان پىدا قىلىشنى بىلىدۇ، نۇرغۇن ئەسكىلىكلەرنى ئەنە شۇنداق پەزىلەت يۇيۇپ، تازىلاپ تۇرىدۇ...

2000 ـ يىل 5 ـ ئايدا، قايسى جاي جاپالىق بولسا شۇ جايغا بارلىقىنى ئاتاپ قويغان ئەخمەت تۇرسۇنغا ئاشۇ مەرۋايىتتىن ئىش چىقىپ قالدى. ئۇ بازارلىق ساقچىخانىغا باشلىق بولۇپ باردى. مۇشۇ بىرقانچە يىلدىن بۇيان، بۇ بازاردا شىنجاڭدا مۇستەقىل شەرقىي تۈركستان قۇرۇشنى مەقسەت قىلغان «ئىسلام قېرىنداشلار تەشكىلاتى» غا ئوخشاش تەشكىلاتتىن يەتتىسى پاش قىلىنغان ۋە ئىلگىرى ـ ئاخىر قاتتىق زەربە بېرىلىپ قاتتىق باستۇرۇلغانىدى. خاراكتېرى ئەكسىلئىنقىلابىي تەشكىلات دەپ بېكىتىلگەن ئاشۇ تەشكىلاتلاردىكى جىنايى جازاغا توشقان جىنايەت گۇماندارلىرىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك تۇرمە، قاماقخانىلاردا ئۆزگەرتىلۈاتقان بولسىمۇ، يەنە 100 دىن ئارتۇق جىنايى جازاغا توشمايي قويۇپ بېرىلگەن، تەربىيە ئارقىلىق ئۆزگەرتىشكە تاپشۇرۇلغان كىشى بۇ بازارنىڭ ھەرقايسى كەنت، مەھەللىرىدە بار ئىدى. ئۇنىڭدىن

باشقا تۇرلۇك جنايى جازانى تۇگىتىپ قايتىپ كەلگەن 69 نەپەر ئۆزگەرگەن خادىم بولۇپ، ئۇلار سېرىقبۇيا بازىرىنىڭ ئىجتىمائىي كەيپىياتىنىڭ ياخشى- يامان بولۇشى- دىكى ئاساسىي نۇقتا ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئىچكى جايلاردا تىجارەت قىلىدىغان، ئېقىپ يۈرۈپ ئەتكەسچىلىك قىلىدىغان، ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق، يانچۇقچىلىق، ئادەم سودىسى قىلىدىغان 300 دىن ئارتۇق كىشى بولۇپ، ئۇلار سېرىقبۇيا بازىرىنىڭ ئامان- لىقىغا ھەدەپ تەھدىت پەيدا قىلىۋاتاتتى. ناھىيە رەھبەرلىكى مۇشۇ بىر قاتار ئىشلارنى نەزەردە تۇتۇپ، ئالدىنى ئېلىشنى مەقسەت قىلىپ، ئەخەت تۇرسۇننى بۇ ئىشىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدۇ دەپ قاراپ، ئۇنىڭغا ئۈمىد ۋە ئىشەنچ باغلىدى. ئەخەت تۇر- سۇنمۇ بۇنى ئوبدانلا بىلەتتى ۋە چۇشىنەتتى. شۇڭا ئۇ، ئىككىلەنسە، قاراپ تۇرسا بولمايتتى. ئۇ ساقچىخانىغا كەلگەندىن كېيىن، كادىر - ساقچىلارغا قارىتا مۇناسىۋەتلىك تەدبىرلەرنى قوللاندى: (1) ھەرقايسى جايلارنى بۆلەكلەرگە ئايرىپ مەسئۇل بولىدىغان كادىر - ساقچىلار مەسئۇل بولۇش تۈزۈلمىسى يولغا قويۇلىدۇ؛ (2) ھەرقايسى ئاھالە كومىتېتلاردىكى 22 نەپەر ئامانلىق خىزمىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى خادىمنى كەسپىي جەھەتتىن ئەستايىدىل تەربىيىلەيدۇ؛ (3) قانۇن - تۈزۈم تەشۋىقاتىنى داۋاملىق قانات يايدۇرىدۇ؛ (4) ۋەقە، ھادىسە يۈز بېرىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئاساس، زەربە بېرىشنى نۇقتىلىق قانات يايدۇرىدۇ؛ (5) ھەرقايسى مەكتەپ ۋە ئاممىۋى تەشكىلاتلاردا «قۇرامىغا يەتمىگەنلەرنىڭ ھوقۇق - مەنپەئىتىنى قوغداش»، «مەجبۇرىيەت مائارىپى قانۇنى»، «ئوقۇتقۇچىلار قانۇنى»، «ئامانلىق نىزامى» قاتارلىقلارنى ھەر ئايدا بىر نۆۋەت دەرس سۆپىتىدە ئۆتۈشنى يولغا قويىدۇ؛ (6) مەكتەپ ۋە ئاتا - ئا- نىلار بىلەن قۇرامىغا يەتمىگەن ئوقۇش يېشىدىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ جىنايەت ئۆتكۈ- زۈشىدىن ساقلىنىش بويىچە مەسئۇلىيەتنامە ئىمزالايدۇ ۋە ھەر پەسلىدە بىر نۆۋەت تەكشۈرۈپ نازارەت قىلىشنى يولغا قويىدۇ؛ (7) ھەرقايسى رايونلارغا مەسئۇل بولغان ساقچىلار ھەر ئايدا بىر قېتىم ئۆز رايونىنىڭ ئامانلىق خىزمىتىنى خۇلاسىلەپ ئاممىغا ئاشكارىلاشنى تۈزۈملەشتۈرىدۇ؛ (8) كادىر - ساقچىلارنىڭ خىزمەت سۆپىتىنى ئۆستۈرۈپ، مەسئۇلىيىتىنى چىڭىتىدۇ؛ (9) خىزمەت شارائىتىنى ياخشىلاپ، ساق- چىلارنىڭ جەڭگىۋارلىقىنى تېخىمۇ ئاشۇرىدۇ؛ (10) پارتىيە، ھۆكۈمەت بىلەن ئاممە- نىڭ، ئاما بىلەن كادىرلارنىڭ، ساقچىلار بىلەن كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ تۇپ مەنپە- ئىتىنى چىقىش قىلىپ، تۇرلۇك ئىجتىمائىي ھادىسىلەرنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىدۇ ۋە

ئۇلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتنى قويۇقلاشتۇرۇپ، تىنچ بولغان ئىجتىمائىي مۇھىتنى ئورتاق قوغۇشقا ھەيدەكچىلىك قىلىدۇ؛ (11) 24 سائەت دىجورنىلىك تۇزۇمىنى مۇنتىزىملاشتۇرىدۇ.

ئۇ دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى بىرمۇبىر ئىشقا ئاشۇردى، «ئاسماندا تور، يەر قاپقان» دېگەندەك، ھەممە تارماق، ھەربىر ئادەم كادىر ـ ساقچىلارنىڭ خىزمىتىگە ۋە مۇقىملىق خىزمىتىگە باغلاندى.

كىشىلەرنىڭ ئاغزىدا سېرىقبۇيا بازىرىنىڭ «پۇلپەزلىك يۇرت» دېگەن نامى بار. بۇ بۇگۈنكى بازار ئىگىلىكى ۋە ھاللىق جەمئىيەت بەرپا قىلىۋاتقان تارىخىي شارائىتتا، ھەممىلا ئادەمنىڭ دىلىنى سۆيۈندۈرۈپ، ھاياجانغا سالىدىغان نام بولسىمۇ، تىجارەتكە ماھىر سېرىقبۇيا خەلقى ئىچىدىنمۇ پۇل ئۇچۇنلا ياشاپ، پۇل ئۇچۇنلا قۇربان بېرىپ، ئىنساپ ـ دىيانەتنى يوقاتقان كىشىلەرمۇ، ناشايان ئىشلار بىلەن ئۆزىنى خاراپ قىلىۋاتقان، باشقىلارنى ۋەيران قىلىۋاتقانلارمۇ بار ئىدى. ئۇلارنىڭ كۆپ قىسمى مەدەنىيەت سەۋىيىسى تۆۋەن، ھۇرۇن، مىشچان، ئەخلاق ـ دىيانىتى يوق، ناكەس كىشىلەر بولۇپ، قىلمىشى قەبىھ، ئۇسۇلى ۋەھشىي ئىدى. ئاشۇ كىشىلەرنىڭ كۆپ قىسمى شايكا بولۇپ شەكىللىنىپ، جەمئىيەتتە زورلۇق ـ زومبۇلۇق، مۇشتۇمزورلۇق قىلمىشى بىلەن شۇغۇللىنىپ، ئۇرۇش، بۇلاش، ئوغرىلىق قىلىش بىلەن مۇقىملىققا تەھدىت پەيدا قىلىپ تۇراتتى. 19 مەمۇرىي كەنت، 40 تىن ئارتۇق ئىداره ـ ئورگان، 43 مىڭدىن ئارتۇق نوپۇسقا ئىگە سېرىقبۇيا بازىرىدا ھەر بازار كۈنلۈكى 60 ـــ 100 مىڭغىچە ئادەم ۋە تىجارەتچى سودا ـ سېتىق بىلەن شۇغۇللىناتتى، شۇڭا بۇ يەردە يەنىلا كونا ئۇسۇل بويىچە ئىش قىلسا بولمايتتى، ئۇچۇرلاشقان ۋە ھەر كۈنى نەچچىلىگەن يېڭىلىق بولۇۋاتقان جەمئىيەتتە، ھەربىر ئىشقا قارىتا يېڭىچە ئۇسۇل، يېڭى چارىلەرنى قوللانمىسا، ئالدىنى ئالمىسا بولمايتتى، شۇڭا ئۇ كادىر ـ ساقچىلارنى زەنجىرسىمان ئورۇنلاشتۇرۇپ مۇداپىئەنى كۈچەيتىش بىلەن بىر چاغدا، ئومۇمىيۈزلۈك ئارخىپ تۈرغۇزۇشنى قانات يايدۇردى ۋە بازار تەۋەسىدىكى 43 مىڭدىن ئارتۇق تۇراقلىق نوپۇسنىڭ ئارخىپىنى ئىشلەپ، كومپيۇتېرغا كىرگۈزدى. نوپۇسنى يۆتكەشتە ناھىيە ئىچىدە بۇاستە كومپيۇتېر ئارقىلىق يۆتكەپ ئاممىغا قۇلايلىق تۇغدۇردى.

كۇندىن ـ كۇنگە كۆپەيگەن ئاققۇنلارنى تىزىملاشنىمۇ نۇقتىلىق قانات يايدۇردى ۋە 820 نەپەر ئاققۇن نوپۇسنى يۇرتىغا ئالاقە ئەۋەتىش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى

ئىگىلەپ، تەلەپ بويىچە كومپيۇتېرغا كىرگۈزدى.

ئەخمەت تۇرسۇن سېرىقبۇيا بازىرىدا بىر يوشۇرۇن بۇلاڭچىلىق قىلىش شايكىسىنىڭ جىنايەت سادىر قىلىۋاتقىنىغا بىر قانچە يىل بولغانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن، مەخسۇس ساقچى كۈچى ئۈيۇشتۇرۇپ كۆزەتتى ۋە پاش قىلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى. 2003 ـ يىل 3 ـ ئايدا ئۇ 90 كۈن قاتتىق تەكشۈرۈشنى يولغا قويدى. بۇ قېتىم ئۇ ھەم مەست بولۇپ قالغانلارنى بۇلاشقا ئادەتلەنگەن، ھەم ئوغرىلىق قىلىشقا ئادەتلەنگەن 11 نەپەر ئادەمدىن تەشكىل تاپقان شايكىنى نەق مەيدانىدا قولغا چۈشۈردى، بۇ شايكا بەش قېتىمدا بەش دانە يانفون، ئىككى دانە موتسىكلىت، 1500 يۈەندىن ئارتۇق نەق پۇلنى ئوغرىلىغان ۋە بۇلىغان بولۇپ، دېلونىڭ ئومۇمىي سوممىسى 15 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق ئىدى. ئۇلاردىن ئالتە نەپىرىگە قانۇنىي جازا بېرىلدى، شۇنىڭدىن كېيىن مۇشۇنداق شايكىدىن يەنە ئىككىنى قولغا چۈشۈرۈپ، قانۇننىڭ ئادالىتىنى، ئامانلىقنىڭ مال ـ مۇلۇك بىخەتەرلىكىنى قوغدىدى.

2003 ـ يىل 6 ـ ئاينىڭ 18 ـ كۈنى سېرىقبۇيا بازىرىدىن 10 كىلومېتىر يىراق ـ لىقتىكى 8 ـ كەنت تەۋەسىدىكى «كۆكتال» جاڭگىلىدا نامسىز جەسەت بايقالغانلىقى توغرىسىدا خەۋەر كەلدى. ئەخمەت تۇرسۇن بۇ ئىشقا جىددىي قارىدى. ئەسلىدە بۇ جەسەت تۆت كۈن ئاۋۇال يوقاپ كەتكەن ئۇچ چاقلىق موتسىكلىت كىراكىشىنىڭ جەسىتى ئىدى. ئەخمەت تۇرسۇن ناھىيىلىك ج خ ئىدارىسى ۋە ۋىلايەتلىك ج خ ئىدارىلىرىگە ئەھۋال مەلۇم قىلدى ھەم بۇ يەردىن كەلگەن رازۋېدكىچىلار بىلەن ھەمكارلىشىپ، دېلونى تۆت كۈندىلا پاش قىلدى ۋە گۇماندارنى تېزدىن ئىزدەپ تېپىپ، يوشۇرۇنۇۋالغان يېرىدىن قولغا چۈشۈردى.

2004 ـ يىل 7 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى كەچتە، سېرىقبۇيا بازىرىدىكى رېمونتچى ن xx بىر كۈن قىلغان تىجارىتىنىڭ پۇلىدىن 2000 يۈەننى يانچۇقىغا سېلىپ، كېچە سائەت 12 دىن ئاشقاندا ئۆيىگە قاراپ ماڭدى، ئۇ بازاردىن چىقىپ، ئۆيىگە يېقىن جايدىكى ئۆستەڭ بويىغا بارغاندا ئىككى قارا كۆلەڭگە ئېتىلىپ چىقىپ، ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپ، پىچاق تەڭلەپ يانچۇقىدىكى پۇلنى تولۇق ئېلىۋالدى ۋە ن xx نى ئۆستەڭ ـ گە ئىتتىرىۋەتتى، بولاڭچىلار قېچىپ كەتتى، زىيانلانغۇچى باشقىلارنىڭ ياردىمى بىلەن سۇدىن چىقىپ، دېلونى ساقچىخانىغا مەلۇم قىلدى. ئەخمەت تۇرسۇن بۇ ئىشنى تەكشۈرۈپ، كېچىلەپ كۈچ ئۈيۇشتۇرۇپ، 24 سائەت ئىچىدە ئىككى نەپەر گۇماندار ـ

نى تۇتۇپ، قانۇنىي جازاغا تارتىشقا يوللاپ بەردى، پۇل ئىگىسىگە قايتتى، زىيانلانغۇ-چى ن XX ئەخمەت تۇرسۇندىن كۆپتىن ـ كۆپ مىننەتدار بولدى.

2005 ـ يىل 3 ـ ئايدا، سېرىقبۇيا بازىرى بىلەن ئاۋات بازىرى ئارىلىقىدىكى تاشيولـ دىكى يولۇچى توشۇش ئاپتوبۇسىدا مېۋە شەربىتىگە هوشسىزلاندۇرۇش دورىسى سېـ لىپ، يولۇچىلارنى هوشسىزلاندۇرۇپ بۇلاڭچىلىق قىلىش دېلوسى يۈز بەردى، دېلونىڭ ئومۇمىي قىممىتى 10 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق ئىدى، قىلمىشى قەبىھ، ئۇسۇلى ئىنتايىن ئېچىـ نىشلىق بولۇپ، ئىلگىرى ـ كېيىن 12 ئادەم زىيانكەشلىككە ئۇچرىغانىدى. ئەخمەت تـۇر-سۇن دەرھال يوللارنى قامال قىلىش ۋە گۇمانلىق كىشىلەرنى قاتتىق تەكشۈرۈش ئارقـىـ لىق، جىنايەت گۇمانداريىنى بەش سائەت ئېچىدە قولغا چۈشۈرۈپ، زىيانلانغۇچىلارنى غەمدىن، زىياندىن خالاس قىلدى. «قەشقەر گېزىتى»، «شىنجاڭ قانۇنچىلىق گېزىتى» دە بۇ دېلونىڭ پاش قىلىنىش جەريانى ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، كورلا، ئاقسۇ قاتارلىق جايلاردا زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان زىيانلانغۇچىلارمۇ دېلو مەلۇم قىلىپ، بۇ جىنايەت گـۇـ ماندارلىرىنىڭ بەش قېتىم هوشسىزلاندۇرۇپ بۇلاڭچىلىق قىلغانلىقىنى، زاڭ مال قىممىتـىـ نىڭ 100 مىڭ يۈەندىن ئاشقانلىقىنى پاش قىلدى.

2004 ـ يىلى يازدا سېرىقبۇيا بازىرىدا كەندىر ئۆستۈرۈپ زەھەرلىك چېكىملىك ياساش ئەۋج ئېلىپ، جەمئىيەتتە ئىنتايىن يامان تەسىر پەيدا قىلدى. تېرىش، ساقلاش، ئۆستۈرۈش، سېتىش قاتتىق مەنئى قىلىنغان بۇ زىرائەتنى بىر قىسىم يامان نىيەتلىك ئادەملەر بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلاردا ئوغرىلىقچە ئۆستۈرگەن بولۇپ، سانى كۆپ، دائىرىسى كەڭ ئىدى. بۇ چاغدا ئەخمەت تۇرسۇن هەرقايسى جايلارنىڭ ئامانلىق مـۇـ دىرلىرى ۋە يېزا ـ كەنتلەرنىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرى بىلەن هەمكارلىشىپ، ئەتـراپـ لىق تەكشۈرۈش، ئېنىقلاش، پاش قىلىشنى قانات يايدۇردى ۋە بىر ئايغا يەتمىگـەـن ۋاقىت ئىچىدە 3000 تۇپ كەندىرنى تېپىپ كۆيدۈرۈپ، نەشە ياساش، چېكىشنىڭ ئۇنۇملۇك ئالدىنى ئالدى، ئالتە كىشى قانۇنىي جازاغا تارتىلدى. بۇنىڭ ئۇچۇن ناهىيە ۋە بازارلىق پارتكوم، هۆكۈمەتنىڭ يۇقىرى باهاسىغا ئېرىشتى.

ئەخمەت تۇرسۇن سېرىقبۇيا بازىرىغا كەلگەندىن كېيىن ئاز بولمىغان نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈپ، ئۆچمەس ئىزلارنى قالدۇردى. 100 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق مەبلەغ سېلىپ، قائـ دە ـ تۈزۈملەرنى جازىلاشتۇردى ۋە كۆپ قېتىم تەشۋىقات ماشىنىسى چقىرىپ، 1 مىليون ئادەم قېتىم قانۇن ـ تۈزۈم بىلىملىرىدىن خەۋەردار قىلدى؛ 30 مىڭ يۈەنگە كادىر ـ ساقـ

چىلارنىڭ مەشىق، چېنىقىش ئەسلىمىلىرىنى تولۇقلىدى؛ ناھىيىلىك ج خ ئىدارىسى ۋە يېزىنىڭ قوللىشى بىلەن 200 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پۇل بىلەن ساقچىخانىنىڭ ئەسلىمە، ئاپتوموبىللىرىنى يېڭىلىدى؛ «ئۇچقە ۋەكىللىك قىلىش» نى ئەملىيەتتىن ئۆتكۈزۈش، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ئىلغارلىقىنى ساقلاش پائالىيىتى داۋامىدا، مېھىر ـ شەپقەت يەتكۈزۈشنى قانات يايدۇرۇپ، 3 ـ كەنتتىكى 15 ئائىلىلىك نامرات دېھقانغا 3000 يۈەندىن پۇل ياردەم قىلىپ، 15 تۇياقتىن قوي ئېلىپ بېرىپ، قىينىچىلىقتىن قۇتۇلدۇردى.

بۇ ساقچىخانا بۇلتۇردىن بۇيان ئەخلەت تۇرسۇنىڭ بىۋاسىتە قول تىقىشى بىلەن 26 پارچە جىنايى ئىشلار دېلوسى، 60 پارچە ئامانلىق دېلوسىنى پاش قىلدى. ئەخلەت تۇرسۇن بۇ جەريانىدا قانۇننى ئۆلچەم، پاكىتنى ئاساس قىلىپ دېلو بىجىرگەنلىك، دېلولارنىڭ سۈپىتى ياخشى، ئۈنۈمى يۇقىرى بولدى.

سۆيگۈدىن ئىزھار

شۇنداق، ھەرقانداق ئادەمدە سۆيگۈ بولىدۇ، لېكىن ئادەم ھەممە نەرسىنى سۆيۈۋەرمەيدۇ، ھەربىر ئادەمدە ئوخشاش بولمىغان سۆيگۈ، سۆيۈش، سۆيۈلۈش بولىدۇ. ھازىرقى زامان كىشىلىرىدە بولسا سۆيگۈ مەڭگۈلۈك بولغاندىن تاشقىرى، تۇراقسىز بولىدۇ، مەڭگۈلۈك سۆيگۈ نۇرغۇن كىشىلەردە ئۆزىگە بولغان ساداقەتمەنلىكتە، ئائىلىسىگە ساداقەتمەنلىكتە، ئۆز مەنپەئىتى ئۈچۈن كۆزلىگەن ساداقەتمەنلىكىدە كۆرۈلىدۇ، ئۇنىڭدىن قالسا كەسپىكە بولغان ساداقەتمەنلىكىدە ئىپادىلىنىدۇ. كەسپىكە بولغان ساداقەتمەنلىك بىر خىل ئېچىكى ـ تاشقى باغلىنىشقا ئىگە ساداقەتمەنلىك بولۇپ، پەقەت ئادەمنىڭ ئېچ ـ ئىچىدىن ئۇرغۇپ چىققاندا تاشقى جەھەتتىن نامايان بولۇپ بولىدۇ، ئاندىن ھەقىقىي قىممەتكە ئىگە بولۇپ، ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدۇ. بۇنداق ۋىسال پەيزىنى سۈرەلىگەن ئادەملا گۈلخانىدەك كۆيەلەيدۇ، ئۆز كەسپىدە كامال تاپالايدۇ، مۇراد ـ مەقسەتكە يېتەلەيدۇ.

ئەخلەت تۇرسۇندا ئۆز كەسپىگە چوڭقۇر باغلانغان رىشتە، ساداقەت ھاسىل قىلغان سۆيگۈ مەۋجۇت. ئۇنىڭ ئاشۇ جاپالىرىنى يىغىپ كەلسە، قەلبىدە سۆيگۈ، كەسىپكە بولغان ساداقەتتىن باشقا ئالاھىدە نەرسىنى تاپقىلى بولمايدۇ. جاپالىرىنىڭ نەتىجىسى، شەرەپ ـ ئۇتۇقلىرىنىڭ مەركىزى نۇقتىسىمۇ شۇ. ئۇ شۇنچە يىللار مابەينىدە نۇر-

غۇن قېيىن ئىشقا يولۇقتى، نۇرغۇن قېيىن مەسىلىنى ھەل قىلدى، ھەر خىل پاراكەن-
دىچىلىك پەيدا قىلغان ساۋاقلارغا دۇچ كەلدى، ئۇنىڭ ئىككىلەنگەن، دەرد تارتقان،
ئازابلانغان، خورلانغان كۈنلىرى خۇشال بولغان، بەخت پەيزىنى سۈرگەن كۈنلىرى-
دىن كۆپ. كۆرۈمەللىككە كىشىلەرگە ئۇ ھېچ نەرسىدىن غېمى يوق كۆرۈنەتتى. ئەمە-
لىيەتتە، ئۇنىڭ نۇرغۇن ئەمەلىي قېينىچىلىقى، قېينىلىدىغان ئىشلىرى بار، ھەل قىلالمى-
غان، ھەل قىلسا بولىدىغان ئىشلارمۇ، شەخسىيەتى ئۈچۈن قۇربان بەرمىسە بولمايدىغان
ھالقىلىق ئىشلىرىمۇ بار. بىراق ئۇ، بۇلار ئۈچۈن ۋاقىت چىقىرالمىدى، بۇلار ئۈچۈن
باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى قۇربان قىلىشقا رايى بارمىدى. ئۇ ساقچى بولسىمۇ، ساقچى
تۈرۈپ ئۆزى ئۈچۈن، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ئۈچۈن قىلىپ بەرسە، ھەل قىلسا بولىدى-
غان نەچچە ئون تۈرلۈك ئىشى بار ئىدى، ئۇ ئۇلارنى ھەل قىلىشى كېرەك ئىدى، ئۇ
بۇ ئىشتا ھەم ئۆزىنى تارتتى، ھەم شۇ ئىشلارنى جايىدا قىلالماي ئۆزىگە ئېغىرلىق سې-
لىپ، سۈرەلمە بولۇۋاتقان ئاشۇ كىشىلەرگە تاپا قىلدى. ئاشۇ ئىشلار قاتارىدا، ئۇ ئائى-
لىسىدە بىر ـ ئىككى كۈن ئولتۇرۇپ خاتىرجەم ئارام ئالسا، بەخرامان غىزالانسا، ئايالى
ۋە بالىلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ باغچا ئايلاندۇرسا، سايادەتكە بارسا بولاتتى، بىر ئائىلىنىڭ
ھەممە ئېغىر ـ يېنىكىنى ئۇستىگە ئالغان ئايالىنىڭ قولىغا قول، پۇتىغا پۇت بولسا بولاتـ
تى. ئۆزىنىڭ بارلىقىنى ئاتاپ ئوقۇتقان، ئۇنىڭ ئوتىدا كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ غەم
يەيدىغان، جاپاكەش ئاتا ـ ئانىسى ئۈچۈن كۆپرەك ئىش قىلىپ بەرسە، ئۇلارنى تولۇق
رازى قىلسا بولاتتى. گەرچە ئۇ ئۇلارغا تۆزۈكرەك ئىش قىلىپ بېرەلمىسىمۇ، ئۇلار ئۇ-
نىڭدىن رازى، ئۇلارنىڭ روھىدا شۇنداق كەڭلىك، سېخىيلىق ۋە ۋاپادارلىق مەۋجۇت،
ئۇلار ئۇنىڭ خىزمەتىنى ياخشى قىلىپ، خاتىرجەم بولۇشىنى، باشقىلارنىڭ ئالدىدا
يەرگە قاراپ قالماسلىقىنى تىلەيدۇ، دوئا ـ تىلاۋەت بىلەن ئۇنىڭغا ئامانلىق، ئاسايىش،
ئۇتۇق تىلەيدۇ. ئۇنىڭ باشقىلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىش بەدىلىگە ياخشى نام ـ ئاتاق ئې-
لىشىنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇ قاچان ساقچى فورمىسىنى كىيىدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئوغلـ
نىڭ لاچىنەك پەرۋاز قىلىپ، قەبىھلەر بىلەن ئېلىشىۋاتقانلىقىنى، ياخشىلارنى
قوغداۋاتقانلىقىنى بىلىدۇ، مانا بۇ ئەل خىزمىتى، ئەل خىزمىتىنى قىلغان ئادەم ئۇلۇغ ئا-
دەم، ئەل خىزمىتىنى قىلغان ئادەم خاسىيەتلىك ئادەم ئىدى. مانا مۇشۇ خىل تۇيغۇ ئۇ-
نىڭ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قەلبىنى گەۋدىلەندۈرۈپ، روھىنى كۆتۈرۈپ، كۆڭۈل ئاغرىقى،
قەلب يارىسىنى ساقايتالايتتى. ئۇ قانچە كۈنلەرگىچە كەلمىسىمۇ، يوقلىمىدى دەپ رەن-

جىمەيتتى، بىرەر ئىشنى قىلىپ بەرمىسمۇ، قىلىپ بەرمىدى دەپ خاپا بولۇپ تەنىمە بەرمەيتتى، دەپ كەلسە ئۇلارنىڭ قەلبىدە نۇرغۇن گەپلەر بار، سېغىنىش، تەشنالىق ۋە كۆتۈشلەر بار. بىراق، تارتقان كۆكۈل ئاغرىقىنى، ئويلىغان پىلانلىرىنى، قىلماقچى بولۇپ تەمشەلگەن ھەربىر ئىشلىرىنى ئۇ كېلىشتىن بۇرۇن تەييارلاپ قويسىمۇ، ئۇ ئالدىدا پەيدا بولغاندا بىر سىنىمۇ دېيەلمەيدۇ، ئۇنى ئايايدۇ، قوغدايدۇ، شۇڭا ئەخەت تۇرسۇن ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ھەربىر ئىشىنىڭ كۆكۈللۈك بولۇۋاتقانلىقىنى، قىينىچىلىق ۋە كۆكۈلىنى غەش قىلمىغان ئىشلارنىڭ يوقلۇقىنى ھېس قىلىپ كېتىپ قالمىدۇ. مانا بۇ ئاتىلار-نىڭ سۆيگۈسى، قېرىنداشلارنىڭ سۆيگۈسى. ئەمما، باللاردىكى سۆيگۈ كەسىپكە، يەنە تېخى ئۆزى ئۈستىدە ۋە ئۆزىنىڭ كېيىنكى ئەۋلادلىرى ئۈستىدە بولىدۇ.

ئەخەت تۇرسۇن ئائىلە سۆيگۈسىنى كەسىپ سۆيگۈسى بىلەن تەڭ ئورۇندا قويۇپ كەلگەن بولسىمۇ، كەسىپنىڭ ئېھتىياجى تۇپەيلىدىن، كۆكۈلدىكى سۆيگۈسىنى ھەردىكتى ئارقىلىق ئىپادىلەپ بېرەلمەي كەلدى، ئۇ ھەر قېتىم خىزمەتكە ئاتلانسا، ئايالىنىڭ يۈرىكى قارت قىلاتتى، ئۇنىڭ قانداق قىسمەتلەرگە يولۇقۇشىنى، قايسى ئىشلارنىڭ قىلىشىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ باقاتتى. ئۆزىنى قاچۇراتتى. ئۇنىڭ تىنچ ـ ئامان، سالامەت كېلىشىنى كۈتەتتى. گاھىدا ئۇ ئېرىنىڭ بىرقانچە كۈنلۈك خىزمەتتىن قايتىپ كېلىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ قاتتىق سۆيۈنەتتى، بۇنداق سۆيۈنۈش ئۇنى بەختكە چۆمۈلدۈرەتتى. چۈنكى ئۇ، ئېرىگە ئۆز قولى بىلەن بىر نەچچە ۋاخ تاماق ئېتىپ بېرىۋالالايدۇ، ئائىلىدە جەم بولۇپ مۇڭدىشالايدۇ، بىراق بۇنداق خىياللار ئۇنى بەزىدە داغدا قويماتتى، ئۇ ئەمدىلا ئۆيگە كىرسە، ئارقىدىنلا يەنە بىر چاقىرىق، بۇيرۇق كېلەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئالدىراش چىقىپ كېتەتتى، ئازاب ۋە زېرىكىش، غەم ۋە ئەندىشە، پۇشايمان ۋە ھەسرەت ئۇنى گاراڭ قىلاتتى، بۇنداق روھىي ئازاب گاھىدا ئۇنىڭ نېرۋىلىرىنى كاردىن چىقىرىپ قويۇشقا تاسلا قالاتتى. ئەمما، ھەر ئىككىسى بەرداشلىق بەرمىسە بولمايتتى، چىدىمىسا ۋە تەخىر قىلىپ كۈتمىسە بولمايتتى. ئەمەلىيەتتە بولسا ئۇ خاتىرجەم بالىلىرىنى بېقىپ، ھەر كۈنى ئۆيىدىن چىقىپ ئىشلەۋاتقان ساقچىلارنى كۆرەتتى، ئۇنىڭ ئاشۇ ساقچىلارغا مەسلىكى ۋە ھەۋىسى كېلەتتى، ئەمما ئۇلارنى ئەخەت تۇرسۇنغا سېلىشتۇرغاندا بىردىنلا رايى يېنىپ قالاتتى، ئەخەت تۇرسۇن ئۇلارغا ئوخشمايتتى، ئۇنىڭدا چېپىپ يۈرۈپ ئىشلىگەنگە لايىق سالاپەت ـ سۈپەت بار، ئاۋۇ بىجىنبوش ئىشلىگەن كىشىلەردە ئۇنداق سۈپەت ـ سالاپەت يوق. دەل مۇشۇ پەرق ئەخەت تۇر-

سۇننى ھەممىدىن ئالدىراش، ھەممىدىن قىزغىن قىلىپ قويغان. دەل ئاشۇنداق ئەرنىڭ بولغىنى ئايالنىڭ بەختى ئەمەسمۇ ؟

ئەخەت تۇرسۇنمۇ ئايالىنىڭ، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قەلبىدىكىنى بىلەتتى، ھەر ھالدا كۆپ قىسىم ھېسسىياتلىرىنى چۈشىنەتتى، گەرچە ئۇ جىنايەتچىلەر بىلەن تولا ھەپىلىشىپ، قورقماس ، يۈرىكى پۈتۈن بولۇپ قالغان بولسىمۇ، نازۇك مەسىلىلەرگە كەلگەندە ئۇنىڭمۇ يۈرىكى گۆش، باغرى شۇنداق يۇمشاق. بىراق ئۇ، ئۇلارنىڭ قەلبىدىكى، ئۆزىنىڭ روھىيىتىدىكى نۇرغۇن نەرسىلەرنى چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرمىدى، ئىزاھات بېرىپمۇ يۈرمىدى؛ بەزىدە ئۇ خىزمەت داۋامىدىكى ئېچىنىشلىق ھادىسىلەردىن ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي قالاتتى، ھېسداشلىق قىلىش ۋە سېخىيلىق بىلەن كىشىلەرنى ئازابتىن، بىچارىلىكتىن قۇتۇلدۇرۇشقا بارلىقىنى ئاتاپ كۆيەتتى، گاھىدا ھەققەتەنمۇ ئۆزىنىڭ بارلىق مېھرىبانلىقىنى باشقىلارنىڭ بىچارىلىكى، باشقىلارنىڭ ئۇۋالچىلىقىنى ئازايتىشقا سەرپ قىلاتتى. ھەر كۈنى ئالدىغا ئۇچرىغان تۇرلۈك قىسمەتلەر ئۈنى ئويلاپ باقمىغان ئازاب ۋە مېھرىبانلىققا سۆرەپ باراتتى. ئەمما ئۇ، ھەممىنى قۇتقازغۇچى، ھەممىگە ھېسداشلىقىنى بېرىپ كىشىلىك قىممىتىنى خوراتقۇچى بولالمايتتى. ئۇ ھەر بىرئىشتا ئۆز لايىقىدا بولۇشى، ھەق ـ ناھەق مەسىلىلىرىدە تارازىنىڭ چوكىسىدەك تەڭپۇڭ بولۇشى كېرەك ئىدى. مانا مۇشۇنداق تەڭپۇڭلۇق ئۇنى ھەممە بالا ـ قازادىن، ئازاب ـ ئوقۇبەتلەردىن خالاس قىلاتتى. بۇنداق تەڭپۇڭلۇق تۆت تۈرلۈك ئىنسانىي ئۇچۇرنى بەدەل تۆلىشى، ئەقىل ـ پاراسەت سەرپ قىلىشى كېرەك ئىدى. ئۇ خەلق يۈكلىگەن مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلىش بىلەن بىر چاغدا پارتىيە، ھۆكۈمەت بەرگەن مەسئۇلىيىتىنىمۇ ئادا قىلىشى، ئەستايىدىل ئىجرا قىلىشى كېرەك ئىدى. ئۇ شۇنداق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر چاغدا كەسپ ئىشقىدا گۈلخان بولۇپ كۆيدى. ئۇ كۆپ قېتىم ئويلاندى، ئۆزىنىڭ بىر گۈلخان ئىچىدە ياشىغانلىقىنى، ئۇ گۈلخان قەلبىدىكى گۈلخان بولۇپ قالماستىن، ساقچىلىق فورمىسى ئىچىدىكى گۈلخان ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ ھەيران قالدى. بىر ساقچىخانىنى ئالدىغان بولسا ئۇ بىر گۈلخان ئوچىقى بولاتتى، ئاشۇ ئوچاقتا نۇرغۇن نەرسىلەر كۆيەتتى، نۇرغۇن نەرسىلەر تاۋلىناتتى. ئەمما، ئاشۇ گۈلخاندا نۇرغۇن ھېكمەتلەر بار ئىكەن. بەزىلەر گۈلخان يېقىشقا ئامراق بولىدىكەن، بەزىلەر گۈلخاندا ئىسسىنىشقا ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشقا ئامراق بولىدىكەن. گۈلخان ياققۇچىلارغا قارىغاندا، گۈلخاندا ئىسسىنغۇچىلار

كۆپ بولىدىكەن. ئەخەت تۈرسۇننىڭ ھاياتىمۇ گۈلخان ياققان ھاياتقا ئوخشايتتى، ئۇ شۇنچە يىل داۋامىدا گۈلخاندا گۈلخان يېقىپتۇ، گۈلخاندىن پايدىلىنىشنى بەك بىلمەپ كەتمەپتۇ. ئاشۇ گۈلخانىنى ئۇ باشقىلار ئۈچۈن يېقىپ كەپتۇ.

ــ بەزىدە بەكلا باغرىم ئېچىشىدۇ، ــ دەيتتى ئۇ ھاياجانلانغان چاغلاردا، ــ ئارقىسىدىن ئەڭ كۆپ گەپ تارقىلىدىغان ئادەمۇ ساقچى، پىتنە ـ ئىغۋا بىلەن بولمىغۇر پاسات ئەڭ كۆپ ئەگىشىپ يۈرىدىغانمۇ ساقچى ئىكەن. تەۋەيىمىزدە بىرەر ۋەقە بولسىمۇ، ساقچىلارنىڭ ئۇستىدىن كېلىدىغان توقا ـ لەنەت گەپ، مىش ـ مىش پاراڭلار ئارقىسىدىنلا پەيدا بولىدۇ. ئەمما، بىز باشقىلارنىڭ گېپىگە، توقا ـ لەنىتىگە قاراپ بوشىشىپ كەتسەك بولمايدۇ، قۇرۇق گەپكە، تاپا ـ تەنىگە قاراپ قالساق، بىزنىڭ مەغلۇپ بولغىنىمىز شۇ. شۇڭا، پاكىتنى ئاساس، قانۇننى ئۆلچەم قىلىپ، خىزمەتنى ياخشى ئادا قىلساقلا، كىمنىڭ نېمە دېيىشىنىڭ كارايىتى چاغلىق. گەپ بىزنىڭ ھەربىر ئىشىمىزنى توغرا قىلىشىمىزدا.

شۇنداق بولغاچقا ئۇ ئاددىي بىر خەلق ساقچىسى بولسىمۇ، ئەل ئارىسىدا تەرىپى بار، پارتىيە، ھۆكۈمەت ئالدىدا شان ـ شەرەپكە نائىل ئەمەلدارغا ئايلاندى.

* * *

سىرىقبۇيا ساقچىخانىسى 1995 ـ يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ج خ نازارىتى تەرىپىدىن ئاپتونوم رايون بويىچە نەمۇنىچى ج خ خەۋپسىزلىكى ساقچىخانىسى، 1995 ـ، 1996 ـ، 1997 ـ يىللىرى ناھىيە بويىچە ئىلغار كوللېكتىپ، 1997 ـ يىلى قەشقەر ۋىلايىتى بويىچە مەركەزلىك تۈزەشتىكى ئىلغار كوللېكتىپ، 2000 ـ يىللىرىدىن 2004 ـ يىلغىچە بىخەتەر، مەدەنىيەتلىك ئورۇن، ئىلغار كوللېكتىپ، ئىلغار ئاساسىي قاتلام پارتىيە تەشكىلاتى بولۇپ مۇكاپاتلاندى ۋە ۋىلايەت تەرىپىدىن 3 ـ دەرىجىلىك ج خ ساقچىخانىسى بولۇپ باھالاندى. ئەخەت تۈرسۇن، خۇيۇڭ، مەمەتتۇرسۇن غوپۇر، يۇكتاۋ ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن 3 ـ دەرىجىلىك خىزمەت كۆرسەتتى دەپ ئەنگە ئىلىندى؛ 2004 ـ يىلى يىل ئاخىرىدا بۇ ساقچىخانا ناھىيە بويىچە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ، ئەخەت تۈرسۇن ئىلغار شەخس بولۇپ مۇكاپاتلاندى. 2005 ـ يىل 7 ـ ئاي، قەشقەر

ئەخبەت تۇرۇسۇنئاك پائالىيەتلىرىدىن كۆرۈنۈشلەر

0998 — 6160889، 13909988868

ئىنسانلىق بۇرچ

ھەر قانداق ئادەمنىڭ مەجبۇرىيەت ۋە مەسئۇلىيىتى بولىدۇ، ھالبۇكى، ھەر كىم ئۆز-زىدىكى ئاشۇ نەرسىنى ئېسىدىن چىقارمىسا ۋە ئۇنى ھەرىكىتىگە سىڭدۈرسە، بۇرچ تۇيغۇسى پېتىلىدۇ. بۇرچ ماھىيەتتە ھەم بەختتىن، ھەم بەختسىزلىكتىن دېرەك بېرىدۇ : بۇرچ تۇيغۇسى بىلەن مەقسەت ـ مۇدىئاغا يېتىش، ئىجابىي تۆھپە يارىتىش بەخت. ھالبۇكى، بەختتىن بەھرە ئېلىشنى بىلمەسلىك بەختسىزلىكنىڭ بېشارىتىدۇر. بۇلبۇل گۈل ئىشقىدا تۇنىدىن تاڭغىچە باغرى خۇن ھالدا ناله قىلىپ داد ـ پەريات چېكىدۇ. بىراق، ئۇ ھەمىشە گۈل ئېچىلىدىغان تاڭ سەھەردە ئۇيقۇغا پېتىپ، گۈل ۋەسلىگە يېتەلمەيدۇ. گۈل بۇلبۇلغا ئاشىق ئەمەس، بۇلبۇل گۈلگە ئاشىق بولسىمۇ، ئۇ گۈلنىڭ ھەقىقىي جۇلاسىدىن، ھەقىقىي لەززىتىدىن بەھرە ئالالمايدۇ. شۇڭا، بەختىنىڭ بېشارىتىدىن بەھرە ئېلىشنى بىلمىگەن بۇلبۇل بەختسىزلىك ئىچىگە مەڭگۈ گۇمران. بۇرچ كۆپ خىل مەنبەلەرگە باغلىق، بۇرچنىڭ مەقسىتى ئۆزىگىزنى ۋە باشقىلارنى بەختكە يۈزلەندۈرۈش بولىدۇ.

سىز كىم بولۇڭ، بۇرچ تۇيغۇسىغا تويۇنۇڭ، پۇرسەتنى تۇتۇشنى بىلىڭ، شۇنداق قىلالىسىگىز، كىشىلىك تۇرمۇشتا خىرىس سىزنى ھېچ نەرسە قىلالمايدۇ؛ بۇرچ سىزگە ھەربىر ئىشنىڭ قانۇنىيىتى، پۇرسەتنىڭ ۋاقتى، ئورنىنى بەلگىلەپ بېرىدۇ؛ دەل ئاشۇ پۇرسەتنى قەلبىگىزدىكى بۇرچ تۇيغۇسى، پىلان ۋە تەسەۋۋۇر بىلەن بىرىكتۈرەلىسىگىز ھەم ئۇنى ھەرىكىتىگىز ئارقىلىق دەل ۋاقتىدا ئەملىيەتكە تەتبىقلىيالىسىگىز، بۇلبۇلغا ئوخشاش مەڭگۈ دەردەمەن بولۇپ قالمايسىز!

بۇرچ بەختنى يارىتىشنىڭ ئالدىنقى شەرتى، ئۇ ئاشۇ نىشانغا يەتكەندە بالاغەتكە يەتكەن بولىدۇ، بەخت كىمگە يار بولۇشتىن قەتئىينەزەر، ئۇ ياخشىلىق، ئاساسلىقتىن دېرەك بېرىدۇ؛ ئۇ كىشىلىك ھاياتنىڭ تۈپ چىقىش نۇقتىسى، مۇشۇ نۇقتا دەل بىزنىڭ قەلبىمىزدىكى بۇرچنىڭ ئانىسىدۇر. بۇرچ سۆيۈملۈك ئانىلارنىڭ سېيىماسىدەك قەدىرلىك!

مەۋجۇتلۇق ـــ ببباها

سلكىنگەن يۈرەك

ۋۇجۇدۇمدىكى كۈچ ـ قۇۋۋەت ۋە جاسارەتنى يەنە بىر قېتىم ھېس قىلغاندا، ئۆزۈمنى قايتىدىن تۇغۇلغاندەك، ئادەم ۋۇجۇدىنىڭ ئاجايىپ سېھرىي ھېكمەت ماكانى ئىكەنلىكىنى قايتىدىن چۈشەنگەندەك بولدۇم ۋە شۇنداق بولغاچقىلا ئادەم بارلىق روھىي، جىسمانىي ئازابلارنى بەرداشلىق كۈچى بىلەن يېڭەلەيدىغانلىقىنىڭ يېشىمگە ئېرىشكەندەك بولدۇم. مۇشۇنداق چۈشەنچىلەرگە ئىگە بولۇشتىن سەل ئىلگىرى دوختۇر نۇرمۇھەممەت مامۇت ماكا بەدەن گۆشلىرى چىرىش كېسەللىكىگە گىرىپتار بولغان بىر كىشىنى داۋالاۋاتقانلىقىنى، ئۇنىڭ كۆرۈپ بېقىشمىنىڭ زۆرۈرلۈكىنى دېگەنىدى.

ـــ ئالدىنقى قېتىمقۇ بۇ گەپنى ئۆزلىرىگە دېگەن، بىمار مۇشۇ بىر ھەپتىدىن بۇيان خېلى ساقىيىپ، ھاياتىدىن ئۈمىد تۇغۇلدى، ـــ دېدى نۇرمۇھەممەت دوختۇر ماكا ئىلتىجا قىلغان، ئۆتۈنگەن تەلەپپۈزدا، ـــ ئادەمنىڭ ھاياتىدا نى ـ نى قىسمەتلەر يۈز بېرىدۇ، مېنىڭ دوختۇرخانامغا كېلىشتىن ئاۋۋال چوڭ ـ كىچىك دوختۇرخانىلارنىڭ ھەممىسى بىمارنى قوبۇل قىلماي، قايتۇرۇۋەتكەنىكەن، مېنىڭ يېنىمغا ئېلىپ كەلگەندىن كېيىن دوختۇرلۇق بۇرچ، ئادىمىيلىك تۈيغۇ ئالدىدا كەت دېيىشكە ۋىجدانىم ئۇنىمىدى، داۋالىدىم، ساقىيىشىدا زور ئۈمىد پەيدا بولدى. ئۇمۇ بىر ئادەمغۇ ؟ قاراپ تۇرۇپ سەۋەب قىلماي، ئۆلۈپ كەتسە، ئۇ ئەمەسمۇ ؟ ئۇ قايتا تىرىلمەيدۇ. كىشىلەرنىڭ ھاياتىغا تەھدىت كەلگەندە قاراپ تۇرساق، بىزدىكى دوختۇرلۇق سالاھىيەت نېمىگە تەۋە بولۇپ قالىدۇ ؟

ئۇنىڭ گەپلىرى كۆچلۈك، ۋەزمىن ۋە چوڭقۇر ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە چىرايىدىكى جىددىيلىك، ھەربىكەتلىرىدىكى ئېچىنىش ئادەمنى ئىختىيارسىز ئۆزىگە تارتىپ، قە-

زىقسىنىش ھېسسىياتىنى قوزغايتتى، مەن ئۇنىڭدىكى بۇنداق تەققەززالىق ۋە سەمىمە-يەتتىن ئۆزۈمنى چەتكە تارتالماي، ئۇنىڭ تەلىپىگە ئىختىيارسىز ماقۇل بولدۇم.

ئۇ دەۋاتقان بىمار ــ ئۇنىڭ يەكەن ناھىيە يەكەن بازىرى گەيشاڭ مىللىي تېبابەت شىپاخانىسى دوختۇرخانىسىدا ئىدى، مەن دوختۇرخانىغا كىرگەندە، نۇرمۇھەممەت ماموت بىرنەچچە سېسترا ۋە دوختۇرنى جىددىي تەييارلىق قىلىشقا تەشكىللەۋاتقانىكەن. ئۇلار ھازىرنىڭ ئۆزىدە ھېلىقى بىمارنىڭ ياتقىغا كىرىپ، تەكشۈرۈش، تېڭىق ئالماشتۇرۇش، تازىلاش، داۋالاش ئېلىپ بارماقچى ئىكەن، بىردەمدىن كېيىن،دوختۇر نۇرمۇھەممەت ماموت خالاتلىرىنى كىيىدى ۋە باشقا دوختۇر ــ سېسترالارنى تەييارلىقنى پۈختا قىلىشقا بۇيرۇدى ، ئۇلار ئىككىدىن ماسكا ۋە قوللىرىغا پەلەي كىيىپ، خۇددى زەھەرلىك گاز ئازگىلىغا كىرىدىغاندەك تەييارلىق بىلەن مۇھاپىزەت كىيىملىرىنى كىيىدى.

ــ سىلىمۇ خالات، ماسكا، پەلەي كىيىۋالسلا ؟ ــ دېدى ئۇ كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قاراپ.

مەن ھاڭ ــ تاڭ قالدىم ۋە :

ــ بولا، بىر ــ ئىككى پارچە سۈرەت تارتسامىلا قايتىپ چىقىمەنغۇ ؟ ــ دېدىم.

ئەمەلىيەتتە بولسا مەن بۇ ئىشنى شۇ قەدەر ئاددىي، خەتەرسىز دەپ قارىغانىدىم. ئەسلىدە ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ ھەممىسى ماڭا كۆكۈل بۆلۈش، سالامەتلىكىمنى قوغداش ئۈچۈن ئىدى. مەن رەسىم ئاپپاراتىمنى بوينۇمغا ئېسىپ، ھېلىقى خىلالىغان، جابدۇنغان دوختۇر ــ سېسترالارنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدىم.

بىز بىر كىچىك ھويلا ئىچىدىكى گۈللۈكتىن ئۆتۈپ، شەرق تەرەپتىكى بىر ئېغىز ياتاق ئۆيگە يېقىنلاشتۇق، قانداقتۇر بىر خىل ۋەھىمگە چۆمگەن، سۇرلۇك كەينىگەن ۋە قەۋەت ــ قەۋەت ماسكا تاقىۋالغان دوختۇر ــ سېسترالارنىڭ شۇ تاپتىكى ھەربىكەتلىرى ماڭا ئۆلۈم ۋەھىمىسى ئالدىدىكى قورقۇنچلۇق دەقىقىلەرنى كۆرسىتىدىغاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى، مەن يەنىلا بىغەم ئىدىم. ئەپسۇس، بەكمۇ ئەپسۇس! شۇ قەدەر سۇرلۇك نىقابلىنىۋالغان بۇ ئادەملەرنىڭ ۋەھىمىلىك ھالەتلىرى بىكار چىلا پەيدا بولغان ئەمەس ئىكەن. چۈنكى، بۇنىڭ سەۋەبىنى مەن ئۆزى ئىچىگە كىرگەندىن كېيىن چوڭقۇر چۈشەندىم. ئاھ، خۇدا...

60 ياشنىڭ قارىسىنى ئالغان، يۈزىدىكى چوڭقۇرلاپ كەتكەن كۆزلىرى پىلە-

دىرلاپ بىر تېرە، بىر سۆڭەك بولۇپ قالغان بىر ئادەمنىڭ يۈز قىسمى كۆرۈندى، مەن ئىشىك ئالدىغا بېرىپ بولغۇچە بۇرنۇمغا ئورۇلغان تولىمۇ ئاچچىق، تولىمۇ قاڭسىق سېسىق پۇراق كۆڭلۈمنى ئىلىشتۇرۇۋەتتى، مېڭە ھۇجەيرىلىرىنى غىدىقلاپ چۈشكۈرۈك پەيدا قىلدى، مەن بۇرنۇمنى قولۇم بىلەن تۇسۇپ ئارقامغا داجىدىم، دوختۇر ـ سېستىرالار كىرىپ كەتتى... مەن دېرىزىدىن ماراپ كۆرۈش نىيىتىگە، ئاندىن قوغدىنىش كىيىمى كىيىپ ماسكا تاقاپ كىرىش قارارىغا كەلدىم.

ـــ بۇ ئۆيدىكى كېسەل يۇقۇملۇق كېسەلمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدىم ھويلىدا تۇرغان بىر سېستىرادىن.

ـــ تازا بىلىپ كەتمەيمەن، نۇر دوختۇر بۇ كېسەلنى غەلىتە كېسەل، بەك ئاز كۆرۈلدۇ، دېگەنىدى.

مەن دوختۇرنىڭ بايىقى نەسىھىتىگە قۇلاق سالمىغانلىقىمدىن ئۆزۈمدە خىجىللىق ھېس قىلدىم. مەن دېزىنفېكسىيە ئۆيىگە كىرىپ، ماسكا تاقاپ، ئاندىن ھېلىقى ئۆيىنىڭ ئىشىك ئالدىغا باردىم. بىراق، ئىچىگە كىرمىدىم. دوختۇرغا ئىشارەت بىلەن سۈرەت تارتىدىغان سورۇن ھازىرلاشنى ئۆتۈندۈم. مەن ئەپلەپ ـ سەپلەپ ئىككى پارچە سۈرەت تارتتىم ـ دە، دەرھال ئىشىك ئالدىدىن يىراقلاپ كەتتىم، گويا كى ئاپپاراتىمۇ ئاشۇ كېسەلگە گىرىپتار بولغاندەك، ئاشۇ كېسەل كىشى ئاپپاراتىم ئىچىگە كىرىۋالغاندەك نېرۋىلىرىمنى غىدىقلاپ، ئىچىمنى تىت ـ تىت قىلىۋەتتى، يۈرىكىمنى ئازاب، ئۆكۈنۈش ئىگىلەپ كەتتى ... بىردەمدىن كېيىن ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويغاندەك بولدۇم، پۈتۈن بەدەنلىرىمنى تەر بېسىپ، ھارغىنلىق پۈت ـ قولۇمنى چىرماپ، ماغدۇرسىزلىنىپ كەتتىم...

قەلبىم بۇلدۇقلاپ قاينىاپ كېتىۋاتاتتى، ئىپادىلەپ بولالمىغان بايان، ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمايدىغان تەپەككۇرلار ۋۇجۇدۇمغا پاتماي، نېرۋىلىرىمنى غاجاشقا باشلىدى، ئۇ گويا كى ئىچىمگە كىرىۋالغاندەك باغرىمنى خۇن قىلىۋاتاتتى، بەدەنلىرىم چاراسلاپ كەتتى...

بىر كىمنىڭ گەپلىرى قۇلقىمغا كىرگەندەك قىلدى، مەن شۇ چاغدا دوختۇرنىڭ پاراڭىدىن ئەسلىمگە كەلدىم. مەن خىيالدىن، ھېلىقى مېنى ئىلكىگە ئېلىۋالغان ئازابلارنىڭ قوينىدىن قۇتۇلالمىغان بولساموۇ، ھەر ھالدا ھاياتلىق ئالىمگە قايتتىم. شۇ چاغدا مەن، ئۆزۈمنى يوقىتىش ـ ئىسمنى بەربات قىلىش بەدىلىگە بۇنىڭدىن

كېيىنكى كىشىلىك هايات پائالىيەتلىرىنىڭ نورماللىقىنى بەربات قىلىۋەتكىلى تاس- تاس قالغانلىقىمنى هېس قىلىپ، قورقۇپ كەتتىم .

ـــ كۆردىلە مانا، بىز هايات ـ مامات ئىچىدە ياشايمىز، بىراق ئادەمنىڭ جېنى بەكمۇ چىڭ. هاياتلىقتا نى- نى مۇشكۈلاتكا دۇچ كېلىدۇ.

ـــ بەزى ئادەمنىڭ تەقدىرى نەقەدەر ئېچىنىشلىق ـ هە ؟ خۇدانىڭ قۇدرىتى بىلەن ئاشۇنداق ئادەملەرنىڭ ۋۇجۇدى پولاتتەك مۇستەهكەم بولىدىكەن.

ـــ مەن ئاددىي بىر دوختۇر، مەن ئۆزۈمنىڭ دوختۇر بولۇپ قالغانلىقىمدىن سۆيۈنىمەن، دوختۇرخانا ئېچىپ، كېسەل داۋالاپ، جەمئىيەتكە ئاز ـ تولا هەسسە قوشالغانلىقىمدىن پەخىرلىنىمەن. بىراق، دوختۇرلۇققا هەممە ئادەم تەلپۈنسىمۇ، دوختۇرنىڭ دوختۇرلۇق هاياتى باشقىلار ئويلىغاندەك ئۇنچىلىك ئاسان، قولاي ئۆتىدىغان هايات ئەمەس !...

مەن ئۇنىڭ هەربىر ئېغىز گېپىنى ئەستايىدىللىق بىلەن ئاڭلىغاچ، دەرىزە سىرتىغا نەزەر تاشلىدىم.

كەسىپ قەسىدىسى

دوختۇرلۇق ئۇنىڭ ئاتا كەسپى ئىدى. كىم نېمە دېسۇن، ئۇنىڭ ئاتىسى ئەقىللىق، چېۋەر ئادەم ئىدى. بەلكىم بوۋىسى، مومىسى ياكى ئۇلارنىڭ باشقا ئەجدادلىرىمۇ ئاشۇنداق ئەقلى كاملىلاردىن بولسا كېرەك. تەلەپ ـ سەۋەب، تەلەي تۇيۇقسىزدىن ، ئۇنىڭ دادىسىغا دوختۇرلۇق كەسپىي نېسىپ بولغان دېگەن تەقدىردىمۇ، تەلىيى تازا جايىدا، پېشانىسى تازا ئوڭ كەلگەن دېسەك ئاشۇرۇۋەتمەيمىز، زامان قانداق چۆرگىلىسۇن، كىشىلەر قانداق سەنەمگە دەسسىسۇن، ئۇنىڭ كەسپى ئېقىۋېرەتتى، كىشىلەر، ساقسىزلار ئۇنىڭغا ئېهتىياجلىق ئىدى. كىم بولسۇن ئۇنىڭغا تەلمۈرەتتى، سالامەتلىكى، ساغلاملىقى ئۈچۈن هاجەتمەن بولاتتى. ئەسلىسە شۇنچە يىللار داۋامىدا، هەتتا شۇنچە دىشۋارچىلىق كۆنلەردىمۇ كىشىلەر ئۇنىڭغا هاجەتمەن بولۇپ كەپتۇ، تارتقان ئازابى، تارتقان جاپاسى هەرقانداق ئادەمنىڭ تارتقانلىرىدىن ئاز ياكى بېسىمى يېنىك، ئېغىرچىلىقى تۆۋەن بولۇپ كەپتۇ. قىيىن كۆنلەردىمۇ دوختۇرلۇق سومكىسىنى ئېسىۋالسا، ئۇنىڭغا ئارام ئېلىش، هاياتتىن بىرقەدەر ئاسان بەهرە ئېلىش

پۈرستى چىقىپ تۇرۇپتۇ، مانا بۇ كەسپىنىڭ خاسىيتى، يەنى ھاياتلىقتىن ئىبارەت ئۇلۇغ مۆجىزىنى قوغداش، كېسەل ئازابىدا قالغانلارنى ئاسايىشلىققا ۋە ساغلاملىققا ئىگە قىلىشتەك خاسىيەتنىڭ شاپائىتىدىن بولغان ئىش ئىدى. قاچانلا بولسۇن، ئۇلار ئاشۇ كەسپىنىڭ خاسىيتى بىلەن كىشىلەرگە ئازاب ئەمەس، بەخت ۋە پارا-غەت بەخش ئەتتى. ئادەم ئۇچۇن بۇنىڭدىن بۈيۈك تۆھپە بولمسا كېرەك. ئاتا مانا مۇشۇلارنى ئوبدان بىلەتتى. شۇڭا ئۇ، ئوغلىنىڭ ئۆز كەسپىدە كامال تېپىشىنى ۋە مۇشۇ كەسپىنىڭ نېنىنى يەپ، مۇشۇ كەسپىنىڭ ئىقتىدارلىق ساھىبى بولۇپ قېلى-شىنى ئارزۇ قىلاتتى. بۇنداق ئارزۇ ئۇنىڭ ئانىسدا، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىدا، ھەتتا يۇرت خەلقىنىڭ تىل ۋە دىللىرىدىمۇ مەۋج ئۇرۇپ تۇراتتى. كىچىك نۇرمۇھەممەت بۇ ئىشلاردىن بىخەۋەر بولسىمۇ، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ نەسىھىتىنى ئاڭلايتتى. بۇيرۇقنى ئادا قىلاتتى، چوڭقۇر چۈشىنىشتىن يىراق بىر نۇقتىدا تۇرسىمۇ، بىلىپ ـ بىلمەي ئۇلارنىڭ ئارزۇسىغا، ھەربىرىگە تىلىرىگە يېقىنلىشىپ قالاتتى. نېمىلا بولمىسۇن، ئاتا با-لىسىنىڭ ئۆز ئارزۇسىدىكى نىشانلىرى ئۇچۇن قانچە يىللاپ تەر تۆكتى، ئەجىر سىڭدۈردى، ھەربىر ئىشتا ئۇنى دوختۇرلۇق كەسپىنىڭ ئىنچىكە قاتلاملىرىغا سۆرەپ كىردى، ئىتتىرىپ سىغداپ، ئۇنىڭغا ئاز ـ تولا بىلىم ۋە ئىقتىدار يۇقۇپ قېلىشىنى تىلىدى. ئۇنىڭغا نۇرغۇن نەرسىلەر ئازلىق قىلاتتى، ئۆزى ياشاۋاتقان ئاشۇ دەۋرنىڭ ئۆز ئالىملىسى ۋە باشقىلارغا كەلتۇرۇۋاتقان پايدىسىنى كۆپەيتىپ، تۇقۇنۇش ۋە زىددىيەتلەرنى بىر ـ بىرلەپ ئازايتىشقا تېرىشتى. كىشىلەر ئارزۇ قىلىدىغان، ھايات ياقتۇرىدىغان يېڭى سەھنىلەرگە باشلايتتى. بۇنداق بىر قاتار ئۇتۇقلار ئۇنىڭ سادا-قەت ۋە سەمىمىيەت، دادىللىق ۋە ئەستايىدىللىق، ئەخلاق ۋە ئادەمىيلىك تۇيغۇ، ئا-دەمىيلىك قىممەت قارىشىدا ئۆز ئىپادىسىنى تاپتى، ئادەمگە ئادەمىيلىك پاساھەت بە-لەن مۇئامىلە قىلىش، كەمستىشتىن يىراق بولغان ئاق كۆڭۈللۈك قاتارلىق ياخشى خۇلقىمۇ ئۇنىڭ ھەربىر ئىشىدا ئىپادىسىنى كۆرسەتتى، ئاشۇ خىل تەپەككۇرنى بارلىق-قا كەلتۇرگەن، ئاشۇ خىل ئېسىل كىشىلىك ئىمتىياز ۋە ھاياتلىق قىممىتىنى يارىتىشقا سەۋەب بولغانىدى، دوختۇرلۇق ئەخلاق ـ پەزىلەتلىرى دەل ئاشۇ نەرسىلەرنىڭ ئا-رىسىغا يوشۇرۇنغان بولىدۇ. ئۇنىڭغا مۇھەببىتىنى بەرگەن ئادەمدە ئاجايىپ ساپ، ساغلام يۈرەك بولۇش تەلەپ قىلىنىدۇ، ئاشۇ يۈرەك قاتلىمىدىكى نىشان كىشىلىك ھاياتنىڭ ئادەملەر جىسمىغا كەلتۇرىدىغان بارلىق دىشۋارچىلىقى، ئازابى ۋە مۇشكۈ-

لىنى سەۋەبكارلىق بىلەن ئازايتىش، يوق قىلىش بىلەن تۇگەللىنەتتى. ئاتىنىڭ ئا-ساسىي نىشانى يەنىلا نامراتلار، داۋالىنالمايدىغان بىچارىلەر، تولىمۇ ئاق كۆڭۈل، تو-لۇمۇ سەمىمىي، تولىمۇ بەرداشلىق كىشىلەر قاتلىمىغا قارىتىلغانىدى. شۇڭا، كېسەل بولۇپ ئالدىغا كەلگەنلىكى كىشىگە سەمىمىيەت ئىزھار قىلاتتى، كىم بولسۇن، باي ـ نامرات دېمەيتتى، ئېغىر ياكى جاپالىق دېمەيتتى، ھەتتا قەبىھ ھەم يىرگىنچلىك بو-لۇسىمۇ ئۆزىنى قاچۇرماي ھېسداشلىق، سەۋەبكارلىق قىلاتتى، كىم بولسۇن، قا-نداق كېسەل بولسۇن كەمستەيتتى. بىمار بولغاچقا، مەن دوختۇر بولالايمەن، بى-مارلار مېنىڭ يولۇمغا پايانداز سالغان ئاتا ـ ئانام دەيتتى ئۇ.

ئاتا ئوغلىنىڭمۇ ئاشۇنداق ئادەم بولۇشىنى تىلەيتتى، ھەربىر دەۋەتلىرىدە داۋالاش ھەققىدىكى بىلىم تەلىماتىدىن باشقا، ئەخلاق تەلىماتى، بۇرچ تەلىماتى، ھېسداشلىق قە-لىش تەلىماتى بېرەتتى. بۇنىڭ ئۈنۈمى شۇنداق چوڭ ۋە ئۈنۈملۈك بولدى.

نۇرغۇن نەرسىلەر ئىنسان ۋۇجۇدىدا ۋە قەلبىدە بولسىمۇ، يەنە نۇرغۇن نەرسە-لەر تاشقى كۈچ، تاشقى ئامىلنىڭ تەسىرىدىن ھاسىل بولىدۇ. ئاتا ـ ئانا تەربىيسى ۋە ئۈلارنىڭ كۆرسەتكەن تەسىرى نۇرمۇھەممەت مامۇتتا ئۆزلەشتى ۋە بىخ سۈر-دى، ئۇ كىچىكىدىنلا ئاتىسىغا ئەگىشىپ، دوختۇرلۇق، دورىگەرلىك، داۋالاش ئىلمە-نى ئۆگەندى، ئۇنىڭدا شۇنىڭغا مۇناسىپ مەسئۇلىيەت ۋە سەزگۈرلۈك تۇيغۇسىمۇ پەيدا بولدى، غۇبارسىز قەلبىدە ئىنتىلىش، ئىزدىنىش، ئالغا بېسىپ ئىلگىرىلەش روھى بىخ سۈردى، ئۇنىڭ گۈدەك قەلبى خۇددى دېڭىز دولقۇنلىرىدەك كۆۋەجەپ، كۆچلۈك ھېسسىيات بىلەن قەلب قىرغاقلىرىغا نەقىش چېكەتتى، ئارزۇ ـ ئارمانلىرى يۇلتۇزلاردەك چىمىرلاپ ئاۋۇپ باراتتى، بىمارلار ئۇنىڭدا قالدۇرغان تەسىراتلار، رىغبەت ۋە تەشەككۇرلەر ئۇنى ھاياجانغا سېلىپ، خىيال بوشۇكىدە ئەللەيلىتەتتى، گۈزەل تۇيغۇ، گۈزەل ئىستەكلەر ھاياتىنىڭ ئۆزىگە تەقسىم قىلغان قانداقتۇر پاراسەت ۋە مەسئۇلىيەتلىرىنى بىمالال بەجا كەلتۇرىدىغاندەك قىلاتتى. ئۇنىڭ ئارزۇلىرى ئە-چىدە ئەڭ چوڭ ئارزۇسى تېببىي ساھەدە ئوقۇش، بىلىم ئاشۇرۇش ئىدى. چۈنكى ئۇ، دادىسىنىڭ ئەمەلىي داۋالاش جەريانىدىكى تەجرىبىلىرى، بىلىملىرى شۇنچە كۆپ، ياخشى ۋە ئۈنۈملۈك بولسىمۇ، يەنىلا كېسەللەرنىڭ ئېھتىياجىدىن تولۇق چە-قىپ كېتەلمەيۋاتقانلىقىنى، بۇ دەل ئۇنىڭ كۆپ ئوقۇمىغانلىق، ھازىرقى زامان تېبە-بىي ئىلمىنىڭ ئىلغار ھۇنەرـ تېخنىكىسىنى يېتەرلىك قوبۇل قىلىشقا پۇرسەت تاپالـ

مايۇاتقانلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى سېزەتتى. نۇرمۇھەممەت مامۇت داۋالاش جەريانىدا ھەربىر كېسەل ۋە پەۋقۇلئاددە بىمارلارغا قارىتا ئېلىپ بارغان داۋالاشنىڭ ھەممىسىدە داۋالاش تەدبىرىنىڭ ئۇنۇملۇك بولۇشىدىكى توسالغۇلارنىڭ تولىمۇ كۆپ تەرەپلىمە، مۇرەككەپ بولىدىغانلىقىنى چۇڭقۇر تونۇپ يەتتى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ قولىدىن خېلى ئىشلار كېلىدىغان بولۇپ قالغان بولسىمۇ، مۇشۇ بىر-قانچە تەرەپ ئۇنى تىت ـ تىت قىلاتتى، ئۆگىنىشكە، بىلىم ئېلىشقا قىستايىتتى ...

تەشنا قەلب

1954 ـ يىل 3 ـ ئايدا، يەكەن ناھىيە يەكەن بازار تۆمۈر غوجىكۆل ئىجتىمائىي رايون 5 ـ مەھەللىدە ئولتۇرۇشلۇق مامۇت ھاجىم تېۋىپ دەپ نام قازانغان، ياخشى نام ـ ئاتىقى بىلەن داڭق چىقارغان ئائىلىدە دۇنياغا كەلگەن نۇرمۇھەممەت مامۇت كىچىكىدىن تېبابەت كەسپىگە ھېرىسمەن بولۇشتەك ئىشتىياق بىلەن باشلانغۇچ ـ ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى ئەلا نەتىجە بىلەن تاماملىدى ۋە 1979 ـ يىلغىچە دادىسغا يار-دەملىشىپ ئەينى چاغدىكى گەيشەك ئۇيغۇر تېبابەت شىپاخانىسىدا داۋالاش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللاندى. لېكىن، ئۇنىڭ ئۆزىدىكى ئازغىنە بىلىم بىلەن كۆندىن ـ كۈن-گە ئېشىپ بېرىۋاتقان داۋالاش، ساقلىقنى ساقلاش ئىشلىرىنىڭ ھۆددىسىدىن چىققۇ-لى بولمايتتى. بۇ ھال ئۇنى ئۆگىنىشكە، بىلىم ئاشۇرۇشقا قىستايىتتى. 1980 ـ يىلى ئۇنىڭ ئارزۇسى ئىشقا ئاشتى. 1982 ـ يىلىغىچە ئۇنىڭ تەشنا قەلبىگە قەشقەر ۋىلا-يەتلىك ئۇيغۇر تېبابەت شىپاخانىسىدىكى مۇھەممەت ئېلى مەھمۇدى ھاجىم، ئابدۇ-قادىر مۇھەممەت ھاجىم، ئىبراھىم قارىھاجىم قاتارلىق داڭلىق تېۋىپلار بىلىمىدىن دەستە ـ دەستە گۈللەرنى تىزدى، «پارسى مىزان تىپ تېبابەت دەستۇرى»، «تېب-بىي ئەكبەر»، «قارا بادىن قادىرىيە» قاتارلىق كىتابلارمۇ ئۇنىڭ ئاشۇ گۈلزارىنى تېخىمۇ رەڭلەشكە، تاكامۇللاشتۇرۇشقا بۇاستە تەسىر كۆرسەتتى. نۇرغۇن تەجـ-رىبە ۋە ساۋاقلارنى قوبۇل قىلىپ، كېسەل كۆرۈش، دىئاگنوز قويۇشنىڭ نوقۇل، دائىم ئوخشاش بولمايدىغانلىقىنى، بىر خىل كېسەلگە كۆپ خىل دىئاگنوز قويۇپ ئېنىقلاش، مۇقىملاشتۇرۇش لازىملىقىنى، داۋالاش ـ ئالدىنى ئېلىشتا بولسا كۆپ خىل ئۇسۇل، چارە ۋە ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، ئوخشاش كېسەلگە ئوخشاش بولمىغان

داۋالاش، دورا بېرىش، مۇلازىمەت قىلىش لازىملىقىنى تونۇپ يەتتى، ئۇ يەنە ئەڭ مۇھىمى داۋالاش سۇپىتىنى ۋە ئۇنۇمىنى ئاشۇرۇشنىڭ كۆپ خىل تەدبىرىنى تونۇپ يەتتى. ئاۋۇستىن ئىجاد قىلىپ، يېڭىلىق يارىتىپ تۇرۇش لازىملىقىنى ئەتراپلىق تونۇپ يەتتى. ئوقۇشتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۆگەنگەنلىرىنى داۋالاش ـ ئالدىنى ئېلىشقا تەتبىقلىدى، ئەمەلىيەت داۋامىدا زور يۈكسىلىش ھەم بۇرۇلۇش ياسىدى. ھازىرقى زامان داۋالاش پەن ـ تېخنىكىسىنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىنى قوبۇل قىلىش ۋە قوللىنىش جەھەتتە ئۇ ھەمىشە ئىزدەندى ۋە ئۆگىنىپ قوبۇل قىلىپ، داۋالاش ئەمەلىيىتىدە قوللاندى. ئۇلاردىن بەزىلىرىنى ئۆزىنىڭ داۋالاشتىكى ھۇنەر ـ سەنئىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، ئورگانىك ھالدا بىرىكتۈرۈپ، داۋالاشنىڭ يېڭى تۈر، يېڭى كۆزنەكلىرىنى ئاچتى ۋە بارلىققا كەلتۈردى. ئۇزۇن يىللىق كېسەل داۋالاش تەجرىبىسىگە ئاساسلىنىپ ئۆزى ئىجادىي ھالدا 10 خىلدىن ئارتۇق رېتسېپ ئىجاد قىلدى ۋە شۇ رېتسېپ ئاساسىدا ئۆلچەملىك دورا ياساپ، مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنىڭ تەستىقىنى ئېلىپ، بىمارلارغا ئىشلىتىپ، داۋالاشتا بۆسۈش خاراكتېرلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى.

تىنىم تاپماس رۇھ

نۇرمۇھەممەت مامۇتنىڭ بىر كۈن قېنىپ ئۇخلاپ باققىنى ئېسىدە يوق، ئۇ ئەقلىنى تاپقاندىن باشلاپ ئۆزىنىڭ بىمارلار ئارىسىدا يۈرگەنلىكىنى، بىمارلار ئۈچۈن تىنىم تاپماي ئىشلىگەنلىكىنى بىلىدۇ. مەيلى ئۇ ئاتىسىغا ئەگىشىپ كېسەل داۋالىغان ھەم دوختۇرخانا ئېچىپ كېسەل داۋالاش، دوختۇرلۇق قىلىش بىلەن شۇغۇللانغان يىللاردا بولسۇن، كۈندىلىك تۇرمۇشىنىڭ تۆتتىن ئۈچ قىسمىنى بىمارلار بىلەن ئۆتكۈزدى. تۈن نىسپىدىكى شېرىن ئۇيقۇدا ياتسۇن ياكى بىرەر جايدىكى تۇيۇقسىز پائالىيەتلەردە بولسۇن، كىمدۇر بىرىنىڭ كېسىللىك خەۋىرى يەتكەن ھامان نەق مەيدانغا يېتىپ بېرىپ، بىمارنىڭ دەرد ـ ھالىغا يەتتى، ئاھ ـ زارىغا شېرىك بولدى، بولۇپمۇ ئۇ، 1982 ـ يىلى ئۆز ئالدىغا مەبلەغ سېلىپ، يەكەن ناھىيە گەيشاڭ ئۇيغۇر تېببابەت شىپاخانىسىنى قۇرغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ كۈنلىرى تولىمۇ ئالدىراش ئۆتتى. ئۇنىڭ باش قاشلىغىلى ۋە بىرەر كۈن ئارام ئالغىلى ۋاقتى چىقمىدى، كېچە

بىلەن كۈندۈزنىڭ پەرقى يوق ھالدا ئىشلەش ئۇنى قاتتىق چارچاتقان بولسىمۇ، بەرداشلىق بەردى ۋە ئاشۇنداق ئىشلەشكە ئادەتلىنىپ قالدى. ئەمەلىيەتتىمۇ ئۇنىڭ مەسئۇلىيىتى بەك ئېغىر، جاپاسى بەك كۆچلۈك، مەجبۇرىيىتى ناھايىتى ئېغىر ئىدى. شىپاخانىمۇ نامدىلا بار بولماستىن، ئۇنىڭ زور بەدەل تۆلىشى داۋامىدا كۆلەمگە، ئۇ-نۇملۇك داۋالاش سەۋىيىسىگە ئىگە بولغانىدى. بىمارلارنى، ئەل ـ جامائەتنى قايىل قىلىدىغان داۋالاش ئارتۇقچىلىقى، بىمارلارنى ساقايتىشتا قوللانغان بىر قاتار ياخشى تەدبىرلىرى، بىرقەدەر يۇقىرى سەۋىيىگە ئىگە داۋالاش ئۇنۇمدارلىقى شىپاخانىنىڭ ئوبرازى ۋە ئىستىقبالىنى بەلگىلەيدىغان مۇھىم ئامىل بولغاچقا، نۇرمۇھەممەت مامۇت بارلىق ئەقىل ـ پاراسىتىنى، زېھنىي كۈچىنى سەرپ قىلىشتىن ئايانمىدى. شۇڭا، ئۇنىڭ دوختۇرخانىسىغا ھەر كۈنى 100 ـــ 200 لەپ بىمار كېلەتتى، تەكشۈرتەتتى، دورا ئالاتتى ۋە ياتاقتا يېتىپ داۋالىناتتى. ئۇنىڭ غەربچە داۋالاش بىلەن ئۇيغۇر تېبابىتىنى بىرلەشتۈرۈپ داۋالاشتىكى تەجرىبىسى ۋە بىر قاتار ئۇنۇملۇك داۋالاش ئۇسۇلى يىراق ـ يېقىندىكى بىمارلارنى ئارقا ـ ئارقىدىن ئۆزىگە جەلپ قىلدى.

ئۇ قىزىلئۆگەچ راكى، ئاشقازان كىرىش ئېغىزى راكى، ماتكا راكى، ئايالاردىكى تۇرۇبا ئىششىقى، بەل ـ پۇت ريماتىزم ئاغرىقلىرى، ئاقكېسەل قاتارلىق كېسەللەرنى نۇقتىلىق داۋالىدى. ھەر خىل جاھىل خاراكتېرلىك تېرە كېسەللىكى، سۇلۇق تەمەرەتكە، كالا تەمرەتكىسى، يۇقۇملۇق قىچىشقاق قاتارلىق كېسەللىكلەرنى دورا ۋە پار ئارشكىدا بۇسلاپ داۋالاپ ساقىيىش نىسبىتىنى يۇقىرى كۆتۈردى. ھەر خىل مەدە قۇرت كېسەللىكلىرى، ئۆتتىكى تاشنى دورا ئارقىلىق ئېرىتىپ چۈشۈرۈش ۋە ھەر خىل زەخىملەرنى داۋالاشتا زور ئۈتۈق قازاندى. ئۇنىڭ داۋالاش تېخنىكىسىدىكى ئارتۇقچىلىقلار كىشىلەر ئارىسىدا ئېغىزدىن ـ ئېغىزغا كۆچۈپ، پۈتۈن شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىغا، جۇملىدىن يەكەن، پوسكام، قاغىلىق، مەكىت، ئاقسۇ، خوتەن، قاراماي، ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلارغا تارقىلىپ، ھەر خىل مۇرەككەپ كېسەللەرگە گىرىپتار بولغان بىمارلار ئارقا ـ ئارقىدىن ئۇنى ئىزدەپ كېلىپ داۋالاندى ۋە ساقايغاندىن كېيىنكى تەشەككۈرنى ھەر خىل خەت، تەقدىر قەغىزى، لەۋھە قاتارلىقلار بىلەن ئىزھار قىلىپ ئالقىش ياغدۇردى.

نۇرمۇھەممەت مامۇت يېزا ـ بازارلاردا تۇبېركولىيۇز كېسەللىكى بىلەن ئاغرىپ ياتقان بىمارلارنىڭ كۆپلۈكى، ئۇلارنىڭ داۋالاش شارائىتىنىڭ ناچارلىقىنى نەزەردە

تۇتۇپ، ئىز قوغلاپ داۋالاش بىلەن مەھىر ـ شەپقەت يەتكۈزۈپ داۋالاشنى بىرلەشـ
تۈرۈپ، كىشىلەر ئارىسىدا يۇقىرى ئابرۇي قازاندى. بىمارلارنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگـ
شىپ، ئۇ داۋالاش ئۇسكۇنەـ سايمانلىرىنى تەدرىجىي كۆپەيتتى، ھازىر ئۇنىڭ تـۈر ـ
لۈك داۋالاش ئۇسكۇنىلىرىدىن رېنتگېن ئاپپاراتى، قېزىش ماشىنىسى، كىچىك تـىپـ
تىكى ئوپېراتسىيە ئۇسكۇنىسى قاتارلىق ئۇسكۇنىلىرى بار بولۇپ، مەبلەغ ئومۇمـىي
قىممىتى 500 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 26 ئېغىز داۋالاش ئۆيى، 25 كارىۋاتلىق كېسەلـ
خانا، 1000 خىلدىن ئارتۇق داۋالاش، ئالدىنى ئېلىش دورىسى بار ھالەتكە يەتتى.

كۆڭۈل كۆڭۈلدىن سۇ ئىچەر

نۇرغۇن كىشىلەر دوختۇرنىڭ يۇرىكى پۈتۈن، رەھىمسىز بولىدۇ، دەپ قارايـدۇ. بۇنداق قاراش ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ھەقىقىي دوختۇرنىڭ كېسەل داۋالاشتىكـى خـۇـ سۇسىيىتى بولۇپ، قايسى دوختۇر تاش يۈرەك، رەھىمسىز بولسا شۇنـداق دوختـۇر داۋالىغان كېسەللەرنىڭ ساقىيىش ئۇنۇمى يۇقىرى بولمىش ! بۇمۇ تېگى ـ تەكتـىـ دىن ئالغاندا بىر تەرەپلىمە قاراش بولۇپ، ھەقىقىي دوختۇرنىڭ ئارتۇقچىلىقى، ئالالـ ھىدىلىكى ۋە داۋالاش ئۇنۇمىنىڭ يۇقىرى بولۇشىغا ۋەكىللىك قىلالايدۇ. نـۇرمـۇـ ھەممەت مامۇتتا شۇنداق روھىي ھالەت ۋە ھەربىكەت ھالىتى يوق دېيەرلىـك ئـىدى. ئۇنىڭ باغرى يۇمشاق، كۆڭلى تولىمۇ ئاق ۋە تۈز، راستچىل ئىدى. سەمـىـمـي يـاـ شاش، باشقىلارغا كۆيۈنۈش، بىمارلارغا چوڭقۇر ھېسداشلىق قىلىش ئۇنـىـڭ تـۈپ خۇسۇسىيىتى ئىدى. شۇڭا، ئۇنىڭ بەزى بىمارلارنى كۆرۈپ باغرى ئۆرتىنىپ، ئـىـ چى ئىچىشىپ كېتەتتى، ھەقىقەتەن بەزىلەرگە غەزىپى كېلەتـتـى، بـراق ئـايـرـم شەرتـ شارائىتلارنى نەزەرگە ئېلىپ، ئاچچىقتىن، چېچىلىشتىن، غەزەپلىنىـشـتـىـن توختاپ قالاتتى. ئېغىرلىشىپ كەتكەن بىمارلارنى ئىنچىكە تەكشۈرۈپ، ئۇلاردا ئـوـ زۇقلۇق يېتىشمەسلىك، ئۇزاق مۇددەت ئالدىنـى ئـالـمـاسـلـىـق، كـېـسـەل تـۈرۈپ داۋالانماسلىق، داۋالانسىمۇ ئەستايىدىل، تولۇق پەرۋىش قىلىشقا سەل قاراش قاتـارـ لىق خائىشلارنى سېزىپ ئاچچىقى كېلەتتى، لېكىن ئۇلاردىكى ئىقتىسادىي جەھەتتـەـ كى يېتىشسىزلىك قاتارلىقلارنىڭ ئاساسىي سەۋەب ئىكەنلىكىنى چـۈشـەنـگـەـنـدە، ئۇلارغا ھېسداشلىق، كۆيۈنۈش بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى. بۇ خىل كـىـشـىـلـەـرنـىـڭ

ھەممىسى دېگۈدەك دېھقانلار ۋە شەھەر ـ بازار كەمبەغەللىرى بولۇپ، سانى كۆپ، دەردى ئېغىر كىشىلەر ئىدى. نۇرمۇھەممەت مامۇت بۇ خىل كىشىلەرگە ئەستايىدىل قارىدى ۋە ئۇلارنىڭ پۇلىغا قاراپ داۋالاشنى كېسەلگە قاراپ داۋالاشقا ئۆزگەرتىپ، پۇلى بولسا ئالدى، پۇلى بولمىسا كەچۈرۈم قىلدى ياكى تاپقاندا بېرىشكە كېلىشتى. ئۇنىڭدىن باشقا ئۇلارغا ئاددىي ئۇسۇللارنى قوللىنىپ داۋالاش، ئالدىنى ئېلىش ئۇسۇللىرىنى، يەرلىك دورىلاردىن پايدىلىنىپ دورا ياساپ داۋالىنىش تەجرىبىلىرىنى ئۆگىتىپ قويدى، ئۆزى داۋالىغان كېسەللەرگە مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى بىلەن مۇئامىلە قىلىپ، تەكرار تەكشۈرۈش، كۆزىتىش، پىكىر ئېلىش بىلەنمۇ شۇغۇللاندى. «بۇغداي نېنىڭ بولمىسا، بۇغداي سۆزۈڭ يوقمىدى ؟!» دېگەندەك، نۇرمۇھەممەت مامۇت بىمارلارغا ئىللىق، سەمىمىي، قىزغىن بولۇشنى ئىزچىل ئادەتكە ئايلاندۇردى. مۇشۇ بىرقانچە يىلدا ئۇ زور بىر قىسىم بىمارنى ھەقسىز داۋالاپ مېھىر ـ شەپقەت ئاتا قىلدى. تۇبېركولىيۇز كېسەللىكى بىلەن ئاغرىغان بىمارلاردىن يەكەن ناھىيىسىدىن مەلىكەم، ناھىيىلىك ج خ ئىدارىسىدىن گۈلزىبە، قاغىلىق ناھىيە غوجىئېرىق يېزىسىدىن مۇھەممەت تۇرسۇن قاتارلىق بىمارلارغا ئىنسانپەرۋەرلىك روھىنى نامايان قىلدى. تۇرمۇشتا قېينىچىلىقى بار ئاجىز، يېتىم ـ يېسىر، مېيىپ كىشىلەرنىڭ 5000 يۇەندىن ئارتۇق داۋالاش، دورا ھەققىنى كەچۈرۈم قىلدى. ئۇ يەنە ئۆزىنىڭ داۋالاش پونكىتىغا 25 نەپەر ياشنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇردى ۋە ئۇلارنى يەكەن ناھىيىلىك خەلق دوختۇرخانىسى، قەشقەر ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر تېبابەت شىپاخانىسى قاتارلىق جايلارغا ئەۋەتىپ داۋالاش، سېستىرالىق كەسپىي تېخنىكىسى بويىچە تەربىيىلىدى، ئۇلاردىن ئىككى جۈپ قىز ـ يىگىتنىڭ تويىنى ئۆز يېنىدىن پۇل چىقىرىپ قىلىپ قويدى. پەيزاۋات، مارالبېشى قاتارلىق جايلاردا يەر تەۋرەش ئاپىتى يۈز بەرگەندە 1500 يۇەن نەق پۇل، كىيىم ـ كېچەك ياردەم قىلدى؛ 1998 ـ يىلىدىن بۇيان يۇقرىنىڭ سەھىبىنى يېزىلارغا يۇزلەندۇرۇش چاقىرىقىغا قىزغىن ئاۋاز قوشۇپ، ئاساسىي قاتلاملارغا بېرىپ سەييارە داۋالاش پائالىيىتىگە قاتنىشىپ، خالىس كېسەل كۆرۈپ، 3500 يۇەن قىممىتىدىكى دورىنى ھەقسىز ياردەم قىلدى؛ بۇلاردىن باشقا ئۇ يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ياتاقتا يېتىپ داۋالانغان ۋە ئامبۇلاتورىيىدە داۋالانغان كېسەللەردىن 15 مىڭ يۇەن داۋالاش ھەققىنى كەچۈرۈم قىلدى.

تىتىلغان تەن

نۇرمۇھەممەت دوختۇر بىلەن بولغان سۆھبىتىمىز شۇ يەرگە كەلگەندە، مەن خاتىرە يېزىشتىن توختاپ بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئەتراپقا قاردىم. ئاۋۇ تەرەپتىكى بوش ئورۇندۇقلاردا 10 نەچچە ئادەم ئۇنىڭ بىكار بولۇشىنى ساقلاپ تۇرغانىدەك ئولتۇرۇشاتتى. مەن سەل ئوڭايسىزلاندىم ۋە سىرتقا قاراپ ماڭدىم. ھېلىقى كىشىلەر بىر- بىرلەپ ئۇزىدى، نۇرمۇھەممەت ماموت ئۇلارنى بىرمۇبىر ئەستايىدىل تەكشۈر- دى ۋە دىئاگنوز قويۇپ دورا بەردى، بىر قىسىملارغا مەسلىھەت بەردى. خېلى ئۇزاق ۋاقىت ئۆتتى، بىراق بايىقى ئۆيدىكى كىشىنىڭ يىرگىنچلىك ھالىتى مېنى يەنە ئۆز قوينىغا ئېلىۋالغىلى تۇردى. ئىچىم سىقىلىپ كۆڭلۈم ئېلىشقىلى تۇرغاندا، مەن يەنە ئەسلىدىكى ئورنۇمغا كىرىپ ئولتۇرۇپلا :

بايىقى كېسەلگە نېمە دىئاگنوز قويۇپ داۋالاۋاتىلا ؟ دەپ سورىدىم ئۇنىڭدىن.

ـــ بۇلچۇڭ گۆش چىرىش كېسەللىكى دەپ دىئاگنوز قويۇپ داۋالاتىمىز، ـــ دېدى ئۇ تەمكىنلىك بىلەن، ـــ بۇ خىل كېسەل كەمدىن ـ كەم ئۇچرايدۇ، ۋاقتىدا داۋالانسا، ساقىيىپ كېتىش ئېھتىماللىقى زور بولىدۇ. بىراق، بۇ ئادەم نامراتلىق تۈ- پەيلىدىن ۋاقتىدا داۋالىنالمىغان، گەرچە سول پۇتىنىڭ گۆشلىرى سېسىپ تىتىلىپ چۈشۈپ كەتكەن بولسىمۇ، روھىي ھالىتى ياخشى، باشقا ئەزالىرى نۇرمال ، شۇڭا ھازىرغىچە ھايات قالغان، ھازىرقى ئەھۋالى كۆندىن ـ كۈنگە ياخشى بولۇۋاتىدۇ، مېنىڭ تۈپىركولىيۇزنى داۋالاشتىكى بەزى دورا، تەجرىبىلىرىم بۇ كېسەلنى داۋالاشقا باب كېلىپ قالدى. تەتقىق قىلىپ كۆرسەم، چىرىش كېسەللىكى بىلەن تۈپىركول- يۇز كېسەللىكىنىڭ سېسىش، تېشىلىش، ئېقىش قاتارلىق ئالامەتلىرى ئوخشىشىپ كېتىدىكەن، شۇڭا ئىشلەتكەن دورىلار ئۇنۇم بېرىۋاتىدۇ... ئەگەر ئۇلار بۇ كېسەلنى بالدۇراق ئېلىپ كەلگەن بولسا، ساقىيىشى تېز بولاتتى، ئەسلىدە بۇ نامرات دېھقان بولسىمۇ، كۆپ قېتىم ئۇششاق ـ چۈششەك داۋالانغان، داۋالاشتا دىئاگنوزنى توغرا قويمىغان، ئۇنۇمى بار، ماس كېلىدىغان دورىنى بەرمىگەن، ھەتتا رېماتىزم، تۈپىر- كولىيۇز، قان بۇزۇلۇش، يەل تاشما، تېرە يالۇغى، كالا تەمرەتكىسى دېگەندەك ناملارنى قويۇپ، بۇ ئادەمنى قايمۇقتۇرۇۋەتكەن. چوڭراق دوختۇرخانىلارغا بېرىپ

دىئاگنوز قويدۇرمىغان، داۋالانمىغان، پىزا- كەنت دوختۇرخانىسىدا بىر - ئىككى كۈن ئاسما ئوكۇل ئاستۇرۇپ، دورا يەپ دېگەندەك، گول بولۇپ ۋاقتىنى ئۆتكۈ- زۈپ، گۆشى، مۇسكۇللار تېشىلىپ، سېسىپ، گۆش، تومۇرلار تىتىلىپ چۈشكىلى تۇرغاندا مىدىرلىيالماي، ئۆلىدىغان بولدۇم دەپ ئۆلۈمنى كۈتۈپ ياتقان. بىر قىسىم دوختۇرلار كېسەلنىڭ ئېغىر ھالىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ ھاياتىدىن ئۈمىد ئۈزۈپ، داۋالاتماي، ئاخىرەتلىك تەييارلىقلارنى قىلىپ قويۇشنى، كېسەل نېمە دېسە شۇنى بېرىشنى تاپىلاپ ئائىلىسىدىكىلەرنىمۇ ساراڭ قىلىۋەتكەن. ئەل - جامائەت، ئۇرۇق- تۇغقانلىرىمۇ رازىلىق بېرىپ بولغان، لېكىن بۇ ئادەم ئۆلۈم كەلمەي ياشاۋەرگەن، ئۆلۈپ كېتىدۇ دېگەندىن كېيىن يەنە نەچچە ئاي ئۆتكەن بولسىمۇ، ئاجىزلاپ كەت- كەنىنى ھېسابقا ئالمىغاندا تېخى رىزقى باردەك قىلغان، بالا - چاقىلىرى بۇنىڭغا قاراپ داۋالىتايلى دېگەن بولسىمۇ، كېسەلنى كۆرگەنلا دوختۇر داۋالاشنى رەت قىلىپ، ئۆلارنى ئازابلىغان. مەن بىر دوستۇمدىن بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇنى داۋالاپ بېقىش نە- يىتىگە كەلدىم. قارىسام ، ھالى خاراب ئادەملەر ئىكەن، مەخسۇس بىر ئۆينى ئاجرە- تىپ، ئۇلارنى ئورۇنلاشتۇرۇپ داۋالاۋاتىمەن، ھازىر ھەر بەش كۈندە بىر قېتىم تە- كشق يەڭگۈشلەپ 15 كۈن تۇگىدى. سول پۇت يوتا قىسمىدىكى بۇلجۇڭ گۆشلەر- دىن ساق قالغانلىرى ۋە تومۇرلارنىڭ بىر قىسمى سەل ياخشىلىنىپ، يېرىڭ، ئاق- مىلارنىڭ ئاغزى قېتىشتى... ئۇنۇم زور، يەنە ئىككى قېتىم تېڭىق يەڭگۈشلىسەك، ساقىيىپ كېتىشى مۇمكىن...

ـــ ساقىيىپ كېتىدۇ!؟ ساقايسىمۇ ئاشۇ پۇت- چوكىدەك قالغان پۇت سۆڭەك- لىرى بىلەن ماڭالامدۇ ؟ تومۇرلار ئۇزۇلۇپ تۇگىشىپتۇ! ئېقىپ بولغان جايدىكى تو- مۇرلاردىن قان قانداق ئايلىنىدۇ ؟ ـــ دېدىممەن ھەيرانلىق بىلەن.

ـــ ئادەم ئاجايىپ بىر ھاياتلىق كۈچكە ئىگە مۆجىزە، بىز ساقايمايدۇ دەپ قارىغان نۇرغۇن كېسەل ساقىيىدۇ، ساقىيىدۇ دېگەن كېسەل ساقايماي قالىدۇ. بۇ ئېھتىمال- لىق. بۇ ئادەمنى ساقىيدۇ دېيىشىم ھازىر ئۇنىڭ ئۆلگەن روھىدا ياشاش ئىستىكى قايتا تۇغۇلدى، ئىچكى ئەزالىرى ساغلام، كەيپىياتى تۇراقلىق. مەيۇسلۇك ۋە بىزارلىق ئالامەتلىرى يوق! ئۇنىڭدىكى قايتا ياشاشتىن ئىبارەت روھ ھامان ئۇنىڭدا جاسارەت پەيدا قىلىدۇ! باشقىنى قويۇپ تۇرايلى، بەزى ئادەملەرنىڭ پۇت - قولى بولمىسىمۇ ياشاۋېرىدۇ، بۇ ئادەم ساقايسا، تىتىلىپ چۈشۈپ كەتكەن گۆش ئورنى قورۇلۇپ قا-

لىدۇ، ئۇنىڭغا ھازىرقى زامان مېدىتسىنا ئىلمى ياراتقان تەرەققىيات، مۆجىزىلەر ئار-قىلىق سەپلىمە سۈنئىي ئەزا سالدۇرسىمۇ ياكى يەرلىك ئۇسۇللارنى مۇناسىپ قوللا-نىپ، چىرايلىق كېيىنىپ ئېغىر نەرسە كۆتۈرمەي، يېقىلىشتىن، ئۇرۇلۇشتىن ساق-لىنىپ يۈرۈۋەرسىمۇ بولۇۋېرىدۇ، ئادەم ئۇچۇن يارالغاندىن كېيىنكى يارالمىش ئۆ-زىگە باغلىق ! مەن بۇ ئادەمگە ھەر كۈنى نەچچە قېتىم روھىي ئۇزۇق بېرىمەن، ئۇ ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىكى سېسىقچىلىق، ئەسەبىيلىكلەردىن سەسكىنىدۇ، نومۇس قىلا-دۇ، مەن ئۇنداق قىلماسلىققا، ئادەمگە ئوخشاش تۇيغۇ بىلەن تۇرۇشقا دالالەت قىلا-مەن. ئۇ ئەمدى ئاشۇ مەرەز كېسەلدىن قۇتۇلۇشقا، تېزرەك ساقىيىشقا تىرىشىۋاتى-دۇ، بۇ دەل بىمارنىڭ كېسەل ئۇستىدىن غالىب كەلگەنلىكى!

ـــ سىلى ئەجەبمۇ مۇشۇنداق ئېغىر كېسەلنى خالىس داۋالاش قارارىغا كېلىپ قا-تىلا ؟ بۇنىڭدىن مەقسەت تەجرىبىدىن ئۆتكۈزۈشمۇ ياكى ئۆزلىرىنى سىناپ كۆرۈشمۇ ؟

ـــ كىم بولسۇن، بۇ سوئالغا ئىنسانلىق بۇرچ، دوختۇرلۇق مەسئۇلىيەت بىلەن ئۆز مەجبۇرىيىتىمنى ئادا قىلىش ئۇچۇن شۇنداق قىلدىم، دەپ جاۋاب بېرىشى مۇم-كىن، مەنمۇ شۇنداق دېسەم بولىدۇ، ئەمما مەن چىن دىلىمدىكىنى دېسەم، بىر ئادەم بولسىمۇ ھايات قالسا، قايتا ياشىسا، مەن شۇنداق ئىشلاردا سەۋەبكار بولۇپ قالسام، ئۇلار خۇشال بولسا دېگەنلەرنى ئويلايمەن. بۇنداق تۇيغۇ ماڭا ئاتامدىن ئۇدۇم قال-غان، ئادەم دۇنياغا بىرلا قېتىم تۇغۇلىدۇ، ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تۆرىلىش مۇمكىن ئەمەس. لېكىن، ئادەمگە قايتا تۆرىلىش بولمىغان بىلەن قايتا ياشاش پۇرسىتى بىر ياكى بىرقانچە قېتىم بولىدۇ. شۇنداق ئىكەن، ئادەملەرنىڭ قايتا ياشاش پۇرسىتى ئۆزىدە ۋە باشقىلارنىڭ ۋاستىچىلىكىدە بولىدۇ. دەل بىزدەك دوختۇرلار ئادەملەرنىڭ قايتا ياشاش پۇرسىتى ئۇچۇن مۇھىم ۋاستە بولىدىغان ئادەملەر. مېنىڭچە، بىر ئا-دەمنىڭ قايتا ياشاش پۇرسىتى ئۇچۇن تۇرتكە بولۇش ناھايىتى چوڭ بەخت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ، چۇنكى ئادەمنىڭ ھاياتلىق ئەخلاقى، كىشىلىك ئوبزارىنىڭ ئىپادىلە-نىشى دەل مۇشۇنداق چاغدا نامايان بولۇپ قالىدۇ. دوختۇرغا نىسبەتەن كېسەل داۋالاپ پۇل تاپالىغان ھېساب ئەمەس، كىشىلەرگە قايتا ياشاش پۇرسىتى يارىتىشقا تۇرتكە بولالىغان، دوختۇرغا خاس سۈپەت، دوختۇرخا خاس ئەخلاق يارىتالىغان ھېساب. بىزدە پۇل تېپىش ئۇچۇن دوختۇرلۇق قىلىدىغان، پۇل تېپىش ئۇچۇن دوختۇرخانا ئاچىدىغان ئاچ كۆزلەر ناھايىتى كۆپ، مۇبادا ئۇلاردىن بەزىلىرى مەن

داۋالاۋاتقان ئاشۇنداق ئېغىر كېسەلنى داۋالاپ، ئاز ـ تولا ئۇنۇم قازىنىپ قالسا ئۇنى كارامەت ئىش، كاتتا دەسمىي قىلىپ، ئېلان ـ تەشۋىقاتلاردا كۆرسىتىپ، كۆزىر قىلىپ، ئوبرازىنى كۆككە كۆتۈرۈشتە دەستەك قىلىدۇ. بەزى دوختۇر، دوختۇرخانىلار توختاۋسىز ئېلان بېرىدۇ، بەلكىم ئۇنىڭ پايدىسى كۆپتۇر. قىلغان ئىشىنىڭ تايىنى يوق، جار سېلىۋەرسەك، ھەممە ئادەمنى بىزار قىلمايمزمۇ ؟ مەن ئېلان بەرمەيمەن، بىراق مەندە داۋالىنىدىغانلار يەنىلا كۆپ. ماڭا ئىز پۇلى بولسىمۇ بولىدۇ، بولمىسىمۇ خاپا بولمايمەن، بىر كۈن پايدا بولسا، 10 كۈن زىيان بولسىمۇ ۋاي دەپ قالمايمەن. مېنىڭ ئويلايدىغىم بارلىق ئادەملەرنىڭ ساغلام بولۇشى! دوختۇر، دوختۇرخانىلارنىڭ ئېسىل ئىنسانپەرۋەرلىك روھ، ساغلام كەسپىي ئەخلاق بىلەن ئەمەلىي ئىش قىلىپ، ئاز چىقىم بىلەن بىمارلارغا كۆپ مەنپەئەت بېرىشنى ئىشقا ئاشۇرسا نەقەدەر ياخشى بولاتتى - ھە ؟

بىز بۇ ھەقتە بىرھازا پاراڭلاشتۇق، ئۇنىڭ ھەربىر سۆزىدىن خالىسلىق، مېھىر ـ شەپقەت دوردانىلىرى تۆكۈلۈپ تۇردى. ئاخىرىدا مۇنداق دېدى :

ـــ ئادەم بىر ئۇلۇغ مەخلۇق، لېكىن ھاياتلىق ـ سالامەتلىكنىڭ مەلۇم دوقالىرىغا دۇچ كەلگەندە، ئادەم ئۆزىدەك ئاجىز مەخلۇق مەۋجۇت ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىپ قالىدۇ. شۇڭا، كىم بولسۇن، كېسەللەرگە قارىتا مەيلى ئۇ ئېغىر بولسۇن، مەيلىنەت، ئىپلاس بولسۇن، ئۇنىڭغا ئادەمىيلىك، ئىنسانلىق تۇيغۇ بىلەن مۇئامىلە قىلىش كېرەك، كەمستسەك بولمايدۇ، دوختۇرلارغا ۋە دوختۇرخانىلارغا نىسبەتەن ئالدىن پۇل تۆلەيسەن ئەمەس، ئالدىن داۋالاپ، ئاندىن پۇل ئېلىش تولىمۇ زۆرۈر ئىدى. ھۆكۈمەت دەل مۇشۇ ئىش تۈپەيلىدىن شەخسلەرنىڭ مۇستەقىل دوختۇرخانا ئېچىشىغا كەڭ يول قويۇپ، بىزدەك يەككە دوختۇرلارنىڭ پاراسىتىمىزنى جارى قىلدۇرۇشقا پۈرسەت يارىتىپ بەردى. بۇ پۈرسەت بىرىنچىدىن، كەسپىي ساپانى كۆتۈرۈشكە؛ ئىككىنچىدىن، رىقابەتنى كۈچەيتىپ، داۋالاش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشكە؛ ئۈچىنچىدىن، يەنمۇ نۇرغۇن كىشىلەرگە سەھىيە ساقلىقنى ساقلاشتىن ئىبارەت بەھرىمەن بولۇش پۈرسىتى يارىتىپ بېرىشكە پايدا يەتكۈزدى، بۇنىڭ بىلەن دوختۇرلار نۇرغۇن بىمارلارنى ھەقسىز داۋالىدى، ئۇلارنى خەۋپ ـ خەتەردىن ساقلاپ قالدى. مەن ئادەملەرگە ئادەمىيلىك تۇيغۇ بىلەن قاراشتا، ھەربىر ئادەمنى ئۆزىمىزگە سېلىشتۇرۇپ باقساقلا بولىدۇ، دەپ قارايمەن. ئالايلۇق، سىزنىڭ ئالدىڭىزغا كېسەل

بولۇپ كەلگەن ئادەم سىزگە ئوخشاش ئادەم. ئۇمۇ سىز بەھرىمەن بولۇۋاتقان بارلىق ئىمتىيازلاردىن بەھرىمەن بولۇشقا ھەقلىق، شۇنداق ھوقۇقى بار. بىراق، ئۇ ھازىر سىزنىڭ ئالدىڭىزدا ھاجەتمەن بولۇپ، سىزگە تەلمۈرۈپ قالدى، ھازىرنىڭ ئۆزىدە ئۇ سىزگە ئوخشاش ياشاشنى، ئويلاشنى، ئىشلەشنى خالىمايدۇ دەمسىز؟ سىز ياشاۋاتقان بارلىق پۈرسەتلەرنى قولغا كەلتۈرۈشكە تەشنا ئەمەس دەمسىز؟ بىراق ئۇ، ھازىر ئۇنداق قىلىش پۈرسىتىگە ئىگە ئەمەس. سىز ئۇنىڭ ئاشۇ چاغدىكى قەلبىنى، ھېسسىياتىنى چۈشىنىشىڭىز، ئۆزىڭىزنىڭ قەلبىگە سېلىشتۇرۇپ بېقىشىڭىز كېرەك. مانا شۇ چاغدا سىز ئۇنىڭغا ياردەم بېرىشكە ھازىر بولالايسىز. ئەنە ئاشۇ چىن مەنىدىكى ئادەمىيلىك بولۇپ، دەل مۇشۇ خىل ئادەمىيلىك ئادەمنى مۇرادىغا يەتكۈزۈلەيدۇ، نېمىشقا دېسىڭىز، مەن شۇنچە يىللار مابەينىدە نۇرغۇن ئىشلارنى بېشىمدىن كەچۈردۈم. ھەربىر كىشىلگە قارىڭ، ئۇلارنىڭ قەلبىدە، ئاۋازىدا، ھەرىكىتىدە بىرلا سادا مەۋجۇت، ئۇ بولسىمۇ «ياشىسام دەيمەن» دىن ئىبارەت! 100 ياشقا كىرىپ ئىككى پۇتى كۆرگە سالاڭلىغان، رىزقى ـ نېسىۋىسى قالمىغان، يېمىگەننى يەپ، كىيمىگەننى كىيىپ بولغانلارمۇ ياشىسام دەيدىكەن. ئېغىر كېسەل چىرماپ ھالى خاراب بولۇۋاتقانلارمۇ، بىر تىنىقتىن قالسىلا بۇ دۇنيا بىلەن ۋىدالىشىشقا ھازىرلانغان نىمجانلارمۇ ياشىسام دەيدىكەن. ياشىسام دەپ تەلپۈنۈش، زارىقىش بىلەن نىدا قىلىدىكەن، بولۇپمۇ بۇگۈنكىدەك جاھان ياخشى بولغان، توقچىلىق، شاد ـ خۇراملىق دەۋر سۈرگەن كۈنلەردە ئۇزاق، شۇنداق ئۇزاق ياشىسام دەيدىكەن.

نۇرمۇھەممەت مامۇتنىڭ پەم ـ پاراسىتى مېنى قايىل قىلدى. قەلبىمدە گۈزەل بىر سېيما نۇرلىنىۋاتقاندەك بولدى. بىراق، ئۇنىڭ بىلەن خوشلاشقاندىمۇ ھېلىقى ئادەمنىڭ كارىۋات ئۈستىدىكى تەقى ـ تورقى، قورقۇنچلۇق سىياقى كۆز ئالدىمدىن كەتمىدى:

ئەنە، ئۇ ھېلىقى ئۆيدە، كارىۋاتتا ئىسكىلىتتەك ياتىدۇ، 55 ياشلاردىكى بىر تېرە، بىر سۆڭەك بولۇپ قالغان بۇ بىمارنىڭ كاسسىنىڭ ئۈستۈنكى قىسمى كارىۋاتنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغا پولاپ قويغان يوتقان ـ كۆرپە ئۈستىگە تېرەپ قويۇلۇپتۇ، سول پۇتى بىلەن ئوڭ پۇتى كارىۋاتنىڭ ئاستى ئالدى تەرەپكە قويۇلغان جىگەر رەڭ سولياۋ داسىنىڭ ئىككى يان تەرەپ گىرۋىكىگە قويۇلۇپتۇ، داستا سارغىرىپ كەتكەن داكا ۋە دېرىنىپكسىيە سۈيۇقلۇقى ئارىسىدا تىتىلىپ چۈشكەن دانە ـ دانە گۆش پارچىلىرى لەيلەپ تۇرۇپتۇ، خۇددى تەكلىماكان قۇملۇقىدا قاغجىراپ ئۆلگەن

هايۋاناتلارنىڭ قاغا ـ قوزغۇن يەپ ئاقلاپ تاشلىۋەت ئۇستىخىنىدەك بولۇپ قالغان سول پۇتىنىڭ يوتا، پاچاق، تىز سۆڭىكى ... چوڭراق چوكىدەك ئادالىنىپ قاربداپ كېتىپتۇ ! پاچىقىدىكى تىتىلىپ ئاز قالغان گۆش بىلەن يوتا سۆڭىكىگە چاپلىشىپ قالغان ئازغىنە بۇلجۇڭ گۆشلەر ئادەم ئىشەنگىلى بولمايدىغان دەرىجىدە « يىرتىلىپ جۇل ـ جۇل » بولۇپ كەتكەن چاپانىنىڭ يېڭىدەك تەرەپ ـ تەرەپتىن « ساڭگىلاپ » قاپتۇ. ئاشۇ يەردىن كېلىۋاتقان دەھشەتلىك بەتبۇي پۇراق ئادەمنى شۇ يەردىلا نابۇت قىلىدىغان دەرىجىدە ئۆتكۈر ۋە سېسىق ئىدى!...ئاھ، خۇدا! بەندىلەرنىڭ ئاشۇنداق ئازابلاردىن خالاس قىلىپ، ئۇلارغا ساغلاملىقتىن ئىبارەت زور بەختنى ئاتا قىلغايسەن!

ئېھ هايات! ئېھ مەۋجۇتلۇق! سەن نەقەدەر بىباھا ـ هە ؟ !

2005 ـ يىل 8 ـ ئاينىڭ 18 ـ كۈنى، قەشقەر

نۇرمۇھەممەت مامۇتتىك
پائالىيەتتىن
كىزىۋاتقۇشىلار

0998 - 8512382
13899141053

ماهىيەتلىك مەخپىيەتلىك

بىر چوقۇنغۇچى دائىم كۆلۈپ يۈرۈشكە ئادەتلەنگەن دانىشمەنلەردىن سوراپتۇ: «سىز خاپا بولۇپ باققانمۇ؟» دانىشمەن «ئۆمرىمدە بىرەر قېتىم خۇش بولغىنىمنى بىلمەيمەن، مەن ھەمىشە دەرد ـ ئازاب ئىچىدە تېڭىرقايمەن!» دەپتۇ. بۇ قىسمەنلىك بولسىمۇ، رېئاللىقنىڭ ئىنكاسىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. بىر كۆلكىنىڭ مىڭ يىغىسى، بىر ئىشنىڭ مىڭ پۇتىقى بار، شۇڭا بىر ئىشقا بىر ئىش ئۇدۇل كەلمەيدۇ، سىز ياقتۇرغان ئىشنى ۋە ئادەمنى يەنە بىرى ياقتۇرمايدۇ، سىز ياقتۇرمىغان ئىش، ئادەمنى يەنە بىرى ياقتۇرىدۇ، بۇ كۆپ تەرەپكە باغلىق بولسىمۇ، ئۇ بىزگە ھەرقانداق بىر ئادەم ۋە ئىشنىڭ مۇكەممەل، مۇتلەق بولمايدىغانلىقىدىن بېشارەت بېرىدۇ.

بەزىدە زور شان ـ شەرەپلەرگە نائىل بولغان ئىشلارنى ۋە كىشىلەرنى كۆرسەك، ھاياجانلىنىپ ئىلھام دېگىزغا غەرق بولىمىز. بۇ ياخشى نىيەت ۋە تەشەككۇرىمىزنىڭ ئىپادىلىنىشى، شۇنداقلا بۇ بىز چوقۇم شۇنداق قىلىمىساق بولمايدىغان ئەقەللىي تۈيغۇ، ئادىمىيلىك سالاپىتىمىزنىڭ ئاددىي بايانى. بىراق، بىز ئاشۇ ئىش، ئاشۇ ئادەمنى بىر پۈتۈن ئادەم، مۇكەممەل ئىش قىلغۇچى دېيەلمەيمىز. چۈنكى، بىز ئاشۇ ئىشنىڭ ئەسلىي ئىش جەريانى ۋە مۇلازىمەت، مەجبۇرىيەت ۋە ئىقتىدارى قاتارلىقلارغا نەزەر سالغىنىمىزدا، ئۇلارنىڭ ئۇتۇق قازىنىش جەريانىدا كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان جاسارەت بىلەن ئىش قىلغانلىقىنى بىلىش بىلەن بىرچاغدا، مۇناسىپ بولمىغان ئىشلارنىمۇ قىلىپ قويغانلىقىنى ھېس قىلىشىمىز مۇمكىن. ئەمەلىيەتتىمۇ، بىر ئادەم بىرەر ئىشنى قىلىش جەريانىدا چۇقۇم ئۆزى قۇربان بەرگەندىن باشقا، باشقىلارنىمۇ قۇربان بېرىشكە مەجبۇر قىلىشى مۇمكىن. بىراق، بۇ خىل ھادىسە كىشىلەر بىلەن كىشىلەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى ئىلگىرى سۈرىدۇ.

ئېنىقكى، ھەرقانداق ئادەم ۋە ئىش بىر پۈتۈن، مۇتلەق بولمايدۇ. بىز بىر پۈتۈن دەپ قارىغان نەرسە نىسپىي بولىدۇ، مۇبادا ئۇ ھەقىقەتەن بىر پۈتۈن، مۇتلەق بولۇپ قالسا، تەبىئىيكى ئۇ نۇقسانى كۆپ، مەۋجۇتلۇقى قىسقا، كۆچى ئاجىز، ساپاسى تۆۋەن مەۋجۇدات بولۇپ قالىدۇ، خالاس.

ھۇنەر ـــ گۈل ئۇنەر

1

تىككۇچىلىك ماشىنىسىنىڭ شىلدىرلىغان ئاۋازى پۈتۈن دەرسخانىنى بىر ئالغان بولسىمۇ، يەنە بىر توپ قىز ئوقۇغۇچى دەرسخانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇلغان ئىش ئۈستىلىنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىۋالغانىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا باش تەربىيىچى ئابدۇقەييۇم تۇرسۇن پۈتۈن زېھنى بىلەن ئۈستەل ئۈستىگە قويۇلغان بىر پارچە رەختنى كەسمەكتە ئىدى، ئۇ تولىمۇ ئەستايىدىل ، قىزغىن ۋە سەمىمىي تەلەپپۇز بىلەن ئوقۇغۇچىلارغا كېسىش تەرتىپلىرىنى، سىزىش، قاتلاش، بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇللىرىنى بىرمۇبىر چۈشەندۈرەتتى، ئۇنىڭ قەلبىدىن، چۈشەندۈرۈش ھالەتلىرىدىن شۇ قەدەر كۆيۈنۈش، ئۆتۈنۈش ۋە تەقەززالىق چىقىپ تۇراتتى، ئۇ بىرمۇ بالىنىڭ بۇ چۈشەندۈرۈش، تەلىم ـ تەربىيىدىن چەتتە قالماسلىقىنى، شۇ پېتىچە ئۆزلەشتۈرۈۋېلىشىنى ئارزۇ قىلاتتى، بۇنداق ھالەت ئۇنىڭ ئۇزاق زامانلاردىن بۇيان داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتقان ئادىتى ۋە ئەقىدىسى ئىدى، بۇ ھال ئۇنى يەنە ئاشۇ ئىشقا، ئاشۇ كەسپىكە، ئاشۇ يۇمران بالىلارغا چەمبەرچاس باغلاپ تۇراتتى، بۇنداق باغلىنىش ئۇنىڭ ھاياتىدا ناھايىتى مۇھىم رول ئوينىدى، ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىنى كۆپەيتتى، ھەتتا ئۇنىڭ كەسپىي ساپاسىنى ۋە كەسپىي ئىقتىدارىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، جەمئىيەت قوينىدىكى ئوبرازى، قىممىتىنى ئاشۇردى؛ رىقابەتچىلىرىنى ھاڭ ـ تاڭ قالدۇردى، ئۇلارنى يەنە ئۇنىڭ ئۆزلىرىگە كەلتۈرۈۋاتقان تەسىرلىرىنى قانداق قىلىپ يوقىتىشنىڭ يوللىرى ئۈستىدە تېپىرلاشقا مەجبۇر قىلدى. ئۇ بۇنداق ئوتۇقنى نۇرغۇن جاپا ـ مۇشەققەت بەدىلىگە قولغا كەلتۈردى، ئۇنىڭ بۇ خىل جاپاسىنىڭ راھىتى ئۇ يېتىشتۇرگەن شاگىرت ، كەسىپ ئەھلىلىرىنىڭ تۇرمۇشىنى قامداش يو-

لىدىكى ئاسايىشلىقلىرىدا نامايان بولدى، ئۇ چاچقان ھەربىر ئۇرۇق، ھەربىر غۇنچە جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى قاتلاملىرىدا پورەك ـ پورەك گۈل بولۇپ ئېچىلدى، كىشىلەر قەلبىگە ئىللىق سېزىم ۋە يارقىن نۇر بولۇپ تارالدى. بۇ نۇر ئۇنىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى يېلتىزى، ئورنى ، ئوبرازى، تارتىش كۈچى، ئىقتىدار جەھەتتىكى ئارتۇقچىلىقىنى نامايان قىلدى، بۇ ئۇنىڭ بىر قاتار ئىشلىرى ئۈچۈن دەسمىي، دەستۇر بولدى. بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ تەرىپىلەش كۇرسىغا كېلىدىغان كىشىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى، كېچىك دائىرىدىن چوڭ دائىرىگە، چوڭ دائىرىدىن كەڭ ئومۇميلىققا قاراپ تەرەققىي قىلىش ھالىتىنى ياراتتى. ئۇ قاچان تەرىپىلەش كۇرسىنى باشلىدى، شۇنىڭدىن بۇيان ئۇنىڭ كۇرس مىقدارى ئېشىپ باردىكى، كېچىكلەپ ـ كەملەپ كەتمىدى، تەرەققىي قىلدىكى، سۈسلىشىپ قالمىدى، ئۇ بۇنىڭدىن خۇش، ئۇنىڭ كۇرسىدا ئوقۇغان ھەربىر ئوقۇغۇچىمۇ، ئاشۇ كىشىلەرنىڭ يۈزلىگەن ئاتا ـ ئانىسى، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىمۇ ئالەمچە خۇش؛ شۇڭا ئۇ، بەزىدە ئۆزىنىڭ قىلغان ئىشلىرىنىڭ تولىمۇ مۇھىملىقىنى، تولىمۇ جايىدا ئىش ئىكەنلىكىنى ئويلىنىپ قالاتتى ۋە ھەم بەخت تۇيغۇسىغا، ھەم خىرىس تۇيغۇسىغا چۆمۈلەتتى ، بەخت تۇيغۇسى ئۇنىڭ ئۆتكەن ھاياتى ۋە قىلغان ئىشلىرىدا يارىتىلغان تۆھپە، نەتىجىلىرى بەدىلىگە بولسا، خىرىس تۇيغۇسى ئۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن بېسىپ ئۆتمىسە بولمايدىغان ھايات، تۇرمۇش، كەسىپ ۋە چىقىش يولىدىكى غېمىنىڭ بەدىلى ئۈچۈن ئىدى. بەخت بار يەردە غەم بولىدۇ، غەم بار يەردە يەنە بەخت بولىدۇ، بەخت كىشىگە خاتىرجەملىك بەرسە، قايغۇ ئادەمگە ئازاب ۋە پۇشايمان، بىسەرەمجانلىق، خاتىرجەمسىزلىك ئېلىپ كېلىدۇ، ئۇ يەنە ئادەمدە ئىنتىلىش، ئازابتىن قۇتۇلۇش رىقابىتى پەيدا قىلىپ، قەلبىنى روشەن، سەزگۈر قىلىشقا سۈرەپ باردۇ. ئابدۇقېيىۇم تۇرسۇن بۇنى بەك ئوبدان بىلىدۇ، ئۇ ھامان ئۆزىگە بەختسىزلىك كەلمايدۇ دەپ قارىمايتتى، ئۇ بەختسىزلىك دەل ئۇنىڭغا كېلىدىغان جىرىستىن كېلىشى تەبىئىي ئىدى. ئۇ بۇنىڭ ئۈچۈن سەۋرچانلىق ۋە كۈچلۈك ئەستايىدىللىق بىلەن ئەتراپىغا قاراپ، پۇختا تەييارلىق بىلەن ئىشلىمسە بولمايتتى، بۇ ئۇنىڭ ھاياتلىق يولىدىكى، بولۇپمۇ كەسپىي ھايات مۇساپىسىدىكى ھەل قىلمىسا بولمايدىغان مۇھىم تەرەپ. بىراق، ئۇنىڭدا بۇنىڭغا قارىتا ئۆزاق يىللاردىن بۇيان توپلىغان تەجرىبە ـ ساۋاق بار، چىقىش يولىنى داۋاملىق ئېچىشقا يەتكۈدەك ئۇرۇبەت، ئىمكانمۇ بار. بىراق، ئىش ئۇنىڭ دېگىنى ۋە قىلغىنى

بويىچە ئۆزلۇكىدىن راۋان بولۇپ كەتمەيدۇ، نۇرغۇن مەسىلىمۇ ھەل بولۇپ كەتمەيدۇ، تەرەققىيات ۋە رىقابەت كىشىلەرگە ھەر خىل يوللارنى تېپىشقا، ئېچىشقا ھەمدەمچى بولىدۇ، شۇنداق ئىكەن، ھەرقانداق چاغدىكى ھالەت ۋە قىسمەتتىن يول ئېچىشقا، ئىلگىرىلەپ مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ، مانا بۇ ئۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن ھەل قىلمىسا بولمايدىغان، سەل قارىسا بولمايدىغان ھايات يولى، ئۇنىڭ بىرلا ئارزۇسى سەمىمىي ئەقىدە بىلەن باشقىلارغا ياردەم بېرىش، ھۇنىرىنى بىمالال ئۆگىتىپ، ئۇلارنىڭ كىشىلىك تۇرمۇش قاينىمىدا چىقىش يولى تېپىشىغا تۈرتكە بولۇش.

2

تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ھېچ نەرسە دېگىلى بولمايدۇ. ئابدۇقېيىۇم تۇرسۇننىڭ ھاياتىي پائىلىيەتلىرىدىن تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشلىرىغا ھەيرانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىشنىڭ ئورنى يوق. ئۇ ئاددىي بىر دېھقان پەرزەنتى ئىدى، ئۇنىڭ ئۆيى يوپۇرغا ناھىيىسىدىكى يوپۇرغا يېزىسىنىڭ 2 ـ كەنت 3 ـ مەھەللىسىدە بولۇپ، 1975 ـ يىلىدىن 1983 ـ يىلىغىچە شۇ يەردىكى باشلانغۇچ، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ئوقۇدى، ئۇنىڭ يەنە ئوقۇغۇسى بار ئىدى، بىراق، ئۇ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ تەۋسىيسى بىلەن ئۆرلەپ ئوقۇشتىن توختاپ قالدى، ئەمما ئۇ بىرەر كەسىپنى ئۆگىنىشى، ئىش ئورنى تېپىشى كېرەك ئىدى، چۈنكى ئۇ ئېتىزنىڭ ئىشىنى ئانچە ياقتۇرۇپ كەتمەيتتى، راستىنى ئېيتقاندا، ئېتىز ئىشىغا يارىمايتتى، ئاتا ـ ئانىسىمۇ ئۇنىڭ مۇشۇ خىل يېتەرسىزلىكىنى نەزەردە تۇتۇپ، ھۇنەر ـ كەسىپ ئىگىلىتىشنىڭ غېمىگە چۈشكەنىدە، ئۇ ئۆزى ناۋايىلىق ھۇنىرىنى ئۆگىنىش تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى، بۇ تەلەپ ئاتا بىلەن ئانىنىڭ ھېسسىياتىغا ياغدەك ياقتى، بىرقانچە ئايدىلا ئۇ بۇ ھۇنەرنىڭ ئوبدانلا ئەھلى بولۇپ قالدى. بىراق، ئۇ ھەمىشە باشقىلارغا ئىشلەپ، دۇم يېتىپ، دۇم قوپۇپ، ئىش قىلۇەرسمۇ بولمايتتى، بۇ ئۇنىڭ نەزىرىدىكى ھەل قىلىمسا بولمايدىغان مۇھىم ئىش ئىدى. بىراق، ئۇ ھۇنەر ئايرىپ چىقىپ، دەمال ئىش يۈرۈشتۇرۇپ كېتىشكە كۆزى يەتمىدى. ئۇ ئەنە شۇنداق پەرىشانلىق ئىچىدە يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ياخشى نىيەتلىك بىر تونۇشى ئەقىل كۆرسىتىپ، ئۇنى قەشقەر تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدە ئوقۇشقا تەۋسىيە قىلدى. ئۇ بۇ مەكتەپنىڭ تىككۇچى

لىك كەسىپى سىنىپىدا ئىككى يىل ئوقۇدى، تەلىيگە ئۇ بۇ ھۈنەرگە تولىمۇ قىزغىن، تولىمۇ ئىشتىياق بىلەن كىرىشىپ كەتتى، بۇنداق بىرىلىش ئۇنىڭ ئىستىقبال يولىنى كەڭ ئاچقاندەك قىلاتتى، ئۇ قىزغىنلىق، ھېرىسمەنلىك، چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن بارلىقىنى كەسىپكە ئاتاپ، ئۆزىنى كەسىپ زەنجىرىگە مەھكەم باغلاشنىڭ ئاساسىنى ياراتتى، ئۇ مەيلى تىككۈچىلىكتە بولسۇن، مەيلى پىچىم- كېسىمچىلىكتە بولسۇن، بىللە ئوقۇغان ساۋاقداشلىرىنىڭ ئالدىغا كىرىۋالدى، بۇنىڭدىن باشقا ئۇ- نىڭ ئوقۇغۇچىلارنى يېتەكلەش، باشلامچى بولۇش جەھەتتىكى ئارتۇقچىلىقى ۋە ئۆزگىچىلىكىمۇ ئوقۇتقۇچى- ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىردەك ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشتى، ئەلا نەتىجە ، تەكرار ئېرىشكەن مۇكاپاتلاردىن ھاسىل بولغان شان - شەرەپتىن ئۇ مەكتەپ ئىچى ـ سىرتىدىكى كىشىلەرنىڭ ئېتىراپ قىلىشىغا سازاۋەر بولدى؛ مەكـ تەپ پۈتكۈزگەن يىلى مەكتەپ ئۈنى تىككۈچىلىك كەسىپى سىنىپىنىڭ ئوقۇتقۇچىـ لىقىغا تەكلىپ قىلىپ ئېلىپ قالدى. ئۇ بىر يىلدىن كۆپرەك تىككۈچىلىك ئۇستـ سى، يېتەكچىسى بولۇپ ئىشلەپ، ھەم ئۆز كەسپىنى پىشۇردى، ھەم بۇ يەردە تەربـ يىلەشنىڭ ھەرقايسى قاتلام، بۆلەكلىرى بويىچە مول تەجرىبە ـ ساۋاق توپلىدى، بۇ ئۇنىڭ مۇستەقىل ئىش قىلىش ئىمكانىيىتى ۋە شەرت ـ شارائىتىنى ياراتتى. 1986- يىلى ئۇ مۇستەقىل ئىگىلىك تىكلەش قارارىغا كەلدى، بۇ چاغدا مەكتەپ ئۇنىڭ مۇشۇ يەردە قېلىشىنى تەكرار ئوتتۇرىغا قويدى. بىراق، ئۇنىڭ كەسىپى ھاياتى ۋە كەسىپنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئارزۇسى ئىزچىل بوغۇلۇپ قېلىشتەك تۇرغۇنلۇق ئىچىگە كىرىپ قالدى، بۇ ئۇنىڭ رايىنى يانداۋۇرۇپ، باشقا جايغا چىقىپ كېتىپ، ئىش قىلىش نىيىتىنى ئاۋۇندۇرۇۋۈەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ، قەشقەر شەھەرلىك ئەمگەك ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش ـ سۇغۇرتا باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ تەربىيىلەش مەركىزىگە بېرىپ، تىككۈچىلىك كورسى ئېچىشنى ئىلتىماس قىلدى ، ئۇلار دەل مۇشۇنداق بىر كەسىپي ئىشنى قىلىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلۋاتاتتى، ئۇنى بۇ يەردە تۇتۇپ قېلىشنى قارار قىلدى، ئابدۇقېيىۇم تۇرسۇن ئۇلارنىڭ تەكلىپىنى قىزغىنلىق بىلەن قوبۇل قىلدى ۋە ئۇلار باشقۇرۇپ كېلىۋاتقان تىككۈچىلىك ـ رېشىلىيە ئىشلەش كورسىنى ئېچىشقا تۇتۇش قىلدى، ئۇنىڭ يۈرۈكى شادلىق ۋە بەختىيارلىققا چۆمدى، پارلاق كېلەچەك ئۇنىڭغا يۈرۈق يۇلتۇزدەك يۇز ئاچتى.

3

دېگەندەك، ئۇنىڭ تۇنجى قېتىم ئاچقان تەربىيلەش كۇرسى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولدى. ئۇمىد ۋە ئىشەنچ قايتىدىن تۇغۇلدى. ئۇنىڭ خىيال قوشلىرى پەرۋاز قىلىشقا باشلىدى؛ بىر نەچچە تال قايچا ـ دەزمال ۋە بىر دانە كىيىم تىكىش ماشىنىسى، رېشىلىيە ئىشلەش ماشىنىسى ئازلىق قىلىشقا باشلىدى، ئۇنىڭ تەلىيى ئوڭدىن كەلدى، ئۇ ھەر قېتىم ئوقۇغۇچى قۇبۇل قىلىش ئېلانى بەرگەندە، يۇزلەپ ئوقۇغۇچى كېلىشكە، سىنىپ ياتاق ئازلىق قىلىشقا باشلىدى؛ ئابدۇقېيۇم تەرەپ تەرەپكە چېپىپ يۇرۇپ ھەم مەبلەغ توپلىدى، ھەم رەھبەرلەرنىڭ قوللىشىنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ غېمىنى قىلدى. ۋاقىت ۋە پۇرسەت كۇتۇپ تۇرمايتتى، ئۇ يۇرتداشلىرى، ئۇرۇق تۇغقانلىرىنىڭ ياردىمىنى قولغا كەلتۈرۈپ، تەربىيلەش كۇرسىنىڭ ئەسلەھەلىرىنى ياخشىلاش ئىشىنى قىلدى. بۇ دەل ھەرقايسى جايلاردا ئىش ئورۇنلىرى تۇراقسىزلىشۋاتقان، ئالىي ـ ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلەر، بولۇپمۇ تېخنىك ئىشچىلار مەكتەپلىرىنىڭ ئوقۇغۇچى قۇبول قىلىش، تەربىيلەش مقدارى كېمىيىۋاتقان ياكى بازارغا يۈزلىنىلىۋاتقان، نۇرغۇن كىشىلەر تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى پۈتكۈزۈپ، ئۆرلەپ ئوقۇشقا ئېرىشەلمەيۋاتقان مەزگىل بولغاچقا، كىشىلەر قىز ـ ئوغۇللىرىنى تىككۈچىلىك كەسپىنى ئۆگىنىشكە بېرىشنى ھەۋەس قىلىدىغان بولۇپ قالغانىدى، بۇ ئۇنىڭ كەسپىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ۋە جەمئىيەتنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشتا مۇھىم پۇرسەت ئىدى. قەشقەر شەھەرلىك كەسپىي تەربىيىلەش مەركىزى 1982 ـ يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، ئۇ ئىزچىل ھالدا ئەمگەك ـ سۇغۇرتا باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ بۋاستە يېتەكچىلىكىدە بولۇپ كەلگەنىدى، بازار ئىگىلىكىنىڭ تۇرتكىسى ۋە ئىسلاھاتنىڭ تەقەززاسى بىلەن 1990 ـ يىلى تىككۈچىلىك تەربىيىلەش كۇرسى رەسمىي ھالدا ئابدۇقېيۇم تۇرسۇننىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، خۇسۇسىلاشتۇرۇش قەدىمىنى باستى. كېيىن، ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن مۇستەقىل ھېسابات قىلىپ، پايدا ـ زىيىنىغا ئۆزى ئىگە بولىدىغان ھۆددىگەرگە ئايلانىدى. بۇ ھال ئۇنىڭ تەشەببۇسكارلىقىنى تېخىمۇ زور دەرىجىدە قوزغاپ، قىزغىنلىقىنى ئاشۇردى. بۇ چاغدا ئۇ پۇرسەتنى تۇتۇشقا، كىشىلەر ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشقا تولىمۇ

ماهىر بولىدى، سەيپىدىن پازىل، ئالىمجان ماموت، پاتىگۈل هاشىر قاتارلىق تىنىك. كۆچىلىك ئۇستىلىرىنى تەكلىپ قىلىپ، ئوقۇش سۆيىتى ۋە ئۇنۇمىنى ئاشۇردى. دېگەندەك ھەرقېتىملىق كۇرسنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى تېزدىن كۆپىيىپ باردى، بۇ ھال مۇشۇخىل كۇرس ئاچقان بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ كۆزىنى قىزارتتى. ئۇلارنىڭ بىر قىسمى ئۇنى دوراپ تىككۇچىلىك. رېشىلىيە ئىشلەش كۇرسلىرىنى ئېچىپ باقتى، ھەتتا بەزىلەر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن پىتنە ـ پاسات تارقىتىپ، ئىناۋەت ـ ئوبرازىنى يەرگە ئۇرماقچىمۇ بولدى. بىراق، ئۇ بۇش تۇرماي، بېرىلىپ ئۆگىتىش بىلەن سەمەمي، قىزغىن كەيپىياتنى ئەۋج ئالدۇرۇپ، ياخشى نىيەتلىك كىشىلەرنىڭ قوللىشى ۋە ياخشى تەرىپىگە سازاۋەر بولدى.

4

« ئىسمىم ئىززەتگۈل مۇھەممەت، تۇرپان شەھىرى ئايدىڭكۆل يېزا 3ـ كەنت 1ـ مەھەللىدىن، دېھقان قىزىمەن، ـــ دېيىلگەن ئىدى بىر پارچە تەشەككۇر خىتىدە بايان قىلىنىپ، ـــ مەن بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى ئالاھىدە كىيىم ـ كېچەكلەرنى لايىھىلەش مەكتىپىدە تۆت ئاي بىلىم ئاشۇرغانىدىم، كىيىم ـ كېچەك دۇنياسى ئاجايىپ بىر دۇنيا، بۇنىڭ ئىچىدە كىيىم ـ كېچەك لايىھىلەش، پىچىش ـ تىكىش بولسا تېخىمۇ ئاجايىپ قىزقارلىق دۇنيا . مەن بۇنى تىككۇچىلىك كەسپىنى ئۆگىنىش جەريانىدا چوڭقۇر ھېس قىلدىم، بۇ كەسپنىڭ سىرتىدا تۇرۇپ، ئۇنىڭ شۇ قەدەر سېھىرلىك، شۇ قەدەر ئىنچىكە ۋە زىل كەسىپ ئىكەنلىكىنى بىلمەي كەلگەن ئىكەنمەن. مانا ئەمدى بىلدىمكى، بۇ كەسىپ ھەم جاپالىق، ھەم كىشىنى روھلاندۇرىدىغان، ھاياجان ۋە بەخت ھېس قىلدۇرىدىغان كەسىپ ئىكەن، مەن بۇنىڭ ھەقىقىتىنى ۋە يېشىمىنى بۇ يەردە دەپ ئولتۇرمىسامۇ بولىدۇ. دەل ئاشۇنداق بولغاچقا، مەن ئاجايىپ بىر غايىۋى ھېس ـ تۇيغۇ بىلەن كىيىم ـ كېچەك دۇنياسىغا، تىككۇچىلىك كەسپىي ساھەسىگە ئىچكىرىلەپ كىرىش يولىدا ئىزدىنىۋاتىمەن. بۇنداق ئىزدىنىشنى بىر ياكى بىر قانچە جايدىن، بىر ياكى بىرقانچە مەنبەدىن ئىزدىسە بولمايدۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن ھەقىقىي كەسىپ ئەھلىلىرىنى ئىزدەشكە، ئۇلاردىن قېتىرقىنىپ ئۆگىنىشكە توغرا كېلىدۇ، مەن ئىز ـ دېرىكىنى قىلىپ كەلگەن ئادەملەر ـ

نىڭ بىرى دەل ئابدۇقېيۇم ئۇستام. مەن تەرەققىي قىلغان، زامانىۋى شەھەردىن قەدىمىي شەھەر قەشقەرگە كەلدىم. سەۋەب، دەل يۇقىرىدا مەن دەپ ئۆتكەندەك.

قەشقەر قەدىمىي شەھەر، بۇ يەردە ئاجايىپ قەدىمىي مەدەنىيەت ئىزناسى ۋە ئاجايىپ قەدىمىي ئۆرنەك، نەمۇنىلەر بار؛ قويۇق مىللىي يۇراقتا ئىگە كىيىم - كېچەك مەدەنىيىتى ۋە خاس كىيىم -كېچەك نۇسخىلىرى مول. ھەرقانداق بىر ئادەم ئۆز مەدەنىيىتىنىڭ ئىشتىراكچىسى بولۇش ئۈچۈن، ئۆزىنى بىلىشى، تونۇشى ۋە ئۆزىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنى ئەجدادلارنىڭ نەمۇنىلىرىدىن ئىزدىنىشنى بىلىشى كېرەك. مەن كىيىم ـ كېچەك مەدەنىيىتىمىزنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ۋە بۈگۈنكى زامانىمىز ئۇنىڭ ئورنىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشنى ئارزۇ قىلىمەن ۋە شۇ يولدا تەر ئاققۇزۇشقا باھ باغلىغانىمەن. شۇ ۋەجدىن، كىيىم ـ كېچەكلىرىمىزنىڭ بەرنالىرى مەركەزلەشكەن قەشقەرگە كېلىپ، ئابدۇقېيۇم ئۇستامنىڭ تىككۈچىلىك كۇرسىدا بىلىم ئاشۇرۇۋاتىمەن. مەن بۇ يەردە ھەيران قالغان بىرقانچە ئون تۈرلۈك ئىش بار: بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىنچىسى، ئابدۇقېيۇم ئۇستامنىڭ ئوقۇغۇچىلارغا ئۆز بالىلىرىدەك كۆيۈنۈشى مېنى قاتتىق ھاياجانغا سالدى؛ ئىككىنچىسى، ئۇنىڭ كەسىپكە ساداقەتمەنلىكى ۋە كەسىپي قابىلىيىتىنىڭ يۇقىرىلىقى بولدى؛ ئۈچىنچىسى، ئۇنىڭ كەسىپكە چوڭقۇر ئىشتىياق بىلەن مۇئامىلە قىلىپ، كەسىپنى تولىمۇ ئەستايىدىللىق بىلەن باشقا قىلارغا تېز ئۆگىتىشى بولدى؛ تۆتىنچىسى، ئوقۇغۇچىلارغا مېھىر ـ شەپقەت يەتكۈزۈپ، ئۇلارنىڭ ئازابىنى يېنىكلىتىپ، خۇشاللىقى ئۈچۈن باش قاتۇرۇشتەك ئەخلاق ـ پەزىلىتى بولدى؛ بەشىنچىسى، ئۆزى توپلىغان تەجرىبە ـ ساۋاقلارنى باشقىلارغا كۆرسىتىپ، ئۇلارنىڭ كەسىپتە ۋە كىشىلىك تۇرمۇشتا يول تېپىشىغا ياردەم بېرىشتەك خالىس ئىشى بولدى.

مېنىڭ قەشقەردە، ئابدۇقېيۇم ئۇستامنىڭ كۇرسىدا ئوقۇشۇمنىڭ ئاساسىي مەقسىدى ـ ئۇنىڭ مۇشۇ كەسىپنى تەرەققىي قىلدۇرۇش يولىدىكى بارلىق تەجرىبە ـ ئۇتۇقلىرىنى ، ئىگىلىك تىكلەشتىكى ئارتۇقچىلىقىنى بىرمۇ بىر ئۆزلەشتۈرۈپ، ئۇنىڭغا ئوخشاش ھەم كەسىپنى تەرەققىي قىلدۇرالايدىغان، ھەم مىللىي كىيىم ـ كېچەكلىرىمىزنى ئومۇملاشتۇرۇپ، سانسىزلىغان كىشىلەرنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش. مەن تۇرپانغا قايتىپ بارغاندىن كېيىن، ئابدۇقېيۇم ئۇستامنىڭ تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇرۇپ، مىللىي كىيىم ـ كېچەكلىرىمىزنىڭ گۈزەللىكى.

خاسلىقى ۋە جەلپكارلىقىنى نامايان قىلىمەن، ئۇنى يەنە نۇرغۇن كىشىلەرنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ ۋە تۇرمۇشتا چىقىش يولى تېپىۋېلىش ئۈچۈن پۈرسەت يارىتىپ بېرىدىغان مەنبەگە ئايلاندۇرىمەن.

5

2000 ـ يىلى ئابدۇقېيۇم تۇرسۇننىڭ كىشىلىك ھاياتىدا يەنە بىر قېيىن ئىش يۈز بەردى، بىر كۈنى بىرنەچچە كىشى ئۇنى ئىزدەپ بېرىپ، ئۆزلىرىنىڭ خالىس مېھرىـ شەپقەت يەتكۈزگۈچىلەر ئىكەنلىكىنى، مەلۇم ئورۇندىكى ئىككى نەپەر مېيىپ بالىنىڭ كەسىپ ئىگىلىشى ئۈچۈن ياردەم قولىنى سۇنىدىغانلىقىنى بايان قىلىشتى، ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن دەمال نېمە دېيىشنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدى، كېيىن ئۇلارنى تەرىبىلەپ بېرىشكە ماقۇل كەلدى، ئەسلىدە بۇ بالىلار پۈتى كېسىۋېتىلگەن ئېغىر مېيىپلاردىن بولۇپ، باشقىلارنىڭ ياردىمىسىز ئۆزىنىڭ ھاجەتلىرىنى چىقىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى، شۇ چاغدا، ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلىرى تەرىبىلەش ئورنىنىڭ 2ـ، 3 ـ قەۋىتىدە ئوقۇيتتى، بۇ مېيىپ بالىلارنى ئۇ يەرگە ئېلىپ چىقىش ـ چۈشۈش شۇ قەدەر مۇشكۇل ئىدى . بىراق، ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن بۇ ئىشتىن باش تارتىشقا روھىي جەھەتتىن يول قويالمىدى ۋە ئۇقۇتقۇچىلارنى يىغىپ بۇ ئىشنى مۇزاكىرە قىلىپ، مېيىپ بالىلارنى ياخشى ئوقۇتۇشنىڭ تەدبىرلىرىنى مۇھاكىمە قىلىدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئۇلارنى ھەركۈنى بىناغا ئېلىپ چىقىپ ـ چۈشۈرۈپ، تاماق بېرىپ، تەرتىنى راۋانلاشتۇرۇپ، كىشىلىك بۇرچىنى ئادا قىلىشقا باشلىدى. ئۇلارنىڭ پۈت ـ قولىدىكى مېيىپلىكنى نەزەردە تۇتۇپ، تىككۈچىلىك كەسپىدە ماس كېلىدىغان رېشىلىيە ئىشلەشنى ئۆگىتىشكە بەلگىلىدى، ئۇلارغا مەخسۇس رېشىلىيە ماشىنىسى ئاجرىتىپ بەردى، ئۇلار ئۈچ ئايدىلا كەسپىتە لايىقەتلىك بولدى.

بۇنداق ئىش مۇشۇ بىرلا قېتىم بولغان ئەمەس. ئۇ بىرقانچە يىل داۋامىدا 300 دىن ئارتۇق مېيىپ، يېتىم ـ يېسىر، قېينىچىلىقى ئېغىر ئوقۇغۇچىنى ھەقسىز تەربىيىلەپ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇش يولىنى تېپىپ بەردى؛ بۇنىڭدىن باشقا، بىرنەچچە مىڭ يۈەن پۇل ياردەم قىلىپ سېخىيلىقىنى نامايان قىلىپ ماختاشقا ئېرىشتى...

6

ـــ ئابدۇقييۇم تۆرسۇننىڭ تىككۈچىلىك كۆرسىدا بۇنداق ئىش بىرلا قېتىم بولغان ئەمەس، تىككۈچىلىك كۆرسىغا 50 نەپەر ئوقۇغۇچى قۇبۇل قىلىش توغرىسىدا تېلېۋىزوردا ئېلان بەرسە، 70 نەچچە ئوقۇغۇچى كەپتۇ.

ـــ قالتىس ئىش بوپتۇ- دە ؟

ـــ بۇمۇ بىر تەلەيكەن، بەزى تەربىيىلەش ئورۇنلىرىدا تەكرار ئېلان بەرسىمۇ، كېلىدىغان ئوقۇغۇچى پىلانلىغان سانىغا يەتمەيدۇ، ئاخىلساق ھازىرمۇ ئۇنىڭ كۆرسىدا ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچىلار ئاز ئەمەس ئىكەن، يىل بويى سىنىپلىرى لىق تولۇپ تۇرىدىكەن، كەسىپداشلىرى ئۇنىڭدا نېمە خىسلەت بارکىن دەپ، ھەيران قالىدىكەن.

ـــ ھازىرقى زامان ئادەملىرىنى بوش چاغلىغىلى بولمايدۇ، نېمە ياخشى، نېمە ئەسكى، ئۇنى تاللاشقا بەك ئەھمىيەت بېرىدۇ. ئۇنىڭ باشقىلارغا قارىغاندا ئارتۇقچىلىقى بولمىسا، ئوقۇغۇچىلار باشقا جايلاردىكى تەربىيىلەش ئورۇنلىرىغا بېرىپ ئوقۇيدىغان گەپ .

بىر سورۇندا بولۇنغان بۇ گەپلەر مېنىڭ دىققىتىمنى تارتتى، كۆز ئالدىمغا مەلۇم بىر كۈنى مەن قەشقەر شەھەرلىك كەسپىي تەربىيىلەش مەركىزىنىڭ قەشقەر شەھەرىدىكى بېكى ئەسر يولىغا جايلاشقان قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتىنىڭ ئالدى تەرىپىدىكى تۆت قەۋەتلىك بىر بىناغا باردىم ۋە تىككۈچىلىك كەسپىي تەربىيىلەش كۇرسى بولۇۋاتقان يەرگە ئىزدەپ كىردىم، بىنانىڭ يان تەرىپىدىكى دەرۋازىدىن كىرىپ، دەرۋازىۋەننىڭ كۆرسىتىپ قويۇشى بىلەن بىنانىڭ 3 ـ قەۋىتىگە چىقتىم. كارىدورغا بۇرۇلغىنىمدا، ئەڭ دەسلەپ ماڭا تەسىر كۆرسەتكەن ئىش تىككۈچىلىك ماشىنىلىرىنىڭ شالدىرلىغان ئاۋازى بولدى. بىر ـ بىرىگە ئۇللىنىپ، ئۇزۇلمەي ئاڭلىنىۋاتقان بۇ ئاۋاز ماڭا بىر خىل جەسۇر مۇزىكا ساداسىنى ھېس قىلدۇردى؛ مەن ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش، تىزىملاش ئورنى دېگەن خەت يېزىلغان ئىشكىتىن ئۆي ئىچىگە قارىدىم . ئاق پىشماق، چىرايلىق بۇرۇت قويۇۋالغان ، ئوتتۇرا بوي، سەل يادا‌ڭغۇ، ئەمما خۇشخۇي كۆرۈنىدىغان بىر يىگىت مېنى كۆرۈپ، قىلىۋاتقان ئىشىنى قويۇپ ئالدىمغا كەلدى ۋە قىزغىنلىق بىلەن باشلاپ ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. بۇ

كىشى مۇشۇ تەربىيلەش كۇرسىنىڭ يېتەكچىسى ھەم ئوقۇتقۇچىسى ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن ئىدى.

ـــ ھازىر كۇرسقا كەلگەن بالىلار كۆپ، سىنىپ يېتىشتۇرۇپ بولالمايمىز، بەزى بالىلارنى كېيىنكى قېتىملىق تەربىيلەشكە قاتنىشىشقا تەۋسىيە قىلۋاتىمىز، ـــ دېدى ئۇ كېلىش مەقسىتىنى بىلگەندىن كېيىن، ـــ سىنىپ كۆپەيتىمىز دېسەك، شارائىتىمىز يار بەرمەيۋاتىدۇ، ئىدارە ھازىر بۇ بىنانى چېقىپ ئورنىغا كېچەيتىپ، ئائىلىلىك قۇرۇلۇشى ۋە ئىشخانا، سىنىپ ، ياتاقلارنى سېلىپ، زامانىۋى تەربىيلەشنى ئىشقا ئاشۇرىمىز دەۋاتىدۇ، بۇ ئىشمۇ يېقىنقى بىرقانچە يىلدا ئىشقا ئېشىپ قالار دەيمىز... سىنىپ، دەرسخانىلارنى كۆرۈپ باقاملا ؟

مەن ئۇنىڭ كۆرسىتىشى بىلەن تىككۇچىلىكتىن نەزىرىيە دەرسى ئۆتۈۋاتقان، ئەمەلىي ئىش ئۇستىدە كېسىش، تىكىش مەشقى قىلىۋاتقان 10 نەچچە سىنىپنى بىر-مۇبىر ئارىلاپ چىقتىم، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ دەرسلىرىنى، مەشق ئەھۋالىنى كۆرۈپ، ئۇلاردىكى كەسپىي ئىقتىدارنىڭ يۇقىرىلىقىنى، دەرس بېرىش سۈپىتى ۋە ئۇنۇمىنىڭ ھەققەتەن ياخشىلىقىنى ھېس قىلدىم. مەن يەنە ئۇنىڭ ئۆزى ئاچقان كۇرسانتلار ئاشخانىسى ۋە كۇرسانتلار ياتاقلىرىنى كۆرۈپ چىقتىم، ئاشخانىنى بىر ئاش-پەزگە ھۆددە بەرگەن بولۇپ، ئەرزان باھا، يۇقىرى سۈپەت، ئەلا مۇلازىمەت ئارقىلىق كۇرسانتلارغا مۇلازىمەت قىلىپ، ئۇلارنىڭ تاماق، كۇندىلىك تۇرمۇشىنى مۇڭاپىق، ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئاتا ـ ئانىلارنى، ئوقۇغۇچىلارنىمۇ ئوبدان رازى قىپتۇ. شۇ ئەتراپتىكى بىر شەخسنىڭ ئۆيىنى سېتىۋېلىپ، كارىۋات قاتارلىقلارنى سېلىپ، تۆۋەن باھالىق ياتاق ئۆي ھازىرلاپ، كۇرسانتلارغا قولايلىق يارىتىپ بېرىپتۇ. مۇشۇنداق بىرقانچە تۇرلۇك ئارتۇقچىلىق ئوقۇغۇچىلارنىڭ تەرەپ ـ تەرەپتىن كېلىپ، بۇ يەرگە يىغىلىپ ئوقۇپ، تىككۇچىلىك كەسپىنىڭ كەسىپ ئەھلىلىرىدىن بولۇشقا تۇرتكە بوپتۇ.

مەن بۇ يەردىكى سىنىپلاردا لىقمۇلىق ئولتۇرۇپ ئوقۇۋاتقان قىز-ئوغۇل ئوقۇغۇچىلارغا قاراپ، شۇنچە كۆپ ئادەم تىككۇچىلىك كەسپىنى ئۆگەنسە، جەمئىيەتتە ئۇلارنىڭ ھەممىسگە ئىش ئورنى تېپىلارمۇ- قانداق دېگەن خىيالغا كېلىپ قالدىم.

مانا بۇ 2001- يىل 9- ئايلاردا تىككۇچىلىك تەربىيلەش كۇرسىنى تەكشۈرگەندە پەيدا بولغان تۇيغۇ ئىدى. ئاردىدىن تۆت يىل ئۆتۈپ، يەنى 2005 ـ يىلى

يازدا مەن يەنە بىر قېتىم ئابدۇقېيۇم تۇرسۇننىڭ تىككۈچىلىك كۆرسىنى زىيارەت قىلدىم. قەشقەر شەھەرلىك ئەمگەك ـ ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش سۇغۇرتا باشقۇرۇش ئىدارىسى سالغان ئالتە قەۋەتلىك بۇ خىزمەت مۇلازىمەت بىناسىنىڭ كۆلىمى ھەقـ ـقەتەن چوڭ ئىكەن، ئاساسلىق ئۆيلەر پۈتۈنلەي چوڭ ۋە ئازادە سېلىنغان بولۇپ، بىرلا قېتىمدا 1000غا يېقىن كىشىنى تۇرلۇك كەسىپلەر بويىچە تەربىيلىگىلى ۋە تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرغىلى بولىدىكەن، ھازىر يەنىلا بۇ يەردىكى ئاساسلىق تەربـ ـيىلىنۇاتقانلار تىككۈچىلىك كۆرس سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرى بولۇپ، ئولار رەتلىـ ـك ئولتۇرۇپ دەرس ئاڭلاپ، ئەمەلىي مەشىق قىلىپ، تىككۈچىلىكنىڭ يېڭى باھارىنى ئېچىۋېتىپتۇ. مەن شۇنى ھېس قىلدىمكى، كىشىلىك تۇرمۇش يولىدا تېرىكىشۇاتقان ھەربىر ئادەم ئۆزىنىڭ بەختىنى پەقەت تىرىشىش ئارقىلىق يارىتىپ ۋە بەرپا قىلىـ ـپ، كېلەچىكىنى، كىشىلىك تۇرمۇش يولىنى يارىتىدىكەن؛ ھالبۇكى، مۇشۇ يولدا ھەرـ ـكىم ئۆزىنىڭ مۇناسىپ كەسىپ تاللاش يۈزلىنىشىنى باشتىن كەچۈرۈپ ، ئۇنىـ ـڭ ئۇچۇن بەدەل تۆلەيدىكەن. بۇ يەردىكى ھەربىر كىشىنىڭ نەزەرىدە مانا مۇشۇ خىـ ـل ھايات پائالىيىتى ئۆز ئىپادىسىنى تاپقانىدى، ئۆزىنىڭ ھاياتلىقىنىكى شۇ خىل پائالىيەت دەۋرىنى باشتىن كەچۈرۈپ، چىقىش يولىغا پايانداز سېلىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىۋېـ ـتىپتۇ؛ بۇنداق يولدا ھامان كىشىلەر تاللاشقا دۇچ كىلىدۇ، چۇنكى ئادەم ئۆز ئېھتىيـ ـجىدىن ھالقىغان ئىككىنچى بىر خىل ياكى ئۇچىنچى بىر خىل ئېھتىياجىنىڭ تەـ ـقەززاسىنى نەزەردە تۇتۇشى، ئۆگىنىش ۋە كەسىپ پېتىلدۇرۇشى كېرەك. تىككۈـ ـچىلىك كۆرسىنىڭ شۇ قەدەرئۇزۇن داۋاملىششى ھەم ئادەم سانىنىڭ ئىزچىل كۆپ بولۇشىنىڭ تۈپ نېگىزىمۇ دەل باشقىلار ئېھتىياجىنىڭ شۇ قەدەر كۆپ ۋە شۇ قەدەر ئۇزاق زامانلارغىچە داۋام قىلىدىغانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى، ئەلۋەتتە. بۇنىڭدا بىرـ ـقانچە سەۋەب بار : بىرى، كىشىلەر باي بولدى، شۇڭا كۆزى پۇلغا، قورسىقى ئاشـ ـقا تويدى، بۇ ھال كىشىلەرنى مودا قوغلىشىپ، يۈرۈش- تۇرۇش، كىيىنىشتە سالاپەت يارتىشقا ئېلىپ باردى، بۇنىڭ بىلەن كىشىلەر ھەر خىل كىيىملەرنى كۇنسايىن يېڭىلاپ كىيىشكە يۈزلەندى، بۇ تىككۈچىلىكنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا ۋە تەقەززا قىلىشقا تۈرتكە بولدى؛ ئىككىنچىسى، يۇقىرى قاتلام كىشىلىرى بۈگۈنكى زامان تۇرمۇشى قاينىمىدا تىككۈچىلىككە ئوخشاش جاپاسى كۆپ ، كىرىمى كۆپ بولمىغان كەسىپلەرنى قوغلاشماي، تەرەققىيات خاراكتېرى كۈچلۈك بولغان، ئەقلىي ئەمگەك ساھەسىگە يۈـ

رؤش قىلىپ، تۆۋەن قاتلام دەپ قارىلىدىغان تىككۈچىلىككە ئوخشاش بىر قىسىم كىشىلەرنى نەزەردىن ساقىت قىلىۋەتتى. ئۇ شەھەرلەردە، كەڭ زىيالىيلار قاتلىمىدا ئەۋج ئالدى، بۇ ھال يېزا ـ بازارلاردىكى ئېشىنچا ئەمگەك كۈچلىرىنىڭ تىككۈچىلىكىنى كىسىپ قىلىپ تاللاپ، تۇرمۇش يولى تېپىشىغا سەۋەب بولدى. ئۇچىنچىسى، تىككۈچىلىك كۆپ دەسمىي تەلەپ قىلمايدىغان ۋە قاچان ئۆزلەشتۈرۈپ ئۆگىنىپ چىقسا ئىش ئورنى تاپقىلى بولىدىغان كەسىپ بولغاچقا، دېھقان ـ چارۋىچىلار قىز ـ ئوغۇللىرىنى ھۈنەرسىز قويماسلىق مەقسىتى بىلەن بۇ كەسىپنى تاللاپ بەردى.

مانا بۇلار ئابدۇقېيىۇم تۇرسۇننىڭ تىككۈچىلىك كۇرسىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا بېۋاستە ئىجابىي تەسىر كۆرسەتكەن ئامىل ئىدى، ئۇ بۇنى چوڭقۇر تونۇپ يەتكەن بىر قانچە يىل داۋامىدا، پۈرسەتنى چىڭ تۇتتى. شۇڭا ئۇ، سىنىپ يېتەكچىسى، مەسلىك كۆرۈلگەندە باشقا جايلاردىن ئۆي، سىنىپ، ياتاق ئىجارە ئېلىپ، ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇردى، دەرس ۋە باشقا ئىشلاردا ئورتاق بولغان باشقۇرۇش، دەرس ئۆتۈش، مۇلازىمەت قىلىشنى قانات يايدۇرۇپ، تىككۈچىلىك ساھەسىدىكى ئوبرازى ۋە سالاپىتىنى يوقاتمىدى. بۈگۈنكى كۈندە ئۇ زامانىۋى تۇسكە ئىگە ئازادە سىنىپلاردا دەرس ئۆتكەندە بولسا بۆلەكچىلا سۆيۈندى ۋە ھاياجانلاندى.

مەن كېيىنكى قېتىم تەكشۈرۈشتە بولغاندا بىنانىڭ 3ـ، 5ـ قەۋەتلىرىدىكى يېڭى ئىشخانا، سىنىپلارنى بىرـ بىرلەپ كۆردۈم . ئۇ قېتىم قارىسام، ئىش بۈرۈنقىدىنمۇ نەچچە ھەسسە ياخشىدەك تۇيۇلدى، كۇرسانتلار، ئوقۇغۇچىلار سىنىپلاردا لىقمۇلىق ئولتۇرۇپ دەرس ئاڭلاش، مەشىق قىلىش، تېخنىكا يېڭىلاش ۋە يېڭى تېخنىكىلارنى قوبۇل قىلىش بىلەن بەند بولۇۋېتىپتۇ. دېمەك، مەن بۇ قېتىم ھېس قىلدىمكى، تىككۈچىلىك كەسپى تولىمۇ مۇھىم كەسىپ بولۇپ، ئۇ ھەر يىلى قانچىلىغان كىشىلەرنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈپ، جەمئىيەتكە چىقارىمۇ، جەمئىيەتنىڭ تىكىلىكۈچىلىككە بولغان تەلىپى ۋە ئېھتىياجىنى قاندۇرۇپ كەتكىلى بولمايدىكەن.. ھازىر بۇ تىككۈچىلىك تەربىيىلەش كۇرسى مۇنداق بىر قانچە ئارتۇقچىلىققا ئىگە بولغان :

بىرىنچى، شەرتـ شارائىتنى زور دەرىجىدە ياخشىلىدى، يۇقىرىدا دەپ ئۆتكەندەك، ئەينى يىللاردا مەيلى تەربىيىلەش مەركىزىنىڭ بولسۇن، مەيلى تىككۈچىلىك كۇرسىنىڭ بولسۇن، شەرت ـ شارائىتى دېيەرلىك ئەمەس ئىدى، تەربىيىلەش مەركىزىدىكى رەھبەرلەرنىڭ ھەر تەرەپلىمە كۈچ چىقىرىپ، مەبلەغ توپلىشى ۋە تۇغرا

يېتەكلەپ، بازار ئىگىلىكى ۋە ھۆكۈمەتنىڭ تەڭشەش ، كونترول قىلىش سىياستـ
ىنىڭ تۈرتكىسىدە، ھازىر شارائىتى زور دەرىجىدە ياخشىلاندى. بۇنىڭ بىلەن تـىكـ
كۈچلىك كۈرسىنىڭمۇ ھەرقايسى جەھەتلەردىكى شارائىتى تولۇق ۋە يېتەرلىك بـو
لۇش ئىشقا ئاشتى، بۇ كۈرس ئىش كۈتۈپ تۇرغان ياشلارنى ھەر خىل ئەر ـ ئايالچە
كىيىم ـ كېچەكلەرنى كېسىش، تىكىش، ئۈلچەش، لايىھىلەش ئاساسىي بىلىمى قـا
تارلىقلار بىلەن تەربىيىلەشتەك خۇسۇسىيىتىنى گەۋدىلەندۈرۈپ، دەرسىتە نەزەرىيـە
بىلەن ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ، قابىل ئوقۇتقۇچىلارنى تاللاپ ئىش
قا قويدى ۋە ئوقۇتۇش ئەسلىھەلىرىنى زور كۈچ بىلەن تولۇقلىدى. ھازىر ئوقـۇغـۇ
چىلار ئۈچۈن ھەقسىز بېرىلىدىغان تىككۈچىلىك ماشىنىسىدىن 120 سى، رېشىلىيـە
ئىشلەش ماشىنىسىدىن 22 سى بار بولغاندىن باشقا، 40 دانە قايچا، 20 دانـە دەزمـال
بار، بۇلارنىڭ ئىچىدە ئىلغار تىپتىكى چاپلاق ماشىنىسى، پار دەزمـال، تـوك بـىلـەن
رەخت كېسىدىغان قايچا قاتارلىقلارمۇ بار.

ئىككىنچى، تەربىيىلەش ئۇنۇمىنى يۇقىرى كۆتۈردى. بىرقانچە يىلدىن بۇيان بۇ
تىككۈچىلىك كۈرسى ئوقۇتقۇچىلارنى تاللاشتا ئۇلارنىڭ كەسىپ بىلەن شۇغۇللـ
ىنىش تارىخى ۋە تەجرىبىسىنى ئاساسىي ئورۇنغا قويدى ۋە ئۇلارنىڭ تەربىيىلەشـتـە
رىقابەتلىشىپ دەرس ئۆتۈش، ئارتۇقچىلىقىنى جارى قىلدۇرۇپ، يېڭـى ئـوقـۇتـۇش
ئۇسۇلىنى ۋە تەتقىقات نەتىجىلىرىنى يولغا قويۇشنى تەشەببۇس قىلدى، بۇ ئارقىلىق
ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ئىجادچانلىقىنى ئۇرغۇتتى، ئۇلار ئوقۇتۇش جەريانىدا يېڭى نـۇسـ
خا ۋە ياخشى چارىلەرنى قوللىنىپ، تەربىيىلەنگۈچىلەرنىڭ ئۆگىنىشىگە تەتىبـقـلـ
دى. بىر سائەت نەزىرىيە ئۆتسە، بىر سائەت ئەمەلىيەت ئۆتۈش، ئىككى سائەت نەزـ
رىيە ئۆتسە، ئىككى سائەت ئەمەلىيەت ئۆتۈش، سەككىز سائەت مۇقىم دەرس ئۆتۈش
بىلەن بىر چاغدا ھەر كۈنى ئىككى سائەت كەچلىك ئۆگىنىش، مەشىق قـلـىشـنـى
داۋاملاشتۇردى، ئابدۇقەييۇم تۇرسۇن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئەمەلىيەت دەرسىنى كـاپـا
لەتكە ئىگە قىلىشتا رەخت، كىيىم ـ كېچەك ساتقۇچى تىجارەتچىلەر بىلـەن ئـۇزاق
مۇددەتلىك كىيىم ـ كېچەك تىكىپ بېرىش بويىچە توختام تۈزدى، ئـۇلارنـىڭ ھـەر
خىل بۇيرۇتمىلىرىنى ئۆزى باش بولۇپ تىكىش بىلەن بىرگـە، ئـوقـۇغـۇچـىلارنـى
تەشكىللەپ تىكىپ، ھەم ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئەمەلىي مەشقىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىپ،
ئۇلارنىڭ قولىنى پۇشۇرۇپ كۆزىنى ئاچتى، ھەم ئىش مەنبەسىنى ئۈزۈپ قويـمـاي،

ئىش بۇيرۇتقۇچى خېرىدارلارنى رازى قىلىدى، شۇڭا بۇ يەردە تىككۈچىلىكىنى ئۆگىنىشكە كىرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ بەلگىلەنگەن ئوقۇش ئۆلچىمىگە يېتىش نىسبىتى ئىزچىل هالدا 98 پىرسەنتتىن تۆۋەنلىمەي، ئوقۇتۇش سۈپىتى ۋە ئۇنۇمىنى يۇقىرى كۆتۈردى.

ئۇچىنچى، هۇنەر ـ كەسىپ تۇرىنى كۆپەيتتى. ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن كۇر-سانتلارنىڭ تەلىپى، بازار ۋە جەمئىيەتنىڭ ئېهتىياجىنى چىقىش قىلىپ، ئۇلار قايسى خىل تىككۈچىلىكنى تەلەپ قىلسا، شۇنى يولغا قويىدى، ئىلگىرىكى نوقۇل هالدىكى تىككۈچىلىكتىن رېشىلىيە ئىشلەش، گۇل ـ نەقىش ئىشلەش، گۇل چېكىش، گۇل چېكىپ تىكىش، مودا كىيىملەرنى ئىشلەش، تىكىش، كېسىش ۋە لايىهىلەش قاتار-لىقلارغا يۈزلىنىپ، كۇرسانتلارنىڭ ئۆزلەشتۈرۈش، ئۆگىنىشنى قولاي ئىمكانىيەت بىلەن تەمىن ئەتتى، بۇ جەريانىدا ئۇ ئۇچ ئايلىق، ئالته ئايلىق، بىر يىللىق مۇددەتكە بۆلۈپ ئوقۇتۇشنى، مۇددەتكە بۆلۈپ هەق ئېلىشنى، ئوقۇپ بېقىپ ئاندىن هەق تۆ-لەشنى يولغا قويۇپ، ئۇقۇغۇچىلارنىڭ يۇكىنىڭ ئېغىرلاپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئالدى ۋە ئولارنىڭ كۆتۈرۈش كۈچىنى ئاشۇردى.

تۆتىنچى، ئىجتىمائىي ئەمەلىيەتكە ماسلىشىپ، هۆكۈمەتنىڭ ئىشقا ئورۇنلاشتۇ-رۇش بېسىمىنى يېنىكلەتتى. 1998 ـ يىلىدىن كېيىن، هۆكۈمەتنىڭ بىر تۈتاش خىزمەتكە تەقسىم قىلىش ئۇسۇلى تەدرىجىي ئەمەلدىن قالىپ، شەخسلەر ئۆزى ئىش ئورنى تېپىش، ئىشقا ئورۇنلىشىشقا يۈزلەندى. پارتىيە، هۆكۈمەتنىڭ ئىش ئورنى كۆرسەتكۈچى تەدرىجىي ئازىيىپ، هۆكۈمەت ياردەم بېرىدىغان، ئالدىن تەربىيىلە-نىدىغان، ئاندىن ئىش ئورنىغا چىقىدىغان مېخانىزم تەدرىجىي يولغا قويۇلدى، بۇنىڭ بىلەن كان ـ كارخانىلاردىمۇ نۇرغۇن كىشىنىڭ ئىش ئورنىدىن قالىشى ۋە قايتا ئىشقا ئورۇنلىشىشتەك هالەت مەيدانغا كەلدى، مانا مۇشۇنداق ئەهۋالدا ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن پارتىيە، هۆكۈمەتنىڭ چاقىرىقىغا يېقىندىن ماسلىشىپ ، جەمئىيەتته تېخى-مۇ نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئاغزىنى ئاشقا تەگكۈزۈش ئۈچۈن، زور تىرىشچانلىق كۆرسەتتى، ئىجتىمائىي رايون بەرپا قىلىش داۋامىدا، ئۇ قەشقەر شەهىرىدىكى بىر-قىسىم كوچا ئىش بېجىرىش باشقارمىلىرىغا بېرىپ، شۇ جايلاردا تەربىيىلەش كۇرسلىرىنى ئېچىپ، تۆۋەن تۇرمۇش كاپالىتى خادىملىرىنىڭ هۇنەر ـ كەسىپ ئىگىلەپ، چىقىش يولى تېپىپ نامراتلىقتىن قۇتۇلۇشىغا ياردەم بەردى؛ ئۇ يەنە ئۆ-

قۇغۇچى قۇبۇل قىلىش دائىرىسىنى قەشقەر شەھىرىدىن باشقا ناھىيە، يېزا ـ بازارلارغىچە، ھەتتا ئاپتونوم رايونىمىز تەۋەسىگىچە كېڭەيتتى.

يۇقىرىقىدەك بىر قاتار خىزمەتلەر بۇ تەربىيىلەش كۇرسىنىڭ، بولۇپمۇ ئابدۇقېيۇم تۇرسۇننىڭ داڭقىنى تەرەپ ـ تەرەپكە تارقاتتى، شۇڭا بۇ تىككۈچىلىك كۇرسى قەشقەر شەھەرلىك ئەمگەك سوغۇرتا باشقۇرۇش ئىدارىسى قارمىقىدىكى تەربىيىلەش مەركىزىنىڭ بىر قېتىم مەملىكەت بويىچە ئىلغار كەسىپىي تەربىيىلەش مەركىزى بولۇپ بالىنىشىغا تېگىشلىك تۆھپە قوشۇپلا قالماستىن، كۆپ قېتىم قەشقەر ۋىلايىتى ۋە قەشقەر شەھىرى تەرىپىدىن تەربىيىلەش، ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش، مۇقىملىق، نامراتلارغا يار ـ يۆلەك بولۇش، ھېيىپلارغا مېھىر ـ شەپقەت يەتكۈزۈش بويىچە مۇكاپاتلاندى، شۇنىڭغا بىرلەشتۇرۇپ تىككۈچىلىك كۇرسىنىڭ يېتەكچىسى ئابدۇقېيۇم تۇرسۇنمۇ كۆپ قېتىم يۇقىرىقى تۇرلەر بويىچە مۇكاپاتلاندى.

7

ـــ ئادەم ياخشى ئەخلاق ـ ياخشى خۇلق بىلەن گۈزەل بولىدۇ، سالاپەت نۇقتىسىدىن ئالغاندا، ئادەم چوقۇم مۇناسىپ كىيىم ـ كېچەك ، يۈرۈش ـ تۇرۇش بىلەن سالاپەتلىك بولالايدۇ، ـــ دېدى ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن بىر قېتىملىق سۆھبىتىمىز ئاخىرلىشىش ئالدىدا، ـــ مۇشۇنداق گۈزەللىك ئۈچۈن مېنىڭ بۇ تەربىيىلەش ئورنۇم 20 يىلغا يېقىن ۋاقىت ئىچىدە، 180 قاتاردىن كۆپرەك كۇرس ئېچىپ، 14 مىڭدىن ئارتۇق ئوقۇغۇچىنى كىيىم ـ كېچەك تىكىش، پېچىش، لايىھەلەش ۋە رېشىلىيە ئىشلەش بويىچە ئىقتىدار ئىگىسى قىلىپ يېتىشتۈردى...

شۇنداق، ئۇنىڭ جاي ـ جايلاردا يېتىشتۈرگەن ئوقۇغۇچىلىرى، ئىز باسارلىرى بار. ئۇنىڭدا تەربىيىلەنگەن بىرمۇ بالا جەمئىيەتكە چىقاندىن كېيىن ئىشسىز قالمىدى، ھەممىسى ئۆز ئالدىغا دۇكان ئاچتى، بەزىلىرى تەربىيىلەش، شاگىرت يېتىشتۈرۈش كۇرسلىرىنى ئېچىپ، 100 لەپ كىشىنىڭ ئاغزىنى ئاشقا تەگكۈزدى. قىسقىسى، ئۇنىڭ خىزمەت ۋە ئەجرى جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىنىڭ ئېھتىياجىنى قامدىدى، كىشىلەرنىڭ گۈزەللىكتىن بەھرە ئېلىش ۋە تاشقى سالاپىتىنى يارىتىش ئۈچۈن ئاز بولمىغان تىرىشچانلىقلارنى كۆرسەتتى. بۇ ئۇنىڭ كىشىلىك قىممىتىنى

ياراتتى ۋە كىشىلەر ئارىسىدىكى ئوبرازىنى يۇقىرى كۆتۈردى.

نۇرغۇن كىشىلەر ئابدۇقېيۇم تۇرسۇنغا ئىززەت ۋە ھۆرمەت قىلىدۇ، چۈنكى ئۇ جەمئىيەت ئۈچۈن مول تۆھپە قوشتى، يەنە ئۇ نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشتا چەقىش يولى تېپىش، ھايات ئىزلىرىنى يورۇتۇشقا ئاجايىپ ھىممەت ۋە سېخىيلىق تەقدىم قىلدى، بۇنى جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىدە كىشىلىك قەدىرـ قىممەتكە ئېرىشكەن ئۇنىڭ ھەربىر ئوقۇغۇچىسى بىلىدۇ، ئۇلار ئۇنىڭ كۆپ تەرەپلىمە تەسىرى، تەربىيىسى، كەسپىي ئىقتىدارىنىڭ نامايان قىلىنىشى بىلەن ئۆزلىرىنى قورالاندۇرۇپ، ئۆزى ۋە باشقىلار ئۈچۈن تۆھپە ياراتتى. بۇ تېگى ـ تېگىدىن ئالغاندا ئۇنىڭ ھىممىتىدىن بولغان، ئۇنىڭ سەۋر ـ تاقەت بىلەن باشقىلار ئۈچۈن ئەجىر قىلغانلىقىدىن، خالىس ئەجىر سىڭدۈرگەنلىكىدىن كەلگەن. نۇرغۇن ئوقۇغۇچىلار ئۇنىڭغا چوڭقۇر ھۆرمەت ھېسسىياتى بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى، ئۇنىڭ كەسپىي قىزغىنلىقى، كەسپىي پاراسىتىدىن باشقا، باشقىلارغا كۆيۈنۈش، ئەدەپ ـ ئەخلاق قاتارلىق كىشىلىك ئوبرازىدىنمۇ تەسىرلىنىدۇ، ئۇ ئۇلارنىڭ قەلبىنى يورۇتتى، ئۇلارنىڭ دىلىغا ئىلىم ـ ھۈنەر سالدى، ئۇلارنىڭ كىشىلىك تۇرمۇش يولىنى ئاچتى، ئۇلارنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارى ۋە تالانتىنى تېخىمۇ تەرەققىي قىلدۇرۇپ، ئۇلاردىكى ھاياتىي كۈچنى تېخىمۇ ئۇرغۇتتى ۋە يارقىن تۇسكە كىرگۈزدى، ھاياتنىڭ قىممىتىنى تېپىشنى ۋە ئېچىشنى بىلدۈرگەن ھالغا كەلتۈردى. بۇ يىللار ئۇنىڭ نەزىرىدە شۇنچىلىك تېز ئۆتۈپ كەتكەندەك قىلىدۇ، ئۇ بۇ يىللاردا بىر كۈنمۇ ئارام ئالغىنى يوق، بىر كۈنمۇ ئۆزىنىڭ خاتىشى بويىچە ئىش قىلىپ باققىنى يوق، بىر كۈنمۇ ئۆزىنىڭ خاس شەخسىيتى ئۈچۈن قۇربان بەرگىنى يوق. ئۇ ھەمىشە تىرىشىتى، ھەربىر تىرىشچانلىقنىڭ ھالقىسىدا ئۇنىڭ باشقىلار ئۈچۈن ئەجىر قىلىش بەدىلى مەۋجۇت. ئەمما ئۇ، بۇلار ئۈچۈن ھېچقاچان پۇشايمان يېمىدى، بۇلار ئۈچۈن ئازاب تارتسىمۇ كۆڭلى يېرىم بولمىدى، ۋايساپ باقمىدى؛ بىراق، ئاشۇ كۈنلەر ئۇنىڭغا بەك قىسقىدەك تۇيۇلدۇ، مانا ئەمدى ھاياتتىكى ئىزلىرى، تۆھپە ـ نەتىجە ئارخىپلىرىنى ئاختۇرسا ۋە ھەربىر بالىنى كۆرسە، ھەربىر قېتىم ئۆزىنىڭ ئۆتكەن ھاياتىنى ئەسكە ئالسا، شۇنچە كۆپ بالىلار ۋە شۇنچە كۆپ كۈنلەرنىڭ ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ، ھەر كۈنى جىددىي ئۆتكەن ھايات، تۇرمۇش تۈپەيلىدىن، ئۆتكەن ھەربىر دەقىقە شۇنداق قىسقا، شۇنداق يېقىن بولۇپ تۇيۇلغان. ئۇ بەزىدە بۇنىڭ ئۆزى ئۈ-

چۈن تولىمۇ بەختلىك كۆنلەر بولۇپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ ۋە ئىختىيارسىز ھا-
ياجان قاينىملىرىغا غەرق بولىدۇ. ئەمما ئۇ، ئەمدى ئۆزىنى بېسىۋېلىپ ئارام ئالسىمۇ
بولاتتى، بىراق ئۇنىڭ كىشىلىك ھاياتىدىكى كۆنۈپ قالغان تۇرمۇش رىتىمى بۇ-
نىڭغا يول قويىدىغاندەك قىلمايتتى. مانا ھازىر ئۇ ئۆزىنىڭ كەسپىدە پىشتى، يېتىل-
دى، ئۇ بۇ كەسىپنىڭ ھەممە تەرەپلىرىنى تولىمۇ پۇختا ۋە ئەستايىدىل بىلدى...

ئۇ ئۆزى نېمە دەيدۇ؟ ئۇنىڭ جاۋابى بەك ئاددىي: «ئىشلەيمەن، داۋاملىق بۇ
ئىشنى قىلىپ، باشقىلارنى ھۈنەرۋەن ـ كاسىپ قىلىمەن. بۇ مېنىڭ ئارزۇيۇم». بۇ
بەك ئاددىي جاۋاب. بىراق، ئۇنىڭ قەلبىدە نى ئارمان، ئۇتلۇق تۇيغۇ، يېڭىلمەس
پاراسەتنىڭ كۈچى مەۋج ئۇرۇپ تۇرىدۇ. مانا بۇ ئۇنىڭ كېلەچىكى، مانا بۇ ئۇنىڭ
بەخت يولى، مانا بۇ ئۇنىڭ قايچىسىدىن جارانلايدىغان يېقىملىق ناخشا!

ئەمما، مەن ئۇنىڭ مۇندىق بىر ناخشىنىمۇ ئېيتىپ بېقىشىنى تەۋسىيە قىلمەن:
ھەرقانداق نەرسە تەرەققىي قىلىدۇ، تەرەققىي قىلالمىسا، مەغلۇپ بولۇش ئېھتىماللىقى
يىراقتىكى ئىش ئەمەس. شۇڭا، ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن كىيىم ـ كېچەك لايىھىلەش،
تىكىش، تەرىبىيلەش، سېتىش بىر گەۋدىلەنگەن كارخانا قۇرۇپ، زامانىۋى پەن ـ
تېخنىكا، يۇرۇشلەشكەن ئۇسكۇنە ـ ئەسلىھەلەر ئارقىلىق ئۆزى ۋە ئۆزگىلەرگە يە-
نىمۇ پارلاق يول ئېچىشى كېرەكمۇ ـ قانداق؟!

2005 ـ يىل 10 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى، قەشقەر

ئابدۇقېيۇم تۇرسۇننىڭ پائالىيەتلىرىدىن كۆرۈنۈشلەر
0998—2614237، 13899168137

ئۆزىنى چۈشىنىش

ئۆزىنى چۈشەنمەيدىغان ئادەملەر بەك كۆپ. ئەمما، ئۇلار دۆت ـ كالۋالاردىن ئەمەس. قارىسىڭىز ئۇلاردا ھەقىقەتەن سۆلەت ـ سالاپەت بار، گەپ ـ سۆزى جايىدا ئا-دەملەر. بىراق، ئۇنداقلارنىڭ كۆپى ئۆزىنى چۈشىنىشتىن كۆرە، باشقىلارنى چۈشەندۈ-رۈشكە ئامراق كېلىدۇ.

ئۆزىنى چۈشىنىش بىلەن باشقىلارنى چۈشەندۈرۈش باشقا ـ باشقا ئىككى ئىش: ئۆزىنى چۈشىنىش ئۆزىنىڭ قانداق ئادەملىكىنى دەلىللەش ۋە بىلىشكە ماھىر بولۇشنى، باشقىلارنى چۈشەندۈرۈش كىملەرنىڭدۇر ئارتۇقچىلىقى ۋە يېتەرسىزلە-كىنى چۈشەندۈرۈشنى كۆرسىتىدۇ. ئۆزىنى چۈشەنمەيدىغان كىشىلەر ھامان باش-قىلارنىڭ ئارتۇقچىلىقىدىن كۆرە يېتەرسىزلىكىنى سۆزلەشكە بەك ئامراق. بۇنداق ئادەملەر غەيۋەتچى، قۇسۇرچى، قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان راھەتپەرەس كېلىدۇ، ھايانتا سوغۇق مۇئامىلە قىلىدۇ، گىدىيىۋالىدۇ. بۇ خىل كىشىلەر ئۆزىنى ھەقىقىي چۈشەنسە، باشقىلارنىڭ يېتەرسىزلىكىنى چۈشەندۈرۈشنىڭمۇ بىر خىل ئەيىبلىك ئىش ۋە ئۆزىدىكى ئېغىر روھىي كېسەللىك ئىكەنلىكىنى تونۇپ يەتكەن بولىدۇ.

ئۆزىنى چۈشەنمىگەن ئادەمنىڭ باشقىلارنى تولۇق، توغرا چۈشىنىشى مۇمكىن ئەمەس، شۇڭا ئۇلارنىڭ باشقىلارنى چۈشەندۈرۈشى چەك باسمايدۇ. بۇ يەردە بىر نەرسىنى ئەسكەرتىش زۆرۈركى، سىز غەلبە قىلغۇچى بولسىڭىز، باشقىلارنىڭ چۈشىنىشى ۋە ئۆزىڭىزنى چۈشەندۈرۈشىڭىز تولىمۇ چەكلىك بولىدۇ؛ مۇبادا سىز مەغلۇپ بولغۇچى بولسىڭىز، سىزنى چۈشەندۈرگۈچىلەر كۆپ، چۈشەندۈرۈش كۆپ خىل، ھەتتا چەكسىز بولىدۇ. بۇنداق چاغدا ئۆزىڭىزنى ئاقلاشقا پۇرسەت، ئىمكان بولماي قالىدۇ. ئۆزىنى چۈشىنىش ۋە باشقىلارنى توغرا، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن چۈ-شەندۈرۈشمۇ بىر خىل پاراسەت ۋە سەمىمىيەت ھېسابلىنىدۇ. ئۆزىنى چۈشەنمىگەن ئادەمنىڭ ئۆزىنى بىلىشى ۋە باشقىلارنىڭ قانداقلىقىنى بىلىشى قېيىن. ئۇنداق ئادەم ئۆزىنى ۋە باشقىلارنى مەڭگۈ يارىتالمايدۇ. ئۇ مەڭگۈ مەغلۇپ بولغۇچى ۋە يېتىم قال-غۇچى. شۇڭا، ئادەم ئۆزىنى چۈشەنگەندىلا ئۇتۇق قازىنىش يوللىرىنى ئاچالايدۇ.

بازاردىكى چۈش

مۇقەددىمە

سىز مۇنداق بىر ئېلانغا قىزىقامسىز ؟

1 ـ كۆرۈنۈش : سەنئەت فىلىمىدىكى مەشرەپ مۇزىكىسى باشلىنىدۇ ، يەنى مارالبېشى ناھىيىسى بىلەن شىنجاڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى بىرلىشىپ ئىشلىگەن «مارالبېشىدا مەشرەپ » فىلىمىنىڭ باشلانما مۇزىكىسى ئاڭلىنىشقا باشلايدۇ.

2 ـ كۆرۈنۈش : ئاتاغلىق ناخشىچى ئابدۇللا ئابدۇرېھىمنىڭ « مەشرەپ، بىباھا مەشرەپ... » دېگەن ناخشا ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ.

3 ـ كۆرۈنۈش : مەشرەپ مۇزىكىسى ساداسى تەدرىجىي پەسىيىشكە باشلايدۇ.

4 ـ كۆرۈنۈش : پەسەيگەن مەشرەپ مۇزىكىسىغا بىرلەشتۈرۈپ، دىكتور مۇنۇ تېكىستلەرنى دانە ـ دانە قىلىپ ئوقۇيدۇ :

بىپايان توغراقزار، ساپ ـ گۈزەل مۇھىت،
ياراتتى قويىندا يېشىل يېمەكلىك؛
دوستلارغا سوۋغات ئۈ ، سەپەردە ھەمراھ،
لەززىتى مېھماننى قىلۇر ئىززەتلىك!

5 ـ كۆرۈنۈش : مەشرەپ مۇزىكىسى ئارقا تەرەپتىن يېنىك ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ، دىكتور يۇقىرىقى مەزمۇنغا ئۇلاپ، مۇنۇلارنى تېز ـ تېز ئوقۇيدۇ : ناسىر كەسپىي چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى ھازىرقى زامان ئىلغار پەن ـ تېخنىكىسىنى ۋە ئىنچىكە پىششىقلاپ ئىشلەش ھۈنەر ـ سەنئىتىنى قوللىنىپ ئىشلەپچىقارغان يەرلىك مەھسۇلات ـــ مارالبېشى باچكا كاۋىپى، مارالبېشى پاقلان گۆشى تونۇر كاۋىپى،

مارالبېشى بېلىق گۆشى كاۋېپى، مارالبېشى تۇخۇ ـ ئۆردەك كاۋېپى ئۆزگىچە يەرلىك پۇراققا، تەبئىي تەمگە ئىگە بولۇپ، سىزگە سەپەردە ھەمراھ، ئائىلىدە يارداملىچى، دوستلىرىڭىزغا ئېسىل سوۋغات، ئوزۇقلىنىشىڭىزغا كۈچ ـ قۇۋۋەت مەنبەسى بولالايدۇ.

بۇ مەھسۇلاتلار ھەرقايسى جايلاردىكى تاللا بازارلىرى ۋە توپ ـ پارچە سېتىش ئورۇنلىرىدا سېتىلىدۇ.

زاۋۇت ئورنى: مارالبېشى ناھىيە بازىرى ناسىر كەسپىي چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى.

ئالاقىلەشكۈچى: ناسىر ئابدۇرېھىم.

دوستۇم، سىز بۇ ئېلاننى ئاڭلاپ باققانمۇ؟ رادىئو ياكى تېلېۋىزىيە ئىستانسىلىرىنىڭ ئېلان ـ سەنئەت پروگراممىلىرىدا ئاڭلىتىلغانلىقىدىن خەۋىرىڭىز بارمۇ؟ بىراق، بۇ سوئالغا سىزمۇ، مەنمۇ جاۋاب بېرەلمەيمىز، جاۋاب بەرسەكمۇ ئىجابىي جاۋاب بېرەلمەسلىكىمىز مۇمكىن. راستىنى دېسەك، بىز بۇنداق ئېلاننى ئاڭلىغانمۇ، كۆرگەنمۇ ئەمەس. دېمەك، بۇ ئېلان يېزىلغىنى بىلەن ئېلان قىلىنمىغان، بار بولغىنى بىلەن جەمئىيەتكە ئاشكارىلانمىغان... بۇنىڭ سەۋەبى نېمىدۇ؟ بۇنىڭغا ھەر خىل جاۋابلارنى بېرىش مۇمكىن. مەسىلەن، پۇلغا چىدىمايۋاتقان ئېلان بەرمىگەن؛ مەھسۇلاتى كۆپ بولمىغاچقا، ئېلان بەرمىگەن؛ مەھسۇلاتى داڭلىق بولۇپ، ئېلان بەرمىسىمۇ، بازىرى ئىنتايىن بولغاچقا، ئېلان بەرمىگەن؛ مەھسۇلاتىنى كۆز ـ كۆز قىلىشتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، ئېلان بەرمىگەن... بۇنىڭدىن باشقا جاۋابلارمۇ بولۇشى مۇمكىن. مەيلى قانداقلا بولسۇن، بۇلاردىن بىرسىنىڭمۇ راست چىقماسلىقى مۇمكىن ئەمەس! مانا مۇشۇنىڭ ئۆزى بىر سىر. بىز دەل مۇشۇ سىرنى بىلىش، يېشىش ئۈچۈن كۈچ سەرپ قىلىپ باقساقلا، خىيالدىن خالىي بولغان ھەقىقىي جاۋابقا ئېرىشىپ قېلىشقا كۆزىمىز يېتىدۇ.

بازغان ساداسى

كونىلاردا «بازغان چۈشكىچە كۆتەككە ئارام» دەيدىغان ھېكمەت بار. ھالبۇكى، كىچىك ناسىر ئابدۇرېھىم بازغانغا خوجا بولغان يىللاردا ئۆزىگىمۇ، بازغانغىمۇ،

كۆتەككىمۇ ئاراملىق بولمىدى.

ئۇ شۇ چاغدا ئاران 15 ياشقا كىرگەنىدى. ئۇنىڭ يېشى كىچىك بولۇش بىلەن بىر چاغدا تېنى ئاجىز، جۇغى كىچىك ئىدى. بىراق، ئۇنىڭ ئىرادىسى چىڭ، ۋىجدانى بار، چېچەن ـ چاققان بالا ئىدى. تۇرمۇشنىڭ قاتتىقچىلىقى، غۇربەتچىلىك ئۇنىڭ گەجگىسىدىن ھەرتەرەپلىمە قىسىپ تۇراتتى، ئۇ ئاشۇ يىللاردا ئاشۇنداق بېسىم، بېئىلاجلىق قوينىغا غەرق بولمىغان بولسا، تۆۋەن تەبىقىدىكى ئاددىي بىر بازغانچى ئەمەس، بەلكى جەمئىيەتنىڭ ئالدىنقى قاتاردىكى جەمئىيەت ئەربابى، ئىلىم ـ پەن پەرۋانىسى بولۇپ يېتىشىپ، ھاياتقا، كېلەچەككە پارلاق يول ئاچقانمۇ بولار ئىدى! شۇڭا ئۇ، بازغانچى بولۇپ قالغانلىقىغا بەكمۇ پۇشۇقۇناتتى، ھەسرەت چېكەتتى، دادلايتتى ۋە ئېغىر بېسىلاردىن قۇتۇلۇشنى، تېزرەك قۇتۇلۇشنى ئويلايتتى. ئەمما ئۇ دادىسىنى، ئائىلىسىنىڭ تەقدىرىنى ۋە ئاچچىق قىسمىتىنى ئويلىسا، ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئۇمىدىنى ئاقلاش ئۈچۈن بارلىقىنى ئاتاش بىلەن جاۋاب قايتۇرۇشقا تەييار ئىدى، شۇنداق چاغلاردا ئۇنىڭ خىيالىدىن ئۆتكەن ئىشلار بىر ـ بىرلەپ تىزىلىپ ئۆتەتتى:

دادىسى ياۋاش، ئوقۇمۇشلۇق ئادەم ئىدى، ئۇ «كونا» جەمئىيەتتىن قالغان ئادەم بولسىمۇ، ياش ئەۋلادلارنىڭ دىلىغا بىلىم ئۇرۇقىنى سېلىش بىلەن شۆھرەت تاپقان ئۇستازلاردىن ئىدى؛ شۇنداقلا ئۇ سەۋر ـ تاقەتلىك، جىگەرلىك، يىراقنى كۆرەلەيدىغان پەزىلەتكە ئىگە كىشى ئىدى. بىراق، ھاياتنىڭ پېشكەلچىلىكى ئۇنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشىغا ئوخشاش بولمىغان دېشۋارچىلىقلارنى سالدى: بۇنداق بولۇشتا ئۇ، 1917 ـ يىل 6 ـ ئايدا تۇغۇلغان ۋە كىچىك ۋاقتىدىن تارتىپلا دىنىي مەكتەپتە ئوقۇپ بىلىم تەھسىل قىلغان، 1934ـ يىلىدىن باشلاپلا ئۆز مەھەللىسىدە ئوقۇتقۇچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىغان، ھالبۇكى 1966 ـ يىلىدىكى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» ئۇنىڭ ئوقۇتقۇچىلىق ھاياتىغا كىشەن سېلىپ، ئۇنى «كونا جەمئىيەتنىڭ داشقىلى، سېسىق زىيالىي» دەپ تارتىپ چىقىرىپ، «بۇزۇق ئۇنسۇر» قالپىقىنى كىيدۈرۈپ، پىپەنـ كۆرەشكە تارتىشتى. بۇ ئېغىر ئەلەم ئۇنىڭ يۈرىكىنى زەرداپ قىلدى، ئائىلىسىنىڭ خاتىرجەملىكىنى يوققا چىقاردى؛ ھەتتا ئۇ تەربىيەلەپ ئوقۇتقان كىشىلەرنىمۇ بىسەرەمجانلىققا دۇچار قىلدى، بىراق بۇ ئىشقا ھېچكىم ئارا تۇرالمىدى، ئاخىر ئۇنى ئائىلىسى بىلەن كۆچۈرۈپ، شامال يېزا 2 ـ كەنت 1 ـ مەھەللىگە ھەيـ

دىۋەتتى، پۈتۈن بىر ئائىلە ۋەيرانچىلىق پاتقىقىغا كىرىپ قالدى. سەۋر ـ تاقەتلىك ئابدۇرېھىم ئاكا ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، ھەممە دىشۋار چىلىققا چىدىدى. ئۇ باللىرىنىڭ روھىي ھالىتىنى ھەرقېتىم كۆرگەندە، باغرى خۇن بولۇپ كۆزلىرىدىن ئىختىيارسىز ھالدا تارامىلاپ ياش تۆكۈلەتتى. ئۇ پەرزەنتلىرىنى كۆز قارىچۇقىدەك ئاسرايتتى، ئۇلارنىڭ بەختەرلىكى ئۈچۈن ھەرقانداق قۇربان بېرىشكە تەييار تۇراتتى، بىراق ئۇلارنى ئوقۇتۇپ بىلىملىك قىلىشتا، ئوقۇتۇش شارائىتى بولمىغانلىقتىن ئۇستىگە ، ئۇلارنىڭ بىرەر مەكتەپتە ئوقۇشىغا رۇخسەت ئېلىشىمۇ تەس بولغاچقا، ئېتىزلىقنىڭ ئىشىغا سېلىشقا توغرا كېلەتتى، ناسىر ئابدۇرېھىم باشلانغۇچ مەكتەپنى ئەمدىلا پۈتكۈرۈپ تۇرۇشىغا، مەھەللە باشلىقى ئۇنى ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكىگە چاقىرىپ كىردى، بۇنى كۆرگەن ئابدۇرېھىم سادىقنىڭ ئوغلىنى تازا قاينىدى، لېكىن ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالمىسا بولمايتتى. ناسىر ئابدۇرېھىمنىڭ ئۆرلەپ ئوقۇغۇسى بولسىمۇ، ئۇنداق پۇرسەت نېسىپ بولمايدىغاندەك قىلاتتى، شۇ چاغدا ئۇنىڭغا « گۈمىنداڭ داشقىلىنىڭ كۆچۈكى » دېگەن بەتنامىمۇ چاپلىنىپ بولدى، ھەتتا نەگە بارسا كۆرەش ـ پەيلەرنىڭ ئوبيېكتى بولۇپ قېقىندى ـ سوقۇندى بولۇپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن ئابدۇرېھىم سادىق ئۇنى ئېتىزلىقنىڭ ئېغىر ئىشىدىن قۇتۇلدۇرۇشنىڭ غېمىگە چۈشتى. بىر كۈنى ئۇنى ئالدىغا چاقىرىپ :

ـــ ئوغلۇم، ھەممە ئىش تەس بولۇپ كەتتى، كونىلاردا : « جاھان ساڭا باقمىسا، سەن جاھانغا باق » دېگەن ھېكمەت بار، بىزمۇ شۇنداق قىلمىساق بولمايدۇ، سەن ئوقۇيمەن، بىز ئوقۇتمىز دېسەك، بۇ يەردىكى كىشىلەرنىڭ زىتىغا تېگىپ قويىمىز. ئەڭ ياخشىسى بىز ئۇلارنىڭ رايىغا بېقىپ ئىش قىلايلى، سېنى تۆمۈرچىلىككە شاگىرت بېرەيمىكىن، دېگەن ئويغا كېلىپ قالدىم. چۈنكى، بۇنداق قىلساق، توسالغۇ كۆپ ئەمەس، بۇنىڭغا يول بار، ئېتىزلىقنىڭ ئەمگىكىدىن قۇتۇلۇپ قالسەن ھەم ھۈنەر ئۆگىنىپ قالسەن، ھۈنەرلىك ئەر يەردە قالمايدۇ... ـــ دېدى.

ناسىر ئابدۇرېھىم ھاڭ ـ تاڭ قالدى، ئۇنىڭ يۈرىكىدە نى ـ نى ئارمان ـ پىلانلار ئوقچۇپ تۇراتتى. مانا ئەمدى ئۇنى كۈتمىگەن بىر ئىش ھەسرەت قوينىغا ئالغانىدى. دادىسى ئۇنىڭ ئىككىلىنىشلىرىنى بىلىپ تەسەللى بەردى :

ـــ بۇمۇ ئوبدان ئىش، بىز ھازىرقى ئەھۋالىمىزدا ھەرقانداق قىينىچىلىقنى يەڭگىسىڭ بولمايدۇ، بالام ! سەن بىر ئوغۇل بالا، جاپا ـ مۇشەقەتتىن قورقساڭ بولمايدۇ،

دۇ، ئېگىلمەي ـ سۇنماي تىرىشچانلىق كۆرسەتسەك، كۆزلىگەن مەقسەتكە چوقۇم يېتەلەيسەن. ھالال ئىشلەپ، ھالال مېھنەت قىلساڭ، بەخت ھامان ساڭا يار بولىدۇ، ھەرگىز مەيۇسلەنمە!

ئۇ دادىسىنىڭ نازۇك ھېسسىياتى ۋە قەلبىدىكى چوڭقۇر كۆيۈمىنى تولۇق چۈشەنمەپ كەتمىسمۇ، تەسەۋۋۇرى بويىچە ئۇنى دەمال قۇبۇل قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە ئىدى، ئۇ تۆمۈرچى بولۇشنى دەمال قوبۇل قىلىپ، ئاكىسى ئابلاجانغا شاگىرت بولۇپ، باشقىلارنى بىرقەدەر خاتىرجەم قىلدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ھەم كۆرەكچى، ھەم بازغانچى بولدى. ئۇنىڭ سەھەردىكى قۇياشتەك باللىقى ۋە ئالتۇندەك جۇلالىق ياشلىقى كۆرەك چۆرۈش، بازغان ئۇرۇش بىلەن ئۆتتى، كۆرەك بىلەن بازغانىنىڭ ساداسى ئۇنىڭ مۇڭ ـ ئەلەملىرىنى ئۆز قويىنىغا ئېلىپ، كىشىلىك ھاياتىغا مەنە قوشۇشنىڭ يېڭى يوللىرىنى ئېچىشقا تىرىشكە بولدى؛ ئاي، يىللار ئۆتتى. ئۇنىڭ ھۇنەردە كۆزى پىشتى، قولى يۇمشاپ، مۇستەقىل ھۇنەر قىلىشنىڭ ئاساسىنى ياراتتى.

1980 ـ يىللىرى باھار ئىللىق كەلگەن يىللار بولدى، سىياسەتتىكى يېڭىلىنىش دەۋر ئېقىمىنى يېڭىلىققا يۈزلەندۈردى ۋە كىشىلەرنىڭ روھىيىتىدىكى قاتمالللىقنى سۇپۇرۇپ تاشلاپ، ھەربىرىكەت ۋە پائالىيەت جەھەتتىكى ئارتۇقچىلىقنى تېخىمۇ ئېچىپ بېرىپ تۇسكە كىرگۈزدى. «سول» چىللىق ئېقىمى پەيدا قىلغان ئاسارەتلەرمۇ بىر ـ *بىرلەپ يوقىلىشقا باشلىدى، كىشىلەر ئازادلىك تۇيغۇلىرى ئاستىدا ھاياتنىڭ گۈللەنىدىغان پۇرسەتلىرىگە ئېرىشتى.* بۇنداق پۇرسەت ناسىر ئابدۇرېھىمگىمۇ چوڭ غەنىيمەت ئاتا قىلدى. شۇ چاغدا ئۇ دۇكان ئايرىپ مۇستەقىل ئىش قىلىشقا كىرىشتى ۋە شۇ يىلى 3 ـ ئايدا مارالبېشى ناھىيىلىك سۇ ئىدارىسىنىڭ سۇ قۇرۇلۇش ئەترىتىگە كىرىپ ئىشچى بولدى. ئۇنىڭ بۇ يەردىكى ئىشلىرى كۆڭۈلدىكىدەك ياخشى بولدى، تۆمۈرچىلىك ھۇنىرىنى تېخىمۇ پىششىق پۇختىلاپ، كەسپىي ماھارەتتە يۇقىرى سەۋىيە ياراتتى، تۆت يىلدىن كېيىن ئۇ، بۇ يەردىن چىقىپ كېتىپ، ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل ئىگىلىك تىكلەش يولىغا قەدەم قويدى. بۇ چاغدا جايلاردا خۇسۇسىيلاشتۇرۇش قىسمەن يولغا قويۇلدى، ئۇ مانا مۇشۇ پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، ئىش ئورنىدىن ئاجراپ چىقىپ، يېڭىچە يولدا مېڭىشنىڭ قەدەم ئىزلىرىنى ئىزدەشكە باشلىدى. ئۇ قايسى ئىشنى قىلسا بولار؟...

هۇنەرنىڭ ياخشىسى

« هۇنەرنىڭ ئوبدىنى چويلىچىلىق » دېگەندەك ، ناسىر ئابدۇرېھىم قانداق پۇل تېپىش، نېمە ئىش قىلىش توغرۇلۇق بەك چوڭقۇر باش قاتۇرۇپ كەتمىدى، ئۇ ھەممە ئىشنى ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىن ئىزدىدى، شۇ چاغدا يەرلەر دېھقانلارغا قەدەر بۆلۈپ ھۆددىگە بېرىلىپ، يەرنىڭ ئىگىدارچىلىقى خۇسۇسىيلاشتۇرۇلدى، دېھقان ـ چارۋىچىلارنىڭ ئىشلەش قىزغىنلىقى بىردىنلا ئەۋجىگە چىقتى، ئۇلار بۇنداق ئىشلىگەننىڭ پايدىسىنى كۆردى، كۆپ سانلىق دېھقان ـ چارۋىچىلارنىڭ قولى پۇل كۆردى، ئۇلارنىڭ قورسىقى تويۇپ، كۆزى ئېچىلىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئاسانلاشتۇرۇش، ماشىنىلاشتۇرۇشقا يۈزلىنىشكە باشلىدى. بىر قىسىم دېھقانلار كىچىك قول تراكتورى سېتىۋالدى ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىپ دېھقانچىلىق قىلىش، قوشۇمچە كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىپ پۇل تېپىش دولقۇنى قوزغالدى، ئاردىدىن بىرقانچە يىل ئۆتكەندە، بۇنداق ئائىلىلەر تۈركۈم ـ تۈركۈملەپ كۆپەيدى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك رېمونت قىلىش مۇلازىمىتى ۋە زاپچاس، چاتما سايمان سەپلىمە قىلىشقا ئېھتىياجلىق بولدى. بۇ مۇشۇ ساھەدىكى تىجارەت قىلسا بولىدىغان بوشلۇق بولۇپ شەكىللەندى، بۇ ھەم پۇل تېپىشنىڭ ئوبدانلا يولى ئىدى، ناسىر ئابدۇرېھىمنىڭ سەرگۈزەللىسى *دەل مانا مۇشۇ نۇقتىنى نەزەرگە ئىلىپ، دېھقانچىلىق ماشىنا ـ* سايمان ، زاپچاسلىرىنى سېتىش، رېمونت قىلىش، ياساش تىجارىتىنى قانات يايدۇرىدى. ئۇ ناھىيە بازىرىدا بىر تىجارەت دۇكىنى ئېچىپ، كىچىك تېپتىكى ساپان، كۆزۈپ، سېيالكا، كەتمەن قاتارلىقلارنى ياساپ ساتتى، تراكتور قاتارلىقلارنى رېمونت قىلىش مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللاندى. دەسلەپتە ئۇ، ئاران 300 يۈەن مەبلەغ سېلىپ، تۆت ئادەم بىلەن ئىش باشلىدى. ئۇ ئاچقان دۇكاننى ناھايىتى ياخشى باشقۇرىدى ۋە مۇلازىمەتنى ئەتراپلىق قىلىپ، خېرىدارلارنىڭ قىزغىن قوللىشىغا ئېرىشتى؛ بۇ جەريانداا ئۇ مەسئۇلات ئىشلەپچىقىرىش دائىرىسىنى كېڭەيتتى، ئادەتتىكى يېزا ئىگىلىك ماشىنا ـ سايمانلىرىنى ياساش، رېمونت قىلىش ۋە سۈزۈركىچىلىق مۇلازىمەتلىرىنى جانلىق يۈرگۈزدى؛ شۇنىڭغا بىرلەشتۈرۈپ ئالىيۇمىن قازان قۇيۇش، كارىۋات، پارتا - ئورۇندۇق ياساش قاتارلىق ئىشلارنىمۇ قىلدى؛ كېيىنكى يىللاردا

ئۇ نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئۆي بېگىلاش، ئۆي بېزەشكە بېرىلىپ كېتىشتەك قىزغىنلى-
قىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئائىلىدە ئىشلىتىلىدىغان تۆمۈر دېرىزە، تۆمۈر رىشاتكا، تۆ-
مۈر- ئالىيۇمىندىن ياسىلىدىغان جازىلارنى ياساشنى كۆلەملەشتۈردى. 1994 - يى-
لىغا كەلگەندە، ئۇ ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتلار ئۆز رايونىدىلا ئەمەس، قەشقەر شە-
ھىرى، ئاقسۇ، ئاتۇش قاتارلىق جايلاردىمۇ بازار تېپىپ، شۆھرەت قازىنىشقا باشلى-
دى. بۇ ئۇنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى كەڭ بازارغا ئىگە قىلىشنىڭ ياخشى پۈرسىتى ئىدى.
شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئەسلىدىكى 300 كۈادرات مېتىر دۇكان ئورنىنى 1000 كۋادرات
مېتىرغا كېڭەيتتى: ئادەمنى تۆتتىن 15 كە، مەھسۇلات سانىنى ئالتىدىن 12 گە يەت-
كۈزدى، دەسمىي ۋە ئەسلىھە ئۇچۇن يەنە 30 مىڭ يۈەن مەبلەغ سالدى. ئۇ كېچىنى
كۈندۈزگە ئۇلاپ جاپالىق ئىشلىدى، ئىشىنىڭ كۆپلۈكى ۋە سىجىللىقىدىن باش قاش-
لىغىلىمۇ پۈرسەت چىقماي قالدى. ئۇ تەرەپ - تەرەپكە چېپىپ يۈرۈپ، ئىش قوبۇل
قىلاتتى، قوبۇل قىلغان ئىشلاردىن پۈتكەنلىرىنى يەتكۈزۈپ بېرىپ پۇلىنى ئالاتتى
ۋە قېيىقالغان پۇللارنى سۈيلەيتتى ، ئىشلەپچىقىرىشقا كېرەكلىك ئەسلىھە، ماتېرى-
ياللارنى سېتىۋېلىش، ئىشلەپچىقىرىش مەشغۇلاتىدىكى سۈپەت، تېخنىكا ئۆتكىلىنى
نازارەت قىلىش، بېيتەكلەش قاتارلىق ئىشلار بىلەن بەند بولاتتى؛ مۇشۇ جەريانىدا ئۇ
يەنە ئىش دائىرىسىنى دېھقانچىلىق ئۇل - ئەسلىھەلىرى تۈرلىرىگە قەدەر كېڭەيتتى،
توما - تاقاق، ئۆلچەش جازىسى، كەلكۈن مۇداپىئەسى ئۇچۇن ئىشلىتىدىغان
پولات- چۈۋىقلىق سېۋەت، تور قاتارلىقلارنى ياسىدى؛ 1999 - يىلىدىن باشلاپ
چوڭ ماي قاچىلاش تۇگى قاتارلىق تېخنىكا تەلىپى ، سۈپەت ئۆلچىمى يۇقىرى بول-
غان نازۇك ئىشلارنىمۇ كۆتۈرە ئېلىپ ئىشلىدى، ئۇ بىرقانچە يىلدىلا سۇ قۇرۇلۇشى
ئەسلىھەلىرىنى ياساشتىن 150 مىڭ يۈەن، باشقا تۈرلەردىن 380 مىڭ يۈەن كىرىم
قىلىپ، ساپ پايدىسىنى 100 مىڭ يۈەندىن ئاشۇرۇۋەتتى.

*　　*　　*

ھەممىگە مەلۇمكى، زامانىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە ئۆزگىرىشى نۇرغۇن نەرسىلەر-
نىڭ يولىنى، ھەرىكەت ھالىتىنى، ئىستېمالىنى ۋە ئېھتىياجىنى ئۆزگەرتىپ، كىشى-
لەردىن شۇنىڭغا يارىشا ئىش تۇتۇشنى تەلەپ قىلىدىغان ھالەت بارلىققا كېلىدۇ. دې-

گەندەك، يېڭى ئەسرىنىڭ قىستاپ كېلىشى نەتىجىسىدە، زامان تەرەققىيات ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ھاياتىي كۈچىنى كۆرسىتىپ، نۇرغۇن نەرسىلەرنى يېڭىلاپ، تەسەۋۋۇرغا سىغمايدىغان نەرسىلەرنى مەيدانغا كەلتۈردى. بۇ پۈتكۈل ئىجتىمائىيەتنىڭ ھەممىلا قاتلىمىدا مۇناسىپ ئۆزگىچىلىك ۋە ئېھتىياجنى پەيدا قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ھەر-قايسى تەرەپلەردە مەنپەئەتنى مەركەز قىلغان زىددىيەت ۋە زىددىيەتتىن ھاسىل بولغان رىقابەت مەيدانغا كېلىپ، باشقا شەكىلدىكى مونوپوللۇق زەنجىرى جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى قاتلاملىرىدا ئۈزىرىشقا باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىر چاغدا سىياسەت ئار-قىلىق چەكلەپ تۇرىدىغان مەنپەئەت ئېلىش مەنبەلىرى ئېچىلدى، بۇنداق مەنبە خاسلىققا ۋە قاراتمىلىققا ئىگە بولغاچقا، ئېرىشكۈچىلەر مەنپەئەتدار بولىدىغان، باش-قىلار دەمال ئۇنىڭ بوسۇغىسىغا بارالمايدىغان ھالەت شەكىللىنىپ قالدى. بۇ خىل مېخانىزم چوڭ كاپىتالنىڭ كىچىك كاپىتالنى يۇتۇۋېلىشى، چوڭ گۇرۇھلارنىڭ كىچىك كارخانا ـ تەشكىلاتلارنى يۇتۇۋېلىشى، ئەنئەنىۋى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ۋە بۇيۇملىرىنىڭ سانائەتلەشتۈرۈلۈشى، بازارلاشتۇرۇلۇشى نەتىجىسىدە بارلىققا كەلگەنلىكتىن، ئەنئەنىۋى ئۇسۇلدا ئىشلەپچىقىرىش ئېلىپ بارىدىغان كىچىك كۆ-لەملىك ئىگىلىك خوجايىنلىرىنى چېكىنىش گىرۋەكلىرىگە قىستاپ قويدى. كىچىك كارخانا ـ تەشكىلاتلار ئۇچۇن مەبلەغ سېلىپ سانائەتلەشتۈرۈش بىلەن مەھسۇلات-لىرىنى كەڭ بازار ئومۇميلىقىغا ئىگە قىلىش، زورايتىش تولىمۇ زۆرۈر بولۇپ قال-دى، شۇنداق قىلماسلىق چېكىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىش بولۇپ، ئۇنىڭ بازار ئە-گىلىكى قانۇنىيىتى ۋە ئاخىرقى نەتىجىسى ئىكەنلىكىنى پاكىتلار ئىسپاتلاپ قويدى. شۇنى بىلىش زۆرۈركى، سانائەتلىشىش مەبلەغ سېلىشنى، تېخنىكا يېڭىلاشنى، كەڭ بازار ئېچىشنى، بازار رىقابىتىدە ئۇتۇپ چىقىشنى ئېھتىياج قىلىدۇ، ئۇ يەنە سىياسەت-نىڭ قوغدىشىنى ئېھتىياج قىلىدۇ؛ ئۇ ئىپتىدائىي، قالاق، ئۇنۇمسىز، ئەنئەنىۋى، قو-پال مەھسۇلاتلارنى شاللاپ چىقىرىپ، ئۇلارنىڭ ئىستېمال ئېھتىياجىنى ئازايتۇۋېت-دۇ. شۇڭا، ھەرقانداق ئادەم ئۆز كەسپىي ھاياتىنىڭ ھەربىر باسقۇچىدا چوقۇم زامان نېمە دەيدۇ، ئادەملەرچۇ؟ زامان نېمىنى ئېھتىياج قىلىدۇ، ئادەملەرچۇ؟ زامان نېمىنى شاللايدۇ، ئادەملەر نېمىنى ئارزۇ قىلىدۇ؟ دېگەنلەرنى نەزەردىن ساقىت قىلمۇەتمەس-لىكى كېرەك. بۇنداق ساداھەركىمنىڭ قەلب ئېكرانىدا زاھىر بولۇپ تۇرمىسا بولـ-مايدىغان ساداھ بولۇپ، كىم ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپ كەتسە، شۇنى بىخۇدلۇق قوينىغا

ئالدۇ؛ كونا يولدا داۋاملىق مېڭىۋېرىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. كونا يول ـ ماھىيەت جەھەتتىن ئالغاندا يېڭىلىنىشنى، كېڭىيىشنى، ياخشىلىنىشنى تەقەززا قىلىدۇ، ئۇ كىشىلەرنى قانداق قىلىش لازىملىقى ھەققىدىكى پىكىر بىرلىكىدە ئويغا سالىدۇ. كىشى دەل مۇشۇ تەقەززالىقنى قاندۇرۇشى، ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ، زۆرۈرىيەتنى ئىمكانىيەتكە ئايلاندۇرۇشى كېرەك. بۇ ئىش رېئاللىققا ئايلانمىسا، تەبىئىيكى قىلىۋاتقان ئىش نەتىجىلىك بولمايدۇ. قانداق قىلىش كېرەك ؟

ئۆزى قىلىۋاتقان ئىشنى سانائەتلەشتۈرۈش، مەھسۇلاتلىرىنى سۈپەت ، چىدام قاتارلىق جەھەتلەردە ياخشىلاش، ھالقىش شەكلىدىكى ئومۇميلىقنى يارىتىش كېرەك. ئەمەلىيەتتە بۇ ئاسان ئىش ئەمەس. ئۇنىڭغا زور بىر تۈركۈم مەبلەغ كېتەتتى، تېخنىكا كۆچى، بازار ئېچىش كۆچى زۆرۈر بولاتتى... ناسىر ئابدۇرېھىم بۇنىڭ ئۈچۈن نۇرغۇن بەدەل تۆلىدى. ئۇ تىرىكچىلىك يولىدا ئۆزىگە نان بەرگەن كەسىپىنىڭ جاپاسى ئېغىر بولسىمۇ، ئۇنىڭدىن مېھرىنى ئۈزەلمەي، ھەر ۋاقىت چىقىش يولىنى ئېچىشنىڭ غېمىدە بولدى.

بازاردىكى باركاھ

XXI ئەسىر بازار ئەسىرى بولىدىغاندەك قىلاتتى، ھەممە نەرسە بازارغا كىرىپ بولدى، راست بىلەن ساختا مەھسۇلات ھەممىلا يەرنى قاپلاپ كەتتى. بىراق، ھەر بىر مەھسۇلاتنىڭ سېتىشقا ئىجازەت قىلىش رۇخسىتى ۋە مۇناسىپ خېرىدارى بولۇشمۇ ئىشقا ئاشتى... بازاردىكى ماددىي مەھسۇلاتلارنىڭ قانداق بولۇشى كىشىلەرنىڭ قانداق ئادەم ، قانداق تۈرمۇش ئېچىدە بولۇشىنى گەۋدىلەندۈرۈپ ، ئۇلارنىڭ جاسارەت ۋە پاراسىتىنى ئەڭ زور دەرىجىدە جارى قىلدۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدى. بازار ئارقىلىق تەڭشەشكە ئەگەشكەن ھالدا بىر قىسىم يېزا بازارلىرىنىڭ سودا ـ سېتىق بازىرى نۆۋەتتىكى سودا ـ سېتىق ئېھتىياجىغا ماسلىشالماي قالدى. يەرلىكنىڭ، يەرلىك ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ بازارغا مەبلەغ سېلىپ ئېچىش، تەرەققىي قىلدۇرۇش ئىمكانىيىتى تولۇق يار بەرمىگەنلىكتىن، شەخسلەرنىڭ مەبلەغ سېلىشىغا يول قويۇلدى. بۇ پۈرسەت بازاردىن ئاز ـ تولا خەۋىرى بار ناسىر ئابدۇرېھىمنىڭ قىزىقىشىنى قوزغىدى. بازار قۇرۇلۇشىغا مەبلەغ سالسا ھەم ئۆزىنىڭ

تۆمۇر چىلىك ھۇنىرىدىنۇ پايدىلىناتتى، ھەم بازاردىن ئۇزاق مۇددەت ئىجارە يېغىش يولى بىلەن كىرىم مەنبەسى ئۈزۈلۈپ قالمايتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ 2001 ـ يىلى مارالبېشى ناھىيىسىنىڭ ئاياغ قىسمىغا جايلاشقان ئاۋات بازىرىغا تەۋە سودا ـ سېتىق بازىرىنى ھۆددىگە ئېلىش رىقابىتىگە قاتناشتى. ئۇ بۇ رىقابەتتە ئۇتۇپ چىقىپ، بازار-نىڭ 50 يىللىق پايدىلىنىش ھوقوقىغا ئېرىشتى. بۇ بازارنىڭ كۆلىمى چوڭ، سودىسى جانلىق بولسىمۇ، ئەسلىھەلىرى كونا ھەم ناچار ئىدى. ھەر چارشەنبە كۈندە بولىدىغان بازارغا مارالبېشى، مەكىت، يەكەن، يوپۇرغا، پەيزاۋات قاتارلىق ناھىيىلەرنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن 15 مىڭدىن 20 مىڭغىچە ئادەم كېلىپ سودا ـ تىجارەت قىلاتتى، مانا بۇ مۇشۇ بازاردىكى چوڭ كوزىر بولۇپ، ئەسلىھەلىرىنى ياخشىلاپ، بازار تەرتىپىنى مۇقىملاشتۇرغاندا زور مىقداردا ئىجارە پۇلى يېغىۋالغىلى بولاتتى. ناسىر ئابدۇرېھىم ناھىيىلىك بازار ئېچىش شىركىتى ۋە ئاۋات بازارلىق پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قوللىشى ئارقىلىق بازارنى قايتا قۇرۇشنىڭ پىلان ـ لايىھىلىرىنى تۈزۈپ، زور كۈچ بىلەن مەبلەغ سالدى، ئىلگىرى ـ كېيىن 15 مىڭ كۈادرات مېتىر ئورۇننىڭ ئۈستىنى تۆمۈر قۇرۇلما، ئاستىنى تاش سۇپا قىلىپ ياساپ، بازار-دىكى توپا ـ تۇمانىنى تولۇق يوقاتتى. سۇ ، توكنى راۋانلاشتۇردى، ئوتتىن ساقلىنىش ۋە باشقا تۇردىكى قوغدىنىش ئەسلىھەلىرىنى يۇرۇشلەشتۇرۇپ، زامانىۋى بازار بەرپا قىلىشتا باشلامچى بولدى؛ بۇ قۇرۇلۇشلار ئۈچۈن 840 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ بازار قىياپىتىنى ياخشىلىدى.

ناسىر ئابدۇرېھمنى نۇرغۇن كىشىلەر تىنىم تاپماس كىشى دەپ تەرىپلەيدۇ. بۇ-نىسى راست، ئۇ شۇنچە يىل داۋامىدا قايسى ئىش ئۈدۈل كېلىپ قالسا شۇ ئىشنى قىلىشتىن باش تارتمىدى، ئەمما ئۇنى جاپا بىلەن مۇشەققەت بىر كۈنمۇ ئارامىدا قويمىدى... 2003 ـ يىلى ئۇ ناھىيىلىك پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى ۋە ئۆزى قاراشلىق بولغان مارالبېشى بازارلىق پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەشەببۇس قىلىپ قوللىشى ئارقىسىدا، ناھىيە بازىرىنىڭ غەربىي تەرىپىگە، مارالبېشى ـ يەكەن تاشيولى بويىغا يېڭىدىن يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى بازىرى قۇرۇشقا ئىش باشلىدى، بۇمۇ چوڭ قۇرۇلۇش بولۇپ، زور كۈچ ۋە مەبلەغ تەلەپ قىلاتتى، ئۇ بازار قۇرۇشتىكى ئىلغار تەجرىبە ـ ساۋاقلىرىغا ئاساسەن، ناھىيىلىك بازار ئېچىش مۇلازىمەت مەركىزى بىلەن توختاملىشىپ، بازارنى ئونبۇيرسال لايىھىلەپ، ئەتراپلىق پىلانلاپ،

36 مو يەرگە 888 كۆادرات مېتىر كۆلەمدە ئىجارە ئۆي، 3600 كۆادرات مېتىر كـۆ-
لەمدە تۆمۇر قۇرۇلمىلىق لاپاس ياسىدى. ئۇ بۇ قۇرۇلۇشلار ئۈچۈن 900 مىڭ يۈەن
مەبلەغ سالدى. ھالبۇكى، مۇناسىپ سىياسەت چۈشمەسلىك، بازارنـى كـۆچـۈرۈش
خىزمىتى قانات يايماسلىق تۈپەيلىدىن، ھازىر بۇ بازار قىممىتىنى جارى قىلىش ئـەـ
كانىيىتىگە ئىگە بولالمىدى، ئۇ شورلۇقتىكى بارىگاھ بولۇپ تۇرۇۋاتىدۇ، شـۇنـداقـلا
ناسىر ئابدۇرېھمنى ئېغىر خىرىسقا دۇچار قىلىۋاتىدۇ.

پەرۋاز قىلىش روھىدا

ناسىر ئابدۇرېھىم سەمىمىيەت بىلەن ئىش قىلىدىغان، ئۈزۈلدۈرمەي تىرىشچانـ
لىق كۆرسىتىپ ئىشلەيدىغان ئادەم ئىدى. 2002 ـ يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن
باشلاپ ئۇنىڭ تىجارەت يۆنىلىشىدە يەنە بىر قېتىم ئۆزگىرىش بولدى، ناھىيە، بازارـ
دىكى رەھبەرلەر شۇ چاغدىكى ۋەزىيەتنىڭ تەقەززاسى تۈپەيلىدىن ئۇنى كۆپ خىل
ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىشقا دەۋەت قىلىشتى، ئۇلارنىڭ شۇ چاغدىكى ئېتىبـار بـەـ
رىش تەشەببۇسلىرىنىڭ ھەقىقەتەن پايدىلىق تەرەپلىرى كۆپ ئىدى. ناسىر ئابـدۇـ
رېھىم راستىنلا قىزىقىپ قالدى، ئۇ ئەتراپىغا قارىۋىدى، بۇ ئىشنىڭمۇ راستىنلا پـايـ
دىسى بارمۇ قىلدى، ئۆزىمۇ بۇ جەھەتتە مەلۇم تەجرىبە ۋە شارائىت ئەۋزەللىكـگـە
ئىگە ئىدى. ئۇ ناھىيە بازىرىغا يېقىن بولغان ئاناركۆل يېزىسىنىڭ 1 ـ كەنتـى تـەۋەـ
سىدىن 45 مو يەرنىڭ 50 يىللىق پايدىلىنىش ھوقوقىنى سېتىۋېلـىـپ، 220 مـىـڭ
يۈەن مەبلەغ سېلىپ يۇرۇشلەشكەن، زامانىۋى قوتان سېلىپ باقمچىلىق ئىگىلىكى
بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىدى. 2002 ـ يىل 7 ـ ئايدا ناھىيە بىلەن يېزا ئۇنـىـڭـغـا
گۆش مەھسۇلاتلىرىنى پىشىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى قۇرۇپ، مارالبېشى ناھىيىسىنـىـڭ
يەرلىك مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەپ بازارغا سېلىش تەكلىپـىـنـى بـەـردى ۋە
كۈچلۈك يۆلەشكە ۋەدە بەردى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ چوڭ ئوغلىمۇ ئىشقا كىرىشـىـپ قـالـ
غانىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئوغلىنى ئۇرۇمچىدىكى گۆش مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاپ
ئىشلەش تېخنىكىسىنى ئۆگىتىش ئورنىغا ئەۋەتتى ۋە كۆپ مىقدارىدا پۇل سـەـرپ قـەـ
لىش بەدىلىگە ئوغلىنى ئىقتىدارلىق كەسىپ ئەھلى قىلىپ يېتىشتۇردى. ناسـىـر ئـابـ
دۇرېھىم 834 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ كىچىك تېپتىكى گۆش پىششىقلاپ ئىشلەش

زاۋۇتى سېتىۋالدى ۋە زاۋۇت ئۆيلىرى، ئىشخانا ئەسلىھەلىرى ، قوشۇمچە ماتېرىيالالارنى تەييار قىلدى ۋە شۇ يىلى 12 ـ ئايدا مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىشنى ئىشقا ئاشۇردى. ئۇ ناھىيە تەۋەسىدىن چىقىدىغان يەرلىك قوي، بېلىق، كالا، توخۇ، توشقان، كۆك كەپتەر قاتارلىقلارنىڭ گۆشلىرىدىن بىر قاتار سۇپىەتلىك سۇرلىمە كاۋاپ، پىشىقلاپ تەييار قىلىنغان مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقاردى. بۇ مەھسۇلاتلارنىڭ تەمى ئۆزگىچە يەرلىك پۇراقتا ئىگە، ئۇزاق مۇددەت ساقلاپ ئىستېمال قىلىشقا ۋە يىراق ـ يېقىنغا ئېلىپ بېرىپ ئىستېمال قىلىشقا ئەپلىك بولغانلىقتىن، مارالبېشى ناھىيىسىدە تېزلا بازار تاپتى ۋە نام ـ شۆھرەت قازاندى. 2003 ـ يىلى ئۇ رەسمىي ھالدا خۇسۇسىي ئىگىلىكتىكى بۇ كارخانىنى «مارالبېشى ناسىر كەسىپي چەكلىك شىركىتى» قىلىپ قۇرۇپ چىقتى. ئۇ ئىشلەپچىقارغان ھەربىر مەھسۇلات ئالاھىدە مەھسۇلات بولغانلىقتىن، مارالبېشى ناھىيىسىدىكى كوزىر مەھسۇلاتقا ئايلىنىپ، ھەر قېتىمقى يەرمەنكە، باھالاش، خېرىدار چاقىرىپ مەبلەغ كىرگۈزۈش پائالىيەتلىرىدە ئالدىن تونۇشتۇرۇلىدىغان تىپ بولۇپ كەلدى. ئۇچ يىلدىن بۇيانقى ئۇرۇمچى سودا كېڭىشىش يىغىنى، قەشقەر ـ غەربىي ئوتتۇرا ئاسىيا ئىقتىساد چەمبىرىكى يىغىنى ۋە سودا كېڭىشىش پائالىيىتى قاتارلىق سورۇنلاردا ئۇنىڭ مەھسۇلاتلىرى كىشىلەرنىڭ ئەڭ دىققەت نەزىرى چۈشكەن ۋە تەشۋىقات ۋاستىلىرىنىڭ تەشۋىقات ئوبيېكتى بولغان مەھسۇلات بولۇپ شەكىللەندى. قەشقەر ـ غەربىي ئوتتۇرا ئاسىيا سودا يەرمەنكىسىدە پاكىستان، تاجىكىستان سودىگەرلىرى ئۇنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، ئۆز دۆلەتلىرىگە كىرگۈزۈش بويىچە مۇددىئانامە ئىمزالىغان بولسىمۇ، مەبلەغ قېيىنچىلىقى تۇپەيلىدىن بۇ ئىش خىيالىي چۈش بولۇپ قالدى.

ناسىر ئابدۇرېھىم يۇقىرىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان خىرىس كەلتۈرۈپ چىقارغان ئىقتىسادىي بوھران تۇپەيلىدىن زور بەدەل تۆلەشكە مەجبۇر بولدى. بىرقانچە يىلدىن بۇيان كۆرۈلگەن مەبلەغ كەمچىلىكى ئۇنى ھالسىراتتى. ئۇنىڭ مەھسۇلاتلىرى ياخشى، كۆپلىگەن جايلاردا قارشى ئېلىشقا ئىرىشكەن بولسىمۇ، بازارنى كەڭ ئېچىش جەھەتتە چەكلىمىگە ئۇچراپ، ناھىيە بازىرى ئىچىدىن ھالقىپ چىقىشقا كۈچى يەتمىدى. ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ گۆش پىشىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىنىڭ كۇندىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 2000 خالتا بولسىمۇ، ھازىر ئاران كۈندە 500 خالتا ئىشلەش بىلەن چەكلىنىپ قېلىۋاتىدۇ. دورىلىق ھەم ئوزۇقلۇق قىممىتى يۇقىرى، تەبىئىي

تەملىك، ساپلاشقان بۇ مەھسۇلاتنىڭ ناھىيە بازىرى ئىچىدىكى بازىرى ئىتتىك بولۇسمۇ، ئۇيغۇرلۇق ئىشلەپ، ئۇيغۇرلۇق ساتىدىغان تار دائىرە ئىچىدە تۇرىۋاتىدۇ، شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ داڭقى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ دىققەت ـ ئېتىبارىنى تارتتى. ۋە 2004 ـ يىل 1 ـ ئايدا بۇ كارخانا دۆلەت مىللەتلەر ئىشلىرى كومىتېتى تەرىپىدىن « 10 ـ بەش يىللىق پىلان » مەزگىلىدىكى مەملىكەت بويىچە ئاز سانلىق مىللەتلەر ئېھتىياجلىق بۇيۇملارنى ئىشلەپچىقىرىدىغان نۇقتىلىق كارخانا دەپ ئەنگە ئېلىنىدى، دۆلەت مالىيە مىنىستىرلىقى، جۇڭگو خەلق بانكىسى، مەملىكەتلىك مىللەتلەر ئىشلىرى كومىتېتى قاتارلىق تارماقلارنىڭ ئېتىبار بېرىش ئوبيېكتى قىلىپ بېكىتىلدى.

ھازىر ئۇنىڭ شىركىتى قارىمىقىدا ئىككى سودا بازىرى، بىر گەج زاۋۇتى، بىر سۇۋاركىچىلىق مەركىزى ۋە بىر گۆش مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى بار. سالغان ئومۇمىي مەبلىغى 4 مىليون يۈەندىن ئاشتى.

خاتىمە

تىجارەتتە ھەمىشە ئالدىنىپ قېلىش، ھېسسىياتقا بېرىلىپ زىيان تارتىش يۈز بېرىپ تۇرىدۇ، بىراق كىشىلەرنىڭ بازارغا تۇتقان مۇئامىلىسى ۋە قىزىقىشى ئوخشاش بولمايدۇ، شۇنداقتىمۇ بازارنى ، كىشىلەرنىڭ ئېھتىياجىنى چىقىش قىلىشنى چىڭ تۇتۇپ، تىجارەتكە بارلىقىنى ئاتىغان كىشىلەر ھامان غەلىبە قىلماي قالمايدۇ.

ناسىر ئابدۇرېھىمنىڭ يۇقىرىقىدەك نەتىجىلىرىمۇ ئۇنىڭ بارلىقىنى ئاتاش روھى ۋە تىرىشىش روھىدىن، ئۇزۇلدۇرمەي ئەجىر قىلىشتەك پاراسىتىدىن بارلىقىغا كەلگەن. بۇنىڭغا نۇرغۇن تەسىرلىك ئىشلار ۋە قىممەتلىك پائالىيەتلەر يوشۇرۇنغان، ئۇ ھەربىر ئىشنى قىلىشتا تەپەككۇرى ۋە سەزگۈسىگە تايانىدى. ئۇنىڭچە، قىلماقچى بولغان ھەممە ئىش مۇھىمدەك، ھەممە قىلغان ئىشدا ئۇتۇق قازىنىدىغان تۇيغۇ مەۋجۇت ئىدى ، بۇ خىل تۇيغۇ ئۇنى قىزغىنلىق، تىرىشچانلىق، قەتئىيلىككە دەۋەت قىلاتتى، بۇنداق چاغدا ئۇنىڭ روھى كۆتۈرۈلۈپ، ئايىغى تېتىكلىشىپ قالاتتى ھەمدە ئۆزىنىڭ كۈچىگە تايىنىپ ئىقتىدارى ۋە پاراسىتىنى سىناپ باقاتتى، ئۇنىڭ غۇرۇرى كۈچلۈك، ۋىجدانى ھەققانىي ئىدى، بىراق يەنە بەزى نەرسىلەر ئۇنى چەكلەپ قويىاتتى، شۇڭا ئۇنىڭ ئىشلىرىغا ھەمىشە كاپالەت بىلەن ئىمتىياز ماس كەلمەي قالاتـ

تى، ئايرىم ئىشلار ۋە نەرسىلەرنىڭ ئېچىلىشى، پۇرسەت بېرىشى، تەرەققىي قىلىشى ئۇچۇن، يېتەرلىك ھەمدەمچى بەرپا قىلىشمۇ كاپالەتكە ئىگە بولماي قالاتتى. شۇ ۋەجدىن، باشقىلار ئۇنىڭ يېرىمچىلىك ئىشنى قىلىپ، كېچىككىنە نەتىجە قازىنىپ قويسا، ئاي ـ ھاي... قوللىغۇچىلار، ياردەم قىلغۇچىلار تەرەپ ـ تەرەپتىن چىقاتـ تى، ھەتتا ئاشۇ تالاشقۇچىلار ياردەم قىلغۇچىنىڭ ئىشلىرى بىلەن شەرەپ تۇيغۇـ سىغا چۆمۈلەتتى. ھەرقېتىملىق تەكشۈرۈش، باھالاشلاردا ئۇنى دەسمەي ـ دەستەك قىلىپ، شان ـ شەرەپكە نائىل بولۇشاتتى، ئوبرازىنى كۆككە كۆتۈرەتتى، بىراق نـا ـسىر ئابدۇرېھمغا كەلگەندە ئۇنداق بولمىدى، بۇنىڭ سەۋەبى بەك كۆپ بولسا كېـ رەك! ئۇنىڭ رۇخسارىغا قارىسىڭىز، چاچلىرى چۈشۈپ شالاڭلاپ قالغان، ئەتـ ـدىن ـ كەچكىچە بادام دۇپپىسى بېشىدىن چۈشمەيدۇ. زىيالىي، كاتتا خوجايىنلاردەك گالستۇك تاقاپ، چاچلىرىنى بويىاپ، داڭلىق مارکسى بار كىيىملەرنى قاتۇرۇپ كـ ـيىپ، ئۆزىنى پەدازلاپ يۈرمەيدۇ؛ ئاددىي ـ سادىدا، سەمىمىي ۋە ئاق كۆڭۈل. شۇڭا ئۇ، تەكەببۇرلۇق بىلەن نەيرەڭ قىلىشنى بىلمەيدۇ، جالىمايدۇ؛ راست، ھەققانىي ئىش قىلىش ئارقىلىق ھېسسىياتىنى خورلىمايدۇ، بەزى ئىشلار ئۆچۈن شۇنداق قاتتىق ئىچى سىقىلسىمۇ بەرداشلىق بېرىدۇ.

دوستۇم، سىز ھەممىنى بىلدىڭىز، سىز مۇشۇنداق مىللىي كارخانىچىلارغا يار ـ دەم قولىڭىزنى سۇنۇشنى خالامسىز؟ شۇنداق قىلالىسىڭىز، كىشىلىك بۇرچىڭىزنى ئادا قىلىش يولىدا ئالتۇن تەر ئاققۇزغان بولسىز! مۇشۇنداق كارخانىچىلارغا پۈتكۈل جەمئىيەت ئورتاق كۆڭۈل بۆلسە، نەقەدەر ياخشى ئىش بولار ئىدى ـ ھە ؟!

2005 ـ يىل 9 ـ ئاي، قەشقەر

ناسر ئابدۇرېھىمنىڭ پائالىيەتلىرىدىن كۆرۈنۈشلەر

0998 — 6211190, 13899115141

بەخت ئىزدەش

ئادەملەر ھەمىشە بەخت ئىزدەپ ئاۋارە بولىدۇ، ئەمما بەزىلەر بەختىنىڭ ئۆزى ئەتراپىدا ۋە ئۆزىدە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلمايدۇ. ئەلۋەتتە، بۇ بەختىنىڭ نېمىلىكىنى بىلمەسلىكتىن دېرەك بېرىدۇ.

بەزىلەر ماددىي جەھەتتىكى ئېرىشىشنى بەخت دەپ بىلىشى، يەنە بەزىلەر روھىي جەھەتتىكى غەلىبىنى بەخت دەپ قارىشى مۇمكىن. بۇ قارىماققا بەختىنىڭ ئۆلچەم، چېگرىسىنىڭ يوقلۇقىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغاندەك قىلسىمۇ، ماھىيەتتە بەختنىڭ چەكچېگرىسى، مەزمۇنى، مەنىسى بولىدۇ.

بەخت دېگەن نېمە؟ بەخت رازىمەنلىكتىن كېيىن بارلىققا كەلگەن ئىللىق تۇيغۇنىڭ نامايان قىلىنىشى بولۇپ، ئۇ ئېھتىياجنى قاندۇرغاندىن كېيىنكى خۇرسەنلىك، رازىمەنلىك، شادلىقتىن دېرەك بېرىدۇ. ئۇنىڭ مەنبەسى قايسى؟ بىر جۈملە سۆزگە يىغىنچاقلىغاندا ئۇنىڭ مەنبەسى تەر سىڭدۈرۈش ۋە ئەجىر قىلىشتۇر. چۈنكى، ئادەم تەر ـ ئەجرى بىلەن ئەقىدىسى، ساداقىتى، ۋاپادارلىقى، سەممىي مېھرىبانلىقىنى ئىشقا ئاشۇرالايدۇ، پىلان ـ تەسەۋۋۇرلىرى، ئارزۇ ـ ئارمانلىرىنى رېئاللىققا ئايلاندۇرالايدۇ.

بىز ئەڭ كۆڭۈل بۆلىدىغان چوڭ بەخت ھاياتلىق مەۋجۇتلىقىمىزنىڭ بولغانلىقىدا، قەدىرلەيدىغان بەخت كەسىپ ئۇتۇقىنىڭ بەدىلىدە بولىدۇ. چۈنكى، بەخت چوڭ ـ كىچىك دەپ ئايرىپ قاراشقا بولىدىغان ماددىي نەرسە بولماستىن، بەلكى ئۇ كىشىلەرگە شاپائىتى بىلەن سۆيۈنۈش تەقدىم قىلىدىغان روھ بولغاچقا، مەۋجۇتلۇق ياراتقان ئۇتۇق ئۇنىڭ چىن مەنىسىنى يېشىپ بېرىش رولىنى ئويناپىدۇ. شۇنداق ئىكەن، ماددىي، روھىي جەھەتتىن تەسەللى تېپىشمۇ بىر خىل بەخت، كەسىپتە، بىرەر ئىشتا نۇسرەت تېپىپ نەتىجە قازىنىشمۇ بىر خىل بەخت، شۇنداقلا نۇرغۇن چوڭ ـ كىچىك بەختسىزلىك قوشكېزەك بولۇپ كېلىدۇ. شۇڭا، بەختكە ئېرىشىشمۇ بەك تەس. بەخت ئىزدەش يولىمۇ ھەر خىل ۋە مۇشكۈل. ئېسىڭىزدە بولسۇنكى، ھەربىر كۈلكە بىر بەخت، ھەربىر ھۇزۇرمۇ بىر بەخت، ھەربىر نەتىجىدىن سۆيۈنۈشمۇ بەختتىن دېرەك بېرىدۇ.

ئېھ، بەخت

مۇقەددىمە

بىر دانىشمەن : «ئۆزىنىڭ بەختىنى ئىزدەشنىڭ ئەڭ ئىشەنچلىك يولى پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۆزگىنى بەختلىك قىلىشتىن ئىبارەت. ناۋادا سىز ئۇنى تېرىشىپ باشقىلارغا بەرسىڭىز، ئۇ ئۆزلۈكىدىن يېنىڭىزغا كېلىدۇ» دېگەنىدى. پېرسونا‌ژىمىز قايتا ئابدۇللا دەل ئاشۇنداق قىلغان كىشى، شۇڭا ئۇ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە كىشىلەرنى تەرىپىدىن سانسىز تەشەككۈرگە نائىل بولالىدى.

«بىر جېنىڭغا مىڭ جان بەرسۇن!»

ـــ باللىرىم، ئاللا رەھمەت قىلسۇن، ئاتىغىنىڭلارنى سەدىقە بېرىڭلار، مەنىدەك قېرى، ئاجىز، كۆزى كۆرمەس ئادەمگە بەرگەن سەدىقىڭلارغا ئاللا بىرنى بەرسەڭلار، مېڭنى بېرىدۇ. ئامىن، ئامىن!...

ياداپ بىر تېرە، بىر سۆڭەك بولۇپ قالغان بۇ ئادەم قۇرۇپ كەتكەن لەۋلىرىنى تىلى بىلەن توختىماي يالايتتى، سامانىدەك سارغايغان چىرايى ۋە نالە ـ پەريادى ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئىچىنى ئاغرىتاتتى، ئەمما ئۇ شۇنچە بىچارە بولسىمۇ، نېمىشقىدۇر كىشىلەر قاراپ قويىاتتىيۇ، ھېچ نەرسە بەرمەيتتى، ھەتتا ئۇنىڭ بىلەن كارى بولمايۇاتاتتى. چۈش بولاي دېگەندە، ئۇ بازاردىكى يولنىڭ بويىدا ئورنىدىن تۇرالماي يېقىلدى، بىرقانچە كىشى ئۇنىڭ ئەتراپىغا توپلىشىپ : «كېسىلى تۇتۇپ قالغان ئوخشايدۇ» دېيىشتى. ئۇلارنىڭ پارىڭى ئىشتىن يېنىپ بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان قادىر ئابدۇللانىڭ قۇلىقىغا كىرىپ قالدى. ئۇ توپنى يېرىپ يەردە سۇنايلىنىپ جان تالىشىۋاتقانىدەك ھالەتتە ياتقان «تىلەمچى» بوۋاينى كۆرۈپ جىددىيلەشتى ۋە ئۇنى يۆلەپ ئەھۋال سورىۋىدى، ئۇنىڭدىن سادا چىقمىدى، لەۋلىرى بىلىنەر ـ بىر

لىنمەس مىدىرلىدى. قادىر ئابدۇللا نەدىندۇر ئازراق سۇ تېپىپ كېلىپ ئۇنىڭغا ئىچۈردى. «تىلەمچى» بوۋايغا سەل مادار كىرگەندەك بولدى. ئۇنى بىر ھارۋىغا سېلىپ، بازارنىڭ غەربىي تەرىپىدىكى قەبرىلار ساناتوريىسىگە ئېلىپ بارىدى، چاي، ئاش ـ تاماق بېرىپ قورسقىنى تويدۇردى. بىرھازادىن كېيىن «تىلەمچى» بوۋاي :

ـــ مەن تاماق دىدارىنى ئاغزىمغا سالمىغىلى ئۈچ كۈن بولدى. ئاغرىپ ياتسام مەن بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى بولمىدى، بىرنەرسە بەرمىدى، ئار ـ نومۇسلۇق بو يولغا نائىلاج كىرگەن بولسامۇ، ئۈچ يىلدىن بۇيان جېنىمنى ساقلاپ كەلگەنىدىم. بۇگۈن مېنىڭ بىر مۇشەققەتتە ئۆمىلەپ تىلەمچىلىككە كەلگەن بولسامۇ، بۇ «ھۈنەر» كارىغا كەلمىدى. مېنىڭ ئۆلۈشۈم بەرھەق ئوخشايدۇ، دەپ دۇنيادىن ئۈمىد ئۈزۈپ ئولتۇرۇپ، ئاچلىقتىن ئايلىنىپ قاپتىمەن. مېنىڭ ھېچ نەرسەم يوق، كۆزۈم كۆرمىسە، ئىشلەپ يەي دېسەم مادارىم بولمىسا، تىلەپ يەي دېسەم خەق بەرمىسە... ھەي، بۇنداق سېسىق جانىنىڭ نېمە كېرىكى؟ مېنى قۇتقۇزۇپ نېمە پايدا تاپار-سىز؟... ـــ دېدى تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن قادىر ئابدۇللانىڭ قوللىرىنى تۇتۇپ. ئۇنىڭ نۇرسىز كۆزلىرىدىن تارامىلاپ ياش تۆكۈلەتتى.

ـــ ئۇنداق دېمەڭ. سىز ـ بىزگە پارتىيە ـ ھۆكۈمەت بار... ھالىڭىزدىن ئوبدان خەۋەر ئالىدۇ، ئەمدى خاتىرجەم بولۇڭ، مەن سىزگە قولۇمدىن كېلىشچە ياردەم قىلىمەن. ئۆلۈپ قالمايسىز. ئاش ـ نېنىڭىز مەندىن بولىدۇ!...

ـــ بالام، سىزگە ئاللا بەرسۇن، ماڭا قىلغان ياردىمىڭىز بەركاتىغا خۇدايىم بىر جېنىڭىزغا مىڭ جان بەرسۇن! ئاللا بەختىڭىزنى مەڭگۈ زىيادە، تاغلاردىن ئۇستۇن قىلسۇن، ئامىن، ئامىن!...

قادىر ئابدۇللا بوۋايغا كۆپ تەرەپلىمە چۈشەنچە بېرىپ، ئۇنىڭ بۇ ساناتوريىدە تۇرۇپ قېلىشىنى تەۋسىيە قىلدى ۋە رەسمىيەتلەرنى بېجىرىپ جايلاشتۇردى.

ئەسلىدە، سادىق سادىن ئىسمىلىك بۇ بوۋاي مارالبېشى ناھىيىسىدىكى سېرىقبۇيا بازار يېڭىمەھەللە 2 ـ كەنتىدىن بولۇپ، ھېچقانداق باققۇچىسى يوق ئىدى، ئۇ نامرات، «بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلە» بولغانلىقتىن، ئۇزاق يىل ماھەينەدە يېزا، كەنت ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ كەلگەن، يېقىنقى ئۈچ يىل جەريانىدا ئۇنىڭ ئىككى كۆزى كۆرمەس بولۇپ قالغاچقا، تۇرمۇشتا ئېغىر قىينىچىلىقلارغا يولۇ-

قۇپ ھېلىقىدەك ھالغا كېلىپ قالغانىدى. قادىر ئابدۇللا ئۇنى بىرقانچە كۈن كۆتۈپ ماداريغا كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ موتسكلىتىغا مىندۈرۈپ ئۇنى ئۆيىگە ئېلىپ بارىدى ۋە تەپسىلىي ئەھۋال ئىگىلەپ، ئۇنى دائىملىق قۇتقۇزۇش، بېقىش، مۇھاپىزەت قىلىش قاتارىغا كىرگۈزدى، ئاندىن كۆزىنى داۋالىتىش ئىشىغا كىرىشتى. قادىر ئابدۇللا ئۇنىڭ ھېچقانداق ئىقتىسادى يوق ئەھۋالدا ئۆزى 500 يۈەن تەييار قىلىدى ۋە 90 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ناھىيىلىك خەلق دوختۇرخانىسىغا بىرقانچە قېتىم بېرىپ، دوختۇرخانىنىڭ ماددىي ۋە كەسپىي جەھەتتىن ياردەم بېرىشىنى پۈتۈشۈپ قايتىپ كەتتى. ئۇ بازار ۋە ناھىيىدىكى مۇناسىۋەتلىك تارماقلار، دوختۇرخانىلار ۋە جەمئىيەتتىن 1000 يۈەندىن كۆپرەك پۇل توپلاپ، 2001 ـ يىل 4 ـ ئايدا سادىق بوۋاينىڭ كۆزىنى ئوپېراتسىيە قىلدۇردى. ئۇ ساقايغۇچە بولغان ئارىلىقتا قادىر ئابدۇللا يولنى يىراق كۆرمەي دوختۇرخانىغا بېرىپ يوقلىدى، ئۇنىڭ بۇنداق پەزىلىتى بوۋاي ۋە نۇرغۇن كىشىلەرنى قاتتىق تەسىرلەندۈردى. سادىق بوۋاينىڭ كۆزى يورۇپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، نەگە بارسا، قادىر ئابدۇللانىڭ تەرىپىنى قىلىپ، كۆرگەنلا ئادەمگە سېخىيلىقىنى ماختاپ بېرىدىغان بولدى.

كىچىككىنە ئائىلە پارىڭى

تۇرمۇش كۆپ قىرلىق بولىدۇ. ئۇنىڭ ھەربىر كىشىگە ۋە ھەربىر ئائىلىگە تەقدىم قىلىدىغان نەرسىلىرى ئوخشاش بولمايدۇ. شۇڭا، ھەربىر ئادەمنىڭ ۋە ھەربىر ئائىلىنىڭ ئۆزىگە يارىشا دەردى، خۇشاللىقى بولىدۇ. قادىر ئابدۇللا 2000 ـ يىلى بازارلىق ھۆكۈمەتنىڭ خەلق ئىشلىرى باشلىقى، بازارلىق مېيىپلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇدىرى بولغاندىن كېيىن، ئائىلىسىدە كۆپ قېتىم سۇركىلىش يۈز بەردى. ئەمما، ئۇ بۇنىڭغا پەرۋا قىلىپ كەتمەي، ئۆزىنىڭ ئىشىنى قىلىۋەردى. چۈنكى، تېگى ـ تەكتىدىن ئالغاندا، ئايالىنىڭ دېگەنلىرىنىڭ ھەققەتەن ئاساسى بار ئىش ئىدى. تەكرار چۈشەندۈرۈش ئۇنىڭ ئايالىغا تەسىر كۆرسەتكەن بولسىمۇ، تەلتۆكۈس قوبۇل قىلىپ كېتەلمەيۋاتاتتى. لېكىن، ئۇ ھامان بۇنى چۈشىنىپ خىجىل بولىدۇ ياكى قانائەت ھاسىل قىلىدۇ، دەپ ئويلايتتى، شۇنداقتىمۇ ئۇ، ئىش ھەققىنى ئالغان مەلۇم بىر كۈنى ئايالى:

ـــ قولىڭىزغا قانچىلىك پۇل تەگدى ؟ ـــ دەپ سورىدى.
ـــ سەل كەم 1000 يۈەن.
ـــ پۇلنى مەن ساقلايمىكىن دېگەن.
ـــ بولىدۇ، بىراق بۇ پۇلدىن 200 يۈەننى ھېلىقى كۈنى ئۆلۈپ كەتكەن ئەمەت موللام بىلەن ئوبۇل تاشلارنىڭ ئاخىرەتلىك ئىشلىرىغا قەرز ئېلىپ ئىشلەتكەن پۇلغا ئىئانە قىلىۋەتتىم. 70 يۈەننى ساناتورىيىگە قەرز بولۇپ قالغان سەي ـ كۆكتات پـۇ-لىغا بەردىم. يەنە بىر سىنىڭ دورا پۇلى بار ئىدى، شۇنى بېرىۋەتسەم، بـۇ ئـايـالـىـڭ دەردىمىز سەل بېسىقىدۇ...
ـــ ئۆينىڭ تۇرمۇشىنى، بالىلارنىڭ كەلگۈسىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا كېتىدىغان پۇلنى نېمە قىلىپ غەملەيمىز ؟ سىزگە ئاشۇ تەييارتاپ كىشىلەر بولسىلا بولامدۇ ؟ ئۆي بىلەن ئىللا- بىللا كارىڭىز يوق، جاق تويدۇمغۇ بۇ ئىشلىرىڭىزدىن! سـىـزنـى ئۇلارغا شۇنداق كۆيدۈرىدىغان قىلىپ قويغان زادى قايسى جىنىڭ ئەرۋاھىيىكـىـنـە-تاڭ!؟ نېمە قىلىپ بىرەر سىزگە شۇ كىشىلەر ؟ ... سىزدىن باشقا ئىگىسى يـوق شـۇ ئادەملەرنى بىزگە نەدىن مۇپتىلا قىلدى خۇدايىم. ئاشۇ ھۇرۇنلارغا قىلغان ئەقىدىنىڭ بىر پىرسەنتىنى ئاتا ـ ئانىڭىزغا قىلىپ قويغان بولسىڭىز، ئۇلارنىڭ بېشى ئاسمانـغـا يېتىپ، مىڭنى دۇئا قىلاتتى...
ـــ ئۇلارمۇ ئاتا ـ ئانىلىرىمغا ئوخشاش، خوتۇن، كايىماڭلا، ھەر ئىشنى ئـالـدى-مىزغا كەلگەندە كۆرمەيمىزمۇ ؟ كۆزدىن ئايرىغان خۇدايىم ھاسسىدىن ئايرىمايدۇ.
ـــ ئۇ خەقنىڭ كاللىڭىزغا كىرىۋالغان جىنلىرىنى چىقىرىپ تاشلىغىلى بولـمـاي-دىغان ئوخشايدۇ... قانداق قىلسىز قېنى بىر قىلىڭە. كېيىن پۇشايمان قىلغـانـدا توختارسىز. مېنىڭ گېپىمنىڭ ئاساسىنى شۇ چاغدا بىلەرسىز. خەقنىڭ ئىشنى قە-لىپ، كىم داغدا قالمىدى بۇ جاھاندا ؟
بۇ يالغۇز ئۇنىڭ ئايالىنىڭ دەۋاتقان گەپلىرى ئەمەس. بۇنداق گەپلەرنى ئۇنـىـڭ يېقىنلىرىمۇ، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىمۇ قىلدى، بۇنداق گەپ جەمئىيەتتىكى باشقا كـە-شىلەرنىڭ ئارىسىدىمۇ، ئاغزىدىمۇ مەۋجۇت. ئۇنىڭغا مۇشۇ ۋەجدىن تەربىيە ـ نەسـە-ھەت قىلغۇچىلارمۇ نۇرغۇن. ئەمما ئۇ، ھەممىگە سۈكۈت قىلدى. ئاز ـ تـولا نـەزەر-گۈزىرىگە ئالسىمۇ، بەك چوڭقۇرلاپ، مەيۈسلىنىپ كەتمىدى.
راستىنى ئېيتقاندا، قادىر ئابدۇللا ئۆز ئائىلىسىگە نىسبەتەن ساناتورىـيـىـدىـكـى

كىشىلەرگە كۆيۈنگەندەك كۆيۈنۈپ كېتەلمىدى. ئەنئەنە نۇقتىسىدىن ئالغانىدا، بۇ بىر خىل سەۋەنلىك، بىر ئەركەكنىڭ قىلىشقا تېگىشلىك ئىشىغا خاس ئىش بولمىسىمۇ، ئۇ ئائىلىسىدىكى ئىمكانىيىتىنى ئاشۇ كىشىلەرنىڭ ئېھتىياجىنى قانداقمۇ شۇنىڭغا ئىشلەتتى. بۇنىڭدىن باشقا يولمۇ يوق ئىدى. دەمال پايدىلىنالايدىغان ۋە ئۇنۇمىنى كۆرگىلى بولىدىغان پۇرسەتمۇ ئۇنىڭ ئائىلىسىنىڭ ئىمكانىيىتى ئىدى. مەيلى ئىقتىسادىي جەھەتتىن بولسۇن ياكى ئىجتىمائىي ئەخلاق جەھەتتىن بولسۇن، ئۇ ئائىلە بىلەن ساناتوريىنىڭ كۇندىلىك ئىشلىرىنى بىر ـ بىرىگە بىرىكتۈرۈپ قويىدى، ئۇمۇ، بۇمۇ ئۇنىڭ شەخسىي ئىشى ھېسابىدا يۇرۇشۇپ كېتىدىغان بولۇپ قالغانىدى، شۇڭا ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ غۇدۇراشلىرىمۇ ئارتۇقچە ئەمەس ئىدى، ئەمما ئۇ ئىقتىسادىي جەھەتتىن ھېچقانداق پايدىسى يوق، ئەكسىچە ئۆزىگە دائىم زىيىنى تېگىپ تۇرىدىغان بۇ ئىشتا ھازىرقى زامان كىشىلىرىنى دوريالمىدى. بارچە ئادەم پۇل ـ مال تېپىش، ھەربىر ئىشنى مەنپەئەت ئېلىش ئۇستىگە قويۇش بىلەن خىزمىتىنى ئۆلچەۋاتقان بۇگۈنكى كۈندە، ئۇ باشقا بىر خىل مەنىۋى مەنپەئەت يولىغا ماڭغانىدى: «روھىم، تېنىم سالامەت بولسۇ، مانا بۇ چوڭ بايلىق ۋە بەخت» دېدى ئۇ بىراۋلار مەنپەئەت ئېلىش توغرىسىدا گەپ قىلغاندا كەسكىن قىلىپ. ئۇ ئۆزىنىڭ شۇنداق قىلىۋاتقانلىقىنى بىرقانچە ئېغىز گەپ بىلەن چۈشەندۈرۈپ بولالمايدىغانلىقىنىمۇ بىلەتتى، ئۇ بۇنداق گەپلەردىن كۆرە بىرەر ئەمەلىي ئىش قىلىشنى ئويلايتتى.

ئەمەلىيەتتە، ئۇ ناھايىتى قېيىن ئىشقا، يەنى ئاۋارىچىلىكى كۆپ، تۈگىمەيدىغان ئۇششاق ئىشقا قالغانىدى، قىلسا ـ قىلسا تۈگىمەيدۇ، تۈگىدى دەپ ئولتۇرسا يەنە بىر ئىش، ئويلاپ باقمىغان ئىشتىن بىرسى چىقىپ قالاتتى، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىگە پۇل كېتەتتى. ئۇ بۇ پۇللارنىڭ ھەممىسىنى دېگەنلا چاغدا تاپالمايتتى، شۇڭا ئۇ ئۆيدە بولسۇن، يانچۇقىدا بولسۇن ئىككىلىنىپ، قىسىپ ئولتۇرمايتتى، ئەمما ئۇ تېجەشكە، جانلىق بولۇشقا تىرىشاتتى، بىر كۈن قارىسا ساناتورىيىدىكى قېرى، مېيىپ ـ ئاجىزلارنىڭ يېمەك ئىچمىكى، ئوتۇن ـ كۆمۈرى تۈگەيتتى، يەنە بىر كۈنى قارىسا بىر سىنىڭ كېسىلى ئېغىرلىشاتتى، يەنە بىر كۈنى ئۇلاردىن بىرى ئېھتىياتسىزلىقتىن يىقىلىپ ھالى يامانلىشاتتى، ھەتتا ئاش ـ تامىقىنى تۆكۈۋېلىپ كۆيۈك يارىسى پەيدا قىلاتتى، بۇ ئىشلارنىڭمۇ دەردى ئۇنى بىئارام قىلاتتى، تېنىم تاپماي ئىشلەشكە، توختاۋسىز چېپىشقا توغرا كېلەتتى، ئۇ ئۇلار ئۈچۈن ئاھ ئۇراتتى، ئۇلار

ئۇچۇن تەڭ ھەسرەت چېكەتتى، ئۇ ئۆيىدىكى نۇرغۇن نەرسىلىرىنى، ھەتتا قاچا-قۇچا، يوتقان - كۆرپە، تۆشۈك سايمانلىرىنى، كىيىم - كېچەكلەرنى ساناتورىيىگە توشۇپ تۇگەتتى، ئۇ بۇنىڭ بەدىلىگە بىرمۇنچە ئىشلارنى ئۆزىنىڭ مۇلكى بىلەن قۇراشتۇرۇپ، كىم بولسۇن، كىم نېمە دېسۇن، ئۇنىڭ ئالدىدا گەپ قىلالمىغۇدەك ھالغا يەتتى، ھەتتا ئۇ خېلى كۆپ پۇل چىقىم قىلىپ، ساناتورىيىنىڭ ھويلىسىغا بىر ئازگال كولاپ، قۇم يۆتكەپ كېلىپ، «داۋاقۇم» ياساپ، رېماتىزم، يەل كېسىلى بارلارنى ئاشۇ قۇمدا داۋالىدى. ئۇ بۇ ئىشتىمۇ تېببابەت قائىدىلىرىدە دېگىنى بويىچە ئىش قىلىپ، داۋالانغۇچىلارنى ئەھۋالىغا قاراپ تاماقتا تويۇندۇرۇپ، بەدەنلىرىنى بىرمۇبىر ياغلاپ، بېشىغا كۆنلۈك تۇتقۇزۇپ، قىزىق قۇم ئارقىلىق ئۇلارنىڭ بەدەن ھارارىتىنى يۇقىرى كۆتۈردى. ئۇ ئەتىدىن كەچكىچە ئۆيىگە بارالمايتتى، ئائىلىسىنىڭ ئىشلىرىغا قاراپ بېرەلمەيتتى. ياز - تومۇزدا ساناتورىيىدىكىلەرگە سەل بىخەستەلىك قىلسا، ئىسسىق ئۆتۈپ، ئىچى سۇرۇپ ئاۋارىچىلىك بولسا، قىشتا سوغۇق تېگىپ زۇكام، يۆتەل، كاناي، نەپەس يوللىرى يالليۇغى، ئۆپكە مەنبەلىك كېسەللىك، بەدەن ئاجىزلىقى، قېرىلىق كېسەللىكلىرى يوپۇشۇپ ئۇنىڭغا زادىلا ئارام بەرمەيتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇ ساناتورىيىگە بىر بېرىپ قالغانچە بىرقانچە كۈنگىچە ئۆيىگە بارالماي قونۇپ قالاتتى. بىر كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ئۆي ئۇنىڭغا شۇنداق يىراقمۇ ؟ بۇ ئۇنىڭ ئائىلە ئەزالىرىنىڭ سوئالى ئىدى.

50 ياشنىڭ قارىسىنى ئالغان، ئېگىز بوي، بۇغداي ئۆڭ بۇ ئادەم 30 نەچچە يىللىق خىزمەت ھاياتىدا نۇرغۇن جاپالارنى تارتتى، كۆرمىگەن كۈنلەرنى كۆردى ۋە بېشىدىن ئۆتكۈزدى. ئەمما ئۇ، بىرەر كۈنمۇ ئالدىرىماي ئۆتكىنىنى ئۆزىمۇ، ئائىلىسىدىكىلەرمۇ بىلمەيتتى. ئۇ ئۇزاق يىل مابەينىدە بازارلىق ھۆكۈمەتنىڭ كاتىپى بولدى، خەلق ئىشلىرى، شۇنىڭدەك يۇگۇر - يېتىم ئىشلارنى قىلدى، قۇمدەك ئۇششاق - چۈششەك ئىش ئۈنى ئاشۇنداق ئىشلەشكە كۆندۈرۈپ قويدى، مانا ئەمدى ئۇ ئۇنىڭدىنمۇ ئۇششاق، بىخەتەرلىكنى كۈچلۈك تەلەپ قىلدىغان ئىشقا كىرىشىپ قالدى. ئىشلەپ چارچىغان، ھالىدىن كەتكەن چاغلاردا، ئۇنىڭ رېماتىزم، جىگەر كېسىلى بىئارام قىلىپ، ئاغرىق جان - جېنىدىن ئۆتۈپ كېتەتتى: «سىرتتىكى كىشىلەر بۇ ھالىمنى بىلمەيدۇ، چۈنكى ئۇلار بۇ يەردىكى ئىشلارنى كۆرۈنۈشتىنلا قاراپ ئاسان دەيدۇ، مەن بىۋاسام بۇ يەردىكى ئىشلارنى، بۇ يەردىكى كىشىلەرنىڭ دەردىنى بىلىمەن، پەقەت مېنىڭ

دەردىمنى بۇ يەردىكى دەرد تارتقانلار، كۆرۈڭاتقانلار بىلىدۇ، مۇشۇنىڭ ئۆزىلا كۆپا-
يە » دەپ ئويلايتتى ئۇ، شۇڭا ئۇ ئىككى يىل جەريانىدا ئاشۇ بىچارىلەر ئۈچۈن ئۆزىنىڭ 5000 يۈەندىن كۆپرەك قىممەتتىكى مال ـ مۈلكىنى خالىس ھەدىيە قىلىپ، ئۆزگە-
لەرگە بەخت ئاتا قىلىشتىكى ئىستىكىنى نامايان قىلدى.

خاسىيەتلىك ھەيدەكچى

ـــ مىجىت ھاجىم، ھوي، مىجىت ھاجىم، توختاپ تۇرسىلا...

بازار كوچىسىدا ئالدىراش كېتىۋاتقان مىجىت ھاجى ئۆزى تەرەپكە كېلىۋاتقان قادىر ئابدۇللانى كۆرۈپ توختىدى. قادىر ئابدۇللا سالام ـ سەھەتتىن كېيىنلا :

ـــ ئاز ـ تولا ئۆشرە ـ زاكاتلىرى باردۇر، ھاجىم، ساناتورىيىدىكىلەرنى قوللاپ قويغان بولسىلا، ئۆشرە ـ زاكاتلىرى زايە بولمايتتى! ـــ دېدى ئۇدۇللا.

ـــ ماقۇل، مەن ئاپىرىپ بېرەيمۇ ياكى...

ـــ مەن باراي، ھاجىم، قاچان بارىمەن ؟ شىركەتلىرىگە بۇگۈنلا بارايمۇ ؟!

ـــ چۈشتىن كېيىن بولسىمۇ بولىدۇ.

ـــ ماقۇل، يەنە بىر گەپ : ئىشقا ئورۇنلاشتۇرىدىغان بىرقانچە مېيىپ كىشى بار ئىدى، شۇنىمۇ ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغان بولسىلا، مەن بەكلا خۇشال بولاتتىم...

ـــ ماقۇل، بۇنى ئايرىم دېيىشەيلى...

ـــ ئۇمىدىم يەردە قالمىسا، ھاجىم...

ـــ ياق، سىلى ئەل ئۈچۈن كۆيۈۋاتقان ئادەم، ئەسلىدە بىزمۇ سىلىدەك قىلالىغان بولساق ، ئاندىن ئۆزىمىزنى ئادەم قاتارىغا ئۆتتۇق دېسەك بولاتتى. سىلىنىڭ ساخاۋەت-
لىرى بىزگە ئۈلگە. سىلىنىڭ ھەققانىي، خالىس ئىشلىرىنى بىز قوللاپ مەدەت بەرمە-
سەك سەت ئەمەسمۇ ؟ ئاشۇ نامرات، بىچارە خەلق بىزنىڭ قېرىنداشلىرىمىز ـ دە!

قادىر ئابدۇللا مەخەت ئېلى ھاجىمنىڭ ئالدىغا بېرىۋىدى، ئۇمۇ ئۆزىنىڭ ياخشى كۆڭلىنى نامايان قىلدى. پاتىگۈل تۇرەكىنىڭ ئالدىغا بېرىۋىدى، ئۇمۇ قادىر ئاب-
دۇللانى قۇرۇق قول قايتۇرمىدى. سېرىقبۇيا بازىرىدا ئالدىن باي بولغان بۇنداق سېخىيلار ئاز ئەمەس ئىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزىنىڭ ھالال ئەمگىكى، گۈلدەك

ھۈنەر ـ كەسپى، تىجارىتى بىلەن باي بولغان ۋە سېخىيلىقى بىلەن كۆزگە كۆرۈنگەن. ئالايلۇق، مەخپەت ئىلى ھاجى ترانسپورت كەسپىي ئائىلىسى بولۇپ، نەچچە ئون يىل جەريانىدا 100 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك پۇل چىقىرىپ، « مەخپەت ئىلى باشلانغۇچ مەكتىپى » نى سالغان، يول ياسىغان ۋە نەچچە 100 مىڭ يۈەن سەرپ قىلىپ، دوختۇرخانا سالغان، ھەر يىلى نامراتلارغا بىرقانچە تونىنا ئوتۇن ـ كۆمۈر بېرەتتى، ئۇن ـ ياغ، يوتقان ـ كۆرپە قاتارلىقلارنى خالىس ياردەم قىلاتتى، مەجىت ھاجى، پاتىگۈللەرنىڭمۇ بۇ جەھەتتە تەرىپى تىللاردا داستان ئىدى. قادىر ئابدۇللا بۇ ساخاۋەتچىلەرنىڭ ئالدىغا بارغاندىن باشقا، ساخاۋەت قىلىشنى بىلمەيدىغان يەنە بىر قىسىم بايلارنىڭمۇ ئالدىغا بىر ـ بىرلەپ باردى. ئەتراپلىق، تەپسىلىي چۈشەنچە بەردى، تەسىرلىك سۆز، ھەدىسەلەرنى ئۇلارغا سۆزلىدى ۋە ئۇلارنى سەۋرچانلىق بىلەن سېخىيلىق قىلىشقا يېتەكلىدى، ئۇ بۇنداق يېتەكلەشنىڭ ئاخىر ئۇنۇمىنى كۆردى. ھېرىپ قالمىغان، تېلىپ قالمىغان بۇ ئادەم ئۇلارنى تەسىرلەندۈردى. ئۇنىڭ ھېچقانداق مەجبۇرلاش خاراكتېرى بولمىغانلىقتىن، ئۇلار سېخىيلىقنى ئىختىيارسىز قىلىپ، قانداقتۇر بىر ئىشلاردىن يېنىكلەپ قالغانلىقلىرىنى ئۇنىڭغا دەپ، پات ـ پات سېخىيلىق قىلىدىغان پەزىلەت يېتىلدۈردى.

قادىر ئابدۇللا يەنە ئىدارە ـ ئورگانلاردىكى كىشىلەردىنمۇ پاراسلىق تەلەپ قىلدى، بازارلىق پارتكومنىڭ ئەينى چاغدىكى شۇجىسى سەمەت ئىسمائىل، بازار باشلىقى ھەسەنجان ئابدۇكېرىم ۋە ئابدۇرېشىت قۇددۇس، بازارلىق يېزا ـ بازار كارخانىلىرى پونكىتىدىكى ئوبۇلقاسىم ئابلا، يېزىنىڭ مالىيە خىزمىتىنى ئىشلەيدىغان خادىملىرىدىن ئۆمەر مەخمۇت، ۋاسىل ۋاردىس، قېيىۇم سەلەي قاتارلىقلارنى سەپەرۋەر قىلىپ، ئۇلارنىڭ قوللىشى بىلەن بازار تەۋەسىدىكى بارلىق ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر ئاردىسىدا ياشانغانلارغا كۆڭۈل بۆلۈش، مېيىپ ـ ئاجىزلارغا غەمخورلۇق قىلىش، ياردەم قىلىشنى ئومۇمىي كەيپىياتقا ئايلاندۇردى. ئۇنىڭ ساپ، چىن ئىخلاس بىلەن قىلغان ئەقىدىسى، سەمىمىي، كۆيۈملۈك كۆڭلى، «بۇدۇشقاقتەك » بېرىلىپ ئىشلەش روھى سېرىقبۇيىدىكى سانسىز كىشىلەرنىڭ قەلبىگە خىسلەت ئۇرۇقى بولۇپ چېچىلدى.

خارابه ئارىسىدىكى روھ

1991 ـ يىلى قۇرۇلغان سېرىقبۇيا بازارلىق قېرىلار ساناتوريىسى تۇرلۇك سەۋەب-لەردىن كۆرە بىرمۇ جان كۆيەر كىشىنىڭ بولماسلىقى بىلەن تاشلىنىپ قالغان. بەزىلەر مىڭ كۈلدىرات مېتىر ئەتراپىدا كېلىدىغان بۇ قۇرۇلۇشنىڭ قايسى تەرىپى پاكىز، ئەپلىك بولسا شۇ يەرنى ماكان قىلغان ۋە يۇندى ـ ئەخلەت، گەندە ـ سۈيدۈكلىرىنى تام ـ تاملارغا تۆكۈپ، نە كەلسە تاشلاپ، قۇرۇلۇشنىڭ كۆپ قىسمىنى نابۇت قىلىۋەتكەن-دى. بىرقانچە ئۆينىڭ تاملىرى ئولتۇرۇشۇپ يېرىلغان، ئۈستى پەسلەپ كەتكەن، پەي-شايۋاننىڭ بىر بۆلەك قىسمى بۆلۈنۈپ خەتەرلىك ھالغا كېلىپ قالغاندى.

قادىر ئابدۇللا بۇ خارابىلىككە بېرىپ، نېمە قىلارىنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى. بىر تۇرۇپ بەكلا زەردىسى قاينىدى، بىر تۇرۇپ ئۆتۈپ كەتكەنگە سالىۋات دېگۈسى كەلدى. ھازىرچە شۇنداق دېمەيمۇ ئىلاج يوق ئىدىۍ، ئۇ ئويلىنا ـ ئويلىنا قايتىدىن قۇرۇش لازىم دەپ قارىدى ۋە قەتئىي ئىرادىگە كەلدى. بازارنىڭ مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلىرىگە دېۋىدى، ئۇلار قوشۇلدى. لېكىن، بۇ ئىش پۇل بىلەن ھەل بولىدىغان بولغاچقا، ئۇلارمۇ دەرھال ياردەم بېرەلمەيتتى، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان بازاردا ئارتۇق مەبلەغ يوق، ئۇلارمۇ تۇرلۇك خىراجەتلەرنى ئاران ـ ئاران غەملەپ كۈن ئۆتكۈ-زۈۋاتاتتى، قادىر ئابدۇللا بۇنى ئوبدان بىلەتتى. ھەر ھالدا ئۇلارنىڭ ھېسداشلىق قىلغىنىمۇ چوڭ ئۇتۇق ئىدى، ئۇ تۇزەش پىلانى ۋە دوكلاتىنى يېزىپ كىرىش بىلەن بىر چاغدا، ناھىيىلىك خەلق ئىشلار ئىدارىسىگىمۇ ئەھۋالنى مەلۇم قىلدى ۋە تەكرار بېرىپ ياردەم بېرىش، قوللاشنى ئۈمىد قىلدى. ئۇ شۇ خىل يوللار بىلەن ئىلگىرى ـ كېيىن 17 مىڭ 600 يۈەن ھەل قىلىپ، ساناتوريىنىڭ ئەبجەق بولۇپ كەتكەن قۇ-رۇلۇشىنى رېمونت قىلدۇرۇپ ئەسلىگە كەلتۈردى ۋە قورۇتام، ئىشخانا، ھاجەتخانا، داۋالاش ئۆيى قاتارلىقلارنى سالدۇرى. ئۇ توك تارقىتىش پونكتى بىلەن تۇرۇبا سۈيى پونكتىغا بېرىپ، يۆلەكسىز قېلىش، ياشانغاندا ھاجەتمەن بولۇپ قېلىشنىڭ ئازابلىرى ۋە مۇشكۈلاتلىرى توغرىسىدا سۆزلەپ، بۇ يەردىكى كىشىلەرنى قاتتىق تەسىرلەندۈردى ھەمدە ساناتوريىگە توك تارتىش، تۇرۇبا ياتقۇزۇپ سۇ يەتكۈزۈش ئىشلىرىنى خالىس قىلدۇردى. تېلېۋىزىيە ئۇلاپ تارقىتىش پونكتىمۇ سىملىق تېلې-

ۋىزىيە ئۇسكۇنىلىرىنى ھەقسىز تارتىپ، قوراشتۇرۇپ بەردى. ناھىيىلىك خەلق ئىشلار ئىدارىسى رەئىلىك تېلېۋىزور، كىرئالغۇ تەقدىم قىلدى. ئۇ يەنە بىرقانچە كىشىنىڭ ئۆيىگىمۇ بۇ خىل مېھرىبانلىقنىڭ رىشتىنى تۇتاشتۇرۇپ بەردى. كەنت كادىرلىرىنىڭ ماشىنا ـ تراكتورلىرىنى خالىس ئىشلەپ بېرىشكە تەۋسىيە قىلىپ، سۇ پەتلىك توپا يۆتكەپ، ساناتوريىنىڭ ئېچىدىكى بىر بۆلەك تاشلاندۇق يەرنى تۈزلىدى، تىندۇردى. ساناتورىيە ئادەملىرىنىڭ ئىش قىلالايدىغانلىرىنى تەشكىللەپ، ئورمان بەلۋېغى ياساپ، گۈل ـ گىياھ تېرىپ، مۇھىتنى ياخشىلىدى، تال ـ بارائكا ياساپ، كۆچەت قويدى. ئۇنىڭ تەشەببۇسى بىلەن بىدىش ۋە سايىۋەن قىلىغان بولۇپ، لاپاسنىڭ مۇلۇكلىرىنى ياغاچچى، سېتىقچىلار ئاپىرىپ ياساپ بەردى.

ئۇ ساناتورىيىنىڭ تاشقى كۆرۈنۈشىگىمۇ سەل قارىمىدى. دەرۋازىنىڭ ئىككى تەرىپىگە دوسكا چىقىرىپ، ئۆز قولى بىلەن ئىككى نەپەر ياشانغان كىشىنىڭ رەسىمىنى سىزدى، ئۇ رەسىملەر كىشىگە ياشانغاندىمۇ بەختلىك ياشاشنىڭ نەقەدەر مۇھىملىقىنى، نەقەدەر تەسىلكىنى ئاجايىپ كۈچلۈك تەسەۋۋۇر، رېئال، جانلىق سىمۋول ئارقىلىق ئىپادىلەپ بەرگەچكە، ساناتورىيە ئالدىدىن ئۆتكەن ھەرقانداق ئادەم بىر خىل ئىنتىلىش، كۆيۈنۈش، ياردەم قىلىش تۇيغۇسىغا چۆمەي قالمايتتى.

يۇرەكتىكى چوغ

سېرىقبۇيا بازىرىدا قادىر ئابدۇللانى تونۇمايدىغان ئادەم يوق، 40 مىڭدىن كۆپ رەئىس نوپۇسقا ئىگە بۇ بازاردا ئۇنىڭ ئالدىغا بارمىغان ئادەم ئاز. ئۇ بازارلىق پارتكوم بىلەن بازارلىق ھۆكۈمەتنىڭ كاتىپى، ستاتىستىكا خادىمى، تەشۋىقات ـ تەربىيە يېتەكچىسى بولۇپ، ئۇزاق يىل ئاممىۋى خىزمەتكە ياتىدىغان ھەممە ئىشنى بىر، ھەتتا بىرقانچە قېتىملاپ ئىشلىدى، نۇرغۇن ئادەمنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلدى، نۇرغۇن ئائىلىنىڭ مەسلىھەت بېرىپ يول كۆرسەتتى، ئۇ ئۆزىمۇ سەزمىگەن رەۋىشتە كىشىلەرنىڭ كۆڭلىدىكى ئادەملەرنىڭ بىرى، ھېچبولمىغاندىمۇ يامان دېمەيدىغان ئادەمنىڭ بىرىگە ئايلانغاندى. بۇنداق تونۇشلۇق ئۇنىڭ خەلق ئىشلىرى، مېيىپلار خىزمىتى جەريانىدا تازا ئەسقاتتى، كىمنىڭ ئالدىغا بارسا ئۇنى قۇرۇق قول ياندۇرۇشقا ھېچكىمنىڭ رايى ئۇنمىدى. راستىنى ئېيتقاندا ئۇ، بۇ خىزمەتكە مەسئۇل قىلىنغاندا، نېمە دېيىشنى

شىنى بىلەلمەي قالدى. ئەمما، ئىشلىگۈسى يوق دېيىشكە ئۆزىمۇ ئاساس تاپالمايتتى. خىزمەتكە رەسمىي كىرىشكەندە، ئۇ بارا ـ بارا ئىچكىرىلەپ، بىر خىل ئوتلۇق ھېسسىيات، قەتئىي نىيەت، يۈكسەك ئەقىدە، يەنە قانداقتۇر بىر ئارزۇ، تەسەۋۋۇر ئۇنى چۈلغۇۋالدى. قېرى، ئاجىز، مېيىپ، نامراتلارنىڭ تۇرمۇشى، ئۇلارنىڭ ئىلتىجا بىلەن تىكىلىپ تۇرىدىغان كۆزلىرى، ئاچچىق سەرگۈزەشتىلىرى، تەسەۋۋۇر قىلىش قىيىن كېيىنكى ھاياتى، ئادەمگە خاس ئائىلە شارائىتىنىڭ يوقلۇقى قاتارلىقلار ئۇنىڭ قەلبىنى لەرزىگە سالدى. ئۇ بەزىلەرنىڭ سەرگۈزەشتىسىنى ئاڭلاپ، ئۇلار بىلەن تەڭ يىغلىدى، ئازاب چەكتى ... ئەنە شۇ چاغدا ئۇ، ئۆزىنى، ئۆتكەن ھاياتىنى، كەلگۈسى تۇرمۇشىنى باشتىن ئويلاندى، ئۆتكەن ھاياتىنى خۇلاسىلىگەندە، ئۆزىنىڭ يەنە كىشىلىك قەدىر ـ قىممىتىنى تېپىشقا كېچىكىپ قالمىغانلىقىنى ھېس قىلدى ـ دە، ئەينى يىللاردىكى ئۇلۇغۋار نىشانلار ئەۋجىدە پەرۋاز قىلدى ۋە ئۇ شۇشاق ئىشلار بىلەن ۋەيران بولغان يۈكسەك ئارزۇلىرىنىڭ كۆمۈلۈپ كەتكەن بىخلىرىنى تاتىلاشقا، ئېچىشقا باشلىدى. راست، ئۇنىڭ بىر چاغلاردا ياشلىق جاسارىتى ئۇرغۇپ تۇراتتى، ئۇ نۇرغۇن كىتابلارنى ئوقۇغان، نۇرغۇن پەننىي بىلىملەرنى قەلبىگە مۇجەسسەم قىلغان، سانسىز ئەقلىيە سۆزنى، دانالارنىڭ ھېكمەتلىرىنى خاتىرىگە ئالغان، ئۆگەنگەن، ئەل ئۇچۇن، ۋەتەن ئۇچۇن ئۆلمەس تۆھپىلەرنى يارىتىپ، خەلقنى بەختىيار قىلىش، ياخشى نام قالدۇرۇش ئىستىكى ئوتىدا لاۋۇلداپ كۆيگەنىدى... ئەمما، ئۇنىڭ بۇ نىشانلىرى تۇرمۇشنىڭ، ھاياتنىڭ بوران ـ چاپقۇنلىرى بىلەن نەلەردىدۇر قېلىپ رويابقا چىقمىغان، ئۇنىڭ پەقەت پۇرستى كەلمىگەنىدى. «مانا ئەمدى ئۇنىڭ پۇرستى كەلگەن ئوخشايدۇ» دەپ ئويلىدى ئۇ ئاخىر. ئۇنىڭ قەلبىگە بىردىنلا ئاشۇ بىچارىلەرنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىش، بەختىيار قىلىشتىن ئىبارەت ئوتتەك ئىشتىياق مۇجەسسەم بولدى، ئۇلارنى ئىنساندەك ياشاش پۇرستىگە ئىگە قىلىشنىڭ ئۆزى ئۇ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا كۆتكەن ئەڭ چوڭ بەخت ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى ۋە يېڭىدىن تۇغۇلغاندەك ھاياجانلاندى، سۆيۈندى... ئۇ: «ھالا بۇگۈن مۇشۇنداق ئىمكانىيەتنى بېرىپسەن، خۇدايىم، مەن بەختلىك ئادەم ئىكەنمەن، بىراق بۇ بەخت پەقەت مېنىڭ قانچىلىك ئىش قىلىشىم بىلەن مۇناسىۋەتلىك. مەن بارلىقىمنى ئاتىشىم كېرەك... ھەممە مۇشكۈلنى يېڭىشىم، داۋاملىق ئالغا ئىلگىرىلىشىم كېرەك ...» دەپ ئۆز ـ ئۆزىگە ۋەدىمۇ بەردى. ئۇ شۇنداق قىلدى ۋە شۇنداق قىلىشتىن بىر مىنۇتمۇ داجىپ

قالمىدى.

ھېلىقى بىچارىلەر نېمە بولۇپ شۇنداق ھالغا كېلىپ قالغان ؟ بۇنىڭ نۇرغۇن ئار-قا كۆرۈنۈشى بار ، ئەلۋەتتە. بىراق، قادىر ئابدۇللا تولا چاغلاردا :« بەش قول تەڭ ئەمەس، شۇڭا ھەربىر ئادەمنۇ ئوخشاش ئەمەس، كىشىنى تەڭ كۆرگۈلۈك ئە-مەس » دەپ خۇلاسىلەيتتى. ئاقتۇرۇپ كەلسە، ئۇ بېقىۋاتقان ئاشۇ كىشىلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ھېلىقى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ مەھسۇلاتلىرى ئىدى، بۇ كىشىلەر ئەينى چاغدا كوپېراتسىيىنى قۇرغان، ھەتتا بەزىلىرى جان پىدالىق بە-لەن ئىشلەپ زور تۆھپىلەرنى قوشقان.

ئەمما ئۇلاردىن بىر قىسمى ھازىر تاشلىنىپ قالدى، ھەتتا ئاخىرىدا شاللىنىپ تاشلاندۇق نەرسىگە ئايلىنىپ قالدى، لېكىن بۇنىڭدا مۇنداق بىرقانچە سەۋەب بار : يېقىنقى زامان بازار ئىگىلىكى شارائىتىدا نۇرغۇن نەرسىلەر شەخسىنىڭ ئىجادكارلىقى ۋە شەخسىيەتچىلىك مىزانلىرى بىلەن باغلىنىپ قالدى، كىشىلەرنىڭ كىشىلەر بىلەن كارى بولمايدىغان، كىم بولسۇن، ئىقتىدارى، ماددىي بايلىقى، رىقابەت قاتارلىقلارنىڭ بېسىمىدا ئۆزىنى قوتقۇزۇش، قۇدرەت تاپتۇرۇش دولقۇنى بېسىپ كەتتى، 80 ـ يىللاردا باشلانغان يېزا ئىسلاھاتى، يەرلەرنى ئائىلىلەرگىچە ھۆددە بېرىش ئەينى يىللاردىكى يالغان ئاكتىپلارنى بىر ـ بىرلەپ شاللاپ چىقاردى. ئۇلار ئەينى يىللاردا پۇل ـ مال يىغالمىغان، بەزىلىرى باللىرىنى ئوپچىغا قوشۇپ قويۇپ، كېسەللىك بە-لەن جېنىدىن جۇدا بولسىمۇ كارى بولمىغان، ئۇلار گويىاكى جاھاندىن شۇنداقلا ئۆ-تۈپ كېتىدىغاندەك تۇيغۇدا بولغان، ئۇلار ھوشىنى تېپىپ ئەتراپىغا باققاندا، ئاللە-قاچان مۇكچىيىپ، ھالىدىن كەتكەن... ئاخىر سادىق سادىرغا ئوخشاش تىلەمچىلىك يولىغا ماڭغانىدى...

قادىر ئابدۇللا ھازىرقى زامان كىشىلىرىنىڭ ئۇلارغا ئەستايىدىل كۆڭۈل بۆلۈشـ-نى ئارزۇ قىلاتتى، ئەمما ئۇ ئۇلارنىڭ بۇنىڭسىزمۇ نۇرغۇن ئىشلىرى بارلىقىنى، بـۇ ئىشقا ئۇلارنىڭ ھەقىقەتەن پۈرسەت چىقىرالمايدىغانلىقىنى ئويلىغاندا، پەقەت رەنجـ-مەيتتى، ئۇ چاغ راستىنلا بۇگۈنگە ئوخشمايتتى، ھازىر نوپۇس كۆپ، تېرىلغۇ يـەر ئاز، تېرىقچىلىق قۇرۇلمىسىمۇ مۇرەككەپ، جەمئىيەت تولىمۇ زىددىيەتلىك، ھەر كۈ-نى نەچچە خىل مەسىلىلەرنى ھەل قىلمىسا بولمايدۇ. نەچچە مىڭ كىشىنىڭ تۇرمۇش مەسىلىسى... بۇلارمۇ ئاساسىي سەۋەب بولالمىسا كېرەك، قادىر ئابدۇللا بىلىپ يەتـ-

تىكى، ساناتوريىدىكىلەرنى بىرقانچە ئون يىل جەريانىدا شۇ جايلاردىكى پارتىيە ئەزالىرى، كەنت ـ مەھەللە كادىرلىرى، ئالدىن باي بولغانلار، سېخىي كىشىلەر ھۆدە-دە ئېلىش، خەۋەر ئېلىش بىلەن مۇھاپىزەت قىلغان، ساناتورىيىدىكى بۇ كىشىلەر تېگىدىن سۆرەلمە، قاششاق، جاھىل، يۇزسىز بولغانلىقتىن، ھەممە ئادەمنى بىزار قىلغان، ئۇلارنىڭ بولمىغۇر قىلىقلىرىنى، قىلما دېگەن ئىشنى قەستەن قىلىشلىرى ئادەمنىڭ ھەقىقەتەن ئوغسىنى قاينىتاتتى. بۇنداق كاجلىق نېمىشقىمۇ ئۇلارنى شۇ ھالغا كەلتۈرۈپ قويمىسۇن ؟ ئەمما بۇنى بىلگەن قادىر ئابدۇللا ئۇلارغا ئىنسانىي نۇقتىدىن قاراپ، ئېغىر ئېلىشنى كۆڭلىدىن ساقىت قىلىۋەتتى...

ئىز جۇلاسى

ـــ بۇ مېنىڭ ئىلتىماسىم، ماڭا قۇتقۇزۇش ئاشلىقى بەرگەن بولسىڭىز ؟

قادىر ئابدۇللا ئۇنىڭ تونۇشتۇرۇش، ئىلتىماسلىرىنى تەپسىلىي كۆرۈپ چىقتى ۋە :

ـــ قارا، سەنمۇ بىر ئادەم بولغاندىكىن، راست گەپ قىلىپ، قىينىلىپ قالدىم دېسەڭ بولمامدۇ ؟ يالغان گەپ قىلىپ قۇتقۇزۇش نىشانى بولمەن، دەپ ئاۋارە بولماي ؟

ـــ ۋاي، راست باشلىق. مەن ئۆتكەندە سىز تىزىملىغاندا، تىزىمدىن چۈشۈپ قاپتىكەنمەن .

ـــ ئۇنداق ئىش يوق. بېرىپ ئىشىڭنى قىل. مەن سېنى قۇتقۇزۇش دائىرىسىگە كىرگۈزمەيمەن. ساختا نامرات بولغۇچە ئۆلۈۋالساڭ بولمامدۇ ؟ سەن ئەسلىدە نامرات ئەمەس، شۇنداقمۇ ؟ قىمار ئويناپدىكى، كەيپ ـ ساپا يولىغا ماڭدىڭ، ئاخىرىدا قەرز-گە بوغۇلدۇڭ، شۇنىڭ بىلەن باشقىلار ساڭا مۇشۇ يولنى كۆرسەتتى. مېنى بىلمەيدۇ دەمسەن ؟ !

ـــ ھەي ئىسىت، مەن بۇ خەتنى كەنت سېكرىتارىغا ئۈچ كۈن ئىشلەپ، ئېغىلدىكى قىغىنى چىقىرىپ بېرىپ يازدۇرۇپ ئېلىپ كەلگەنىدىم!

ـــ بېرىپ ئۇنىڭدىن ئۈچ كۈنلۈك ئىش ھەققىنى ئال. خام ـ خىيال بىلەن مەيدانىڭ ئالدىمغا قايتا كېلىپ قالما!

سېرىقبۇيىدا خەلق ئىشلىرى، مېيىپلار خىزمىتى كۈندىن ـ كۈنگە جانلىنىپ،

ئۇنىڭدىن بەھرە ئالىدىغانلارنىڭ تۇرمۇشى بارغانسېرى ياخشىلاندى. بۇنى كۆرگەن بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ كۆزى قىزاردى ۋە بۇ سەپكە كىرگۈسى كېلىدىغان بولۇپ قالدى. ئەمما، خالىغانلا ئادەم بۇ يەرگە كىرەلمەيتتى.

قادىر ئابدۇللا بۇ خىزمەتكە كىرىشكەندىن كېيىن، بازارغا تەۋە ھەممە كەنت، مەيدان، ئاھالە كومىتېتنى تەكرار ئارىلاپ چىقتى، ياشانغان، مېيىپ، قارىغۇچىسى يوق، ھەقىقەتەن نامرات دېگەن ئائىلىلەرنى بىرمۇبىر تەكشۈرۈپ ، 906 نامرات ئائىلىنىڭ ئارخىپىنى تۈرغۇزدى، دەرىجىگە ئايرىپ، قۇتقۇزۇش، ياردەم بېرىش، يۆلەش لايىھىسىنى تۈزۈپ چىقتى. ھېچقانداق يۆلىگۈچىسى يوقلاردىن 11 نەپەر قېرى، مېيىپ كىشىنى ساناتورىيىگە ئېلىپ بېرىپ ماكانلاشتۇردى. نۆۋەتتى كەلگەندە ئۇ، بۇ ئىشنى شۇ بويىچە بىر ـ بىرلەپ ئىشلىدى. بۇ جەھەتتە ئۇ كىمنىڭ ئەھۋالى قانداق، قايسى جايدا ئولتۇرىدۇ، قايسى ئىشنى قىلىدۇ، ھازىرقى ئەھۋالى زادى قانچىلىك دېگەندەك ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى يادقا ئېلىۋالدى. بەزىلەرنىڭ رەسمىنى، تارىخىنى خاتىرىلەپ، سىخىما ياساپ، ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئاشكارىلىدى، ئۇلارغا ئاشلىق ـ كۆمۈر تارقىتىش بولسۇن، يوتقان ـ كۆرپە، كىيىم ـ كېچەك يەتكۈزۈپ بېرىشتە بولسۇن، ئۇ دەل، مۇۋاپىق بېجىرىشنى ئىشقا ئاشۇرغانلىقتىن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئورتاق بەھرىمەن بولۇشتەك كەيپىيات شەكىللەندى.

« ئۆردەك گۆشى يەيمەن دېسەڭ، ئۇنىڭ پېيىدە بول » دېگەن گەپ بار. قادىر ئابدۇللا شۇنداق قىلغان ئادەم. ئۇ ھەر تەرەپلىمە چېپىپ يۈرۈپ، خالىس خىزمەت ، خالىس نىيەتتە خەير ـ ساخاۋەت ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ، كۆپ خەلقنىڭ ئۆز خەلقىنى قۇتقۇزۇشتەك كەيپىياتىنى بارلىققا كەلتۈردى.

يېقىنقى بىرقانچە يىلدىن بۇيان، قادىر ئابدۇللانىڭ تەۋسىيە قىلىشى، قول سىلىشى سايىسىدا، يەككىلەر ئۇستىگە ئېلىپ قۇتقۇزۇشتىن ئىبارەت ئۇسۇلنى ئومۇمىي خەلق ئۇستىگە ئېلىپ قۇتقۇزۇش، ياردەم بېرىشكە ئۆزگەرتىپ قۇتقۇزۇش، يار ـ يۆلەك بولۇشتا ئىختىيارىيلىق بولۇش، ئۇزۇپ قويماسلىق تەلىپىنى تەۋسىيە قىلدى. بۇ قوللاشقا ئېرىشتى ۋە يېزا بويىچە 30 نەچچە ئائىلە قېرىلار ساناتورىيىسىنى ئۇزاق مۇددەت ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى، قېرىلارنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىشنى ئۇستىگە ئېلىپ، مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلدى : ئۇلار 3200 كىلوگرام ئاشلىق، 8000 يۈمەن نەق پۇل، 50 كىلوگرام سۇيىغى ياردەم قىلدى؛ 2000 ـ يىلى قىشتا قادىر ئابدۇللا يېزا

تەۋەسىدىن 30 تونىنا ئاشلىق، 45 تونىنا كۆمۈر، 5600 قۇر كىيىم ـ كېچەك قاتار-لىقلارنى ئىئانە توپلاپ، 1589 نامرات كىشىنى قىشنىڭ غېمىدىن خالاس قىلدى؛ 2001 ـ يىلىنىڭ بېشىدا ئەبەيدۇللا دامۇللاھاجى، نۇرئەمەت ھاجى، مۇھەممەت بەھرام ھاجى، مىجىت ھاجى، مەخمەت ئېلى ھاجى، قارى ھاجى، پاتىگۈل تۇرەك قا-تارلىقلارغا دەپ، بىر قانچە قېتىمدا 1000 يۇەندىن ئارتۇق قىممەتتىكى ئۇن، ياغ، گۆش، يېمەكلىك، 10 تونىنا كۆمۈر تەييارلاپ، تۇرمۇشى قىيىن ئەھۋالدا قالغان 40 نامرات ئائىلىنى قىشتىن بىخەتەر ئۆتكۈزدى. بۇ سېخىيلار يەنە ھېيىت ـ بايراملاردا تەشكىللىنىپ، تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى ئېلىپ، ساناتورىيىگە بېرىپ ھال سوراشنى ئادەتكە ئايلاندۇردى. بازار تەۋەسىدىكى ھەرقايسى ئىدارە ـ ئورگانلاردىكى ئىشچى-خىزمەتچىلەرنى ئىككى قېتىم سەپەرۋەر قىلىپ، 74 مىڭ يۇەن قىممىتىدىكى مال-مۇلۇك، ئاشلىق، پۇلنى يىغىش قىلىپ، نامرات دېھقانلارنىڭ قىشتىن ئۆتۈشىگە تەق-دىم قىلدى؛ 800 دىن ئارتۇق ئىشچى ـ خىزمەتچى يەنە 43 مىڭ يۇەن ئىئانە قى-لىپ، ھېيىپلارنىڭ داۋالىنىشىغا ھەدىيە قىلدى. قادىر ئابدۇللا بۇ جەريانداا 14 ياشتىن تۆۋەن بالىدىن 11 نى ئۈرۈمچىگە ئەۋەتىپ، ئۇلارغا 70 مىڭ يۇەن سەرپ قىلىپ، قول ـ پۇتىدىكى ھېيىپلىقنى ئوپېراتسىيە قىلدۇرۇپ سۇنئىي پۇت ـ قول سالدۇر-دى. بازارلىق پارتكوم، ھۆكۈمەتكە تەكرار تەكلىپ بېرىپ، يەتتە ئائىلىلىك ھېيى-نىڭ مەجبۇرىي ئەمگەك كۇنىنى كۆتەرتىۋەتتى، ناھىيىلىك خەلق ئىشلار ئىدارىسىگە قايتا ـ قايتا بېرىپ، 65 ئائىلىلىك ماكانسىز نامراتقا 130 ئېغىزلىق پىششىق خىشلىق ئۆي سالدۇرۇپ بەردى؛ ئەھۋالنى زېرىكمەي مەلۇم قىلىپ، ئۇزاقتىن بۇيان «ئۇچ يوق» بولۇش سەۋەبىدىن تاشلىنىپ قالغان قەبرى ـ چۇرى، ئاجىزلاردىن 38 ئادەم-نىڭ ھەربىرىگە ھەر ئايدا 22.50 يۇەندىن تۇرمۇش كاپالەت پۇلى بېرىشنى ئىشقا ئاشۇردى. ھەربىيلىكتىن قايتقان، نامرات 18 ئادەمگە ھەر ئايدا 1740 يۇەن نەپىقە پۇلى ھەل قىلىپ تارقاتتى؛ بانكا ئورۇنلىرىنىڭ تۆۋەن ئۆسۈملۈك پۇلى ۋە ھېيىپلار-غا ياردەم بېرىش ھەمكارلىق فۇندىدىن 55 مىڭ يۇەن ھەل قىلىپ، 40 نەپەر ھېيىپقا قەرز ئېلىپ بېرىپ، ئۇلارنىڭ تىجارەت بىلەن تۇرمۇش كەچۈرۈش، ھاللىنىشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلدى. ئۇنىڭ ھەيدەكچىلىكى بىلەن مىجىت ھاجى سەككىز نەپەر، مەخمەت ئېلى ھاجى 13 نەپەر ھېيىپنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇردى، مىجىت ھاجى يەنە سەككىز نەپەر ھېيىپقا ھەر ئايدا 50 يۇەندىن نەپقە بېرىپ ، ئۇلارنى تۇرمۇشتا خا-

تەرجەم قىلدى؛ قادىر ئابدۇللا يەنە ھەربىيلىكتىن قايتقان بەش نەپەر كىشىنى مۇنا-سىپ جايلارغا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويدى. ئۆيىگە ئوت كەتكەن ھېكمجان، ئابـ-دۇرېھىم نايۇپ قاتارلىق سەككىز ئائىلىگە 30 مىڭ يۈەندىن كۆپـرەك پـۇل ئـىـئـانـە توپلاپ يارىدەم بەردى، ئاغرىپ يېتىپ قالغان، داۋالىنالمىغان مالۇمجاڭ قاتارلـىـق 33 نەپەر كىشىنىڭ داۋالىنىشىغا ئىلگىرى ـ كېيىن 17 مىڭ يۈەن يېغىش قىلىـپ يـوق-لىدى. بۇ جەريانىدا ئۇ ئالدىن باي بولغان بىر قىسىم كىشىلەرنى تەشكىللـەپ، كـەنـتـ-لەرگە ئاپىرىپ، نامرات ئائىلىلەرنىڭ ئۆيلىرىنى، تۇرمۇش ئەھۋالىنى كۆرسەتتـى ۋە ئۇلارنى ئۆزئارا سېلىشتۇرۇش، يارىدەم بېرىشكە رىغبەتلەندۈردى. يەنە بىـر قـىـسـىـم نامراتلارنى ئالدىن باي بولغانلارنىڭ ئۆيىگە باشلاپ بېرىپ، تەجرىبە سۆزلىتىپ، باي بولۇش يوللىرىنى ئۆگەتتى.

2000 ـ يىل 10 ـ ئايدا مارالبېشى ناھىيىسى خەلق ئىشلىرى، مېيىپلار خىزمىتى بويىچە نەق مەيدان يىغىنى ئېچىشنى قارار قىلغاندا، كىشىلەرنىڭ نەزىرى سېرىقبـۇ-يىغا چۈشتى. تەكرار تاللاش جەريانىدا «قادىر ئابدۇللانىڭ قىلغان ئىشلـىـرى ئـاز ئەمەس، ھەقىقەتەن گەۋدىلىك، قايتا تاللاشنىڭ ئورنى يوق، ئۇنىڭغا يەتكۈدەك ئىش قىلغان ئورۇنمۇ يوق» دېيىلدى. بۇ ھەقىقەتەن كىچىك ئۇتۇق ئەمەس ئىدى. قادىـر ئابدۇللا بەكلا سۆيۈندى. ئۇ مانا مۇشۇ پۇرسەتتە بازارلىق ھۆكۈمەت ۋە ھەرقايـسـى ساھەدىكى دوستلارنىڭ يەنە بىر بالداق ئۆرلەپ قوللىشىنى، بىر بۆلەك ئىشلارنى قـە-لىپ بېرىشىنى قولغا كەلتۈرەلەيتتى. ئەمەلىيەتتىمۇ بۇ نەق مەيدان يىغىنـى نـۇرغـۇن كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى تارتتى، كەڭ جەمئىيەتنىڭ ياشانغانلارغا، مېيىپلارغا بولغـان چۈشىنىشىدە بىر قېتىملىق ئىلگىرىلەش بولدى. قادىر ئابدۇللا بوش كەلمـەي، ھـەر تەرەپلىمە خىزمەت ئىشلەش، چۈشەنچە بېرىش ئارقىلىق، شۇ بىر قېتىمدا 51 نـەپـەر مېيىپقا مېيىپلىق ھارۋىسى تەقسىم قىلدۇرۇپ، ئۇلارنى پارتىيىنىڭ، كەڭ خەلق ئـام-مىسىنىڭ مېھىر ـ مۇھەببىتىدىن بەھرىمەن قىلدۇردى. قادىر ئابدۇللا ئۆز خىزمىتىدە ناھىيە بويىچە ئىلغار خىزمەتچى بولۇپ مۇكاپاتلاندى. ئەمما ئۇ، بۇنىڭ بىلەن بولدى قىلمىدى، شادلىنىپمۇ كەتمىدى، چۈنكى ئۇ 30 نەچچە يىللىق خىزمەت ھـايـاتـىـدا، بازار، ناھىيە، ۋىلايەت، ھەتتا ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن نەچچە ئون قېتىملاپ مۇكا-پاتلانغان، شەرەپكە سازاۋەر بولغان. ئۇنىڭ ئەينى يىللاردا ئالغان ئىلغار خىزمەتچى، مۇنەۋۋەر تەشۋىقاتچى، مۇنەۋۋەر ئىختىيارىي مۇخبىر، ئۇلگىلىك ستاتىستىكا خادىمى

دېگەندەك ناملاردىكى گۇۋاھنامىلىرى ھېلىمۇ ئۇنىڭ ئۆيىدە چوڭ بىر ئالبومنى ئېغىر لاشتۇرۇپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر ئىزنا ـ بەلگىدىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ ئولايدىغىنى ئاشۇ شان ـ شەرەپلەر ئەمەس ئىدى، ئۇ كىشىلەرنىڭ ئاشۇ بىچارىلەرگە كۆيۈمەك كۆڭۈل بولۇشىنى، ئۇلار ئۈچۈن « مەنمۇ قېرىيمەنغۇ ؟ » دېگەن ئىدىيىدە تۇرۇپ، بار ئىمكانىيەت بىلەن ياردەم بېرىشىنى قولغا كەلتۈرۈش ئىدى. ئۇ ساناتوريىگە ئايىغى ئۈزۈلمەي كەلگەن ئېكسكۇرسىيىچىلەرگە، تەجرىبە ئاڭلىغۇچىلارغا بۇنى بىر ئاساسلىق ئىش دەپ تەكرار تونۇشتۇرۇپ، كۆڭلىنى نامايان قىلدى...

خاتىمە

مەخپەت ئىلى ھاجى مۇنداق دېدى :

ـــ ھازىر ئەگەر قادىر ئابدۇللادەك مۇشۇنداق بىر تىرىشچان ئادەم بولمىغان بولسا، سېرىقبۇيا بازىرىدىكى بىچارىلەر نېمە كۈنلەرنى كۆرەر ئىدىكىنتاڭ ؟ ئۇلاردىن ماغدۇرى بارلار يامان ئىشلارنى قىلىپ جەمئىيەت ئامانلىقىنى بۇزاتتى، ماغدۇرى يوقلار تىلەمچىلىك قىلىپ يۈز ـ ئابرۇيىمىزنى تۆكەتتى، ھەرقانداق ئادەم قادىر ئابدۇللاغا ئوخشاش بىر ئىشقا ئەقىدە قىلسا، نى ـ نى ئىشلارنى قىلغىلى بولىدىكەن، قادىر ئابدۇللا قىلغان ئىشلار ئاز ئەمەس، ئەمما ئۇ قىلغان ئىشلار باشقىلار قىلمىغان، قىلالمىغان ئىش ئىدى. بىزمۇ گاھىدا كۆزىمىز كۆرگەن ئىشلارنى خالىس قىلىپ قويايتتۇق، بەزىلىرىنى قىلىمىز دېسەكمۇ ۋاقىت چىقىرالماي قالاتتۇق ياكى ئۇنتۇلىدىغان گەپ ئىكەن. قادىر ئابدۇللانى ئايىغى يېنىك دېيىشمىنىڭ سەۋەبى، ئۇ تىرىشىپ ئىشلەپ، ھەمىشە باشقىلار ئۈچۈن خالىس شاپائەت قىلىپ، كىشىلەرنىڭ كۆڭلىگە ياخشىلىقنى سېلىپ، ئالغۇچىغىمۇ، بەرگۈچىگىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلدى. ئەگەر سېرىقبۇيىدا قادىر ئابدۇللادەك بىر ئادەم بولمىغان بولسا، ئاشۇ بىچارىلەردىن نۇرغۇنلىرى بۇ ئالەمگە تۆرەلگىنىگە ئاللا ـ تووا دەر ئىدى، بىر قىسىملىرى بىھۇدە ئالەمدىن كېتەر ئىدى، قادىر ئابدۇللانى نامراتلارنىڭ باشپاناھى دېسە ئارتۇق كەتمەيدۇ.

بىر گەپدان مۇنداق دېدى :

ـــ نامراتتىن ھەممە بىزار، بۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار قۇتقازغۇچىغا موھتاج بولـ

مايدۇ، بەلكى باشقۇرغۇچىغا موھتاج بولىدۇ. قادىر ئابدۇللا بۇنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالارمۇ؟ ھازىر يۇرگۈزۈلۈۋاتقان يېڑىم ـ يارتا پىلانلىق يېزا ئىگىلىكى نۇرغۇن دېھقانلارنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى يوقاتتى، قەرزدارلىق كۆپلىگەن دېھقانلارنى ھالسىراتتى، بۇ بىر چوڭ ئاپەت بولۇپ، نۇرغۇن كىشىلەر تەييارلىنىڭ قۇلى بولۇشقا رازى بولىدۇ. كى، ھالال ئىشلەپ قەرزدار بولۇشنى خالىمايدۇ. ئۇ چاغدا ئاشۇنداق نامراتلار قادىر ئابدۇللانىڭ ئالدىغا كېلىپ ئىلتىپات كۈتىدۇ، ئەمما ئۇنىڭ بېرىدىغىنى تاينىلىق بىر گەپ بولىدۇ ياكى ئۇلارغا ھېچ نەرسە بېرەلمەيدۇ، ئالدىغا كەلگەنلەر ئۇنىڭغا نېمە دەيدۇ: خەپ، سەندىنمۇ قالار بۇ جاھان!... ئادەم بېشىنى تىقىپ كېچە ـ كۈندۈز ئىشلەۋەرسىمۇ بولمايدۇ ـ دە؟ ئەمما ئۇ، نامراتلارنى يۆلەشتە كارامەت ئىش قىلدى. ئۇ كىشىلەر قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالدى. مانا شۇنىڭ ئۆزى بىر بەخت ئەمەسمۇ؟

ـــ ئەسلىدە ئادەملەرنىڭ ھەممىسى تەڭ ۋە ئوخشاش، ـــ دەيدۇ قادىر ئابدۇللا بەزىدە ھاياجانلىنىپ، ـــ ئادەملەر ئوتتۇرىسىدا كىچىككىنە پەرق بولىدۇ، بۇ پەرق گاھىدا ناھايىتى چوڭ بولغان پەرقلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، بۇ پەرق پەقەت ئادەملەرنىڭ بەختلىك بولغانلىقى ياكى بولمىغانلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. مەن جان پىدا قىلىۋاتقان كىشىلەرنىڭ ھەممىسى بەختسىز كىشىلەر، شۇڭا ئۇلار ئادەتتىكى ئادەملەردىن ئالاھىدە پەرق قىلىپ، كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ ئەڭ تۆۋەن قاتلىمىغا چۈشۈپ قالغان. ئەمما، مەن ئۇلارنى ئۇنداق دەپ قارىمايمەن، مېنىڭ ئۇلارنى بەختلىك قىلىشقا ئىشەنچىم بار، بۇ مېنىڭلا قولۇمدىن كەلمەيدۇ، مەن زور كۆپچىلىك كىشىلەرنى يارىدەمگە چاقىرىپ، ئۇلارنىڭ بەختىنى يارىتىمەن. چۈنكى، ئادەمنىڭ ئاشقىلار بىلەن تەڭ بەھرىمەن بولىدىغان نەرسىلىرى قانچە كۆپ بولسا، شۇ كىشى ئېرىشىدىغان نەرسىلەرمۇ شۇنچە كۆپ بولىدۇ، بەختتىن بىز ئاشقىلارنى قانچە كۆپ بەھرىمەن قىلساق، بىز ئېرىشىدىغان بەختمۇ شۇنچە كۆپ بولىدۇ.

قادىر ئابدۇللا جىگەر راكى بىلەن قازا قىلغانغا بىرقانچە يىل بولغان بولسىمۇ، ئۇ ئاشلاپ بەرگەن يول كۆمۈلۈپ قالمىدى. ئۇنىڭ ئىش ئىزلىرى كىشىلەرنىڭ قەلبىدە، سورۇن ـ سورۇنلاردا داستان بولۇۋاتىدۇ. مىجىت ھاجى، مەخمۇت ئېلى ھاجى، پاتىگۈل ۋە سېرىقبۇيا بازىرىدىكى يۈزلىگەن سېخىي، كۆڭلى ئاق، مەرد كىشىلەر ھېلىھەمۇ نامراتلارغا ۋە قىيىنچىلىق تارتىۋاتقانلارغا يارىدەم بېرىشنى ئۆزۈپ قويغىنى

يوق، هەسەنجان ئابدۇكېرىم ناھىيىلىك خەلق ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى بولغان-دىن كېيىن، رولىنى ئەستايىدىل جارى قىلدۇردى، ئۇ پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ ئۇمىد-دىنى، خەلقنىڭ ئارزۇسىنى تېرىشىپ ئىشقا ئاشۇرۇپ، خەلق ئىشلىرى قوشۇنىدىكى خادىملارنى ياخشى ماسلاشتۇرۇپ، ناھىيە تەۋەسىدىكى 286 مىڭ 645 نوپۇس ئىچىدىكى 82 مىڭ نامرات كىشى ئارىسىدىن ئالاھىدە قېينىچىلىقى بار 20 مىڭ 78 كىشى ۋە تۆۋەن تۇرمۇش كاپالىتىدىن بەھرىمەن بولىدىغان 9804 كىشىنىڭ دەر-دىگە دەرمان، رەنجىگە شىپا بولۇشتا تۇرتكىلىك رول ئويناندى. ئېغىزلار بويىچە نامراتلارغا يار ـ يۆلەك بولۇش خىزمىتىمۇ ناھىيە بويىچە كەڭ قانات يېيىپ، كىشىنى خۇشال قىلىدىغان ئۇتۇقلار بارلىققا كېلىۋاتىدۇ. دەل مانا مۇشۇنداق پەزىلەت ۋە كۆيۈنۈش قادىر ئابدۇللا كۆتكەن ھەقىقىي بەخت ئىدى!

2001 ـيىل 11ـ ئايدا يېزىلدى،
2005 ـيىل 8 ـ ئايدا تۈزىتىلدى.
قەشقەر ـ سېرىقبۇيا

قادىر ئابدۇللانىڭ پائالىيەتلىرىدىن
كۆرۈنۈشلەر

ساخاۋەتچىلەر يائالىيەتلىرىدىن
كۆرۈنۈشلەر

0998 — 6212135
13899118355

چىرايىڭىز دا

ئادەمنىڭ چىرايى ھەممىنى بەلگىلەپ بەرمەيدۇ، بىراق ئۇ ئادەمنىڭ ئىچكى دۇنيا-سىدا مەۋجۇت بولىدىغان نۇرغۇن يوشۇرۇن، ئاشكارا نەرسىلەرنى، بەخت ۋە بەختسىز-لىكلەرنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ.

چىراي ئادەم تېنىنىڭ مەركىزىي مەيدانى. شۇڭا، ئادەم باشقا تۈردىكى مۇجەز-خاراكتېرى ئارقىلىق گۈزەل بولۇش بىلەن بىر چاغدا، چىرايىدىكى ئىپادىسى بىلەنمۇ گۈزەل ، چىرايلىق بولالايدۇ.

چىراي ھەققىدە گەپ بولسا، ھەر خىل چىرايلار كۆز ئالدىمىزغا كېلىدۇ. لېكىن، بىز ئۇنىڭ تاشقى كۆرۈنۈشىگە قاراپ سەت ياكى چىرايلىق دەپ باھا بېرەلمەيمىز. پەقەت ئىچكى - تاشقى بىرلىك ياراتقان گۈزەللىكنىلا ھەقىقىي چىراي گۈزەللىكى دەپ قارايمىز. ئىنچىكىلەپ قارىساق، چىرايى سەت ياكى چىرايلىق بولسۇن، ماھايەتتە ئۇ بىر ئادەمگە نىسبەتەن بىر خىل ئەينەك بولۇش رولىنى ئويناىدۇ. ئاشۇ ئەينەككە چوڭقۇر مەزمۇن، مەنىلەر سىڭگەن بولىدۇ. ئاشۇ مەنبەلەرنى سۈرۈشنى ۋە ئۇنىڭدىن بەھرە ئېلىشنى بىلىسىڭىز، ئېنىقكى، ئۇ تۇغمەس بايلىق بولۇپ يارىلىدۇ. ئۇ مەنبە چىراي گۈزەللىكىنى نامايان قىلىدىغان تەبەسسۇمدىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇ دەسمىي كەتمەيدىغان ھەم ئەڭ چوڭ بايلىق يارىتىدىغان ئالتۇن جامغا ئوخشايدۇ. سىز پەقەت چىرايىڭىزنى تەبەسسۇم ۋە سەمىمىيەتنىڭ نۇر - جۇلاسى، تەبىئىي ئىنكاسى بىلەن بېزەپ تۇرالىسىڭىزلا، كىشىلىك ھاياتىڭىزدا مەڭگۈ سۆيۈملۈك ، چىرايلىق كىشى بولالايسىز. ئەكسىچە بولسا مىڭ جانان چىنىدەك چىراي، تەقىي- تۇرق بولسىمۇ، سۆيۈلۈشتىن بەھرىمەن بولۇش پۇرستىگە نائىل بولالمايسىز.

چىرايىڭىزدا تەبەسسۇم بولسۇن، ئۇنى پۈلغا سېتىۋالمىڭىزمۇ بولىدۇ، پەقەت ئۇنىڭ ئۈچۈن ئازراق ھېسسىي ھاياجان ۋە خۇش پېئىل كەيپىيات دەسمىي سېلىپ قويىسىڭىزلا كۈپايە. چۈنكى ئۇ، كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ بەخت يامغۇرى، بۇ يامغۇر سىزنى پات- پات يۇيۇپ تۇرسۇن، باشقىلارنىمۇ يۇيۇپ تۇرسۇن. چۈنكى ھەرقانداق بىر ئادەم بەخت يامغۇرىغا، تەبەسسۇم جىلۋە قىلىپ تۇرىدىغان چىرايغا تەشنا!

ئادەم ئەسلىدىنلا گۈزەللىك ئىلكىدە

مۇقەددىمە

دوستۇم، سىز گۈزەللىكنى نەلەردىندۇر ئىزدەپ ئاۋارە بولماڭ. ئۇ سىز بىلەن بىللە، چۈنكى كىشىلىك ھاياتىنىڭ ئۆزى بىر گۈزەللىكنىڭ نامايانىدىدۇر. ھايات دېمەك، گۈزەللىك دېمەكتۇر. نېمىشقا دەمسىز ؟ پەقەت ھاياتلىق بولغاندىلا گۈزەللىك بولىدۇ، ئۇ ئەزەلدىنلا ئۇنىڭ بىلەن تەڭ مەۋجۇت بولۇپ، تەڭ تەرەققىي قىلىپ كەلدى ۋە مەۋجۇتلۇقنى ئىسپاتلاپ كەلدى. ئەمما، گۈزەللىك سىزنىڭ قانداق ياشارتىشىڭىزغا بېقىپ ئۆزىنى نامايان قىلىدۇ ۋە ھەقىقىي قىممىتىنى تاپالايدۇ، قانداقتۇر ئۇ ئەزەلدىنلا بولغىنى بىلەن قەدىرلىك بولغان ئەمەس!

گۈلباھار مەتنىياز يەكۈنلىگەن بۇ تۇرمۇش پەلسەپىسى ۋە ئاغزىدىن چۈشۈرمەيدىغان سۆزلەر ئۇ ئىگىلىك تىكلىگەن «گۈزەللىك دۇنياسى چاچ ياساش، ھۆسن تۇزەش ئورنى»دىن ئىبارەت كىچىككىنە رۇجەكتە تەۋەللۇت بولغان، ئەمما بۇنىڭ زادى قانچىلىك ئاساسى بار ؟ ئۇنىڭ تۇرمۇش يولىدىكى ئىزدىنىشى، بېسىپ ئۆتكەن مۇساپىسىگە نەزەر سالساق، ھاياتىنىڭ ھەقىقىتىنى ۋە گۈزەللىكنى يەنە بىر قېتىم ھېس قىلىشىمىز، ھاياتقا، تۇرمۇشقا، ھەربىر ئىشقا قايتىدىن مۇھەببەت باغلىشىمىز مۇمكىن...

يول ھامان چىقىدۇ

1992 ـ يىلى گۈلباھارنىڭ تۇرمۇشىدا ھەل قىلىش زۆرۈر بولغان بىر قاتار ئىش يۈز بەردى. دەل شۇ چاغدا ئۇنىڭ ئىش ئورنى ۋەيران بولۇش گىردابىدا «جان تالىشىۋاتاتتى». بۇ ئىش گۈلباھارنىڭ بېشىنىڭ ئىچىنمۇ- تېشىنمۇ قاتۇردى. ئىش ئور-

نىدىن ئايرىلسا، ئۇنىڭ چىقىش يولى مەڭگۈ بولمايدىغاندەك، نېمە ئىش قىلسا ئاقمايدىغاندەك قىلاتتى. ئۇ خۇددى بىر دەرەخنىڭ ئۇستىگە چىقىپ قالغاندەك، دەرەخقە قويۇپ قويۇلغان شوتىنى كىمدۇر بىرى تارتىۋېتىپ، تاماشا كۆرۈۋاتقاندەك قىلاتتى. ئىشلەۋاتقان ئىش ئورنىدىن قېلىش ئۈنىڭغا ئاشۇ دەرەخنىڭ ئۇچىدىن يىقىلىپ چۈشكەندەك ئېغىر ئازاب، نومۇس ئېلىپ كېلىدىغاندەك قىلاتتى...

ــ بولدى، ئەمدى تاقىتىم قالمىدى، ئىشنى تاشلاپ چىقىپ كېتىمەن، يىل بويى بىكارغا ئىشلەۋاتىمەن، بۇنى ئاز دەپ، ۋەزىپىنى ئادا قىلغىلى بولمىغانلىقتىن، قەرزدار بولۇپ قېلىۋاتىمەن، بۇ ئۆزىنى ــ ئۆزى نابۇت قىلغانلىق، ئۆمرىنى خاراب قىلغانلىق بولماي نېمە؟ زاۋۇتنىڭ نېنىنى يېمىگەن ئادەمدىن قايسىبىرى ئاچ قاپتۇ؟ ساتىراشلىق قىلىپمۇ بولسا كۈن ئۆتكۈزەرمىنا؟...

گۈلباھارنىڭ بۇنداق قاينىشىنىڭ ئاساسى بار ئىدى. ئۇ دېگىنىنى قىلدى...

قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك مېۋە-چېۋىگە ئىش قوشۇش زاۋۇتى ئەينى يىللاردا تازا رونىق تاپقان كارخانا ئىدى، كېيىنكى يىللاردا ئۇ بازارنىڭ شاللىشى، بولۇپمۇ بۇ خىل كارخانىلارنىڭ كۆپىيىپ كېتىشى، ئۇسكۇنىلەرنىڭ قالاق بولۇشى، باشقۇرۇش، تېخنىكا قاتارلىق جەھەتلەردە زامانغا لايىقلىشالماسلىقتەك بىر قاتار سەۋەبلەردىن ۋەيران بولۇش گىردابىغا بېرىپ قالدى. بۇ يەردە ئىشلەۋاتقان گۈلباھار قاتارلىق ئاچا ــ سىڭىللارنىڭ كېيىنكى ئىستىقبالى ئۆز ــ ئۆزىنى قۇتقازمىسا، ئۆزىگە ئۆزى چىقىش يولى تاپمىسا بولمايدىغان بىر خىل خىرىس بېشىغا كېلىپ قالدى. نۇرغۇن خىزمەتچىلەر بۇ يەردىن ئۈمىد كۈتۈپ، داش قازاندىن مېھرىنى ئۈزەلمەيۋاتاتتى، ئۇلار بىر ئامال قىلىپ بۇ يەردىكى شتاتىنى ساقلاپ، كارخانا رونىق تاپقانغا قەدەر سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈپ بېقىش كويىغا چۈشتى. ئەمما، گۈلباھار بۇ يەردە قۇرۇق ئۈستىخان بولۇپ، ھاياتىنىڭ، ئۆمۈرنىڭ بىھۇدە ئۆتۈپ كېتىدىغانلىقىنى تونۇپ يەتتى ــ دە، مېھرىنى ئۈزۈپ تىجارەت قىلىش قارارىغا كەلدى. بۇ دەل 1993 ــ يىلى ئىدى، ئۇ شتاتىنى ساقلاپ قېلىش شەرتى بىلەن كارخانىدىن چىقىپ، ئۈدۈل ئۈرۈمچىگە باردى. ئۇ، ئۇ يەردە تاكى 1997 ــ يىلىغا قەدەر ھارۋا سۆرەپ يۈرۈپ مېۋە ــ چېۋە سېتىش بىلەن شۇغۇللاندى. بۇ تىجارەت ئايال كىشى ئۈچۈن تولىمۇ جاپالىق ئىش بولۇپ، تومۇز ئىسسىق بىلەن قەھرىتان سوغۇقنىڭ دىشۋارچىلىقىنى تارتقانغا قارىغاندا، پايدىسى ئاز، كەسىپ خاراكتېرى تۆۋەن تىجارەت ئىدى. ئۇ بۇ تىجارەتتىمۇ تۇرمۇشنى يېتەرلىك كاپالەتكە ئىگە قىلالماي،

بېشىنىڭ ئىچىمۇ ـ تېشىمۇ قاتتىق، ئۇ يا ئۆگزىگە چىقالماي، يا پەسكە چۈشەلمەي ئازاپ تارتىپ تەمتىرەپ قالدى. ئۇ ئاخىر بىرەر مۇقىم كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىش، ئۇنى ئۆگىنىش، ۋايىغا يەتكۈزۈش قارارىغا كەلدى، دوستلىرى ئۇنى تىككۈچىلىكنى ئۆگىنىشكە دەۋەت قىلدى، گۈلباھار بۇ ھەقتە كۆپ قېتىم ئويلاندى، جەمئىيەتتە ئېقىۋاتقان، ھەممىسە داۋاملىشىۋاتقان كەسىپلەرنى بىر ـ بىرلەپ كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. ئۇ ئۇرۇمچىدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، خۇددى ئاغزىدىن سائەت چىقىپ كەتكەندەك، ساراسىمىگە چۈشكەندەك قىزىقىپ قالدى.

ـــ توۋا، توۋا، ـــ دېدى ئاتا ـ ئانىسى ۋە ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى مۇۋاپىق كۆرمەي زەنجىپ، ـــ قىز بالا ساتىراشلىق قىلسا نېمىدېگەن سەتچىلىك ـ ھە ؟!

ئەزەلدىن ئايال ساتىراشنى كۆرۈپ باقمىغان تۇغقانلىرى بىردەك قارشى تۇردى.

ـــ مەن باشقىلار قىلىپ باقمىغاننى قىلىپ باقاقچى، مەن باشقىلارغا يېلىنىپ قالغىچە ياشايمەن ؟...

ئۇنى توسىدىغانلار رىغبەتلەندۈرگۈچىلەردىن كۆپ بولۇپ چىقتى، ھەتتا ئۇ بۇ تۈرلۈك پەيلى ئايرىم زىددىيەتلەرنى تېپىۋالدى...

ئەمما، ئۇنىڭغا ئېتىلغان قارشىلىق ئوقلىرى كار قىلمىدى. ئۇ قەشقەر شەھىرىگە بېرىپ، داڭلىق ھۆسن تۈزەش، چاچ ياساش ئورۇنلىرىدىن بىرىگە كىرىپ، پۇل تۆلەپ شاگىرت بولدى، ئۇ ئەستايىدىل، قولى چېۋەر، رەتلىك بولغاچقا، تېز ئارىدىلا قولىغا يۇمشاپ قالدى.

تۇنجى ئاش

ئۇ بۇ كەسىپتە رونىق تېپىش ۋە ئۇنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن، بىرقەدەر سىستېمىلىق بىلىم ئېلىش، تەربىيىلىنىش لازىملىقىنى تونۇپ يېتىپ، 1998 ـ يىل ئۈرۈمچىدىكى پەرھات ـ شېرىن چاچ ياساش، ھۆسن تۈزەش مەركىزىگە بېرىپ ئوقۇشقا كىردى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئېرى ۋە ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ئۇنى ھەر تەرەپلىمە قوللاپ ياردەم بەردى. ئىككى يىللىق جاپالىق ئوقۇش ئۇنىڭغا ھاياتىي كۈچ بەخش ئەتتى، ئۇ پۈتۈن زېھنى بىلەن بېرىلىپ دەرس ئاڭلاپ، قاتتىق مەشىق قىلىپ، ۋاقتىنى، ئۆتۈلگەن دەرسلەرنى قەدىرلەپ، ئۆزلەشتۈرۈش، ئىشلەش ئۇنۇمى ۋە سۈپىتىنى ئۆستۈردى، ئۈ-

نىڭ ئېرى ئۇرۇمچى شەھىرىدە تاكسى شوپۇرى بولۇپ، پۇل تېپىپ، تۇرمۇش راسخو-تى ۋە گۈلباھارنىڭ ئۆگىنىش، مەشىق قىلىش راسخوتى ئۈچۈن ھەمدەم بولدى. ئو-قۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى گۈلباھارنىڭ تىرىشچانلىقى، قەتئىيلىكىدىن تەسىرلىنىپ، ئۇنىڭغا ئامراق بولۇپ قالدى. ساۋاقداشلىرى ئۇنى «بەك بىلىدۇ» دەپ يۇقىرى باھا بېرىپ، ئۇنى ئىلھام ۋە رىغبەتكە ئىگە قىلدى. ئوقۇتقۇچىلار ئۇنىڭغا قىيىن دەپ قارىغان ئەمەلىي ئىشلارنى تاپشۇرۇپ، مەشىق تۈرلىرىگە يېتەكچىلىك قىلدۇردى. مانا مۇشۇنداق قىلىپ ھۆسن تۇزەش، چاچ ياساشنىڭ مۇرەككەپ، قىيىن نۇقتىلىرى ئۇنىڭ كۆڭۈل باغلىرىدىن ئورۇن ئالدى... چېۋەر قوللىرىنىڭ بارماقلىرى ئەندىز ئېـ-لىۋالدى. بىللە ئوقۇغان ساۋاقداشلىرىمۇ ئۇنىڭدەك ئۆگىنىش ئىلھامىغا، قەتئىي نىيەتـ-كە كەلدى. گۈلباھار مانا مۇشۇ جەريانىدا كۆچلۈك ئەقىدە، كەسىپكە بولغان مۇھەببەتـ-نىڭ گۈلخانلىرىدا كۆيۈپ، ھايات مۇساپىسىدە كىشىلەرگە ھەمىشە گۈزەللىك ئاتا قىـ-لىشتىن ئىبارەت سۆيۈملۈك ئىشقا ئېرىشكەنلىكىنى تۇنجى قېتىم تونۇپ يەتتى ۋە كۆچـ-لۈك ھاياجان بىلەن ئۆزىنىڭ بۇ كەسىپنى ئىنتايىن توغرا تاللىغانلىقىنى، ئۇنىڭ كىشـ-لەر تەرىپىدىن كەمستىلىشىنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوقلۇقىنى، ئۇنى مەڭگۈ سۆيـۈش-نىڭ ئەڭ زور بەخت ئىكەنلىكىنى مۇقىملاشتۇردى.

ـــ سىزنى مەركىزىمىزدە ئوقۇتقۇچىلىققا ئېلىپ قالماقچى، ـــ دېدى ئوقۇتقۇچىلـ-رى ۋە تەربىيىلەش مەركىزىنىڭ مەسئۇللىرى گۈلباھار مەكتەپ پۈتكۈرۈش ئالدىدا تۇرغان كۈنلەردە، ـــ شارائىتىڭىزنى سىزنىڭ دېگىنىڭىز بويىچە ياخشىلاپ بېرىمىز، ئىش ھەققى، تۇرمۇش تەمىناتىدا ئالىي دەرىجىلىك ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ئۆلچىمىنى تەتـ-بىقلاپ ئىش كۆرىمىز.

بۇ گەپلەر ئۇنى ھاياجانغا سالدى، بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن زور بەخت ئىدى، بۇنداق بەخت دېگەنلا ئادەمگە، دېگەنلا چاغدا مەنسۇپ بولمايتتى. ئۇ پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇشى، تۇنجى كەلگەن ئاشنى دەرھال ئېلىشى كېرەك ئىدى. ئېمىلا بولسۇن، ئۇنىڭ جاپالىق ئۆگـ-نىشى، تەر ئاققۇزۇشىنىڭ نەتىجىسى، باھاسى چىققانىدى، ئۆزىنى ئۆزى قوتقۇزۇش سەپىرىنىڭ بۇ ئۇتۇقى ئۇنىڭ ھەممە ھاردۇقىنى چىقاردى. ئۇ بۇ چاغدىكى ھاياجان تۇيغۇلىدىن ئاق ياكى كۆك دېيىلمەي تۇرۇپ قالدى. شۇڭا ئۇ، ئويلىنىشتىن كېيىن جاۋاب بېرىدىغان بولدى...

ـــ راست گەپنى قىلسام، مېنىڭ ئۆز يۇرتۇمغا كەتكۈم بار، ـــ دېدى گۈلباھار سە-

مىميلىك بىلەن چۈشەندۈرۈپ، ـــ مەن ئۇرۇمچىدە نى ـ نى ئىشلارنى قىلىشىم مۇمكىن، ئەمما يۇرتۇمدىمۇ نى ـ نى ئىشلارنى قىلدىغانلار بولمىسا بولمايدۇ. بىرمۇنچە دوستلىرىم ئىشسىزلىق، تۇرمۇشتىكى چىقىش يولىنى تېپىش ھەلەكچىلىكىدە ئاھ ئۇرۇپ يۇرۇۋاتىدۇ. ئۇلار ماڭا ۋە ماڭا ئوخشاش ئادەملەرگە بەكمۇ موھتاج. ئۇلارغا مېنىڭ كىچىككىنە پايدام تەگسە ، ياردەم بېرەلسەم، خۇش قىلسام، مەن ئاندىن ئۇلارغا يۈز كېلەلەيمەن. مەن ئۆزۈمنىڭ بۇ كەسپىم ئارقىلىق كىشىلەردىكى بۇ كەسپىكە بولغان سەلبىي قاراشنى تۈگەتسەم دەيمەن! ... سىلەرنىڭ ياخشى كۆڭلۈڭلارغا رەھمەت. ماڭا قىلغان ئەجرىڭلارغا مىڭ ـ مىڭ رەھمەت!

ئۇ شۇنداق قىلدى، 1999 ـ يىل 11 ـ ئاينىڭ بىر كۈنى، ئۇ بىرقانچە كۈن تەييارلىق قىلىپ ، قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيە بازىرى ئىچىدىكى بارىن يېزىلىق تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى بىناسىنىڭ ئاستىدىكى «چاچ ياساش، ھۆسن تۈزۈش دۈكىنى »نى ئاچتى، داغدۇغىسى يوق ئېچىلغان بۇ دۈكاننىڭ داڭقى شۇ كۈنىلا ناھىيە ئىچىگە پۈركەتتى، ئىللىق چىراي، خۇش پېچىم بۇ چوكان بىر قولىنى ئىككى قىلالماي، خېرىدارلىرىغا يېتىشەلمىگەنلىكىنى ئېيتىپ، ئۇلاردىن ئەپۇ سورىدى، تۈنجى كۈنى ئۇ نەچچە ئون ئايالنىڭ چېچىنى ياساپ يولغا سېلىپ قاتتىق ھاياجانلاندى، ئۆتكەن ھاياتىدىكى قىيىن مىنۇتلارنى، مېۋە ـ چېۋە كارخانىسىدىكى ۋە ھارۋا سۆرىگەن يىللاردىكى ئاۋارىچىلىكلەرنى، كىشىلەرنىڭ بۇ ناھىيىدە ساتىراشلىق ئاقمايدۇ، دەپ توسۇشلىرىنى، كەمستىش بىلەن قىلغان مەسخىرىلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى ۋە ئۈنىڭغا قارشى جەڭ ئېلان قىلىپ، ئۇزۇپ چىققانلىقىنى ئويلاپ، ئىچى ئىچىدىن خۇشال بولدى، كۆزىگە ئىسسىق ياش ئالدى. شۇ كۈنى غەلله سانداقنى كىرگەن 140 يۈەننى قولىغا ئېلىپ، تۈنجى تىجارەتنىڭ بۇ كىرىمىدىن، تۈنجى تەگكەن ئاشتىن كېلەچىكىنى، پارلاق تۇرمۇش يولىنى كۆرۈپ، ئىپتىخارلىق ئىچىدە كىملەردىندۇر پەخىرلەندى... كىملەرگىدۇر تەشەككۈر ياغدۇردى... ئۆزىگە شۇنداق جاسارەت ئاتا قىلغان مۆجىزىلەرگە ئاپىرىن ئوقۇدى...

گۈزەللىك سىز بىلەن بىللە

ـــ ئاداش، سىلى نېمىشقا شۇنچە چىرايلىق ؟

گۈلباھار كۈلۈپ كەتتى، بۇنىڭغا چاقچاقنىڭ ئورنىدا جاۋاب بەرسىمۇ بولاتتى، ئەمما ئۇ بۇنى تۇرمۇشقا باغلاشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى ھېس قىلدى ـ دە، تەمكىنلىك بىلەن مۇنداق دېدى:

ـــ مەن ھاياتنى سۆيىمەن، تۇرمۇشنى سۆيىمەن ۋە قەدىرلەيمەن. ئادەم گۈزەللىكـ
نىڭ نامايەندىسى، بۇنى بىلگەن ئادەم مەڭگۈ چىرايلىق، گۈزەل بولىدۇ!...

ـــ ۋىيەي، ما ئاداشنى؟ ئانام مېنى شۇنداق چىرايلىق، گۈزەل تۇغۇپتىكەن، دەمتـ
كىن دېسەم، باشقا ياققا ئېلىپ كەتتا؟!

ـــ ئاناڭلا سېلىنمۇ چىرايلىق، شۇنداق ئوماق تۇغقان ئاداش، دۇنيادا ئادەمدەك چىرايلىق تۇغۇلىدىغان مەخلۇق يوق! تۇغۇلغاندىن كېيىنكى چىرايلىق، گۈزەل بولۇش ھەربىر ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭ يارىتىشىدا بولىدۇ.

ـــ ئۇغۇ شۇنداق، ئاداش، قاچانمۇ سىلىدەك چىرايلىق، بىر خىل يۇرىدىغان بولارـ
مەن ـ ھە؟

ـــ نېمە دېگىنىڭلا بۇ؟

چاچ ياساش، ھۆسن تۈزەش دۇكىنىغا كىرگەن بىر خېرىدارنىڭ گۈلباھار بىلەن بولغان پارىڭى شۇ يەرگە كەلگەندە، خېرىدار چوكان بىر خىل غەمكىنلىك بىلەن ئۇھ تارتتى، گۈلباھارمۇ ئۆزىنى بېسىۋالدى ـ دە، يەنە بىر خېرىدارنىڭ ياساۋاتقان چېچى بىلەن بەند بولدى. بىر كەمدە ھېلىقى چوكان تارتىنىش بىلەن جاۋاب بەردى:

ـــ بۇنداق دېسەم، خاتا چۈشىنىپ قالماڭلا، سىلىگە ھەسەت قىلىۋاتقىنىم، چىدىـ
مايۋاتقىنىم يوق. ئېرىم دېگەن ئادەم مەندىن بىزار بولۇپ تالاغا قارىۋالدى. مايمۇنـدەك ياسىنىۋالغان ئالىبۇلماچ قىزلارنى، چوكانلارنى كۆرسە يۈزۈمدىن يۇزۈمگە «بولىدىغان نېمىكەن» دەيدۇ، جاھاندا بارمۇ ـ يوق بولۇپ كېتىمەن... ئۆزۈمنى تۇزەيمەن دەپ ئالمىغان گىرىم بۇيۇملىرى قالمىدى، بەزىلىرى رېئاكسىيە بېرىپ، يۈز تېرىلىرىم بۇزۇلۇپ كەتتى، ھەتتا دوختۇرغا كۆرۈنۈپ ساقايدىم. ئېرىم نېمە دەيدۇ، ھەرقانچە قىلـ
ساڭمۇ بېرىڭ شۇ، قازاننىڭ ئاقارغىنى نەدە بار، دەپ مازاق قىلدى... جېنىم چىقىپ كەتمىدى، ئۇنىڭ بېرىسى بولدۇم. نەچچە قېتىم ئۇرۇشۇپ قالدىم، ئۆيدىن چىقىپ كېـ
تەي دېسەم، موككىدە كىرىۋالىدىغانلار بار. ئەر كىشى دېگەن يۈزسىز خەق، مەھكـەم ئولتۇردۇم...

ـــ ھەي، ئەخمەق چوكان، بۇنچە قىلىپ كېتىشىنىڭ نېمە ھاجىتى؟ گىرىم بۇيۇمى

ئېلىشنىڭ، ئېرىمگە چىرايلىق كۆرۈنمەن، دەپ ئۇرۇنۇشنىڭ ھاجىتى يوق. ئادەم گـۈ-
زەللىكنى تاشقى تەرەپتىن ئەمەس، ئىچكى جەھەتتىن ئىزدەش كېرەك. لۇتپۇللا مۇتەل-
لىپ: « بۇياق بىلەن بويىغىچە تېشىڭنى، ئىلىم بىلەن زىننەتلىگىن ئىچىڭنى» دېگەن،
ئەرلىرى سىلىنى سەت كۆرگەن بولسا، بىرقانچە تەرەپتىن سەۋەبىنى ئىزدىسىلە. مەسـ-
لەن، ئائىلىدە قانداق كىيىندىم، سىرتلاردىچۇ ؟ ئېرىمگە قانداق مۇئامىلە قىلدىم ؟ يـەنـە
نېمە قىلىشىم كېرەك ؟ باللارغا، ئۇرۇق ـ تۇغقانلارغا قانداق مۇئـامـىـلـىـدە بـولـدۇم ؟
سىرتلاردىچۇ ؟ ... دېگەندەك. مۇشۇ بىر قاتار ئىشلاردا ھەمىشە بىر خىل بولسـىـلا، ئـۇ
چاغدا ئەرلىرى سىلىدىن قۇسۇر تاپالمايدۇ. مۇھىمى، گـەپ سـىـلـىـنـىـڭ ئـەدەپ ـ
ئەخلاق، كىشىلىك مۇناسىۋەتلەردىكى تۇرمۇشقا تۇتقان مۇئامىللىرىنىڭ تەرتىپلـىـك
بولغان ـ بولمىغانلىقىدا. بۇ ئەرلىرىنىڭ سىلىدىن يىرگىنىشـ يىرگىنمەسلىكىدىكـى
مۇھىم ئاساس. بۇ ئىشتا ھەقىقەتەن نۇقسان بولسا، ئەرلىرىنىڭ تالاغا قاراپ قىلىشـنـى
كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان ئاساس بولۇپ قالىدۇ ـ دە، تالاغا قاراپ قىلىشنى كەلـتـۈرۈپ
چىقىرىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا يەنە قوشۇمچە ئامىللارمۇ بولۇشى مۇمكىن، لېكىن يۇقـىـرى-
دىكى نۇقتا ھەممىدىن مۇھىم ئورۇندا تۇرىدۇ. بۇنىڭ دوراسى مۇنداق: ئائىلـىـدىـمـۇ،
سىرتلاردىمۇ دائىم بىر خىل كىيىنىش كېرەك، ئاياللارنىڭ ھەقىقىي گۈزەللىكـى رەڭ ـ
بۇياقتا ئەمەس، كىيىم ـ كېچەكلەرنى پاكىز، رەتلىك كېيىشتە بولىدۇ، بەزى ئـايـالـلار
تالادا ئۇپا ـ ئەگلىكلەرنى بولۇشىغا سۈركەپ، كىيىمنىڭ مودا ـ نوچىسىنـى قـاتـۇرۇپ
كىيىپ، ئۆزىگە كىر قوندۇرماي قېتىۋالىدۇ، بۇ خىل قاتمالىلىق شۇ كىشىنى بىلىدىغـان
ئادەمدە يىرگىنچ پەيدا قىلىدۇ. بۇنداق ئاياللار ئائىلىگە كىرگەندىن كېيىن، پېتـىـدىـن
چۈشۈپ، ساڭگۈل ـ سۇڭگۈل كىيىملەرنى كىيىپ، خېپىمەچكە ئـايـلـىـنـىـدۇ ـ دە،
سىرتقى قىياپىدىن ئەسەرمۇ قالمايدۇ. بۇ سىرتتىكى كىشىلەرگە چىرايلىق كۆرۈنۈشتىن
ئىبارەت رەڭۋازلىقنى ، شەكىلۋازلىقنى ئاشكارىلاپ قويىدۇ. بۇ ھال ئەرنىڭ كۆڭـلـىـدە
خوتۇنۇم نېمىشقا باشقىلارغا چىرايلىق كۆرۈنۈشكە ئامراق ؟ دەيدىغان گۇمانـنـى پـەيـدا
قىلىپ قويىدۇ... ئايال كىشىنىڭ ئەر بىلەن تۇرىدىغان ۋاقتى ئائىلىدە كۆپ بولىدۇ، ئا-
يال كىشى ئائىلىدە ھېلىقىدەك بولۇۋالسا ئەرنىڭ كۆزىگە غەيرىي كۆرۈنۈشـى، گـۇمـان
پەيدا قىلىشى تەبىئىي ئەھۋالغۇ ؟ ... ئايال بولغۇچى ئائىلىدە قىزغىن، سەمىمىي، ئەستا-
يىدىل بولغاندىن تاشقىرى، سىرتتىكىگە ئوخشاش پاكىز بولۇپ، پاكىز كىيىنىشى كې-
رەك، كونا بولسا ئېغىر كۆرمەي پاكىز يۇيۇپ، چىرايلىق دەزمالالاپ تۇرۇش، ھەدىگـەن-

ده ئالىي دەرىجىلىك كىيىم ـ كېچەك، ئۇپا ـ ئەڭلىك، زىننەت بۇيۇملىرىنى ئېلىپ ئېـ
غىر چىلىقلارنى سالماسلىق، قىزغىن، سەممىي يۇسۇندا ئائىلىنىڭ، ئەرنىڭ خىزمەتلـ
رىنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ قىلىش كېرەك. ئەڭ مۇھىمى، گۈزەللىكنى ئىدىيىدە يارىتـىپ،
ھەربىرىتە ئىپادىلەش كېرەك...

بۇنداق ھاجەتمەن قىزلار، ئاياللار گۈلباھارنى ھەمىشە ئىزدەپ كېلەتتى، ئۇ ئاددىي،
تولىمۇ ئاسان ئۇسۇللار بىلەن ئۇلارغا تەربىيە بەرگەندىن باشقا، چىقىش يولى كۆرسـ
تىپ بېرەتتى. يېقىنقى بىر قانچە يىلدىن بۇيان، ئۇ ئۆيسىز بولۇپ كېتىش ئالدىدا تۇرغان
20 نەچچە جۈپ ئەر ـ ئايالنىڭ تۇرمۇشتىكى قىيىن ئىشنى چىقىمسىز ھـەل قـىلـىپ
قويىدى، نۇرغۇن قىزلارنىڭ چېچىنى ياساپ، چىرايىنى تۈزەشتۈرۈپ تاشقى گۈزەللـ
كىنى ھازىرقى زامانغا ماسلاشتۇرۇپ قويىدى ۋە ئۇلارغا ئەدەپـ ئەخلاقلىق، سەممـىي
بولۇش قاتارلىق جەھەتلەردىنمۇ يول كۆرسىتىپ، تەجرىبە سۆزلەپ بېرىپ، كىشىلىك
تۇرمۇش گۈزەللىكى يارىتىشقا تۇرتكە بولدى، يەنە بىر قىسىم خانىم ـ قىزلارغا كەسىپـ
نى سۆيۈشىنىڭ خاسىيىتىنى، ئۆزى كىچىك بولسىمۇ ئەخلاقىيات كەلىمەيدىغان، نـەپ
ئالغىلى بولىدىغان كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىشنىڭ ئەھمىيىتىنى چۈشەندۈرۈپ، قاتمال
ئىدىيە ۋە سەلبىي قاراشلارنىڭ ئىسكەنجىسىدىن قۇتۇلدۇردى.

ـــ بەزى قىزـ چوكانلارنىڭ سۆلتىنى كۆرسە ماشىنا تارتالمايدۇ، ئۆيىگە كىرىپ قاـ
رىسا، مەينەتچىلىكتىن ئادەمنى ھۆ تۈتىدۇ، ئۇنداقلارنىڭ ئەتكەن تامىقىنى يېسە ئادەمنىـڭ
كۆڭلى ئاينىيدۇ، ـــ دەيدۇ گۈلباھار ھەمىشە گۈزەللىك توغرىسىدا گەپ بولغاندا. ـــ بـۇ
بىزنىڭ نۇرغۇن ئادەملىرىمىزدە مەۋجۇت ئەھۋال، بۇ دەل شۇ كىشىنىڭ تەبىئىتىنىڭ بوقـ
لۇقىنىڭ، يەنى قەلبىدە گۈزەللىك تۇيغۇسىنىڭ كەمچىل بولغانلىقىنىڭ ئىپادىسى. دەل
مۇشۇنداق ئاياللار تېخى سەھەردە ئورنىدىن تۇرمايدۇ، ئاخشىمى بالدۇر يېتىۋالـدۇ، ھـۇـ
رۇنلۇقى بىلەن ئائىلىسىنى ئېغىلىنىڭ ئورنىدا قالايمىقان تۇتىدۇ. يەنە بەزى ئاياللار بار كـى،
ئۇ شۇنداق ئاددىي ـ سادىدا، ئائىلىسى ئىناق، ئېرى تالاغا قارىمايدۇ. سەۋەبى: ئۇنـداق ئـا
ياللاردا ئائىلە ئەخلاقى، چىن گۈزەللىك تۇيغۇسى بولىدۇ، تامىقنى تۈجۈپىلەپ ئېتـىـدۇ،
ئۆي ئىچىنى شۇنداق پاكىز، رەتلىك تۇتىدۇ، كەڭ قورساق، دىيانەتلىك، تېجەشـلـىـك،
قەيسەر، تىرىشچان، مەمەدان ئەمەس، بۇنداق ئاياللار ئاشۇ خىل پەزىلىتى بىلەن ئۆزىنىـڭ
چىن بەختىنى، ئائىلىسىدە ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى تاپقان بولىدۇ... ۋايسىغان قـىـز ـ چـوـ
كانلار نېمىشقا ئۇلار قىلغان ئىشلارنى قىلالمايدۇ؟ ئەمەلىيەتتە قىلالايدىغۇ؟

خاسيەتلىك كەسىپ خاسىيەتلىرى

گۈلباھار ھەر كۈنى تاڭ سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپ، كەچ سائەت 11ـــ 12 گـ-
چە دۇكاندىن ئايرىلماي ئىشلەيتتى، ئۇنىڭدا بۇنداق ئادەتنىڭ يېتىلگىنىگە 10 يىلـغـا
يېقىن بولدى. ئۇ ئۇنىڭ ھاياتىدا نۇرغۇن سەرگۈزەشتىنى تەجربە قىلىپ تـوپـلاپ
بەردى. ئۇيىي بىلەن دۇكىننىڭ ئارىلىقى ئىككى كىلومېتىر يىراقلىقتا بولسىمۇ، ئۇ ئائـ-
لىسىدە خىزمەتچى توختاتمىدى، ھەر كۈنى تاڭ سۈزۈلۈشتىن بۇرۇن ئورنىدىن تۇرۇپ
ئائىلىدىكى تۆت نوپۇسقا ناشتىلىق بېرىپ، ئىككى بالىسىنى مەكتەپكە جابدۇندۇراتتى،
تازىلىق قىلاتتى، يىغىشتۇرۇشقا تېگىشلىك ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىرياقلىق قىلاتتى،
ئاندىن يەنە ئۇدۇل ئىش ئورنىغا باراتتى ـ دە، كۈن بويى ئۆرە تۇرۇپ، چـاچ يـاسـاش،
ھۆسن تۇزەش بىلەن بەند بولاتتى، بەزىدە چۈشلۈك تاماقنىڭ ئورنـىـغـا قـۇرۇق نـان
يەتتى، كۆپ ھاللاردا ئۇ ئۆيىگە كەچ قايتاتتى، شۇنداق چاغلاردىمۇ ئېرى ياكى بالىلـ-
رىنىڭ تاماق يېگۈسى بولسا ئېغىر كۆرمەي، ئېتىپ بېرەتتى ۋە ئۇلارنىڭ ئەتىسى يـەيـ-
دىغان تاماقلىرىنىڭ تەييارلىقلىرىنى قىلىپ، كىيىم ـ كېچەكلىرىنى يۇيۇپ دەزمالـلاپ
قويىاتتى. بۇنداق خىزمەت ئۇنى كۆپ قېتىم چارچىتىپ قويغان بولسىمۇ، ئۇ بەرداشلىق
بېرىپ، ئۇنى ئىشسىزلىقنىڭ ئازابىدىن مىڭ ئەۋزەل دەپ قاراپ، روھىنى چۈشۈرمىدى.
ھەر يىلى كۈز كەلسە ئۇنىڭ دۇكىنىدىكى ئىش ھەسسە ـ ھەسسىلەپ ئاۋۇپ كېتەتتى،
بۇ مەزگىلدە ئەۋج ئالىدىغان تۇرلۇك توي ـ مۇراسىملارنىڭ خېرىدارلىرى كـېـچـە ـ
كېچىلەپ چاچ ياستاتتى، ھۆسن تۇزەشتۇرەتتى. بەزىلەرگە بىر ھەپتىدە، بەزىلـەرگـە
10 كۈندە نۆۋەت كەلسىمۇ، ئۇ ساقلاپ تۇرغان خېرىدارلىرىغا چىن ئەقىدە بىلەن مۇئا-
مىلە قىلاتتى، قولى قانچە بىسىق بولسىمۇ، ھۇنىرىنى بۇزمايى، ئەستايىدىـل ئـىـشـلـەپ،
تۇجۇپلەپ چاچ ياساش، ھۆسن تۇزەشتىكى چېۋىرلىكىنى نامايان قىلاتتى. شـۇڭـا،
كېيىنچە ئۇنىڭ خېرىدارلىرى ئۆز ئورنىدىن ھالقىپ، قەشقەر شەھرىگە قەدەر كېـڭـەيـ-
دى. ئۇ تىجارەت جەريانىدا خېرىدارلىرىدىن يۇقىرى ئىش ھەققى تەلەپ قـىـلـمـىـدى،
بەرسە ئالدى، بەرمىسە قىستىمىدى، ئىيالالرنىڭ يۈز، تېرە قىسمى قاتارلىق نازۇك ئەزالـ-
رىدا پەيدا بولغان غەيرىي نورمال كېسەللىكلەرگە قولىدىن كېلىشچە مەسلـھـەت بـەر-
دى. داۋالاش، پەرۋىش ھەققىدە مەسلىھەت بېرىپ، ئۇلارنى روھىي ئازاب، كەمىستـىـش-

تىن قۇتۇلدۇردى. ئۇ بىرقانچە يىل جەريانىدا 30 نەپەر ئىش كۈتۈپ تۇرغان قىزنى شاگىرتلىققا قوبۇل قىلىپ، ئۇلارغا ئۆزىنىڭ ھۈنىرىنى مۇكەممەل ئۆگىتىپ، دۇكان ئايرىپ، ناھىيە بازىرى ئىچىگە دۇكان ئېچىپ بېرىپ، تۇرمۇشتا چىقىش يولى تېپىپ بەردى. مۇشۇ جەريانىدا ئۇ 250 ئادەم قېتىم تۇرمۇش ، ئەدەپ ـ ئەخلاق، ئائىلىۋى مۇ-ناسىۋەت، ئائىلە ئەخلاقى ، يۈرۈش ـتۇرۇش، مەدەنىيەت قاتارلىق بىر يۈرۈش كىشى-لىك مۇناسىۋەتكە قانداق مۇئامىلە قىلىش ھەققىدە مەسلىھەت بەردى، يول كۆرسەتتى. نامراتلارنى يۆلەش، خالىس ياردەم قىلىش، باج، بازار باشقۇرۇش ھەققى تاپشۇرۇشتا ئىزچىل باشلامچى بولۇپ، كۆپ قېتىم مۇكاپاتلىنىپ، كۆزگە كۆرۈنگەن ئايال كارخا-نىچى بولۇپ قالدى. بۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ كىشىلەرگە بەرگەن تەسىرى ۋە تەقدىم قىلغان تاشقى سالاپەت گۈزەللىكى بىلەن قەلبىدىكى ساپ گۈزەللىكىنى، قەلبىدىكى يۈكسەك تىلەكلەرنى رويابقا چىقىرىپ، كىشىلىك ھاياتىنىڭ قەدىر ـ قىممىتىنىڭ كىچىك، ئاددىي ئىشلاردىمۇ ئۆزىنىڭ ئىپادىسىنى تاپالايدىغانلىقىنى نامايان قىلدى.

خاتىمە

شۇنداق، ئادەمدە گۈزەللىك قانچە كۆپ بولسىمۇ، يەنىلا ئازلىق قىلىدۇ. گۈزەل قەلب، گۈزەل ئەخلاق، گۈزەل مەدەنىيەت، گۈزەل ئىدىيە ھەربىر ئادەم يارىتىشقا تىرىشى-لىدىغان بۇرچ. بۇ بىر يۈرۈش مەدەنىيەت ۋە ئاڭ كىشىلەرنى ئىنسانىي ئەخلاق، ئىنسانىي پەزىلەتكە ئىگە قىلىدۇ. گۈلباھار كىچىككىنە رۇجەكتىن كىشىلەرگە تەقدىم قىلغان گۈزەل تۇيغۇلار ھالا بۇگۈن ئۇلغىيىپ، «ساتىراش» تىن ئىبارەت كىشىلەرگە غەيرىي ئاڭلىنىدىغان ئۇقۇمغا زىننەت ئاتا قىلدى، ھازىر ئۇ كىشىلەرگە بارا ـ بارا ئۇنداق ئاڭلانمايدىغان، ھەتتا كىشىلەر تەلپۈنىدىغان كەسپكە ئايلىنىپ قالدى. بۇ نېمە ئۈ-چۈن ؟ چۈنكى، كىشىلەرگە بىر ئىش، بىر كەسپنى توغرا چۈشىنىش-قوبۇل قىلىش-نىڭ تولىمۇ زۆرۈرلۈكىنى، ئۇنى جەمئىيەت ۋە خەلقنە خىزمەت قىلدۇرۇشنى بىلىشنىڭ ئۆزىمۇ بىر خىل گۈزەللىك ئىكەنلىكىنى يورۇتۇپ بەردى!...

2002ـ يىل 3 ـ ئاينىڭ 20ـ كۈنى، قەشقەر

گۈلباھار مەتنىيازنىڭ

پائالىيەتلىرىدىن

گۈزەللىكنى

0998 — 6575556

13565388575

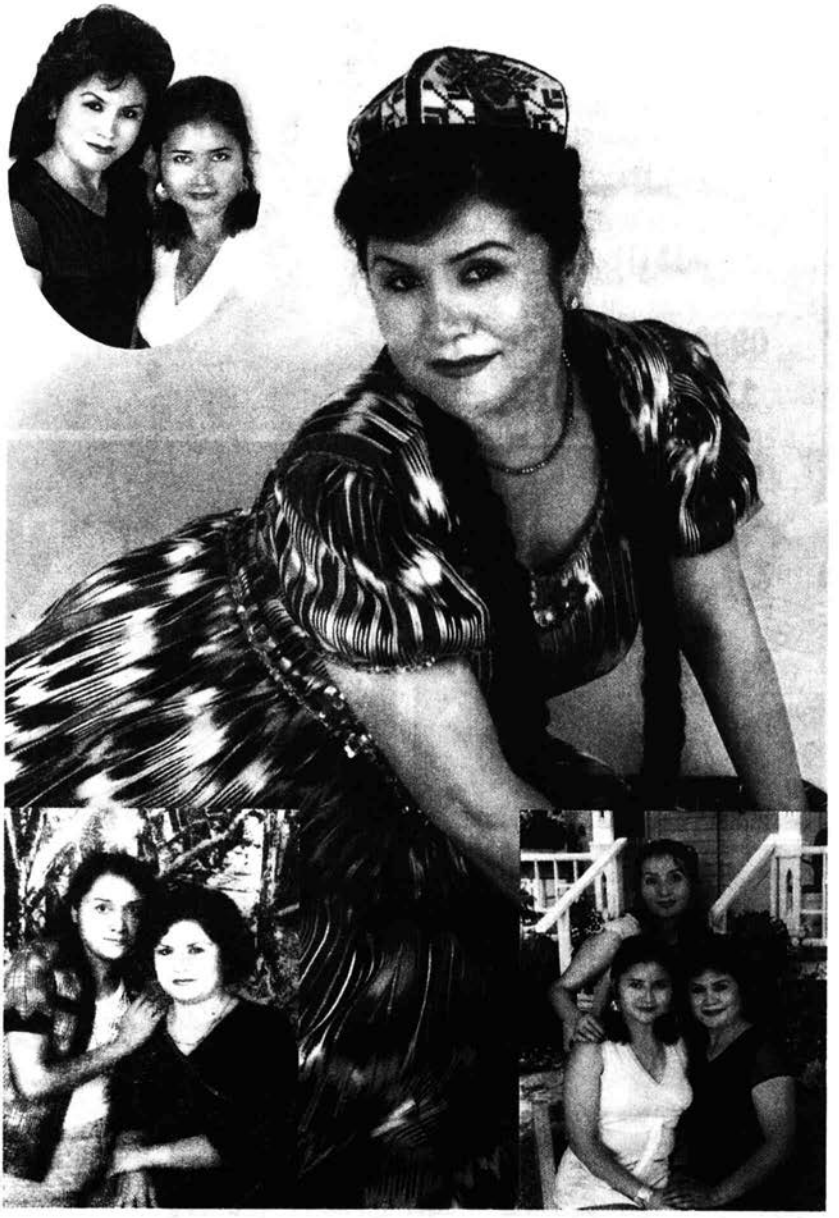

نىيەتنىڭ ئەلالىقى

ياخشى نىيەت ـــ ياخشىلىق ئويلاش، نىيەتنى ياخشى قىلىش ۋە ئەمەلىيەتىدە ناماياں قىلىشنى كۆرسىتىدۇ، باشقىلارنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن خالىس ئىش قىلىش، لىللا، توغرا بولۇش، ئۇلارنىڭ يېتەرسىزلىكىنى سەمىمىيلىك بىلەن كەچۈرۈش، ئەپۇ قىلىش نىيەتنىڭ ئەلالىقىنىڭ ئىپادىلىنىشى بولۇپ، بۇنداق كىشىلەر ھەمىشە ھەر تۈرلۈك ئىشلار، سۆز ـ ھەرىكەتلەرنى ياخشى تەرەپكە بۇراشقا تىرىشىدۇ، ئارزۇ ـ ئارمانلىرىنى ئۆزىنىڭ شەخسىيىتى ئۈچۈن ئەمەس، چىن دىلىدىن باشقىلارنىڭ، ئومۇمنىڭ مەنپەئىتى ۋە مەقسەت ـ مۇددىئاسى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرىدۇ؛ باشقىلارنىڭ بەخت ـ سائادىتى ۋە مەنپەئىتى ئۈچۈن بارلىقىنى تەقدىم قىلالايدىغان روھنى يارىتىپ ئۇلىنى پۇختىلايدۇ.

ھەممەتلىك بولۇش ياخشى نىيەتنىڭ ئاساسلىق بەلگىسى، ئۇ كىشىلىك قىممەت يارىتىشتا ئېسىل خىسلەتلەرگە تويۇنغان بولىدۇ، كەڭ قوللۇق، باشقىلارغا خالىس مەنپەئەت يەتكۈزۈش ھەممەت، ساخاۋەتنىڭ مۇھىم بەلگىسى، بۇنداق كىشىلەرنىڭ ھەممىتى ئۇلۇغ، مېھرى ـ شەپقىتى شەرەپلىك بولىدۇ، بۇ خىل كىشىلەر ساپ قەلبىنى قەدىرلەيدۇ، نەپسىنى ئەڭ زور دەرىجىدە يېڭىدۇ، روھىنى ئاسرايدۇ.

كونىلاردا: « مىننەتلىك بايدىن ھەممەتلىك گادای ياخشى » دەيدىغان ھېكمەتلىك نەقىل بار. نىيىتى دۇرۇس، ھەممەتلىك كىشى ھەرقانداق ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقالايدۇ، باشقىلارغا قىلغان ياخشىلىقى، ساخاۋىتىگە مىننەت قىلمايدۇ، بۇنداقلارنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئىرادىسى كۈچلۈك بولىدۇ، ھەرقانداق ياخشى نەرسىلىرىنى باشقىلاردىن ئايمايدۇ، باشقىلار بىلەن ئورتاق مەنپەئەتلىنىشنى، ھەمنەپەس بولۇشنى، باراۋەر ياشاشنى چىقىش قىلىدۇ، شۇڭا روھى ئازاب تارتمايدۇ، جىسمانىيىتى خاراپلىققا دۇچار بولمايدۇ، ئەل ئارىسىدا ئىزى ئەبەدىي پارلاپ تۇرىدۇ.

نىيەتنىڭ ئەلالىقى ھەرىكەتتىكى پاساھەت ۋە كىشىلەرگە قىلغان ھەممەت ئارقىلىق بىلىنىدۇ، نىيىتى دۇرۇس ئادەمنىڭ يولى مەڭگۈ يورۇق، يۈزى مەڭگۈ نۇرلۇق، پېشانىسى مەڭگۈ ئوك، ئوتۇقلىرى مەڭگۈ چوڭ بولىدۇ.

سەمەندىن باشلانغان يول (1)

كەڭ ئالىقان

1

شامال چىقسا ئەگىيدۇ،
سەمەن يولىدا تېرەك.
قانداق قىلسا سەگىيدۇ،
سىزگە كۆيگەن بۇ يۈرەك ؟

كۈز ئايلىرىنىڭ ئايدىڭ ئاخشىمىدا ئوقۇلغان بۇ ناخشىنى كىچىك ئىبراھىم مۇسا ئوقۇغانىدى، ئۇنىڭ چاڭلىداپ ئوقۇغان ناخشىسىنى، ئاۋازىنى سەمەن تەۋەسىدە بىلەمەيدىغان ئادەم يوق دېيەرلىك ئىدى. ئېگىز ئۆسكەن سۈۋادان تېرەكلەر، تۇرلۇك-تۇمەن، سەرخىل مېۋە - چېۋىلەرگە تولغان باغلاردىكى يوپۇرماقلار ئۇنىڭ ناخشىسىغا چاۋاك چالاتتى. شۇ تاپتا شىرنە باغلاپ پىشقان ئۈزۈم تاللارنىڭ ھىدى ئۇنىڭ ناخشىسىنى تېخىمۇ چوڭقۇر مەنىگە ۋە جەزبدارلىققا ئىگە قىلغاندەك تۇراتتى، ئەمما ئۇ بۇ ناخشىنى نېمىشقا تەكرار ھەم سۆيۈنۈپ ئوقۇيدىغاندۇ - ھە ؟!

XX ئەسىردە قەشقەر تۇپرىقىدا ياشىغان ئۇيغۇرلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك بۇ ناخشىنى بىلەتتى، ھەتتا نۇرغۇنلىرى ئوقۇپ قەلبىدىكى ئوقچۇپ تۇرغان قايناق ھېسسىيات ۋە كۆڭۈەجەپ تۇرغان كۆيلىرىنى ئۇنىڭ پاساھىتى بىلەن ئىزھار قىلغان، شۇنى ئويلىسا، ئۇنى ئوقۇغان ھەربىر ئادەم قانچە قېتىم تەكرار ئوقۇغانلىقىنى، قانچە قېتىم تەكرار ئاڭلىسىمۇ زېرىكمەي ئاڭلىغانلىقىنى، ھەتتا كىملەردۇر ئوقۇسا، يەنە كىملەردۇر ئۇنىڭغا جور بولغانلىقىنى ساناپ تۇگەتكىلى بولمايدۇ. قەشقەردىن ئىبارەت قەدىمىي تۇپراقتىكى ئۇيغۇر خەلقى تەرىپىدىن ئىجاد قىلىنىپ، ئۇزاق زامانلاردىن بۇيان ئوقۇلۇپ كېـ

لمۇاتقان بۇ ناخشا زامان ـ زامانلارنىڭ يادنامىسى سۈپىتىدە داۋاملىشىپ كەلدى. ئۇ ئۇيغۇرنىڭ تۈپرىقىدىن، ئۇيغۇرنىڭ يۈرىكىدىن، ئۇيغۇرنىڭ ئۆزاق يىللىق ھايات، تۇرمۇش كارتىنىلىرىدىن يۇغۇرۇلغان ۋە ئىچكى دۇنياسىدىن تۆكۈلگەن دۇردانە، سانسىز كىشىنى ئۆزىگە رام قىلىپ، كۆڭۈلنى كۆڭۈلگە چېتىپ، مۇراد ـ مەقسەت ھاسىل قىلدى، ئاشۇ ناخشىنى ياراتقان ئانا تۇپراق ـ ناخشىچىلارنى يارىتىش بىلەن بىر چاغدا، ناخشىغا خۇمار بولغۇچىلارنى ھەم ناخشىنى بېيىتقۇچىلارنىمۇ يارىتتى. ئۇلار زامانىنىڭ رەپتارىدىن ھالقىپ، ئىجاد ـ ئىختىراچىلار يولىنى تېپىپ، كۆڭۈل ئارامىلىرىنى ۋىسالىنىڭ يېڭى تاڭلىرى ۋە گۈلشەن باغلىرىغا تەڭكەش قىلدى. ئاشۇ چاغدا ئوت يۈرەك سەمەن ئەۋلادلىرى:

شامال چىقسا ئەگىدۇ،
سەمەن يولىدا تېرەك.
ئانچە ـ مۇنچە كەپ تۇرسىلا،
چىدىمايدىكەن يۈرەك.

دېگەن سادالىرى بىلەن ناخشىنىڭ مەزمۇنىنى تېخىمۇ بېيىتتى. بۇ يېتەرلىك بولغانمىدۇ ؟ ئەمما، بۇنىڭغا ھېچكىم بىرنەرسە دېيەلمەيتتى. بۇ مەزمۇنلارنى كىملەردۇر قوشقان بولسىمۇ، دەۋر بۇنى مەنىۋى مەھسۇلاتلار ئالبومىغا نەقىشلۇالغانىدى. ئۇ توختاۋسىز كۆۋەجەيتتى، توختاۋسىز جەۋلان قىلاتتى.

ھەي، ئۇيغۇر ناخشىسى، ئۇيغۇر ناخشىسى، سەن نېمانچە سۆيۈملۈك، جەلپكار ھەم ! سەندە ھەربىر دەۋرنىڭ، ھەربىر ئادەمنىڭ ئىزناسى بار ! ئۇنىڭدىكى گۈزەل ھېسىسىياتلار سەمەندىن ئىبارەت ئانا يۇرت كۆرۈنۈشىگە مۇجەسسەملەنگەن. ئۇنىڭ ھەربىر قۇرىدىن كىشىلىك تۇرمۇشنى، يەنە شۇ كىشىلىك تۇرمۇشتىن ھاياتنىڭ ئەگرى ـ توقاي، مۇشكۈل، جاپالىق كارتىنىسىنى، مانا مۇشۇ كارتىنىلاردىن دۇنيانىڭ، ھاياتنىڭ مەلۇم قىسمىتىنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ. ئۇ كىشىلەرنىڭ دەرد ـ ھەسرەتلىرىنى، ئارزۇ ـ ئارمانلىرىنى، ئىنتىلىش ئىچىدىكى ئاجايىپ سۆيگۈ ـ مۇھەببەتلىرىنى، ئاشۇ سۆيگۈ ـ مۇھەببەتنىڭ ۋىسال پەيتلىرىدىكى ئەڭ نازۇك، ئالەمچە تۇيغۇ ـ ھېسلىرىنى نامايان قىلىدى.

XXI ئەسىرنىڭ باشلىرىغا كەلگەندە، بۇ ناخشا مودا ناخشىلارنىڭ قاتارىدىن چۈشۈپ قالمىدى. ئەمما، ھەسرەت ـ نادامەتلىك ئىپادىلەشنىڭ كىشىنلىرىدىن قۇتۇلغانلىقتىنمىكىنتاڭ، ئەينى زامانىدىكى سەمەن خەلق ناخشىسىدەك ھەر كۈنى، ھەر سائەتتە، تەرەپ ـ تەرەپتە ئاڭلانمايدىغان، ئەمما بەزمە ـ مەشرەپلەردە ئالدىنقى قاتاردا ئوقۇلىدىغان ناخشا بولۇپ قالدى. بىراق، ئاشۇ ناخشىنىڭ ئەڭ دەسلەپكى مىسرالىرىنى يارىتىپ، بۈگۈنى ئۇچۇن يول ئېچىپ بەرگەن ئەجدادلارنىڭ تۆھپىسىنى ھېچكىم ئىنكار قىلمايتتى. بۇ ناخشىنى يېرىم ئەسىر ئوقۇغان، ئاڭلىغان، ئۇنىڭ تەكرار ئوقۇلۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇنىڭغا پەقەت ۋە پەقەت قانماي كېلىۋاتقان ئىبراھىم مۇسادەك سەمەن يىگىتلىرىمۇ مۇشۇنداق بىر يولنىڭ بارلىقىنى ئاشۇ ناخشىدىن ھېس قىلغانىدى. ئىبراھىم مۇسا بۇ ناخشىنى كېچىككىنە چاغلىرىدىلا مەنسىنى بىلمەي ـ بىلمەي، كىشىلەرگە ئەگىشىپ ئوقۇغانىدى. شۇنچە يىل ئوقۇش جەريانىدا، ئۇنىڭ ھەممە ۋاريانتلىرىنى باشقىلار بىلەن بىللە ئىجاد قىلدى، يارىتتى، كۆپ قىسمىنى ئۆزى توقۇپ، ئۆزى پىشىقلاپ ۋايىغا يەتكۈزدى دېسەكمۇ ئارتۇق كەتمەيدۇ. ئۇنىڭ ئاشۇ ناخشا ئۇچۇن سوققان يۇرىكى، ئاشۇ ناخشىنىڭ ۋايىغا يېتىشى ئۇچۇن قىلغان ئەجرى ئاز ئەمەس. ئۇ يەنە ئاشۇ ناخشىدا ئەكس ئەتكەن ھايات كارتىنىسىنىڭ، ئارزۇ ـ ئارمانلارنىڭ بالدۇرراق ئىشقا ئېشىشى ئۇچۇن، سەمەن خەلقىگە مۇھەببەت، كۆيۈنۈش، سېخىيلىق ئاتا قىلىشىتىن، گويا قۇرۇماس بۇلاق بولۇپ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇش، كۆڭۈل باغلىرىنى ياشارتىشىتىن بىر مىنۇتمۇ ئۆزىنى قاچۇرۇپ باقمىدى. ناخشا ياراتقان يول ئۇنىڭ يولى، ئەجدادلىرى يارىتىپ بەرگەن يول ئۇ داۋاملاشتۇرغان ۋە ئېچىۋاتقان يول ئىدى...

2

ئۇ چاغلاردا تۇرمۇش نېمىشقا شۇنچە قىيىن بولغىيتتى؟ بۇ ھازىرقى تۇرمۇش بەلەن سېلىشتۇرۇلغاندىن كېيىنكى سوئال بولسىمۇ، ئىبراھىم مۇسا بۇنىڭ جاۋابىنى ئوبدان بىلەتتى، ئۇ سەمەن خەلق ناخشىسىنىڭ تۇنجى كۆپلېتلىرىنى ئوقۇغان چاغلاردا ئائىلىسى نامرات، ئۆزى كىچىك ئىدى. ئاتا ـ ئانىسىغا، كېيىنچە باشقىلارغا ئەگىشىپ قەشقەر شەھىرىگە كىرگەندە ۋە شەھەردىن يانغان كەچلەردە يول بويى ئاشۇ ناخشىنى توۋلايتتى، شەھەرگە شۇنچىلىك ھەۋەس قىلسىمۇ، شەھەرلىك بولۇشقا كۆزى

يەتمەيتتى. ئاشۇ شەھەرلىكلەردەك ياشسا، تۇرمۇش كەچۇرسە، ئېتىزدا يىل بويى ئىشلىمەي، شەھەردە ياشسا نېمىدېگەن ياخشى بولار ئىدى ـ ھە ؟! بۇ بىر ئارزۇ ھەم بىر خىل ئىنتىلىش ئىدى. ئەمما، ئۇ ئاخىر قېغ ھارۇسىنى سۆرەپ، شەھەرگە ھەر كۈنى قاتناپ، شەھەر خەلقىنىڭ گەندىلىرىنى توشۇشقا باشلىغاندا، ئۇمۇ سەمەن خەلق ناخشىلىرىنى توۋلايدىغان، ئەڭ چىرايلىق ئوقۇيدىغان كىشىلەردىن بولۇپ قالدى. ئاندىن قانچە يىللار ئۆتۈپ كەتتى، ئۇنىڭ غايىبانە، شېرىن خىياللىرى، كېلەچىكى بار ئارزۇ ـ تىلەكلىرى ھەم ئۇنىڭ ئۇچۇن سوققان يۈرەك دولقۇنلىرىنىڭ ساداسى كۈندىلىك تۇرمۇشنىڭ غورىگىل كەچمىشلىرى، بوران ـ چاپقۇنلىرى ئاستىدا كۆمۈلۈپ قېلىۋردى. غۇربەتچىلىك بىلەن باياشاتلىقنىڭ ھەقىقىتىنى تولۇق چۈشىنىپ يەتمىگەن ئاشۇ زامان كىشىلىرى جەمئىيەتنىڭ بىر خىل مەجبۇرىيىتىنى ئاڭسىز رەۋىشتە ئادا قىلىشنىڭ ھەلەكچىلىكىدە جان پىدا قىلىپ ئىشلىسىمۇ، قورسىقىنىڭ نېمە ئۇچۇن توينىدىغانلىقى بىلەن كارى بولمايتتى، ھەتتا بەزىلەر كەمبەغەللىك ۋە نامراتلىقنى بىر خىل لەززەتلىك ئىش دەپ قارايتتى. ئۇ يىلدىن بۇ يىلغا ئىشلەپ توپلىغان ئاشلىق ۋە دارامەت ئۇلارنىڭ ئاچقان بېرىگە بارمايتتى. دەردىگە دەمال دال بولسىمۇ، يەنە نۇرغۇن داغۇ ئازار ـ ماندا قويياتتى... ئىبراھىم مۇسا باشقىلار بىلەن بىللە قىش كىرگەندىن ئەتىيازغىچە شەھەرگە كىرىپ قېغ ـ گەندىلەرنى توشۇپ، ئەترەت قويغان ۋەزىپىنى ئادا قىلىش، ئاشۇرۇپ ئورۇنداش بىلەن جاھانسازلىق قىلاتتى. ھەربىر ئىشقا بېكىتىپ قويغان نومۇر بويىچە نومۇر ئېلىپ، يىل ئاخىرىدا ئۆزى ئالغان نومۇرغا ئاساسەن ھەربىر نومۇرغا بىر موچەندىن بىر يۈەنگىچە دارامەت پۇلى ئېلىشمۇ تۇرمۇشنىڭ ئاساسىي قىسمى بولۇپ قالغانىدى. نومۇر ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن كىشىلىك قىممەت ھەم ئەمگەك قىممىتىنىڭ تۆۋەنلىكى ئۇنى يىل بويى ئېتىزدىن، ھاشاردىن باش ئالدۇرمايتتى.

شۇ ۋەجدىن، كىشىلەرنىڭ ئىنتىلىشلىرى ئۆلگەن ۋە يوقالغان، تىرىلگەنلىرىمۇ بىخلىنالماي، كىشىلەرنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا تۇنجۇقۇپ رېئاللىققا يۈز ئاچالمايۋاتاتتى. كىچىك ئىبراھىم مۇسانىڭ كاللىسىدا پەيدا بولغان نۇرغۇن ياخشى ئوي ـ تەكلىپلەرمۇ ئاشۇ خىل رېئاللىقنىڭ قاتلاملىرى ئاستىدا تۇنجۇقۇپ كەتتى. ئۇ كەنت ئەزالىرى نېمە ئىش قىلسا شۇنى قىلاتتى. ئۇ جىگەرلىك، چېچەن، جاسارەتلىك، ئىشنى ئېغىر ئالمايدىغان يىگىت بولغاچقا، نۇرغۇن ئىشنى قارىسىغا ئەمەس، بىلىپ قىلاتتى. ئۇ ئەترەتتە ھەممىدىن كۆپ نومۇر ئالاتتى، يىل ئاخىرىدىمۇ ھەممىدىن كۆپ دارامەت ئالاتتى، ئەمما

ما ئۇ بۇنىڭغا رازى ئەمەس ئىدى. شۇڭا ئۇ، دارامەتنى ئاشۇرۇش يوللىرى توغرىسىدا ئەترەت رەھبەرلىرىگە كۆپ قېتىم تەكلىپ، مەسلىھەت بەردى، بەزىلىرى قوللاشقا ئېرىشتى، بەزىلىرى ئاڭلاپ قويۇلدى، بەزىلىرى پىسەنتىگە ئېلىنمىدى، ھەتتا قايسىدۇر بىر رەھبەردىن:

ــ كاپىتالىزمنىڭ گېپىنى ئاز قىلىڭ، بۇنداق تەتۇر تەشۋىقات ئەزالارنىڭ ئەمگەك قىزغىنلىقىنى سۇسلاشتۇرۇۋېتىدۇ... ــ دېگەندەك دەككىنىمۇ ئاڭلىماي قالمىدى.

ئۇ ھەر قېتىم شەھەرگە كىرسە بىر يېڭى ئەقىل تاپقاندەك، بىلىمگە ئىگە بولغاندەك روھلىناتتى. شەھەر خەلقىمۇ ئېتىز ــ ئېرىقنىڭ ئىشىنى قىلمايدۇ، كەتمەن چېپىشنى، تېرىقچىلىق قىلىشنى بىلمەيدۇ، ئۇلار ھۇنەر ــ كەسىپ قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى بىزدىن ياخشى، نانىڭ ئوبدان، يۇمشىقىنى يەيدۇ، قولى پاختەدەك يۇمشاق، كىيىمنىڭ چىرايلىقى، ياخشىسىنى كىيىدۇ، چىرايى پارقىراپ تۇرىدۇ! بىزنىڭچۇ؟... ھەر قېتىم ئۇنىڭ كاللىسىدا مۇشۇنداق ئوي پەيدا بولسا، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا يۇرتداشلىرىنىڭ بىچارە ھالىتى، نامرات، قالاقلىقى نامايان بولاتتى. ئۇلارنىڭ سەمەن خەلق ناخشىلىرىنى ئوقۇشى خۇشلۇقتىن ئەمەس، دەرد ــ ئەلەم، ئازابتىن ئىدى.

XX ئەسىرنىڭ 70 ــ يىللىرىدا جاھاننىڭ غۇربەتچىلىك ئىچىدىكى دەقىقىلىرى پاچاقلىنىشقا باشلىدى. تارىخ ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا يەنە بىر مەنزىلگاھنى كۆتۈۋالدى. سىياسىي ھاۋادىكى تۇمانلار تارقاپ، كىشىلەردە ئىدىيەۋى ئەركىنلىك ئازــ تولا بىخلاندى، بۇ خىل ئىدىيەۋى ئەركىنلىك تۇيغۇلىرى كىملەرنىڭدۇر قەلبىدە قۇلۇپلىنىپ قالغان ھاياتلىق گۈلشەنلىرىنىڭ دەرۋازىسىنى ئاچىدىغان يوللارغا پايانداز ھازىرلىدى، ئەنە شۇ پايانداز قۇرۇق شوئارۋازلىقتىن قۇتۇلۇپ، ئەمەلىي ئىش قىلىپ تۇرمۇشنى پاراغەتكە، ئاسايىشلىققا، ھەقىقىي قىممەت يارىتىدىغان سىناق سەھنىسىگە چىقىشقا يول ئېچىپ بەردى. شۇنىڭغا ئەگەشكەن ھالدا قول ھۇنەرۋەنچىلىكنى ئاساس قىلغان يەرلىك سانائەت ئىشلەپچىقىرىشنىڭ دەسلەپكى ئۇندۇرمىلىرى بارلىققا كېلىشكە باشلىدى.

كىشىلەرگە ئۇھ دەيدىغان كۈنلەر كېلىدىغاندەك قىلاتتى. بىز ئەتراپقا قارايدىغان بولساق، نۇرغۇن پۇرسەت ۋە ئىمكانىيەتلەرنىڭ ئىچىدە ياشاۋاتقانلىقىمىزنى، ئويلىغان، ئارزۇ قىلغان ۋە تەلپۈنگەن، بەخت ــ سائادەتنىڭ ئاشۇ پۇرسەتلەرنىڭ ئىچىدە تۇرغانلىقىنى كۆرەلەيمىز. پۇرسەتنىڭ قەدرىنى قىلىشقا مۇۋاپىق بولالىغان ئادەم ئۇنىڭ قەدىنى چاقالايدۇ، ئۆزىنىڭ تەقدىرىگە، ھاياتىغا خوجا بولالايدۇ. ئىبراھىم مۇسانىڭ تازا

قىران چاغلىرىنىڭ بىرىدە شۇنداق پۇرسەت بىر قېتىم كەلدى، ئۇ دەۋر ئېلىپ كەلگەن پۇرسەت بولۇپ، باش كۆتۈرۈپ چىقىشقا، يول ئېچىشقا يېڭىدىن- يېڭى ئىمكانلارنى بەرمەكتە ئىدى. يېزا - بازارلارمۇ قول - ھۈنەرۋەنچىلىك كەسىپلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ، كوللېكتىپنىڭ ئىقتىسادىنى ئاشۇرسا بولىدىغان، ئۇنى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغانلىق ھېسابلىمايدىغان، كىرىمنى كۆپەيتىپ، ئەزالارنىڭ دارامىتىنى ئاشۇرىدىغان بىر خىل يېڭى ئېقىمنىڭ دەرۋازىسى يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قاراپ ئېچىلىشقا باشلىدى. ئەتراپتىكى تامچىلىرىغا يارىدەملىشىپ، لاي ئېتىشتىن خىش قۇيۇشقىچە، سۇۋاق سۇۋاشتىن ئۆسىمىگە لاي سىلىشقىچە بولغان بىناكارلىق قۇرۇلۇش ئىشلىرىنىڭ كاسىپىغا ئايلانغان ئىبراھىم مۇسادا غۇم پەيدا بولدى.

ـــ نەچچە يىل بولدى، ئەترەتنىڭ بىر نومۇرغا توغرا كېلىدىغان دارامىتى بىر يۈەنگىمۇ يەتمىدى، تېرىقچىلىققا ئېسىلىپلا ئۆتسەك، دارامەتنىڭ كۆپ بولۇشىغا بىرنەرسە دېمەك تەس. مېنىڭچە، بىر قۇرۇلۇش ئەترىتى قورساقمىكىن دەيمەن. ھازىر قارىسام، بىزنىڭ مۇشۇ ئەترەتتىلا 10 نەچچە تامچى، دېلكا بار ئىكەن، ئۇلار بىردىن شارگىرت ئالسا، ھەرقانداق قۇرۇلۇشنى قىلىپ كەتكىلى بولىدۇ، ھەر يىلى نۇرغۇن ئېتىز- ئېرىق قۇرۇلۇشى بولۇۋاتىدۇ، شۇنى باشقىلارغا بەرگۈچە بىز ئۆزىمىز قىلىپ، پۇلىنى ئۆزىمىزنىڭ ئەتىتىگە كىرىم قىلساق، دارامەت بىر نومۇرغا بىر يۈەن ئەمەس، بىرنەچچە يۈەن ئاشماي قالمايدۇ...

ئىبراھىم مۇسانىڭ بۇ گەپلىرى خېلى كۆپ سانلىق دېھقانلارنىڭ قوللىشىغا ئېرىشىتى، ئەمما ئەترەت، كەنت، يېزا مەسئۇللىرىنىڭ پىكرى باشقا، قارىشى باشقا ئىدى. ئىبراھىم مۇسانىڭ كاللىسىغا كىرىۋالغان بۇ ئىش ئۇنى ئۇخلاتمىدى. ئۇنىڭ نۇرغۇن ئىشقا كۆزى يېتىدىغاندەك قىلاتتى. سىياسىي تۈزۈلمە ۋە ئىقتىسادىي تۈزۈلمىدە ئەمدىلا ئۆزگىرىش بولۇۋاتقان شارائىت ئاستىدا، كىشىلەرنىڭ كاللىسىدىمۇ مىڭ بىر ئەندىشە بولىدىغانلىقىنى چەتكە قاققىلى بولمايتتى، چۈنكى ئۇلار شۇ بىر مەزگىللىك ھايات مۇساپىسىدە نى - نى ئىشلارنى كۆردى. پۇل تاپقانلارنىڭ «پومبىچىك»، «باي دېھقان»، «كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ئۇنسۇر» دەپ سازايى قىلىنغانلىقىنى، ھەتتا «قالاق» كىيدۈرۈلۈپ، ئۇرۇپ - دۇمبالىنىپ، ئاللا - تۇۋىسىنىڭ بېرىلگەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى. مانا بۇ ئىبراھىم مۇسانىڭ تەكلىپىنىڭ توسۇنجىسى بولۇپ قالغان ئاساسىي سەۋەب ۋە ھەل قىلىش زۆرۈر توسالغۇ ئىدى. ئۆز يېرىگە، ئۆز ئىشىغا ئۆزى ئىگە بولالا-

مىغان ئادەم ئۆزىنىڭ تەقدىرىگە ئىگە بولالمايدۇ، دەپ قارايدىغان ئىبراھىم مۇسا ئۇ-نىڭ- بۇنىڭغا دەپ، ئۇلارنىڭ ئىدىيىسىنى يۇمشىتىش ئېلىپ باردى.

ئۇ ئەترەتتىكى تامچى ـ دىلكا، ياغاچچىلار بىلەن بۇ ھەقتە نەچچە قېتىملاپ مۇڭداشتى، چۈشەندۈردى. ئۇلارمۇ ئۇنىڭ ياخشى كۆڭلىنى، بۇ ئىشنىڭ پايدىسى بار-لىقىنى بىلەتتى، ئەمما ئەترەتنىڭ، كەنت، يېزىنىڭ قوشۇلۇشىنى ئالماي تۇرۇپ، ئۆز ئالدىغا ئىش قىلىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى. بىر قېتىملىق ئەترەت ئەزالىرى يىغىندا كىمدۇر بىرى قۇرۇلۇش ئەترىتى قۇرۇشىنى مۇھىم پىكىر دەپ ئوتتۇرىغا قويدى. بۇنىڭ تەسىرى خېلى ياخشى بولدى. ئىبراھىم مۇسانىڭ غەملىرى سەل پەسەيدى، ھەر ھالدا ئاز ـ تولا ئۈمىد تۇغۇلغان ۋە ھەمكارلاشقۇچى ئاۋاز قوشقۇچىلار بار بولغانىدى. ئەترەت باشلىقى ئۇلارغا:

ـــ سىلەر بەك خۇش بولۇپ كەتمەڭلار، بىز دېگەن دېھقان، قۇرۇلۇش ئەترىتى قۇرىمىز دېگەن بىلەن تۆت كۈندە جۇلۇقمىز چىقىدۇ، ئۇ تېخنىكا تەلەپ قىلىدىغان ئىش، ئەڭ ياخشىسى ئۆزىمىزنىڭ دېھقانچىلىقىنى قىلايلى، 10 ـــ 20 ئادەم قۇرۇلۇش قىلىمىز دەپ ئەترەتتىن ئايرىلسا، ئېتىزنىڭ ئىشىنى كىم قىلىدۇ؟ پايدا تاپىمىز دەپ، زىيان تارتساق، ئۇنىڭ ئىگىسى كىم؟ ـــ دېدى.

ـــ ئىگىسى مەن! ـــ دېدى ئىبراھىم مۇسا.

بۇ گەپ ئۇچۇن شۇ قېتىم ئۇ بۇرنى ـ قۇلىقىغچە تويغان بولسىمۇ، پۇشايمان قىلـ-مىدى. دۇنيادا زىددىيەتسىز ھېچقانداق ئىش يوقتۇ! ئۇ ئەنە شۇنىڭدىن كېيىن ئۆزىنى زىددىيەتنىڭ قوينىغا ئاتتى...

3

ئارىدىن 20 نەچچە يىل ئۆتكەن يازنىڭ بىر چارشەنبە كۈنى ئىدى. قەشقەر كونىشەھەر ناھىيىسىدىكى سەمەن يېزىسى (ھازىر قەشقەر شەھىرىگە تەۋە) غا باردىغان ئاسفالت يولدا كۈمۈش رەڭلىك بىر سانتانا يەڭگىل كېتىپ باراتتى. ئاپتوموبىل يېزا مەركىزىگە ئانچە يىراق بولمىغان جايدىكى يول بويىغا سېلىنغان بىر قورۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ توختىدى. ئاپتوموبىلدىن قارىماققا ئانچە ئېگىز كۆرۈنمەيدىغان، ئەمما قاۋۇل، خۇش چىراي كەلگەن، 55 ياشلارنىڭ قارىسىنى ئالغان بىر كىشى چۈشتى، ئۇ چوڭ

يول بويىغا ئېلىنغان ئۆستەڭنىڭ كۆۋرۈكىدىن ئۆتۈپ، ۋادەكلىك دەرۋازىدىن كىرىگەندە، ئۆي ئىچىدىن بىر ـ بىرلەپ چىققان 10 نەچچە كىشى ئۇنىڭ ئالدىغا ھازىر بولۇپ:

ـــ ئىبراھىم دادىمىز كەپتۇ! ياخشىمۇ سىلى، ئىبراھىم دادا ؟! ـــ دەپ تەرەپ ـ تەرەپتىن توۋلىشىپ، ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى.

ـــ ھە، قانداق ئەھۋالىڭلار، سالامەت تۇرۇۋاتامسىلەر ؟

ـــ سالامەت تۇرىدۇق. سىلىمۇ سالامەت تۇردىلىمۇ ؟ سىلىنى بەك سېغىنىدۇق!

ـــ خاپا بولماڭلار، شىركەتتىكى ئىشنىڭ كۆپلۈكىدىن ئالدىراش بولۇپ كېتىپ، سىلەرنى ۋاقتىدا يوقلاپ كېلەلمىدىم...

شۇ گەپلەردىن كېيىن، ئۇ ھەربىر ئەر ـ ئايال، قېرى ـ ياشتىن بىرمۇبىر ئەھۋال سورىدى. 30 نەچچە ياشلاردىكى بىر چوكان ئۆزى تەييارلىغان «سەمەن يولدا تېرەك...»، «باقما كىرسەڭ بادام بار، گۈلنى ئۈزمەڭ دادام بار!» دېگەن ناخشىنى ئورۇنداپ ئۇسسۇل ئويناپ بەردى، يەنە بىر ئايال ئۆزى ئۇزگەن غورىدىن بىر تەخسە ئېلىپ كېلىپ ئۇنىڭغا تۇتتى. ئۇ بىر بالىسىنى قۇچاقلاپ بىر چەتتە بويۇن قىسىپ تۇرغان 35 ياشلاردىكى ئىككىلى كۆزىگە ئاق چۈشۈپ، داۋالاپ ساقايتىش مۇمكىنچىلىكى يوق XX نى كۆرۈپ:

ـــ سىلىنىڭ نېمە قىينىچىلىقلىرى بار ؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ مېنىڭ ھېچقانداق قىينىچىلىقىم يوق. ئېرىمنىڭ نامەردلىك قىلىپ بىر بالا بىلەن قويۇپ بەرگەنلىكىدىن قاتتىق ئېچىنىمەن، دەردىم شۇ. بۇ يەرگە كەلمەستە كۈنۈم بەك قىيىن ئىدى، كۆزۈم كۆرمىگەچكە، بالام بىلەن ئىككىمىز جېنىمىزنى باقالماي تىلەمچىلىك قىلغان، بالامنى دېمىسەم، دورا يەپلا تۇگىشەتتىم. مانا ئەمدى بەختكە ئېرىشتىم، سىلى ماڭا باش پاناھ بولۇپ، بېشىمنى سىيلاپ، مېنى قايتا ھاياتلىققا ئىگە قىلدىلا، مەن بۇنى مەڭگۈ ئۇنتۇمايمەن، مەن قايتۇرمسام، بۇ ياخشىلىق خۇدايىمدىن يانار...

ـــ بۇ ئوبدان گەپ بولدى، مەن بىر ئەر تېپىپ سىلىنى شۇنىڭغا ئېلىپ بېرەي، تېگەملا ؟

ـــ نومۇس قىلمىدىكەنمەن شۇ!

ـــ نېمىشقا نومۇس قىلىلا ؟

ـــ مېنى ياراتماي قالارمىكىن ئۇ كىشى!

ـــ هەي، يارتىدىغان ئادەمنى تاپمىز، سىلىگە باش پاناھ بولىدۇ.
ـــ بالامنى باقارمۇ ؟
ـــ باقىدۇ.
ـــ ئەجەبمۇ نومۇس قىلدىم سىلىدىن ؟!
ـــ پۇتۇشتۇق ئەمسە، تېگىدىغان بولدىلا ـ ھە ؟!
ـــ مەيلى...
ـــ مەنمۇ سىلىنى باققۇدەك، ياقتۇرغۇدەك ئادەمدىن بىرنى تاپىمەن. ئۇ ئادەمگە ھەر ئايدا 400 ـــ 500 يۈەن پۇل بېرىپ ياكى شىركەتنىڭ دەرۋاسىغا قارايدىغان قىلىمەن، ياكى بولمىسا مېھمانخانىنىڭ گۇل ـ گىياھلىرىنى پەرۋىش قىلىش ئىشىغا قويىمەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئادەم ئۆزىنى ۋە سىلى ئانا ـ بالىنى باقىدۇ...
ئىبراھىم مۇسا بۇ كىشىلەرگە ئاتا بولغىلى بىرقانچە ئاي بولغانىدى.
بۇ قورۇ سەمەن سايامەت گۈرۈھى چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتىنىڭ سەمەن يېزا ئاتاغۇ 2 ـ كەنتىگە قۇرغان «ياشانغانلار شادلىقى ئارامگاھى» بولۇپ، ئۇنىڭ ئومۇمىي كۆلىمى 3 مو، قۇرۇلۇش كۆلىمى 500 كۋادرات مېتىر، سەككىز ئېغىز ئۆيدىن تەركىب تاپقانىدى. بۇ ئارامگاھنى 2001ـ يىل 6ـ ئايدىن 2002ـ يىل 12ـ ئاينىڭ 20ـ كۈنىگىچە ئىبراھىم مۇسا ئۆز يېنىدىن 350 مىڭ يۈەن مەبلەغ چىقىرىپ بەرپا قىلغانىدى. ئۇ بۇ قورۇنى پۈتكۈزگەندىن كېيىن، بۇ يەرگە پات ـ پات كېلىپ تۇردى، يېزا تەۋەسىدىكى يارەمگە موھتاج كىشىلەردىن 20 نى قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشىنى شىركەت مالىيىسىدىن پۇل ئاجرىتىپ ياخشى ئورۇنلاشتۇردى، كېسەل بولسا داۋالاتتى، ھالىدىن خەۋەر ئالدى، بېشىنى سىلاپ ئۇلارغا ئاتا بولدى.
X XI ئەسىر كىردى، ئاسايىشلىقنىڭ دەرۋازىسى ئېچىلغان مۇشۇ چاغدىمۇ سەمەن يېزىسىدا نەچچە ئون ئادەم باش ـ پاناھسىز ئىدى، ئۇلار يەرلىك پارتىيە ـ ھۆكۈمەتلەرنىڭ ياردىمى بىلەن ياشاش پۇرسىتىدىن بەھرىمەن بولۇۋاتقان بولسىمۇ، كىشىلىك قەدىر ـ قىممىتىنى تاپالمايۋاتاتتى. دېمىسىمۇ يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، دېھقانلارنىڭ يەككە ئىگىلىكى تازا جانلاندى، ئەمما بىر قىسىم قېرى، ئاجىز كىشىلەر بۇنىڭ سىرتىدا قالدى، ھەتتا تۇرمۇشى، ھال كۈنى يامانلاشتى. بۇنى ھەل قىلىش ھۆكۈمەتنىڭ ئىشلا بولماستىن، پۈتكۈل جەمئىيەتنىڭ، ئالدىن باي بولغانلارنىڭمۇ ئىشى ئىدى. ئىبراھىم مۇسا بۇ يۇكنى ئۆزىنىڭ كۆتۈرۈشىنىڭ تولىمۇ زۆرۈرلۈكىنى سەزدى. ئۇ پۇلنىڭ

كۆزىگە قارىماي، بىر ساناتورىيە سېلىپ تەقدىم قىلىش نىيىتىگە كەلدى ۋە مەھەللە، كەنت، يېزا مەسئۇللىرى بىلەن پۇتۇشۇپ، تېز تۇتۇش قىلىپ، ساناتورىيىنىڭ قۇرۇلۇش ئەسلىھەلىرىنى دەرھال پۇتكۈزدى. ئۇنىڭ بۇ ئىشى قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ دىققەتىنى تارتتى، ئۇنىڭغا سانسىز كىشى تەشەككۈر ياغدۇردى. ئۇ يۇنىڭ بىلەن توختاپ قالماي، ساناتورىيىگە قوبۇل قىلىنغانلارنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇش ئىشلىرىنى مۇۋاپىق جايلاشتۇرۇپ، ھەر يىلى ئۇلارنى بېقىشقا 10 مىڭ يۈەنلەپ پۇل چىقاردى... ئۇلارنىڭ ئاخىرقى ئۆمرىنى خۇشال- خۇرام، بەختلىك ئۆتكۈزۈشىگە پۈرسەت ھازىرلاپ بەردى.

*　　*　　*

ئىبراھىم مۇسا مۇشۇ بىر ئىش بىلەنلا توختاپ قالغان ئادەم ئەمەس. ئۇ يېقىنقى 20 نەچچە يىل مابەينىدە كىشىنى خۇشال قىلىدىغان، سۆيۈندۈرىدىغان ۋە قاتناق ھاياجانغا سالىدىغان ساخاۋەتلىك ئىشتىن نەچچە ئونىنى، نەچچە يۈزنى قىلدى، ئۇ بۇلاردىن بىرسىنمۇ ساناپ باقمىدى، رەتكىمۇ تۇرغۇزمىدى، داۋراڭمۇ سالمىدى. بۇنىڭ بەدىلى ئۇچۇن كىشىلەر تەشەككۈر ياغدۇرۇپ، قەلبىدىكى چەكسىز ئىپتىخارلىقىنى نامايان قىلسىمۇ، ئۇ «بۇ ئىشنى ھازىرچە مەن قىلمىسام كىم قىلىدۇ؟» دېگەن سوئالغا يىغىنچاقلاپ، ئۆز قەلبىدىكى مەجبۇرىيىتىنىڭ ئادا بولغانلىقىنى ئىپادىلەش بىلەن كۇپايىلەندى.

«قولى سۇنۇقنىڭ دەردىنى قولى سۇنغان بىلىدۇ» دېگەندەك، دېھقانچىلىقنىڭ دەردىنى پېتەرلىك تارتقان، ئەسلىنى ئۇنتۇمغان ئىبراھىم مۇسا كىمنىڭ قىينىچىلىقى بولسا شۇنى يېنىغا تارتىپ ياردەم بەردى: سەمەن 5- كەنت 2 - مەھەللىدىكى مۇھەممەت ساۋۇت ئەقلىنى تاپقاندا ئائىلىسىنىڭ تۇرمۇش قىينىچىلىقى، نامراتلىقىنى چوڭقۇر تونۇپ يەتكەن بولسىمۇ، تاكى ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزگەندىمۇ ئۇنىڭ بىسمىنى تۇغىتەلمىدى، ئاشۇ نامراتلىق ئۇنىڭ ئۆرلەپ ئوقۇشى، خاتىرجەم ياشىشى، ساپالىق ئادەم بولۇپ يېتىشىپ چىقىشىغمۇ ئېغىر تۇسالغۇ پەيدا قىلدى. ئۇ ئائىلىسىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاش ئۈچۇن ئېتىزغا قەدەم قويغاندىن كېيىن، جان - جەھل بىلەن ئىشلىدى. ئەپسۇسكى، ھەرقانداق بىر ئىشقا ئاز - تولا خۇرۇج بولمىسا، مىڭ تىرىشقان، زورۇققان بىلەنمۇ دېگەن نىشانغا يەتكىلى بولمايتتى،

ئۇ بىكار كۈنلىرى شەھەرگە كىرىپ كۈندىلىك ئىشلەپ قوشۇمچە كىرىم قىلىش يولىنى ھۇ قىلىپ باقتى، ئەمما ئۇنىڭ ئائىلىسى يەنىلا قىردىن ئاشالمىدى. ئۇ ئىبراھىم مۇسانىڭ نامرات دېھقان ياشلىرىغا تراكتور ئېلىپ بېرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، قەلبى بۆلەكچىلا سۆيۈنۈپ كەتتى. كېيىن ئۇ، ئۇنىڭ يېنىغا بارايمۇ ـ بارمايمۇ دەپ ئىككىلىنىپ قالدى. چۈنكى ئۇ، ياخشى ئىشنىڭ ئۆزىگە تېگىشلىك بولۇشىدىنمۇ گۇمان قىلاتتى. مۇھەممەت ساۋۇت بىر كۈنى ئىبراھىم مۇسانىڭ ئالدىغا بېرىپ «ھال ئوقۇدى» :

ـــ ماقۇل، سىلى راستتىنلا شۇنداق غەيرەتكە كەلگەن بولسىلا، مەن بىر تراكتور ئېلىپ بېرەي، پۇلى قىممەت بولسىمۇ، ئىشلىتىپ پۇل تاپقىلى بولىدىغان ياخشى تراكتوردىن ئالسىلا، نەدىن ئالىدىغان بولسىلا، تاللاپ بولۇپ مېنى چاقىرسىلا!

بۇ ياش يىگىت ھاياجاندىن يېرىلىپ كەتكۈدەك بولدى. ئۇ يول بويى يۈكسەك نەشان، گۈزەل كېلەچىكىنى ئويلىدى، ئۆتمۈشىنى يادىغا ئېلىپ بىچارىلىك، قىيىنچىلىق كەلتۈرگەن ئازابلارنى، غۇربەت تۇرمۇش ئىچىدىكى تەڭسىلىق كەلتۈرگەن روھىي رەنىلىكنى بىر ـ بىرلەپ كۆز ئالدىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئىختىيارسىز ياش تۆكتى. ئۇنىسىز، بەكمۇ كۆچلۈك ھاياجان ئارىلاش تۆكۈلگەن بۇ ياش ئۇنىڭ پۈتكۈل ۋۇجۇدىدىكى چۆكمە بولۇپ قالغان زەردابلارنى چىقىرىۋەتكەندەك قىلدى... ئۇ بۇنىڭدىن گۇمان قىلاتتى، راست شۇنداق بولارمۇ ؟ دەيتتى ئۇ. چۈنكى، شۇنچە يىلدىن بۇيان ئۇنىڭ ئائىلىسى ئۈچۈن بىرەر ئادەم بۇنداق يۆلەك بولۇپ باقمىدى، ئۇنىڭغا ياردەم بېرىپ باقمىدى، «نامراتقا پۇتلاش تولا!» دېگەندەك، ھەممە ئىش ئۇنىڭغا تەتۇر كەلدى، ياردەم بېرىمەن دېگەن كىشىلەرمۇ دەمالىلىقا شۇنداق دەپ قويىدى... نېمە بولۇشتىن قەتئىينەزەر، ئۇ شەھەر ئارىلاپ يۈرۈپ ئۆزى ئالىدىغان تراكتورنى كۆرۈپ قويىدى، ئىبراھىم مۇسانىڭ يېنىغا بېرىپ تەڭسىلىق بىلەن دوكلات قىلدى. توۋا، بۇ ئاسانلا ئىش ئىكەنغۇ ؟ بىر ـ دەمدىلا 11 مىڭ 400 نەچچە يۈەن پۇل تىراكتور ساتقۇچىنىڭ قولىغا، تىراكتور ئۇنىڭ قولىغا ئۆتتى. ئۇ كۆزلىرىگە ئىشەنمەي قالدى، خۇددى چۈش كۆرگەندەك بولۇپ ئۆتكەن بۇ ئىش ئۇنى ھەم گاڭگىرىتىپ قويىدى، ھەم چەكسىز ھاياجان قوينىغا غەرق قىلدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن توختاۋسىز ياش تۆكۈلەتتى، ئۆزىنى زادىلا تۇتۇۋالالمايتتى، ئۇ تراكتورنى ئۆيىنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ، راستتىنلا ئۆزىنىڭ بولغانلىقىنى كۆردى، ئۇ تراكتورنى سىيلايتتى، تويماي قارايتتى...

بۇ يىگىت قەشقەر شەھىرىگە كىرىپ، باشقىلارنىڭ نەرسىلىرىنى توشۇپ كىراكەشلىك

لىك قىلدى، خىش، قىغ، گەندە توشۇدى، ئېتىزدا بولسا يەر ئاغدۇردى، يەر تېرىدى، سۇلياۋ يوپۇق باستى، خامان تەپتى، ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭ ئۆيگە كىرمەي كېچە ـ كۈن-دۈز، قىش ـ ياز دېمەي ئىشلەپ، ئورۇقلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئاز ـ تولا ئارام ئېلىپ ئىشلەشكە دەۋەت قىلدى. ئۇ يانچۇقىغا يىغىلغان تۇتام ـ تۇتام پۇلنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويۇش بىلەن ئۇلارنىڭ تەكلىپىگە جاۋاب بەردى. ھەش ـ پەش دېگۈچە بىر يىل ئۆتۈپ كەتتى. مۇھەممەت ساۋۇت ئۆز ئەجرىنىڭ خامىنىنى ئۇسۇپ باقتى. ئۇ بىرنەچچە يۈەن كەم 30 مىڭ يۈەن كىرىم قىلغانلىقىنى بىلدى. ئۇ مۇشۇ چاغدا يەنە بىر قېتىم كۆز يېشى قىلدى، ئۆتمۈشتىكى نامراتلىقىنى كۆز ئالدىدىن تەكرار ئۆتكۈز-دى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ، ئىبراھىم مۇسانىڭ ئۆزىگە قىلغان ساخاۋەت ۋە شاپائىتىدىن چەكسىز بەختكە ئېرىشكەنلىكىنى، ئۆز ئائىلىسىنىڭ نامراتلىقتىن قۇتۇلۇپ ھاللانغانلىقىنى تىلدا داستان قىلىپ، ھەممىلا يەردە سۆزلەشنى بىر خىل تەبىئىي ئادەتكە ئايلاندۇردى.

بۇ تېپىك بىرلا ئىش ئىدى. يېقىنقى بىرقانچە يىل جەريانىدا ئىبراھىم مۇسا سەمەن يېزىسىدىكى نامرات، قول ـ ئىلكىدە يوق ئائىلىلەردىن 18 نى تاللاپ، ئۆز يېنىدىن 160 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك پۇل چىقىرىپ، 18 تراكتور سېتىۋېلىپ، ئۇلارنىڭ ھاللىنىشىغا ياردەم قىلدى ھەم ئۇلاردىكى تراكتورلارغا ئۆزىنىڭ قۇرۇلۇش ئىشى ئورنى ۋە باشقا جايلاردىن ئىش تېپىپ بېرىپ، پۇل تېپىش يوللىرىنى ئېچىپ بەردى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى-نىڭ ھەقىقەتەن سەۋىيىسى تۆۋەن بولغاچقا، قاتناش ھادىسىلىرى، تراكتورنىڭ بۇزۇلۇش ھادىسىلىرىمۇ يۈز بېرىپ، ئۇنى پاراكەندە قىلدى. ئۇ بۇنى قەسەمنامىڭ دەپ قاراپ، ئۇلارنى قېيىن ئۆتكەلدىن ئۆتكۈزۈپ، بىر سەۋرچان، گىگانت ئاتىنىڭ ئاتلىق بۇرچىنى نامايان قىلىپ، باشقىلارنىڭ قەلبىدە بىر خىل ئېتىخارلىق تۇيغۇسىنى قوزغىدى.

*　　*　　*

يول ـ كۆۋرۈكلەرنى خالىس ياساپ قويۇش خەلقىمىز ئارىسىدا بىر خىل ساۋابلىق ئىش دەپ قارىلاتتى ھەم ئۇ بىر خىل ئەنئەنە بولۇپ كەلگەنىدى. ئەمما، بۇگۈنكى كۈن-دە بۇ خىل ئىش پۇل تېپىشنىڭ ۋاستىسى قىلىنىدىغان بولۇپ قالدى. پۇل تېپىشنى مەقسەت قىلغان كىشىلەر ئۆزىنىڭ راۋان، بىخەتەر مېڭىشى، ئوبراز تىكلىشى ئۈچۈن، يول ـ كۆۋرۈك ياسايدىغان بولۇپ قالدى. ھەرقانداق سىياسىي ۋە تەبىئىي «بوھران»

بالدۇر تېگىدىغان سەمەن يېزىسى ئىقتىسادىي جەھەتتىكى نامراتلىقى تۈپەيلىدىن پۈل تېپىشنىڭ مەنبەسىگە ئايلىنالمىدى، ئۇنىڭ شېرىن ـ شەربەتلىك مېۋە ـ چېۋە، نازۇنېمەتلىرى شەھەر خەلقىنى بالدۇر ئېغىزلاندۇرسىمۇ، ئۇنىڭ زامانىغا خاس جۇلاسىنى نۇرلاندۇرىدىغان بىرمۇ مەنبە بارلىققا كەلمىدى، ئىبراھىم مۇسانىڭ بۇ ئىش تۈپەيلىدىن كۆڭلى بەكلا يېرىم ئىدى، پۇل تاپسامىلا يول ـ كۆۋرۈكلەرنى زامانىغا لايىق ياسايمەن، دەيتتى ئۇ ھەر قېتىم توپلىق، چاڭ ـ توزانلىق شۇ يولدا ماڭغاندا.

يېقىنقى تۆت ـ بەش يىلدىن بۇيان، ئىبراھىم مۇسا قەشقەر شەھىرى ۋە ۋىلايەت دائىرىسىدىكى بىرقانچە شىركەت ۋە شۆبە شىركەتنى، دۆلەت ئىلكىدىكى كارخانىنى سېتىۋېلىپ، ئەقىل ـ پاراسىتى ۋە تەجرىبىسىگە تايىنىپ تەرەققىي قىلدۇردى، پۇلىمۇ تاپتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ سەمەن يېزىسىنىڭ يوللىرىنى ياساش، ئاسفالتلاشتۇرۇش بەدىلىگە شۇغۇللاندى، ناھىيە ۋە يېزا ھەر تەرەپلىمە پۈرسەتلەرنى يارىتىپ بەردى، ساداقەت ۋە ئەقىدىنىڭ كۈچلۈك تۈرتكىسى ئۇنىڭ قەلبىدە گۈلخان بولۇپ يانىدى. ئۇ يېزا بىلەن شەھەرگە تۇتىشىدىغان 30 كىلومېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى تۆت يولنى ئاسفالتلاشتۇرۇپ يېڭىلاپ راۋانلاشتۇردى. يۈرت ئوغلىنىڭ بۇ خىل مەردلىكى، ساخاۋەتلى شۇ يەردىكى ھەر بىر ئەقىل ئىگىسىنى ھاياجانغا سالدى ۋە ئۇلارنىڭ قەلبىدە مەڭگۈلۈك ئابىدە بولۇپ تىكلەندى.

ئىبراھىم مۇسانىڭ يېزىدىكى ئاغرىقلار ۋە داۋالىنالمىغان بىچارىلەرگە داۋالىنىش ئىمكانىيىتى يارىتىپ بەرگەنلىكىنى، نامراتلارغا ئاشلىق، كىيىم ـ كېچەك، ئوتۇن ـ كۆمۈر قاتارلىقلارنى ھەر يىلى ئۇزۇلدۇرمەي ئېلىپ بەرگەنلىكىنى، يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتەپكە 20 نەچچە دانە كومپيۇتېر ئېلىپ بەرگەنلىكىنى تەكرارلاپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق. ئەمما، ئۇنىڭ مۇشۇ خىل ئىشلارغا 1 مىليوندىن ئارتۇق پۇلنى مىننەتسىز تەقدىم قىلغانلىقىنى ئاۋام خەلق تەرىپلىمەي، تەرەپ ـ تەرەپتىن ماختىماي تۇرالمىدى. مانا بۇ ئادىمىيلىك ۋە كىشىلىك قىممەتنىڭ ھەقىقىتى ئىدى. ئادەم كىچىككىنە بىر ھايات ئىگىسى بولسىمۇ، ئۇنىڭ ھاياتلىق قىممىتى، تۇتقان يولى ئوخشىمايدۇ، ئادەم كىشىلىك دۇنيانى يارىتىدىغان، ياشارتىدىغان ۋە گۈزەل دۇنيانى يارىتىپ ئۇنىڭغا ھەقىقىي خوجا بولىدىغان ئۇلۇغلۇقنىڭ مەركىزىي ئامىلى. مانا مۇشۇ قىممەتنى ئىبراھىم مۇسانىڭ ۋۇجۇدىدىن كۆرگەن خەلق ئۇنىڭ ھەممە ئىشلىرىغا ئۇتۇق تىلىدى. بۇ ئۇنىڭ ھەقىقىي بولغان مېھنەت قەدرى ۋە قىممىتى ئىدى. ئۇ مۇشۇنىڭ ئۈچۈن قانچىلىك

بەدەل تۆلىدى ؟ بۇمۇ سىرلىق ئىش ئەمەس، ئۇنىڭ ھاياتىدىكى بۇ خىل يارلىش يولىدا كىشىنى ھاياجانغا سالىدىغان تەسىرلىك ھېكايە، بايانلارنى تىلغا ئالماي تۇرالمايمىز.

4

2001 ـ يىلى ياز ئايلىرىنىڭ بىر كۈنى ئىدى، ئىبراھىم مۇسا ئىش بېجىرىش مۇناسىۋىتى بىلەن قەشقەردىكى ئەڭ چوڭ ھەم كونا مېھمانسارايلارنىڭ بىرى بولغان قەشقەر سەمەن مېھمانخانىسىغا باردى. بۇ يەردىكى خېلى كۆپ سانلىق كۈتكۈچى، مۇلازىمەتچى خادىملار ئۇنى تونۇيتتى، شۇ قېتىم ئىبراھىم مۇسا بۇ ئورۇننىڭ باشلىقىنى تاپالمىغانلىقتىن، بېجىرىدىغان ئىشنى قىلالمايمۇ ساقلاشقا توغرا كەلدى. ئۇ يېقىنقى بىرقانچە يىلدىن بۇيان، دۆلەت ئىلكىدىكى بۇ چوڭ كارخانىنىڭ تاپاۋىتىنىڭ ئانچە ياخشى بولمايۋاتقانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. ئۇ ساقلاپ تۇرۇش جەريانىدا، كۈتكۈچى قىزلارنىڭ بىر يەرگە توپلىشىۋېلىپ، بېشى چۈشكەن، روھى سولغۇن ھالدا تۇرغانلىقىنى، بىرنەچچىسىنىڭ ياش تۆككەنلىكىنى كۆرۈپ قالدى. بۇ ئىش ئىبراھىم مۇسانى ئىختىيارسىز ئۆزىگە تارتتى.

ـــ نېمىگە ياش تۆكسىلەر ؟ ياش بالىلار دېگەن بېشىغا ئۆلۈم كەلسىمۇ كۈلۈپ تۇرغۇلۇق...

ـــ نېمىگە ياش تۆكمەيمىز، ئىبراھىم ئاكا، پېشانىمىز تەتۈر ئوخشايدۇ ؟ ئىش ھەققى ئالمىغىلى نەچچە ئاي بولدى، بۇنى ئاز دەپ، ھازىر ئىش ئورنىمىزدىن قالغۇدەكمىز. 10 ـــ 15 يىل ئىشلەپ، قۇرۇق قول چىقىپ كەتسەك، نەدىن ئىش ئورنى تاپىمىز، قايسى ئىشنى قىلىمىز، تۇرمۇشىمىزنى قانداق تۇرمۇش قىلىمىز ؟ كارخانىنىڭ بۇ ھالىغا چۈشۈپ قېلىشىنى بىز كەلتۈرۈپ چىقارمىساقيا ؟ بىزنىڭ تاپقانلىرىمىزنى يەپ ـ ئىچىپ، بۇزۇپ چېچىپ، ئېلىپ قېچىپ، قاقتى ـ سوقتى قىلىپ باي بولغانلارغا سوراق يوق، ئۇنىڭ دەردىنى بىز تارتساق، بىزگە ئۇۋال بولامدۇ ؟

ئۇلارنىڭ بىرىدىن ـ بىرىنىڭ گېپىنى ئۆتكۈر، جانلىق بولۇپ، باغرى يۇمشاق ئىبراھىم مۇسانىڭ قەلبى چوڭقۇر ھېسداشلىق ۋە غەزەپكە ھەم بىر خىل مايىللىققا تولدى. ئۇ بىرنەچچە ۋاقىتتىن بۇيان بۇ يەردە قۇرۇلۇش قىلىش جەريانىدا مۇشۇ ھەقتىكى ئىشلارنى ئاز ـ تولا بىلگەن بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئىشى بىلەن بولۇپ، بۇ ئىشلارغا ئا-

رىلاشمىغان، قىلغان ئىشىنىڭ پۇلىنى ئالالمىغان بولسىمۇ، سەۋرچانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىپ رەنجىمىگەنىدى. كۆتكۈچىلەرنىڭ بايىقى گەپلىرى ئۇنى جىددىيلەشتۈردى. ئۇ بايىقى كىشىلەرنىڭ قەلب يارىسى ۋە ئۇلار ئىش ئورنىدىن قالغاندىن كېيىن تارتىدىغان زىيانلىرى، كەلتۈرىدىغان ھەر خىل دەشۋارچىلىقى، جەمئىيەتنىڭ مۇقىملىقى، ھۆكۈمەتنىڭ ئوبرازىغا يەتكۈزىدىغان نۇقسانى، بىر كارخانىنىڭ ۋەيران بولۇشىدىن كېلىپ چىقىدىغان ئاجايىپ چوڭ داۋالغۇش ۋە يامان تەسىرلەرنى بىرمۇ بىر ئويلاپ كۆردى. ئۇنىڭ قەلبى قايتا ـ قايتا زىلزىلىگە كەلدى... ئۇ بۇ كارخانىنى سېتىۋېلىپ قايتا قۇرۇش، تەشكىللەش قارارىغا كەلدى. چۈنكى، شۇ مەزگىلدە يولغا قويۇلۇۋاتقان تۈزۈلمىدىكى ئۆزگىرىش، يېڭىلىق يارىتىش دولقۇنى شەخسلەرنىڭ مۇشۇنداق قىلىشىغا يول قويياتتى. بۇ سىياسەت ۋە دەۋرنىڭ كىشىلەرگە ئېلىپ كەلگەن پۇرسىتى، ھەم خىرىسى ئىدى. بۇ يەردىكى مەسىلە پۇرسەتنى تۇتۇش، خىرىسقا تاقابىل تۇرۇش ۋە مەغلۇپ بولۇش ئوتتۇرىسىدىكى كەسكىن زىددىيەتنى شەكىللەندۈرگەنىدى. سىياسەت ۋە دەۋرنىڭ پۇرسىتىنى تىجارەت ۋە روناق تېپىشنىڭ چىقىش يولى قىلىشقا، تىجارەتنى سىياسەت بىلەن دەۋرگە ماسلاشتۇرۇشقا ماھىر بۇ ئادەم قەشقەر سەمەن مېھمانخانىسىنىڭ كېلەچىكىنى ئالدىن مۆلچەرلەپ كۆردى. ئۇ مېھمانسارايىنىڭ ھازىرقى ھالىتىدىن قىلچە ئەنسىرەپ قالمىدى. ئۇ بۇ مەسىلىنىڭ تۈگۈنى باشقۇرۇشنى ئىلمىيلاشتۇرۇش، ئىنچىكە ھېسابات قىلىش، مېھمانسارايىنىڭ بېزىلىشى، مۇلازىمىتىنى دەۋرگە ماسلاشتۇرۇش مەسىلىسىدىن ئىبارەت دەپ قارىدى. ئۇنىڭ ئىستىقبالىدا نۇرغۇن يوشۇرۇن ئامىل بار: بىرىنچىدىن، تارىخى ئۇزاق، دۇنياغا داڭقى بار، كۆپلەپ تاشقى پىرېزوت يارىتقىلى بولىدۇ؛ ئىككىنچىدىن، ئۇنىڭ كىشىلەر نەزىرىدىكى ئىناۋىتى، ياخشى ئوبرازى، تەشۋىق قىلىنىش دائىرىسى، بىلىش كەڭلىكى ئالاھىدە يۇقىرى؛ ئۈچىنچىدىن، ئورۇن جەھەتتە قەشقەر شەھىرىنىڭ ئاۋات مەركەزلىرىنىڭ بىرىگە جايلاشقان، كۆلىمى زور، ئەسلىھەلىرى بىرقەدەر تولۇق، يوشۇرۇن ھاياتىي كۈچكە ئىگە؛ تۆتىنچىدىن، يەرلىك پۇرىقى، ئەنئەنە پۇرىقى كۈچلۈك، سايادەت ئىگىلىكى تەرەققىيات ئىستىقبالى چوڭ.

بىر ئايلىق جاپالىق سۆھبەت، كېڭىشىش ئارقىلىق، ئۇ 2001 ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 28 ـ كۈنى سەمەن مېھمانسارىيى ۋە ئۇنىڭغا تەۋە بولغان 24مىليون يۈەن بانكا قەرزى، 95 نەپەر ئىشچى ـ خىزمەتچى، بېسىلىپ ھەل بولماي كەلگەن نۇرغۇن چىگىشلىدىغان مەسىلىلەرنى ئۆزىنىڭ زىممىسىگە ئۆتكۈزۈۋالدى. ئۇ ئۆمرىدە يەنە بىر قېتىم

تىم كەسكىن، مۇرەككەپ زىددىيەت ـ توقۇنۇشلارنىڭ قوينىغا غەرق بولۇپ كەتتى. بىرنى ھەل قىلسا، يەنە بىر مەسىلە چىقاتتى ياكى ھەل قىلىشنى كۈتۈپ تۇراتتى... ئەمما ئۇ، ھېرىپ قالسا، يالتايسا، جىم يېتىۋالسا بولمايتتى، ئۇ ئۇنداق قىلىشنى زادىلا راۋا كۆرمەيتتى. نېمە بولۇشتىن قەتئىينەزەر ئۇ بىر يىلدىلا كارخانىنىڭ بارلىق غەلىدە ـ غەشلىرىنى تۈگەتتى، پاينى كونترول قىلىش يولى بىلەن ئۆز يېنىدىن 16 مىليون 800 مىڭ يۈەن چىقىرىپ، بانكا قەرزىنى تۆلىدى، ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىنى ۋاقتى ـ ۋاقتىدا تارقاتتى. ياتاق، ئەسلىھەلەرنى بىرمۇبىر ئۆزگەرتىپ ياساپ، ئۇيغۇر مىمارچىلىقى ھۈنەر ـ سەنئىتى بويىچە بېزەپ، پۈتۈن مېھمانخانىنىڭ قىياپىتىنى يېپىيېڭى تۈسكە كىرگۈزدى، بارلىق ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنى ياشانغاندا بېقىنىش سۇغۇرتىسى، دۆلىنىش سۇغۇرتىسى ۋە ئىشسىزلىق سۇغۇرتىسىغا تولۇق قاتناشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ غېم ـ ئەندىشىلىرىنى تۈگەتتى، ھەتتا پېنسىيەگە چىقىشنى ئىلتىماس قىلغان خادىملارنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىنى چىقىش قىلىپ، سۇغۇرتا راسخوتىنى ئۆزى تۆلەپ، ئۇلارنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئېھتىياجىنىمۇ قاندۇردى. ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر « بىز ھەقىقىي رەھبەرگە ، خوجايىنغا ئىگە بولدۇق، بىز ھەرقانداق ئەھۋالدا بېرىلىپ ئىشلەپ، كارخانىنىڭ كېلەچىكى ئۈچۈن جان پىدا قىلمىساق، يۈز كېلەلمەيمىز » دېدى.

بۇ بىرلا ئىش ئەمەس، ئىبراھىم مۇسا بىرقانچە يىلدىن بۇيان، مۇشۇ خىل كارخانىلاردىن بىرقانچىنى قوشۇۋېلىپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلارنى قوشۇۋېلىش، سېتىۋېلىشنىڭ قەشقەردىكى تۇنجى بايراقدارى ۋە يول باشلىغۇچىسى بولۇپ قالدى. ئۇ قەشقەر ياشلار سايahەت جەمئىيىتى قاتارلىق بىرقانچە سايahەت شىركىتى، قەشقەر كونىشەھەر ناھىيىلىك بىناكارلىق قۇرۇلۇش شىركىتى، سۇ بىلەن تەمىنلەش شىركىتى قاتارلىقلارنى قوشۇۋېلىپ، قايتا تەشكىللەپ، قەشقەر سەمەن سايahەت چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى، يېپەك يولى ئۆي ـ يەر مۇلۇك شىركىتىنى قۇردى. بۇنىڭدىن باشقا ئۇ يەنە بىر خىش پىشۇرۇش زاۋۇتى، ياغاچقا ئىش قوشۇش زاۋۇتى قاتارلىق 10 كارخانىنى قۇرۇپ زورايتتى ۋە سەمەن سايahەت گۇرۇھى چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتىدىن ئىبارەت چوڭ پاراۋۇزنى قۇرۇپ چىقىپ، قەشقەردىكى شەخسلەر ئىگىلىكىدىكى ئەڭ چوڭ ھەم تۇنجى خۇسۇسىيلار ئىگىدارلىقىدىكى گۇرۇھ بولۇپ شەكىللەندى.

5

ئىبراھىم مۇسا پاراسەتلىك كىشى بولغانلىقتىن، كىشىلەر ئۇنىڭ مەردانىلىكى، سېخىيلىقى، جاسارىتى ۋە ئەلسۆيەرلىكىنى قەدىرلەپ، ئۇنىڭغا ئىبراھىم سەمەن دەپ نام بەردى. سەمەن يېزىسىدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن، سەمەن يېگىتلىرىگە خاس پاراسەت بىلەن ئەلگە نەپ بەرگەن ئىبراھىم مۇساغا ئەل ئۆزىنىڭ يوقالماس نامى بولغان يۇرت نامىنى ھەدىيە قىلدى. XX ئەسىرنىڭ 90 ـ يىللىرىدا بېرىلگەن بۇ نام ئانا تۇپراقنىڭ سېخىيلىقى بىلەن بىرىكىپ كەتتى. ئۇ ئاددىي ـ سادda تۇرمۇش كەچۈرۈش، راھىتىنى باشقىلارغا ئۆتۈنۈش بەدىلىگە ئۆزىنىڭ كىشىلىك قەدىر ـ قىممىتىنى يارىتتى، سېخىيلىق ۋە مۇھەببەت، تىرىشچانلىق ۋە سەزگۈرلۈك، ھەققانىيلىق ۋە چىدامچانلىق ئۇنىڭ ھەممە ئىشىنى رونىاق تاپتۇردى، ئەل ئۇنى يۆلىدى، ئۇ ئەلگە شاپائەت، مېھرىبانلىق ئاتا قىلدى. مەغرۇرلانمىدى، ھازىر بار بولغان 1000 دىن ئارتۇق ئىشچى ـ خىزمەتچىنىڭ ئېغىر يۈكى ئاستىدا، كاللىسىنى كېچە ـ كۈندۈز ئىشلىتىپ، ئۇلارنىڭ غايەت زور ھايىتي كۈچىنى نايامان قىلىپ، كىشىلىك ھاياتتىكى پاراغەتنى ئىمكانىغا، كىشىلەر ئارىسىدىكى قەدىر ـ قىممىتىنى قىممەتكە ئىگە قىلىشقا پۈرسەت يارىتتى.

ئۇ 1974ـ يىلى قۇرۇق قول بىلەن بىر كىچىك قۇرۇلۇش ئەترىتىنى قۇرغاندىن تارتىپ تاكى بۈگۈنگە قەدەر ناھايىتى مۇشكۈل ھايات مۇساپىسىنى، قېيىن رىقابەت، خىرىسنىڭ بېسىملىرىنى باشتىن كەچۈرگەن بولسىمۇ، دەۋر قوينىدا پەرۋاز قىلىش، سىياسەتنىڭ ئىمكانىيىتىدىن پايدىلىنىپ، سىياسەتكە، جەمئىيەتكە، دەۋرگە ياخشى جاۋاب قايتۇرۇشتىن بىر قەدەممۇ نېرى كەتمىدى.

ئىبراھىم سەمەننىڭ تۆھپىسى ئالتۇندەك تۆھپە، ئۇنىڭ شەرپى كىشىلەر قەلبىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلىمىغا ئورنىغان مەڭگۈلۈك شۆھرەت بولۇپ، ئۇ پەقەت ئۇلارنىڭ ئاغزىدىكى « ئىبراھىم سەمەن ھەر جايدا ئامان بولسۇن! » دېگەن ئۇمىد، ئارزۇ ـ تىلەككە يۇغۇرۇلۇپ كەتتى.

2003 ـ يىل 7 ـ ئاي، قەشقەر

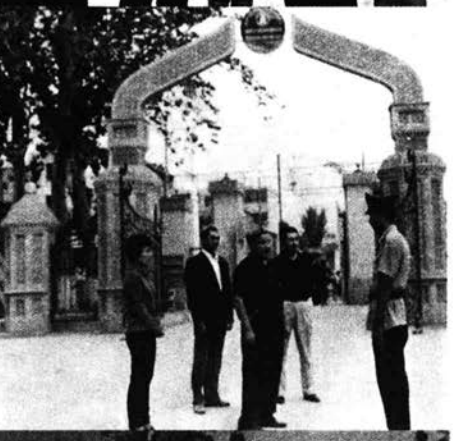

ئىبراھىم سەمەتنىڭ پائالىيەتلىرىدىن كۆرۈنۈشلەر

0998—2585333، 13899146688

本书选录作者近年以来所写的一部分优秀报告文学作品。

مەسئۇل مۇھەررىرى: چىمەنگۇل ئاۋۇت
مەسئۇل كوررېكتورى: ئارزۇگۇل سدىق

بەخت يولى

☆

ئاپتورى: ئابلەت جۇمە تۇپراق

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلىپ تارقاتتى
(قەشقەر شەھرى تاربوغۇز يولى 14 ـ قورۇ، پوچتا نومۇرى: 844000)
جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرىدا سېتىلىدۇ
شىنجاڭ رەڭلىك باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1230×880 مم، 1/32
باسما تاۋىقى: 11.5 قىستۇرما ۋاراقى: 8
2006 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2006 ـ يىل 10 ـ ئاي 2 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 7500 ـــ 5000

ISBN 7—5373—1470—5
باھاسى: 19.80 يۈەن

سارەتلىك بول، ئوغلۇم»، «ئە-
قىدە ئىزلىرى»، «پەخىرلىك
ئوغلان»، «ھىممەتنىك كۆزىنى
ھىممەت ئاچىدۇ»، «ئادەملەر
شۆندىق بولىدۇ»، «ئۆچىنچى
كۆز» قاتارلىق كىتابلىرى نەشر
قىلىنغان؛ «كامال تاپ، كام-
لە!»، «بوشلۇق ۋە ئۇنىڭدىن
پايدىلىنىشقا ماھىر بولۇش
توغرىسىدا»، «پامىر گۈۋاھ»،
«مېھىر - مۇھەببەت، خالىسلىق
ئۈلمىسۇن!» قاتارلىق ئەسەرلە-
رى مەملىكەت ۋە ئاپتونوم را-
يون بويىچە 1 - 2 - دەرىجىلىك
مۇكاپاتلارغا ئېرىشكەن.

قولىڭىزدىكى بۇ كىتاب ئۇ-
نىڭ يېڭىدىن يازغان ئەدەبىي
ئاخباراتلىرىدىن تەركىب تاپقان
بولۇپ، ئادەملەرنىڭ پىسخىك
خۇسۇسىيەتلىرى، كىشىنى
ھەيران قالدۇرىدىغان ئەقىل -
پاراسىتى ۋە مول ئەمەلىي
تېپىك تەجرىبە - ساۋاقلىرى
سىزنىڭ كەچۈرمىشلىرىڭىزگە
ئىلھام ۋە رىغبەت ئاتا قىلىدۇ.

ئابلەت جۈمە تۇپراق ھازىر
قەشقەر ۋىلايەتلىك يازغۇچىلار
جەمئىيىتىنىڭ ۋە جۇڭگو يازغۇ-
چىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆ-
بىسىنىڭ ئەزاسى.

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: غەيرەت خالىق

ئابلەت داۋامەت، ئابدۇرېھىم ئېلى

ماتېرىيال بىلەن تەمىنلىگۈچىلەر: مۇھەممەت مۇسا، قادىر ئابلىز

تۇراخۇن ئىبراھىم

ISBN 7-5373-1470-5

(民文)定价:19.80 元

